

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Soc. 2398 e. 3
29.30

HANDLINGAR

RÖRANDE

SKANDINAVIENS

HISTORIA.

TRETIONDENIONDE DELEN.

STOCKHOLM.

Hörbergska Boktryckeriet, 1858.

På eget förlag.

**NYA
HANDLINGAR
RÖRANDE
SKANDINAVIENS
HISTORIA.**

TJUGONDENIONDE DELEN.

**STOCKHOLM.
Hörbergska Boktryckeriet, 1858.
På eget förlag.**

INNEHÅLL.

1. Handlingar till Gustaf I:s historia, 1529—1532.

1. K. M:s skrifvelse till Wulf Gyler, ang. underhandling om betalningen af Sveriges skuld till Lybeck. (1529) sid. 4.
2. Henrik Nyebuer till K. M:t, ang. flogel, blyant, sammet, gyllenstykke, ridhattar, halsband, kredens, vin, guld- och silfverskedare, perlstickare m. m., som konungen införskrifvit till Sverige; Lybeck d. 10 Jan. 1531 » 4.
3. Densamme till densamme, om konung Kristierns krigsrustningar, om Ture Jönsson och Gustaf Trolle, m. m. Lybeck d. 8 Febr. 1531 » 20.
4. Instruktion för Herman Israhel att underhandla om giftermål mellan konung Gustaf och prinsessan Katarina af Sachsen-Lauenburg » 24.
5. Giftermåls-kontrakt mellan konung Gustaf och prinsessan Katarina; Lybeck den 19 Mars 1531 » 28.
6. H. Nyebuer till K. M:t om giftermåls-underhandlingen i Sachsen; om anskaffande af siden, dammask, hattar, sadlar m. m. Lybeck den 24 Mars 1531 » 37.
7. Dens. till dens. om klock-upproret i Dalarne, om Gustaf Trolles och Ture Jönssons stämplingar, m. m. Lybeck den 23 Maj 1531. » 55.
8. Gerg Achatt till K. M:t, om anskaffande af en mästare i "vattenkonsten," till att uppfordra vattnet ur Sala grufva, äfvensom att leda vatten upp på Stockholms slott; samt om en plåtslagare. Rostock d. 17 Aug. 1531 » 62.

9. H. Nyebuer till K. M:t, om inköp af Hamburger-öl och engelska tyger m. m.; om afbetalning på Sveriges skuld till Lybeck; om kaniken i Nyköping Michael Christierni; samt om konung Kristierns krigsrustningar. Lybeck den 12 Okt. 1531 sid. 64.
10. Dens. till dens. ang konung Kristierns krigsrustningar. Lybeck den 13 Okt. 1531 . . . » 73.
11. Dens. till dens., ytterligare om konung Kristierns krigsföretag. Lybeck den 20 Okt. 1531 » 76.
12. Dens. till dens., om konung Kristierns i Holland utrustade krigsflottas förskingring genom en storm; om försäljning af smör, som blifvit från Sverige utfördt till afbetalning å den lybska skulden, m. m. - Lybeck den 25 Nov. 1531 » 80.
13. Dens. till dens., ang. vigten och värdet på kyrkklockor, koppar, silfverkärl m. m. som skickats från Sverige till den lybska skuldens betalning, m. m. Lybeck den 11 Febr. 1532 » 89.
- II. Handlingar angående tvisten om Finnmarken vid Vesterhafvet, i slutet af 16:de och början af 17:de århundradet, samt beträffande Lappmarkens inre tillstånd under samma tid.**
1. Konung Erik XIV:s bref till konung Fredrik II i Danmark, huruledes de Lappar i Lule Lappmark, synnerligen vid Titis fjärd, blifvit af danska fogdar förmådda att vägra sin vanliga skutt till svenska kronan. Upsala den 19 Febr. 1563 sid. 98.
2. Fogdeskrifvaren i Norrbotten Jakob Perssons berättelse om Lappmarken och Trinnäs. 1581 » 100.
3. Lappfogden Hans Larssons undersökning om svenska och norska gränsen vid Lule Lappmark » 104.
4. Besked om rågången mellan Sverige och Ryssland i Lappmarken. 1590 » 107.

5. Lappfogden Olof Burmans underrättelser om lappska halfön samt om gränsetvisterna. 1590. sid. 113.
6. Pastorernas i Pite, Torne och Kemi intyg, att alla Lappar bo på Sveriges "gränser," jemte uppgifter om de särskilda Lappbyarnes eller Lappslägternas olika skattskyldighet till Sverige, Danmark eller Ryssland. Torne socken den 19 Apr. 1593 » 117.
7. Kyrkoherden i Pite Andreas Nicolai bref till hertig Carl om det intrång Danskarne vid lagskipningen gjorde ibland Fjäll-Lapparne, och om samtliga Lapparnes forna skattskyldighet till de svenska Birkarlarne. Pite den 8 Maj 1593 » 119.
8. Konung Christian IV:s i Danmark bref till konung Sigismund, rörande tvistigheterna i Finnmarken. Köpenhamn den 13 Juli 1594 » 121.
9. Intyg att Sjö-Finnarne kring "Tijetz-Fjerdén" i Gustaf I:s tid gifvit skatt till Sverige. Pite den 6 Jan. 1595 » 128.
10. Gerhard Jostings berättelse, dat. Waranger den 14 Febr. 1595 » 129.
11. Hert. Carls fullmakt för G. Josting att undersöka gränserna mellan Sverige och Ryssland. Söderköping den 9 Nov. 1595 . . . » 142.
12. Intyg afgifvet till den svenska gränse-kommissionen, med afseende å Sveriges anspråk på Trinnäs; dat. Råsinjärvi den 24 Mars 1596 » 144.
13. Berättelse af Lappfogdar och Birkarlar i Torne socken om gränsen i Finnmarken; dat. Torne den 11 Maj 1596 » 149.
14. Berättelse om Lule och Torne Lappmarker och de dithörande Lappbyarnes olika skattskyldighet till Sverige, Norge eller Ryssland. (1597) » 156.
15. Tänkeseedel, hvad hertig Carl befallt M. Ambjörn och Arendt Justing att de uti Lappmarken beställa skola; Stockholm den 21 Dec. 1599 » 161.

VIII

46. Hertig Carls fullmägt för Mäster Daniel och
Isaak Behm att draga till Lappmarken och
upptaga skatten af Lapparne; den 2 Dec.
1603 sid. 170.
47. Tänkese del för Mäster Daniel och Isaak
Behm, hvad de skola i Lappmarken beställa.
Kalmar den 3 Dec. 1603 » 173.
48. Konung Carl IX:s bref till Lappfogden An-
ders Eriksson, med befallning att tillsätta
länsmän i Finnmarken vid hafskusten från
Titis- till Varangerfjorden, och att upptaga
skatt äfven af de Norrmän som vid några
fjoräar nedsatt sig i de derifrån fördrifna
Lapparnes ställe Nyköping den 16 Juni
1604 » 178.
49. Densammes svar på Lapparnes i Torne Lapp-
mark skrifvelse om uppbyggandet af en kyrka
på Tenetäkis backe, om marknadstiderna och
andra handelsförhållanden. Stockholm den
13 Okt. 1604 » 181.
20. K. M:ts instruktion för Berendt von Kolen
och Rasmus Nilsson i afseende på utgörän-
det och uppbärandet af Lapparnes skatt.
Stockholm Nov. 1605 » 184.
21. Daniel Tordsson Hjorts berättelse; dat.
Hornötorp den 28 Apr. 1606 » 189.
22. K. M:ts instruktion för Isaak Behm och
Gabriel Thomasson, hvad de i Kemi Lapp-
mark skola beställa. Stockholm den 6 Okt.
1606 » 207.
23. K. M:ts instruktion för desamme i afseende
på gränsläggning i Lappmarken mellan Sve-
rige och Ryssland. Stockholm den 6 Okt.
1606 » 213.
24. K. M:ts instruktion för Karl Kröplin, Baltzar
Beck, Jöran Hansson och Anders Eriksson,
hvad de i Lappmarken skola beställa. Stock-
holm den 20 Okt. 1606 » 217.
25. K. M:ts fullmägt för Isaak Behm och Jakob
Simonsson att utföra den anbefalda gräns-

läggningen utöfver Patajoki eller Pasvig äf-
och uppbära skatt i Varanger och på Vadsön
till lika belopp som Danskarne: Stockholm
den 22 Apr. 1607 sid. 228.

26. Kongl. kommissariernas till Lappmarken
underd. berättelse; dat. Stockholm i Juli
1607 » 230.

27. K. M:ts instruktion för ståthållaren öfver
Westersjöfinnarne och hela Lappmarken
Baltzar Bäck, hvad han dersammastädes
hade att uträtta och beställa. Dat. Wasby
gård den 8 Sept. 1607 » 258.

28. K. M:ts fullmakt för Erik Johansson och
Reinhold Johansson att hafva befallningen
öfver Westersjöfjordarne. Dat. Wasby den
10 Sept. 1607 » 261.

29. K. M:ts fullmakt för Erik Johansson att
sätta gränseskilnaden; Wasby den 11 Sept.
1607 » 265.

30. Tankesedel, hvad K. M:t befallt fogden öfver
Ume, Pite och Ängermanns Lappmarkar,
Peder Eriksson, att uträtta och beställa;
Wasby den 11 Sept. 1607 » 266.

31. K. M:ts försäkringsbref för dem som vilke
nedsätta sig vid Alten elf i Lappland; Sätra
gård den 10 Nov. 1607 » 267.

32. K. M:ts fullmakt för Reinhold Johansson att
vara Lappfogde öfver Titisfjorden in till Wa-
ranger; Wadstena den 19 Mars 1609 » 268.

33. K. M:ts instruktion för Mäster Daniel, Tide-
man Skrou, Stellan Mörner, Peder Hansson
och Arndt Josting, hvad de hade att på sin
förelagda resa i Lappmarken uträtta; Stock-
holm den 4 Juli 1610 » 270.

III. Handlingar rörande Bergqvåra börgerrätt, 1642 — 1692.

1. Utdrag ur Göta höfrätts protokoll den 9te
Maj, 16 och 30 Sept. 1642 sid. 273.

2. Utdrag ur Kinnevalds häradsrätts protokoll
den 19 och 20 Juni 1643 » 288.

3. Utdrag ur samma rätta protokoll den 15 Juni 1644 sid. 292.
4. Bergqvara borgårts dombok för åren 1642 och 1647 . . . » 297.
5. " " " " " för år 1649 . . » 310.
6. " " " " " " 1652 . . » 322.
7. " " " " " " 1677 . . » 335.
8. Saköreslängd af gamla Bergqvara 1680 . . » 352.
9. K. M:ts resolution ang. upphörande af Bergqvara borgårts; Stockholm den 9 Febr. 1692 » 354.
- IV. Kongl. Sekreteraren Edvard Ehrensteens dagboksanteckningar år 1658 sid. 355.**
- V. Handlingar angående Bornholm under Svenskt välde.**
1. K. M:s memorial för länshöfdingen J. Printzensköld och häradshöfdingen J. Sylvius vid den dem anbefalda kommission till Bornholm; dat. Göteborg den 10 Apr. 1658 sid. 374.
2. J. Printzenskölds och J. Sylvi berättelse till K. M:t ang. Bornholm; dat. Rönne den 17 Maj 1658 » 381.
3. J. Printzensköld till K. M:t, ang. öfversändande af en del utaf Bornholmska krigsmanskapet till Pommern, m. m.; dat. Rönne den 7 Juli 1658 » 415.
4. Dens. till dens., ang. sammanbringande af ytterligare krigsfolk från ön; om skattepålagor å invånarne, m. m.; dat. Hammarshus den 7 Nov. 1658 » 419.
5. Dens. till dens., om behovet af förstärkning till öns försvar; om invånarnes fiendtliga sinnesstämning, m. m.; Hammarshus den 18 Nov. 1658 » 420.
6. Kongl. Sekreteraren G. H. Taubensfeldt till K. M:t, om upproret på Bornholm och Printzenskölds död; Malmö den 17 Febr. 1659 » 424.

I.

Handlingar till Gustaf I:s historia, 1529—1532.

1.

Kongl. Maj:ts skrifvelse till Wulf Gyler, hvilken jemte grefve Johan af Hoja blifvit affärdad som sändebud till Lybeck, för att underhandla om betalningen af Sveriges skuld till nämnda stad. (1529.)

(Efter original-konceptet i Riksarkivet.)

Var gunst etc! Wij finge nw wloff war käre Swagers och tijn scriuilsze om the werff som i haffue för hender i tysland, oc besynnerlighe om the geld. som wij the lubeske plichtoge äre, och lather tw förstaa. at the haffue stark oc owin-nelig breff, saa at wij ingalunda skole kwnne wadwike then betalningh effther theres synne, med mynne wij falle fraa war breff oc incigle, oc ati begere wetha. om wij welle tråde i fra the insagher som wij haffue i räkenescapen. eller ej Item at wij wille giffue eder fwlle befallning pa

Handl. rör. Skand. Hist. Del. XXXIX.

1

nogen wiiss summe etc. Om the monge oc starke breff förwndre wii nog sielffue, oc är oss ey al- dels wittherligit. hwad the lyda oc hwrw the här wtkomnæ äre oc fruchtæ nog. at somblige aff thom oss eller ware scriffuere med behendighet aff förraskade äre. oc haffue ekki en nw fwuned Copiener i cancelleriit aff samma breff, och hade tw giort wäl. ath tw hade sendt oss wtscrifter aff the drapeligeste breff som tw nw ther seet haffwer, Doch e hwrw ther om är med the breff och e hwrw the lyde, hade wij wäl förseet oss tiil the godemen i Lubeke. at the ingelunda skulde mere kräffue aff oss. än som wij med retto oc för gud plichtoge ware, thet wij ey heller nogen- tid nekad haffue wtan haffue altiil warid öffwer- bödighe, som wii oc än äre. tiil at betale paa dag och stunder som the wäl sielffue wette, At för:de war breff skola ware saa strenghe oc star- ke, ath wij med thom kwnne wtalutes fraa alla redelighe insagher, kenne gud är oss owetther- ligit. oc äre aldrigh sadanna breff wtgongne eff- ther war mening eller befalningh thet oc wäl hwar oc en mag tenke. at wij ekki gerne be- breffwede oc beseglede oss war rätth i fra oc hade wäl förseet oss tiil the lubeschers redelighet at the sliche breff ekki skulle willet bruke war reet tiil förfong, Wi förhoppe oss oc at the aldrig saa

sterke äre at the kunne skillie oss i fra war rätt
 oc twinghe tiil at betale thet wii ekki wndfon-
 git haffue. oc ware insagher äre och saa skälige.
 at the oss thom ekki neke kwnne. wten the wille
 göre oss wppenbare orät som dw wel sielf west
 och dömpth haffwer ther om, synnerlige om thenne
 gammul skip som the lote senke för Köpen hamn
 och annerstedz. med annen flere parceler. y hwilke
 wij oss haffue fynne lated skälige oc äre tiil fridz
 at midlæ the som oskäle äre, Doch effther oss
 fathas her fasth god rad. oc haffue ekki monge
 gaa tiil radz med, sette wij war tröst oc lyt in
 tiil förda war käre swager oc tigh, at j ther om
 wilia tiil en fwlbord enda handlæ med the lube-
 ske, och förwether oss. hwad summan wil draghe,
 aff thet wii en nw plichtighe äre, Och giffue wij
 edel bade fwlle macht och befallning ther om, oc
 achte nest gudz hielp, fasst och obrottelligen holde
 hwess i ther wtinnnen göre eller wtloffue, tog
 saa at wij ekki trengde worde tiil högræ summa
 arlige betalendes än tiil ⁱⁱⁱ (3000) mark lub.
 thom wii i war wtsende wille och seden fram
 halla tiil thess wij nest gudz hielp alt betaled
 haffue, thet wij med rette plichtoge äre, Ther tw
 rörer om wart konnunge rike at thet mechtogt är
 etc. staa wii wäl tiil, en tog mage wii ekki be-
 tale alt äffther theres meningh, synnerlige the
 1*

parceler wii haffue redelige insagher wdj Anners
 moste wii fly oss flere konnunge rike. thet tw
 thom wäl mag tiil kenne giffue Oc begere wii at
 tw og faa wetthe hwrw the wardere wille guld
 sölf kopper jern oc hward del wii wtseude och
 alt redle wtseude haffue. effther thet dw west hw-
 tw handelen sig emellom oss oc thom förlöped
 haffwer, Tw west oc at the ikke holdet haffue
 oss al then del the oss tiilsacht haffue om paie-
 mented; mynthed oc the guldenne thom the slaa
 lethe oss tiil inthet profith och skade, Här om
 rammer wart beste som wij troe edher til, och
 mene inthet aff nöden ware. at wij ther om no-
 gen ytermere beskickning göra med nogra andra
 förty i kwnnen jw thet samma göra som andre,
 oc tiil äwentys ytermere. Her med gud befa-
 lendes etc.

kulffuen

Och ware wii teste wälwilligere tiil at betale,
 hwar saa kunde handles at the lathe noged aff
 theres priuilegier falla, besynnerlige tollen hwil-
 ket oss wäl wille arlighe komme tiil en stor let-
 tilsze oc hielpe en stor del i handlingen.

2.

Henrik Nyebuer (köpman i Lybeck) till konung
 Gustaf, ang. flogel, blyant, sammet, gyllen-

stycke, ridhattar, halshand, kredens, vin, guld-
 och silfverskedare, perlstickare m. m., som
 konungen införskrifvit till Sverige; Lybeck den
 10 Jan. 1531. (Recepte 21 Februarij 1531.)

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen Amen vnde myne ganz wil-
 lighe denste vnde wes ick mer leues vnde gudes
 vormach syn juwer konincklicken dorchluchtig-
 heyden nu vnde tho allen tyden thouoren bo-
 reith Alder gnedigeste here ick hebbe juwer gnade
 breff nu ame jungesten gheschreuen ame 18 dage
 nouenbre wol entfangen vnde vorstaen dar inne
 juwe k. w. inth erste berorath van 1 stücke witz-
 ten flowel de schone vnde gudt sij ock susth 1
 edder 11 stücke flowele gyse ick swarth vnde
 roeth vnde ock itlicke dammaseke van vromder
 vnde selthszamer faruwe dede ganz schone syn
 mogen vnde ock by hinrick karstens vnde gerdt
 ruter tho befragende vmme blijanth dede up schol-
 lerth faruwe fallen vnde wo sulcke selsame stücke
 vorhanden weren, so schölle me besynnen welcke
 juwer k. w. besth mogen denen, tho der schel-
 larth faruwe sij juwe gnade besth genegeth vnde
 ock 1 guden meister de golth vnde suluer wuste
 tho schedende vnder syner kunsth vasth vnde
 gewisse were, vnde sick tho besorgende myth
 allen nottrofftigen dijenen, vnde 1 guden kunsti-

gen perlesticker tho besturende, vnde ock de klenodie inth vlitigeste tho besichtigende, de by her goderth van houelen in vorwaringe sehollen syn, van seligen Mattes Mulinges eruen, upt negeste der suluen pris eynes eideren inth sunderge vnde wo vele der syn vnde wo eyn itlick gheschicketh is Ock is juwe k. w. bogerende i edder II stucke licht gele gude flowele vnde itlicke lichtgele ride hode na deme fansune so my juwe k. w. suluen eynen angetogeth heffth Ock tho vorhorende offte hijr tho lubecke offte anders woer schone Credentz offte forstlick gedrengk geschouwer bynnen vnde buten vorguldeth vorhanden weren vnde ock juwer k. w. tho besturende eyn gehenghe na deme ingelechten formulare myth sodanen stenen vnde perlen Hyr up foghe ick juwer k. w. denstlich tho wetende dath ick mij hijr by jeder manne vmme den witten sammyth befragegh hebbe so is he hijr nargen vorhanden wenthe nementh koffth ene gerne by sick ith sij denne dath he ene wedder vorkoffth weith wente so me ene eyne tijdt stande holden scholde so warth he gemenlich gerne up dath gele fallen, so kan me den sunder schaden nicht so wedder vorkopen also wol ander sammijtte doch wil en juwe gnade hebben so kaen me ene wol besturen vnde ock wes gij mer van selsamer vuda from-

der varuwe van dammascke willen bestureth hebben

Ock so juwe k. w. schriffth van ii edder iii stucke guden rinschen wijn myth den ersten tho besturende deme schal so gerne gescheen de alderbeste de hyr vor handen offte tho bekamende is, offte hiir noch wes gudes van rynschem wyne worde kamende dar schal dath alderbeste gerne inne vorgewanth werden vnde juwer k. w. myth dussen schepen gesanth werden ock schreff my melcher wynman am latesten den breff kreck ick up sunthe thomas auenth vmme i pipe guden basstart men de is hiir nicht vorhanden so ene juw k. w. hebben wil so moeth ick den van westen vorschriuen

Ock so juwe k. w. schriffth van deme gulden stucke dar ick juwen gnaden wol vormals van gesecht hebbe so dath sulue schone vnde gudt genoech were vnde juwe konincklicke werde dar mede belaten were ick ith den schal besturen dath ith juwen gnaden mochte thon handen kamen juwe gnade ith suluesth mochte besichtigen er me den kop dar van mackede dar wil ick gerne mynen vtersten vliith inne voerwenden dath deme also moghe gescheen wente ick vorsee mij so ith juwe gnade besichtiget warth ith juw wol gefallen

So juwe k. w. oock wijder schriffth ick by hinrick karstens vnde gerth ruter vornemen scholde vmme den blianth de sick up de schollerth farwe uth giffth demc hebbe ick so gedaen vnde byn myth ene darumme tho worden geweszen vnde gerdt ruter myt mij tho hues genamen vnde hebbe eme dath stucke van her Nicolaus bromes besichtigen laten vnde hebbe ene gefrageth wo ith eme gefalle vnde woer he ith vor ansee so anthwarde he mij ith were 1 schone gulden blianth vnde gefelle eme ganz wol beide van blomen vnde faruwen, men ith giffth anders nenen glanz vnde schijn van sick den idel schone golthfarwe, so vragede ick wo dath ere dar by were wente ick hadde dijth dar wolde ick gerne eyn stucke edder 11 by hebben so hebben se mij gesecht dath se en stucke blyanth hebben vnde 1 gulden dammasck alze juwe k. w. thome holme van eme krech alze juwer guade suster de greuijane byslep de blighanth schal io van selszener schelers farwe glanz vnde schijn van sick geuen up der enen syden anders wen up der anderen oock schal de gulden dammasck ganz schone syn men de stucke synth itzundt nicht by der hanth ick vormarcke dath se tome Kyle syn mothen wo wol se ith nicht bestan willen sunder se genen voer dath se se in x dagen tho hues krigende werden

so willen se my se allebeide besichtigen laten
 wen ick se geseen hebbe so wil ick juwer k. w.
 wol schryuen wes dar anne tho donde is vnde
 so ith so schone vnde uth bundich were so he
 dar groth van sprickth vnde ock juwer k. w.
 vorgekamen is vnde des nicht mer weszen schal
 den tho eijnem klede vnde juwe k. w. dar mede
 were belathen so mochte ick ith eme aff kopen
 vnde juwen gnaden myth den ersten to den han-
 den senden

Wider so juwe k. w. ock schriffth vmme
 eynen mester tho sendende inth lauth de syner
 kunsth mochte gewisse weszen vnde waste golph
 vnde suluer van eijnander tho scheijdende so
 synth hijr wol ii gude Meisters de erer kunsth all
 vast vnde gewisse synth vnde hebben sick myth
 allen nottroffigen dyngen dar tho ock wol vorsor-
 geth De eyne heyth Jacop bunck de ander heyth
 hans dreiger de weten myth den dyngen meister-
 lich vmme tho gande vnde synth hyr beide golth-
 smede so wolden se hijr gerne dath beste doen
 men dath se der sacke haluen in ander orde
 edder lande sick scholden geuen vnde teen van
 hus vnde haue dath steidt ene nicht tho donde
 sus en weith ick hijr anders nemende kan ick
 wene anders uthrichten dar wil ick gerne myth
 deme besten tho vordacht syn

Ock so juwe konincklicke w. mede berøreth vmme eijnen kunstigen perle sticker de syner kunsth ganz vrigh were ock scholde inth lant schicken so is hijr eyn de leth sick geduncken he syner kunsth al vrigh vnde gewisse is ock secht hyr iderman dath he reynen vnde guden arbeith vnde guds geschick macken kaen den wolde ick dar wol tho vormoghen dath he sick inth ricke geuen scholde so eme mochte geholden werden wes me eme hijr tho sede Ock synth my hijr anghebaden van guden vrunden twischen lx vnde lxx schone grothe runde oriental parlen wen juwer k. w. dar wes vmme were dath mochte mij juwe guade wedder lathen schrijven so wolde ick gerne des besten ramen

Ock hebbe ick myth Marcus Helmesteden wedder tho worden geweszen vnde de ene guldene keden van eme gefordeth van zeligen electus wegen So secht he mij dath nu vnlanges in syn hues eyn breff is gekamen vnde heffth ene my ock gewiszeth vnde vorgeleszen de is uth vrouwe kristynen munde geschreuen holt inne so juwe konincklicke w. an marcus helmesteden worde schickende vmme de guldene keden de he by sick heffth vnde weren se bogerende dath he se juwer k. w. io nicht scholle vorentholden sonder guthwillich folgen lathen wente se vnde juwe

k. w. hebben sick dar fruntlicken vnde guthli-
cken darumme vorlicketh so dath juwen gnaden
de kede nu thokummeth se en hebbe dar nu vor-
dan nicht mer mede tho donde wen ith dar so
vmme were so hedde ith juwe konincklicke werde
io wol mede in dussem breue beroreth, konnen
dar vmme nicht weten wo ith darumme is

Der spanne van zeligen Mattes mulingen vor-
munderen der is VII in alle kleen vnde groeth
vnde II halsbende Dath erste vnde groteste span
is korth vnde breth vnde is bauen spijsz wicht
XIII loeth ij (1½) quentin Dath gesmeltz is ene
bolschop eyn geselle vnde frouweken De houeth-
sten is en slicht passlich saffir nedden deme houeth-
stene up elker siden I grote rosze van garnaten
bauen deme houethstene II drusel vnde nedden
I drusel etlicke van III paszlicke parlen neffen
deme gesmelth up elker syden I druszel van III
rubynen koruen bauen in deme spanne I saffir
vnde nedden van grauen twissten vnde slichten
loueren vnde korten qwesten

Dath ander spaen dar negesth wicht VIII loeth
j (½) quentin Dath gesmeltz is eyn frouwecken
de houethsteen is eyn geruteth garnath nedden
tho elker syden I saffyr bauen deme houethstene
II vnde nedden I parlen neffen deme gesmeltz up
elker sijden I garnaeth bauen in deme spanne I

saffijr vnde is myth grauen vnde slichten loueren vnde korten qwesten

Dath drudde span is deme anderen gelick wicht ixj (9½) loeth Dath gesmelth is eyn frouwecken de houethsten is en geruteth garnath nedden up elker syden i gron steen synth ii braszen bauen deme houethstene ii vnde nedden i drusel itlicke van iii parlen neffen dath ghesmeltz up elke sijden i geruteden gernaeth bauen in deme spanne i saffijr myth slichten loueren vnde korten qwesten

Dath verde span wicht vi loeth j (½) quentijn Dath gesmeltz is eyn frouwecken De houethsteen is i rose van garnathen nedden tho beiden siden i saffijr bauen deme houethstene ii vnde nedden i parlen neffen deme gesmeltz ii roszen van garuaten bauen in deme spanne i klen rbyneken myth slichten loueren vnde korten qwesten

Dath voffte spaen wicht vi loeth j (½) quentijn Dath gesmeltz is eyn frouwecken De houethsteen i slecht saffijr nedden tho beyden syden ii klene garnate bauen deme houethstene ii vnde nedden i parlen neffen deme gesmeltz ii roszen garnath bauen in deme spanne i parle myth slichten loueren vnde korten qwesten

Dath soste span wicht vi loeth ij (1½) quentin Dath ghesmeltz is eyn frouwecken De houethsten is eyn gheruteth garnath is geborsten nedden to beiden syden ii slichte saffyre neffen deme gesmeltz ii klene rubin korue bauen in deme spanne i klene saffyr is ock slicht van loueren vnde korth van qwesten

Dath souende span wicht vj (5½) loeth j (½) quentin Dath gesmeltz is frouwecken De houethsteen i geruteth slecht saffjr nedden tho beiden siden ii korue rubyne bauen deme houethstene ii vnde nedden i parlen neffen deme gesmeltz ii klene saffyre bauen in deme spanneken i klene diemantken is ock van slichten loueren vnde korten qwesten

De ene halszbanth is van xii leden vnde wicht xv loeth myn i qwentin up deme ersten lede is i druszel van iii korue rubynen up dem anderen ene druszel van v parlen mydden in i klene rubin up deme drudden lede is i druszel van iii braszen mydden in i klene rubin up deme verden i druszel van v parlen mydden in i klene rubin up deme vofften i druszel van iii rubin korue up deme sosten i druszel van v parlen mydden in i klene rubin up deme soueden lede i groth saffyr up deme achten i druszel van v parlen mydden i klene rubin up deme ix i druszel van iii rubin koruen up deme x i druszel

van v parlen mydden 1 rubin up deme xi 1 drusel van dre brasen mydden 1 korueken rubynen up deme xii lede 1 drusel van v parlen mydden in en korueken rubinen Alsus is de ene halszbanth geschicketh

De ander vnde beste halszbanth is van ix leden up deme ersten lede 1 schone groth saffyr up deme anderen 1 drusel van v klene diemanten up deme dorden 1 druszel van iii rubin koruen up deme verden 1 schon korue smaragdus up deme vofften 1 schonen groten saffyr up deme sosten 1 schone groth korue smaragdus up deme soueden 1 druszel van v diemanten up deme achten 1 schone saffyr up deme ix lede 1 druszel van iii rubin koruen twisschen den ix leden staen viii grothe parlen van dusser grote *), hyr tho gehorth 1 gheheuck is 1 gulden harthe myth ener kronen in deme harthe 1 schone garnaeth bauen in der krone iii rubineken vnde ii grone braszecken bauen up der kronen v oriental parlen tho beiden siden by deme harte ii stunde gheszel van iii grote parlen nedden vnder deme harte steith 1 groen braesz nedden an hangende ii saffyre vnde 1 parlen vnde wicht xiiii loeth

*) Perlörnas storlek finnes utmärkt i kanten af brefvet.

Ock schriffth juwe k. w. wyder vnmme i offte
 n stucke licht gele flowele vnde itlicke lichtgele
 ride hode ick vorsee my dath dath vorschreuen
 is wenthe also ick by juwen gnaden ame latesten
 was sede mij juwe gnade van golphgelen ride ho-
 den vnde de hebbe ick ock bestureth vnde wolde
 se nu farwen lathen so en dorff ick des nu nicht
 doen er ick boscheith van juwer gnade wedder
 krighe wer ith golth geel edder licht geel we-
 szen schal dar wart my juwe k. w. myth den er-
 sten boscheith van schrijvende ick vorsee mij juwe
 gnade meneth golthgeel offte branthgeel wenthe
 dath lichtgele offte blomen gele wil io in deme
 sammytte nicht wol staen daromme hebbe ick
 hyr by hinrick karstens befrageth na golphgelen
 sammijtte so is he hijr by eme noch by num-
 mende vorhanden so secht my hinrick karstens
 vnde ock gerdt ruther so se vasth wusten dath
 ith golthgeel weszen scholde vnde dath me se
 wissze hebben vnde kopen wolde so wolden se
 ene wol vorschaffen wenthe wen se sodane faruwe
 nicht vorsecht edder vorkoffth weten so en kopen
 offte besturen se ene nicht wente ith is allemans
 gadinghe nicht edder selden fragenth na darom-
 me mochte mij juwe k. w. hijr myth den alder
 ersten boscheith wedderomme van schrijuen so
 mach me ene vorschryuen vnde besturen lathen

Ock so juwe k. w. mede beroreth dath ick
 hijr vornemen vnde vmme hören scholde offte hijr
 tho lubecke offte anders woer schone Credenth
 offte forstlick ghedrengk schonwer buten vnde
 bynnen vorguldeth woer van handen weren So
 hebbe ick dar vlith inne voergewendeth vnde dar
 na vornamen bij allen dar me sulken by vor-
 moden is vnde dar mede vmme plegen tho gande
 so is hijr up dyth paesz noch so nargen nicht
 vorhanden dar me noch van weith kummeth hijr,
 dar wes van vorhanden offte kaen ick dar wes
 van uthfragen dath wil ick juwer k. w. gerne
 myth den ersten schryuen vnde vormelden wenthe
 ick hebbe dussen breff noch bauen vñ daghe
 nicht gehaeth

Wyder so my juwe k. w. ock mede beroreth
 vmme eijn gehengk hyr tho besturende vnde ma-
 cken tho latende na dussem ingelechten munster *)
 juwe k. w. dar heffth aff Contorfeyghe vnde
 entwarpen lathen na dusser angetogeder menin-
 ghe Doch nicht desten weijniger so ick offte de
 meijster goltzsmeth wes beters vnde gheschick-
 lickers dar an besijnnen vnde up dath alder her-
 lickste maken können dath wij ame suluesten
 nenen vlith noch vnkosten by leggen schollen So

*) Se bifogade teckning.

Handl. rör. Skand. Hist. Del. XXXIX, s. 16.

hebbe ick dyth also enen dach edder m in be-
 dencken namen, so en see ick hijr bij alle dus-
 sen golthsmeden sodanen gehengk nicht to vise-
 rende noch tho mackende So byn ick gekamen
 by eynen ghesellen mijth deme hebbe ick dusse
 dinghe auer gespracken vnde eme mijne meninge
 vnde gudt dunckenth vndergerichteth Dar heffth
 he my dyth munster na myth der fedderen up 1
 pappir enthworpen vnde hebbe dijth also dorch
 eynen meler alsus affsetten vnde Conterfeijgen la-
 then vnde so juwe k. w. dar ere van hebben
 wolde so mochte ith ock nicht kleiner offte gerin-
 ger syn So hebbe ick ith also myth stenen vnde
 parlen garnyszeth Iuth erste in deme krantze up
 der stern 1 rubin tho beiden syden up der hu-
 uen II rubine in deme halsz gehenghe 1 diamanth
 dar duncketh mij 1 saffir tho slicht syn up der
 brusth 1 guden smaragdus de IIII harthe van
 rubynen dar moeth me IIII gude stene tho kopen
 vnde laten de tho harten suyden dar wil dath
 druddeparth wol van tho spilde kamen, up deme
 ledecken II saffijrecken up den loueren vnder
 den handen II smaragdus up den beiden arme-
 len IIII rubine vnde II saffyre vnde up elkem
 armelen IX orienten parlen up deme hangenden
 bockstaue 1 rubinecken vnde diemantken vnde

nedden an tho hangende in grothe orienten par-
 len vnde wen ick dusse stene vnde parlen hyr
 also tho besturen vnde kopen scholde so konde
 ick er vnder hunderth vnde xl gulden nicht
 kopen vnde syn golph wilth suluesth esschen
 wil nicht beknepen syn ock were ith wol recht
 dath me dath anthlaeth vnde hemde ammel-
 gerde men my is lede dath ith nicht bostendich
 is dath ith aff springeth darumme mochte me ith
 vele leuer van idelem fynen golde macken wo
 ick hyr nu inne forthfaren schal dath warth mi
 juwe k. w. myth den alder ersten wol wedde
 schryuende wenthe ith wil tydt hebben tho ma-
 ckende so he schone syn alder besthe deyth kae-
 he ith in eynem manthe nicht rede macken me
 wen ith rede is so warth ith juwen k. w. wo
 gefallen wen juwe konincklicke werde 1 stücke
 fynes goldes vorhanden hadden vnde wolde
 dath her schicken dath me ith dar aff macke
 mochte were mij so vele leuer ick wil in myd-
 deler tydt na den stenen trachten dath de moge
 by eynander kamen ick vorhape mij herme
 israhel werth ock in en korth wedderumme ka-
 mende de warth ock wol boscheith myth sic
 bringende

Sus en weith ick juwer konincklicken werd
 nicht sunderges tho schriuende den dath manck

den vii spannen nicht weszen warth dath juwen
gnaden tho deme houeth golde deuen wil ick
vorhape my wy willen wol beter klenodien by
eynander bringen, so juwe k. w. van sodanen
dyngen gesynneth weren wes tho kopen tho la-
tende bidde ick juwe k. w. hochlicken wolden
doch hijr enen schicken de der dinge beth vor-
faren vnde belerth is wen ick de gy doch in
juwer gnade denste doch wol hebben wente tho
sodanen geschefften erkenne ick mij suluen nicht
genoechsam tho ick wil mynen geringen vnde
simpelen vorstanth vnde guden willen doch ge-
licke wol gerue mede brucken lathen tho juwer
k. w. besten, willen vnde gefalle, wes ick na
myn armen vormogen in truwheiden uthrichten
mach hyr werth myn alder gnedigeste here mijth
deme alder besten wol tho trachtende vnde mij
eyn anthwarth myth deme alder ersten hijr
wedder up to beualende wo ick my hyr inne hol-
den schal, wolde mij juwe k. w. dath formulaer
ock wedder schicken were ganz gudt gade deme
almechtigen ick juwe k. w. myth langer gesunt-
heith beuele geschreuen tho lubecke den x dach
in Januario anno 1531 iar

HINRICK NIJEBUER

3.

**H. Nyebuer till Kongl. Maj:t ang. konung
Kristierns krigsrustningar, om Ture Jönsson
och Gustaf Trolle, samt om försäljning af
smör, som blifvit utfördt från Sverige, m. m.
Lybeck den 8 Febr. 1531. (Entphangen 19 Aprilis.)**

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen Amen vnde myne ganz
willighe denste vnde wes ick mer leues vnde
gudes vormach syn juwern konincklicken dorch-
lüchticheith nu vnde tho allen tyden thouoren
boreith alder gnedigeste here ick en weith juwer
k. w. nicht sunderges nyes tho schriuende den
dath hijr ruchtich is geweszen wo sick koninck
Krissteren tho emeden (*Emden*) by deme greuen
mijth itlicken schepen vnde volcke uth rustede
dar he mede uth wolde tho der sewarth, vnde
de keiser koninck van frauckricken porthegael
engelanth vnde schoethlanth vnde ock de hol-
landers wolden eme marcklich dar inne by plich-
ten vnde her tuer Jonszen is dar ock by eme
myth anderen meren so munckelde ith vnder den
sagen wo ith scholde gelden in de wick side
up wester juthlanth nu is hijr gijsteren en breff
van westen gekamen den heffth eijn gudt vrunth
geschreuen de heith gouerth langhe vnde ock
vnser nacen wol vorwanth de schriffth dat he

sick ganszlich vorhapeth dath koninck Kriste-
 rens anslege so nicht werden vorth gande so ith
 wol ghedacht vnde voer genamen was dath me
 noch voermarcken konde, wenthe ith were wath
 sachter gheworden, so wes anders upstande worde,
 wen dar me noch van wusthe, dath wolde he
 mijth den ersten vnuorsumeth wol van sick
 schrijuen, ock is bisschoep gustoeff trulle itzundt
 tho der wijszmer, so warth de gyssinghe hijr
 gemacketh nu se vijllichte ere sacke so myth
 gewalth vnde macht so nicht seen uth tho vo-
 rende, so se sick wol voer genamen vnde ge-
 dacht hadden dath he vijllichte dar darumme is,
 myth hartich albrecht vnde deme marckgreuen
 dar van tho handelen offte me villichte de sacke
 in der vrunthschoep voer neme vnde offte me k.
 kristeren myth der stede willen so mochten wed-
 der in bringen so ith sick nu ansen leth juwe
 konincklicke werde warth gelicke wol dar voer-
 syn vnde dar wol so tho trachten de dinghe
 lopen wo se willen edder kunnen dath juwe
 gnade moge secker syn vnde sunder schaden
 blyuen moghe wen ick hijr namals wes erfare
 dath de sacke angeith vnde bedrapende is wil
 ick juwen k. w. myth den ersten schrijuen

Ock alder gnedigeste here so is her rauwel
 Joenszen juwer konincklicken werde fageth hijr

itlicke tydt by my gewesen vnde heffth wol mede angeseen wo hyr ithzundt gaer nen fragenth na botteren is So hebbe ich van den xxiiii lasth botteren vorkoffth xij ($11\frac{1}{2}$) lasth vnde hebbe se geuen j ($\frac{1}{2}$) lasth tho xiiij ($13\frac{1}{2}$) marck ii lasth tho xiii marck vi schilling ix lasth tho xiii marck iiii sch. de tunne de ander licht noch vnuorkoffth Dar hebbe ick ene by ghehaeth vnde se eme seen laten So dar nu nen fragenth na is vnde nu so vor der hanth nicht wil vorkoffth weszen dath macketh hijr myth alle nen wynter is gewesen vnde de wege so auer mathen dep syn dath me se nicht vorloren kan vnde de gude man licht hijr vnde vorsumeth de tydt vnde vorterdit syn gelth so mach he wol wedder tho huesz reyszen vnde neme synes dinges gewaer, wen ith weszen wil dath se vorkoffth wil sijn so wil ick des nicht vorsumen vnde ock up dath dureste so tho donde steidt wol uthbringen wen he suluen dar by were, vnde juwen gnaden schal dar ock nicht i d. (*denarius = penning*) van tho spilde kamen sunder by i d. klarlicken tho reckenschoep werden gebracht

Ock alder gnedigeste here vmme den parle sticker hebbe wy gehandelth den scholde juwer gnade her rauwel wol mede gebracht hebben men so wij noch nene tydinge wedder vmme

hebben so wille wy ith so lange berouwen lathen
 wenthe dath wy tydinghe krigen so schal dar
 nicht mede gesumeth werden sunder myth juwer
 k. w. schepe vorth to der hanth geschicketh
 werden

Ock alder gnedigeste here van deme gul-
 dene stucke van her nyclus bromes dath hebbe
 ick bestureth vnde hebbe ith in myner bewa-
 ringhe vnde hebbe ith her rauwel hijr besich-
 tigen laten de warth ith juwer k. w. wol anseg-
 gen dath ith eyu schone stucke is vnde ick
 hebbe myth eme ock geweszen by hinrick kar-
 stens vmme dath gulden stucke dath sick up de
 schillerth farwe uth gyffth dath hadde ick gerne
 geseen he ith ock besichtigeth hadde so is ith
 noch nicht tho hues gekamen se synth ith ouerst
 in enen dach edder IIII vormodende so my denne
 geduncketh juwe k. w. dar mede belathen is
 vnde so me ith mach vmme de werde hebben,
 vnde tydinghe van juwen gnaden krighe so wil
 ick ith eme affkopen vnde wil se juwen gnaden
 beide senden ick vorhape mij hermen israhel
 hijr in eyn korth wedder kamende warth dar
 vorhape ick mij van allen dingen bescheith by
 tho krigende so wil ick to alle dingen wol vor-
 dacht syn wo my k. w. geschreuen heffth ock
 hebbe ick juwer k. w. vorhen by eggerth goe-

dynck van allen dingen alle boscheith geschreuen
 vnde vorhape mij juwe gnade de breue nu wol
 heffth entfangen vnde werden my dar myth
 den ersten wol eijn anthwarth up beualende
 vnde io by namen van den hoden juwe gnade
 beuoel mij golth gele hode nu warth my van
 licht gelen geschreuen se synth rede men ick
 doer se nicht faruwen lathen er ick boscheith
 krighe wer se golt geel offte licht geel weszen
 schollen Sundergen nicht mer up dusse tydt,
 Den juwe konincklicke durchluchticheijth sij dem
 almechtigen gade myth langer gesuntheit beualen
 geschreuen tho lubecke den mytwecken na licht-
 mijssen Anno 1531 iar

Juwer konincklicken w. willige dener

HINRICK

NYEBUER

4.

**Instruktion för Herman Israhel, att underhandla
 om giftermål mellan konung Gustaf och prin-
 sessan Katarina af Sachsen-Lauenburg.**

(Efter original-konceptet i Riksarkivet.)

**Instructio vthi then Lowenburgiska handeln för
 Herman Iserhel.**

**Först scriffuar wår n. herre hertogenom til
 itt credentzie breff lüdhandes in på Herman, at**

hans h:et haffuer befalet honom nagon werff til honom i then handelen om thet gifftermål, och begärar ath han setie troo til honom i the werff etc.

Framsetninganar och werffuen skola wara tesse Först helsar och grüttar wår nådige herre hertoghan, och tackar honom för thet kerliga tilbudh som han nu bödh hans h:et til med Herman om thet gifftermål etc., ändogh hans h:et hadhe thet ärende endels nu vthslagit, för the förslagh skul som aff hertoghenom til förenna i then sak giffuin wåro, och hans h:et icke alztinges hölt lidheligh wåra

Så epter then gode herre hertoghen haffuer nu ther vthinnan besinnat sigh och budhit wår n. herra annat til, haffuer hans h:et nu på nytt wendt sitt sinne tijt til then godha förstinno hertogens dotter, och biudher honom til, ath han samma begär haffuer om henne, som han til förenna hadhe, och förseer sigh ther itt gott behagelighit swar vppå vtan all lenger fördröghilse, thet hans h:et gerna kerliga förskullar

Haffuer och hans nådhe offuer eens wordet med sitt rikens rådth ath han will giffua then godha förstinno i morghongåffuo så mykit land, slott och städher, ath hon ther aff skal haffua iii^M gyllene årliga rento, och äro tesse A. b. c. d. etc.,

hvilka hennes morghongåffuo och lijfftegt ingen skal mågha henne ifrå tagha, om hon wår n. herras lifue lenger leffuer, vtan skal behalla henne frijtt och vbehindradha i sin lijffs tijdh, thet och så Sueriges lagh innehålla, hwar och så hende ath hon tå barnalöös wore, och wille vthu landit, skal tå tilkom:de herre lösa hennes morgongåffuo til sigh för så mykit som han kan med henne offuer eens warda, ther hon och hennes wenar skola helfften vthi rådha, Om the icke kunna förlikas om summona, skola ju tå for:na land slott och städher stå henne til handa så lange hon leffuer, och ware i hennes wåld, om hon will haffua ther sina egna embitzmen, och bära sielff sin rento vp, eller the som regimentit tå haffua i riket tagha thet in, och skicka henne sina III^M gyllene vth hwart år så lange hon leffuer, antigen i silwer II lot för gyllenen eller i annor waro som i thet nemsta ther lika emoot dragher

Item när gudh teckes kalla wår nådiga herra aff thenna werld haffuer han någhon son epter sigh som til regimentit och cronona fallen är, haffuer rikens råd h beleffuat och samtyct epter Sueriges laghbook ath han skal wara ther näst til för alla andra, äro flere barn epter honom skola the erliga besörgde warda aff cronone ath

the skola kunna sigh hålla så som konungs barn tilhörer

Här vppå will wår n. herre och rikensens rådh giffua henne så godh förwaring med theras breff och insigle som ther tilhörer, och i för-tidhen någhon tijdh giffuin kan wara, Och skola rikens rådh i then motton och allo andro så skicka sigh emoot henne som them böör emoot theras förstinne och Drotning, och som them swarligt skal wara för gudh och hela werldene,

Och förseer sigh wår n. herre och rikens rådh til hertoghen, ath han sigh med theras breff och insigle vtan al ytterligare förwaring wil nöya lata, ther hans h:et och the intit vthi twifflla, ath then godha förstinna ju så wel och til euentürs bätter med belaten är, än med någhon annor förwaring, Och må hans h:et och the wel lidha, ath hertoghen later sielff vthkasta breffuit til förwaringen, doch widh thet sinne som förberördt är

Hwar och ju endeliga annor förwaring begärat warder, (thet doch wår n. herre och rikens rådh icke förmodha), ey heller mena aff nödhene wara, wil tå hans h:et och the lita til sina godha wener the lubska, ath the för midlare leggia sigh i sakena, så mykit behöffuas kan, ther om hans

h:et och the them och nu tilscriffuat och thet
aff them begärat haffua

Thess til wisso låter hans h:et tryckia sit
secrett med någhra aff rikens råd: insigler för
thenna scrift, Holmis etc.

5.

**Giftermåls-kontrakt mellan konung Gustaf och
prinsessan Katarina af Sachsen; Lybeck den
19 Mars 1531.**

(Efter en af Runell-Palmsköld med originalet kollationerad afskrift i
Riksarkivet)

Von Gots gnaden, Wij Gustaff der Sweden
vnd Gotten Konigk, eins, vnd Wij Magnus tho
Sassen, Engern vnd Westphalen etc. Hertoge,
anders deils. Bekennen apentliken mit dessen
vnsem apen brieue, vor vns, vnse Eruen vnd
nhakomende, dat wij witliken, wolbedechtigliken,
vnd mit tidegem vorgeholdenem Rade, gott dem
Almechtigen tho laue, ock vmme vermerung
leue vnd frundtschap, vnd vmme vphemens
gedijhens vnd wolfarth willen vnser Konigliche
Forstendomen, lande vnd lude, vnd sust, ock
vmme forderinge des gemenen nuttes vnd bestes

willen, vns mit einander einer frundtlichen Ehe-
 stiftung vereinigt vnd verglicket, vnd desulue
 afgeredet hebben, wie hirnha folget, Erstlicken,
 dat wij gemelter Hertoge Magnus tho Sassen, de
 Hochgeborne Forstin, vnser frundtliche leue doch-
 ter Frawen Chatarinen Geborne Hertogin tho Sas-
 sen, Engern vnd Westphalen etc. dem Hochge-
 melten Konige tho Sweden, vormedelst dem Sa-
 crament der Hilligen Ehe, tho einem Ehrlicken
 gemahel tho geuen, in nahmen der Hilligen vn-
 uerdeileten drifaldicheit versproken vnd gelauet
 hebben. Wo wij soliches ock hiermede witliken
 vnd wollbedachtighen döen, vnd de sijner
 koniglicken werden, edder sijnen statliken reden,
 so se mit statlicker vnd wol versorgeter Schip-
 punge dar nha schicken, vp tidt de vns sijne
 koniglicke werde tidtlicken tho vorn, schriftlic-
 ken edder Mundtlicken, antogen schall laten,
 mit Forstlicken zeirden geschmuck, klenodien,
 kleinoten, kleidern vnd afferdigung, wo sick
 einer gebornen Hertogin tho Sassen wol getemet,
 tho Tramunde auerandtworden schollen vnd wil-
 len, neuen vnd mit etlicker vnser frundtschap,
 Reden fruwen vnd Junckfruwen, denern vnd
 denerin, sijner koniglicken werde forder in ore
 KonigRick beth jegen dem Stockholm, thom Ehr-
 licken vnd Koniglicken bijliggen tho bringen,

Alles vp sijner Koniglicken werde sulnest kosten vnd vnderholdung. Darkegen Wij gemelter Gustaff der Sweden vnd Gotten Konigk, gemelten Hertogen tho Sassen thogesecht, versprocken vnd gelauet hebben, wo wij solickes ock hie mit wetentlicken doen, dat wij dhe Hochgeborne Forstin, Frowichen Catherinen, geborne Hertogin tho Sassen, Engern vnd Westphalen, vor vnser frundtliche leue gemahel, vermiddelst dem Sacrament der Hilligen Ehe, nehmen, vnd vns de nha gewonheit der Hillicken Christlicken kercken in vnserm Ricke vnd koniglicken Stat thom Stockholm, ehelicken mitt koniglicker herligkeit vertruwen bijleggen, vnd am dage des Eelicken bijleggers ore leue in eine Konigin tho Sweden, nha gewonheit wijse vnd herkahmen vnser koniglickes eherlicken Krönen, ock nha gewonheit wijse vnd herkomen vnser KonigRikes tho Sweden, also eine Konigin ehrlicken bemorgengauen vndt hochgemelter Hertogen Magnus tho Sassen, mitt dem allerersten schriftlicken edder mundtlicken antogen laten, wen wij vnse Statlicke rede vnd wolversorgete Schippung tho Trumunde hebben, vnd gemelte vnse tho kahmende frundtliche leue gemahel, darsuluest mit erer leue dartho geordenten frundtschap, Reden Fruwen Junckfruwen, denern vnd denerin annemen

willen laten, an vns, wo gemelt, beth thom Stockholm tho vnserm ehelicken bijliggen tho bringen, vnd dat wij desuluen mitgeschickeden frundtschap, rede, Fruwen, Junckfruwen, dener vnd denerin, vnuertogelicken, nha solichem vnserm gehaltenem koniglicken bijliggen, vp den-suluen wolverwarten Schippen wederumme gnediglich van vns beth jegen Tramunde füren, bringen vnd antworten laten willen, alles vp vnser eigen kosten vnd darleggen. Vnd dat wij gemelte vnser frundtlicke lene thokommende gemahel Frowicken Catharinen, mit Rade, weten vnd willen vnser koniglickes tho Sweiden Rickes Reden, mit koniglickem Lijfgedinge versehen vnd versorgen, So dat se darvan thom allerringsten vnd wenigsten am bestendigen jährlichen pechten vnd nuttungen, drij dusendt Rinische gülden, vnd dartho allen den ouerlop, de dar ouer in nhabenombden orem lijfgedinge, an tijnsen, Renthen, pechten, nuttungen vnd inkamen, wert befunden, nichts darvan vtgescheiden, hebben vnd brucken schall, orer leue ock solick Lijfgedinge, mit vnsern vnd vnserer Rickes Rede tho Sweden breuen vnd Segeln, geborlicher vnd notturfftlicher wijse, verschriuen, versegeln, verskeren, vnd solicke breue vnd Segel, orer leue vnd oren Eruen tho gude, vor orer leue affer-

digung, gemeltes Hertogen Magnus tho Sassen ouerantworten, Nemlicken also, dat wij mit bewilligung vnserer vnd vnseris KonigRiches Sweden Reden, gemeltes Frowichen, tho orem koniglickem Lijfgedinge, vnser vnd vnseris Rijckes Slotte, lande vnd lude, als Oelandt, Kalmer vnd Korsholm, mit allen oren pechten diensten Tollen, gefellen, inkamen, nuttungen, gerichtten gerechtigkeiten, herligkeiten, ouerrickeiten, in- vnd thogehorungen, in allen maten, wo wij de itzundt innehebben, gnieten vnd gebrucken laten, nichts daruan vthgeslaten, belijfelingen schollen vnd willen. Vnd orer leue soliches alles mit sampt vnseris Rickes Reden, tho Lijfgedinge vorschriuen, vorbrieuen, vorsegeln vnd versorgen, ock in drien Manats frist nha deme Eelicken bijleggen, de Inwoner berürder Lande, Schlote vnd gebiede, ock dersuluen Amptlude, vnd so vaken de verendert werden de folgenden Amptlude gedachter vnserer gemaheln Frowicken Catherinen huldigen vnd sweren, vnd de an se wijssen laten schollen, orer leue mit aller nuttungen, vp den fall, wo folget, vnderdenich, gehorsam vnd gewerdich tho sijn. Also ifte ore leue (dat tho skickunge des Almechtigen gades steit) vnsern Koniges Gustaffs doeth erleuen würde, wij hadden mit orer leue Eruen gewonnen vnd verlaten

edder nicht, dat also dan ore leue von stundt
 ahn angetoget ore Lijffgedinge, Schlote, landhe
 vnd lude, als Oelandt, Calmer vnd Korsholm,
 mit allen oren in vnd thogehorden, ock allen den
 luss vnd vorrath, ock bussen, Puluer vnd an-
 derm, so dar vp vnd darin na vnserm doetlic-
 ken affgange befunden, innemen, inhebben, de
 tidt ores leuendes besitten, genieten vnd gebruc-
 ken, Edder dat ore leue solokes mit oren eigen
 Amptluden vnd Vogden, ores gefallens, besetten,
 vnd weder entsetten, vnd andere an ore stede
 ordeneu, vnd vermittelst vme dessuluen geneten
 vnd gebrucken moge, dat ock orer leue van men-
 niglicken vngehindert folgen scholle, alles wo
 Lijffgedinges recht vnd gewonheit is, vnd doch
 also wen ore leue nha schickunge des Almech-
 tigen mit dode afgahn, dat alsdan angetoget orer
 leue Lijffgedinge, also Oelandt, Calmer vnd Kors-
 holm, wederumme an den regerenden Hern vnd
 de Kroen tho Sweden, in aller maten, wo ore
 leue den inne gehat, kommen vnd fallen, vnd
 dat ore bij tijden ores leuendes vnd inhebbens
 berürdes Lijffgedinges, sich dar mede bij der
 Chroen tho Sweden gehorsamlich holde. Vnd dat
 suet, nha orer leue doetlicken afgang, alle orer
 leue Barschop an golde, Suluer vnd Munthe, ge-

wercket vnd vngewerckt, Cleinodt, Kleinodien, geschmuck, kleider, huss vnd vorrath, so ore leue verlaten werth, orer leue negesten Eruen volgen, vnd den ane alle weigerung ouerantwort vnd thogestellet schollen werden vngescheiden, Bussen vnd Puluer mit sijner thobehoringe, de ore leue dar funden hefft, de schollen bij deme Schlote, Kalmer vnd Korsholm, vnd der Kroen tho Sweden bliuen. Wo ock ore leue nha vnserm doetfall nicht beeruet sijn, edder bliuen würde, vnd ore leue derhaluen, edder ahne dath vngelegen sijn würde gemelth ore koniglicke Lijffgedinge suluest tho besitten, edder dorch ore eigene Amptlude (ohr daruan mit aller heilicheit, gerechtigkeit, nuttunge, in vnd tho behorunge gewerdich tho sijn) tho bestellen, dat alles in orer leue macht vnd gewaldt sijn, vnd tho orer leue willen vnd gefallen stehen schall, so schollen vnd willen der Regerende Hérr, vnd des Rickes Rede tho Sweden, orer leue vp ore ersuchendt vnd begeren vor solick ore Lijffgedinge veertich du sendt volwichtige Rinische goldt gülden entrichten, vnd orer leue de tho Lübeck, edder einer andern seckern stede in Dudischer nation, de ore leue antogen vnd ohr gefellich sijn werth, entrichten vnd ouerantworten, vnd ohre dartho alle ore Barschop, klenodt, kleider, geschmack,

so se mede bracht, edder wij edder andere orer leue geschenket, edder ore leue suluest erworuen, edder getuget hedde, vngehindert volgen laten, dar mede orer willens vnd gefallens, also orem eigen gude tho handelen, dar jegen ock ore leue gemelth ore lijfgedinge, Oelandt, Kalmer vnd Korsholm, dem Regerenden Hern vnd Rickes Rade tho Sweden, in aller maten, wo soliches orer leue ingeandtwürdt is worden, aftreden, entruhen vnd inantworten scholle, ane einer verhinderung edder inrede. Wo sick auerst begeuen würde, dat ore leue, nha vnserm dootfall, mit vns, vermittelst vnser beider liues Eruen beeruet sijn vnd bliuen würde, so schall in des Regerenden Hern vnd des Rickes Rades tho Sweden vnd orer leue vnd also in beijdersijdes gefallen staken, ore leue van solichem lijfgedinge, wo gemelt, afthorlossen edder nicht. Vnd wo ore leue van der suluen, gemelth orer leue vorschreuen lijftucht, vmme angethoeten Summa geldes nicht afgeloeset würde, so schall ore leue solicke ore obgemelte Lijftucht, Schlote, lande, vnd lude, wo gemelt, de tidt ores leuendes innehebben, geneuten vnd gebrucken, alles wo bauen gemelth, truwelich vnd vngeferlicken. Vnd nha orer leue dootfall schollen orer leuen negesten Eruen alle ore Barschop, Suluer, gewerket vnd vngewerket;

klenodt, kleinodien, geschmuck vnd kleider, so se vns thobracht, vnd orer leue nhalolich van vns vnd andern geschencket, edder ore leue sunuest erworuen vnd getuget hedde, van dem volgenden Regerenden Hern des KonigRikes Sweden vagehindert volgen. So sichs ock nha schickunge vnd verlijhung der gnaden des Almechtigen gades begeben würdhe, dat wij mit orer leue lijues Eruen, als Sone vnd dochter, ouerkamen vnd tungen, vnd de na vnserm afgange verlaten würden, So schall vnse oldiste Soen, in dem so he dartho bequem, de koniglicke Kroen abhthonemen, de negiste sijn, edder wo nicht, ein ander vnser Soen, ifte wij der mehrre dan enen hebben würden, dartho geschicket, tho koniglicken stande der Croen Sweden vor andern gelaten, vnd de andere vnser Soen vnd dochter mit landen, Schloten, Löhnen, Ehegelde, kleinoten, kleinodien vnd geschmuck, vermoge der Kroen tho Sweden lofflicken oltherkomen, gewonheiten, rechten vnd Statuten, dermaten begiffitiget, vorsorget vnd versehen werden, dar van se also Koniges kinder ore Statlicke entholdung, vorsorgennuss vnd vorsehung ricklicken, Erlicken vnd woll hebben. Vnd de Fruwelin tho ores glicken Ehrlich, Ehelick beraden vnd versorget werden mogen, alles getruwelicken vnd vngerferlicken. Welches alles vnd

iglickes bauenschreuen, wij gemelte Gustaff der Sweiden vnd Gotten Konigk etc. vor vns, vnserer Rickes Rede, vnd vnserer vnd ore nhakomen-den vnd Eruen, vnd wij Magnus tho Sassen, Engern vnd Westphalen, Hertoge etc. vor vns vnd vnser Erwen, so veel des einen jedern vnd de sijnen belanget vnd berürth, bij vnsern guden truwen, Ehren vnd gelauen ein ander stede, vhasst vnd vnuerbrocklich tho holden, thogesecht vnd gelauet. Vnd des tho orkunde jeder insonderheit sijn ingesegel an dessen breeff, der eins lüdes vor vns jederm einen getwifertiget is, witlicken hengen, vnd geuen laten tho Lubeck am Sontage Lætare nha Christi vnsers Herrn geborth Veffteihundert vnd ein vnd drittich jahre.

6.

Hearik Nye buer till K. M:t om giftermåls-undehandlingen i Sachsen; om anskaffande af siden, dammask, hattar, sadlar, ädla stenar med flera dyrbarheter, renskt vin m. m.; om en perlstickares anställande i konungens tjenst, och om densammes aflöning. Lybeck den 24 Mars 1531.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen amen vnde mijne ganz williche denote vnde was ick mer leues vnde gudes

vormach sij juwer koninclicken durchluchticheith nu vnde tho allen tyden thouorenn boreith Alder gnedigeste leue here ick voge Juwer koninclicken werde denstlich tho wetende So alsz nu hermen israhel am jungesten hijr van juwer gnade qwam benalde he sick vorth forstlicker gnade to Sasszen vnde droch deme forsten an vnde gaff synen gnaden tho vorstande wes he dar by juwer k. w. vnde juwer gnade reden ghehandelth vnde uthgerichteth hadde So warth dar vorth en dach bestemmeth was de donredach vor oculi so scholten vnsze heren sick dar erschiuen lathen he wolde in der gnanten tijdt syner gnade rede vnde vorwanten ock vorschriuen so scholde me de sacke tho deme ende handelen So hebben sick vnsze heren alsz her nicolaus bromes vnde her hermen plonniiges dar hen gefogeth mijth xl perden synth dar van dem forsten vnde reden gutlick wol entfanghen vnde tractereth vnde dar to uth den harbargen gefrijeth So hebben se de sacke gehandelth vnde tho deme fulkamen ende ghedreuen vnde synth up drechlicke artickel gesetteth vnde gheslaten So juwe k. w. in deme ingange vnde orfenal houethbreue dar juwer gnade, wo se luden schollen, de Copien van thogeschicketh werden So schollen der ingange twe gemacketh werden, den enen schal juwe k. w.

bij sick beholden, den anderen warth juwe gnade
 mijth deme alder ersten vorseghelth hijr an den for-
 sten vorschaffen So is sijne gnade dar inth erste
 mede gesedigeth vnde so vnsze borgermestere
 myth deme forsten vnde synen reden de sacke to
 deme ende gedreuen vnde gehandelth heclden
 vnde up drechlicke artikel so de inganck klarlick
 mede bringeth gestelleth weren Do standen de for-
 ste vnde forstynne dar vaste uppe vnde wolden
 dar nicht van, sunder eyn raeth van lubeke schol-
 den dar voer lauen Do treden de brugge dael de
 kenszeler van meckellenborch by deme forsten
 vnde her Nicolaus bromes by der forstynnen vnde
 bearbeiten de sacke so vlitlicken dath se ith dar
 heune brachten dath de dynghe angestelleth wor-
 den vnde de loue warth by juwe k. w. vnde
 des rickes reder gestelleth Do sede de forstynne
 tho her Nicolaus bromes na deme gy juw dar so
 groeth inleggen vnde dar so seer tho raden so
 wil ick up juwe warth mynen willen dar tho
 geuen vnde latenth gescheen in den namen der
 hilligen dreuoldicheith vnde geuen also dath ia
 van sick vnde froeijchen Katerinen warth vorth
 gelucke gebaden vnde er warth de guldene kede
 de van juwer gnade golde hijr warth gemacketh
 was 1^c (100) gulden swaer do vorth in den halsz
 gehangen vnde froychen Sophien warth de ander

kede oock in den halsz ghehangen vnde de was
 van lxxx gulden vnde deme jungen forsten warth
 1 klene guldene koep van 11 mark lodich xiiij (12½)
 loeth geschencketh vnde do de moder oock do nicht
 en krech do was ith moeije do sede her Nico-
 laus bromes tho er gnedige frouwe juwe ghe-
 schencke de juw konincklicke werde schencketh,
 synth noch tho rugge de schollen juwen gnaden
 morgen gepresenthereth werden, Do anthwarde se
 her Nicolaus hemelicken dath nummende horde wy
 dancken konincklicker Durchluchticheith hoch-
 licken men de gheschencke konne wij in den halsz
 nicht henghen Do anthwarde er her Nicolaus juwe
 gnade geue sick tho vreden syne konincklicke
 werde warth juwer gnade oock wol 1 keden vor-
 schaffen So hadde wij er hijr 1 dwer sadel mac-
 ken laten myth 1 decke van swartem flowele vnde
 1 gerede mijthflowele mijth vorgulden doepken
 vnde roszen bealagen woch hijr xxxiiiiij (34½)
 loeth 1 orth vnde de marten grawarck vnde her-
 melen weren oock up dath beste uth gepusseth so
 reyth hermen des anderen dages myth vi perden
 dar wedder hen vnde hadde v knechte by sick
 in juwer gnade kledinghe so juw frederick oock
 wol warth vnderrichten vnde presenterde der for-
 stijnen do ere gheschencke welcke se myth gro-
 ter dancknamicheith annamede vnde gutlich be-

anthwarde na deme se seghe juwe konincklicke
 werde so erenthrick vnde geschicketh weren so
 wolde se dath froeijschen wedder uthpussen dath
 se juwer k. w. gefallen scholde wente se heffth
 de dochter vter mathen leff vnde is ock genalich
 gesynneth der dochter suluesth inth ricke tho vol-
 gende dar kaen me se noch nicht van reden so
 hebbe ick myth her Nicolaus dar van gesnac-
 keth so juwe k. w. schicken worde i marck gol-
 des edder nu dar me er hijr ene kede van mac-
 ken lete vorsueth he sick so were se dar wol van
 tho radende Dar se io dar nicht van tho radende
 were sunder se wolde suluest mede volgen, so
 konde me de keden anholden vnde senden se
 juwer gnade mijth en wedder tho rugge so konde
 gy se er dar suluesth schencken, konde me se
 dar van raden dath se hijr bleue were de mijn-
 ste moeie juwe k. w. warth dar mijth deme be-
 sten wol tho trachtende wo ith juwen guaden
 besth geuellich is So staen de dynghe nu hijr
 up, dath juwe k. w. hijr men den inganck den
 ersten vorsegelden breff men an den forsten schic-
 ken so is syne gnade gesedigeth, vnde de forste
 fareth vorth alle dath he kaen vnde heffth rede
 itlicke dusenth gulden na franckforth gheschicketh
 vmmen siden gewanth gulden stucke vnde parlen
 vnde ander syraeth tho kopende dar he dath

froeychen mede gedencketh tho beqwemer tydt
 uth rustende wen denne juwer k. w. geschicke-
 den tho lechligen tyden myth deme orienael houeth
 brcue hijr kamen werden vnde tho leueren den
 syner forstlicken gnade so wil he dath froeijchen
 tho trauemunde myth sodanen klederen ghesmuc-
 ken vnde klenodien wedder auer anthwarden so
 eijner gebaren forstynnen getemeth vnde tho be-
 horlich is, vnde de forstijunne warth vnuortoueth
 myth den beyden froeychen an eren broder reiszen
 vnde de bruth warth den telder vnde up deme
 sadel ridende vnde werden dar enen affscheith
 nemende vnde gude nacht seggende, gade deme
 almechtigen sij loff danck vnde ere dath ith so
 verne gekamen is vnde vorlene ghelucke vnde
 salicheith vnde her Nicolaus her hermen israhel
 hebben mijth deme forsten eynem affscheith ge-
 namen dath syner gnade reder na viii dagen hyr
 bynnen schollden kamen myth den vorordenten
 articken vnde schriften vnde schollden se hijr
 van sick geuen vnde aueranthwarden deme su-
 luen is so gescheen, so is hijr nu ime vorgangen
 sondage van des forsten reden geweszen klementh
 van bulouw de kenzeler van meckellenborch
 vnde de kenzeler van sasszen vnde hebben de
 schrifte de me vorsegelen auer geanthwardeth so
 hebbe ick se twe mael mede gelezen so duncketh

mij na mynem vorstande dath de artickel drechlick vnde up reden angestelleth synth vnde de keuszeler van meckellenborch ock vlith dar inne vorgewendeth heffth dath se nicht beswerlick angetagen worden dar juwe k. w. eme wol ene frunth warth voer doende, vnde wo wol der artickel sick itlicke laten anseen als weren se wath beswerlick noch wen me se recht ansüth woer up se lopen vnde ghegrundeth synth, is alle up reden dar juwer k. w. in hermens schriften wol mer boschedes van geschreuen warth

Vurder alder gnedigesten here so ick juwer k. w. ame latesten eyn anthwarth wedder schreff van deme halszgehege vnde juwer k. w. dar ock eyn schamplün na mynem guthduncken van auer sende so juwe konincklicke werde sulken wolde gemacketh hebben na der offte eyner anderen gestalth so mochte my juwe k. w. en stuckschen goldes senden so swar ith weszen scholde so wolde ick dath wol houesch anrichten laten wen me dar hijr gemunteth golth tho kopen scholde so wolde ith düer tho stande kamen ith scholde nu recht tho mathe kamen wen dath froeijchen wedder tho hues keme van eren frunden

Ock wider alder gnedigeste here so mij juw k. w. in twen breuen geschreuen heffth vmme dath gulden stücke tho besturende by hinrick

karstens dath sick up de schillert faruwe felleth
 so is dath stucke ime lande tho holsten vorkoffth
 dar juwen gnaden van angesecht was vnde is
 bauen VIII elen offte x ele nicht na ock was ith
 van velen besichtigeth dath ith kenlich was so
 dath dar nicht anne is tho donde sunder he heffth
 eijn sunerlick schone stucke van nurenbarch ge-
 kregen dath noch van nummende besichtigeth is
 dath falleth sick ock up schellerth faruwe wen me
 ith recht ansueth so is ith idel golth vnde wen me
 ith van der siden ansueth so is ith schellerth far-
 uwe vnde gijfft eynden glansch van sick, alse hoch
 brun rossijne faruwe vnde is en schone koeloer
 vnde schone blomen dath hebbe ick wol I mael
 offte II boseen vnde hebbe myth eme dar worde
 van gehaeth vnde is I stucke van xl elen so hadde
 ick dar gerne I ele van gehaeth vnde wolde se
 juwer k. w. gesanth hebben dath juw gnade ith
 suluen mochte besichtigeth hebben men dar was
 nicht anne to donde he wil ith nicht up snijden
 ock wil he dar nicht van vorkopen sunder he
 wil ith tho hope in enen stucke vorkopen so
 lauede he mij de ele inth erste XVIII gulden dar
 na XVII gulden dar na XVI gulden tome lesten
 xv gulden, ick vorsee mij so me eme XIII gul-
 den reith gelth wolde geuen dar mochte me noch
 tho kamen men dar vnder warth he ith nicht

geuen ock heffth he dar by 1 siden stücke alsze
 1 gulden dammasck dath ock van honesschen
 blomen is gelick also juwer gnade suster van
 gerth ruter krech also se myth deme greuen by
 lach dar laueth he de ele vi gulden van to lesten
 v gulden ick vorsee mij he worde ith vor iii
 gulden de ele geuen er he ith lethe wo juwer
 konincklicken werde meninghe hijr inne is warth
 mij juwe k. werde de meninge myth den alder
 ersten dar wol van wedder tho schriuen, wer me
 ith eme aff kopen schal eider nicht wente sun-
 der juwer k. w. schriftte vnde beueel dorff ick
 ith nicht kopen wenthe ith lopth sick tho hoge
 inth gelth ith schal sick wol inth gelth belopen
 bauen viii^c (800) marck wokle ith juwe k. w.
 mijth deme 1 gulden stücke van her Nicolaus
 bromes bestaen lathen na deme mij hernen Isra-
 bel secht juwe k. w. men 1 stücke hebben wil
 so is her Nicolaus syn stücke 1 schone stücke
 so juw her rauwel vnde ock frederick beide wol
 seggen worden, den hebbe ick ith gewiset dar-
 umme dat se ith juwer k. w. an seggen schollen
 dat wil ick oek wol kopes krigen, wille gy hin-
 rick karstens syn stücke dar ock by hebben dath
 up schellerth faruwe falleth dath schrijusth myth
 den alder ersten wedder vmme so wille wy dar
 wol tho kamen wenthe ith en schal nummen th

sende krigen er ick en anthwarth van juwer gnade krige so is ith bestureth

Ock wyder alder guedigeste here so ick juwer konincklicken werde vormals angetogeth hebbe dath de forste van sasszen na franckforth geschicketh heffth vme itlick siden gewanth to kopen lathen so hebbe ick dar oek vor schreuen tho kopende vor juw gnade inth erste I stucke brun flowel I stucke wyth flowel I roeth flowel noch I stucke groen flowel I groth stucke offte II klene stucke lichtgele flowele noch I stucke swarth flowel nock II stucke dammasck van vromder vnde selsamer faruwe alsoe me ene dar schonesth krigen kaen Noch I stucke with dammasck I stucke brun dammasck I stucke roeth dammasck I stucke groen dammasck I stucke lichtgeel dammasck I stucke golth geel dammasck I stucke swarth dammasck Nock ij (1½) dossia syndels II witte II brune II lichtgele II golthgele. IIII rode II grauwe II swarthe Dyth sijden gewanth dath werde ick alle krigende tho deme alder lengesten XIII daghe na passchen dar mach juwe k. w. uth nemen so vele juwer k. w. behoeff vnde nodich is wes juwer k. w. nicht genellich is dath wille wy dar den anderen vorkopen.

Ock secht my hermen israhel dath juwe k. w. nicht sunderges uithbundiges van parlen heffth

so de forste ock tho franckforth geschicketh heffth
 vmme dar ock itlicke parlen tho kopende so hebbe
 ick er ock 1 schone sarthe parlen vorschreuen so
 me se schonesth auer kamen kaen de werden hijr
 ock kamende tho deme alder lengesten XIII da-
 ghe na passchen vnder der gnanten tydt so lathe
 mij juwe konincklicke werde myth den alder er-
 sten eyn anthwarth wedderumme schriuen wo
 vele juwe k. w. der suluen bogerende is so dorff
 se juw guade dar up dath dureste nicht kopen

Ock hebbe ick juwer k. w. ame latesten
 vmme lanth alle boscheith geschreuen van den
 gulden spannen van zeligen Mattes Mulynges we-
 gen dath juwe k. w. dar nicht mede belathen is
 wenthe se synth to slicht vnde tho geringhe van
 stenen ick byn dar alle daghe eyn anthwarth
 van k. w. dar van vormodende so juw k. w.
 en honeth golth wil hebben so wenth ick hyr
 rede 11 sunerlicke spanne vnde dath drudde warth
 hijr dar to kamende korth na passcheu so me
 dar ock noch 1 paer tho behouede de konde me
 hijr ock in en korth wol anfordigen lathen juwe
 konincklicke werde warth dar wol lathen boscheith
 van schrijuende

Ock so my juwe k. w. nu in twen breuen
 beroreth heffth ick hyr bynnen edder vmme lanck
 heer vornemen scholde offte hyr woer ene schone

Credentz offthe forstlicke gedrencke schower to kepe weren dath sulue scholde ick juwer konincklicken werde vor witlicken So hebbe ick dar alenthaluen na vornamen men hijr is nargen nicht vor handen so k. w. gesynneth were 1 schone forstlicke Credentz tho hebbende so is dar nicht beters up juwe k. w. schicke hijr dar tho her 1° (100) vnde xl mark lodich vnde so vele goides dar me se mede vorgulden mach so wil ick juwer k. w. hijr ene anfordigen lathen de juwer k. w. wol ghesallen schal de koninck van denemarchen hadde do he bijlach de warth hijr ock ghemacketh de woch 1° vnde xx mark lodich vnde weren xviii stucke hijr warth sick juwe k. w. up besynnen vnde dar eyn anthwarth van schryuende so juw k. w. ene wil gemacketh hebben de schal in korten tyden wol rede werden vnde by tyden inth lanth geschicket werden

Ock voghe ick juwer konincklicken werde tho wetende dath ick hijr rede gude rynsche wijne bestureth hebbe juw k. w. schrijue men wo vele me der behoueth vnde hebbe ock xx fathe emesz beer vnde xx fathe Mumme bestureth vnde wes juwe k. w. wil van heten wijnen van malmesie barsterth vnde rummenije edder van roden wynen allekanthe willen bestureth hebben wo vele eynes itligen weszen schal dath mochte

juwe k. w. myth den ersten schryuen lathen so mach me ith mijth proffithe besturen

Ock mochte juwe k. w. in bedenckenth nemen wes gij van frouwen sedelen willen bestureth hebben so goth van hemmel vorlene syne gnade eth froeychen dar inth ricke kummeth so ith den in der teyelwick tho lande stege vnde juwe k. w. er enthiegen riden wolde vnde se denne mijth aller herlicheyth inhalen wen alsz denne nene sedel vor handel weren dath wolde eyn groth gebreck syn ick wil j ($\frac{1}{2}$) dossin dar van bereden lathen wil er juwe k. w. mer hebben dath lathe my juwe gnade by tyden schrijuen so kaen ick se na profithe macken lathen vnde schryueth dar beneuen woer van de decken schollen gemacketh weszen tho der bruth vnde eren juncfrouwen up de rege

Ock hebbe wy hijr bestureth ick vnde frederick vi sedel vor juwe konincklicke w. myth paszlicken klenen houeden vnde stoten werden houesch beslagen vnde willen se bauen mijth fynen roden elendes huden dath gesete vnde de kussen beteen lathen vnde synth ock bestureth v paer wachtel steuelen de werden dusse tho kamende wecken ock rede de wil ick juwer k. w. ock mijt den ersten senden vnde ick hebbe ock

in dusser stunde 1 paer keteltrummen van bruns-
 wick entfanghen de wil ick juwer k. w. ock
 mijth den ersten senden De hunderth hode wer-
 den ock in en korth rede ick lathe se alle licht-
 geel macken so mij juw k. w. in twen breuen
 heffth schryuen laten ick hebbe ock vor juwe
 k. w. suluesth v hode lathen macken van der
 besten wulle 1 witten 1 golthgelen 1 lichtgelen 1
 gronen 1 blauwen De wil ick juwen konincklicken
 werden bij den keteltrummen senden

Ock alder gnedigeste here so voge ick juwer
 k. w. tho wetende dath ick juwen gnaden den
 parle sticker ock wil senden mijth juwer gnade
 egene schepe he is sulff verde he vnde de frouwe
 1 geselle vnde 1 junge de mester schal hebben
 tho der wecke III mark holmesch de frouwe ij
 (1½) marck de geselle ij (1½) marck de junge 1
 marck is de wecke in alle van den III is VII
 marck des schollen se des morgens tho III by
 dath arbeit wente des auendes tho VIII des
 schollen se kosth vnde beer dar tho hebben wy
 hebben ock eynen golthscheder angenamen de kan
 myt dussem schepe nicht rede werden den wille
 wy myth deme ersten schepe na schicken

Noch voghe ick juwer k. w. wyder tho we-
 tende dath ick marcus helmesteden hebbe vacken
 angespracken vmme enen afscheith vnde ende

myth eme tho mackende vnde de ene keden van eme bogereth vnde de 1^c xlii marck de he van der reckenschoep noch resteth so zeligen her Stens schulde dar werden van genamen vnde he scholde her Stens keden so lange beholden wenthe dath he van vrouwe kristynen wegen syne betalinghe gegenen worde so is he gesynneth de keden nicht ene tho vor latende er he syne fulkamen betalinghe entfangen heffth vnde leth sick dar tho geduncken juwe k. w. hebbe eme grothe thosage vnde loffte gedaen dath k. w. eme alle synen bewislicken schaden vnde vorsumenisse synes vth gelechten geldes he lange entbaren heffth so eme juwe k. w. dar vor schenckede de 1^c vnde xlii marck de he van der reckenschoep resteth de egede he wol na deme he anders nicht wen reith gelth uth gelecht heffth vnde heffth dath lange entbaren Dar he denne juwer k. w. syne meninge in sijnem breue suluesth van schriffth wen juwe k. werde geleszen heffth so warth juwe gnade dar wol wedder up schriuen wo me sick hijr inne holden schal

Ock alder gnedigeste here so gade sy loff vnde danck dath nu de dynghe tho enen guden ende gekamen synth vnde juwer k. w. van norden wil syn juwer gnade schepe alle uth tho rustende vnde hijr tho beqwemer tydt hyr her

tho sendende so juwe k. w. dar schippers tho bedarff hedde dede de schepe mochten helpen uth tackelen so heffth vns schipper hinrick molre gebeden dath wij ith an juwe konincklicke werde vorschrijuen wolden so juwer k. w. syner dar inne to donde hedde so wolde he gerne tho juwen k. w. kamen vnde juwer gnade dar inne denen vnde to willen weszen vnde des besten dar inne raden dath me de schepe mochten alle recht sijnnijgen uth tackeleth werden wes juwe k. w. hyr to genegeth is dar werde gy wol de meninghe van schrijuende

Wider alder gnedigeste here so nu de dynghe fullentagen synth vnde eijnen vorthganck gewijnnen na juwer k. w. gefalle so wil van noden syn juwe k. w. myth den alder ersten wedderumme schrijuen al wes juwe gnade van allen dinghen wil bestureth hebben Dar ick in dussen schrifften van beroreth hebbe vnde wes juwe k. w. van anderen dynghen mer nodich syn warth mochten myth den alder ersten tho rugghe schrijuen so schal dar nen vlith edder arbeith gespareth werden wente hijr wil nicht gebrecken wen tijdt Ock wil van noden syn juwe k. w. hijr enen Summen suluers wolde her schicken dar me enen summen redes geldes van macken mochte wente hijr wil en groeth penninck tho horen wente de

dynghe de willen hij ricklick ghedreuen vnde forstlick uthgerichteth werden Darumme konde ick wol liden so juwe k. w. hij enen schicken wolde deme juwe gnade gudes tho truuede de hij de dijnghede mede hulpe dryuen vnde besturen up dath juw konincklicke w. sege vnde erfaren mochte, dath ick mynen nuth edder proffith dar nicht inne gedencket tho sockende, sunder trouwlick dar inne tho handelende so ick juwer k. w. toegesecht vnde gelaueth hebbe dath nicht schal vnutte vorkopslageth noch dar van vorspildeth schal werden wenthe wol recht doen wil de kan wol liden dath de lude dar en vpsent mede up hebben wen de dynghe na juwer konincklicken werde synne vnde willen ghedreuen vnde bestureth sijnth wes my denne konincklicke werde wil tho keren steith tho mynen gnedigesten heren

Ock en is hij sijnth wynachten altes nen fragenth na der botteren ghewesth vnde wil noch nicht van der hanth so her rauwel Jonszen wol geseen heffth also he hij was Dath is de orsacke ith hyr nen wynter geweszen is ick hebbe noch XII lasth IIII tunne botteren vnvorkoffth wen se wil vorkoffth syn so schal dar nen vlith inne gespareth werden de ick susz lange vorkoffth hebbe is noch bauen XIII marck gegeuen wo ick de anderen hij namals geuen kan dath krighe

ick tho seende, schal se vorkoffth syn so moeth
 ick se lick den luden geuen myn beste wil ick
 dar gerne by doen

Ock alder gnedigeste here so sende ick ju-
 wer konincklicken w. ime name gades na juwer
 konincklicken werde schriuende III stucke rinschen
 wyn in schipper jacop russzen voreth juwer gnade
 egene barcke vnde synth aldus gemarcketh *) Dath
 erste holth IIIIj ame I verdel ($4\frac{3}{4}$) Dath ander
 holth vj ame myn I verdel ($5\frac{1}{4}$) Dath drudde holth
 IIIIj ($4\frac{1}{2}$) ame gerade so holden dusse III stucke
 wyns in alle XIIIj ($14\frac{1}{2}$) ame De ame tho XIIIj
 ($13\frac{1}{2}$) marck Summa is $\text{I}^{\text{C}}\text{xcv}$ marck XII schilling
 Noch sende ick juwer k. w. in deme suluen
 schepe I pipe bassterth steidt _____ II marck
 Noch sende ick juwer k. w. in deme suluen
 schepe I klenen peckschen is ock aldus ge-
 marcketh *) dar inne VIII engelsche lacken II
 brune II grone II witte II lichtgele Dath stucke
 steith xl marck is _____ $\text{III}^{\text{C}}\text{xx}$ marck
 Summa hijr van is in alle _____ $\text{v}^{\text{C}}\text{lxvii}$ marck
 XII sch. ick wolde juwer k. w. der lacken gerne
 mer gesanth hebben men ick kaen hijr itzundt
 nene witte noch licht gele tho kope krigen so
 vroe de wynt to den westen geith so werden

*) Märket finnes aftecknadt i marginalen af brefvet.

hijr lacken genoech kamende in der gnanten tydt
warth mij juwe k. w. wol lathen schrijuen wo
vele juwe k. w. er noch behouen so wil se juwen
gnaden mijth ersten senden Sunderges nicht mer
up dijth paesz den juwe k. w. sy deme almech-
tigen gade lange gesunth beualen geschreuen tho
lubeke des vrigdagen na mythfasten Anno 1531 iar

Juwer konincklicken werde

willige dener

HINRICK NIJEBUER

7.

**Henrik Nyebuer till K. Mt. ang. klock-upproret
i Dalarne; om Gustaf Trolles och Ture Jöns-
sons stämplingar, m. m. Lybeck den 23 Maj
1531.**

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Inn gades namen Amen vnde myne ganz
willighe densthe vnde wes ick mer leues vnde
gudes vormach sij juwer konincklicken durch-
luchticheith nu vnde tho allen tyden thovoren
boreith Alder gnedigeste leue here ick voghe ju-
wer konincklicken werde densthlich tho wetende
dath wij juwer k. w. breue by Jochym molre
hermen israhelsz gesellen wol entfanghen vnde
vorstaen hebben dar inne juwe k. w. inth erste

antueth vnde beroret van itlicken uproresschen
 buren de sick dar in juwe gnade ricke schollen
 jegen juwe k. w. upgeworpen hebben dath mij
 denne dath deme almechtigen gade bewusth isth
 van alle mynem harthe gansz leith is vnde vor-
 hape mij ock ganszlich ith sus nicht groeth up
 sick warth hebbende edder konnen macken vnde
 so vroe wy uth k. w. breue vorstendighet weren,
 sulke uproringhe sick der betalinghe haluen er-
 hauen vnde erwassen is, hebbe wij de sacke by
 idermanne mijth deme besten beanthwardeth na
 deme sick de dinghe der sacke haluen wo voer
 berorth erhauen hebben, is iderman up k. w.
 siden geuallen, vnde de sacke ock wol hartigeth
 vnde eyn itlick heffth sick na gantzen vormoghe
 so ith van noden worde juwe k. w. dar inne by
 tho plichtende vnde sodane vnghehorsame helpen
 tho straffende vnde hebbe ock hermen israhel
 vorth up gebracht vnde dar tho geraden he vn-
 uortoueth an den vorsten is ghereden vnde syne
 gnade ock in der sacke vnderwizeth vnde eme
 vorgeholden woer van sick sulkens heffth geor-
 sacketh vnde angehauen, wen ith vor dath lichte
 vnde tho der spracke kummeth warth ith nicht
 konnen macken edder up sick hebbende vnde is
 ock meysth gestilleth gheweszen So syner gnade
 sodans van weme worde voergedraghen syne gnade

wille sick dar nicht an keren edder vmme be-
kummeren, wenthe de sacke hebbe nicht up sick,
vnde heffth sick der haluen wol thofreden ghe-
geuen ock nicht groeth geachteth, sunder heffth
sick vorwunderth de tyde sick so langhe vorlo-
pen vnde juwe k. w. schicketh hijr nene tydijn-
ghe uth dem ricke Dar eme denne harmen gude
vnderrichtijnghe van gedaen vnde eme voerge-
holden juw k. w. so ilende den rickes raeth nicht
 hebben konnen by eyn ander bringen wenthe de
 here greue vnde mer ander heren synth wath
 verne van der hanth darumme konnen se so drade
 nicht by eyn ander kamen, so vroe de tho samen
 kamen vnde juw k. w. de sacke myth ene uth-
 gerichteth heffth warth juwe k. w. myth den
 alder ersten tydinghe vnde bodeschoep hijr uth
 schickende, syne gnade wille sick ene klene vnde
 korte tydt tho vreden geuen, wy weren myth
 den alder ersten tydinghe van k. w. vormodende
 So vroe wy de erlanghen so schal se synen gna-
 den myth den erste ock benaeth werden, Dar
 heffth sick de forste up tho vreden gegeuen wen-
 the III weoke na pinxsten, vnder der tydt vor-
 hape wij vns van juwen k. w. wol tijdinghe
 vnde boscheith tho krigende, vnde juwe k. w.
 warth ock syner gnade meninghe in synem breue
 den wy juwer k. w. bij iochym moller to den

handen schicken wol vornemen werden gade deme heren deme sij danck vnde ere, de sacke steidt in dusser siden ganz wol vnde de forste fareth myth allen krefften vorth vnde heffth tho franckforth wol ij ($2\frac{1}{2}$) duszenth gulden gehaeth vnde heffth dar kopen lathen van gulden lacken bli-anthe siden gewande vnde parlen al wes eme tho bruth van noden is geweszen vnde heffth vi parlestickers sittende de allenth macken dat van noden vnde behoeff is vnde syne gnade warth de bruth uth pussende vnde stofferende so eyner gebaren hartogynnen geegheth vnde behorlich is so dath se juwer k. w. wol warth geleuen vnde gefallen godt van hemmel vorlene wider enen vorthganck myth geluckselicheith tho der szelen salicheijth Amen

Wider alder gnedigeste here So voghe ick juwer k. w. denstlick tho wetende dath bisschoep gusstoeff trulle heffth inth lanth tho meckelenborch geweszen Synth lichtmissen vnde heffth gelegen tho kroeplyn vnde is van dar in der gnanten tydt vacken an de vorsten van meckelenborch vnde ock an den marckgreuen gereiszeth nu kumpth idt vorth lichte dath he hulpe vnde bystanth van ene is bogerende geweszen up dath ricke vnde heffth van dar syne bodeschoep gehaeth an itlicke ende in sweden ricke an syne

hemelicken vorwanten vnde ock heffth he bodeschoep vnde vorderinge gehaeth bij de bisschoppe tho danske se ock itlicker mathe scholden by plichten vnde her tuer joszen wolde ock syn mijth itlicken schepen vnde volcke tho warcke syn gewesen up de wijcksijden vnde wolden so in dren enden inth warck syn gewesen men gade sij danck ith mach nicht maken so kaen ick nicht wethen offte sulkens mede scholde hebben tho deme uproesschen gehulpen dath se sick dar wol mochten bystanth van hebben vormodeth

Ock hebbe ick juwer k. w. by Johijm molre hermen israhelsz dener alle boscheith geschreuen van deme siden ghewande ick vor juwe k. w. vorschreuen vnde bestureth hebbe ock van deme gulden stucke bij hinrick karstens dath sick up de Schellerth faruwe felleth vnde ock van deme gulden stucke van her nicolaus bromes vnde ock van ener schonen sarte parlen ick vorhape mij juwe k. w. warth mij mijth den alder ersten dar eyn anthwarth up schriuende vnde hyr schickende dar me sulkens mede vrighen mach wenthe dar wil renth gelth to horen, wider hebbe ick juwer k. w. geschreuen by Jochym moller offte juwe k. w. dath halsz gehenghe wolde gemacketh hebben so mochte juwe gnade dar golth tho her schicken wenthe dath gemuntede golth

is hijr tho duer vnde tho hoch inth gelth wath dar van stenen vnde parlen tho weszen scholde de synth vorhanden de hebbe ick bestureth na deme munster dath ick juwer k. w. in mynem breue inth lanth sendede so ith juwer gnade so wolde ghemacketh hebben so mochte my juwe k. w. dath munster wedder senden so wil ick mynen vlith dar gerne inne voerwenden dath ith rechtsynniich schal gemacketh werden

Ock hebbe ick juwer k. w. geschreuen in mynem vorigen breue ofte juwe gnade wolde ene forstlicke credentz gemacketh hebben van XIII schouweren vnde III credentz schalen dar wolde 1^e xl marck lodich tho gaen wolde juwe k. werde ock ene enckelde credentz hebben van IX stucken de konde me hijr wol in eyn korth tho warcke bringen So lethe me macken III paer schouwers eth ene paer io groter wou eth ander vnde den I houeth schouwer mydden in vnde den II credentz schalen, de heffth hijr en golth smeth wol rede dede schone vnde wol gemacketh vnde vorguldeth syn, dar lethe me denne III paer schouwer vnde I houeth schouwer tho macken, so swar se juwe k. w. hebben wolde de beiden credentz schalen de hans meus heffth de wegen in alle myth den fothten XIII marck lodich dar musten tho II schouwer van XVI marck lodich vnde

denne twe van xvm marck lodich vnde denne n
 van xx marck lodich vnde den houeth schouwer
 van xii marck lodich dar wolde in alle tho horen
 xc marck lodich holmessche gewichte wil juw k. w.
 sodane kredentz angerichteth hebben so schicketh
 hijr men dath suluer so schal se in en korth
 gemacketh werden de credenthz schalen de hans
 meus de golthsmeth heffth de synth ganz schone
 wol gemacketh vnde vorguldeth so dath se juwer
 k. w. wol geuallen schollen dar weren de vii
 schouwer geringhe tho gemacketh juwe k. w.
 warth dar myth deme besten wol tho denckende

Van deme halszgehenghe vnde der gulden
 keden der olden forstynnen dar hebbe ick juwer
 k. w. vorheen alle boscheith van geschreuen wo
 ith juwe gnade dar mede wil gehaeth hebben
 dath warth mij juwe k. w. myth den ersten wol
 schriuen lathen so wil ick mynen vlith dar gerne
 inne voerwenden ick wolde juwer k. w. gerne
 lenger schrijuen men de tydt velth mij tho korth
 vnde vorhape my hermen israhel juw k. w. wol
 van allen dingen boscheith geschreuen heffth gade
 deme almechtigen sij juwe k. w. myth langer
 gesuntheith beualen gheschreuen to lubeke ame
 dinxstedagen vor pinxsten anno 1531 iar

HINRICK NIJEBUER

8.

Gerg Archatt i Rostock till K. M:t, om anskaffande af en mästare i "vattenkonsten," hvilken K. M:t önskat bekomma för att uppfordra vatten ur Sala silfvergrufva, äfvensom att leda vatten upp på Stockholms slott; vidare angående en plåtslagare. Rostock den 17 Aug. (?) 1531.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Durchlechtig Grosmechtiger her Kunnig, Mein vndertanninge denst zu aller zeit, genadigster her Kunnig, als Euwer Kunningcklicher Meijstat mich bericht hat, wie E. K. M. geren einen guden maister, der zu der wasser kunst wust, das wasser vs dem Silberberg zu bringen, eder vf das schloss zum stock holem, Die weil ich Euwer k. m. zugesagt vnd gelobt hab, E. K. m. bestes zu forderen, hab ich mich in der sach gemuet, vnd einen maister, mit namen Heinrich Kock, denstlich zu diser kunst, oft vnd fil angeret, der mier auch zugesagt hat, wen E. K. m. seiner begert, vnd Im der kunst lauen wolden, Er wol genaigt were, zu Euwer k. m. zu kumen, Es hat mich auch der gemelde maister E. k. m. schreiwen haissen, ob E. k. m. des genaigt were, so solden E. k. m. hier zu Rostock her Berent Kron, burgermaister, zuschreiwen das der selb

van E. k. m. wegen mit Im handel, den der
 selb gemelde her Berent Kron der kent den sel-
 bigen gemelden maister fast wol vnd sein kunst,
 Was diser kunst möglich ist, sol der gemelde
 maister vngezweiffelt wol machen, Sollichs hab
 ich Euwer k. m. in besten angezaigt. Genadister
 her Kunning, Als mier Euwer Kunigkliche meie-
 stat hat angezaigt vnd befolhen des blatuer hal-
 ben, des hab ich mit allem fleiss besteld vnd
 vsgericht, als dan Euwer k. m. in seinem brif
 vernummen habt, aber wer In abgewant hat, kan
 ich nijt erfahren. Hier mit geb der almechtig got
 Euwer k. m. lang lewen vnd gelucksellig Re-
 giren, ob E. k. m. meiner begert was mer zu
 malen, vnd ich brif krig von E. k. m., wil ich
 alzeit willig sein zu denen e. k. m. Datum Ro-
 stock am dundertag for balmij 1531.

Euwer Kunigklicher meistet

vndertanninger dener

GERG ARCHATT maler
 zu Rostock.

9.

Henrik Nyebuer till K. M:t, om inköp af Hamburger-öl och engelska tyger m. m.; om afbetalning på Sveriges skuld till Lybeck; om kanken i Nyköping Michael Christierni; samt om konung Christierns krigsrustningar. Lybeck den 12 Okt. 1531. (Entphangen 6 Nouembris.)

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen Amen etc. ick voghe juwer k. w. denstlick to wetende dath hermen israhel ame latesten an syne huszfrouwen geschreuen hadde dath se my seggen scholde dath ith k. w. wille were ick myth deme ersten schepe hyr rede worde i brouw hamborger bers scholde na schicken deme ick denne! so gerne wolde hebben gedaen so weren hyr do anders nene schepe vor handen alse Marcus bremer de hans schroders schip voreth dath was do alrede tho geladen So gynck ick do vorth ilende tho vnde lende hijr v̄ tunne hamborger bers van deme erbaren rade vnde vormochte den schipperen dar tho dath he my de noch enthaledede juwen k. w. tho geualle vnde nam se mede hen auer So warth hyr nu noch i klene schepken rede gemacketh dar wolde ick juwer k. w. mer hamborger bers inne hebben na geschicketh so synth hyr twe gesellen de heb-

ben dar in geschepeth ij (1½) brouw hamborger
 beres dath se dar henne senden vnde so ith beer
 tho hamborch itzundt tho stande kummeth myth
 deme vngelde wente inth schip 1^c.xii marck is
 de tunne by iii marck myn iii schilling so schal
 juwe k. w. dar na antalen des geldes so guden
 koop konnen kopen alse hijr vnde mogen dar to
 dath beste uthprouen lathen wil es den juwe
 k. w. mer na hebben dath wil mij juwe k. w.
 myth deme ersten wedderumme schriuen lathen
 so wil ick my dar gerne na richten vnde des
 mer na senden hyr warth ock bynnen viii dagen
 nygh musth kamende dar wil ick juwer k. w.
 mijth den ersten ock i stucke edder ii van na
 schicken so verne he gudt is de ersth kummeth

Ock alder gnedigeste here ick sende hyr ock
 juwer k. w. twe quitancien up de gudere de hyr
 deme kopman vnde den schuldeners tho leuerth
 synth dar inne se juwe k. w. qwiteren wes se
 entfangen hebben So lopth sick de Summa in
 alle se entfanghen hebben is — 29675 m. 12 s.
 hijr van qwitereth de raeth den ersten termijn
 de up mychaeli anno 1530 iar bedageth was is
 — 17170 m. 4 s. lub. vnde de fulmechtigen
 van den schuldeners alse hans hennuynges lode-
 wick tasschemacker Clawes witte vnde hinrick

koler de qwiteren wes se up den drudden tarmijn
 enthfanghen hebben de nu up dussen lesten mij-
 chaelis vorgangen bedageth was is 12501½ m. lub.
 so steidt ene noch na van deme drudden tar-
 mijne is _____ 4668 marck 12 s. lub.
 so is de Summa in alle ene noch na steidt in
 alle van der reste van deme drudden tarmyne
 vnde denne den lesten tarmijn were gansz in
 alle is _____ 21839 marck
 Ock voghe ick juwer k. w. densthlich to we-
 tende dath sick de summa in alle belopt ick hyr
 noch schuldich byn van den guderen de ick hyr
 gekoffth vnde juwer k. w. gesanth hebbe dar van
 de summa noch is _____ 5259 m. 14 s. 7 d.
 vnde ick vorhape my juwe k. w. warth mij myth
 den ersten enthsettende vnde werden mij schic-
 kende an suluer lasse vnde botteren dar ick de
 vramen lude mede betalen mach wen dath ghe-
 scheen is so wil ick up dath vor iar myth den
 ersten auer kamen vnde wil juwer k. w. klaere
 reckenschoep auer geuen vnde van allen dinghen
 gudt boscheith doen so schal juwe k. w. seen
 vnde erfahren dath ick in der sacke truwelich ge-
 handelth hebbe

Unde so juwe k. w. up dath voer iar mer
 engelsche lacken tho donde vnde behoefte hadde,
 vnde mij juwe k. w. dath myth den ersten wol-

den schriuen watterleie faruwe juwe gnade hebben wolde so wolde ick se auer wynter in engelanth na proffite bereden lathen wo vele er juwe k. w. van guden lacken wolden hebben, ock dar beneuen wo vele er juwe k. w. van den slichten vnde ringen lacken wolde hebben De wolde ick juwen k. w. alle besturen vnde scholden alle gude lacken syn wo se juwe gnade wolde hebben vnde de gheringen slichten ock dar beneuen alsoe ick er nu juwen k. w. in schipper Marcus Bremer in deme packen v stücke mede sende da ick myth der kriten auer her geteckenth hadde wer se van sodanen prisze weszen scholden ofte wer se wath beter weszen scholden dath were my gelicke vele wo se juwe k. w. hebben wolde so wil ick se besturen vnde wolde se juwer k. w. up dath vor iar mede in dath ricke bringen wenthe ick hebbe gade sij ghedancketh de vrunde wol de se my wol schollen schicken vnde belouen, scholde ick se ock hijr juwer k. w. kopen vnde senden se juwer gnade inth lanth up k. w. egene euentuer alsoe ick dusse anderen gedaen hebbe des were ick ock wol tho vreden so juwe k. w. sege ick de sacke truwelick handelde wes my denne k. w. wolde tho keren des were ick wol tho vreden ick schal nicht mer alsoe de kosth hebben de warth my godt wol vorlenen

Item her mijchel de predicanthe van nighkopinghe is hyr ock gekamen vnde is my deme schepe ghebleuen vor der prerouw vnde is all synes dinges dar mede qwith geworden heffth alle vorlaren wes he dar uppe hadde so hebbe ick eme geprokrereth van guden vrunden vnde dar mede tho gelecht dath wy eme gegeuen hebben an schrickenbargeren *) vnde golden gulden xxj (20½) marck lubesch dar hebben eme gude vrunde tho geleueth wol xx marck so wil he gelicke wol morgen na wittenborch vnde wil sick noch beth vnder wiszen lathen he schrifft juwer k. w. ock hyr suluen enen breff **) dar warth

*) Ett slags ringhaltigt silfvermynt.

**) Detta bref har följande lydelse:

Myn ödmiwkligh dienst och vndherdånigheth för:ne i wårom herre Jesu Christo. Nådigh herre och höghmek-tigh förste. Tacker iach idher Nådhes högmektigheth för allt gott. besynnerligha för thet godha iach niwther idher Nåde åth nw i min nödt oc fatighdom. Ty iach kom her blott i frå skippbrott. och wiiste mich ingen rådt. vtan iach gaff mich til idher Nådhes weuner. til Henric nybuer. oc andra fleere som haffua mich bwlpit. länth oc borghath. för idher Nådhes skyldh. så mykit iach kan hielpa mich medh til vuttembergh at studera ther gudz oordh. mich och meene man til godha och saligheth etc. Och epther min prebenda är swagh til at bethala sådana gäld iach setther mich vtiinnan för meene mans besta schuld, bedher iach idher Nâdes Höghmek-tigheth för gudz schuld at idher Nåde ville vnaa mich

we gnade synen syn vnde meninghe wol inne
 ornemen he wolde wedderumme na hus syn ghe-
 iszeth so he des synen myth deme schepe qwith
 as geworden vnde wolde syne reisze auerghe-
 men hebben so hebbe wy eme hyr gehulpen
 ath he noch na wittenborch gereiszeth is

Ick scholde juwer k. w. ock wol bescheyth
 chryuen van koninck krissteren vnde den knech-
 en de by eme synt So is hijr gijssteren tijndinghe
 an amsterdamme ghekamen So liggen in hollanth
 den steden vordelet up x mijle vi duszent
 thegeszen knechte dar is he manckt vnde dar
 open alle daghe mer knechte tho so hebben de
 an amsterdamme deme koninghe toegesecht vnde
 ordenereth xii schepe de eme segelen schollen
 so weren de schepe rede up gelecht vor de stadt
 so musten de schipperen vnder eynander darvm-
 me lathen vnde weme ith tho velle de scholden
 eme segelen So synth erer xii den ith tho ge-
 tallen is de mijth den knechten segelen mothen

ben minsta prebenda ther vacerar i strengnes thetta
 iareth alleenast til at bethala min for:de schuld ther
 nedh. Jach vil göra ther tienst fore i gudz oord. som
 en Christen man bör at göra. näst gwdz hielp, then iach
 ther Nådhe befaller til ewigh tidh etc. Raptim Ex Lu-
 beca anno domini MDXXXI^o feria tertia ante Calixti etc.

MICHAEL CHRISTIERN
 subditus Maiestatis v. fidelis

So synth dar xi schippers de ere schepe wedder uth up de strome gelecht hebben vnde hebben de schepe wedder uth getackelth vnde rede gemacketh Dar varêth de koninck myth den houethluden alle daghe aff vnde tho vnde reden tho alle dath kunnen vnde lathen dath geruchte starcke gaen, dath se dar mede so se ersth kunnen tho der sewarth willen lopen So is de twolthe schipper dar dath loeth mede up geuallen is, dath he myth synem schepe mede segelen scholde dar nicht tho gesynnueth dath he suluen mede tho der seewarth wil, sunder he secht willen se syn schip hebben dath mogen se nemen dath moeth he gescheen lathen, men dath he dar mede myth ene tho de seewarth lopen scholde dath wil he nicht doen, willen se dath schip nemen vnde setten dar enen anderen schipperen up dath moeth he gescheen lathen men he wil dar suluesth nicht mede segelen wo se ith dar noch mede mackende werden dath krighe wy hyr na tho horende vnde koninck krissteren heffth sick mothen vorlaunen vnde vorseffen dath he up pene stede nemen wil offte de eren nicht tho beschedigende, vnde dar is ock eyn houethman mede de heith gysbrecht kamloeth de was myth enem schepe uth gelopen tho der sewarth vnde hadde ii boierde myth hamborger bere vnde anderen guderen ge-

namen, de suluen synth ock ilende wedder loesz
 gegeuen vnde hebben dar gaer nicht van behol-
 den vnde wil den steden nicht enthiengen doen
 vnde nemeth dath de stede dar stille schollen
 tho sitten So hebben se hyr de trummen lathen
 vnmme slaen en mael u edder dre vnde hebben
 stropen lathen de vor gelth denem wil vnde
 mede tor sewarth wil de schal kamen vnde la-
 then sick anschriuen vnde hebben ock vnschepe
 dar tho geordenereth de schollen so ith van no-
 den syn worde tor sewarth lopen vnde van daghe
 synth de n nye ghekaren borgermestere an koninck
 vrederick tho nyemunster tho der dachvarth ge-
 taghen also nomelick her gosschalck lunte vnde
 her goderth van houelen wath se dar sluten ed-
 der auer eyn kamen dath werde wy tho horende
 krighen, ick vorsee mij wen dath geruchte manckt
 de knechte kummeth dath se ith ock wol bewe-
 ghen werden er se tho der seewarth lopen Dath
 seggenth geith hijr ock dath bernth van melen
 dar ock by koninck kristeren syn schal, vnde
 ock vrigh mede in der wendinck sij, vnde dar
 warth arbeit angelecht dath se tho der sewarth
 willen men ith weith nummenth woer ith henne
 gylth ock schal koninck krissteren gesecht heb-
 ben wan vnder synem hupen eyn were de ith
 wuste woer he sick henne gedacht hadde den

wolde he mijth syner egene hanth vmme bringen
so hemelick warth ith gehalten

Hijr qwam gissteren hinrick bruninges knecht
uth norwegen van drunthen de secht dath gusstoff
trulle to drunten sij gewesen by deme bisschoeppe
vnde dar schollen iachte aff vnde an lopen twis-
schen hollanth vnde dar, godt van hemmel geue
dath se sick dar nicht henne geuen, her tuer
jonszen vnde bisschoep trulle synth alle tydt bij
koninck krissteren konde se wes anrichten dath
werden se nicht lathen Darumme wille juwe k. w.
de dinghe mede in achtinghe hebben so schal ith
mijth der hulpe gades nen noeth hebben Sunder-
ges weith ick juwer k. w. up dyth pasz nicht
tho schriuende de juwe konincklicke durchluch-
ticheith sij deme almechtigen gade myth langer
gesuntheith beualen gheschreuen tho lubecke den
XII dach in october offte den donredach na dio-
nisiij anno 1531 iar

Juwer k. w. willige dener

HINRICK NIJEBUER

10.

**Henrik Nyebuer till K. M:t, angående konung
Kristierns krigsrustninga. Lybeck den 13
Okt. 1551.**

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen amen vnde myne ganz wil-
lighe denste vnde wes ick mer leues vnde gudes
vormach syn juwer konincklicken durchluchtig-
heith nu vnde tho allen tyden thouorenn boreith
Alder gnedigeste leue here ick voghe juwer ko-
nincklicken werde denstlich tho wetende So also
ick juwen gnaden in mynem anderen breue be-
roreth hebbe van den xii schepen de tho amster-
damme werden uth geredeth dar koninck kriste-
ren mede tho der sewarth wil De tydynghe vor-
uolgeth sick starcke van daghe tho dage io mer
vnde mer dath dar mijth aller macht warth ge-
backeth vnde gebreweth dorch dach vnde nacht
vnde de preuande warth uth allen enden myth
groter vorderinghe tho samende gebracht vnde
her tuer jonszen bisschoep trulle de bisschoep
van schare mester oleff des arsze bisschoepes bro-
der de tho danske is vnde her berndt van melen
synth alle by deme koninghe vnde ronnen vnde
iagen alle dath se konnen dath ith sick anseen
leth wo se myth den schepen in en korth to der

sewart willen vnde so de koninck marcketh dath he an den xii schepen nicht genoech en heffth, dath volck alle auer to vorende, so nymph he de sparre farers dar to, dath synth de schepe dar se uth hollanth vnde waterlande mede plegen auer tho lopende in norwegen na sparren vnde anderem holthe vnde so he de dinghe so stille holth dath nummenth weten moeth woer ith henne gelt vnde dath he dusse holth schepe alle leth mede rede macken dath synth olde kraucke schepe So heffth me gudt aff tho nemende dath he nicht verne gedenccketh tho segelende vnde so bisschoep trulle to drunten by deme arasse bisschoeppe be-
seen is so warth hijr de gijasinghe starck gemacketh dath he dar mede auer warth lopende in de noerwegesschen sijden oftē in de wick syden wor eme de wynth warth henne vogende vnde warth sick dar woer an lant geuende wor eme dath besth to passe kumpt vnde so duasse heilose hupe dar alle mede syn So heffth juwe konincklicke werde gudt aff tho nemende woer se kounen tho deme argesten vnde qwadesten raden dar werden se eren vtersten vormoghen inne voerwenden vnde konden se konincklicker werde woer inne tho nadele vnde schaden syn dath wil dath gonne syn dar se vmme vte syn Dath de almechtighe godt jo wille affwenden vnde juwe konincklicke

durchluchticheith wil dar ock myth deme besten
 tho trachten dath de rutere vnde knechte an de
 ende moghen gheschicketh werden dar ith wil van
 noden sijn vnde dath de slote an den enden myth
 vasten vnde trouwen luden vorsorgeth vnde vor-
 wareth werden, wenthe dath de almechtighe godt
 affwende, dath ith eme gerede the woer enen orth
 landes in kreghe dar wolde vele moie uth en-
 staen, vnde vnsze heren synth itzundt myth ko-
 ninck vrederick thor dachvarth to nijemünster De
 almechtighe godt wille syne gnade vorlenen dath
 se der sacke wol moghen auer eyn kamen, vnde
 koninck vrederick warth ame thokamenden son-
 daghe syne ruther vnde knechte vnde vndesathen
 auer dath gantze lanth by eynander hebben vnde
 warth heerschouwijinghe vnde munsteringhe holden
 vnde dar tho trachten so he an dusse ende sick
 worde geuende dath se eme gedencken wedder
 tho stande wente de dinghe nicht tho gheringhe
 mogen geachtet werden vnde me kaen sick in
 sodanen geschefften nicht tho wol voerseen wen-
 the ith wil alle synn van noden vnde so de al-
 mechtighe godt nu wolde syne gnade vorlenen
 he nu in dussem taghe nicht beschaffede vnde
 syne ansleghe nenen vorthganck ghewunnen so
 were ith gaer mijth eme vthe, vnde wath vnsze
 heren vor gude tydinghe mede bringen wen se

tho hues kamen vnde wo se der sacke auer eyen
syn ghekamen dath wil ick juwer k. w. ock vorth
schriuen wo dyth schepken so langhe warth to-
uende Sunderghes nicht mer denne juwe koninck-
licke durchluchticheith sij deme almechtigen gade
mijth langhe ghesuntheith vnde geluckselicheith
beualen gheschreuen tho lubecke den xiii dach
in october anno 1531 iar

Juwer k. w. willige dener

HINRICK NIJBUEER

11.

**H. Nyebuer till K. M:t, ytterligare om konung
Kristierns krigsföretag. Lybeck den 20 Okt.
1531.**

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen amen vnde mijne ganz wil-
lige denste syn juwer konincklicken durchluch-
ticheith nu vnde tho allen tyden thouoren boreith
alder gnedigeste leue here So ick juwer k. w. up
peter wilden schepe in twen breuen alle boscheith
van koninck krissteren geschreuen hebbe wo eme
de van amsterdamme myth Conszenth k. m. myth
xii schepen myth bussen vnde were vnde pre-

nanden alsze se plegen to vorende wen se kopfarth segelen vnde de schepe mijth heringhe botteren vnde keszen vnde brode vnde bere hebben uth gefijttalligeth dar heffth he so vele ander schepe tho kleen vnde groeth gult vnde qwath dath er in alle is myth den dren schepen de gyszebrecht kamloeth thokamen xxvi schepe De schepe lepen aff van amsterdamme den 12 dach in october vnde lepen vor enckhuszen dar schollden se de knechte in nemen vnde dar mede tho der seewarth lopen vnde so up den schepen nicht mer geschuttes is den se plegen up tho hebbende vnde me ock van nemen reijsigen tughe weith de ene konnen tho hulpe kamen vnde hijr is ock warafftighe tydinghe gekamen dath dar wol ii^c (200) ledderen ghemacketh sijnth de he mede in den schepen heffth dar uth warth vormarcketh ith nouwe in norwegen dennemarcken edder sweden gelden schal so is den hamborgeren lede ith up se gelden scholle de sijnth myth viii schepen up ere strome gelopen wol bebusseth vnde bemanneth de dar syner waer nemen offte he sick dar hen gedacht hadde Ock synth de van der wyszmer gewarschouweth dath se sick ock rusten vnde starcken schollen offte he sick dar henne geuen wolde so me weth dath hartich alberth van meckelenborgh wol ii^c fremde ruter in synem

lande heffth vnde de marckgreue dar ock up naheijth belegen is de vormacht ock wol vi^c ruther vnde ock gudt gheschutte dath se dar mijth der hath wol 1 duszenth reiszighe perde konnen tho hope bringen dar me denne 1 stadt wol mede kunde auerfallen so me dar nen upsenth up en hedde Ock synth hyr vi gude schepe dar to geordenereth vnde ock volck angenamen ofte he sick an dusse syden wolde geuen, So warth hyr syner in allen enden waer genamen ick my vorhape dath ith nene noeth warth hebben So vorhape wy vns hijr ock juwe k. w. warth sick dar ock up rusten vnde schicken, so he sick an de ende worde geuen dath eme ock mochte wedder gestaen werden so scholde ith mijth der hulpe gades neen mangel hebben wenthe me kaen dar noch nicht van vormarcken woer ith henne geelth so stille warth ith gehalten dath me dar nicht van erfahren kaen darumme kaen ith nicht feilen dar moeth ene grote hinderlisth vnde vorrederie vnder syn dath me ith nicht kaen tho wetende krigen, wes hyr dar van vor dath lichte kummeth so ick bodeschoep hebben kaen dath wil ick k. w. myth den ersten na schriuen De hollanders schünen mijth beiden handen na dath se erer gerne uth deme lande qwith weren darumme helpen se woer se mede konnen dath se erer

mochten loesz werden, hijr is ock tauende tydinghe gekamen dath koninck vrederick an de van amsterdamme schal hebben gheschreuen so de hollander deme koninck kristeren bystanth vnde hulpe doen dath he sick gedencketh wedder an se tho holdende Der haluen schal eijn groth romoer vnder de knechte syn gekamen wenthe den knechten is wysz gemacketh dath de stede tho allen dynghen wolden stille sitthen vnde sick nargen ankeren nu dath so nicht bevunden warth so mochte dar noch wol ene stotijnghe inkamen dath sick de dynghe noch wol anders mochten vorlopen gade deme almechtigen is alle dinck bekanth deme suluen juwe konincklicke durchlichticheith mijth langher gesuntheijth tho langen tijden moghe syn beualen geschreuen tho lubecke den 20 dach in october anno 1531 iar

Juwer k. w. willige dener

HINRICK NIJEBUER

12.

II. Nyebuer till K. M:t, om konung Kristierns i Holland utrustade krigsflottas förskingring genom en storm; om försäljning af snör, som blifvit från Sverige utfördt till afbetalning å den lybska skulden, samt om upphandling af åtskilliga varor för konung Gustafs behof. Lybeck den 25 Nov. 1531.

(Efter originalet i Riksarkivet).

In gades namen amen etc. So ick juwer k. w. voermalsz in mynen breuen beroreth hebbe van koninck krissteren wo. he sick to amsterdamme myth itlicken schepen uth rustede dar he mede tho der Sewarth weszen wolde, So is he aff gelopen myth xxvi schepen klen vnde groeth ame donredaghe na Symonis vnde Juden was en vorgangen donredaghe IIII wecken vnde hadde wol inne by vyff duszenth munsterde knechte ane den naslach vnde also he up enen donredach tho der sewarth lep so krech he den anderen dach dar na enen groten storm van den osth-nordosten de iagede eme de schepe van eynander so dath se en deel vnder schothlande qwemen dar is er en gebleuen myth man vnde al dar me noch van weith so heffth se de wynt wedder to rugghe geiageth so is er en gekamen vor Tes-

sel dath is dar gebleuen vnde is en gekamen vor
 de wester emsze wol myth II^c man dath is dar
 gebleuen dar synth xv manne van gheborgen dar
 schollen vele ledderen hebben up gheweszen So
 is hyr ock tydinghe gekamen dath dar ock etlicke
 vader Jutlande schollen syn gekamen dar schollen
 ock vele spettze ame strande syn gevunden wes
 des is, is gade bekanth So is hijr nu tydinghe ge-
 kamen dath he mijth vi houeth schepen vnder
 norwegen in de lange haue sy gekamen vnde dre
 schepe syn tho mastrande gekamen so schal van
 den vi schepen dath volck syn an lanth gewesen
 vmme de schepe to vytalligende vnde schollen
 wedder tho schepe syn gegaen vnde is na ma-
 strande tho den .dren schepen gelopen dar he
 sick der anderen ock vormodende is gewesen
 tho eme tho kamende so synth dar dre knechte
 van gefangen de hebben se gefrageth vmme kunth-
 schoep de schollen hebben vormeldeth dath ith
 in den sunth vor kopenhagen scholde gegulden
 hebben nu eme dath so nicht gelucketh is so
 weith me noch nicht woer he sick nu noch henne
 geuen warth hyr synth IIII schepe rede gemac-
 keth wol bebusseth vnde bemanneth de werden
 van dage afflopende na deme oressunde vnde me
 warth eme noch II grote schepe myth den alder

ersten na schickende so he sick noch in den sunth wolde geuen dath me eme dar wedder stan mochte So wy hyr dar nicht van vornemen konnen dath ith inth ricke gelden scholle der haluen synth hijr breue vorrameth, an juwe k. w., an den riekeraeth, an de kopstede vnde ock an dath gemene lant dath en itlicker getrosteth sij vnde nicht vorszage so ith van noden syn worde dath me deme ricke myth allem ernste wil bijstendich syn vnde k. w. van hyr volck vnde schepe bogerende weren vnde schickeden hyr wes dar tho van noden were so worde hyr dar nen vlith inne gespareth sunder myth aller macht dath ricke tho enthsettende godt van hemmel wille geuen ith nicht van noden syn werde ick vorsee my k. w. up dusse stunde wol alle boscheith vnde kunschoep dar van heffth

Wyder alder gnedigeste here so hebbe ick k. w. breff bij schipper Marcus brømer de hans schroders schip voreth wol enthfangea dar in my k. w. schriffth dath my juwe k. durchluchticheith in schipper frederick bruns by hermen israhel itlicke guder geschepeth vnde gesanth hebben, vnde dar beneuen ock geschreuen an Anders Hanszen he my van nyeloesz xx lasth botteren vnuorsumeth scholle affschepen vnde hijr her senden vnde juwe k. w. vormoden is wol an

nij hyr sij gekamen dar ick hijs noch gaer nene tydinghe van en hebbe, sunde ame latesten wol auer vin wecken do weren hijs itlicke myth schuten van nyeloesz de seden hyr dat do tho der tydt de botter al geschepeth was, men de schute warth do restereth vnde warth villichte wedder up geschepeth, synth hebbe wy dar nene tydinghe van gehaeth

Van den guderen de hermen israhel hyr brachte in schipper vrederick bruns de syn en dell vorkoffth men de botter is noch vnuorkoffth de is nicht willich vnde wil ock nicht wol van der hanth so hebbe wij ith auer gheslagen wen de guder alle vorkoffth werden so se durest gelden moghen vnde wy dar van betalen den frunden van vrederick bruns de duszenth marck vnde de dre hunderth marck de dath volck vortereith hebben dath de geschickeden hyr myth vrunden suluesth gereckenth hebben is in alle xiiij^c marck So krighe ick dar nicht mer van tho den handen den by xvi edder xvii hunderth marcken So heffth juwe k. w. wol aff tho nemende wath ick dar mede uthrichten vnde betalen kaen vnde so koninck krissteren dar in der norwegesschen syden is so bevruchte ick my ganz sere dath he dath ock vorhynderen warth dath de botter hyr ock nicht kamende warth vnde so my hermen ock

6*

gesecht heftth juwe k. w. hadde to deme holme
 ock in den sundesschen kreier schepen lathen
 viii lasth botteren dar hebbe ick de lude mede
 up gehalten wen de hijr qweme so wolde ick
 eynem ideren aff geuen so ick meysth konde, so
 ick nu hore so heftth juwe k. w. de botteren
 ock wedder upscheppen lathen dath ick de ock
 nicht en krige so en weith ick nicht wo ick dath
 macken schal ick sij hyr in groter lasth vnde
 byn hyr noch van k. w. wegen schuldich v du-
 senth ii^cv marck vi sch. i d. So ick dar van
 neme wes by hermen israhel is, is twisschen xvi
 vnde xvii hunderth marcken So wil my noch
 ghebrecken by iii dusenth vi^cv marck vi s. i
 d. vnde so dath schip nu vamme holme kummeth
 vnde ick krige dar nicht inne nu is dath volck
 so vnduldich dath ick se nicht tho vreden sprec-
 ken kaen vnde de lude syn en deel van kollen
 den ick vor wyn schuldich byn de willen van
 hyr vnde willen tho husz weszen, de doen mij
 groten auerfael dath kenne de almechtige godt so
 moeth ich hyr noch van mynen guden vrunden
 i dusenth marck lenen dath ick lude mach be-
 talen vnde tho vreden stellen dath se van hijr
 mogen kamen vnde eren vnnutten munth holden
 mogen, vnde ick en weith ock anders nenen raeth
 tho vyndende sunder juwe k. w. wille my enth-

setten myth III hunderth marck lodich ith sij tho
 schepe edder vmme lanth so mach ick de lude
 tho vreden stellen anders se ick dath nicht tho
 mackende wo deme so nicht geschuth so byn ick
 dar ouel aune, godt van hemmel weith ith ock
 dath ick in der sacke truwelich gehandelth hebbe
 vnde mynen nueth nicht up i d. dar inne gesocht
 hebbe dath ick wol bewiszen wil wen ick up
 dath voriar suluesth by k. w. kame Ock is ju-
 wer konincklicken durchluchticheith wol indech-
 tich dath my k. w. muntlick heffth tho enthba-
 den by erick holme vnde ock by wulff schrijuer
 dath ick mij koulich vortrosten scholde alle wes
 ick van myns gnedigen heren wegen koffte edder
 uthneme na rade der gheschickeden gehethe vnde
 beuele des wolde my myn alder gnedigeste here
 eyn guds affnemer weszen vnde my ricklick wed-
 der enthsetten, Ock lauden my de gheschickeden
 vnde hermen israhel alse ick hyr bliuen muste so
 froe de almechtige godt syne gnade vorlenede se
 bij k. w. qwemen so wolden se mijth mynem
 alder gnedigesten heren beschaffen dath ick myth
 deme alder ersten myth suluer dar ick mede to
 deme reden kamen mochte enthsetteth werden So
 hebbe ick alles wes se mij beuolen gerne bestu-
 ret vnde uth genamen vorhape mij der haluen
 juwe konincklicke durchluchticheith warth mij

nu welder enthsetten vnde uth dussen noden
helpende dath wil ick jegen k. w. wedder vor-
denen na mynem armen vnde geringen vormoghen
woer ick kaen vnde mach gadtwillich gerne

Wider so my k. w. ock beroreth van i brouw
hamburger bers vnde i stucke guden rijschen
wijn musth tho besturende so lep hyr i klene
schepken aff amme Sonnauende na Symonis vnde
Juden was up martiin tho deme holme gekamen
dar hadde ick vor k. w. ingeschepeth i stucke
nijen musth de beste de hijr do gekamen was
ook was in deme suluen schepe ij (1½) brouw
hamburger bers dath horde hinrick spicker vnde
dirick gosseler tho dar schreff ick k. w. bescheyth
bij juwe gnade dar na antalen so guden kop mocht-
ten kopen lathen alse me ith hijr besturen konde
vnde mochten dar tho dath beste uth prouen la-
then dath dar mede was So vorhape ick mij dar
wol tho gedacht is dath dar wol van genamen
is tho myns guedigen hern behoeff so vele no-
dich is geweszen dath ith nu nicht van noden is
mer tho besturende

Wider so my k. w. ock beroreth ick juwer
gnade senden schal i^c stucke gemene ringhe en-
gelsche lacken van der brede vnde lengede alse
de ingelechte stael is den gy my hijr by senden
we se hyr so nicht tho bekamende synth so schal

ick gaer nene senden vnde de lacken de ick ju-
 wer k. w. ame latesten gesanth hebbe de synth
 to smal vnde krempen tho vele de werden juwer
 k. w. nientes nutte So voghe ick juwer k. w. hyr
 up tho wetende dath ick sodane lacken hijr in
 der stadt noch tho hamborgh nicht bekamen kaen
 wente se werden in engelanth nicht gemacketh
 sunder me moeth se besturen wente an guden
 lacken hebben se den besten proffith, so hebbe
 ick juwer k. w. dyth sulue lacken ock gesanth
 dar dijth stucke van gesneden is vnde koffte ith
 hijr van bade schepensteden vnde ith helth hijr
 ii ele auer, xl ele is lacken lenghe de koffte ick
 eme aff vor xxviii marck So quam ith tho stande
 xxix marck vi sch. dyth was ock i karster-
 kumpsch lacken vnde is ock tho kassterkum ge-
 macketh men dath de groueste wulle uth geleszen
 warth dar se van ghemacketh werden wen ick
 tydt mochte hebben wonthe up dath voriar so
 wolde ick se wol besturen vnde suluen mede
 inth lanth bringen de wulle warth groff vnde drael
 gespunnen dath de lacken nicht krempen konnen
 ick hebbe dar lacken lange ime Sommer xl stucke
 vorschreuen men ick en weith nicht offte ick se
 ock dussen heruesth alle krigen werde edler en
 parth. up dath voriar wente hyr is synth pinxsten
 uth engelanth nicht i schip gekamen dath is alle

vorbleuen vname des heyloszen koninck krisstere-
rens wegen dath he mijth synen schepen up deme
voerwater heffth gelegen vade me konde nicht
weten wen he afflopen wolde Darumme dorste
nummenth segelen wente eynem ideren was lede
vor schaden dath se de schepe scholden nemen

Ock so my k. w. wider beroreth dath ick
juwer k. w. ock senden schal lx fyne rode la-
oken, xx witte, xx brune vnde gele, der see ick
hyr vor der hanth nicht tho bekamende wenthe
dar synth v schepe in engelanth myth lacken
geladen de werden wol iii^c packe bringen de hyr
vnde tho Danske tho hues horen men my is lede
dath se so vele witte brune gele vnde rode nicht
bringen werden van deme prisze also se juwer
k. w. denen wen me se so hebben wil so moeth
me se vorschrijuen wen ick tydt mochte hebben
wenthe up dath voriar so wolde ick se wol vor-
schaffen doch wen de schepe kamen so wil ick
mynen vtersten vlith dar gerne inne voerwenden
So vele ick jummer kaen tho weghe bringen so
hyr noch i schip rede worde so wil ick er so
vele senden also ick er auerkamen kaen vnde
juwe k. w. wille my doch eyn antwarth schryuen
offte ick de lacken hyr nu so nicht bekamen konde
dath wol tho bevruchtende is wer ick se denne
ock iegen dath voeriar besturen schal so ick vm-

men trenth lichtmijssen dar eyn authwarth up
 mochte hebben so wolde ick juwer k. w. gerne
 inne tho willen weszen dath kenne de almechti-
 ghe godt deme suluen juwe k. Durchluchticheit
 myth langhe gesuntheith sy beualen geschreuen tho
 lubecke up sunthe katerinen dach anno 1531 iar

Juwer k. w. willige dener

HINRICK NIJEBUER

13.

Henrik Nyebuer till K. M:t, ang. vigten och vär-
 det på kyrkklockor, koppar, silfverkärl m. m.
 som skickats från Sverige till den lybska skul-
 dens betalning; samt ang. Nyebuers enskilda
 fordran af K. M:t för levererade varor, o. s. v.
 Lybeck den 11 Febr. 1532.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

In gades namen Amen etc. ick voghe juwer
 konincklicken werde denstlich tho wetende So
 mij myn alder guedigeste here ame jüngesten
 schreff van den xx lasth botteren de van nye-
 loesz kamen scholden vorhapeden ick de wol
 hadde entfanghen So scholde ick juwer k. w.
 dar wedder up senden 1^c geringhe vnde xl gude

engelsche lacken So is de botter nicht vorth gekamen vnde hyr weren ock nene geringe lacken vorhanden ock qwemen dussen gantzen vorgangen sommer nene schepe uth engelanth er harde vor den vorschenen wynachten Do qwemen v schepe uth engelanth tho hamborch Dar synth der fynen lacken genoech mede gekamen men van den geringen lacken is hyr nicht gekamen de werden nicht geuoreth de se hebben wil de moeth se vorschryuen vnde so de geringen lacken hyr nicht tho bekamende weren dath schreff k. w. ilende wedderumme ofte ick sodane lacken up dussen thokameden sommer vorschryuen scholde dath my dath k. w. myth ersten wolde wedder tho rügge schryuen so wolde ick mynen vtersten vlith dar gerne inne voerwenden So hebbe ick dar gen (*keen*) anthwarth up gekregen so en wuste ick nicht wes ick in der sacke doen scholde, so is mynes werdes masschop hyr uth engelanth gekamen vnde wil dar mijth den ersten wedder hen reizen so hebbe ick eme dar van gesecht so heffth he mij geanthwardeth dath de buren dar de geringen lacken nicht macken sunder me moeth se voerhen by ene besturen vnde geuen ene gelth up de hanth susz werden se dar nicht gemacketh ick hebbe ith hermen israhel mede in gedencknisse gestelleth de warth juw k. w. wol wider

nderrichtende, deme warth k. w. wol eyn aff-
scheith genuede, wo ith juwe gnade wil hyr mede
gehaeth hebben, dar wil ick mij denne gerne na
richten.

Wider voghe ick k. w. denstlich tho wetende
dath de klokken koper den hermen israhel myth
sick uth deme ricke brachte den de schuldeners
hebben scholden De heffth hijr in alle gewagen
is $\text{II}^{\text{C}}\text{X}$ schippund I lispund III marckpund Noch
heffth de barehkopper hyr gewagen is XXXVj
($35\frac{1}{2}$) schippund VI lispund I marckpund Noch
hebben de luchter vnde kannen gewagen XV
schippund IIIj ($3\frac{1}{2}$) lispund So wicht dijth gudt
in alle is $\text{II}^{\text{C}}\text{LXI}$ schippund XII marckpund Dath
schippund gereckenth auer houeth vor XX mar-
cken is _____ $\text{V}^{\text{M}}\text{II}^{\text{C}}\text{XX}$ m. XIII sch. IX d.
Noch brachte he myth V^{C} marcklodich holmes-
sche ghewichte dyth suluer hebbe wy hijr up de
munthe vorkoffth vnde ith heffth hyr in alle ge-
wagen is $\text{III}^{\text{C}}\text{XLIII}$ m. lodich III loeth de marck-
lodich tho XIII marck is $\text{V}^{\text{M}}\text{VII}^{\text{C}}\text{LXII}$ m. III sch.
So is de Summa in alle de van dussem koper
vnde Suluer in alle gekamen is dar van de Sum-
ma is _____ $\text{X}^{\text{M}}\text{IX}^{\text{C}}\text{LXXXIII}$ m. I s. IX d.
Hyr van hebbe wy den schuldeners betaeth de
reste van deme drudden termijne dar van de Sum-
ma is _____ $\text{III}^{\text{M}}\text{VI}^{\text{C}}\text{LXVIII}$ m. XII s.

So is de Summa in alle den wij den schuldeners van k. w. wegen up den verden vnde latesten termijn betalet hebben is $\text{vi}^{\text{M}}\text{III}^{\text{C}}\text{XIII m. v s. ix d.}$ So is de Summa noch in alle dath den schuldeners noch resteth van konincklicke werde dar den alle dinck tho eynden vulkamen ende mede betalet warth dar van summa is $\text{x}^{\text{M}}\text{VIII}^{\text{C}}\text{lv m. XIII s. III d.}$ Van den anderen guderen de hermen israhel mijth sick brachte dar is den vrunden van vrede-
 bruns schepe up de vracht van tholeuerth vi lasth botteren vnde de solten hude so dath ene dar van betalet is Summa is $\text{--- XIII}^{\text{C}}\text{xi marck}$
 Wes dan ouerich is dath hebbe ick entfanghen dath licht noch meijsth vnuorkoffth vnde is olde botter vnde itlicke dar mede en is nicht guds ick wil mynen vtersten vlith dar gerne inne vorwenden dath de gudere up dath dureste mogen uth gebrocht vnde vorkoffth werden vnde ick hebbe myne reckenschoep gemacketh vnde hebbe de gudere vorslagen Wen se up dath dureste vorkoffth werden so warth dar van ka-
 men bij $\text{--- xvii}^{\text{C}}\text{xxiii marck}$
 Wen ick dusse gudere nu kaen vorkopen so ick my vorhape up de vasten wol scheende warth so wil ick juwer konincklicken durchluchticheith guds boscheith vnde klare reckenschoep dar van doen wes dar bij 1 d. (*denar = penning*) van ge-

kamen is vnde hijr is itzundt doch gar nen vragenth na der olden botteren wen ith noch varssche botter were so were se noch beth vorkoffth hijr is dyth iar gade sy danck vmme heer gude masth gewesen dath hijr vele vette swyne syn geworden vnde eyn itlicker heffth sick besorgeth darumme so wil de botter so nicht van der hanth also juwe k. w. hermen israhel wol warth wider vnderrichtende

wider alder gnedigeste here juwer konincklicken durchluchticheith is wol indechtich dath my k. w. ime vorgangen Sommer munthlich tho enbaden heffth inth erste by erick holme dar na by wulff schrijuer vnde ock by den geschickeden alles dar mij k. w. vmme geschreuen hadden, vnde alle wath mij de geschickeden anseden, vnde wes ene duchte gheraden syn, wes tho deme haue van noden vnde behoeff were dath scholde ick konlicken uthnemen kopen vnde vorschaffen, vnde scholde my dar vriglich tho vortrosten juwe k. w. wolde mij ricklick wedder enthsetten So hebbe ick deme suluen gudtwillich so geuolgeth vnde hebbe alles vorschaffeth wes tho der sacke nodich vnde behoeff is gewesen vnde hebbe in der sacke so truwlich gehandelth dath ick dar ock nicht i heller in mynen vramen hebbe gekereth Dath juwe konincklicke Durchluchticheith also schal

bevyn den vnde tho der warheith kamen So is
 de Summa in alle ick juwen k. w. gesanth hebbe,
 is _____ XIX^MIX^CXXXV m. x s. ix d.
 Dar up hebbe ick van k. w. wedder entfangen
 an guderen vnde suluer dath dar in alle van ghe-
 worden is, is _____ XIII^MVII^CII m. xii s. x d.
 vnde so k. w. dath ene stücke dubbelt Dama-
 masck nicht heffth beholden dath helth hijr xxx
 elen $\frac{1}{4}$ ensqt. ($\frac{1}{4}$ *quarter*) de ele stunth hijr van IIII
 marck So is de Summa hijr van, is I^CXXXV m. XIII s.
 Dar tho hebbe ick entfangen by hermen israhel
 an guderen wen se vorkoffth werden so hebbe
 ick se vorslagen dath dar van kamen warth,
 is _____ XVII^CXXIII marck
 Noch heffth mij Josth vamme harthe thoge-
 schreuen dath eme k. w. heffth tho leueren la-
 then dath he my tho den handen senden schal
 is _____ I^CXX marcklodich
 wen ick dath hijr entfanghe so warth dar hyr
 van, is _____ XIII^CLXV marck
 So were de summa nu in alle wen my dath su-
 luer tho den handen is gekamen dath ick van
 juwer k. w. hijr wedder up entfanghen hebbe
 dar van Summa is _____ XVII^MIX^CXXVI m. x s. iii d.
 Dath ene tegen dath ander affgetagen so wolde
 mij noch resten van konincklicke werde alle tydt
 to guder Reckenschoep, is II^MIX marck vij d. lub.

Alsus alder gnedigeste here so is mijne gantz
 hochlicke vnde vruntlicke bede juwe konincklicke
 Durchluchticheith wolde mij arme geselle so gne-
 dich gefallen vnde wolden mij doch dusse reste
 ock nu vorth an suluer lathen tho leueren ith
 were hermen isrehel edder mynem gesellen Josthe
 ramme harte dath se ith mijth ersten mochten
 hijr an my schicken dath ick hijr de vrame lude
 mede mochte betalen vnde tho vreden stellen ith
 is juwer k. w. doch eyn gerynghes ith is to donde
 by 1^c lxxiiii marcklodich holmessche gewichte dar
 wolde ick hijr alle dinck wol mede uthrichten vnde
 eynen ideren betalen deme ick schuldich bin van
 k. w. wegen Ick bin hijr in groter moeie vnde
 bedrucke dath weith de almechtighe godt so nij-
 gels manszen wol süth vnde oleff laurencen dath
 ick dar harde vmme angespraken werde, dath
 se beide mijthlyden mijth my hebben, na deme
 se sen dath ick de sacke so trouwelich gedreuen
 vnde ghemeneith hebbe so dath ick juwer k. w.
 dar nicht 1 d. van vorvradeth edder vorspildeth
 hebbe vnde se hebben mij ock gelaueth dath se
 ith an juwer konincklicken Durchluchticheith bes-
 uelhebbere willen vorschriuen dath se mijner by
 juwer k. w. mijth deme besten willen indechtich
 weszen, dath ick nu io moghe enthsetteth werden
 dath ick uth dusser moeie vnde sorghe moge

kamen wenthe hijr qwam nu up dusse vorgangen
winachten eyn wynman van kollen de heyth Ja-
cop van siggen vnde deneth her alberth sunnen-
barghe tho Collen deme hadde ick aff gekoffth
vii stucke seewijne v grote stucke vnde ii pas-
licke stucke De helden in alle lvj ame viii sto-
uecken de hadde ick eme gelaueth up wynachten
tho betalende de qwam hyr up de tydt vnde wolde
syn gelth hebben wo de hijr myth my tho warcke
gynck dath is vele luden wol bewusth so ick eme
do nicht konde betalen vnde en hadde eme nicht
tho geuende, dath ick ene tho vreden stellen
konde, Do trath myn werdt de brugge by mij dael
vnde lende mij iii^c marck lubesch de gaff ick
eme doe, aff dar wolde he noch nicht mede tho
vreden weszen, dath ick ith iuth ende dar noch
henne brachte dath he my up dath ander nasten-
dige gelth noch dach gaff wenthe xiiii daghe na
passchen so schal he syn vnbeworne gelth hebben
Dar hebbe ick eme wyllem bromesz voer tho bor-
gen gestellet vnder der tydt vorhape ick my ganz-
licken juwe konincklicke durchluchticheith warth
my enthsetten dath ick ene vnde de anderen ock
mochte betalen vnde dusser moeie moghe loesz
werden Ith is k. w. nu en geringhe wenthe myth
i^c lxxiiii marcklodich so ick vorheen rede bero-
reth hebbe dar kaen ick ith alle mede uthrichten,

vnde so vroe ick enthsettinghe krighe vnde de lude hyr betaletth hebbe so wil ick rede macken vnde wil wedder inth lant kamen vnde wil juwer konincklicken Durchluchticheith van allen dyngen guds boscheith doen vnde klare reckenschoep auer geuen, so dath k. D. myth mij wol warth tho vreden weszen wenthe ick weith ith wol dath ith nemende mogelick is truer in der sacke tho handelende also ick wil befunden werden vnde wil den dingen genoech doen also ick k. D. gelaueth hebbe vnde weith ene ock hijr in lubecke nicht de ith juwer k. w. so scholde gehandelth vnde gedreuen hebben konde ick juwer k. w. noch woer mer inne tho leue tho willen vnde tho denste syn, dar wil ick alle tijdt guthwillich vnde vnuordrathen inne befunden werden, Sunderges en weith ick juwer k. D. up dusse tydt nicht tho schriuende den juwe k. w. sij deme almechtigen gade myth langer gesuntheit beualen gheschreuen tho lubecke des sondages vor deme vastelauende anno xv^c.xxxii iar

Juwer k. D. willighe dener

HINRICK NIJEBUER

II.

Handlingar angående tvisten om Finnmarken vid Vesterhafvet, i slutet af 16:de och början af 17:de århundradet, samt beträffande Lappmarkens inre tillstånd under samma tid. *)

1.

Konung Erik XIV:s bref till konung Fredrik II i Danmark, huruledes de Lappar i Lule Lappmark, synnerligen vid Titis fjärd, blifvit af danska fogdar förmådda att vägra sin vanliga skatt till svenska kronan. Upsala den 19 Febr. 1563.

(Efter en original-duplett i Riksarkivet.)

Wår wänligh kärligh helszenn, medt hwad mere kärтт och gått, som vdi wår förmögenheett är, Eders Kärligheett altijdh tillförende, medh

*) Se *Handlingar rörande Skandinaviens Historia*, 29 delen; *Handlingar till upplysning af Finlands Häfder*, 10: 16, 20; *Tidskriften Suomi* 1841; samt *Om Nöteborgska freden och Sveriges gräns mot Ryssland från år 1323 till början af 17:de århundradet*, afhandling af B. E. Hildebrand, tryckt i Witterhets-, Historie och Antiquitets-Akademimens Handlingar, del. 20.

Gudh thenn Alzmechtigeste etc. Stormechtige Högbornne Furste käre Frände, Wij kunne Eders K:tt wänligenn ick förrholle, att wår Fougde vdi Lule Lappemarck i Westrebotnenn haffuer vnderdånigesth medh sijnn schriffuelsse latedh Oss förstå, att enn stoor part vtaff the lapper vdi förne Lule lappemarck, synnerligenn the ther besittiendes äre wijdh Tijtis fiärdh, emillenn Warannger och Tornee, och nw i månne samfällige åhr haffue leeget vnder Swerigis Chronen, medh theres åhrliche Schatt, äre vtaff någre Eders K:ttz Fougder och tiennere wårdne Oss affspännighe, så att the för thette nästh förleedne åhr ingenn schatt haffue weledh Oss vtgöre, effter som tilförenne skeeplagedhe, etc. Szå effter thett förte Lapper äre wåre Vundersåter och aff ålder waritt haffue, bruke sammeledes och besittie wåre och Cronones äger, bådhe till watn och lanndh, Therföre begäre wij kärlighenn, Eders K:tt wille lathe Eders K:ttz Fougder och tiennere här om alffwarligenn tilbiudhe, att the haffue sådanntt fördragh, Såsom wij vdi lijke mātthe ick wele göre, heller wethe Oss haffue giortt Eders K:tt någett hinder eller förfångh på thett Eders K:tt medh rätte tilkommer. Vdi huadt måtte wij kunne bewijsse Ederss K:tt wår naboerliche och kärlighe tilbenägenheett, göre wij thett altijdh gärne, Och

befale Eders K:tt här medh Gudh Alzmechtigeste
etc. Datum vdi wår köpstadh Vpsale thenn 19.
Februarij Anno etc. 1563.

Erich thenn Fiortennde, medt Gudz
nåde, Swerigis, Götis och Wendis
etc. Konung.

2.

Någen berättelsse om Lappemarcken och Trin-
näs; Schriffuen aff Jacob Persson, som tillfö-
rende wahr Fougte Schriffuer udi Norrbotn,
1581.

(Efter en afskrift i Riksarkivet.)

Norden om Trinnäs, och in opå Trinnäs,
tager Konungen i Dannemark skatt uthaf huar
Lap som opå för:ne Trinnes boendis ähro, Grå-
verck 2 st:, och opå samme Land Trinnes ähr 400
Lapper, uthi förtijden hafuer the Svenske oc tagit
skatten alt ifrå Ennerby och in på samme för:de
Trinnes, Gråwerk 2 st: af huar Lap. Men store
försten af Rusland hafuer uthaf ålder tagit rätte
hufuudt schatten på Trinnes: Och sedan alt öster
om Trinnes lengz uth medh Carellstranden och
huite hafuet, Thette för:de Trinnäs är en udd,

som sträcker sigh 36 mill uth i huite hafuet,
 ther thet och begynnes, Ther opå ähr mechta
 höge fiell medh mykin willdiur, Ther skill rätte
 grensen åth emillan Suerige, Norige och Rys-
 land, för ty ther hafuer warit rätte Gräntzen uth-
 aff ålder theunne Tree Konunge Rijken emillan,
 Thette för:de stycke Land ifrån Enner och in
 till Trinnes ähr på lengden 117 mijll, Men sedan
 S. Konung Göstaf kendis widh Kinne (*Kemi*) Lap-
 mark, hafue för:de Kinne Börkele icke bekenntt,
 att thet war nogon lenger Gräntz ähnn till för:de
 Ennerby, ther som the nu lychte taghe skattenn,
 Och hafuer nu så stådt uthi 37 åhr, thet the
 Suenske ingen skatt uptagit hafuer mere änn uthi
 Kitle, Sombro, Kolleierffui, Sodenkylä, Maen-
 sälcke, Kåttkaierfui, Peldoierfui, Ennerby, Och
 alle the byar som äre emellan Enner och Trin-
 nes, hafue the inthet welet bekenne, all then
 stund the finge icke behålle samme Lappemark
 under sigh och sielfue samme skatt upkräfuie sigh
 till godo, Emillan Trinnäs och Kåxholm ähr 134
 mijll, ther pläger Rysse Köpmän före medh Båått
 emellan lengz uth medh Carellstranden, och före
 theres Köpenskap (lithet östen om samme för:de
 Trinnes ähr mechta stortt fiske medh bärgerfisk,
 Raff, Räcklingh och långor, Så att Storförsten får
 ther mechta storen Toll uthaff then fisk som ther

tages, Uthi thet förlidne år 1580 war uthur Rysland 7426 båther och 4 män opå huar bått) Och the göre uthi Toll huar fierde fisk, Ther kommer och mechte mykit folck uthaf Norie, uthaf Hålland, uthaf Skotland och uthaf Engeland medh många Skip som ther och ligger i fiske (the gifue uthi Toll huar fempte fisk): Ifrå samme för:de Trinnes rätt östher uth 37 mijll, ähr en köpstadh benempnd Kandelachte, Ther uthi ähr 246 gårdar, uthi samme stadh ähr ett Clöster byggt aff Trä, ther hafue the Saltuerkning, 296 saltpannor, somlige Pannor wärke dag och natt Saltt 8 t:or, somlige Saltpannor är så store att the wärke dag och natt Saltt 12 t:or, ther hafue the Engelske sinn handell, ifrå samme stadh Kandelachte rätt öster nor uth i huite hafuet 12 mijll ligger enn Öö benempnd Pittesaij, ther på ähr ett Clöster benempnd Siluester, uthi samme för:de Clöster ähr 532 muncher, och the hafue 2416 drenger som ther fiskie, ther är på samme Öö mechte stort Laxfiskie, Så att Hållender och Engelske köpa ther mykin Lax, Och storeförsten hafuer latit göre ther en mehta stark Träskantz, Så att ther ägodelar hafuer Storförsten latit opskrifue och them besegle, Åhr 1578 war funnen på then tidh 61 Tusend Rubell, 3 daler på huar Rubell ifrå för:de Kandelachte och till en Stadh be-

nempnd Malmös som ligger och wid Carellstranden ähr 12 mijll emillan, Ähr uthi samme stadh Malmös 226 gårdar, Ähr uthi huar gårdh Saltuerkningh, 2 salttpannor, ther hafue the uth Nederland och the Engelske och mehta storan handell: [The hafue uth Nederland Ähr 1580 fört store gutne Klockor 6 st:, then minste Klockan ähr om 20 skip. Storförsten hafuer them köpt och will hafue them till Moskouen] Ifrå samme för:de Malmös rätt östher uth i huite hafuet 27 Mijll ligger enn öö benempnd Helgöön, ther opå är enn stor Stadh benempnd Kårpenpåll medh 937 gårdar och saltwærkningh uthi huar gårdh, ther hafue the aff Engeland en mehta storan handell: Ähr och enn Köpstad uth med Carellstranden som hetter Kolensuo 36 mijler ifrån Enner, uthi samme Stadh hafuer Storförsten latit göre ett stortt Trähuus medh många wåningar och ther umkringh enn starken Träskantz, Ther hafuer hann Twå sine Köpmän medh mehta mykin wildwarur: Och opå S. Peders dagh om sommaren står ther enn marknadt, och the uthi Engeland hafue ther theres handell medh Store försten.

3.

Lappfogden Hans Larssons undersökning om svenska och norska gränsen vid Lule Lappmark.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Bekänner iagh migh Hans Larsson Lappfogde uthi Lula Lappemerck, att iagh haffuer efter min Nådige Herres och Furstes Hertigh Carls befalningh förrest Lula Lappemerck igenom till att ransaka och efterfrågha hwilket Rå och rör ther skola vara emillan Swerighe och Nörighe: Såsom och förrest öffuer fielryggen till Vesterhaffuet till Nöriske gränsen, och ther efterfrågha thet samma, och haffuer här på bekommit thetta efterföljande beskeedt.

Först. Sönnerst i Lula Lappemerck näst Pitha lappemercks råå ligger ett råå som heeter Nichilfiell, iffrå huilket vatnet löper så väll till österhaffuet, som thet vestra, iffrå samma råmercke in till vesterhaffuet äre 5 milor. Thetta vittnar en lapp benemd Lars Påvelsson uthi Torpenjärff i Lula Lappemerck, och säger sine föräldrar och sigh inthet haffua loff aff ålder, längre vester bruka sina vånar än till föreskriffne Nichilfiell.

Till thet andra, råmerket nör iffrå thetta emillan Suerige och Nörige hetter Ijsfiell, ty ijs ligger ther bådhe sommar och vinter, och ther

löper vatnet till österhaffuet och vesterhaffuet. Vester om thetta fiellet är en fierdh, som hetter Toorfierdh $1\frac{1}{2}$ miill ther iffrå, Thetta vettnar Olof Amundsson, Idde Eskillson, och Pavel Nilsson i Törpenjerfby.

Thet tridie råmerket är Passehuffvudh, ligger öster nör iffrå Ijsfiellet, iffrå samma Passehuffvudh i vester ligger Titishorn och Titisfierdh 5 milor, iffrå thetta Passehuffvudh kommer Lula Eelf löpandes. Thetta vitna thesse effterskriffne Anders Persson, Jon Perssón, Jon Ericksson, Pavel Persson, Nils Persson i Törpenijerffi by boendes.

Thet fiérde Råå är Noachfiell öster nor iffrå Passehuffvudh, ther vatnet och löper bådhe till österhaffuet och vestra. Thetta vetna thesse lappar i Sirckislock i Lula lappemerck, Schare Finnesson, Anders Pavelsson, Alet Nilsson, Anders Dagesson.

Thernäst i nöör ligger ett rååmerke, som hetter Getehuffvud, ther vatnet och löper bådhe till österhaffuet och vestra haffuet. Thetta vettna thessa effterskriffna lappar Nils Dagesson och Anders Finnesson.

Thet siette Råmerkie är Ijshuffvud liggandes öster nör iffrå Getehuffvudh; och ther hoss ligger ett träsk, som hetter Ijsträsket, Ther och vatnet och löper till vester och österhaffuet, iffrå sam-

ma rådmärcke i vester ligger en fierdh som heter Anomfierdh en mill ther iffrå, och thetta är thett aldra nordaste råmerkie ther Lula lappemerk sigh endar och Tornöö lappemerk vidertagher, och ther iffrå är icke mera än 2 Milor till Ofoten. Thetta vitna thesse effterskriffna Lars Thomesson, Nils Thomesson, Lars Larsson, Jon Clemetzson. All thessa råå kallas fiellryggen. Till störe vittnesbördh under lapparnas egne bomerkie, sampt med mitt eget Signet.

(Här följa 19 ritade bomärken, och derefter Hans Larssons sigill, äfven innehållande ett bomärke.)

På samma tidh och reesa frågadhe iagh Siöfinnarne i vesterhaffuet, huad the ville vetna om the råå som skulle vara emillan Suerige och Nö-rige, så haffua the suarat att'theras åghor skulle reckia in till förskriffne råå, som lapparna uthvist haffue, huilke råå löpa iffrå Finnarne i öster somblige städes 5 milor, somlighe 2 milor, en mila, och somlighe städes såsom Passehuffvud och Titisfierden icke mera än $\frac{1}{4}$ mila in till fiellryggen.

Ytermera frågade iagh Finnarne, om the någhen tidh haffua giordt skatt hit till Suerige, Suarade the, att thet skedde i Konungh Göstaffs tidh. Therföre att the som skatten kraffde, hadhe bådhe

Konungh Göstaffs och Konungh Fridricks breff i Danmark ther uppå, att the så giöra skulle, Sådhe och yterligare sigh än nu så giöra villia om the finge tilståndh ther till aff Konunghen i Danmark, men elies icke.

Till thet ytersta fråghade iagh om the hade någhon tidh hördt, att Titishorn och Skarberget skulle wara råå emillan Suerige och Nörige, thett svarade the alla neij till. Thetta vetna thesse effterskriffna Siöfinnar med theras bomerker, gamble Jon Larsson i Kiorenän, Suen Persson i Timbervijck, Ture Östensson Laaslot, Lars Olofsson i Klippan, Erick Ericksson i Timbervijck, Påvel Nilsson i Kiöronäs.

(Här följa sex ritade bomärken.)

4.

Beskedh om Rågängen som haffuer waritt emellan Sverige och Rysslandh udi Lapmarken. 1590.

(Efter originalet i Riksarkivet)

Wår troplictige underdånige tienest, lydne och hörsamhett med lif och godz idher Stormectige Nåde samptligh idhes nådes högborne liffs arffuinga skal altijd redeboget vara så sandt oss

gud hielpe etc. Aldre Nådigeste herre och kon-
 ungh, Vij bekomme I. N. H. breff, utij huilket
 oss vardt befalet, at wij skulle ransaka om gamle
 Råå emillan Rytzland och Suerie, Så och om
 Rytzerners handlingweegh in i Suerie och teres
 handlingh, Teslikes ath wij skulle sökia utij alla
 kiörkior i Österbotten epter Rå breff, och them
 senda I. K. M. tilhånde. Huad the Rå anlau-
 ger, haffue wij funnit wtij en lagh boock wara
 inschriffne, huilke wore synte och förnyade anno
 50 wid patz och är teres namn, sunnen aff haff-
 uet til åna Suster sedan i Mosan och mit i mo-
 sanom ligger it bergh, tedan i åna Zaij, tedan i
 Soolsteen, tedan i Rödehell, tädan i Lambetresk,
 tedan i Mosanom Pette, tedan i Kangasierff, tedan
 i Åijajerffue, tädan i Torsajerff, tädan i Serke-
 lax, tädan i Samusela, tedan i Sijkij, tedan i Ka-
 rialankoskij, tädan i Kolumjoskij, sedan i Pät-
 tiokij. Ther epter wnderuiste oss en gammal
 blinder man wtij Kimj S. i Österbotnen benemd
 Nils Hindersonn i Pacula at anno 51 bleff han
 wtnemder sielff fyretiende aff Tornå, Kimj, Iiå,
 Ulå, Liminga och Salo Sockner, och ingen aff tem
 war nu i lifue utan han alene, Och tå beginte
 vid thet Rå namnnet Pettiocke, ther te lyctet som
 hade gådth året tilförenne, sedan til Maselckien-
 poluj, tedan til Somensua, ther igenom haffue

Rytzerne farit neder gönom några tresk och älffuer som haffua legat neder in utij Ulåtresk och sedan neder genom Ulå älff til Ulå hampn som ligger i Österbotnen; aff Somensua til Kijpesenladua, tädan til Wokiladua, tedan til Saruitaipala, tedan til Jionara, tedan til Kaiffuasalmj, tedan til Valmikiru, tedan til Salungasu, tedan til Pälacti, tedan til Lundasunara, tedan til Solenselckij, tedan til Paeskoskij, tedan till Turianiemj, huilkit vore Finner kalla Pöheniemj och the Norske Trindenenes. Och bekende förbe:de gamle blinde man, ath thet var 1 Rytzelap som thesse Råsynemen ledzagade, och synte them forotre kloffne och stener insatte, item store stener upreste, sommestedes store steenröser tilhopa kastat, aff huilkit te förmercte, ath thet var gamle Råår, men icke vore the alt nor i haffuet, ty teres kost bleff förlidin och förefallen komme, men then Rysselappen underuiste them ath sådana merchi skulle finnas in til Turianiemj som sagdt är, men bliffuer thet befunnit när Rå bliffue synte, så bliffuer Colasw, thet och Malma kallas, som ligger 12 miler hijt söder ifrå haffuet och elffuen löper ther om når i haffuet, epter huilken store skip kunne komma, såsom wore Finner i förliden winter såge, ther ut nor i haffuet liggia steder på öier, som äre Wartzuok och Soloch, men huru långdt the liggia ut i haffuet

kunne the icke wist säia, ei heller om några holmer liggia hijt, Ty the Berkarle breff togh Jöns Håkanszon, fordom fogde i Westerbotn, bort ano 52, som til euentyrs ther om något lydde, huad han leffrerede them in i I. K. M. kammar eller leett han them forkomma wet ingen seia, eller huru the Rå komma sunnan epter som äre millan Norie och Suerige och huru the komma til hopa ther nor, the breff finnes inthet, epter berkarlebreffuen äre borte, med minder en the finnes i Norie när lagmannen på Steegh utij landzens laghboock, såsom någre wilie säia, endock the icke wilia gerna låte henne i liusett, äre och några vore Finner som vilia seia ath en Rå skal gå lenger wester uppå, ifrå thet Råå Sulungasw til Reffuaswaar, tedan til Reffuasiencka, tedan til Askavar, tedan till Askaiencka, tedan til Reffuesjockij som löper i haffuet vid Pätzie klöster, och tå tueke the om Colasw skal liggia hit eller ej eller om Sueries grenser skal något hinna till haffuet eller icke, men the Rå tyckes liggia för långdt wester uppå, epter Rå seias gå i når och söder, men thet bepröffues när Rå bliffue synte.

Huad Ryssernes handlinghs vegh tilkommer är schriffuit ther thet Rå förmäles, Somensua, och haffue Ryszerne kommit neder vid Ulå hampn och ther bleffuet stundom 10, stundom 20 osker,

i Jio S: halff parten minder, i Kimj såsom i Ula, men i Tornå Socken stundom 50, stundom 80 osker, eller epter som the haffue warit mykenheten til. Och haffue fördt hampa, lijn, val[ma]r, lärefft, grofft och grandt Dualk, kögil, Rytzké filter, huder, hansker, tagll, skrin, glas, tuåll och sedan mykit annat mere, och pläge the S: Peders tijd koma hijt neder, och Olauj tijd hedan igen, en part komma tempore Micaelis och bliffua her in til Jul, Men the som pläga handle med Ryszen haffue warit borggar och borgare drenger ifrå Stocholm, Upsala, Strengenes och andre steder, teslikes herremens tienare, Berckarler, landzkiöpmen och bönder, och haffue the utvendt Rydzenn til handa medelmottigh och rijnga Röde Reffuer, beffrer, ottrer, gråskins samfångh, haraskin, Renskin och annat sådant mere.

Men Rå breffue haffuer man söckt utij Kimj och inthet funnit, ej heller utij offre Kimi, ty hon är skyfflat och brendt såsom oc Iio, Ulå och Liminga Kiörckior, och epter wij hade inthet en nu til fyllest ransakat om alle Rå. Och her Eric i Uma wille inthet göre oss her utij någodt bestånd utij thet honom war befalet så wel som oss, och vi icke hade thes tilfelle ath fara lenger in utij Österbotnen, loffuade then ärligh man Tomas Jörenson fogde utij Österbotnen ath han utij tings

resenne ville grannerliga epter samma breff frega och wete antingen giffua oss ther upå suar eller före them sielff I. K. M. epter såsom hans breff och löpte oss giffuit utuisa kan, thetta haffue wij på thet fliteligeste ransakat och wti al wnderdånigheett velet tilkenna giffua I. K. M. sampt I. N. Husfru och Högborne Drotningh, Såsom och I. K. M. Högtborne lifsarffvingar Gudh almectigh ewinnerliga befalandes. Datum Pita ipso die D. Laurentij Anno 1590.

I. K. M.

underdånige under-
sâte och tienare

ANDREAS	}	P. P. E.
NICOLAI		
ÖSTEN	}	landz schri- ffuare.
NILSON		

5.

Underrättelser om Lappska halfön samt om gränsetvisterna ("Tilhope dragen aff Oloff Burman Lapfogde Anno 1590"). *)

(Efter en samtidig afskrift i Riksarkivet.)

Thenne Estherschriffne Byer som här efther äre antecknade liggie udt medh haffued på wår side ther the norske Fougter samptt medh Rydzen upbäre Skatten. Först

Ifrån Enarby till Passuijck äre try dagzleder. Ifrå Passuijck och till Pedesandh är een dagzleed. Ifrå Pedesandh och till Clöstrett halff dagzleed. (Thenne äre mächtige Lapbyer.) Ifrå Clöstrett tillbaka igen, Och up till Syndgilder tree dagzleder. Noruegen.

Ifrå Syndgilder och till Nättiar een dagzleed. Ifrå Nättiar och till Ackill tuå dagzleeder. Ifrå Ackill och till Jucklesoll eller Kandelax eenn dagzleedh offuer ett stordt Tresk.

Ifrå Jucklesoll och till Malmös tuå dagzleeder, allt sammans wattu, att kiöre ifrå Malmös och samma wägh tillbaka igen och till Kannalax then och heetter (Thenne stad heetter och

*) Alla de inom klammer slutna meningar äro tillägg af samma hand i brädden af dokumentet.

Kolahus, ther bleffue nu i winter intagne till 40 personer aff the suenska, och är then stadh så stoor som Wpsala Stadh, inthet beuäpnadt uthan medh Rithe staffrar om kringh etc. Warsock är och een mechtig stoor Stad icke långt ifrå then andra är funderet wppå thenne vår sijde, så stoor som Upsala, är bygd uthan före med store Malmar, thitt sigle mächtige baijorer ifrå Kolmengard medh myckin handell thetta är vist.)

Ifrå Kannalax och till een by heetter Carclestrand heetter och Numbo Lapby. (Numbo är och en stoor Stadh vid haffued.) Ifrå Numbo och till Orss. Ifrå Orss och till Kimj, ther och uttrinner een Elff huilken rinner udj huita haffued, och långz vid stranden ther sammestädes äre mächtige stoore Lapbyer, altt in till Kiexholms Läen. Ifrå hui the haffuedt och till Kiexholm äre siw wirster. Och ifrå hui the haffuedt och till thesse förde Karell byer, som äre längz vid stranden, the äre under Kiexholms Läen.

Och emillan thesse bönder och Kiexholm äre och bönder, the haffua åker och äng och inge Renar, Och thet är ett godt feedt Land på alle Fetalije, synnerligen på then högra sijdon.

Up udi landett ligger een siö tre wirster lång och ther aff rinner een älf, som Ryssanar kalla Neuott, och hoss then elfuen een holm, och

på then holman står ett slådt som Ryssanar kalla Eresock eller Kiexholm, thetta föreschreffna är vist. etc.

Een lithen underwijsningh på Ryssernes begärelse som the haffua hafft till the Norske Foughtar nu i förlidin Winter Anno 1590, Och huad the Ryssar och Lapper för Suar igen aff samma norske Fougdar bekommidt haffue.

Till thet första, haffuer een stoor hoop medh Rydzar och Lapper begiffuitt sigh till een Norsk Fougthe heeter Knutt Mårtenson, Konungens udj Dannemarchs, Och begärede aff honom i ödmucht att han wille unne och eftherlåte them ett ste Land som hörer Konungen i Dannemarch till, på thet the ther på boo och byggia kunde, och seden udj fridh och roo bliffue. Mhen för:de Knutt Mårtensonn svarade them så igen och sade sigh thet ingelunda kunna göre eij heller eftherlåthe för then store Wenskap som giordt är emillen the Stormächtige Konungar Konungen i Suerige etc. och Konungen i Danmarchz Rijcker etc.

Eenn lithen berättelse och underwissningh huru theris Städer bygde äre; Szå och the Norske Fougdlars begär udaff the Suenske. Schreffuin och tilhopa dragen aff Oloff Burman, LappeFougthe.

Vijdere haffuer then samma Norske Fougten benempd Knutt Mårthensonn, samptt medh många andra udaff the Norske, beditt, att the Suenske wele flux och heftigt fördriffue och förhärije the Rysse Städerna som nu för een mandz ålder seden bygde och häffdede äre, udt medh thenne andre wår landzsijde, huilkett doch i förtijden aff wåre fougter haffuer waritt förbuditt. På thet the Norske kunne thesförinnan få tilfälle insättie i samme staden fullt medh Norske bönder, efther ther är ett suåre feett och godt Landh medh många hande Seglazer, Synnerlig är ther thet bädsta fiskerij som udj heela werlden finnas kan. Ther offuan före ligger then bedsta Lapmarck som i heela Nordlanden finnas och till ware kann medh många honda dyre skin varor, som i the andra Lapmarcker icke finnas kunne. Tijtt kommer then Norske Fougten och tager skatt medh then Rysse LapFougten, Men then Suenske haffuer ther ingen skatt. These Lapper som under then tyrannen Ryssen liggie haffue offtta begäredt att the måtte kunett bliffue aff medh honom, för Rydzens suåre och gruffuelige tyrannij som han på them bedriffuer, när han medh them någon saak funedt haffuer.

6.

Pastorernas i Pite, Torne och Kemi intyg att alla Lappar bo på Sveriges "gränser," jemte uppgifter om de särskilda Lappbyarnes eller Lappslägternas olika skattskyldighet till Sverige, Danmark eller Ryssland. Torne socken den 19 April 1593.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Epter then stormectige Herre och Furste Hertig Carll haffuer begäret vete om the lapper wtij Tornå och Kimi lappemerker epter the til 3 Konunger skat göre, aff huilkom tere the land och watn haffue, ther aff the sina näring haffue kunne, och haffue wij eptersc:ne Andreas utij Pita, Eschillus utij Tornå, Laurentius uti Kimj Sockner, pastores, på thet fliteligaste epterfrågat när ärlige gode Gamle men, som är Nils Orauainen lappefogde, Jöns Karlsson, Lass Hansson, Josep Hansson och Nils Olsson Gamle Lappefogder, Hen(rik) Coure och Lasse Tazanen Lensman utij Kimj, samt andre godemen som ther aff wete, at epter then Råå som gingos utij högloffligh K. Gustaffs tidh äre alle Lapper boandes på Suerigis rikes Grenser och skatte for:ne Lapper, epter thenne wnderuisningh, til 3 Konunger, the som boo utij Enareby, i Kuotokieino, Lape-

Jerff, Auionara, Tenokijla, Wtziokij och te biar wid siöstranden ifrå Wardånger in til Malånger. Sedan göre the ther sunan före boo til Danmarck och Suerie, endoc te wtij Ofoten för 4 och i Tijtesfierden för 20 år wid pas ingen skatt giordt haffue, och thet för the Norske Fogders tilskyn-den. En by i fället, Råmåla wid nampn, gör til Danmarc och Suerige. Tesse biar göre til Sue-rige alene, som äre Tingauere, Sekeuara, Sun-dauara, Kittela oc PelteJerff. En göre tesse til Ryssen och Sueriges Crone, som äre Sådankyla, Sombia, ColeJerff, Maselki, KijetkaJerff. En äre någre små biar som inthet göre til Suerige, utan til Ryszen och Danmarc, som äre Näuteme, Paas-iocki, Ackala, Suomila och någre flere huilkes nampn wij inthet wete. At så i sanningh är ransakat under wore signeter. Datum Tornå S. then 19 Aprilis Anno 1593.

(L. S.)

(L. S.)

(L. S.)

7.

Kyrkoherden i Pite Andreas' Nicolai bref till hertig Carl om det intrång Danskarne vid lagskipningen gjorde ibland Fjäll-Lapparne, och om samtliga Lapparnes forna skattskyldighet till de svenska Birkarlarne. Pite den 8 Maj 1593.

(Efter originalet i Riksarkivet).

Högborne Furste och Herre H. Carl med Gudz Nåde Sueries Rikis Arffurste Hertigh til Sudermannaland, Närijke och Wermlandh, min aldrenådigeste Furste och Herre, min underdåneligh tjenest och weluilegheett skal idher fursteligh nåde altid redebogen ware, Högborne Furste Aldrenådigeste herre.

Then lagboock som I. F. N. haffue begäret ath se, så och then witnesbyrd och besked, som then gamle mannen Nils Hansson i Pacula i Kimi S. på Österbotnen, som igen leffuer af 42 beskedelige bönder som gingo Råå emillan Ryslandh och Suerie Anno 1551 wid pas, och beskedh huru Lapperne, som grensze sigh eller boo nermerst emott Ryssen, sin skatt göre, äre tilstedes med thenne min Son Anders Andersson. Giffue och the godemen Berkarlerne klageligen tilkenne, såsom och Lappefougden utij Tornå Lappemerker at then Norske Fougden haffuer nu för någre

år sedan begint att föra Lagen, sackfella och taga
 Saacörer utaff Lapperne som boo på fiellet, thet
 honom aldrih tilförenne haffuer warit epterlatit
 eller medgiffuit, icke heller haffuer han haftt nå-
 gon rett ther till, utan när the haffue sigh någott
 förseedt och handlatt emott lagen, så haffuer
 wor fougde honom straffat medh Sueries lagh
 och böter tagit aff honom och leffreret til Rij-
 kesens herre och Konung epter the och boo innan
 Suerigis Rikes grenszor. Men huad wrsaack som
 ther til är, at the så treda inuppå oss, willie
 Berckarlerne sielffue utij al underdånighett giffue
 tilkenne för idher F. N. när såsom the sielffue
 hijtt warda kommande. Och at Ryssen tager skatt
 aff the Lapper som nermerst boo in moott Rys-
 landh, är skedt strax ther epter Berkarlerne hade
 driffuit hedan ifrån botue endernar, Lapperne til
 fiellet och Rysser och hedninger til Rysland. När
 nu Ryssen så fördriffuin bleff, förtrött honom my-
 kit ath han nu inthet skulle råda offuer Lapperne,
 giorde them förthensskuld skade altijd til ägor
 och liff intil thes the nödgades loffua och göre
 honom skatt på thet the motte niuta fredh och
 göre honom skatt en nu thenne dagh. Giorde
 och alle Lapper i fortiden Berkarllomen skatt
 in til thet år man schreff 1553. Sedan wede-
 rades w. Saligh och Högloffligh Herre och K.

Konungh Gustaff wid samma Lapper wnder Sueries Crone etc. I. F. N. sampt I. F. N. Högborne Furstinne och husfrw och I. F. N. högborne lifszarffuinger, samptligen thet hela Furstelige huset utij then Euighe och alzmectige Gudz nålighe beskydt och försuaar til långuaractigdt lijft, sundheett, welferdh, lyckesampt långligit och roligit Regemente euinerliga befallandes. Datum Pitå then 8 Maj Anno Christi 1593.

I. F. N.

undånighe och tro
plictige tienare

ANDREAS	}	pitensis p — E.
NICOLAI		

8.

Konung Christian IV:s i Danmark bref till konung Sigismund, rörande tvistigheterna i Finnmarken. Köpenhamn den 13 Juli 1594.

(Efter en afskrift i Riksarkivet.)

Wij CHRISTIANN then Fiärde etc. Stormechtige Högborne Furste, besönderligh guode wen och Naboe, epter att wij någen tijdh seden förleden

hafue bekommit E: K:tz schrifuelse, förmälendes ibland annet, att någon E: K:tz Lappefougter schulle sigh emoth eders K:t underdånigast hafue beklaget, att en part Finderne, som ellers af ar-rildtztijd schulle hafue gifuit schatt didh till Suerigis Crone, skulle nw förmenis aff wår embetzmän eller theres Fogitter, samme skatt att uttgiffue till Suerigis Crone, och E: K:tt derföre Naboerligen och wenligen war begärendes, att thet igen motte blifue afskaffwit; Huar på wij oss och samme tidh emoth E: K:t Naboerligen och wenligenn hafue erklerit, att endogh wij någon gånge till-forn udi åthskillige maade ther om hafue latid forfare, hafue wij doch aldeles intet kunnedt för-nimme något sådant af wåre befallningzmän eller theris Fogitter att ware skedh. Och effterty oss nu der om någon beskedh och Erkleringh från wårt Rijke Norige är tillhande kommen, huorudin-nen menige mand udi Lappemarcken sigh sielf ercklerer udaf huad åhrsage the äre ingen skatt skyllige att uttgiffue till Suerigis Crone, som och medh åthschillige dannemäns insegell åhr bebre-fwet, uden och der hwoss indförer och giffue till-kenne huis beskyldning och beswärlingh the menc att hafue till någle E: K:tz Lappefougter och theres medhföl gare, efter som E: K:t af hwoss föl-gende förtegnelse Naboerligen och wenligen wille

lade förfare, Bedendes E: K:t therföre Naboerligen och wenligen, att E: K:t samme förtegnelasse grangifueligen wille lade förfare, och icke allene ansee wåre befalningzmän och Fogitter udi Lapmarken theres klage och beswäringh emoth någle E: K:tz Lappfogitter udi Lapmarcken, och Naboerligen och wenligen hoss för:de E: K:tz Lappfogter lathe göre then förordningh och befalning, att thet motte afskaffis, på thet wåre undersåther Nordmän icke ther öfuer skulle plat och alldeles förderfues, Och på thet sidste, icke skulle kunde uthreede Finderne medh theris nödtorfftige underholdning till Söes, så the och therföre udi lengden icke skulle kunde åhrligen uttgifue theris Skatt till thennom the thend medh rätte plichtige äre. Ther som och E: K:t siunis ändnu raadeligit och för godt ahn, att ther ännu framdelis på begge sider skulle tillförordnis någle gode män af Adell, eller och andre förståndige Dannemänd, som om samme sagz leigliheet ydermere kunde förfhare, E: K:t will tå Naboerligen och wenligen emoth oss ercklere, huem E: K:t der till wille förordne, och på huad tijd the skulle möde ther tillstede, så wille wij och på wår sidhe tillförordne någle wåre undersåther af Adell eller och andre Dannemänd, som och på samme tijdh skulle möde tillstade, samme sagz ligligheet

thå ydermeere att förfare och på begge sider tage beskriuen. Och wele wij på wår sijde aldeles intet lade fattis, som till all Naboerlig och gwod wenlig Correspondentz och enighet efter theud uprettende och Euiguarende fridz fördragh emel-lom begge desse loflige Konge Rijker Danmarck och Suerigie är uprettit att ährhâlde, kan wara tianligit och gaffnligit. Huis wij och eliest kunde bewijse E: K:t all gwod Naboerlig willie och wenskap, ther till wele wij stedze lade befinne oss willige och benägen. Och wele här medh hafue E: K:t till itt lyckeligit Regementte, longuarendes lijfzundheet och welmacht Gudh alzmechtig befalet. Giffuit på wårt Slott Köpnhafn then 13 Julij Anno 1594.

Hög:te wår Allernådigste uttwalde herre Printz och Konungz tillförordnede Regeringz Râdh.

Jörgen Rosenkrantz. Steen Brahe.
Mandrup Parsberg.

Bilagor.

Een klar förtegnelse af huis beskedh som här är inkommen om Lapperne som berettis att schulle af K: M:tt af Danmarkis befallningzmän och Fougd-

ter förmenis att gifue theris Skatt till Suerigies Crone.

Först berettis af menigh mand udi Lappe-marcken, atte fiorder Thijtes fiord och Röttangen icke någon tijdh hafue skattidh till Sweriges Rijke, uden aldeniste the Finder och Ofoden gåffue wndertijden schatt, Dogh seege the sigh att thet wäldeligen och modwilligen att ware thennom fråntagen uden theris wilge af the Lappefouglder som Kon: M:tt af Swerigie tillhör.

För thet andit berettis, att Finderne ej bruke någet af K: M:tz af Swerigies enthen Skouff eller marck, field eller fierre Söe eller wand, fuelle eller Diur, som Lapperne altid bruke till fieltz, uden alt thet the födis medh ähr the aldeniste af Gud och K: M:tt aff Danmarck nådigst medh försörgit.

Hwilken förnemde beskedh och Erckleringh så att ware wdi all sauning som ähr uttgifuin på Lilland Tingstad udi Ofoden, hafue för:ne Dan-nemänd medh theris Signeter undertryckt och bekräftiget:

Axell Olsson Lentzman i Ofoden. Hans Niels-son på Hoell. Tollef på Hough Lentzman. Christen Jönsson på Stoneland. Lauritz Lauritzson på Torenstad. Rasmus Schrifuer på Setter. Sifwer Stensson i Wlwich. Lauritz Lauritzson på Helgeland. Axell Olsson Ländzman i Hammerör.

Oluf Bardsson på Ranstadh. Peer Einersson i Ulzuigh. Christopher Olsson på Ballestad. Michill Olsson i Sommersälie. Edijs Ewensson i Töndör. Joen Erdijsson på Stocche. Christopher Erichzon på Lilland. Iwer Pedersson på Näs. Engelbrecht Peersson i Oen. Christopher på Thielde. Michill Peersson på Fieldall. Sworche Engilbrechtsson i Lieraas. Edijs Michillsson på Stornäs. Och Peder Jönsson i Bergwigen.

Der emoth klages och berettis och så af K: M:tt udi Danmarckz Befalningesmänd på Wardöehus och hans Fougdtter, att udi Wardöehws Lhän widh Siösidan, som ähr först udi Waranger och Altebottn, ther kommer een af H: M:ttz af Suerigies Lappefougdtter, wid Nampn Niels Orawain, och the folck han hafuer medh sigh, och ändå andre Suenske eller Qweenefolck, huar winter medh Kiöbenskap till förde Siöfinder, som ähr medh små Spijker och Söm, Hamp, Brendwijn och någet Smör, som ähr then störste part ther af skadeligh ware, och Smören kan huarken Nordmäänd eller Finder få till köpz af thenom, undentagen the wille huar tage en Summa till af huartt slagz af Hamp, Spiger, Söm, Brendwein, och thå betale thenom thet på thet allerdyreste och gifue

ther mere för änd thet är wärdt, och för för:de ware fåår Swensken frå Finderne mesten ald thend fisk the hafue fiskett om Sommeren. Och Nordmän som uttreder för:de Söefinder medh meste-parten af aldt thend deell the hålde thennom af ganske åhret omkringh, som åhr medh Meell, Gryn, Brödh, Smör, Fiskerredskap, Kläde, Lerid, medh Penninge till theres Skatt, som the åhrligen utgifne till K: M:tt i Danmark, Swerigie och Grottfursten af Muskow och för then skyld att the Suenske såå faar fiskenn frå Söefinderne som före:t staar, therföre blifue Nordmännen storligen bedragen och uttarmet af the Finder the hafue udi så mådhe utred, och kunne icke bekomme theris bettalning af thennom, undertiden halfparthen, undertiden lidet eller platt intet. Och ther som Nordmänderne icke wille uttredhe Siöfinderne medh fetalie och Penninge, thå kunde förte Siöfinder huarken gifue K: M:tt udi Danmarck, Swerigie eller Storfursten någon Skatt om åhret.

9.

Intyg att Sjö-Finnarne kring "Tijetz-Fjerden"
Gustaf I:s tid gifvit skatt till Sverige. P
den 6 Jan. 1595.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Högborne Furstes och Herres Herr Carl
 Swerigis Rijkes Arffurste Hertig till Sudermannel
 landz, Neriche och Wermelandz underdånige ti
 nere och uthschickede till Lappemarken, Gör i
 Gert Justing her med witterligitt, att iag effter m
 N. F. och Herres befallning hafuer begeret af the
 effterschrefne gode Män att wette någon berette
 och underwisning om thenn lägenheet som k
 ware uthi Lappemarkenn, synnerligen om the
 deell som the Dansche hafwe afhendt och s
 tilwelt ifrå Swerigis Crone, är till att förnimme
 såsom her effter föllier.

Bekennes Jag Her Anders Nicolaj Kyrkie-
 herde udi Pitha, att 1555 och till Anno 1560
 war Jag S. Höglofflig hos Gudh i åminnelse Kon-
 ung Göstafz underdånige tienere och Capilan.
 Då hölt iag LappeFougstens nes(!) Rekenschap
 uthi TijetzFierden, som LappeFougten Jacob
 Hansonn opbar af SiöFinnerne udi för:de Fierdh,
 effter som Swen Pedersonn Lagman utöfwer We-
 sterbothnen sampt Bergkarlarnar udi Lula Lap-

pemarck, ther om är nogsampt kunnigt och witterligit. Att så uthi sanning är, hafwe wi thette med egne hender underschrifwitt och med våre Signeter förseglet. Datum uthi Pitha, denn 6 Januarij Anno 1595.

ANDREAS }
NICOLAJ } p. p. p. E.
(L. S.)

SUEN PERSON
Wnderlagmandh.
(L. S.)

10.

Gerhard Jostings berättelse, dat. Waranger den 14 Febr. 1595.

(Efter en afskrift i Riksarkivet.)

Desse äre the Puncter och Artickler som Swerigis Rijkis uthschickede Commissarius och Sendebudh Gerart Justingh hafwer förhandlet medh Konungl: M:ttz af Danmarks Fougter, Anders Simenssonn, Fougte uthöfwer Wålehuss och medh dess lehn, och Hans Trulssonn, nu warendes FielFougde, sampt gemene Mann uthi Warånger tilstedes wore, Datum Warånger denn 14 Februarij Anno 1595.

Till thett förste, att effter Swerigis Rijkis undersåther, som boendes äre widh denn Norske Grendtze, hafwe sigh hårdeligen beklaget hos Högste Hans Furstelige N:de Hertigh Carl etc., såsom och uthi like måtte för Swerigis Rijkis Rådih, om then oret och öfwerwoldh, som the Norske Fougder hafwe giort och tilfoget the Lapper som innen Swerigis Grendtzer boendes äre, nembligen i thet, att the hafwe afhendt thenn deell undan Swerigis Crone, som uthaf ålder och urminnes heffd hafwer leget och lydt under Swerigie, effter som nogsampt beuises skall, medh the handlinger, Register och affschriffter som uthj Richsens Cantzeli förwarede finnes.

Till thett andre. Hafwe the Norske Fougder fördrifwit een heell hoop Lapper uthaf theres rette ägendom, som the uthaf ålder hafwe warit wahne att bruke och besittie, och i then staden igen satt een hoop medh Bagger opå, deregenom Swerigis Rijkis Konnungh uthi monge förliidne år hafwer mist sin Konungl:e Schatt och rettiheet, Cronen uthi Swerie till stoor skade och ingen ringe afsaknet, der till the Norske skole ware förtenchte att wedergelle och igen betale Swerigis Rijkis Crone till ytterste penninge.

Till thett tridie. Hafwe the Norske uthj någre förliidne år opborit een hoop medh Sakören

af Swerigis Lapper, huilke Sackören först hade thenn Swensche Lapfougden bort opbäre och icke the Norske. Desslikes hafwe the Norsche och uthi monge år dragit in uthöfwer Swerigis Cro-nes Grendzer och sackfelt Lapperne, till hwilken sakfellningh the Norske skole sware, hwars be-falningh the till sådant kunne hafwe.

Till thett fierde. Beswere sigh Lapperne, att the öfwer måtten förmyckit blifwe betungede och beswerede medh otilbörlige och olaglige Schiutzreser som the årligen göre moste, till the-res försler och medhafwendes folk, såsom och medh Gestninger och andre flere sådanne opåå-lager, deregenom Lapperne myckit blifwe fattige och utharme.

Till thet fempte. Efter the Norske nu uth-öfwer thet som af ålder warit hafwer, drage och fahre in uthöfwer Swerigis Grendzer, thre reeser starkere än tilförende hafwer sedwanligit warit, oahnsedt hwadh befalningh eller beskeedh the ther till kunne hafwe, eller uthaf hwem the äre åstadsende, att beswere Lapperne medh een deell och annen.

Till thet siette. Opbere the Norske Fougder Skenckier af Lapperne, icke allenest uthj gode slagne Daler, uthan och iemwäll uthj Skinwarer och Renshuder, deregenom och annett mere så-
9*

dant mister sin Konungl. M:tt all Schatt och rettigheet.

Till thett siwende. Drage the Norske in uthöfwer Fielmarkenn och schattleggie the unge Lapper som åhrligen opå Fielmarken kunne tilökes, huilken schatleguingh först then Swenske Fougde först bör göre och icke den Norsche.

Till thett ottende. Gifwer Josep Hindersson fordom Fougte uthöfwer Tornö Lapmark klagen tilkenne, dett een af the Norske Fougder benempdt Josep Mårthenssonn, fordom fielfougde, hafwer för trij år sedhenn slaget och trachteret een Lapp, widh nampn Peder Hindersson i Teneby, och sedhen han hade slaget honom så myckit hann hade welet, togh sedhen ifrå för:de Peder Hinderson een godh Reen, någon tidh ther effter oft:de Josep kom een be:dt Hans Trulsson, nu warendes Fielfougde, taget af samme för:de Peder Hindersonn tre slagne daler.

Till thet nijende. Hafwer een Lapp, be:dt Ifwer Hinderson i oft:de Teneby, belägrat een khonne af sin skylldskap och för samme missgerningh, huilken han bedref, bötte han Josep Hindersonn för otte år sedhenn fyre slagne daler. Annet året der effter bedref han på nytt igen hoor medh samme khonne. Då lett Nilss Oriwain straffe honom medh rijes och dertill medh bötte

fem slagne daler. Tridie året igen der effter togh thenn Norske Fougde Josep Mårthenssonn af samme Lapp tiugu slagne daler, och ener han allerede hade belägrat samme khonne annen resen, lett oft:de Nilss Oriwain fördrifwe henne medh Fougde tienerne sin wägh.

Till thett tiende. Belägrede oft:de Ifwer Hinderssons broder Peder Hindersonn i Teneby een khonne som war honom skyldh, och skedde för trij år sedhenn, mosthe thå samme Peder böthe Nilss Oriwain fem slagne daler. Hösten ther effter togh oft:de Josep Mårthensson af honom, uthöfwer the fem daler som han bötte Nilss, tije slagne daler och två wäger fisk.

Till thett elleffte. Gifwer Nilss och Josep Hindersonn klageligen tilkenne, att then Norske Fougde Josep Mårthensson hafwer för någre år sedhenn sackfelt een Lap, be:dt Zaria Clemetssonn Lendzman uthi Teneby, tree slagne daler för ett bref som oft:de Josep M. hade sendt till honom der med han wille warne the Swenske för Rydizen, och effter oft:de Zaria förlade brefwet moste han derföre böthe 3 daler, oahnsedt att allerede följande wart sackfelt af Nilss Oriwain till tree slagne daler, effter som framdeles nogsamt be-
vises skall.

Till thett tolfte. Hafwer oft:ne Josep M. för någre år sedhen sackfelt desse effter:ne Lapper nembligenn Lasse Rasmussonn uthj Usseiucke, Ifwer Pederson och Lasse Trulson, hwardere till een half slagenn daler, för thet the icke hade att uthgifwe Mudder och Stefler, som the årligen pläge uthgöre. Så effter the inge Mudder eller Stefler kunde åstad komme, tilbode the sigh att willie gifwe gode slagne daler, huilket the inthet wille, uthen sackfelte them som före:t står.

Till thett trettonde. Gifwe Lapperne uthi Usseiucke klageligen tilkenne, att the öfvermåten myckit blifwe betungede och beswerede medh olaglige Schiutzferder, Gestninger och andre flere sådanne otilbörlige opålager, besynnerligenn medh thenn flytningh som the the Norsche årligen göre moste, såsom och the skenckier som the moste uthgifwe, nembligenn af hwar Lapp een half slagenn daler, huilken Skenckefordringh een Norsk Fougde be:dt Ingelbrecht N. för 7 år sedhen alleförst af honom begyntes. Och effter Ingelbrecht kom een be:dt Ifwer Hansson, huilken sedhen år effter år hafwer taget skenckier af Lapperne. Sammeledes hafwer och offtebemelte Ifwer Hansson alleförsth begyntt att fordre och tage åhrligen sakören af Lapperne, oahsedt hwadh rett eller beuiss han ther till haft hafwer.

Till thett fiorttonde. Gifwer een Lap bedt Olof Mårthensson klageligenn tilkenne, är Lendzman uthi Usseiucke, thet Ifwer Hansson för någre år sedhenn hafwer sackfelt honom till tiugu slagne daler, effter oft:de Ifwer Hansson hade förnu- mit af lössachtigt taall, thet oft:de Olof Mårthensson skulle kunne omgå medh spådom. Och någen tidh ther effter blef Olof fordret till Tingzstadhen och ther uthi gode mäns nerware förhördt. Så effter ingen medh godh skääll kunne honom thet beuise, gaf thå Nilss Oriwain sampt the andre gode män honom ther opå ett fribref. Någen tidh ther effter afhende så samme Ifwer Hanson brefwet til Lappen och reef thet i styckenn, och sedhen deruthöfwer ändå sakfelte honom till the för:ne tiugu slagne daler. Uthi like måtte hafwer igen ofte:ne Josep M. sackfelt samme Olof Mårthensson till tree slagne daler, mårder två gode, åkerehn een godh, för thet att Olof icke gaf honom tilkenne om een wargh som han hade köfft till Konungens behoff, huilken wargh han wille hafwe, och Nilss Oriwain skulle inthet bekomme honom.

Till thett femptonde. Gifwe alle Lapper uthi ofte:de Usseiucke klageligenn tilkenne, det Josep M. för fem åhr sedhen kom och wille opbere Schatten af them, som the årligen pläge uthgöre,

nembligen uthi gode slagne daler, huilke daler offte:de Josep icke af them annamme wille, uthar hwar och een Lapp skulle ware förtencht att uthgifwe een god Mudd och ett paar gode Stefler. Och effter the inge Mudder eller Stefler kunne åstadkomme, sackfelte hann them till otte slagne daler, uthöfwer Usseiucksby, Uthaf ålder hafwe the uthgifwit tree ortz daler och eet paar gode Stefler, eller och uthi een godh slagenn daler.

Till thett sextonde. Hafwer Josep M. taget af een Lapp uthi Usseiucke widh namn Matz Andersonn för fem år sedhenn sex wåger fisk. Desslikes och een slagenn daler för någre wåger fisk som han icke wille oplåthe Josep till köps, effter han sielf icke hade myckin fisk till att sellie bort. Annet året der effter igen afhende Josep af samme Lapp een wågh fisk, för thet att Josep icke bekom een Mudd af honom. Sammeledes moste han och gifwe offte:de Josep uthi skenck een half wågh fisk, såsom och uthj like måtte sackfelte honom endå till een half slagen daler.

Till thett siuttonde. Hafwer denn Swenske LappFougde Nilss Oriwain för tre år sedhenn skattlagdt een ungh Lapp be:dt Påfwe Mårthenssønn i Teneby till een mark danske. Annet året igen der effter, som han af Nilss allerede war skattlagdt, sackfelte Josep honom till otte lodh Sölf-

wer, för thet han icke gaf honom tilkenne, att han war skatlagdt af Nilss Oriwain.

Till thet adertonde. Effter the Swenske medh sampt the Norske hafwe uthaf ålder opborit och taget skatt af Tijttis fiorden, huilken Schatt the Norske hafwe opå någre förlidne år tilgörendes afhendt och förhollit Schatten, som Swerigis Crone hafwe bör. Der till medh hafwe the Norsche tuinget och truget Swerigis Lapper af theris rette ägendom, och i then staden igen satt Bagger, deruthaf kan myckin owillie och tuist sigh förorsakas, begge loffige Konunge Rikerne emellen, Swerigie, Danmark och Norige.

Till thet nittonde. Så hafwe the Norske till att förnimme hwadh Swerigis Crones faste och rette ägendom är, och uthaf ålder waritt hafwer, huilkenn ägendom Swerigis Konungh uthi monge förlidne år misth hafwer. Såsom her effter föllier.

1. Tijttis fierdenn
2. Rotångers fierdh
3. Ofhothenn
4. Skefwe fierdh
5. Lille Hackewick
6. Loorwieckhs fierdh

7. Bessfierdenn
8. Ibbonäs.
9. Torrewickhs fierdh
10. Robackh
11. Horiangsboltz
12. Horiangsness.
13. In Foragzwägh, Desslikes the andre små fierder liggendes norden ifrån Tijttis fierdenn.
14. Gryttångers fierdenn
15. Lofångers fierdenn
16. Uthi Fureöehn, der hafwe Baggerne afhendt marken ifrå Lapperne.
17. Uthi Hugwich äre twâ Lapper aftrengde och the andre blifwe gemolestert.
18. Uthi Trompeström,
19. Uthi Malånger äre och någre fördrifne och the andre blifve gemolestert.
20. Uthi Baltes fiordenn är eij mer boendes än een Lapp.
21. Uthi Trompes blifwe och Lapperne uthi like måtte gemolestert.
22. Uthi Saleröthe? äre Lapperne för någre år seden fördrifne.
23. Uthi Longesundt till Samitz äre Lapperne fördrifne.

24. Uthi Ulfzfiorden uthj Stornes by blifwe och gemolestert.
25. Uthj Mornes fierdh, der af äre Lapperne fördrifne.
26. Uthj Barsse fiorden äre Lapperne afdrefne.
27. Uthj Winniss? fiorden blifwe Lapperne afdrifne.
28. Desslikes uthj Axefiorden, der äre Lapperne afdrefne alt sedenn Anno 1591.

Uthi alles 28 Fiorder.

20. Till thett tiugende. Schall alfwarligen förmanes the Norsche Fougder, som till Warånger tilstedes komme kunne, att the afstå medh then oret och öfwerwäldh som the her till Swerigis Lapper giort och tilfoget hafwe, betenckien-des att ther af myckitt ondt emellen begge lofflige Konunge Rikerne sigh förorsakes kann, hwadh brist som på thenne sidhe kan finnes, skall blifwe medell uthinnen, och then tilbörligen efter lagen straffet som bruthit hafwer, der medh görendes thett rett och retuist och then uprettede Contracht, i Stetin giort, likmätigt är.

21. Till thet förste och tiugende. Hafwe the Norske Fougder Josep Märthenssoun och Christer Skrapendufwell, fordom Fougde opå Wåle-huss och medh dess lehn, för fyre år sedhen welet tage Tull af the Swenske Birgkarler som

årligen komme til Warånger och göra Lapperne tilföringh i allehande Partzeler, och effter the Swenske köpslage uthi Warånger, derföre begere the Tull, huilken Tull the Swenske ingelunde wille uthgifwe, effter thet aldrih af ålder hafwer warit giort, lette så the Norske opholle the Swenske i otte dager och ther hos lette förbiude, att the icke till en Penningz werde sin mere köpslage skulle. Och i midler tidh köpte en Birgkarl be:dt Amudt Amudsson fem wåger fisk af een Finne, och thå the thet förnumme, lette the Norske Fougder strax fengzligh ahngripe samme Amudt och honom seden satt uthj Jernet, och ener han kom uthur Jernet, blef så sedhen igen uthi Bult satt, kunde så inthet komme löss, förre än en be:dt Josep Hindersson moste gå i lyfte för honom, deruthöfwer ändå sackfeltes han, nembligen till tre Lø Smör, ett pundh Hampe, en wågh Brödh, desslikes och een godh Reen, huilket Bergkarlernne alle thet wittne och betyge.

22. Till thet andre och tiugende. Hafwer een köpman benempdt Bertill Hindersson dragit in uthöfwer Swerigis Lapemark, nembligenn till thesse effter:ne Lapebyer, som är först till

1. 2. Roguala, der ifrå och till Sundeware.
3. Till Enara } äre liggendes opå }
4. Till Awiaware } Tornö Lappemarkh. }

5. Kottekeine	} äre liggendes
opå Khim
Lappemarkh.
6. Till Peldeiaur	
7. Kittile	
8. Sodenkijell	
9. Sombe	
10. Koleierf och seden der ifrå
och till Enere igen	

Till huilken resning Lapperne hafwe most schiudze honom till sex Rener, desslikes och spisning till 3 personer, der af the Lappebyer hafwe the Norsche aldrih af ålder taget något Schatt.

Till thett ytterste. Effter thet man förnimer thet någre Finner, som hafwe warit boendes opå Fielmarken, drage åhr för åhr nidh till Siösidhen, att bruke theres handel och wandell, Så effter man icke fulkomligen kan wette, hwem ther till orsaken ware kann, huilket borde ware, en Fielfinne att blifue opå Fielmarken, och een Siöfinne neder widh Siösidhen, deregenom sådant och annet mere mister Konngen sin Schatt och rettighet. Hwarföre hafwer man nu i hast icke flere puncter eller Artickler kunnet förhandle, förre än framdeles kan ther om granneligen ransaket och förhört blifwe.

Alle desse före:te Puncter och Artickler hafwer Jagh Gerart Justingh, sampt the gode Män

med migh hafwe warit förordnet, bekrefftiget och stadfest medh våre Signeter och egne händer underschrifwit.

Datum Warånger denn 14 Februarij Anno ut supra.

11.

Fulmacht för Gerd Josting *), att beskriffue och afmåle Grendzerne emellan Rysland och Swerige. Af Suderkiöping then 9 Novembris 1595.

(Efter Riks-registraturen.)

Wij KARL etc. Göre witterligit, att efther oss elskelig Gerdt Josting haffuer allerede en temlig förfaring bekommit om lägenheeterne på then Norreside både i Lappemarken och annerstädes emellan Swerige, Rysland och Norige. Derföre på thet man ännu vidare underwissning och sanferdig beskedh både om Grendzen och annor tilfelle och

*) Enligt en förteckning i Riksarkivet öfver konung Johan III:s koncepter i utrikes ärender, s. 21, har en fullmagt för *Gerhardus Jostinck Svolanus* den 7 Juni 1586 blifvit utfärdad, att försälja koppar i främmande land. Han var, såsom namnet antyder, från Zwoll i Holland. Också äro hans anteckningar öfver Lappmarken, hvilka förvaras i Riksarkivet, skrifna på Holländska.

lägenheet på förte ort haffue måtte: Szå haffue wij honom uthi befalning och fulmacht gifwit att han nu på thenne reese skall beflijte sig, att bekomme ther om rätte underwissning, och förthenskuldh befale Fougter, Prester, Birkale Lapper, och alle andre, som Swerigis Crone med hörsamheet förplichtede äre, och godh lägenheet på then sijdden weete, att the gifwe förte Gerdt Josting all then berättelse, som them kan witterligit ware både om een deel och annen, och inthet haffue honom fördolt. Hwarföre han ock allene skall haffue till att bestelle så myket mappan tilkommer sådanne lägenheeter uthi att författe. Förbiude förthenskuld alle, särdeles the, som för Konung. Ma:tt til Sverige och Poland etc. wår elskelige käre Herbroders och wåre skuld wele och skole gøre och låthe, att gøre förte Gerd Josting heruthinnen någett hinder eller förfång, så framt thet skall skee som oss behagar. Datum Suderkiöping ut supra.

12.

Intyg afgifvet till den svenska gränse-kommis-
sionen, med afseende å Sveriges anspråk på
Trinnäs; dat. Råsinjärvi den 24 Mars 1596.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Wij efterskrefne Anders Nicolaj Pastor i
Pijtä Sochn udhi Westerbotnen, Jöns Karlsson
fordom Lappefougte i S. Konungh Johanns tijdh
och nw Länsman i Kalis Sochn, Oloff Burman
Lappefougde i Pijtä Lappemarch, Morten Jacobs-
son fordom Lappefougde i Kimi Lappmarch udhi
Saligh K. Erichz tijdh, Jöns Kouri och Oloff
Anusson skatskyllighe bönder udhi Törne Sochn,
bekenne och göre wetterligitt medh dette wårt
öpne breff, att den tijdh wij hadhom waritt här
wedh Råsin Jerffwi til mötes medh Ryssen, och
dhe godhe Män och Commissarier, Mauris Jörens-
son til Diwla, Hans Hansson till Månickala, Swen
Persson till Wessby och Gerdh Justingh, hadhe i
14 daghar waridt till taals och handell medh Ryds-
zen om den Gräns och Rågångh som emellann Swe-
rige och Rydzlandh legges och göres skulle. Udhi
hwilkitt deres arbete dhe i all den tijdhen medh
Ryssen slätt inthet kunne uthrätte eller öffwer
ens komme, för den orsaach skull att desse förde
godhe Män wåre begärendes att wilie wara rå-

dhandes att hafwa en deell af the Lappar under Kåla liggendes äre sampt i ded lantedt som kallas Trinnäs sampt Oriafierdh som öfuer Fridzfördragett långt in i Rysslandh liggendes äre, hwarföre all deres handel medh Ryssen kunde alleneste til ingen Ende eller någett beslutt att komma, uthan Ryssen bleff dher aff många gånger fast wreedh och förbijstredt, och icke allenest ther emott tilbödth olijkelighe tilbodh att wilie haffwa Gensen så långt öfuer Fredz Contracten in i vårt landh, som wåre på hans sijdhe öfuer Fredz Contracten i theres landh tilbodhett hadhe, uthann Ryssen leett sigh och många gånger medh uthtryckeligh ordh höre och förnimme att der som icke anners blifue kunne så wille han medh wåll tagha Kexholm igen och sedhen som en fiende här efter som tilförende lathe sigh finne medh mordh och brandh öfuer oss Swenske i vårt landh hwar han oss finna kunne. Hwar udhaff Ryssen och wåre för:de godhe Män åfta skildes hårda owenner ifrå hwar andre. Så kalledhe dhen Erligh wålbyrdigh Man Mauritz Jörenssohn oss för:de till sammans och genom högh och alwarligh förmaningh besporde sigh medh oss i många godhe Mäns närwarelse huruledhes saken sigh rätteligha hadhe och af ålder waritt haffwer

om för:de Lappar undher Kåla samtt och om dedh
 landedh som kallas Trinnäs eller helghe Näs och
 om thett landh eller ortt i Landh och watn som
 kallas Oriewara och Oriafierdh, hwadh rättighet
 som oss kunne wara wetterligitt att wij Swenske
 ther kunne haffwe eller någhen tijdh haft hafue
 anthen wår eller wåre föräldres tijdher, atth wij
 wille honom dedh rätteligh och sanferdeligh kun-
 göre och wethe låthe. Till hwilken then ärlighe
 Mans alfwarlighe fråghan och begäran wij honom
 i månghe godhe mäns närwarelse swaradhe och
 kungjordhe så mykit som oss ther um wetterli-
 gitt är som wij för Gudh ahnsware wele, Efter
 som wij icke alleneste i wår tijdh af sielfue om-
 stendigheterne förnummidt haffwe uthan och som
 wij af wåre Fädher och förfädher man efter man
 ther om hörtt och sportt hafwom att saken sigh
 om desse för:de Orther hafuer sigh i förtijdhen
 så tildragitt. Att den tijdh all Lapmarcken war
 under Birkarlernes händh länge för än Konungh
 Göstaff låth henne widherkennes. Då war altijdh
 iblandh them, efter en gamal Säggn, så för ordh
 och taall, att the skulle hafwa en lijthen arfzrätt
 att taga Skatt medh Ryssen in på för:de Trinnes
 wedh Oriafierdh och af dhe Lappar under Kåla,
 N. tw gråskin af hwar båghe. Hwar udaf dhe
 sigh någre gånger rothadhe sigh tilsammans och

fördrijstede sigh att draghe ther in på för:de orther, thå finge dhe där altijdh hugg somblighe af them blifue strax ihälslagne och somblighe grepne til fånge och blefue halshugne, så at the på then tijdh som nw sedhan i S. Konung Göstaffz tijdh och altijdh sedhan aller hafue länger medh semio eller enigheett fååt någon Skatt medh Ryssen, en i dhe Byar i Torne och Kimi Lapmarck, i Enar och Warånger ther af tre Konungar hafwe tagitt Skatt medh hwar annen, N. af Sverige, Närighe och Rysslandh. Då besporde för:de Mauritz Jörenssoen sigh wijdhare medh oss huruledhes ded sigh då hafuer om en Gräns som är blefuen opskrifuen i Konungh Göstafz tijdh, dhedh är 50 åhr sedhen, af någre män som i Torne Sochn boendes äre, hwilken grens som lydher ifrå Kajansalmi och til för:de Oriefierdh. Der til swaradhe Jagh Olof Anunsson så mykit som migh ther um wetterligitt är, att mijn Fhaar-Fadher gamble Oloff Anunsson medh någre flere godhe män blefue af Konungh Göstaff på then tijdh befaledt at uthleethe hwar rätte grensen mellan Sverige och Rysslandh wara skulle. Dhå hadhe dhe skrifuit och uptechnedt thesse för:de Grenser, från Kajansalmi och til Orjafierdh, efter som de gärne hadhe seett ath så skulle skeett lafue, och therföre gåfue Konungh Göstaff samma

10*

grens så beskrefuen. Då badh Konungh Gösta
 mijn FarFadher för:de Oloff Anunsson, som d
 war Birkar, at han till samma grens skulle up
 bära skatten til Sverige medh Ryssen såsom
 Kimi och Torne Lapmarch ske pläghar, ther til
 mijn FadherFadher swaradhe, han drijstedhe dedh
 icke uthan hielp allene göra. Då badh Konungl
 Göstaff honom tagha Fålck medh sigh och draght
 dijtt och optagha skatten medh Ryssen, thett ha
 och så gjorde. Då han kom dijtt fick han och
 hans Medhfölgher ther hugg och slagh och ingen
 ahnnen skatt, hwarken dhå eller någon ahnnen
 tijdh sedhan. Att dette så i sanheet är, såsom
 och icke alleneste wij för:de uthan mången Man
 i Kimi och Torne Sochner här um wetterligitt är,
 Då wele wij våre Signeter och skrifue våre bo
 merck undher dhette breff som Signeter icke
 haffwe. Datum uthi vårtt Leger wedh RåsinJerf
 den 24 Martij Anno 1596.

(Sigill)	(Sigill)	(Sigill)	(Sigill)
med bomärke.	med bom.	med bom.	med bom.
ANDREAS	OLOFF	OLUFF	(2 ritade bomärken)
NICOLAJ	BURMAN	ANUNSON	

Berättelse af Lappfogdar och Birkarlar i Torne socken om gränsen i Finnmarken; dat. Torne den 11 Maj 1596.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Wij effter:ne Israell Eskilssonn Ländzman i Tornnöö Sochen, Lasse Henrichsson, Kong. M:ttz LapFougte öfwer Kim Lapmarcken, Josep Henrichsson fordom Lapfougte i Lapmarcken, Nils Olsson i Wassar fordom Lappefougde i Tårnne Lappemarcken, Oloff Olsson i Arnessare, Hindrich Packan i Waikalla, Hindrich Kåre i Waikalla, Hans Orewan i Waikalla, Jöns Gundmunsson i Rama, Clemet Hindrichsson i Waikalla, och Oluff Anderssonn, alle Berckarler och Boendes Män j Tornnöö Sochen, Bekenne och Göre witterligit, medh dette wårtt öpne bref, att wij blefue tillsammanskallade af Ehrlig och Welbördige Man Mauritz Jörenssohn *) till Diule, och wij uthi Ehrlige och Welbördige Män Swen Pedersson till Wäsby, Gertt Jostingh, samt Högbornne Furstes och Herres Herttig Carls etc. Tienere nemblich Carl Raf, Joen Erichsson och Samuel Thols närwaro, och blefue af honom frågade och tilsporde hwadh oss är kunnugit och witterligitt om Lap-

*) Swahn.

marcken, huru långt som wij Swenske ther hafue tagit skatt och Rättigheet i den tidh som Lapperne wåre under Bierckarlers håndh, och elliest seden uthi Salige Áminnelse Konungh Göstaff, Konungh Erich och Konungh Johans Regementes tider, Så effter thet icke allenast någre af oss som är nemblige Jöns Gundmunsson och Nils Olsson i Wassar, som och då wore Bierckarlar och ungemän och ther om kundigen wore den tidh Lapmarcken war all under Bierckarlers håndh, uthan wij alle samptlig, som icke alleneste hafue sielfue ifrån wåre Barndoms tidh och in till nuu, hafue alle år haft wår wist och omgengelsse i Lapmarcken, och ther icke alleneste i wår tidh om Legenheeter förnummit hafue, uthan hwadh och alle wij samptlige af Fäder, Fader-Faders Ordh hörtt och förstådt hafue, Då hafue wij aldrih hörtt eller förnummit, att wij Swenske hafue aldrih längre optagit någon skatt längre ehn till Eneraby och till Warånger, och af de Siöölapper som emellan Warånger och Malånger boendes äre, På hwilcke steder Lapperinna hafue somlige stedes skattet till Tree Konungar Ricke Swerigie Nårgöö och Rydzlandh, och somblige städes till Tuu Konunga Ricke Swerige och Rydzlandh, Då sporde för:de Mauritz Jörenssohn oss widere till, huru thet sigh hade om thet folck,

land och landzortter, som öster för Eneraby och Warånger liggiendes äre, som ähr Orietunder, Oriefierdh samt thet landh Trinäs, samt om Candelax, och om de Lapper under Koulle bondes äre, Effter för Öfuerheeten är ther om så berättat wordet, thet wij Swenske skolle hafue der Rätt och Rättigheeter till, och hafue der uthi förtiden tagit skatt medh Rydzen, så with som the af Nârgöo tagit skatt, Till hwilcke den gode Mans frågan wij icke annerlunde, hwarcken i wårt tidh eller i wåre föräldres tider, therom icke annerlunde hörtt och sportt hafue, uthan så att i förtiden hafuer Rydzen recknatt sigh ware egandes in i Österbottnen till Hannekifwij steen, som ligger i stranden i Saltsjöönn, och räcker sigh Rättigheeter i Karlönn och annerstädes ther om kringh; ther emoth recknade Bierckarler sigh wille wares egandes och rådandes i den Landzortten i Rydzlandh, som ähr widh Trinäs, aff hwilcke de sade sigh wille hafue tuu grå skin af hwar bogget. Ehn gångh drogh sigh till att wåre Swenske Bierckarler rottade sigh i wåre föräldres tidh tilhope, långt för ehn Kong: Göstaf fick Lappmarcken eller Swerigis Ricket, och droge in i Rydzlandh och wille medh macht uthtage skatten, Då samblade Rydzen sigh tilhope, och sloge många strax ihiell, och somblige tågo dhe til-

fångett, och somhle unslåppe dem medh stoor nödh, och komo till Eneraby, och meente sigh ware komne i gât behåll, der kom Rydzen effter them om natten, och slågo der ihiell Adertton karller aff wåre Bierckarller, Någre fåå af wåre unslåppo dem der medh stoor nödh. Då sporde Mauritz Jörenssohn oss triedie gången till, huru thet tilkommer, att wij icke skolle tage skatt medh Rydzen på förde Steder, så with som de Nordhsche tage skatt medh honom, effter de Swenske skolle i förtiden hafue Macht att förbiude de Rydzske att byggie slott widh Kolensu, till hwilcke hans frågen wij icke annerlunde wette än så, att såsom wij Swenske tage någerstedes skatt medh Rydzen ther i Lappmarcken, der som de Nårske få ingen skatt, allt så tager och de Nårdtske skatt medh Rydzen ther i Lapmarcken, der som wij Swenske intet kunne komma till. Män att wij Swenske skole någon tidh hafue macht til att förbiude Rydzen till att byggie der huss eller slott widh Kolensu, dhett hafue wij aldrih hört ware skeett i wåre eller wåre föräldres tider, Män att de Nårdtske hafue stådt der altidh emoth, och som man nu nyligen förnummitt hafuer, de stå der enw så der emoth, att de seija sigh wille medh Krigsmacht rifwa nedder thet Rydzen ther bygd hafuer. Män

dhet hafue wij hörtt att i förtiden skall skeet ware den tidh Rydzen wille reckna sikh egandes och rådandes hitt in i Österbottenen, till Hannekifwij och annorstedes, ther emoth wore Swenske recknade sikh wille råde till Oriwara och till Trinäs, som förbemältt ähr, då hafue de Swenske stått emoth och wille icke låthe byggie Pisama Klöster, som är liggandes emellan Warånger till Oriwara. Men wåre Swenske kunne ingen framgångh hafue dermedh, mehre ehn som dhe hade medh andre deris tilbudh, som dertill budit sikh wille råde på östre sidan om Warånger, till Oriwan och Trinäs, som förbet ähr. Då sporde Mauritz Jörenssohn ehn widere medh oss om wij icke scholle råde till Oriwierdh, huruledes det sikh då hafuer om den Grentzen, som blef giordt i Kong: Göstafs tidh, emillan Sverige och Rydzlandh, ifrån Kaijansalmj och till Oriwierdh, som ligger östen för Warånger. Dertill swarade Jagh Jöns Gundmunssohn, som war medh Gamble Oluf Anundsson och andre flere gode Män här af Tornnö Bierokarler den tidh samme grändtz skrifwidt blef, hafwer sacken sikh så, såsom wij och alle somblig hörtt och förstått hafuer, att Kong: Göstaf hadh Gamble Oluf Anundsson, att han skulle medh någre flere Bierokarler af Tornnö Sochen uttlette hwar som bädst och

legligist skulle ware att hafue Grendzen genom
 Lapmarcken emillan Swerige och Rydzlandh,
 Då drogh för:de Oluf Anundsson medh migh,
 Jöns Gunnersson och andre flere Bierckarler medh
 Kongl. M:ttz wår aller N:e herres tienere Jöns
 Swensson, Essbiorn Swensson och Ture Tålck i
 Muttesundh, Anderss Erichsson, Landzskrifware,
 till Enereby, och toge der medh någre de äldste
 Lapper, som der Legenheet best wiste, Då wiste
 de uth och lette opskrifue många Nampn och
 steller genom Lappmarcken, ifrån Kainsalmj och
 till Oriefierdh, effter som de sielfue gernne hade
 seeth, att grändzen blifue skulle. När Kong:
 Göstaf fick desse grendzernampn opskrifuin, då
 badh han Oluf Anundsson taga skatten op, så
 långt som de grändzenampn skrifwin war, Der
 effter drogh Oluf Anundsson dith medh någre
 Bierckarler och wille optage Skatten, Då fick
 han och hans medfölle hugg och ingen annan
 rettigheet och moste dermedh drage tilbacke
 igen. Och der som wåre granner och Sochne
 Män flere wåre hemma, som nu uth till fiskett
 dragne äre, då skulle de alle samptligen herom
 i licke motte wittna och betüga. Att alt dhet
 för:ne så i sanheet är, trycker wij uthi Swen
 Pedersson, Gertt Josting och de andre för:de gode
 Mäns närwarelse, wårt Sochner signeter medh

wäre egner Signeter och wære Båmercker, som icke Signeter hafue, under dette bref, som är schrifwitt i Tårnnöö Prestegårdh. Datum then 11 Maij Anno 1596.

(Sigill)	(Sigill)	(Sigill)
	utplånadt.	med bomärke.
Tornö Sochnens	ISRAELL	LASSE HINDERSON
Signete i	ESCHILSONS.	Lapfougde
Westerbotnenn.		

(Sigill)	(Bomärke)	(Bomärke)
med bom.	JÖNS GUDMUDSON	NILS OLSSON
JOSEP		i Wassar.
HINDERSSONN.		

(Bomärke)	(Bomärke)	(Bomärke)
OLOF OLSSON	HINDRICK	HINDRICK
i Armsar.	PACKAN.	KÅRE.

(Bomärke)	(Bomärke)
CLEMET	OLUF ANDERSSON.
HINDRICHSSON.	

13.

Berättelse om Lule och Torne Lappmarker och de dithörande Lappbyarnes olika skattskyldighet till Sverige, Norge eller Ryssland. (1597?).

(Efter en afskrift i Riksarkivet.)

Lula Lappamarck.

The Lapper eller Finner som haffue bodd omkring Tiutisfierden alt intill Skarbergit på Östresijdenn, och till Lokenäs på vestersidenn om Tiutisnäsfierdenn. Och the Lapper ther boo ähre iche som andre Lapper, uthann haffue hemann och boo påå Norrigis Lanud, och bruke skogenn nordenn för Tiutisfierdenn, sammeledis fiske vathna som kommer Sverigis Crono thill. Therföre haffue the giort theris skatt till Sverige så vell som till Norrige. Menn sedenn feidenn begyntes haffue the Norske med våld thagit them bort, och villie rechne råmerkit udi fielryggenn, och ville stengia oss iffrå siöönn, och förbiude Lapperne att utgöre thenn skatt som the till Swerigis Crono i förtidenn giort haffue.

Tornöö Lappamarck.

Recher alt intill udi vestresiöenn vid Ofotenn *), Siffueskär och ther omkrinng, Menn nu

*) I marginalen står: Ofotenn ähr eénn fierd.

på någre åhr haffue the norske fougten förbudit the Lapper som boo utij Ofotenn göre theres skatt till Sverige som the aff hedenn hööss. giort haffue, och fördriffuidt våre Lapper som the norske kalle Finner aff theris hemann plattzer och rum som the sielfue och theris föräldrer ther på. bodt haffue, och satt ther bagger opå och sedenn skolle the ingenn skatt till Sverige göre, och vele såå. mer och mer föröke baggerne och fördriffue Lapperne, och såledis tuinge oss ifrå siöönn, och tillägne sig alle siöLapper.

Item Våringers Lapper beklage sig hårdeliggenn att Konnungens fougde i Dannemark haffuer låtidt tage alle röör iffrå Lapperne, och så lenge som thenn svenske Lappe fougden Niels Orewain hade befallningenn thå förböd hann thenn Norske fougden att hann inge röör skulle taga iffrånn the Lapper som schatte tre Konninger. Uthan the Lapper som lyder till Norrige allene, handle med them huru hann vill. Menn nu anno 77 *) haffuer hann låtidt tage alle röör iffrånn Lapperne. The begäre att Konnungenn i Sverige

*) I den begagnade afskriften har stått 76, hvilket är ändradt till 77; men äfven detta är sannolikt en felskrifning i stället för 1597, emedan den oredlige Lapptogden Nils Orawain detta år afsattes, enligt Riksregistraturen fol. 21.

ville försuara thenn rett honom kommer till. Om the Norske så hårt ville strengie påå sinn rätt, så borde them iche mer änn huart thridie rör.

Lapperne beklage sig och att the norske fougder tilstädie och loffgiffue the Engelske att ligge ther i fiskerij, och the bruke thusenn eller tuthusenn krocker påå itt snöre, thet förmå iche the fattige Lapper hålle. Ther med haffue the Engelske all fördeell bortho för Lapperne, och för:de Lapper bliffue utarmede, och Konnungenn i Dannemark haffwer ingenn profit mer änn the swennske, annat änn Lapperne bliffue förderffuade.

Emellom thesse Byer ähre the Lapper som göre schatt till Sverigis Crono boendes:

{ Tiutisfierdenn ligger söder ut emot Norrige.
 { Vårånger ligger Nor utt emod Rydzlandh
 och Vålehus, Och ähr emellom Tiutisfier-
 denn och Vårånger effter Lappernes rech-
 ningh tolff tolffter, thet ähr 144 miller ut
 medh Siösidenn *).

Tornö Lappemarck.

Föret

Fiellapper.

The som göra theris Schatt till Swirige alena:

Segwaraby	30	} 42.
Sundwaraby	12	

*) Här står tillskrifvet af annan hand: På Wassöö

The som giöra theris Schatt till Swirige:

Tingawereby	26	} 40.
Rånålbby	14	

The som giöre theris skatt till Suirige, Norge
och Rydzlanndh:

Kotakenäby	11	} 56.
Affuiawähraby	22	
Tennuby	7	
Utzniuk by	10	
LapaJerff by	6	

Sziölappar.

The som giöre theris Schatt till Suirige och
Norighe:

Sullttinwill	7	} 80
grön Jordh	3	
Målwich	4	
Furuöö	4	
Badzuich	2	
Säthre	7	
Skide wägh	5	
Lagtbärgh	2	
Eincharen	7	
Håkuich	1	
Rotwich	3	

hade Konung Gustaff fiskare. Men hon lyder 3 Kun-
gar till.

Siffuaskär	4
Ofothenn	4
Harinnz by	6
Tårwik	2
Fårås wigh	1
Ibbenäs	2
Annders iordh	2
Skeffua	14

The som giöre theris Schatt till Suirige, Norge
och Ryslandh:

Warånger by	69	} 282
Tennuby	5	
Laxa fierdh	11	
Porsångers by	24	
Hualsund by	17	
Långenäsby	6	
Leerbottnn	11	
Konungz fierdh	12	
Lerdz fierd	11	
Axe fierd	8	
Korpeby	9	
Spilderby	12	
Axfiördh	11	
Marnäs	4	
Wllönn	15	
Arreby	20	}
Ström by	5	

Bärgh	10
Grund fierdh	2
Hualsund	3
Galle fierdh	4
Rebbeby	3
Malanger	10

 500.

 14.

Tenke Zedell hwadh den Högborne Furste och Herre Herr Carl, Swerigis Rikis Regerande Arffurste, Hertigh till Sudermanneland, Närike och Wermelandh, hafuer befalett M. Ambiörn och Arendt Justingh, att the uthi Lap-pemarken bestelle skole: Actum Stocholm den 21 Decembris år 1599.

(Efter Riksregistraturen jemförd med en samtidig afskrift i Riksarkivet.)

Försth, opå thett att then fattige Almogenn ther uthi landzänden måge warde frelste uthaf thett mörker ther uthi störste parthenn af them stadde äre, och någorlunde blifue uthi Gudz ord underwiste, och till thess rette kännedom komme, ther om wij på wårt dragande embetes wägne

Handl. rör. Skand. Hist. Del. XXXIX.

bör hafue åhoge och omsorgh. Szå skole förte M. Ambiörn och Arendt Justingh tilsägie Lappe-Fouglderne, att the uthi Wäranger late byggie een Kyrkie och Prestegård, ther the opå H. F. N:des wägne insettie skole denne Prestmannen Her ..

..... som them nu tijt fölgachtigh blifuer, hwilken ther Gudz ordh för Lapperne förkunne skall, och sitt underholdh åhrligen bekomme af oförlänthe Kyrkietijende uthi Westrebottnen till Tree punde lester, Ther efther M. Ambiörn och Arendt Justingh skole tilsägie Fouglden att han sigh retter och ingelunde göre them her opå någett hinder. Och skole för:de M. Ambiörn och Arendt Justingh nu medan the drage omkringh uthi Lappemarckenn tillsägie hwar flere plattzer och lägenheeter finnes, ther Kyrckior kunne uthi lijke måtto bygges opå, så att jw uthi hwar Lappemarck till thet ringeste må wara een Kyrckie, hwar man icke tillfalle till flere hafwe kan, ther och uthi lijke måtto Präster förordnes och medh gårdar och underholdh försörigies skole.

Ther näst, så skole the och fliteligenn förhöre och optage Lappernes klagemål och beswaringer, och the som the icke kunne komme till rätte, ther om skole the när the komme tillbaka igän wette oss godh beskedh, så wele wij the opå sedan skaffe böther.

Till thett tridie, efter the Norske Befalningzmän hafue icke alleenest nu uthi någre åhr opburitt Skatten wijdh Siösjdenn af then Tredingh som ifrå Malanger alt in till Waranger med rågången till Swerigis Crono lagdt åhr, hwilken Skatt Hans Olofssonn SlotzFougdtënn opå Wåhre-huss ännu uthi sin förwaringh anholler, uthan och tagitt sigh före att opbäre bådhe then Swenske och Ryske Skatten uthi Wahramer, såsom och bådhe nu nyligenn och för någre åhr sedan tillwaltet sigh af Swerigis urminnes ägendom uthi Lule Lappemarck Tijttis Fiorden, Rottångers Fiorden, Offoten, Gryttångers Fiordenn medh alle theres innaufiorder. Sammaledes uthi Semie Lähnn Lofångers Fiorden, Selångers Fiordenn medh sine Fyre innenfiorder, samt medh någre andre Finske Fiorder och Lapper. Och ther till tagitt Swerigis Rikis Lapper medh woldh och satt them till Embete hwar them hafuer syntz in opå theres ägor. Szåsom och mångestedes fördrifuitt the Swenske Lappar och satt Baggar i stadenn igän, såsom åhr skedt opå Furön uthi Hukewik i Sultewijke by opå Saleröen uthi Rebbeby. Item Skulgammell Fiorden, såsom och Reinöen samt Långesundh och Stenesby. Deslikes Mornes Fiorden, Item Berse Fiorden, AxeFiorden, såsom och ifrånn Tolbeck uthi Althe. Hwarföre skole för:de

M. Ambiörn och Arendt Jostingh först och främpt förmane fogeligen och medh beskedenheett Befalningzmannen opå Wårehuus, thett han leferrer skatten tilbake igänn, som han uthi någre åhr, af then treading, som under Swerigis Crono medh Rågången wunnen är, hafuer opburitt, och hafuer här efther fördragh med thett intrång som han gör opå Swerigis Rikis rätte ägendom, bådhe opå een orth och annen, anseendes att sådant är emoth thet wänlige Stetinske Fördragh och all Naboerligh willie och wenskap, såsom och här efther låthe them som H. F. N:de tijt förordner obehindrede opbäre denn skatt som Swerigis Crono medh rette bör. Och medh thett samme skole the och tillsägie Lapperne, att the äre ingen annen hörige och lydige eller någonn rättigheett uthgöre uthan Swerigis Crono, och them wij Fulmechtige göre ther till. Ther näst efter, så skole the begynne att opbäre skatten, icke alleenest af the Lappar som Swerigis Crono oklandrade innehafwer, uthan och af alle Siöfinner, Fiorder, Öijer, Fijske och Fiällappare som the Danske hafue tillwället sigh och her till giort Swerigis Crono hinder opå, efter såsom the tillförende oprecknade ähre och the ther om wijdere beskedh wette*).

*) I Riksarkivet förvaras en af hertig Carl under-tecknad och beseglad "Tenckie Zedel," daterad den 27

Och ther för:de Hans Oloffszon icke will låthe föllie Skatten som han nu i så många åhr opburt hafuer, uthan och ther uthöfuer giöre them wijdere här emot hinder och förfångh, så att the thette åhrs opbördh af Lapperne icke måge optage, då skole the förbiude alle Fiellapper, som pläge giöre skatt till Danmarkz Crono, att the icke skole uthgöre the Norske Fougdtter någonn rättigheet, antingen af åhrlige Rånten, sackören eller annatt wijdh straf tillgörandes, in till dess att Swerigis Crono wederfares må hwadh rättwist är. Ther och Lapperne icke wele godwillige uthgöre och låthe them theres rättigheett bekomme, då skole the förbiudhe Birkarlerne att giöre them någon tilföringh. Sammaledes skole the och insettie alle fördrifne Lapper och tilsägie Baggerne, som sigh opå theres ägor inträngdt hafue, att the wijke uthaf in på then Norske sijden, eller hwar dem synes. Och hwar Lapperne icke wele draga in opå theres ägor igän, då skole the göres Arflöse på Fieldenn.

Till thet Fierde, Szå skole the igänkalle alle the Swenske och Findske unge drängier, som her till dagz hafwe brukett fiskie uthi Kebergh och annorstädes wijdh Siösijdenn, therföre the årligen

December 1599, hvilken ej innehåller mer än hvad här å sidd. 163 och 164 är infördt.

hafwe most gifwe i Legor fem daler, och insettie them opå Wadszö ther att boo och bruke Fiskie och Kiöpenskap under Swerigis Cropos frijheett och Privilegier, szåsom uthi Konungh Göstafz tijdh (Saligh och Höglofligh i åminnelse) waritt hafuer.

Till thet Fempte, skole the förbindhe, att ingen Fiällap effter denne dagh skall gifue the Norske legor för thet the måge bekomme förlof att fiskie wid Siösijden, efter Swerigis Crono hafuer dubbel rättigheett och Danmarckz Crono icke meere än een.

Till thett Siette, När någonn Lap eller Lappekone dör uthan echte arfwinger och innan the leeder som arf efter Lagen tages bör, då skall theres godz både löst och fast såsom Dana arf ware fallet under Cronon, ther om M. Ambiörn och Arendt Jostingh skole tilsägie Fougderne, att the här efter ransake och therföre göre Cronon reede och reckenskap.

Till thet Siuende, efter wij förnimme att medh Cronon så troligen handlett ähr, thett hon näpligen icke een Reen hafuer igän, deremoth doch Birkarlerne och Fougderne kunne fara op i Lappemarken medh någre tusendhe. Derföre medan Nils Orawain *) ännu står tillbaka medh någre åhrs

*) I Registraturen står här orätt Brum.

Reckenskaper och hafuer elliest Crononn mykitt försnellet, så skole the kännes wijdh alle hans Reener och så mykitt godz som han hafuer lefft effter sigh oppe i Lappemarken. Deslikes så skole the och tage nu i förstonne af Birkarlerne som drifue handell i Lapmarken hwar Tiugunde Reen till Cronones behof, och sedhen tillsägie them att the skole ware förtenckte häreffter att gifwe Cronon och Presten tiende af theres Reener, så framt them skall blifue tillstadt att bruke någon handell i Lapmarkenn. Derföre Fougderne åhrligen skole göre reckenskap och hafue inseende att medh samme Tiende må rätt tillgåå. Och skole the nu strax taga samme Reener, bådhe the som Orawain hafuer haft, såsom och, hwar icke hans så wijt förslå kunne, the andre som Birkarlerne uthgöre skole, medh sigh och drage genest åth Warånger och ther medh the Norske och andre handle och inköpe för the Peninger wij them förordnett hafue, Femhundrede skeppundh medh Bärnnfisk, hwilken the nu i winter, medan förett ähr, skole medh för:de Reener låthe före tilbake igän hijt nidh till Torne.

Till thet Ottonde, Så skole the ransake huru många Birkarler som behöfues uthi hwar Lappemarck, till att nödtorffteligenn undsättie Lapperne, och flere skole the icke ware. Och skole alle

Birkarler, som ähre uthi hwar Lappemarck, sättie sigh nidher på een wijss orth widh Siösidhen, så att the som ähre uthi Torne Lappemarck skole boo i Torne, och the som ähre uthi Kieme skole och sättie sigh ther nidher. Och skole the årligen uthi Skatt uthgöre Cronon hwar tiugunde Peningh af alt thett the före af Lappemarcken. Szå skole och icke the Birkarlerne som handle uthi thenn eene Lappemarken blifue efterlåtitt att handle uthi denn andre, uthan hwar skall blifue uthi then Lappemarck ther han ähr boendes.

Till thet Niyonde. Och efther wij förnimme, att stoor ogudachtigheett och skamlöös handell uthan försynn ther uthi Lappemarckenn af Birkarlerne och Lapperne blifuer drifuin, så att Birkarlerne, så wäll the som gifte som och ogifte äre, holle sigh Bislåperskor, både oppe i Lappemarcken och hemme, med hwilke the drifue theres blygd och skam. Deslikess så gifue och Lapperne theres Dötrrer Birkarlerne till Bislåperskor, och sedhan efter otto eller nijie åhr taga them igen sedann the skämde ähre, och gifue them een Lapp till echta. Derföre så skall sådan widerstyggeligh handell, therföre Gudh landh och Folck pläger straffe och i grundh förderfue, aldeles här efter ware förbudin, så att hwilken som här efter medh sådane grofue laster blifuer

beslagen, skall straffas effter Lagenn uthan alle nåder.

Till thet Tiyonde, Szå skall och ingen ogifft Birkarl blifue eftherlåtitt att drifue köpenskap i Lappemarken, eij eller skole Birkarlerne handle med Lapperne för än som Prestenn hafuer hollitt Tidegärdh och Fougden opburitt Cronones skatt och opkiöpt the Skinwarur, som the på Cronones wägne wele beholle. Sedan må hwar handle med then andre.

Till thet Ellofte. Skole the ransake om Rydzen hafuer någon Skatt opå Wadzöb, och ther så är, då skole the ther aff opbäre twådelerne emooth the Danske. Szammaledes skole the och förnimme huru Potzinki Clåster, Nögdama och Basinki äre belägne och om opå Potzinki är någott bygdt, såsom och hwad tilltall som the Danske förmene sigh ther till hafue, och med them Ryske ther om stå. I lijke måtte skole the och besee om icke någonn lägenheett kan finnes till att göre Sommerwägh ifrå Waranger och hijtt nidh till Siösidan, antingen åth Kime, Törne elfuerne eller och annorstädhes.

15.

Fulmacht för Mester Daniel *) och Isaac Behm att drage till Lappemarken och tage op skatten af Lapperne som både Ryssen och the Danske uthan skääl en long tijdh hafue borte haft. Den 2 December 1603.

(Efter Riksregistraturen.)

Wij CARLL etc. med Gudz nådhe Sweriges Rijkes uthkoradhe Konnung etc. etc. Göre wetterligt att efter opå sidst holdne möte widh Flake-sjöbeck wardt af begge Rijkers Sweriges och Danmarks Commissarier afsagdt och dömdt, att all then rettigheet, som Sweriges Crone hafuer utaf ålders tijdh haft i Lappemarken, then skulle honn owägerligen uthan all widhere Disputas beholle som thet utaf ålder waritt hafuer. Såsom och att Danmarks Krone icke skulle tillägne sig mere rättigheet, än som hoon af ålder hafwer haft, eller tage någon skatt hoos the Lapper som henne fordom tijdh och utaf ålder icke någon rettigheet giordt hafue. Huarföre hafue wij uthi fulmacht och befallning gifwit oss elskelige våre trogne tiennere Mester Daniel Theodori och Isaach Behm

*) Han skrifver sig Daniel Thordsson Hjort i den relation öfver Lappmarken, som han år 1606 afgaf, och som härefter följer under N:o 20.

att the skola drage op i Lappemarken och opbäre halfparten uthi all rättigheet med Noriges Crone uthi Titisfiorden, Rotångersfiorden, Adefiorden, Lofoten med alle dess innan fiorder, Ithem Ofoten allt in till Malånger. Och efter Sweriges Crone hafuer af ålder haft een tridiedel uthi all rättigheet hoos Siöfinnerne ifrå Malånger uth med Siö-siden alt in till Warånger, och uthi thet ewigwarande fridzfördrag, som emellan Sverige och Rydzland oprettet är, då är Sweriges Crone then andre tridingen, som Ryssen af ålder hafuer haft, tillagdt worden, derföre så skole the och bådhe then deel, som Sweriges Crone af ålder hafuer haft, såsom och then som igenom fridzfördraget med Ryssen är Sweriges Crone opdragen och tillagdt worden, och the Danske med wold hafwe haft oss någre åhr ifrå, opbäre icke allenest för i åhr, uthan alla the åhr som samme skatt hafwer warit borte, och intet ansee att the Danske hafue uthi någre fiorder, såsom äre Grytånger, Löfånger, Reisen, Longenäs, Ombonäs, Lockhelle, Ulfzby, Tiurefiord, Leerbotnen, Danneby, Mornäs, Skullgammal, Longesund, Dombeck och Jordwaten, så och flerestädhes, fördrifwit Lapperne och satt Bagger i stadhen igen, uthan the skole tage af Baggerne then rättigheet, som Lapperne tillförende hafue uthgiordt, så att Cronones af ålder hafwende rättig-

heet bådhe i andeligh och werldzlig måtto icke till thet ringeste förminskat warder. Desslikes så skole the och förbiudhe the Danske att widhere intrengie sig in opå Fiellen, än som the af ålder hafue warit wahne, och tillsegie Lapperne i Enereby, Kautekeni, Lappe-Jerfwi, Awiwara, Teneby, Usioki, Ronula, Ithem Sombioby, Sodenkyla, KolaJerfwi och Kittila, att the icke skole lathe the Danske någon rättigheet bekomme, antingen med uthlager, skiutzferder, gestning eller annet, Så framt att huar the thet göre, då skola the gifwe oss dubbelt ther emoot och blifwe ther ofwen opå straffedhe. Hwarföre befale wij her med Lapperne, som boo uthi alle thenne för:de Fiorder och Byer, så wäl the som af åhlder hafue skattet till Sverige och Ryssland, och nu äre igenom fridzfördraget emellan Sverige och Ryssland äre lagde till Sweriges Crone, såsom och the som af ålder hafue skattet till Sweriges Crone och the Danske hafue giordt hinder opå, samt the som Swerigis Crones eenskylte Lapper äre, att the godwillieligen uthgöre förb:te våre tienere then deel som the oss och Sweriges Crone skyldige och plichtige äre, och intet achte huad förbudh som the Danske ther opå göre kunne. Och ther så är att the Danske, som någre gonger skeedt är, wele them förhindre att opbäre then Ryske skatten,

så wäl som then Swenske som Sweriges Crone uthi Tjitisfiorden med thess innan fiorder sampt Ofoten och the andre fiorder, som för:de äre, hafuer haft, då skole the sig till thet högste ther uthöfwer beswäre, att ther med är handlet emoot thet ewigwarende Stettinische fridzfördrag, och ther emoot protestere på thet beste sätt som skee kan. Der huar i sin stadh weet sig efterrette. Datum ut supra.

16.

**Tenke Zedhel för Mester Daniell och Isach Behm,
huad som the skola i Lappmarken bestelle.
Actum Calmerne den 3 Decemb. 1603.**

(Efter Riksregistraturen.)

Först skola the opbäre then Rysseskatt som the Danske nu någre åhr hafwe haft borte, så wäll som then Swenske skatt, som Sweriges Crone hoos Siöfinnerne hafue haft. Och ther the Danske Befalningsmän wele them her uthinnau förhindre, då skola the sig ther öfwer beswäre, att the hafwe handlet emoot thet Stettinische fördraget och thet som i fiord widh grentzen beslutit bleef, och ther emoot protestere att the göre oss och

Sweriges Crone oppenbare orett. Ty then Skatt som the hafue tagit i Trinnäs, then hafue the gifwit Ryssen, och wår skatt af Siöfinnerne, then wij äre berättigadhe till och oss uthi thet ewigwarande fridzfördraget med Ryssen är tillagd worden, then tage the oss med lutter wold och orätt ifrå. Sådant gifuer i lengden ingen godh Nabor-skap. Och skole the förbiudhe Lapperne widh straff tillgörandes, att the icke skole lathe the Danske her efter bekomme skatt.

Till thet Andre. Efter Siöfinnerne pläge gifwe Konungenom i Danmark een Tand, som the få af een fisk som the pläge tage, hwilken henger sig ther med wed bergen fast. Så skole the tillsegie them att the och skole gifue een tand till Sweriges Crone medh.

Till thet Tridie. Efter wij förnimme att widh Ansnäs och Sillwijk uthen för Skarfwen finnas huite steener till anseende såsom Cristaller, Såsom och att i Laxefjord på Westre sidhen ifrå byen på itt berg widh Pedher Mannes Sommerbol, der finnes rödhe nijekantige steener, Så skola the ransake efter samme steener och före oss der af een prob med sig tilbake igen, Såsom och förhöra om the icke kunne få flere sådane stener som wij her hafue lathit mester Daniel see.

Till thet fierde. Skole the icke tillstedie någon Köpman att drage op i Lappmarken, att tage och bryte the Stener som ther finnes, och settie någre wisse karar till som ther hafue acht opå.

Till thet Fempte. Så skole the och lathe någre Reener komme till Helsingeland och Gestringeland af Lula och Pita Lappmark, så frampt the förnimme, att the Reener som i Ångermaneland och Medelpad äre, ther trifwes.

Till thet Siette. Så skola the tillsegie Erchiebischen, att han förordner någre Prester till Lappemarken, som underwise Lapperne om Gudh ordz sanne kändedom, såsom och the sielfwe, nu medhen the draget tijt op, uthsee huad platzer och lägenheeter best äre att byggie Kyrkier opå.

Till thet Siunde. Effter wij förnimme att Birkarlerne itt wedherstyggeligit lesverne uthi Lappemarken, så oanseedt att the hafue theres echte hustroor, så tage the dochlikwel theres Koner ther brede widh uthi Lappmarken, och än thet som så myckit grofwere är, köpe the af Lapperne theres Döttror och liggie först med then ene och sedhen med then andre, uthi oppenbare hoor, ther ofuer Gudh må land och folk straffe. Derföre skole the, huilke som the med sådane hoordomslast kunne beslå, strax lathe hafue för rette och lathe slå hufwudet af them. Och the

Lapper som såledhes theres Dötrrer bortlegie och sellie, the skole straffes till Lifuet uthen alle nådher.

Till thet Ottonde. Skole the besuäre sig ther öfuer emoot the Danske att the hafue lathit brenne någre Lapper i Waronger, och icke sagdt Sweriges Crones befallningsmän ett ord ther af, oanseedt att Sweriges Crone hafuer twedelerne uthi all rettigheet hoos samme Finner och the Danske icke meer ähn tridingen. Och för then skuld, att the wele her efter hafue der med fördrag, och ther som någre saker förefalle kunne, som skola lagligen ransakas, så skola begge Rikers Befallningsmän, Sweriges och Noriges, ware ther öfwer, och af all saakfall skall Sverige hafue twådelarne och Norige Tridingen, efter som the hafue rettigheet uthi Siöfinnerne och Lapperne till.

Till thet Nijonde, Så skole the uthdeele ther then Spannemål, Smör, Kopper och Jern samt the andre pertzeler, som the med sig hafue, emellen Lappemarken, efter then ordning them medgifwin är, och therföre lathe Lappesoudterne opköpe Skinwaror och Reener.

Till thet Tijonde. Skola the tillsegie Lapperne, att the lathe them wette huru monge Reener huar i åhr kan slachte och sellie, och förbindhe them att the icke skole sellie någre Reener

till Norige, huarken lefwendes eller dödhe, uthan huar the någre hafue att aflathe, wele wij them beholle, och them skole wåre uthskickedhe af them köpe till wårt behof, för the warer the medh sigh hafue.

Till thet Ellofte. Skole the tillsegie Lappefougdterne att the opbäre skatten efter then ordning som the hafue her uthur Rekninge Cammeren med sig bekommit, nempnligen huar Tijonde fisk och huar Tijonde Reen, doch icke af the gamble Reener, uthen af afwelen, som om åhret blifwer. Men med skinskatten skall så holles som ordningen uthwiser.

Till thet Tolfte. Efter wij hafue förnummit att uthi Norlanden skole ware någre Elfwer ther uthi Pärler finnes, så skole the förfråge ther the framdrage, huilke the Elfuer äre och huad the hete. Så skole the ransake och tillsegie bönderne som them bruke, att huar bonde fram i sommer skall tage etthundredhe hele Musleskal, huilke Fougdterne skole upbäre och legge uthi kistor, och sende them heele och wäl förwaradhe hijt till oss och försigle kistorne.

Till thet Trettonde, efter thet att mestedeels uthi Norlanden finnes god legenheet till att byggie och boo, så att landet kunne ähnnu myckit blifue

förbettret, Huarföre skola the tillsegie them som boo opå landzbygden att huar någre wore som wele drage op i landet, ther som lägenheet är, och ther blifwe boende, så wele wij hielpe them med Reener och annet, såsom och unne them frijheet, så lenge the kunne komme sig före.

7.

Konung Carl IX:s bref till Lappfogden Anders Eriksson, med befallning att tillsätta länsmän i Finnmarken vid hafskusten från Titis- till Waranger-fjorden, och att upptaga skatt äfven af de Norrmän som vid några fjordar nedsatt sig i de derifrån fördrifna Lapparnes ställe. Dat. Nyköping den 16 Juni 1604.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

CARL medh Gudz nåde Suerigis Rikis vttkorade Konung och Arffurste, Herttig till Sudermanneland, Nerichie och Wer-melanndh.

Wår gunsth tilförende. Må tu wette Anders Erichszon, att thet ähr wår willie och befallning, att tu skalt draghe Törne Elfuen opåt och ått Torneträsk, och theruttöffuer och til Titisfjorden,

och seden skalt tu föllie all Siösidhen bort egenom in till Waranger, att settie i huar fiord ländzmän, och tilseije Lapparne, att the icke skole giffwe Ryssen någon skatt, vthen then skatt som the hafue waritt wahne att giffue Ryssen, then skole the giffue oss och Suerigis Crono, samptt then deel som the tilförende till Swerigis Crono skattett hafue: Och then andre tridiedelen, som the till Norgis Rike hafue giortt, then måghe the och her effter tijt göre. Och effter wij förnimme, att the Norske hafue vdi någre fiorder fördrifuit Lapparne, och satt någre Norske i staden igen, huilke Suerigis Crono ingen skatt göre, uthan till Norgit allene, ther egenom wår och Suerigis Rikis rättigheet är mycket blefwen förringet, szåsom är skedt vthi Axefiorden, Bergsfiorden och Nysiefiorden i Alten. Derföre så skall tu af samme Norbaggor opbäre skatten, lijke såsom aff the andhre Siöfinner, nembligen tuå delerne, och settie ther och ländzmän. Och aldenstund wåre vttskickede Mester Daniel och Isach Behm hafue berättett oss, att the hafue nu bekommit skatt af Titisfiorden, derföre så skall tu samme rättigheett, som nu mere än i Femptijo åhr ifrå Suerigis Crono warit hafuer, icke lathe falle, vthen opbäre skatten af förte Titisfiord med alle dess innenfiorder, szåsom äre Adafiorden, Råttångers-

fiorden, Item Vfoten, Grytånger, Raisen, Löf-
 ånger, och taghe vth med all Siösidhen ifrå
 Titisfiorden in till Malanger halff skatt emot the
 Norske. Men ifrå Malanger och till Waranger
 skall tu tage tvådeelerne, så wäl vthi åhrlig
 skatt som skeucker och sakörer, och the Danske
 allene beholle tredingen, opå huilkett alltt wij tigh
 her med wår Fulmacht tilsende. Doch skall tu
 [thet] icke så förstå, att the någon skatt nu skole
 vtgöre, vthen tu skalt allene tilseye them, ser-
 deles the som boo i Titisfiorden, att the skole
 skatte till Swerigis Crono, och fram i winter när
 tidh är, då skall tu opbäre skatten aff them. Men
 när tu således hafuer dragit all Siösidhen egenom
 til Waranger, skall tu drage ått Vsioki, Awiwara
 ned till Tenetecki tilbage igen, och besee hwad
 lägenheet som ther är, bådhe med Elfuer och
 elliest, Och thet skall tu göre i sommar, och så
 lage, att tu med all besked est her tilbage igen
 till Michilsmesse, så framt tu hafuer lifuet och
 helsan. Du skallt och när tu kommer till Laxe-
 fiorden, tale med een Lapp benempdh Per Man, om
 någre stener som widh Siösidhen finnes och han
 weet besked om, huilke ähre sådane som thette
 skamplun vttuiser, och ther af skall tu före oss
 någre tilhande, och besee huad lägenheet som

är ther samme stener finnes. Der rätte tigh
effter. Aff Nyköping then 16 Junij åhr 1604.

Utanskriften:

Till vår tro tienere och Befallningzman vdi
Lappemarken Anders Erichsson gunsteligen.

18.

**Konung Carl IX:s svar på Lapparnes i Torne
Lappmark skrifvelse om uppbyggandet af en
kyrka på Tenetäkis backe, om marknadstiderna
och andra handelsförhållanden; dat. Stockholm
den 13 Oktober 1604.**

(Efter Rikaregistraturen.)

Wij CARL etc. Tilbiude eder trogne Undersåther alle som byggie och boendes äre udj Tornöö Lapmarck, vår gunst och nåde tilförenne. Och lathe eder samptligen förnimme, att edre utskickede haffue her för osz warit och opå alles edre wegne beswärett sigh, thet i icke kunne eller förmå, eij heller wore dett aff nöden att opbyggie den kyrckian, som wij för någon tidh sedan haffue befalett att oprättes och byggies opå Tenetäkis backen, för den orsack skuld, att i äre boendes

wijdt der ifrån, och kunne sellan komme dijt. Så är vår nådige swar der opå, att wij haffue icke befalett, thet i någon kyrckia skulle byggie, ej heller haffue i behoff eder om des bygningh att bekymre, uthan wij wele *) opå thet i måge komme der tillsammen och bliffue underwiste om eder siäll saligheett. Wij haffue och förährett eder der till kalck och kläder till kyrckio prydingh, så att i icke till dett ringeste någon omkostnatt der på ahnwende skole, uthan i skole allenesth fljigtitt tijtt och der höre Gudz ord och bekomme hans helige Sacramenter, der till wij och haffue förordnett eder eigen Kyrckioheerde, som eder sådant förkunne och meddeele skal, och honom med ärligit underhold försörgdt, så att i icke heller haffue behoff, att haffue någon omsärgh om hans födho och oppehålle, allenesth i göre osz åhrligen eder tijende utt, effter then ordningh der på giordt är, ther utaff skal sedan eder samme Prästh bekomme sin Tridinge, och ther med sigh åtnöijie lathe, och inthet utafeder någon Tijende kräffjie, eller eder i någre motto betunge. Wij wele och att i opå samme kyrckio-backe skole holle tuå reesor Marcknatt om åhret, försth om Juletijden, och då opå samme tidh

*) Förmodligen äro här några ord förbigångna utaf afskrifvaren.

skole i lefrere wår Fougdtē all eder årlige skatt ifrån eder.

Den andre gången skole i holle Marcknad om Påska, och opå begge Marcknatztijder skole alle Bircckekarler möthe eder opå samme platz, och icke en aff dem fördriste sigh drage op till eder Byier eller opå en annen ortt, effter som the her till giordt haffue, med deres wharur, uthan der opå förshrefne kyrckiobacke skal allom som der til sökie, ware frijtt effterlathit att handle med huar annen, stycketals, Lispund och aln tals, när wij först haffue fått wår skatt uth, och icke för, och skal samme Marcknatt stå 2. 3. dager eller längre, effter som i haffue tilfålle att bliffue der, och på thet at Fougdtē eller Bircckekarlerne icke måge kunne göre eder med Biszman eller aln någon oförrätt, derföre så sende wij nu till eder en wisz aln, wichtt och mhåll, huilke ther opå kyrckiobacken iempnligen och altid bliffue skole, Doch skal med köphandelen så tilgå, att försth och frempsth skole i opbiude eder wahrur wår Lapfougdtē, och utaf honom annamme sådane wahrur igen, som eder kunne tienlige ware, dem wij huert åhr för sigh wele lathe förskaffe tijtt till eder opå samme Marcknadtz platzen, och när i haffue opbudit wår Fougdtē edre wahrur, och han icke will köpa aff eder, så måge i sällie

den huem eder synes. Wij wele och her med
haffue eder samptligenn alfuarligen förbuditt, att
i ingalunda fhöre någre leffuendes Recner utaf
Rijkett till Norgiske sijden, uthan ther i någre
haffue aff dem afflathe, då skole i sällie dem
wår Fougde. Dette wele wij eder samptligen
nådeligen till Swar giffuitt haffue. Der i alle
wette eder effterrette. Datum ut supra.

19.

Underwisningh och Rettelse huarefter den Stor-
mechtige Högborne Furste och Herre Her
Carl, Suerigis Rikis uttkorede Konung och
Arffurste, Hertig till Sudermanneland, Nerichie
och Wermeland, will att H. K. Mettz utt-
schickede tienere Ehrlig och Welbördig Bä-
rendt von Kolen medh Rasmus Nielsson skole
i Laplandh bestelle, både huru Schatten af
Lapperne skall uttgjöres, och huru och på
huadh sätt de honom sedenn af Lapperne op-
bere skole. Actum Stockholm then
Nouembris år 1605.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Försth. Rechnes enn skattgill Lapp när han
är siutton år gammall och der öfuer anthen han
boor udi Fiellen eller widh Siösjdenn.

Till dedh Andre. Skall huar gill fiellap, som hafuer tilförende uttgiorrt tu Mårdschinn, her effter uttgöre tuå oxer Reener eller tre waijor eller otto Lispundh giddor.

Till dedh Tridie, skall huar gill Siölapp som hafuer tilförende skattat både Suerige, Danmark och Ryssland, och hafuer uttgiorrt tre daler, som är ifrån Malanger norråt och in till Waranger, skall nu her effter uttgöre till Suerige fyre wåger Rockor eller Bärenfisk, thett är otto Lispundh. Men den Siölapp som hafuer tilförende skattet både Suerige och Danmarck, som är ifrån Titisfiorden och inn till Malanger, skall her effter uttgöre tuå wåger Rockor eller Bärnfisk, thett är fyre Lispundh.

Till dedh Fierde. Skola Fougdtene som Befalningen hafue inge Peninger eller Sölfuer upbere som hertill skedt är, uthan sådanne Partzeler, som för:tt är, och huadh Peninger och warher som behöfues att upkiöpa wilduarur före, skall dem lefreret blifue herifrån.

Till dedh Fempte. Skall för:de Berendt von Collen kiennes widh halfparten medh Konungen i Danmark af all den fisk som fås udi Altte Elfuen, och settie der enn Fougdt till, som är der tilstedes när Fischen tages, bredewidh Konungens i Danmarkz Fougdt. Han skall och uthi Tena

åhå settie en Lapefougde, och gifwe der hampe till fiskett, efther der som man förnimmer och skall ware godt Laxefiske, och komer Sverige allene till.

Till dedh Siette. Skall Marcknaders tidher och Platzer setties som effter förmåles. Om Julietidh udi Pita Lapmark, der som Kyrckian blifuer funderett, Om Påfuelsmessetidh udi Jocho-meki by i Lula Lapmarck, och om Kyndermesse-tidh udi Tenatecki der Kyrckian funderet är i Tornå Lapmarck.

Till dedh Siuende, skole Fougdterne hafue itt noge och flitigt inseende, att inge Birkarler effter denne dag skole fara kring om Lapmarcken och köpslage, såsom her till skedt är, widh lifz-straff tilgiörendes, uthan komme tilhopa på för:de tidher och Marknadz Platzer, som för:tt är, enn gong om åhrett, och uppenbarlige köpslage och icke om Nätterne som her till dagz skeedt är, der de hafue brukett deres Skam och Lasth. Och skole de ware förplichtede att giffue Cronon och Konungzfougden på huar Marknadz Platz huar Tijionde skin, och huar Tijjende Lispundh Torfisk udi Tull, samptt och andre Partzeler, som der förefalle kunne, för huilkett Fougden skall med annen opbörd åhrligen giöre reede och räkenschap. De skole och alle Birkarler, som Reener hafue,

åhrligen gifue till Skatt huar Tijiende Reen, äfuen som Lapperne, och dem skøle Fougðterne strax opbere. Och skøle för:de Birkarler ware förplichtede (huarie tuå) ophugge een Bodh och een Stuffua wid huar Marknadz Platz som de besøkie, och ware Lapperne behielpelige att opbyggie Kyrckierne och Prestegårderne, så framppt de wele bruke någon handell medh Lapperne. Men Timbermän till Kyrckiorne will H. K. M:tt förskicke lathe ifrån Westerbottnn, derföre Landzfougðten dem betale skall.

Till dedh Ottonde, skall Cronones Skatt utföres ifrån Siölapperne effter dette sätt: Ifrån Malånger söderuth in till Titisfiorden utaf alle Lappebyier der emillan skall föres fischenn till Joen Larssonn i Grundfiorden, som ligger i Titisfiorden. Der skøle Lula Lapper mötha medh Ett-hundrede Trettijie tuå Cronones Reener och anamme Fischenn och föran till Lula Lhänsmansgårdh, thett är Femtijie Miler.

Till dedh Nijonde, skall han föres ifrån Longenäs, som ligger wester ifrån Althenn Elf, söder åth, allt intill Malånger, skall fisken anammes och föres till Lhänsmannen Redhar Andersson i Arreby, som ligger i Lingen, och derifrå skall han föres till Fiorbottnen, der som Rusteioke Åå uttlöper. Der skøle Ronalle och Tinguara Lappar

i Tornå Lappmarck möta medh Etthundrede Reener och anamme Fisken och föran till Seggeuara Lappeby, thet är Trettiye Mill widh pass ifrån Siösijdenn. Der skole Seggeuara Lappar emott tage medh Cronones Reenar och föran intill Tornå Lhänsmansgård, thett är fyretijie miler.

Till dedh Tijionde. Skall hann föres ifrån Tenoteckij wid wästerhafuett söderåth allt intill Lagnäs by, skall fisken tages och föres op i Altfiordenn, som ligger öster ifrå Longnäs, älfuen opåth, ther skola Koutekenj, LappJerffuj och Afwiowara Lappar möta med Sextijie Reener och föra fisken till Sundeuara, och settie fiskenn nedh hoss Lhänsmannen sammestedes udj godh föruar-ning, till dess den andre fisken ifrå Warångerby af de Lappar som boo i Useiokj och Tenoby dijt förd blifuer medh fyretijie Reener. Der skole Sondauare Lapper tage emott medh Etthundrede Reener och före Kingenåå åå nideråth till Tornå Lhänsmansgård, thet är wid pass fyretijie fyre miler, och der icke finnes så monge Lappernes Reener i samme by, skole the bruke Cronones Reener i för:de Lapmark.

CAROLUS

(L. s.)

20.

Daniel Thordsson Hjorts berättelse; dat. Hornö-
torp den 28 April 1606.

(Efter originalet i Rikaarkivet.)

Effter thenn Instruction och Fulmachtt,
som den Stormechtige Höghorne Furste
och Herre, Herr Karl, Swerigis, Göthes
och Wendes uthkorede Konungh och Arf-
Furste, Hertigh till Sudermannelandh,
Närke och Wermelandh etc. minn Aller-
nådigste Konungh och Herre, migh sin
underdånige och troplichtige tienere,
Daniel Thordsonn Hiortt, uthi höst för-
ledenn, ifrå Stockholm och till Norlan-
denn och Lapmarkenn giffuit haffuer, så
haffuer jag migh udi medler tijdh, så
mykitt mig haffuer mögeligitt waritt,
samme Instructions punchter och ihne-
håld ombeflitet att ställe udi wärkett,
såsom denne effter:ne Relation widere
förmäler.

1. Til thet förste, Huadh Kyrkiebygningerne
anlanger udi Lapmarkenn och besynerligen udi
Umhå och Pithå marker, huarom H: K: M:t Instruction lyder, att Fogden skall upsökia een platz,
der lägeligast ähr emellan både Markerne att up-

byggia Kyrkian och Prästegården uppå, då ähr således den 16 Januarii i alle Umhå Lappers närwarelse uthi Gränön, Ithem den 25 Januarij i alle Pithå Birkarlars och Lappers närwarelse udi ArfwidzJärffui Lappeby, när iagh almeningz Tingh hölt, så samptligen och endrächteligen atthandlatt, att aldenstundh omögeligitt ähr, att alle Lapper, både udi Umhå och Pithå marker, kunne ware belägne till een kyrkia, efter en part boo för långt norr och een part för långt söder, Derhooss, effter Umhå Lapper ähre för swage till att byggie Kyrkio alene, Dherföre uppå H: K: M:tz gunstige behag, effter alles deres ödmiuke begärenn, ähr så wordett beslutet, att Umhå Lapper och the Pithå Lapper som aff ålder haffue legatt till Laijsby, huilke wester söder ifrå Umhå Mark emoth Noriges sijdan boendes ähre, skola tilhopa byggie theres Kyrkio på een ortt be:dt Lyksälie, udi Umhå lapmark, ligger på pass 24 miler wester norr ifrå Umhå Kyrkio, ther god lägenheett ähr med Fiskerij, Engier och Rhenebeett, der till alrede 7 eller 8 hundrade stocker framkompe ähre till kyrkiebygningenn, föruthan dett Timber som Umhå Birkarlars haffue dijt föra lathett, att latha byggie Stugur och boder utaff, såsom H: K: M:tz Instruction nthwijser.

Menn de Lapper som liggie norr udi Pithå Lapmark, som ähre SimonsJärffui, Lochtaby och ArffuidzJerffui, haffue sig samsatt, att byggie theres kyrkio udi ArffuidzJerffui by, ther Cappelett nu ståår, huar och såå ähr god lägenneett till Mulebeett, Rhenebeett och Fiskewattnn, och ligger samme kyrkioplatz 24 Miler wester norr ifrå Pithå kyrkio och 40 ifrå Lyksälie, der till nu ochså timber till 7 eller 8 hundrade ähre förde till kyrkiones bygningh.

Sammeledes udi Jochumucki Lappeby uthi Lulå Lapmark ähr och så mykitt timber nu i winter framfördt, som kyrkiann och Cronenes Tolbod kann upbyggias medh, och haffue nu alle Lapper flöt tilhopa utaff alle andre byar, och sittie såsom udi een Stadh upå förde Jokumucki Marknadzplatz.

Dett samme ähr och skeett udi Tenåteki i Tornå Lapmark, der nu Lapperne aff alle andre byar komma tilsammans, och wärke till fyllest framfördt så mykitt som behöffues till kyrkian och Cronenes Tolbodh, och fattas nu inthet mhere, uthan när Lasse Bertilsonn Fogden udi Helsingeland skicker dijt Bygmästere, effter H: K: M:tz skriftelige befalning, och Fogden udi Westerbothen skaffer nödtorftig förfordring till kost, täringh och huad annatt der till behöffues, så kunne alle

kyrkior udi förde Lapmarker bliffue färdige efter H: K: M:tz willie och befallningh till nästkommandes Pingzdagh.

2. Till dett andre. Hwad Prästernee anlanger, som jag efter H: K: M:tz befallningh i Lapmarkerne insatt haffuer, dhå haffue Umhå och Laijsz Lapper, som skola haffue deres kyrkio och marknadzplatz widh Lyksälie, wedertagett för deres kyrkioherde Her Joenu Olai, som aff H: K: M:tt sielf förordnatt ähr. Menn de norre Pithå Lapper, som skole haffue deres kyrkio uthi ArfuidzJerffui, haffue aff H: K: M:t underdånligen begärtt behålla her Nils udi Pithå för tungomålett skull, efter the Lapper kuue ingen Swenske, och förde her Joen Olai kan ingen Lapske, som her Nils kan, uthan moste bruka tolk. Deslikest haffuer her Nils mykitt närmere ifrå Pithå kyrkio till ArffuidzJärffui ähnn her Joenn ifrånn Lyksäle till samme Rum som för:bt ähr, huilken her Nils jag till deres kyrkioherde, så nu som tilförende, doch på H: K: M:tz gunstige behagh, esther deres trägne begärenn dem efterlathet haffuer.

Hwadh her Lars i Swenzer i Tornå sochen anlanger, som aff H: K: M:tt till Predicant uthi Lulå Lapmark förordnatt war, så haffuer man udi sanningh befunnett honom med långlig siukdom wara betagenn, att honom icke möjeligitt ähr,

synnerligen för dett mödesamme körandet skuld med Achier, sig udi samme tjänst bruka latha, Finnes och swäre swager udi lärdomen för sin ålderdom skuld, Hwarföre alle Lulå Birkarlar och Lapper underdånligen och endrächteligenn ombiditt haffue, dett de med samma herr Lars måtte bliffue förskonede, föregiffuendes, att der så wore, H: K: M:tt ingelunde wille tillathe, att Lappemarken måtte ligge och lyde under Lulå kyrkio och kyrkioherde, så nu som tilförende, uthan de ju i Lapmarken moste ändeligen haffua deres egen Siäle Söriere, såsom uthi instructionen förmäles; Begäre the underdånligenn och ödmjukeligenn aff H: K: M:tt, att the måtte bekomma Herr Laurentium Olai, Capellan udi Lulå, för theres Predicant, huilken, effter han haffuer itt godt lofford och på någre åhr tilförende haffuer lathet bruka sigh udi för:de Lapmark, jag på H: K: M:tz Nådige behag them haffuer bekomma lathet.

Widh Tenåteki kyrkio uthi Tornå Lapmark, då ähr herr Jörenn, som aff H. K. M:tt tilförende förordnatt ähr, Predicantt, Och effter dett faller de två förnämste Lappebyer, som ähre Tingwara och Seggwara, beswärligit om Sommer-tidh före dheres afledne döde kroppor till Tenå-

täki kyrkioplatz, att lathe begraffuas, för de många kärr óch strömer skull som der emellan liggia, dherföre haffue de underdånligenn begärett, dhem måtte bliffue effterlathet, att byggie sig itt Cappel på deres egen umkostnatt widh SimoJärffui, som ligger mitt emellan både byarne, der dhe om Sommertijdh kune deres döde lathe begraffuas. Doch wele the wara obeswärade, att besökie deres Sochnekyrkio Tenâteki om winteren, så wäll som de andre lappebyar.

Uthi lika måtto haffuer iag effter Instructionen insatt Herr Mikel Capellan udi Skelesthå till kyrkioherde widh den nye kyrkian Buruträsk i Wästerbothen, och till samme kyrkio tillagt den fiärdingh som der näst omkringh ligger, som ähr desse effter:ne byer, Miödwathen 8 bönder, Lapwaten 2 b. Bodebyenn. 9 b. Buruträsk 12 bönder, Bygdeträsk 15 bönder, Åbyen 10 b. Liuswara 8 b. Wilwara 10 b. Råmbekzwaten 2 b. Löffangers Siliore 11, Bygde Siliore 7 bönder, Anderswaten och Krokwatan 4 bönder, Lubbeträsk 2 bönder. Summa 100 bönder, huilka samptligenn latha H: K: M:tt underdånligen betacka för denn Faderlige omwårdnatt, som H: K: M:tt för dhem hafft haffuer, att de nu alle Tijdegärdz dagar få höra gudz ordh, i denn stadh de til-

förende naptt haffue hört Gudz ord enn gångh eller twå om åhrett.

Effter och de som boandes ähre udi Öffre Tornå sochen haffua samma klagann, nembligenn att de alt för fhå tijder om åhret få höra Gudz ordh, deslikest ähr Sochnen öffuer 24 miler långh, att många Menniskor döo bortt uthann skiäll och skriftermål, förr ähnn de någon Präst till sig bekomma kunna, Huarföre begäre de udi underdånigheett, att dem udi Öffre Sochnen måtte deres eigenn kyrkioherde bliffue effterlåthenn, och begäre de samptligen her Marcum, som der tilförende på någre åhr haffuer waritt Capellan, och napt bekommett maathen aff her Cnutt, mykitt minder annor lhönn. Och aldenstundh att för:de öffre kyrkio ligger sijdt och olägligit för wathen skull, begynuer och suårtt bliffue nedrutenn, haffue de i sinnett att byggie een ny kyrkio på een ort uth med åhen längre i söder be:dt Hetenimme, så frampdt dhem dett aff H: K: M:tt Nådeligen bliffuer effterlathett.

3. Til dett tridie, Om den tijd som Lapper udi alle marker skola församlas till deres kyrkior och marknatz platzer, der till att höra Gudz ord, uthgöre deres skatt och rättigheett; så och köpslage, sig till födo, huad dem nödtorfteliggitt wara kann. Då haffue de sig således en-

drächteligen och samptligen förklarett, att alden stundh dem omögeligitt ähr, på alle Sundager om åhrett kuna komma tilstädes, effter de wijt krin om markerne skole sökia efter deres näringh och bärningh, Deslikest så ähre mästedelz på åhret alle kärr och strömer öpne, att dem omögeligitt ähr att komma utöffuer dijt de wela, Dherföre haffu the uthloffuet och undergât, att Lapperne som bli udi alle marker skola komma tilstädes widh alle kyrkioplatzer om Thomesmässö för Juul, och aldrasenest in till Juule afftonn, och bliffue de städze in til Kyndermässö, som faller på den 1 Februarij. Och när den tijden kommer, skall huar haffua förloff att sökie deres näringh udi wilmarkenn, (efther dhå deres bäste tijdh ähr) in till wår fru dagz tijdh udi fastonn, som faller på den 25 Martij, Och då skole de åther komma tilstädes uppå deres Marknatzplatzer som för:li ähr, och der förtöffua otto eller fiorton dagar som förett ähr till.

Och uthi desse både terminer skole Prästerne, som förordnade ähre uthi alle Lapmarker, ware förtänckte, huar annan dagh predika Guds ord för dhem och hålla Gudztjänstenn widh macht så länge desse Lapper, som för:lt ähr, ähre församblade. Uppå flere tijder om åhrett ähr dem icke mögeligitt komma tilstädes, till att besökie

heres kyrkior och handelzplatzser, för de orsaker skul som föreskrifne ståå.

4. Till dett fierde. Opå huilke tijder udi ör:de terminor att handelenn udi Lapmarkerne, uppå huar ort för sig, skall hållenn bliffua, efter att Lappefogderne sig beklaga, att så framptt Birkarlarne skall eftherlathett bliffue att updrage i di Markerne uppå samme tijd med dhem, så keer fogderne udi så måtte förkortt, att de icke å wäll kunna förýttra Cronones godz, efther Birkarlarne insnijka deres godz till Lapperne och öre otijd på köpett, Dherföre skole Fougterne vara förtänkte, efter som dhem alffuarligen befatt ett åhr, strax updrage till Lapperne, när de begynna på alle orter i Markerne församlas, till att upbäre skatten och handla med dhem, Men Birkarlarne skall frijtt eftherlathet vara att komma tilstädes till huar Marknadzplatz, allenest på desse efther:ne tijder.

Uthi Lyksäle skole Umhå Birkarlar kōmma tilstädes Trettonde dag efther Jul, och der bruka heres uppenbarlige handel och wandel och tolle Cronon dheres rättigheett der utaff.

Uthi ArffuidzJärffuj skola alle Pithå Birkarlar komme tilstädes och drifue deres uppenbarlige handel i köpande och säliande den tiugunde dag efter Jul.

Uthi lijka måtte ähr och marknadztijden för Lulå Birkarlar beramett udi Jochumuki bder att driffua theres uppenbarlige handel om Påwelsmässo, som faller på den 25 Januarij.

Theslikest udi Tenâteki i Tornå Lapmar skole Birkarlarne udi Thornå hälle deres frj marknatt om Kyndermässo, som faller på den Februarii.

5. Till dett fämpte haffue thesse efter: waritt Birkarlar aff ålder, och brukatt there handel medh Lapperne på fiället, samptt med Siöfinnerne widh westrehaffuet.

Uthi Tornå Lapmarck.

Oloff Amundson.	Nils Olofson.
Jöns Olofson.	Matz Josepson.
Hindrich Packonen.	Per Jönson.
Joén Jönson.	Hindrich Erichson.
Joén Jonson.	Carl Josepson.
Amund Amundson.	Hindrich Orawain.
Josep Josepson.	Clemett Hindrichson.
Hindrich Mikelson.	Hans Hindrichson.
Jöns Hindrichson.	Erich Hindrichson.
Per Staffanson.	Erik Olofson.
Lasse Paiann.	Oloff Jönson.

22 Birkarlar.

Uthi Lulå Lapmark.

Hans Larson.	Jöns Olson.
Joen Anderson.	Hans Jönson.
Nils Nilson.	Erik Olson.
Jöns Larson.	Nils Anderson.
Jacob Anderson.	Nils Hanson.
Lasse Hindrichson.	Christopffer Pålson.
Per Larson.	Nils Jönson.
Måns Jacobson.	Anders Person.
Måns Anderson.	17 Birkarlar.

Uthi Pithå Lapmarck.

Gamb. Oloff Olson.	Oloff Mårthenson.
Anders Anderson.	Måns Jörenson.
Lars Larenson.	Joen Öndeson.
Önde Anderson.	Hans Nilson.
Anders Olson.	TorfastAbramson.
Johan Burman.	Per Rikolfson.
Christiernn Zacharieson.	U. Olof Olson.
Torfast Olson.	Knut Hanson.

16 Birkarlar.

Uthi Umå Lappemark.

Jacob Anderson.	Carl Uneson.
Oloff Dawidson.	Thomas Anderson.
Lars Larson.	Simon Olofson.

Anders Person.

Matz Person.

Joen Person.

Håkan Gulleson.

Christiern Joenson.

11 Birkarlar.

66.

6. Till thett siätte, haffue föreskrefne Birkarlar godwilligen undergått denn Tullordningh, som H: K: M:tt der på giordt haffuer, nämligenn hwar tijonde peningh utaff alle partzeler, som de förhandla och der förefalla kunna, alenest udi denn underdånige begäreunn, att the måge blißue frij för Tullen udi Stokholm, för dett godz de der udi Markenn förtullatt haffua.

Haffua och tilsagt sig willia byggia stugur och boder på Marknadz platzeunn effter H: K: M:tz befallningh, och hielpe Lapperne upbyggie kyrkiorne och prästegårderne. Begärendes samtligenn och underdånigen, att the måge bruka theres frij handling widh westrehaffnettz siösißdan, som de aff ålder giordt haffua, och (Höglofflig i åminelse) Konung Göstafz Privilegier dem gifne, uthwijse.

Och effter nu opå någre åhr tilgörandes, mykitt olykligenn uthi Lapmarkenn tilgånget åhr, att een partt bönder, som aldrig tilförende udi Lapmarkenn någon handel drifuit haffua, nu öffuergiffue theres åker och angh och fara och flyta

krigh om Lapmårkenn, att upköpe i löndom alle de waror som der kunne förefalla, och derutaff Cronon ingen rättighet göre, der Lappfogderne och Birkarlerne öffuer klage, huarföre begäre Birkarlerne udi underdånigheett, att der sådane flotstockar finnes i landett, att Fougderne måge haffua macht att lathe dem upptage hemanen som de så godt som ödelagt haffua och göre deres rättighet der uthaff, eller der de dett icke göre wele, att fogderne då må dem anthaste och i Rikzens tjänst under knechterne.

7. Till thet siunde, Uppå thett att destе skickeligare skulle tilgåå medh Cronones toll, som Birkarlerne för theres handel i Lapmårkerne bör att uthgöre, så haffuer jag opå H: K: M:tz wågne udi alle marker förordnatt till alle Marknadzplatzer wisse och eedsworne Tolwägere, som skola wara Lappfogderne behielpelige, att uttaga och upwåga tollen af huar Birkarl som han driffuer handelen till, N. Måns Jönson udi Pithå Mark, Christopffer Pålson och Nils Nilsson udi Lulå mark, Jöns Olson och Matz Josepson udi Tårnå Mark, deslikest och låthet till huar ort för sigh framföra Timber till att upbyggie Cronones Tolboder medh, der udi Cronones toll så wäll som skatt och huadh annatt Cronone til-

kommer kan bliffue förwaratt in till dess then kan bliffue uthfördt till landzsijdann.

8. Till dett ottonde, Så fins och stor olijkheett iblandh Markerne på den åhrlige Lapskatten, att somblige beklaga sig skola uthgöra alt förmykitt, såsom Umå och Tornå Lapper, huilke utgiffue tree mårder, eller thess wärde uthi andre wilwarur, och somblige göre alt för lithett, som ähr Pithå och Lulå Lapper, de der alenast uthgiffue een mårdh, eller itt timber gråwerk, eller thess wärde. Klagas deslikest Lapfogderne der mykitt uthöffuer att Lapperne antingen ryme eller och med gifftermål afsyndre sig ifrå den ene Marken till den andre, der de mindre skatt utgiffue, Dherföre wore aff nödenn, att Öffuerheten der på een likheett göre wille och taga en mårdh ifrå de fattige Umhå Lapper, så att huar her effter utgiör åhrligenn 2 mårder, som ähre nu icke flere behåldne ähnn på pass 35 Lapper, och lägge een mårdh till Lulå och Pithå Lappars skatt, så att huar hereffter uthgör 2 mårder, huilke ähre till någre hundrade Lapper. Således bliffuer Cronones skatt mykitt förbättrett, och ingen aff Lapperne haffue sig beklaga öffuer den olijkheett, som nu med samme skatt tilgår. Doch förbehållet att thenne skattz påökningh udi Pithåmark måtte skee alenast med Sweriges enskylte Lapper, som bho

udi SimonsJerffui, ArfuidzJerffui och Lochtaby. Men någre Lapper af Laijsby haffue aff ålder skattat så wäll till Norge som till Sverige, huilke bho hart under Noriges sijdann, Först udi Wafst bho 13 Lapper, som skatte en daler till Sverige och een daler till Norige. Sedan udi Bindall boo 6 Lapper som göre een daler i skatt till Sverige och 2 daler till Norige. Widere udi Nårdall bo 6 Lapper, som skatta een daler till Swerge och een till Norge. Yttermere udi Raadan wid Westerhaffuett bho 10 Lapper som skatta åhrligen een daler till Sverige och een halff till Norge. Uppå desse för:ne Lapper kaun man ingen påökning göre, dy om dett skee skulle, då komo de aldrig till Sverige tilstädes, och många aff dem haffue här tildagz aldrig kommett till Swerige, uthan säntt theres åhrlige skatt till Fogderne med andre Lapper.

9. Till thett nijonde, Så synes icke heller wara rådeligitt, dett man någonn förwandlingh gör med de wilwarur som Swerigis Crono aff Lapparne udi åhrlig skatt bekomma pläger, och tager der andre warur före, dy ther så skee skulle, då bleffue icke Cronon mykitt rijk på wilwarur, uthan när Lappen uthgåffue sin skatt udi Torfisk och Rheener, skulle han föge sig bekymbra, om han Cronones Befalningzman någre wilwarur för-

sålde eller icke, uthan skulle wäll finne andre uthwägar medh dem, helst effter de Danske befalningzmän dagligen mher och mher göre förbud på wilwarurne, såsom man aff Jacob Trolles breff, så wäl som aff alle andre, haffuer förnime. Och kommer sedan i dett bruk, att Cronen antingen ganska få eller slätt inga wilwarur aff Lapperne hade att förwänte, wore för den skull rådeligitt, man upptoge wilwarur i skatt, så nu her effter som tilförende, och alt annatt sedan, som Lapperne hade att försälie udi Rhener och Torfisk, man dett för Cronoes warur upköpte. Således kan Cronen åhrligenn åhrs, både nu och i tilkommande tijder, bekomma både wilwarurne och alle andre partzeler, som til köps förefalle kunde.

10. Till dett tijonde, Så haffuer jagh och effter Hans K: M:tz befalningh hållett landztingh utöffuer all Norlandenn ifrå Geflestad alt in till Tornå, och lathett för Gemenige Mann upläse Sweriges Rijkes Rådz samptt Gemene ständers breff om denn Personeskattenn som udi Stokholm udi förleden Novembri bewilliatt bleff, huilkett alle the som udi Norlanden boandes ähro, så wäll i Städerna som på landzbygden, godwilligen haffue bejakatt och undergått, och breffuett med

dheres Städens och Landz insigler förseglatt, dett iag och nu leffrerer udi H: K: M:tz Cantzeleij.

11. Till dett ellofte, Haffuer jagh och uthdela lathet Cronones godz, som medh Rasmus Nilson Enspännere förledenn höst ifrå Stockholm till Umhå förskickatt bleff, att uthdeles iblandh Lapfogderne, effter som Markerne ähre store och godzett kunde förtryas till, som uthdelningz Zedelenn på huar Lapmark för sigh widere skall uthwijse, den iag will inlägge udi H: K: M:tz Räkne Cammer, huar effter Lapfogderne skole wara förtänkte att göre deres Räkenskap med dett förste de hijt till Stockholm kommandes warda.

12. Till dett tolfte, Haffuer jagh och effter H: K: M:tz befallningh lathet uthføre 54 Rhener ifrå Umhå och till den nye marken udi Ångermannelandh, och med dem uthskickatt tu par Lapfolk, som Rhenerne achta och wachta skola. Man önsker, att de wille bättre truffues ther, ähnn de andre som wore förskickede till Medelpad, huilke ähre alle dödé, och Lapperne, som dem achtete, aff Lagmannen Peder Anderson udi Medelpad förpassede blotte och bare till Lapland igen.

13. Till dett trettonde, Haffuer jagh och effter H: K: M:tz befallningh, så gott som med trugh aff Lapperne lathett uttaga een hop med

Lappepoiker, huilke effter H: K: Mitz willie till Upsala skolestugu förskickes skulle, nämbiligen ifrå Umhå Lapmark 2, aff Pithåmark 4, aff Lulhåmark 4, aff Tornåmark 6, summa 16 personer. Utaff desse Poiker ähre 6 lefrerede Lapfogden i Tårnå Oloff Amundson att före med sig i sommer på skip, effter dett föll migh beswärligitt att före dem med migh så långh wägh öffuer landh. Utaff de andre 10 som igenn woro, bleff een siuk strax i markenn och bleff fördenskull effter. Men de andre nijo förde iag medh migh till Guarp i Helsingelandh, och der uthi Länsmausgårdenn hwurffuo 2 de störste sin kos, och med dett samme kom ett mächtig stort stormwäder, och läth iagh strax i samme stunden ransake i hele sochnen effter dem, men ingen kunde dem finne. Sedan skreff iag Lasse Bertilsonn till, att han skulle hälle effter them itt flitight inseende, och der han kunde dem finne, skulle han strax förskicke dem effter till Upsale. Dhe andre 7 lefrerede iag fogden udi Gäffle Anders Suenson på Walbo Konungzgårdh, att lathe göre dem kläder och skoer, och förmoder de nu ähre i Upsale, dijt iag befalte honom dem förskicke. Haffuer och skrifuit för dem till Ståthålleren Christoffer Wernsted, han dem medh nödtorftigh spisningh

försörje skulle, antingen aff Communitetet eller aff Slottet, till widere beskeed ifrå H: K: M:tt.

Dette föreskrifne haffuer jagh effter Instructionen, så mykitt migh haffuer mögeligitt waritt, udi för:de landzorter uttrettett, efterkommett och bestält. Och tillbiuder migh, dett iag plichtigh ähr, altijd widere udi H: K: M:tz och Cronones tjänst underdånigen och troligenn redebogen wara, så länge iag leffuer. Till wisso under mitt Signett och egen handh, aff Hornötorp den 28 Aprilis ähr 1606.

(L. S.) DANIEL TH. HIORT mpia
P. L. C.(?)

21.

Instruction och Underwisningh hwad som then Stormechtige Höghborne Furstes och Herres, Her Carls, Swerigis Rikes utkorade Konungh och Arsfurstes etc. willie och befalningh är, att H: K: M:tz trogne tienere Isaach Behm och Gabriel Thomaszon uthi Kemi Lappe-marck skole bestelle. Actum Stockholm then 6 Octobris Åhr 1606.

(Efter Riksregistraturen.)

Först, Skole the medh förste åkeföre, och så snart them mögeligit är att komme fort, begifwe

sigh op i Kemi Lappemarck och så laghe, att the äre ther tree weker för Thomesmesse, och ther sampt medh Fougden lathe opbäre skatten efther then Ordningen som H: K: M:t ther opå hafwer göre lathet, nembligen, att hwar gill Lap, thet är, then som är sine siwtton åhr gammal, och hafwer tilförende uthgiordt två eller tree Mårdar, skall uthgöre een Reen eller två Waijor, eller otto Lispund torre Gäddor, huilke there han helst will och bäst hafwer rådih till. Deszlikes så skall och hwar Lap gifwe H: K: M:t efter yngzlet hwar tijende Reen, så och hwar tijonde Fisk som han fåår. Sammalunde skall och H: K: M:tz utskicke för the wahrur som them medhgifne äre opköpe till H: K: M:tz och Cronones behoff så monge Skinwarur som the kunne bekomme, och Wahrurne, som the medh sigh hafwe, kunne förslå.

Till thett andre. Skole the uthsee någon läghligh platz ther i Lappemarcken, ther een Kyrckio och Prestegårdh kan byggies opå, och ther skole the lathe byggie een Kyrckia och Prestegård, och skall tilsetties en Prest som ther oppe i Lappemarken altidh boendes blifwer, huilken skall af Cronon bekomme åhrligen fyretije otto tynnor spannemål. Deszlikes så skall han och bekomme af hwar Lapp hwar tijonde Reenkalf effter yngzlett och hwar tijonde Fisk lijke emot

H: K: M:tt. Och på thett samme Prest skall än då deste bättre kunne underholle sigh, så skall af then öfre deelen uthi Kemi Sochn, som näst widh Lappemarken ligger, leggies ther till. Och skole samme böndher, samt medh Birkarlerne som ther handle wele, så och Lapperne som Reener hafwa, köre Timber fram till samma Kyrkios och Prestegårdz bygningh. Sedhan skall H: K: M:tz tienere Isach Behm af Österbotn förskaffe godhe Timbermän som opå H: K: M:tz omkostnadt Kyrckian och Prestegårdhen ophugge.

Till thett tridie. Så skole H: K: M:tz tienere tilseije Lapperne som uthj Kemi Lappemarck boendes äre, att the skole hwart åhr komme twå gongor til samme kyrckio tilstädes, Först om Thommeszmesso tidh, och då skole dhe ther utgöre theres Skatt, huilken Fougten ther då skall opbäre. Hafwe the och någre wahrur till att sellie, them skole the och på samme tidh före tijtt och them ther förytre, och igen köpe hwadh som the behöfwe. Och när Lapperne således om Thommessmesse tidh komme tijtt till handels platzen, så skole the ther förtöfwe att höre Gudz ordh in till Kyndersmesse, eller någre månedz tidh effter som them kan leghligit wara. Och i medler tidh att Lapperne ther äre skall Presten ware för-

plichtet att predika hwar annan dagh. Men när Lapperne äre åther sin koos dragne, skall han predike hwar månedt på thett att bönderne, som aff Kemi Sochn ther till lagdhe äre, och ther nest omkring boo, måge och fåå höre Gudz Ordh. När the hafwe ther till Kindermesse förtöfwet, så måghe the sedhen åter drage op i Marcken att sökie theres näringh, in till Wårtru dagen i Fasten. Och då skole the åter komme tilstädes på samma Marcknatz platz och ther förtöfwe otto eller fiortton dager, effter som för:t är, och då åter höre Gudz Ordh, och då skall Presten, som tilförende bemält, medhen Lapperne äre tilhope, predika hwar annan dagh för them.

Till thett fiärde: Så skole the tilseije Birkarlerne, som ther uthj Lappemarken handle wele, att the skole på samme Marcknatz Platz huarie tree ophugge en bodh, och ther skole the och handle medh Lapperne oppenbarligen om daghen, och icke widh Lijfzstraff drage omkring i Lappemarken som här till skeedt är, medh mindre än the wele drage til Westerhafwet, eller in i Rydlandh och ther handle, huilket them skall frijt ware effterlåthet. Och skole Birkarlerne ingelunda ware effterlatit, när the till samme platzen komme, att handle medh Lapperne, för än Fougten först hafwer haft fiortton dagars tidh att opbere

Cronones skatt, och opköpt hwadh wahrur som till Cronones behoff behöfwes. Sedhen som fiortton dagar äre förbij, då måge Birkarlerne medh Lapperne handle thett bäste the kunne.

Till thett fämppte: Szå skole Birkarlerne som till samme Marknatz platzer komme och medh Lapperne handle, gifwe Cronon uthj Toll huart tijonde Lispundh Torfisk, sampt och andre Partzeler som ther förefalle. Deszlikes och the som Reener hafwa, hwar tijonde Reen. Och skall bredhe widh Fougten en wiss Tollenär tilsetties, som hielper Fougten samme Toll att opbäre, och på fisken rätt wicht holler. Såsom och Tolbodhar opbygges, ther uthi Cronones Toll och annen Räntte blifwer opburin och förtollet.

Till thett siätte. Så skole the ransake huar nu någre Birkarler äre som ther i Lappemarken handle, och hwadh the heethe, och så frampt the kunne försörje Lapperne medh then deel som the behöfwes, då skole the inge flere Birkarler efterlåthe att komma tijtt op, uthan the allene, medh mindre än thet kan skee medh the andres godh wilie, och the icke kunne Lapperne alle deler förskaffe som the behöfwes.

Till thett siwende: Szå skole H: K: M:tz uthskickede tienere ther opå hafwe acht, att Rysen icke blifwer tilstادت att drage in opå fieldhen

och tage aff Cronones endtskyltte Lappar skatt, såsom H: K: M:t förnimmer att han nu någre år efter hwar andre giordt hafwer, twert emot then Rågångs förlikningh som senest giordt blef, oansedt att hon doch i sigh sielff noghsampt är Swerigis Crono till skadha och förfångh. Deslikes så skole the och icke tilstedie, att Ryssen må trengie Lapperne uthi Manselki, Kitki och Kole Jerfwi, att drage ifrå wår sijdh in öfwer Grendtzen, som H: K: M:t förnimmer att Rydzen tilbuder, och Moris Jörensso Swerigis Crono till ingen ringe skadhe och spått eftergifwit haffwer.

Till thett sidste: Så skole H: K: M:tz uthskickede lathe besättie KitkiJerfwi träsck, efter H: K: M:t förnimmer att ther är legenheet till att byggie och boo, såsom och besee the andre Träsken, som ofwan före Kemi ligge, ther Kemi Elff hafwer sin ursprungh utaff. Och thett som the nu icke kunne göra, skole the göra i tilkommande Sommar. Actum etc.

Instruction och Underwisningh, ther efter then Stormechtige Högborne Furstes och Herres, Her Karls etc. willie och befallning är, att H: K: M:tz tienere Isach Behm och Gabriel Thomaszon, som H: K: M:t hafwer befaledt, att leggie Grendtzer uthi Lappemarken emillan Sverige och Rydzland, sigh aldeles rätte skole, och ther ifrå icke till then minste boockstaf asträdhe. Actum Stockholm then 6 Octobris Åhr 1606.

(Efter Rikaregistraturen)

Först. När the hafwe gifwit Fougten uthi befallning, och så myket som tijdhenn lijdh kan uthi wercket ställt, huad som uthi Lappemarken skulle bestelles och then andre theres Instruction uthwijsar, då skole dhe begifwe sigh till Jowara, och huar Ryszerne antingen ifrå Kolendzu eller Store Somen ther möthe them, efter som Isach Behm är befalet att skrifwe them therom till, då skole the lathe them wette, att efter Moritz Jörenssohn och Feodor Klobekou, som på thett år 1596 wore förordnade på Swerigis Rikis och Rydzlandz wegne, till att gåå grendtzerne emillan Sverige och Rydzland, då inthet widere komme än till Jowara, så äre the nu af theres Stormech-

tige Konung och Herre uthskickedhe till att gå Grendtzerne ifrå Jowara, ther som the andre lyctede, och uthi Westrehafwet.

Till thett andra: Hwar nu Rysserne sware, att grendzerne äre en gångh lagdhe, och ther wedh wele the blifwa, då skole H: K: M:tz uthskickedhe suare, att Grendtzerne äre inthet gångne. Förty Moritz Jörenssohn war ther inthett, och thett han hafwer gifwit bref på thett han inthet sågh, thett gilles inthet. Szå är och icke heller merckien opsat aff begge Rikers godhe Män, som bruuck och sedhwane är hoos alt Folck, när Grendtzerne skole leggies. Och fast än Grendtzerne wore gongne och lagdhe, så hafwe dock Ryszerne sådant brutit och samma Grendtzer inthet achtat, uthan dragit ther wijdt uthöfwer och tagit Skatt in i Lappemarken aff H: K: M:tz enskyltte Lapper. The hafwe och opburit Skatten af Lapperne widh Siösidhen emot Norighe, oanseedt att uthi thett ewigwarende Fridzfördraget blef afhandlet, att the skulle skatte til Swerigis Crono, och icke till Rydzlandh.

Till thett tridie: Hwar Rysserne ingelunda wele gå Grendtzerne, då skole H: K: M:tz Utskickadhe sware them: Szå wele the gåå och legge Grendtzerne eftersom the wette rättwist ware, och hwadh heller Rysserne möthe them och icke

wele gå Grendtzerne, eller och the inthet komme tillstädes. Så skole H: K: M:tz Uthsickedhe icke deste mindre legge Grendtzerne och sette Råmerckerne, såsom här effter föllier. Först ifrå Jowara och uth om alla the äghor som lydha till Manselke, Kitki och KoleJerfwi Byiar och Lapperne, som ther boo, pleghe under samme byiar bruke. Och sedhen ther ifrå och mitt emillan bådhe the Elfwer som löpe ifrå Landzryggen, then ene åth Kemi och then andre åt Kolensu. Och så sedhen mitt öfwer Enareträsk, och Bassioki Elfwen nedher åth uthi hafwet, så att halfwe Enareträsk och Bassioki Elff skall höre Swerigis Crono till och halfparten Rydzlandh. Och skole the medhen the Grendtzerne således leggie, tage Skatt af alle the Lapper som på then Westre sidhen om samme Grendtzer boo, inthet achtendes att the tilförende till Ryssen eller the Danske hafwe skattet.

Till thet fierde: Är thet så att Ryssen sedhen beswärer sikh theröfwer och seijgher, att Swerigis Crono tilförende hafwer ther inthett tagidt skatt, då skole H: K: M:tz Utsickedhe sware så ther till, att Grendtzerne hafwe warit aldrihgongne, och Ryssen hafwer giordt oss stoor orätt, att the hafwe tagit osz ifrå Trinnäs, ther Swerigis Crono af åldher hafwer tagit skatt, och nu wele the trengie osz ifrå the Råmercken som Mauritz

Jörenssohn hafwer lofwedt legghie mitt öfwer Enare-träsk, och wele icke att Elfwen som löper uthur Enareträsk skall ware Grendtz, uthan tage osz på andre sidhen om Nougdoma, huilket är orett, Och ther till medh så hafwe the tagit skatt ther them inthet bordhe. Är thett rätt för them, så hafwer Swerigis Crono samme Rätten, och ther wij skulle göre rätt, då borde osz drage leugre bortte och tage skatten in opå Trinnäs, som wij tilförendhe hafwe giordt.

Till thett fempte. Är thett så att Rysserne wele gå Grendtzerne, men icke legge them uthan om Manselki, Kitki och KoleJerfwi äghor: då skole the Swenske Uthskickede seije, att hwar Rysserne wele legge Grendtzerne som nu bemält är, nemligen så att the måghe gåå uthan om förte Lappe byiers äghor och mitt öfwer Enare träsk och så Elfwen nedheråt i Westrehafwet, så wele the effterlâthe, att the tree byier Manselke, Kitki och KoleJerfwi måghe så wäl skatte till Rydzland som till Sverige. Och hwar Rysserne ther medh äre tilfridz, då måghe H: K: M:tz Uthskickedhe ther opå oprätte breff och Segell. Doch så framt att Rydzerne wele effterlathe, att Elfwen som löper uthur Enareträsk må skillie Landhett åth. Actum ut supra.

23.

Instruction och Underwisningh opå the wärt och äbrender, som then Stormechtige Höghborne Furste och Herre, Her Carl, Sveriges Rikes Utkorade Konungh och Arffurste etc. etc. hafwer befaledt och opålagdt Karl Kröplin, Baltzar Beck, Jören Hansson, H. K. M:tz Cammarerare, och Anders Erichsonn uthi Lappemarken att bestelle, ther effter the sigh aldeles rätte skole och alle saker bestelle. Actum Stockholm then 20 Octobris, Åhr 1606.

(Efter Riksregistraturen.)

Först, Skole the begifwe sigh op i Lappemarken och sampt medh Fougldten hielpe till att opbäre Skatten effter then Ordning H. K. M:tt ther opå giordt hafwer, nembligen att hwar gill fiellap, thet är then som är siutton åhr gammal, och hafwer tålförende utgiordt twå eller tree Mårdhar, skall utgöre twå Reener eller tree Waijor, eller fyre Wåger, thet är otto lispund torre geddor, hwilket there han best hafwer rådih till, doch skole the Lapper udj Laiszby i Pithe Lappemark, som boo näst under Norgis sidho, och skatte till Sverige och Norige, såsom äre uthj Wåfst tretton, uthi Buredal sex, uthj Noudaal sex, uthj Raadan tijo, the skole blifwe widh theres åhrlige Skatt

som the här till hafwe warit wane att utgöre: Deszlikes så skall och hwar Lap utgöre hwar tijonde Reenkalf efter yngzlet, så och hwar tijonde Fisk som han får, hwilke tijende Rener och Fisk Fougten skall opbere och therföre göre redhe och reckenskap som för annen opbördh.

Till thett andre; Så skole H. K. M:tz uthskickedhe opbere af Tittis fiorden medh dhesz innenfiorder, såsom och Rotongers och Gryttongers fiorden medh theres innenfiorder, och alt in till Malånger af hwar Siöfinne, som tilförende hafwer skattat till Sverige och Danmarck, allene två wåger Rocker eller Bärnefisk. Men ifrån Malånger alt in till Warångher skole the taghe af hwar Siöfinne, som tilförende hafwer skattat till Sverige, Danmarck och Ryszland, och uthgiordt tree daler i skatt, fyre wåger Rocker eller Bärnefisk, thett är otto lispund. Och ther så wore att the Danske wille uthj Tittisfiordhen medh thesz innenfiordher förhindre att the icke skole tage Skatt, så skole the thet inthet achte, eller låthe trengie sigh ther ifrån, uthan sei je, att senest opå handelen widh grendtzen Flackesiöbeck, då blef emillan begge thesze Rikers Sverige och Danmarckz Commissarier och Sendebudh aftaledt, att hwadh Rättigheet som Sweriges Crono af ålder uthj Lappemarcken hafwer hafft, thet skulle hon

obehindrat niuthe. Och effter Swerigis Crono af ålders tidh hafwer tagit skatt uthj Tittisfiorden medh dhesz innenfiorder, hwilket noghsampt bewises kan, så wele the och nu tage ther Skatt lijke medh Konungen i Danmarck, och tenckie inthet till att låthe trängie sigh ther ifrån. Sammalunda skole och H. K. M:tz Utskickedhe ingelunde tilstedie the Danske att opbere Rysse Skatten widh Siösidhen ifrån Malånger till Warånger, af then tridie deel som uthj Fridzfördraget medh Ryssen blef Swerigis Crono tillagdt, uthen the skole then opbere sampt medh then Tredingh som Swerigis Crono af åldher uthe medh Siösidhen hafwer haft, effter then Ordningh som tilförendhe för:t är, och förbiudhe Lapperne att the af samme tridie deel, som Ryssen tilförende hafwer warit wan att opbere, icke skole göre antingen Ryssen eller the Danske någon Rettigheet widh straf tilgörendes.

Till thet tridie: Efter H. K. M:tz Utskickedhe som i förledne åhr wore op i Lappemarken tillsatte Fougter bådhe medh Alten och Tene Elfwer, som opå Laxfisket achte skole, så skole H. K. M:tz Uthskickede nu förnimme hwad som Laxefisket hafwer renttat, och om Fougdterne som hafwe waritt förordnade ther opå att hafwe acht, hafwe H. K. M:tz befalningh effterkommet, Och

ther thet icke skeedt är, då skole dhe ännu så lage att ther om bestelt warder, och serdeles att twedelerne emot Konungen i Dannemarck blifwer opburen till Sweriges Cronos behoff, af all then fisk som taghes i Alta Elff. The skole och lathe Fouglderne som öfwer samme Laxfisken satte äre bekomme Salt och Hampa, sampt annet hwadh som the till fisken behöfwe.

Till thet fierde. Effter bewisligt är, att Swerigis Crono hafwer uthaf ålder haft sin Rättigheet opå Wassöen, efter såsom och saligh hoos Gudhj och höglofligh i åminnelse Konung Göstaf ther sine fiskiere hafwer haft åhrligen liggendes, som Reckenskaperne uthwise, Derföre så skole H. K. M:tz Utskickede samme Rettigheet, som Swerigis Crono tilförendhe opå förte Wassöen hafwer haft, wederkennes, och opbere af them som ther boo lijke Skatt emot Konungen i Danmarck, såsom och taghe aff them som ther fiske wele, the ware sigh Normän eller Lapper, fem daler uthi Landelego, och hwar tijonde fisk lijke emot thet som the måste göre Konungen i Danmarck.

Till thet fempte. Effter H. K. M:tt i fiord befaltte sine Uthskickede att the skulle udj hwar Lappemarck, ther bäste lägenheterne wore, låthe byggie Kyrckior och Prestegårdher, och tilsettie Prester som ther oppe widh kyrckiorne städes

boendes blifwe och Lapperne uthj Gudz ordh underwiste, Szå skole H. K. M:tz Utskickedhe nu ransake huru såsom ther om är besteltt. Och ther thet icke är ännu skeedt, då skole H. K. M:tz Uthskickedhe lathe komme Timber fram till samme Kyrckior och Prestegårdher, och så laghe att the blifwe ändeligen opbygde, och Prester tijtt förordnede. Och skall een Kyrckio bygges uthj Uma Lappemarck för Uma Lapper och the Lapper af Pithe Lappemarck som af ålder hafwe legadt till Laiszby wester södher ifrån Uma Lappemarck, emot Norigis sidhe, opå een orth benempd Lycksälie. Men för the Lapper som liggie norr uthi Pithe Lappemarck, skall Kyrckian och Prästegårdhen bygges uthj ArfwidzJerfwi by ther Capellet nu står. Uthj Lula Lappemarck skall Kyrckian och Prästegårdhen bygges uthj Jokumäki Lappeby. Uthi Torne skall Kyrckian bygges uthj Tenataki. Och efter Lapperne uthj Tinghware och Segwara faller beswärligitt om sommartidh att före theres dödhe till Tenataki Kyrckieplatz, derföre så skole H. K. M:tz Uthskickedhe tilseije them, att the måge bygge efter som the begeret hafwe ett Cappel widh SimoJerfwi, uthj huilket Cappel och Presten understundom när lägenheten så medhgifwer skall hälle Tidegerdh. Men elliest skole Lapperne om wintteren sökie

til theres sochnekyrckie. Sammalunda skole och H. K. M:tz Utskickedhe låthe opbyggie een Kyrckie och Prästegårdh uthj Titisfiorden och ther settie en Präst som Gudztiensten oppehåller, effter Swerigis Crono af åldher ther sammestädes bådhe andeligh och wärldzligh rettigheet hafwer hafft.

Till thett siätte: Och på thett att the Prester som uthj Lappemarken wid samme Kyrkior skole boendes blifwe, måge destе better kunne underholle sigh, och Kyrckiorne warde widh macht holdne, så skole H. K. M:tz Uthskickede till hwar Kyrckie udj Lappemarken leggie någre byier som näst oppe widh Lappemarckerne liggie, af the sochner som Lappemarkerne lydhe till, såsom äre till Uma Lappekyrkia af Uma sochn Gränöen, Kwssiobyn, Texnäs, Fwchzbyn, Twäraträsk. Till Pithe Lappekyrkia af Pithe sochn Gråtresk, Granträsk, Mangel, Wissträsk, Oppåbyen. Till Lula Lappekyrckie af Lula sochn Haraldzbyen, Swartlår, Brååker, Hedhen. Under Torne Lappekyrkio the byier af Öfwer Torne sochn som ther näst oppe widh ligge. Och skall sedhen hwadh som af the Öfwer Torne sochn igen blifwer, sampt medh them under Torne sochn, deles i twå deler. Och skall Her Hendrich som H. K. M:tt till Öfwer Torne sochn till Kyrckeherde hafwer förordnedt, behålle then öfwerdeelen, och then

underdelen then som här till Kyrckeherde ther warit hafwer öfwer bådhe sochnerne. Och skall till Präster och Kyrckieherder udj Lappemarcken förordnes och tillsätties desse effterschrefne Prester: uthj Uma Her Jören Olaj, uthj Pitha Her Niels i Pitha; udj Lula Lappemarck Her Lars Olai Capelan uthj Lula, udj Tenataki i Torne Lappemark Her Joen som H. K. M:tt tilförende theheden hafwer förordnedt. Men uthj Titisfiordhen skole the opsökie en tienligh Man som ther kan brukes för Präst. Och skole samme Prester bekomme af Cronon åhrligen till underholdh fyrtio otto tynnor spannemål. Sedhen skole Lapperne gifwe them hwar tijende Reen effter yngzlet, och hwar tijendhe Fisk lijke emot H. K. M:tt och sedhen tijende af Fogell och annedt som tijende bör gifwes af. Men är thet så, att Lapperne faller för swort att gifwe them hwar tijonde Reen och hwar tijonde Fisk lijke emott H. K. M:tt, då skole H. K. M:tz utskickede lathe Lapperne blifwe ther medh förskonedhe, och Presterne skole bekomme halfparten af then tijende Reen och tijende Fisk som Lapperne utgöre H. K. M:tt.

Till thett siwnde. Skole bönderne som till samme Lappemarkz Kyrckior lagdhe äre, samt medh Birkarlerne och Lapperne som Reener hafwe,

köre fram Timber till Kyrckiorne och Prästegårdernes bygninger, Men Timbermännen skole H. K. M:tz uthskickedhe ifrån Westerbotn förskaffe som Kyrckiorne och Prästegårderne opå H. K. M:tz omkostnedt ophugge.

Till thett ottonde. Widh samme Kyrckior skole H. K. M:tz Utskickedhe legge Marcknatzplatzer, och tilseije Lapperne, att the skole twå gångor om åhredt komma ther tilsammen att höre Gudz ordh, och uthgöre theres Skatt, så och kiöpe och sällie hwadh the behöfwe och hafwe att alathe. Först, skole the komme tilsammen om Thomessmesso för Jul, och då skole the utgöre theres Skatt, huilken Fougden ther skall af them opbere. Hafwe the och någre wahrur till att sellie, them skole the och på samme tidh före tijtt och them ther föryttre, och igenköpe hwadh som the behöfwe. Och när Lapperne således om Thomessmesso tidh komme tijtt till handels platzen, så skole the ther förtöfwe till Kindermesso att höre Gudz ordh, och i medlertidh att Lapperne äre ther, skall Presten ware förplichtet att predike hwar annan dagh. Men när Lapperne äre sin koos dragne, skall han predike hwar Månad, på thet att Bönderne som af the näste sochner ther till lagde äre, och ther näst omkringh boo, måge och få höre Gudz ordh desz emillan.

När Lapperne nu hafwè till Kiindermessò ther förtöfwat, så måge the åter drage op i Marken att sökie theres näringh in till Wår fru dagh i Faston, och då skole the åter komma tilstådes på samme Marcknatz platz, och ther förtöfwe otto eller fiortton dager, effter som föredt är till, att åter höre Gudz ordh, och då skole Presterne, som tilförende förmält är, medhen Lapperne äre tilhöpe, predike hwar annan dagh för them.

Till thet nijonde. När Lapperne således som nu bemält är, komme tilstådes om Thomesmesso, då skole H. K. M:tz vthskickedhe tilseije H. K. M:tz Fougde, att han strax begynner till att opbere Skatten, och köper för the wahrur som till Skin-köpet förordnede äre, så monge Skinwarur som han kan bekomme och wahrurne som ther till förordnede äre kunne förslå.

Till thet tijonde. När H. K. M:tz Fougde först hafwer opburit Cronones Skatt och opköpt hwadh wahrur som till Cronones behof behöfwes, då skal sedhen Birkarlerne wara effterlåtitt med Lapperne att handle, thet bäste the kunne. Doch skole the icke wid Lijfstraf drage kringh om Lappe-marken, som här till skeedt är, med mindre än the wele drage till Westrehafwet, huilket them skall ware frit effterlåtitt, uthan på för:te Maroknatz

platzer medh Lapperne om liuse dagen, och icke om nätterne handle. Och skole Birkarlerne begynne uthj hwar Lappemarck medh Lapperne till att handle om thesse effterskrefne tidher och icke förr. Uthj Uma Trettondedagen Jul. Uthj Pithe Tiugunde dagen Jwl. Udj Lula om Påwelsmesso tidh. Uthj Torne om Kindermesso.

Till thet ellofte. Uthj hwar Lappemarck skall altid ware ett wist tael Birkarler, såsom uthj Torne tiugu två, uthj Lula siutton, uthj Pithe sexton, uthj Uma ellofwe, efter såsom the nu äre. Och flere Birkarler skole ther icke tilstedies att blifwe, medh mindre än the andre icke kunne försörje Lapperne medh then deel the behöfwe, och the af een godh wilie wele tage flere till sigh.

Till thett tolfte. Samme Birkarler som udj Lappemarcken handle wele, skole ware förpligtade hwarie två att ophugge een bodh på Marcknatz platzerne. Deszlikes så skole the och gifwe uthj Toll hwart tijonde skin och hwart tijonde lispund Torfisk, samt och andre partzeler som ther förefalle. Sammalunda skole och the Birkarler som Reener hafwe uthgöre hwar tijonde Reen. Och skole H. K. M:tz Uthskickede samt medh Fouglderne lathe opå Marcknatz platzerne opbygge Tolbodhar, ther uthj Cronones Toll och annen Rentte blifwer ophurin och förtollet, såsom

och tilsettie Tollnärer som hielpe Fougdterne till att opbere Tollen, och på Fisken holle rätt wicht.

Till thett trettonde. Så skole och H. K. M:tz Utskickede sampt medh Fougdterne uthj: för:te Lappemarck, så och heele Norlanden, ransake huru monge Elger som ther slagne äre, och kennes widh Elgzhuderne till H. K. M:tz behoff, uthan någon betalningh. Men köthet måge the beholle som Diuren hafwe slagit. Och skall H. K. M:tz Fougdte åhrligen sådhan ransachningh om för:te Elgzhudar holle.

Till thett fiorttonde. Skole H. K. M:tz Uthskickede ingelunde tilstedie the Danske att drage in opå Fiällen att tage Skatt efter som tilförende någre reeser skeedt är, althenstund the af ålder ther icke någon rättigheet hafwe hafft.

Till thet fämptonde. Skole the besee hwadh lägenheter som äre wedh Iliowoni, Monanischi och andre flere Träsk ther oppe i Lappemarcken till att byggie och boo, och skole the lathe samme Träsk besettie, så framt ther är lägenheet till att byggie.

Till thett sextonde. Så skole the tilseije Fougdterne öfwer heele Norlanden ther som Strömm:er äre, att the skole låthe byggie och förferdige Laxefisken och opsettie Ålekaar, och ther som Strömm:erne äre store och starcke, så att the icke

kunna hafwe något fiske ståendes, ther skole the lathe settie Stenkaar, tw, try och flere åredd (!) på bredden, och effter som Strömmene äre store till, och emillan samme Stenkaar hafwe Laner, sådane som här udj Norrström brukes. Och skole Undersäterne som Cronones Strömmar och Fiskie bruke, gifwe så wäl halfparten af alle the Neijen-ögen som the få, såsom the uthgifwe af Lax och Åål.

24.

Fullmakt för Isak Behm och Jakob Simonsson att utföra den anbefalda gränsläggningen utester Patsjoki eller Pasvig elf och uppbära skatt i Waranger och på Wadsön till lika belopp som Danskarne. Stockholm den 22 April 1607.

(Efter Riksregistraturen.)

Wij KARL den Nijonde Göre witterligit, att effther wåre tienare Isach Behm och Jacob Simonsson icke hafwe udj framledne wiuther efterkommitt Grentzelegningen uthj Lappemaroken som wij them hafwe befaledt, så hafwe wij nu på nytt gifwitt them uthj fulmachtt och befalningh, att the skole drage therhedan och leggie och fullföllie

Grentzerne står tillbaka. Och skole

ntzerne, att the sätte Grentze-

hij Basiokj elfwen, all Elfwen

å att halfwe Elfwen lyder

if till Rydzlandh. Hwar-

o them som ther fiakie

o gifwe så mycken skatt och

Swærigis Crono, som the ähre wahne

æ Ryszen. Och ther så ähr, att Ryszen

ger ther någett emott och beswärer sigh, att

honom skeer förnär, då skole wære utskickede

sware, att han hafwer trengdt osz ifrå wår rättig-

heett på Trinås, och tagett emott fridzfördraget

skatt widh siösidjen af then tridie deell som han

hafwer afstått Swærigis Crono, såsom och dragett

in i Kemj Lappemarck och tagett skatt af Swe-

rigis Cronos enskylte Lapper. Men nu wele the

inthett lathet trengie sigh lengre, uthen the wele

hafwe Grentzerne uthj Basiokj Elfwen, som the

honom satt hafue. Och när wære utskickede

thette hafwe bestått, så skole the begifwe sigh

till Nougdoma och förbinde them som ther boo,

att the icke her efter gifwe Ryszen någon skatt,

eller bewise honom någon hörsamheett, uthan

tilsæije them, att the skole lydhe och liggie till

Swærigis Crono. Sedan skole the begifwe sigh

uth till Warangerswijken och besee hwad lägen-

heet som ther ähr, såsom och drage uth till Waszöen och tilseijie them som ther boo, att the skole skatte så wäl till Swerigis Crono, som the göre till Norgie. The som widh samme Waszöö fiskie wele, the ware sig Normän eller Lapper, the skole gifwe osz så wäll som the göre Konungen i Dannemarck, fem daler i landaläge och hwar tijende fisk. Och på thett the måge allt dette destet better kunne utträtte och icke blifwe af Ryszen eller the Dausche förhindrade, så skole the tage med sigh Femptijo eller Sextijo mau af the Österbottenske Kuichter, så att the kunne ware swars gode, hwar någett tilbudet blefwe. Der hwar i sin stadh weett sigh effterrätte. Ut supra.

25.

Kongl. Kommissariernas till Lappmarken underdåniga berättelse; dat. Stockholm i Juli månad 1607.

(Efter en afskrift i Riksarkivet.)

Opå den Fullmacht, som W. A. N. Konung och Herre oss underskrefne ombetroedt och öfuerantwardet hafuer att effterkomme uthi Lappmarken och Westre hafuet, ähr dette wår ödmiuke och underdånige Relation. 1607.

Till thet förste, hafue wij med flijt alfuarligen förmant Fiellapperne uthi alle Lappmarker om deres Skatt, att de honom her effter uthi Fisk uthgiöre skola, Ithem hwar tijonde Reen effter yngzledt och hwar tijonde Fisk effter träske fisken. Och de Lapper som icke hafua Fisk att uthgifue i sin skatt, då skole de uthgiöre Reener. Och allt hwad som de således uthgiöre hafue wij til-sagdt Fongdterne att de det opbäre skole och der före göre rede och Rekenskap. Ordningen hwar effter de skole opbere Skatten, är denne, N: att hwar gill Lapp som ähr 17 ähr, och tilförende hafuer utgiort 2 eller 3 Mårder, skall nu uthgiöre 8 lispundh Torre Giedder, eller och de som icke koma fisk tillwäge, då skole de gifue för hwarie åtte Lø T: Giedder, 2 Renner eller 3 Waior. Allt dette hafua Lapperne godwillig itakat och samtycht wele uthgiöre sampt medh den 10:de Ren och 10:de Fisk. Doch hwad de Lapper i Laisby, uthi Pijto Lappmarch, widkomer, och hafwa tilförende skattet til Swerigie och Norgie, de skole blifue wid deres ganble Skatt som de äre wane at uthgiöre.

Till thet andre, hafue wij begifuit oss öfuer Fiellryggen, in uthi westre hafuet til Siölapperne, att upbäre Skatten aff dem medh.

Hwad Tittisfiorden, Rottångers, och deres

innenfiorder, tilkomer, hafue wij giordt wår högste flijt, att efterkomme wår Instruction, Men oss wedersfors der ett oförmodeligit och merkeligit hinder, i det att Landzherren Harttuick Bille med sampt hans Fougdtter och Skrifuere hafua förbudt Siöfinnerne at giöre oss någon Skatt, de hafua befalt dem, det wij och finge handan rön, att sönder hugge deres Båter, och de små båter flöttie uthi wågen, Hustru och Barn, och alt det de äge, före unden, på det wij ju till ingen fordenskap komma skulle. De hafue och straffet dem som i fiord gjorde skatt, och hafua tagit dubbelt skatt af dem, N: de som gjorde 2 mark til Swerge, så hafue de tagit först Danske Skatten, och seden så mycket som han gjorde til Swergie måste han ändå gifue, til straff, derofuanopå. De hafua förfolgd en Finne, he:dt Joen Larsson i Kyrones, så att hwart Ting de holle år från åhr, så moste han alltid böte Räfuer och Uthrar, för det han fordrade de Swenske medh huus, båter och folck. Dett är årligh wenskaps böter, förutau hufudboten, som först uthgick efter deres lag och dom, dertil medh undsagdt honom, der han en reese blifuer beslagen, at han gör någon Suensk den ringeste befordring esther denne dag, då skal honom inttet förestå uthan döden och miste godzet medh. Alt dette war dee Dan-

skes arge förhållande emot oss, Derföre finge wi inttet Skatten uth medh goduillie, uthan måste panttan af Finnerne. Och när wij nu omsijder medh stort arbete och möde finge ett paar gamble sönderhuggne båter, och dem igen förbygdte, och rychte uth i fiorderne til at pantte, då war deres (som man då haltte och siuche fan heme ligge, och för swaghet skuldh ingen wägs komma kunde) rop uthöfuer Landzherren, att han war orsaken till all den motwille oss hende. Finnerne hade och samlet sig, uthi två dager, tillhopa geent öfuer oss straxt wij komme uth till dem, wore wid pass 100 man tilsamens, och skuthe oss til spott med Bössor och Boger, Icke komme wij till dem och ingen finge wij heller til oss af dem, Doch omsider kom der en Norman beidt Swen Jönsson i Försså, och två Finner medh honom, Då frågede wij dem, hwad sådant skiutende skulle betyde, och för hwarss skuldh de så hade rympt huus och hem, De swared, Hartuich Bille hade dem så befalet. Efther oss nu sådant förtrett och hinder skedde, synttes oss rådsampt wars, att skrifue Harttuich Bille till, om han så hade befalet dem giöre eller eij, På det wij måtte wette huru som man det spottet, medh tilen, wedergiöre skulle. Brevet förferdigdes och sendes åstadh. Innehöllt, såsom Copijeu her innebunden

widere förmeler, at han heropå wille sig förkläre, Och kom doch efther tree wechors tijdh ingen skriftlig swar, uthan en gamel Fougde be:dt Peer Bondesson, den der således förde sitt taal ifrån Landzherren, att han bekänner sig det hafue befalet och giordt, att förbiude Skatten, på det sättet, att han hade skrifuit sin Herre och Konung i Danmarch till och förfråget sig derom, och ingen swar ännu igen bekomit, och så lengie till thess swar skulle komma, skulle och Skatten ware förbudin. Till thet andre, frågede han oss om wij hade någre breff af Konungen i Danmarch om lof til att tage Skatten; och han wäl hade haft den tilförsicht till oss, att wij ingen Skatt skulle hafua tagit eller utpanttett för än han först hade warit til ordz med oss, efther de icke wiste vår besked och ingen swar ifrå deres Konung bekomit hade.

Häropå blef swaradh, att ingen aff Eder Konungs tienere begierer någott bref eller tilstånd af W. A. N. Konungh att tage Skatt der Konungen i Danmarch hafuer sin rättighet, derföre giörs och oss icke heller behof att annamme något tilstånd af Ider Konungh, der W. A. N. Konung hafuer sin rättighet. Och mycket mindre ähre wij uthsende till att begiere lof af någon Landzherre eller Ståtholdere i Landzänderne, att tage Skatt

och rättighet, der som bewisligt är at Swerigis Crone, af ålder, hafuer haft sin urminnes rätt och rättighet, Icke heller äre wij tilsinnes, at lathe oss af någon afträngie derifrå, uthan til at försware så lengie bloden är warm om vårt hierite. I seige Ider intet wette aff Flakesjöbechz beslut, som doch allom nogsampt både här i Swerigie och i Danmarch kunnuogdt är, Dertill sware wij så, att effter Harttuich Bille ähr en Landzherre, och sådana saker bör wette och wäl wett, tilefuentyrs och hafuer beslutzhandlingerne hoos sig, synes oss atti icke tro oss om att hafue någon beskeed att medfare, Men på det i skole wette våre wärf och hwad tilstånd wij hafue til at tage Skatt her och andrestedes, så late wij dem see en Copije aff de Puncter som Instructionen derom förmelte, och seden wijste dem någre ord i sielfue Instructionen och Signeten sampt W. A. N. Konungz eigen handh. Derföre hafue wij intet långt tal at giöre medh Ider her om, uthan wij tage det wår Al. N. Konung tilkomer, och i tage det Ider Herre och Konung tilkommer. Och sade, låger så at Finnerne komme medh skatten, så skole de få sin Pantt igen. Der til swarede Per Bondesson, effter det i godelmen hafue så god beskeedh at medfahre, så må det ware som giort ähr, och lofuede wele hielpe

till at de skulle losse Panten medh Skatten igen. Och blefue så wener och wäl förlichte. I medler tidh kom Länsmannen Gulle Joensson fram och klagede at wij hade pantet honom något miöl ifrån, och begerede det igen, Då swaredes wij, hade din bof icke giort oss almogen, upstussig, så skulle du wäl fået igen, och der dig skulle wederfares rätt, då skulle du blifue straffet som en Skielm för din motuillighet. Doch för desse gode mens förbön skuldh skalttu få miölet igen, med de besked, att du flitigt håller almogen till oss, att de gifue oss Skatten med godwille, och tage sin Pant igen. Men den bofuen gjorde seden såsom förr, och såde, jag kan ickie gifue två Konnunger Skatt. Hör du din bof, swaredes Per Bondasson, hwad två Kunger giöre, der får du och fleere wäl lathe sig åtnögie medh och undergå, och skiöter icke hwadh du derom brukar munnen din ganhund, du skelt giöre dem skatt så wäl som oss. Denne her afhandling skedde uthi Tittfiorden, i Lekenäs Normans gård then 6 Januarij 1607. Och wart så altalet, att mårgonen därefter, som war then 7 Januarij, skulle hwar och en komma och losse sin Pant til sigh, Men när dagen kom, och de Dandake wöre sin knoa, hade den Skielmen Lenzmannen giort råd medh almogen (utan twifuel gönom de Danskes

falske stempeling, som glerne pläge träffe ifrå all tro och lofuen) och hemligen ryckte almogen ifrå oss, så att wij icke wore werdlige, att beholle en Finne til Ledsagere, mycket mindre någon til Fordenskap på båterne, Som doch dagen tilförende nogsampt, både om Skatten och Fordenakap förlicht och tilsagt war, att de sig emot beggie Parter welwillige och hörsame skulle befinne låtha, Moste likeuist wij drage däden medh det folok wij hade, och ledsage oss fram huru wij kunde, Doch leefde wij en af vårt fölie, be:dt Nils Nilsson, der quarr, som skulle skynde dem effter oss och losa Pantten igen. Eliest och skulle han bestelle om timber til Kyrkien, effter såsom Copijen aff hans Instruccion, her innebunden, förmåler, doch der kom ingen.

Seden begofue wij oss till Ofoten, och hölle så fort derfrå in till Malånger, och der opbore, effter vår Instruptions lydelsse, 2 wåger Fisk. Men der wij icke fingo fisk, upbore wij Ehn daler Peninger, såsom förslaget widere förmeler. Der hade och de Dandske förbudt dem göre Skatt, men de swarede som Erlige Men, att de så hafua swaret de Dandske, Efther det at våre föräldrer hafue gifuit Skatt till Swerige i sin tidh, så wele och wij göre medh, på det wij gerne wele bewijse wor troplichtighet och beholle Fred och Rolighet.

Hrån Malånger in till Warånger, lyder wår Instruction, att wij skulle anname af hwar Siöfinne 4 wåger Fisk, Men effter Juterne och der hafua uthspydt sitt Etter medh, såsom är til at see af en Zedel, her inbundin, som Bonde Broch skrifuit hafuer, derföre finge wij der ingen Fisk, uthan toge 3 daler aff huar heel Siöfinne, som Förslaget förmäler. Der swarede Finnerne på same sätt såsom de förre, att de wille giöre oss sin rättigheet, som förellder för dem gjort hafua, och intet achte deres förbod. Och allestedes mötte oss deres muntlige förbod opå Rysse Skatten, serdeles och synnerligen i Warånger, Der låg Sörn Bøndesson, Ståtholdere på Wårdhus, i 6 wechor och bidde effter oss, i medler tidh förböd Rysseskatten, föregaf at han wille förtöfue wår ankompsth, och ändtligen förhindre oss personlig samme rättigheet. Och effter Finnerne såge, det drögdes något medh wår tilkomelsse, eliest hade de fåt ett falskt rychte, utan twifuel af de Dandske uthsprit, att wij ettdere wore om halssen blefne i Tittisfiorden, eller hadde och Tittisfinnerne, medh de Dandske som Hartuich Bille hade medh sig, jaget oss tilfiels och tillbaka igen, Derföre sade de til honom, effter de icke komme, så tager i då Skatten. Neij swarede han, iag hafuer ingen befaldning deropå. Men ner han nu i

saning förnam vår ankompst, höggh han af, och til Wårdhus, som han hade warit brender, och lät sine gode Finner stå allene, som han doch tilförende så högt förtröstett hade, at försware dem ifrå oss och giöre dem frij för Rysse Skatten, och ändoch han wek dem ifrå sin lofuen som han tilsworit hade, kunde de enfaldige Finner ändå icke besinne, att han war orättfärdig i sin sak, uthan så rädde och förskrechte, att de fruchtade för honom mycket, det de och bekende för oss, synnerligen derföre, at han hade leest en af sine tienere der quarr effter sigh, som skulle uthliste vår besked, och at han skulle spåne om huilken Finne som först lade oss uth skatt, den skulle han antechne, och undsagdt den same att springe frå hufudet. Ner wij nu kompue wore till Warånger, och finge tale med Finnerne, och satt annet mod uthi dem, finge wij godwiltigt uth skatten, och förehölle hans tienere Söfrns orätrådighet, och sende honom så medh en vår tienere till Wårdhus, effter Söfrn, och begerde honom til tals medh oss, anten han wille kome til Warånger, eller wille han möthe oss på Wassö, Men han kom der inttet.

Ner han nu inttet wille kome, ej heller sende oss någon besked eller förklaring (både om förbudet, och dett intrång som Lars Damp Som-

morfougden hade gjort oss uthi Altta Elff, i det
 att han hade röfuet Fullmachten ifrå Laxefougden
 der samstedes, twinget wåre Fiellfinner att fiske
 åt sig, och de som icke wille fiske åt honom,
 högh och upbrende han deres håter, togh bort
 deres nät, och jagade dem till fiells, In suma, han
 gjorde opå Swerigis grendzer ett sådant öfueruåld,
 som honom aldrig borde lefue föret, Han hindrede
 Laxefougden, att han icke fick tage en fisk af
 wattnet, fleere än 16 st:r, som han hade fått
 förän han, Dampen, kom dijt, och den tridie Fi-
 sken som Finnerne hade bort gifue til Swerigis
 Crone, den hafuer han bortte, och gifuit Finnerne
 Öel och Brennewin igen och Miödh, tree krok-
 laxer för en kanna Miödh och en krok lax för en
 kanna Öel, så att han hafuer i alles församlet,
 effter trowerdig berättillsse, sin lester Lax allene
 för Öel och Miödh) Då begynte wij handle om
 Skatten och Landlegen på Wassö, och funno der
 all god beskeed aff en gamell Borgere ifrå Bärn,
 be:dt Matts Woltter, huilken och är födder på
 Wassön, och är hans berettillsse denne, att han
 är föddh på öen, och seden han war komin till
 manna, hafuer han årligen hollit sin handel och
 fiskerij der i Wassö wågen, och minnes den förste
 Swenske man som i hans tijdh deropå begynte
 bygge, N: att han heet Matts Finne ifrå Torne,

han war föreståndere för 15 S: och Höglöflig i åminnelse Konung Gustafs fiskere *). Seden efther honom kom en som heet Tomas Swenske, han war och de fiskeres föreståndere, och en heet Per Skrifuere, han war och bruket för Prest. Effter dem kom en heet Esbiörn, han blef ihjelslagen, och hans barn, som skaden gjorde, lefue och boo nu i Bärn. Seden han blef slagen rymde Fiskerne sin koos, och efther den tiden hafuer der ingen Rättigheet gåt uthaff till Swerigis Crone. Han wiste oss huus som Tomas Swenske och Matts Finne upsatt hade, både Boder och Huus som de hafue torkat fisken utij till Suetigis Crones behof, och deres Bomerke som de sielfue, sampt medh åretalett, uthskurit hade på dörer och bialker, underuiste han oss och**), Men om Skatt och landlege sade han sig aldrig hafua wist, uthan om Fiskerne allene, Doch wij achtete det intet, uthan lydte wår Instruccion effter, och toge Skatt och Landlege af de 2 der wore tilstedes, Matts Wålder och Ifuer Sanckere. Der opå öen hafuer för 5 år seden, N: 1602, bodt en heel hop folck,

*) Här står i kanten af handskriften: "79 års gammel man."

**) Vid dessa rader står i kanten: "Wassö wederkient under Swerigis Crone then 10 Ap: 1607."

och då effther de Danskes befäldning och prach-
 ticher begifuit sig till en ordt haeter Kyberg, 34
 mil norrut ifrå Wassö, opå det de Swenske ingen
 rättillsse skulle få der, ändoch att de ingelundh
 kunne ware det fiske ställe. förutan, såsom Matz
 Woltersson oss berettede, effther der ähr den beste
 hamn till Skip och Skuter, som finnes mellan
 Bärn och där, och det beste Fiskerij, dy öen
 ligger bättre in, än Wårdhus och Kyberg ligger,
 i Fiorden, Och ner Hwalen drifwer, söker Fisker
 mere der in i beskern, och seden widere in till
 Wulånger, der ähr och en Öet och ett Fiske lä-
 ger, thalfmil ifrå landet, doch ingen god hamn,
 Men för Wassö är en god hamn, säker för alle-
 handa weder, Eliest ligger westerifrån öen, inbåtro
 i fiorden, tu skiär, det ene heeter Lille Wassö,
 och det andre, som ligger inuåt Warånger bättre,
 heeter Sandskier, doch icke mycket longelt ifrå
 hwart annat, som rechner och för god legenheet,
 doch icke til at bygge opå. Skogh finnes ingen
 opå samt Öier eller Skiär. Opå Wassöen ähr
 bygd en Kyrkie, der till de hafua haft en Prest,
 honom hafua de och affskaffed derifrå, alt opå
 dett sättet stämplet, att man ingen underrettillsse
 skulle der bekomma, ändoch gudh wari tack,
 som den gamle mannen der för oss blifue lät,
 han war mere Swensk ähn Dansk, som nogtamt

förmerchtes af hans ord och åthäfuér, ändå han icke fulleligen tordes uth der medh för de Danskes skull.

Till det fierde, hafue wij besteltt och förfordret Nils Olofsson, Laxefougdtthen, medh Folck, Hamp, Peninger, Spannelli, Kläde och Fettalie, och till att opbäre huar 3:de fisk aff Lapperne som i Elffuen*) fiske, det och Lapperne wele undergå, allene de måtte hwart år få någre Læ hamp till undsättning uthan bettaling. Wij hafue och befalet honom att besee den nederste forss, som der ähr, ner sommören komet, och der legheten så wore at han kan låthe bygge, skulle han derom besijte sig, effter wij skaffede honom en god timberman som dermedh weet umgå, och inttet achte de Danskes hoott derutij, effter de råde inttet i Fiellen, och seden skal han gifue W. A. N. Konung all umstendigheten både om det och annett mere, som han finner der nytte och gagn fölier medh, ödmiukeligen tilkenne. Om Altta Elff hafue wij så besteltt, att wij derheden hafue förordnet en annen och tienligere Fougte än den der warit hafuer, hans namn är Lasse Olofsson, och hafuer tient Nils Olofsson i Teno för underfiakere, Honom skaffede wij Hamp, Näät,

*) I kaanten står: "Teno Elff."

Peninger, Cläde, Fettalie och hvad han til sig sielf-
 tridie behöfde, och afferdigede honom derheden
 medh thet same som Nils Olofsson updrogh, och
 gáfue honom en ny Fullmacht, doch opå W. A.
 N. Konungz widere Confirmation. Dess iuehold
 lyder såsom Copijan, her innebunden, widere för-
 måler. Hafue och honom althvarligen tillsagt, at
 han lather sig finne trogen i alle måthe, och
 aannamer huar 3:de Fisk af Finnerne, som der
 fiske. Och icke låte de Danske trengie sig wi-
 dere i Fiellelfuen, än dem bör, som her til sket
 är. Her infaller en underdånig frågan, om de
 Danske skole hafue mere än 80 st. fisk, som de
 af ålder hafft haffua i Alta-elf, efter att all den
 fisk som i elffuen tages, kan fånges mest till 7
 eller 8 mil upp i elffuen, och wid Åminnet fåås
 det ringeste. Dette stelle wij i all ödmucht W.
 A. N. Herre och Konung hem at öfuerwäge och
 ordne, huru derom holles skal och på hwad sätt
 man må wedergöre och igenbekome den fisk Lars
 Damp i fiord medh öfuerwäld och ortätt sig till-
 eguede. Hwad som anlanger om Fiskerners rijke
 lukompath, hafuer H. K. Ma:t at see af Teno
 elff, som är allt bekomit genom Finnerners fiske,
 på 40 st. Lax, när, som Nils Olsson hafuer fåt
 medh Cronones nät. Och blifuer det så laget,
 att de som Laxefougder äre, altidh hafua folck

och fiskeredskap nogh, då förmoder man der en anseendes summa Fisk, både uthi Alten så wel som Teno, efther faller då Inkompsten både af Cronenes Fiske, så wel som det Finnerne eller Lapperne tildrage, uthi den tridie Fisk som de uthgiöre skola.

Wij hafue och uthfråget, och en Part af dem sielfue beseet, skiöne Elfuer, som med tiden och skole giöre H. K. M:t och Rijket gagn; Deres namn är som her efther förmeles:

1. Måls Älff, der hafue wij tilsatt 2 lensmen, som det achte skole till hwar fjerde fisk, såsom Copian, her innebunden, uthwijser. Dit komme wij inttet för oföret skuldh.
 2. Skiämo Elff, der wore wij icke heller för olegenheten skuld, der är en skyn förss och fall til effter Lensmennerners berettillsse, der gaffs ingen Fullmacht, effter Juterne tage den straxt ifrå dem, som de klage och wij af Dampn nogsampt förfarit hafue, doch gosue wij dem muntlig befaldning, så der som i ala andre Elfuer, som her efther följe, att achte Cronenes beste, till wijdere besked.
 3. Caiutus } Falle uth medh Altta store Elff.
 4. Epiochi } Dem hafue wij sielfue besett och
 5. Falleiochi } finnes i Caiute Elfuen beste le-
- genhet, men de andre 2 hafue inttet fall.

6. Lemi Jochi, uthi Süderporssånger, ähr en
skiön Elff och hafue sett den lax der tags,
at han är skiön och wäl til måte stoor.
7. Hoose eller Storforss, ligger i Laxfiord, ähr
en skiön Elff medh högdtt fäll.
8. 9. Derhoos 2 små elfuer, kallas Laxelffuer.
De äre intet synnerlige, dock kan den som
bruker Hoose, achte dem medh. Dem hafue
wij seett.
10. Jäpps Elff, wid Warånger löper hon uth.
11. Tomas Elff, denne löper uth emellen Wassö
och Waranger. Denne Elf hafuer sitt namn
af Tomas Swenske som war Föreståndere
för fiskerne på Wassö.
12. Hälgermo, löper uth emellen Rottånger och
Tittisfiord, doch inttet synnerligh dugze, som
Finnerne berätte, om man dem tro skall.

14 Elfuer.

Uthi Altta Elff ähr gott tilfelle at bygge en
gårdh. Der kan brukes både Miöl- och Såge-
quarn; effter der ähr Fur och annen skog noch
(men icke gran) der af man kan bygge huus och
til förtäring och annen nödtorfft bruke bräder,
till att bettala hwad han behof hafuer, som der
skall bruket blifue. Och med mindre, att der
komer en anseendes man och alfuersamligen med
troheet handler på W. A. N. Konungz gaga, så

komer der aldrig i lag, hwarken med ett eller annat. Dette steller man i underdånighet W. A. N. K. hem at öfverwäge och betenkie, hwad för mycket gott som blifuer förhindret deregönomi, att der ingen ähr som så wäl achter W. A. N. Konungz beste, som Juterne giöre opå deres sijde, både om Sakören, Elffuer och anuet, som der faller Cronen till opbördh och inkompsth.

Till thett fempte, Så hafue wij efter wår Instructions lydelsse drifuit opå Kyrkiebygningerne, Prestegårdler, Tollboder och Birkarleboder uthi alle Lappmarker, och ähr derom, både om Prester och Bygningerne, så besteltt, aldeles så som her efter blifuer förmåltt.

Ume Lappkörkie är bygd i Lyckselie, Hon ähr fulbordet medh Tak och all Inbygningen, Klocka, Mäsekläder och Kalch undentagendes, dett begiere Lapperne i underdånighet at bekomme aff W. A. N. Konung och Herre. Den ähr och Tollbod upbygd, sampt någre Birkarleboder upbyggde, men Prestegården är ännu obyggt, effter Platzen, som der till tienlig ähr, war ännu icke uthseddh, Doch hafue wij nu i hemreesen affredigett Presten Her Joen E., som der Kyrkioherde ware skall, medh sampt åtte timbermän, att de skole uthsee den beste legenhet som de kunne finne der till och straxt begyune opå att bygge

Prestegården sine Tarfuehus, så många som hann i förstone kan nödtorftligen hielpe sigh medh, och honom tillsagt att begifue sig der upp och blifue boendes der, efther såsom vår Instruction förmåler.

Pijte Lappeklörkie ähr bygd i ArfuidzJärfwj, och är fulbordet takett så ner som $\frac{1}{4}$ opå södra sijden war ospänt, och inne i Kyrken alt ferdigt så ner som någre benkier opå mannesiden, Och är den Kiörkien, hwad yxe och nafwer tilkomer, wäl och ordentligere uphuggen än någon aff de andre Kyrkier. Tollbod ähr der och tillaget af det gamble Cappellet. Birkarle Boder äre der och, doch ännu icke tilfyllest. Till Prestegården ähr Timber framkört, doch ännu inttet hus uphuggit, efther Her Nils, som är Kyrkioharde i Pijto, skal och blifue Kyrkioharde der med, och hafuer så lagadt, at han kan komme deremellen både wintter och Sommor medh hest, opå en dagh eller halfannen. Det steller man i underdånighet W. A. N. Konung hem, att eftherlate, om han för den orsak skuldh må lathe Prestegården obyggt wid Lappekiörken, efther han hafuer Prestegård i Pijte, och kan komme emellen både Kiörkierne ehnär han will. Der till feeler och Kalch, Klocke och Messekläder, huilket de i underdånighet ochså underdanligen begere af W. A. N. Konung til at bekomme.

Luula Lappkiörkie ähr bygd i Jochmochj, doch tächt medh Nüfuerlak och takued ofuan opå, Men Inbyggningen ähr all ferdig, både medh Altar, Predicestol och Benkier, Gollf och Dörer. Men Klocke, Kalch och Messe Kläder feeler dem. De begiere och i underdånighet at bekomme de Partzeler aff W. A. Nädigste Konung och Herre. Toll-loden är bygd, och någre Birkarlsboder, de andre blifue medh det förste ferdige. Timber till Prestegården är och framkomit och holles nu på att bygges up, och förmodas att han och blifuer ferdig medh thet förste. Orsaken hwarföre Kyrkiender i Marken icke är så wäl upbygdh som i de andre, är denne, att Presterne som der hafue warit, nemligen Herr Christoffer och Her Lars, hafue warit oens, doch hafue wij effter wår Instruction latet Her Lars blifue derwidh, till widere beskeed, effter såsom wij förgångne wintter i underdånighet skrefue E. K. Mitt till, om begge Personers handell, och deres oenighet hafuer warit orsaken til att Kyrken icke så prydelig, som det sig borde, upbygd ähr, Doch hafue wij besalet, at Taket skall afrijues och gifues hennes rette Proportion, som en Kyrkie bör hafue, eller de skole få otack der före, så många som deropå hafua arbetet, och de som deropå fordras skulle.

Torne' Lappekyrkie skall blifue vprettet i Tenotechj. Der till ähr timber uock framkiört, och hafue wij afferdiget och fordret timbermen derhäden medh all behör som de kunna behöfue, att de niedh flijt skole bygge Kyrkienn effter det sätt som Öfre Torne bygd ähr. Presten (Her Jöran Olaj, Kyrkioherde) ähr och på wägen der häden medh hustru och barn, och will lathe bygge Prestegården medh thet samme och hafue acht opå att Kyrkien blifuer wid sitt rätte skick opbygdh. Der till feeler Klocke, Kalch och Messekläder, huilket de och i underdånighet begiere aff W. A. N. Konung til hielp. Tolbod och Birkarleboder skole och medh förste, effter wår förmaning, blifue ferdige. Cappellett är och icke ännu ferdigt som uthj Simoierfwij upbygges skulle, doch skall det och i denne sommor effter wår påfordring blifue ferdigt.

Tittisfiordh: Kyrkian hade wij wäl welet giört wårt der till, såsom Copian af wår Fullmacht uthuise skall, men det oförmodelige hinder, som förwa optalt är, war orsaken, hwarföre det bleff tilbage, Kundom fördenskuld heller ingen Prest dijt förordne, för än framdeles, ner annorlunde der i fiorderne kan besteltt blifue, nemligen, så at de Dandøke måtte få straff för sin otillbörlighet, och Almogenn regeret medh

ijke lydne, af de Swenske så wäl som af de Dandske.

Till dett siette. Om Presterners Underhold och Tijende, sampt de Byer som oss är befalt att leggie aff hufudsochnerne til Lappekiörkierne är således bestelt, Presterners Underhold hafue wij tilsagt dem, att annamme af Tijendefougden i Norrebottu, det de och mestedeels bekommit hafue. Byerne hafue wij och lagd till Lappekiörkierne, såsom Instructionen förmeler. Tijenden hafua Lapperne begeret, att de måge gifue dem såsom de äre wane, och wele förbätte medh alle gode, opå thet H. K. M:t må beholle sin Tijende obehindret: Dette är Lule, Pijte och Ume Lappers begeren, men Torne Lapper swarede så, Will Presten predice för dem hwar Söndag, så wele de gifue honom lijke tijende aff Reen och Fisk, emot det de gifue Konungen. Hwad som sigh belanger om Öfre och Nedre Torne, så hafue wij skifftet dem nthj tuu, halsparten til Her Knutt i Nedre Torne och den andre halfue partt til Her Hendrich: Men effter Her Hendrich finnes medh någre höge saker emot W. A. N. Konung och Herre, såsom Sochnenes Dombref skal uthwijse, Derföre moste der förordnes en annen i staden, Om H. K. M:t teckes låthe Cappellanen Her Marchus blifue der qwarr, som der nu ähr och en tidlong tiensten

uppehollit hafuer både för och seden. Her Hendrich derheden förordnett wart, effter Her Hendrich ähr mycket swag i halsen och munnen, så at munnen är bortrutin innen til och halfue leppen borttfallin, får och derföre iuthet skickeligt mål framföre, Af hwad sådant hafuer sig förorsaket, må han wette sielff, och sig i alle saker, som wij effter ransakningen hafue emot honom, försware: Så och Her Christoffer medh, effter han ähr, som bewisligt wara skal, Cronones tiuf, och medh Bomerker annorlunda handlet hafwer än honom bör, såsom Lule Sochne bewijs för-mäler.

Till thät siuende, hafue wij alfuarsamligen hollit Lapperne och Birkarlerne, som Reener hafua, före om Timber som ännu tillbaka ståår, synnerligen i Ume, att de skole det framkiöre och förfordre byggningen, wid Straff tilgiörendes. Doch Umkostneden till Timberkarlerne skall holles uth-af W. A. N. Konungz eigidt, såsom Relationen förmeler.

Till thett ottonde, Hafue wij lagat om Marchnetz Platzerne, och huru de sig der, både emot gudh och H. K. M:t, uti Handell och Wandell förholle skole, så och wisse tider wid hwar Marchnetz Platts, när och huru lönge dem bör handle och wandle, såsom efterföljen:

Först skola de två gånger om året komme tilsammans till Marchnedz och Kyrkie platzerne, att höre Gudz helige ordh, och utgiöre deres Skatt, så och kiöpe och selie hwad dee behöfue, och hafue til at afflathe. Först skola de komma tilsammans om Tomessmesse för Jul; och då skola de utgiöre deres Skatt, och sine warur föröfue, efther som då hwar och en kan best hafue råd till, och skole ifrån Tomessmesse, alt in till Kyndersmesse, förtöfue der quarre till höre Gudz Ordh, och skall Presterne ware förplichtede, att predice hwar annen dag för Lapperne, meden de der tilstedes ihre. Ner nu Lapperne hafue töfuet til Kyndersmesse, ähr dem efterlatit åter drage upp i Fiellet igen, att sökie sin nering och barning, och komma åter tilstedes på Marchnedz Platzerne till Wårfrudag i Fastan, och der förtöfue otte eller fiorton dagar, efther såsom föret är till, at åter höre Gudz Ordh, och då skole Presterne, som förbet är, åter prediche för dem, meden de der stadda äre, hwar annen dagh.

9. Wij hafue och efther Instructionens inneholdh, altuarligen tillsagt Fouglderne, att de då skole begynne til at opbäre Skatten, och kiöpe för de warur, som till Skinkjöpet förorduede äre, så många Skinwarur, som de kunna bekomma; och godzet som der til ärnnet är kan förslå...

Wij hafue ooh, efter Instructionens Tjonde Punct, tilstatt Birkarlerne, att ner Fougdterne hafua först handlett opå Kongl. Mattz wegne, då skole de seden fritt handle och wandle, det beste de kunna, doch erligen och tilbörligen, om liuse dagen och icke om netterne, som tilförende skee pläger. Icke skole de heller, som her till skett är, hafue lof till att drage kring om Lappmarkerne, uthan opå Marchnedtz Platzerne handle. Doch till Westrehafnet skall dem fritt ware efterlatit, att sökie sin Nering och drifue en tilbörlig handell. Och skole Birkarlerne hafue sine wisse tijder, ner som de handle skole medh Lapperne, såsom är: uthi Ume skole de begynne handle om Trettonde dag Jul, och icke förr; uthi Pijte Tiugunde dagen Jul; uthi Lule om Påfueelssmesse tidh; uti Torne om Kyndermesse tidh. Huilken som heremot gör, och blifuer lagligen tilwunnen, då hafue wij alfsarligen befalet Fougdterne, att de skole honom, som bryter, tilbörligen straffe.

Utij den elffte punct blifuer oss befalet, att ordne ett wist tal Birkarler uthi huar Lapmarch, uthi Torne 22, uthi Pijte 16, uthi Ume 11, uthi Lule siutton. Det hafue wij och efterkomit, doch hafue de begeret att intage några flere, som de för handlen skuldh afnöden hafue, opå det de

deste bättre måge uppeholle Lapperne den del de behöfua kunna, efter såsom medföljande lengd uthwijser.

Till thet tollste, hafue wij och tilsagt Birkarlerne, att hwarie 2 skole uphugge en bodh opå Marchnedz Platzen, huilket och mestedels effterkomit är, och hwad som feeler, det skal i denne sommor effterkomit blifue. Desliketh skole de gifue i Toll hwardt tiende skin, hwart 10:de Læ Torrfsk, sampt och 10:de af alle andre Partzeler, som der til handels falle. Ithen skole de uthgiöre hwar 10:de Reen, och opå det att allt godz, som der förhandles, måtte rätt förtollet blifue, hafue wij, efter vår Instrachtion, förordineret Tollenerer uthi hwar Lapmarch, som är uthi Ume och Bijte Lappmarck Måns Jörenssohn, uthi Lule Lapmarch Christoffer Påfvelsson, och uthi Torne Lapmarck Per Joenson, hwilke der skola waro Fougden behielplig til att opbäre skatten, och holle kegen lengd emot Fougden, och Tollen rätt uptage, såsom och att holle på Fisken en rätt wicht.

Till dett trettonde, hafue wij beselet Fougdenne öfuer heele Norlanden och Lapmärkerne, att alle de som Elgdiur felle, då skall Fougden kennes wid Huderne, uthan någon bettalning, och han som diuret selte hafuer, må beholla kiöttet

ahllene. Huru många haderne sig belöpe öfver
hele landet, derom fordrede wij beskeedh i åter-
ferden, men Fouglder och Skrifuere wore somlige-
steds intet hemme, och de som kemme wore,
de droge nu först uth at holle ransakningen, der-
effter wij inttet dierfdes oss fördröie, efter wij
hade så länge varit bortte, doch förmoder wij
derom wisse beskeedh med thet aldre förste.

Till thet fiortonde hafue wij och medh flij
och alfuar förbuditt, att Fouglderne icke skole
tilstedie de Danske, eij heller Ryssen, att tage
Skatt i Fiellen, som de hertil giort hafue, och
synnerligen Ryssen som i åhr hafuer varit upp i
Fiellet, doch icke lengre än till Udziochi, åhr 16
mil ifrån Warånger, och till Clemetzby, åhr 15
mil op better, der hafuer han tagit Skatt och
lengre hafuer han icke varit i Fiellet, effter Lap-
perne i de öfre Byer hafue sent budh emot honom,
at hwar han dristede sig widere begifue, skulle
han wente sig icke wäl komme tillbaka igen. Wij
hafue uthi förde Byer, som han varit hafuer,
förbuditt dem wid lifzstraff, att offtere blifue til-
stedes, när de komme, uthan begifue sig unden,
hwar de eliest icke äre starcke noch att wijse
dem af.

Till thet femptonde, hafue wij besett Ho-
woni och Monaniski Träsk, och eliest fråget fleere

träsk der till, som ähre medh samme wilkor och legenhet belegne, Och finnes god legenhet til at bygge, Engh och Fiskewattn ähr der nock, men Akermarck ähr der fulle medh, men dock ganske swag, Så mener man, att somlige år, som wintren icke för starck ähr, skal der wexe sädh och bekomme sin mognedt. Wij hafue och uthnempt Folch som dem besittie skole, såsom Registret, her widbundt, widere förmeler. De som hafue her till bruket fisken, både Birkarler och Bönder, hafue wij derifrå afsagdt, Doch effter de i löngh tidh hafue bruket träskan, så skulle dem ware effterlatit, att besettie dem framför någon annan, med sine söner eller måger, der som så kan ware Personerne till. De nyupfrågede träskis namn äre desse, Erichziärfui eller Storeträsk, Kiättkiwadh, SärckiJärfwij, PittkiJärfui.

Till det sextonde och ytterste, hafue wij medh flijt och alfuat tilsagdt Fougdterne om Laxefisken och Ålekaren sampt Laner deruti, effter det sätt som de brukes her i Norre Ström i Stocholm. Ithem skole de som fiske i Strömerne, gifue halsparten aff Neienögen, såsom de gifue aff lax och annan fisk, de bekomme. Förmode, att Fougdterne her om longé i wintres

haffue gifuit H. K. Mit all richtig besked både om Laxfisken, Alekar, Steenkar och Laner.

Dette föreskrefne hafue wij underskrefne, såsom Bokstafuen i sig sielff lyder, effterkomit och bestelt, så mychet oss hafuer stått till giörendes, Deas till wisso under våre Signeter och Egne hender underskrifuit, Datum Stocholm then . . . Julij 1607.

26.

Instruction och Underwisningh, hwad wij Karl denn Nijonde med gudz nåde etc. hafwe opålagdtt och befalett oss elschelig Edle och Manhaftigh vår tro tienere och tilförordnade Stott-hollere uttöfwer Westhersiöfinnerne och heele Lapmarckerne Baltzer Bäck dersammestädes att utträtte och beställe. Actum Wässby gård denn 8 Septembris år 1607.

(Efter Rikaregistraturen.)

Först. Skall han begifwe sigh op i Lappe-marcken och samptt med Fougderne hielpe till att opbäre skatten, effter den ordningh som wij honom medgifuitt hafwe.,

Till dett andra. Så skall han på Wassöen lathe bygge någre hwss, der han kann boo utbj, och lathe der kaste enn wald omkringh, så att

han kan ware till än Etthundrede man starck der inne, och den rättigheett som wij och Swerigis Crono på Wassöen och uthij för:te Siöfinne och Fiällapmarcker, både på fblek, land och watn af ålder hafwe haftt, den skall han på wåre och Swerigis Rijkis wägner försware. Och efter wår Salige Käre herfader (Christeligh och högloflig i åminnelse) Konnungh Gustaff hafwer haftt sine Fiskiere der opå Wassöen liggiendes, så hafwe wij gifwitt honom i befalningh, att han uthi lijke motto skall holle der wåre fiskiere, och optage skatt utaf alle de der fiskie wele, halfparten emott Kongl. W:des i Danmarckz befalningzmän utaf dem der liggie i fiskie.

Till det tridie. Skall han ingelunda tilstädie Kongl. W:des i Daumarchz befalningzmän att opbäre Rysseskatten wed Siösijden, meere än tredingen, och han tuådeelerne allttifrå Malanger och till Waranger, af den tridie deell som uthi fridzfördragett med Ryssen blef Swerigis Crono opdragen.

Till dett fierde. Skall han lathe hafwe in-seende om Laxefiskett wedh Altha och Thene elfwer, samptt flerestädes der wij wår rättigheett hafwe, och lathe Fougdterne, som öfwer Laxefiskiett satte äre, bekomme den deell som de till fiskiett behöfwe.

Till dett fempte. Så skal han lathe besättie de träsk uthi Lappemarckerne utaf the bönder som boo i Tornö Sochn, som ännu obesatte äre, der som lägenheeten finnes till att byggie och boo, Och de som dett icke göre wele, dem skall han lathe uttschrifwe till Knichter.

Till dett siette. Skall han tilseijie Fongdterne uttöfwer heele Norlanden, der som Strömmen äre, att de skole lathe byggie och förfärdige Laxefischien och opsettie Laxekaar, Item opbyggie Alefiskien der som kann finnes lägenheett till, Och skole undersåtherne, som Cronones strömmen och fiskie brukar, gifwe så wäll halfparten af alle de Neijenögon som de fhå, såsom de uttgifwe af Lax och ååll.

Till dett siuende. Så skal han emillan Westherhafwett och öfre Tornö lathe ophugge någre booder och huus der lägenheeterne äre, der Lapper och andre, när de af och till reese, kunne komme under taack med deres fördzler, effter den Tencke Zedell han i fiordh fick, Lathe hafwe inssende, att med Kyrckior och annett måtte så blifwe beställt, effter som wij hafwe befalett.

Till dett ottonde. Så skall han och tilstädie, att wåre Siölappper skole köpe Reener, och ingalunde dem förbiude, Men de Norsche skal aldeles förbuditt warda.

Till dett nijonde. Skall all skatten, efter denn ordningh honom medgifwän ähr, således opbäres, att ingen förwandling der opå skee må.

27.

Fulmachtt för Erich Johanssonn och Reinhultt Johanssonn, att hafwa befallningen uttöfwer Westhersiöfiorderne. Aff Wässby gårdh den 10 Septembris år 1607.

(Efter Rikregistraturen.)

Wij KARL etc. Göre witterligitt, att wij hafwe tilsatt och förordnett, efter som wij och här med och uthj dette wårtt öpne brefz kraftt tillsättie och förordne desse wåre trogne tienere Erich och Reinhultt Johanssonn, att the befallningen uttöfwer Westhersiöfinnerne med desse efter:ne fiorder, såsom ähre: Orrebyfiorden, Koo-fiorden, Wllöfiorden, Resebottusfiorden, Axiöfiorden, Spillerfiorden, Biurfiorden, Longenäs med någre Finner i åhen, Komokofiorden, Lerottzfiorden, Hwalsundzfiorden, Norre och Södre Pårsångersfiorden, Laxiöfiorden, Tenothekefiorden, Warangersfiorden, Wassiö fiskeläger, hafwe skole. Och skole de efter theres giorde Eedz lydelse ware förplichtede, samme theres ombetrodde kall

Till dett fempte. Så skal h
 de trask uthi Lappemarckern
 som boo i Tornö Sochn, som
 der som lägenheten finnes
 Och de som dett icke gö
 lathe uttschrifwe till Kr

Till dett siette.

terne uttöfwer heele
 äre, att de skole l
 fischien och ops
 Alefiskien der
 Och skole und
 och fiskie b
 de Neijenö
 Lax och

Tij

opå giord är
 som tilförende hafwer
 och Dannemarch, allene t
 atherb
 bood
 per
 k
 March och Rydzlandh och uttgjordt tre daler
 skatt, fyre wäger Rockor eller Bärnisk, dett
 år otto lispund. De skole och ingalunde til
 stalle the Danske, att opbäre Rysseskatten wed
 Aidsijden, i theres befulningh, af den tridie deelt
 som uthj fridefordragett med Ryssen blef Swe
 rigia Crono tillagd. utan de skole den opbäre,

redingh som Swerigis Crono-

siijden hafwer haftt, effter

de förmältt ähr. Och

ähr förordnett Kyr-

r, nemligen, försth

om Wårfrwdagh

omme tilsam-

igheett utt-

ttan tidh

klaar

som the

adth komme utt

huss lefrerett. Ther

ett, att Cronon kan med

skerij och andre nyttigheett

we, då skole de sådantt inthett för-

uthan deruttinnan såsom och i alltt an-

ut sökie vårtt och Cronones besthe. Her eff-

skole våre Fougdtter uthj för:de fiorder, så-

om och våre Siöfinner och Birckarler dersam-

nestädes sikh hörsamligen rätte. Så framptt oss

skall skee till behagh. Ut supra.

Effter:ne Fougdtter uthj Westhersiöfiorderne

Wenhultt Johanssonn och Erich Johanssonn skole

hafwe till underholdh och åhrskosth, hwar sielf

berde, aff effter:ne Fougdtterij.

och embethe troligen och fliteligen förestå, vårt gagn och bestha altidh sökia och fordra, skade och förderf afwärijie och i tidh tillkenne gifwe, Deslikes holle wåre undersåthere Siöfinnerne uthj förte fiorder, försth wedh gudz klare och reene ordh och den Prophetische och Apostolische schriftt, dernesth skole the hafwe inseende, att oss och Swerigis Crono icke skeer af Rysserne eller the Dansche någett intrång uthj samme deres befallningh, uttöfwer de grentzer som emilom Sverige och Rydzland lagde äre, eller och gammall rättigheett, som Swerigis Crono af ålder der hafwer haftt, och opbäre skatten af Siöfinnerne, effter den ordning som der opå giord är, nembligen af hwar Siöfinne, som tilförende hafwer skattet till Sverige och Dannemarch, allene tuå wåger Råckor eller Bernefisk. Men ifrå Orrebyfiordh alltt in till Wassöen, der den andre befallningen tager wedh, skole the tage af hwar Siöfinne, som tilförende hafwer skattatt till Sverige, Danmarch och Rydzlandh och uttgjordtt tre daler i skatt, fyre wåger Rockor eller Bärnefisk, dett ähr otto lispund. De skole och ingalunde tilstädie the Dansche, att opbäre Rysseskatten wed Siösiiden, i theres befallningh, af den tridie deell som uthj fridzfördragett med Ryssen blef Swerigis Crono tillagd, uthan de skole den opbäre,

samptt med denn tredingh som Swerigis Crono af ålder uthj medh Siösiiden hafwer haftt, effter den ordningh som tilförende förmältt ähr. Och aldenstund uthj Titisfiordenn ähr förordnett Kyrckior, Marcknatzplatzer och tider, nemligen, försth om Tomassmässotidh, och sedan om Wårfrwdagh i fasthan, ther Siöfinnerne skole komme tilsammans och köpslage, och då deres rättigheet uttgöre. Och skole the åhrligen uthj rättan tidh göre oss uthj wår Räckninge Cammer en klaar och oförfalskatt räkenskap, och hwad som the till opbördh hafwe, thett lathe i tidh komme utt och hijtt till Cronones wahrhuss lefrerett. Ther the och finne lägenheett, att Cronon kan med flere hemman, fiskerij och andre nyttigheeter förbättre blifwe, då skole de sådantt inthett försumme, uthan deruttinnan såsom och i alltt annatt sökie wårtt och Cronones besthe. Her effter skole wåre Fougdtter uthj för:de fiorder, såsom och wåre Siöfinner och Birckarler dersammestädes sigh hörsamligen rätte. Så framptt oss skall skee till behagh. Ut supra.

Effter:ne Fougdtter uthj Westhersjöfiorderne Reinhultt Johanssonn och Erich Johanssonn skole hafwe till underholdh och åhrskosth, hwar sielf fierde, aff effter:ne Fougdtterij.

Aff Fougden uthj Westherbottn:
 Penningar 50 Daler.

Aff åhrlige Renthan:
 Humbla 4 L§
 Smör 12 L§
 Reener 10 st.

Aff Tijenden i Norlanden:
 Miöll 12 tunnor
 Maltt 15 tunnor

Af Fougden i Hudingzwalddh:
 Saltt 12 L§

Men af theres eigen opbördh skole the tag
 Saltt och Torfisck . 12 L§

Af hwar Siölap, som the af deres godwillie
 skole gifwe dem

Fisk $\frac{1}{2}$ wagh.

För:te Partzeler skole Fougdterne hwar
 sin befallningh dem uthan oppeholdning lefwe
 rere. Actum Wässby gård denn 10 Septembri
 år 1607.

Fulmacht för Erich Jahanssonn, att sättie grentzeskildnadenn. Aff Wässby gårdh den 11 Septembris år 1607.

(Efter Riksregistraturen.)

Wij KARL etc. Göre witterligitt, att wij hafwe uthj fulmachtt och befallningh gifwitt denne wår tro tienere och Befalningzman uttöfwer Westhersiolapperne, Edle och Manhaftigh Erich Jahanssonn, att han skall draga till Basiokj och Nougdoma, och kennes dem under Swerigis Crono, så framptt the liggie på denne sijdan om Elfwen som wetter till Waranger, och skall han settie grentzeskildnaden alltt ifrå Westherhafwett och op till Åmunnen i Enareträsk, ther som wår Stotthollere på Ulaborgh och uttöfwer Österbotten Isach Behm thett lychede, Och skall han icke tilstädie Rydzen, att tage skatt lengre än thill then åå som löper uthj Enareträsk. Der för:te Lapper wette sigh effterrätte. Ut supra.

29.

**Tencke Zedell, hwad wij Karl den Nijonde hafwer
befalett wår tro tienere och Fougde uttöfwer
Uma, Pijtha och Ångermanne Lappemarcker,
Peder Erichssohn, att utträtte och beställe.
Actum Wässby gård denn 11 Septembris 1607.**

(Efter Rikaregistraturen.)

Först. Skal han wed Kyrckian, som opbygdt
ähr, förordne och settie Marcknatzplatzer och tij-
der, ther Lapperne skole komme tilsamman och
köpslage och theres rättigheeter uttgöre. Till
samme platzer och tijder skole och Birkarlerne
med theres köpenskap komme, och ther handle,
dock icke för än Fougden försth hafwer haft
fiorthon dagars tidh att opbäre wår skatt och
opköpe the Skinwahrur som wij behöfwe.

Till thett andre. Skall wår Fougde hafwa
inseende der med, att ingen skall effterlathitt blif-
we, att fhare kringh om Lappemarcherne och köp-
slage som the her till giordtt hafwe, uthan till
för:te Marcknatzplatzer.

Till thett tridie. Skole Birkarlerne, som
samme Marcknatzplatzer besökie, gifwe oss hwartt
tijonde Skinn, och hwartt tijonde Lispund Torfisk
som the opköpe, Elliesth skole the som Reener
hafwe, så wäll som Lapperne, åhrligen gifue till

skatt desföruthan hwar tijonde Reen, och den skall wår Fougde strax opbäre.

Till thett fierde. Skole Birkarlerne ware förplichtede, hwarie tuå att opsättie och ophugge een bodh och stuffw wed hwar Marcknatzplatzen som the besökie.

Till thett fempte. Så skall wår Fougde uthj Uma, Pitha och Ångermanne Lapmarcher gifwe achtt opå, huru monge Reener ther slåes, och skole the gifwe oss hwar tijonde hudh som the slå af Reenerne, hwilken Fougden till wårtt behoff strax opbäre skall.

Samma meningh för the andre Fougdterne.

30.

Försäkringz bref för dem som wele nedersättie sigh wedh Altha elff uthj Lappelandh. Aff Sätthagård denn 10 Novembris 1607.

(Efter Rikaregistraturen.)

Wij KARL etc. Göre witterligitt, att wij hafwe gifwitt oss elschelig Edle och Welbördig wår tro mann och Stotthollere uttöfwer Lappekarlerne, Baltzer Bäck, i befalning, att han skall besättia Altha Elff medh folck, och gifwe dem tilståndh, att der byggie och boo, och tilseijie them

Sex åhrs frijheett, Och skole förte undersåthere som der sigh nedersättie wele, ware förtencht att then skatt som dem warder opålagdt, och the drägeligesth kunne uttgöre, der utaf skole the uttgöre oss och Swerigis Crono twedelerne och tredingen skole the skatte till Norgis Crono effter som af åkler waritt hafwer. Hwarföre lofw och tilseijie wij allom them, som sigh der nedersättie wele, sex åhrs frijheett, och när the sex år förlopne ähre, skole the sådan skäligen skatt läggies, och oss deres skatt och skuldh utgifwa som tilförende år gifwitt tilkenne. Dette hafw wij allom them, som sigh der nedersättie wele medh dette wårtt öpne bref welett witterligt ware, och tilkenne gifwitt, på dett att hwar och en hafwer sigh effter dette bref att rätte. U supra.

31.

Fulmacht för Benalt Johansson att wara Lapp Fougde öfwer Titis Fiorden in till Warange Af Wadstena den 19 Martij 1609.

(Efter Riksregistraturen.)

Wij CARL etc. Göre witterligitt, att efft Lula Lappemarck icke kan mistes ifrå den B

befalningh som vår tienere och Lappe Fougdté Ren-
 noldt Johansson her till widh Siösidan hafwer haft
 ifrå Titis Fiorden in till Ulfznäs, och en Fougdté
 kan begge befalningerne förestå, derföre så hafwe
 wij tilsatt och förordnet, effter som wij och her
 medh tilsettie och förordne för:de vår tienere
 Renalt Johanssønn till Fougdté och befalningzman
 både uthöfwer Lula Lappemark, såsom och then
 delen widh Siösidan, ifrå Titis fiorden in till
 Waranger, och skall han ware förplichtedt vår
 och Swerigis Crones rättigheet att förswara, och
 i ingen måtto förminska latha, såsom och opbära
 Skatten både af Sibfinnerne och Lapperne, effter
 den Ordningh som wij hafwe göra lathit, och
 ingelunde opbära Penningar för fisk, som nu skedt
 ähr. Han skall och ware förplichtadt att holla
 Undersäterne widh Lagh och rätt, och i allo
 motto så förestå sitt tilbetrodde kall och äm-
 bete, som han för Gudh, oss och hwar ärlig man
 tryggeligen kan til swars wara. Befale förden-
 skuldh våre Undersäter i för:de befalningh kienne
 och anamme för:de Renardt Johansson för deres
 rätte Fougdté och ingen annen, bewisendes honom
 på våre wegner hörsamheet och lydno, och lefrere
 honom i rätten tiidh hwadh de oss skyldige och
 plichtige äre. Datum ut supra.

32.

Instruction och Underwisningh, huar effter then Stormechtige Högborne Furste och Herre, Her Carl then Nijonde, Sweriges, Göthes etc. etc. will at H. K. M:tz utskickede Mester Daniel, Tideman Skrou, Stellan Mörner, Pedher Hansson och Ahrendt Jostingh medh deres medhöllliende skole sikh i deres pålagde reese efter rätte. Actum Stokholm then 4 Julij år 1610.

(Efter Rikaregistraturen.)

Först. Skole the begifwe sikh then nermeste wäghen the kunne in till Titisfiorden, wedh Wästerhafwet, och när de dijt komme, så skole the sedhan begynne opbähre Skatten på Sweriges Cronos wägnar af Siöfinnerne, alt ifrån Titisfiorden och in till Malanger, lijke så mycket som K. M:tz i Danmarkz Befalningzmän der opboret hafwe, bådhe i peninger, fisk eller huad wahrur dett sedhen helst ware kan, Och sedhen tilseije LapFougden ther nu är, at han och här effter det åhrligen giöre skall, eller och huar denne Fougden icke dogde, skole dhe sättie der en annen.

Till thet andre. Huar dem nu sådant af de Danache blifwer förwägredt, och de på deres sijdh icke wore starkere, än som K. M:tz utskic-

kede, då skole the seije at de ändeligen wele hafwe Skatten der af, Ty det är K. M:tz eigen grund och land, och H. K. M:t hafwer der uthi lijke rättigheet i alle deeler medh Konungen i Danmark: Derföre så will och H. K. M:t ware lijke rådende och hafwa äfwen så mycken Skatt der sammastädes som Konungen i Danmark, Och sedhen skole the och ther effter opbähre Skatten. Män är det och så, at the Dansche äre starkere ähn som K. M:tz utskickede, och the medh wäld wele sådant försuahre, då skole K. M:tz utskickede seije dem, at the wele draghe hem och sådant kungjöre deres allernädigeste Konungh och Herre, Män de wele fuller komma en gångh så starke igen, at de skole ware suahrs godhe. Är det och så at Konungeus i Danmarkz Befalningzmän de tilbiude dem en deel aff Skatten, efter som de tilförende hafwe giordt, då skole de icke tagha en peningh, uthan seije at the wele hafwe halfparthen medh dem i all Skatt, så att de skole gifwe lijke så mycket till K. M:t, som till Konungen i Danmark, och der de det icke få, så skole the och inthet taghe.

Till thet tridie. Så skole de och seije dem, at the inthet hafwe handlet rätt ther uthinnau, at the hafwe wedh Althen brändt op K. M:tz huus, som doch på K. M:tz eigen botn och

grund satt war, och icke allenest brändt det ene huset op, uthan taghet det andre huset som och der bygd war och flott på en annen ort, ther som och H. K. M:tz eigen grund är, och satt det der op, och än i dagh bruke, såsom och förbiude Siöfinnerne at gifwè H. M:t den Skatt och rättighet, som H. K. M:t hafwe bör. Item för iage Lapperne af deres rätte Boställe och trugedem wthur Fiorderne. Så effter at sådant är aldeles orätt och emot thet Stetinske fördraghet, så skole the och wars förtenchte till at flyttie samma huus dijt igen, som det förre stodh, och sättie det der op, såsom och lathe H. K. M:tz Fougder her effter obehindret opbäre Skatten af Siöfinnerne, eller huar det icke skeer, så skole de wette, at man tencker till det medel der medh sådant öfwerwäld och orätt måtte styres

III.

Handlingar rörande Bergqvara borgrätt, 1642—1692. *)

1.

Utdrag ur Göta hofrätts protokoll den 9 Maj,
16 och 30 September 1642.

(Efter en bestyrkt afskrift.)

Anno 1642 den 9 Maj.

Samma dagh inlades een Supplication aff Lagläsaren Nils Eskilsson, begärrar ödmjukeligen un-

*) Dessa handlingar, som ytterligare belysa den särskilda domsrätt, hvilken fordom tillhörde Bergqvara gård, och till hvars historia redan i 32:a delen åtskilliga bidrag blifvit meddelade, äro, med undantag af den sista, hemtade ur grefliga Bondeska arkivet vid Säfstaholm.

Bergqvara egendom, i Bergunda socken och Kinnevalds härad af Kronobergs län, har på 1300:talet tillhört släkten Leijonansigte, och kom omkring år 1400 genom gifte till släkten Trolle; egdes från 1471 af herr Arvid Birgersson Trolle, Svea rikets råd, riddare m. m., till dess han afled på Lillö i Skåne den 20 Febr. 1505. Efter honom tillföll Bergqvara sonen i tredje giftet, herr Ture Trolle, Svea rikets råd, riddare, död på Bergqvara den 12 Mars 1555. Gården innehades sedan af hans enka, fru Malin Eriksdotter (Gyllenstierna), som lefde till omkring 1580. Då af hennes tretton barn alla fyra sönerna

derrättelsse, om han må hålla Borrätt på Berqvara Sätegårdh, effter som Wälb:ne H:r Lars Sparre dett af honom begärat hafwer, serdeeles effter bem:te gårdh Berqvara är till den lofflige Sparrens familia devolverat *).

Inlade der bredewidh een Copia af Wälb:ne H:r Lars Sparres breef Nils Eskilsson tilskrefwit,

och tvenne döttrar aflidit ogifta före modren, blef hennes betydliga qvarlåtenskap delad i sju systerlotter, hvarvid Bergqvara tillföll dottersonen Johan Larsson Sparre, sedermera ståthållare på Kalmar och der halshuggen 1599. Efter honom ansågs Bergqvara sakfallet till kronan, och skänktes af Carl IX först till under-amiralen Johan Gottberg samma år, och sedermera till riks-amiralen Carl Carlsson Gyllenhielm. Då Gyllenhielm den 26 Juni 1615 upphöjdes i friherrligt stånd, bestämdes det honom redan skänkta Bergqvara att vara hans friherreskap. Men då Johan Sparres enka Margareta Brahe återkom från Polen och återfordrade en del af Bergqvara, såsom varande hennes morgongåfva, erkändes denna hennes rätt af drottning Christinas förmyndare den 14 Juni 1637, sedan hon ingått förlikning med Gyllenhielm, som låt ersättning i andra kronans gods. Från 1642 till 1644 egdes Bergqvara af Margareta Brahes systerson, riks-rådet friherre Lars Eriksson Sparre, som tillika var Johan Sparres brorson; efter honom af sonen, friherre Svante Sparre, landshöfding i Upsala, död 1652, gift med Görvel Bååt, en systerdotter till Carl Carlsson Gyllenhielms fru och uppfödd i hans hus. Sedan fru Görvel aflidit 1679, tillföll Bergqvara hennes son, kammarherren friherre Lars Sparre, under hvars egoud jurisdiktionen upphörde.

*) Se Bilagan 1.

der uthinnan han begärrar, att Nils Eskilsson wille hålla Borrätt opå Berqware Sättegårdh *).

R:o 1: Effter som H:r Lars Sparre sielf i sitt breef till Lagläsaren bekänner, att medh Borrätten opå några åhrs tijdh är der medh afstådt:

2: Weet icke Rätten om H. K. M:t will til-låta honom hålla Borrätt, sedan som Hoffrätterna blefwo installerade; Ty bewilliades Lagläsaren afskedh, att han medh Landzhöffdingens inrådande gör sikh försäkrat aff äganden för alt efftertaal medh gode skääll och bewijss på hanss rättigheet at hålla Borrätt, och lyder som föllier.

Giörs witterligit att Lagläsaren Nils Eskilsson hafwer i den Kongl: rätt inlagt een Supplication, begärandes Rättens förklaringh, om han nu må opå Berqware gårdh hålla Borrätt: Hwar opå föll detta swar: Att ändoch den Konungzliga Rätt är willigh att handh hafwa hwars och eens wällfågne frij- och rättigheet, lijkwäll emädan Adelige privilegier förmå, att den som sikh på någon synnerligh rättigheet på gårdar och öijar be-ropar, måste den bewijsa; Och denne rätt inge skiäll eller bewijss ännu tedde ära, att Rättegångh må hållas på Berqware gårdh, hwilken af bem:te gårdz ägande berättas opå någon tijdh hafwa

*) Bil. 2.

warit aflagd; Eijhåller weet Rätten, som å H: K: M:tz wägnar den Kongl. Regeringhen sedan Hoff Rätten bleef insatt, will effterlåta i hwadh saker, och på hwilka gårdar, och huru wijda Borrätt hållas skall, hwarföre och på det Lagläsaren icke må i någon mätto emoot eens eller annors rätt sigh förgriipa, ähr den Kongl: Rättz meeningh, wara för Lagläsaren säkrast, att han låter sigh aff sine Principaler, som wilia att på Berqwara gårdh Rättegångh hållas skall, medh så gode skääl och bewijss på dheras rättigheet som och Landzhöfdingens inrådande så försee, som Lagläsaren uthi alt efftertaal försäkra och Swars godh hålla kunna. Såleedes wara i den Kongl: Rätt föraffskedat, witar undertechnadt medh egen handh.

Den 16 Septembris.

Uplästes Wälb:ne Hr Lars Sparres bref uthan dagh och dato gifwer tilkenna, att han hafwer effter urminnes och loffligh plägsedh på Berqwara gårdh låtit hålla Borrättz Tingh aff Lagläsaren Nils Eskilsson, der iblandh är een Domb afsagder om Nils Månsson i Bergunna, som hafwer slagit sin Fadher Månss Offaszon, hwilcken han hijt insänder till Resolution, begärer skrifte ligt swar: dock icke till den ände, att dett honom eller hanss arfungar uthi förbem:te gårdz rättigheeten icke skall nu eller framdeles skall

wara præjudicerligt, uthan såsom sådanne och andra saker hafwa af uhrminness tijder och långligt öffligt bruuk warit resolverade aff rätta Jordägande och Hwsherren, såsom i Hans Farbroders H:r Johan Sparres tijdh skedt är, derföre han och resolverat hafwer samma bruuk att effterkomma *).

R:o. Effter det affskedh som Lagläsaren den 9 Maj förleden bewiliades, kan Rätten här på inthet resolvera, för än Hans Nåde Præsidenten sielf tilstådes kommer. Hälst effter Rätten synes, att H:r Larss Sparre ännu effter Adelens privilegiers ytterste puncht, icke hafwer sufficienter bewijst sin prætenderade rättigheet, att Jordäganderne på Berqwara måge sielfwe resolvera Sakerne, som han nu hafwa will. I lijka måtto blifwer domen oresolverat.

Den 30 Septembris.

Samma dagh uplästes på nytt dett breef som H:r Lars Sparre Rätten tilskrefwit hade om Berqwara gårdz rättigheet, och der om eenhälligt slutat, att Rätten will sigh hooss H: K: M:t i underdånigheet förfråga, om H: K: M:t will sådant tillåta, effter äganden skrifwer sådan rättig-

*) Bil. 3.

heet hafwa opå bem:te gårdh aff uhrminnes tijdh warit bruukat och öfwat.

Här om bewiliades breef till H: K: M:t hwilket lyder såleedes:

Stormechtigste Fröken Allernådigste Drottningh.

Edhers Kongl. Maij:t förhålle wij här medh underdånigst icke, dett Wälb:ne H:r Lars Sparre hafwer i påstående Session genom sin Skrifwelse gifwit oss tilkänna, att efftersåsom dett Herresäte Berqwarä är genom itt lagligit arffskifte och jämkningh kommen uthi hanss possession, och till att ställa i wercket dhe rättigheeten och privilegier, som han förmeenar att bem:te gårdh skall wara donerat medh, altså hafwer han låtit der samstädens hålla Borgrättz Tingh, som han dett kallar, och där till Dombs alle förefallande saker uptaga låtit, och sielf dhem resolverat, undantagandes een högmålss saak, om een hans bonde, som hafwer slagit sin fadher, hwilket (effter dett faller honom betänckeligit, så wijdt hauss person angåår, den resolvera) han oss tillskickat hafwer, att wij den förklara wille, dock på dett att honom eller hanss arfwingar der medh inthet præjudicium uthi deras rättigheet skee skulle, effter han förmeenar sigh hafwa den frij- och rättigheet, såsom en Jordägande aff Berqwarä gårdh, sigh

på alle saker sielf resolvera, hafwer han begärt, dett wij wele hanss förbehåldh låta föra till Acta, efterkommandom till underrättelse, som E: K: M:t medh mehra aff H:r Lars Sparres breef sub Lit. A. sampt dhet skriffteliga affskedh, wij uthi näst förledne Session, sub Lit: B. hafwe meddeelt Lagläsaren Nils Eskilsson öfwer hans förfrågan, om han må hålla Borrätt på Berqwara gårdh, copialiter här hoos fogade, nådigst täcktes att see; Så alldenstundh detta är itt important och wicktigt ährende, som angåår E: K: M:tz högheet och rätt i lijf- och högmålss saker, och oss ännu, som Adelige privilegier uthi den 44 puncht dett biuda, icke bewijst är, hwadh Rättigheet Berqwara gårdh är donerat medh, detta föruthan så tilståår H:r Lars Sparre, att berörde rättigheet hafwer på någon tijdh warit uphäfwin. Eliest så hafwer in till Datum ingen låtit sig finna, som rätten om sådant hafwer anmodat, ty hafwe wij oss på den aff honom insände Criminal saak ej kunnat förklara, eller hans protestation ad acta föra låta, förän wij om detta hans anmodande hade E: K: M:t i underdånigheet notificerat, ödmunkeligen fördenskull förfrågandes, om H:r Lars Sparre må wara tilstadd att låta hålla Borrätt på Berqwara gårdh, och alle saker, både lijf- och högmålz-, som der blifwa afdömde emoot usitatam

praxin och Rijkzens beslutt, sielf dem resolvera och förklara, och inga saker remittera till Hoff-Rättens resolution, och i så måtto icke håller wara förplichtat effter Rättegångz Ordinantien att inlefrera domboken på dhe saker, som på Berqware gårdh optagas och affdömmas, hwar öfwer wij underdånigst förbijde E: K: M:tz Nådige förklaringh, huru wij oss i denne saak ställa skole, på dett wij icke måge oss emoot E: K: M:tz högheet i slika saker förgräpa. Wij insinuera här jempte underdånigst een Copia aff wårt breef till H:r Lars Sparre, sub Lit: C. der aff E: K: M:tz nådigst behagar förnimma, hwadh swar wij honom på hanss begäran gifwit hafwa. E: K: M:t till lycksampt Regemente och stadigh wälmågo uthi Gudz dhenss aldrahögstes beskydd och beskerm underdånigst befallat etc.

I lijka måtto samptycktes Breeff till H:r Lars Sparre, att gifwa honom till förnimma orsaken, hwarföre Rätten sigh om dhetta hoooss H: K: M:t måste förfråga, deducerandes medh tienlige ordessätt, huruleedes denne Kongl. Rätt gerna seer att han niuter sin rättigheet så wäll som på alle andre. Och effter saken är H: K: M:t andragen, altså kan han der in loco stadder dess snarare H: K: M:tz resolution affordra, och sin rättigheet defendera.

Brefwet lyder som följer.

Wij Johan Skytte etc. Hälse edher Wälb:ne
H:r Lars Sparre medh Gudh alzmecktigh, re-
spective broder- och wänligen och förhålle edher
här medh icke, oss hafwa edhert uthan stadh,
dagh och åhr afgågne breef den 16 Semptemb:
nästförleden wäll undfångit, och der af förnummit,
hurusåsom i hafwe effter een förmeent gammal
plägsedh nu nyligen låtit hålla Borrätt opå Ber-
qwara gårdh, och alle der samma städes förlopne
saker sielfwe resolverat och förklarat, undanta-
gandes een högmålz saak, angående een edher
bonde, som hafwer slagit sin fadher, dhess domb
i tillijka medh fadrens intercession skriftt haffwe
tleskickat, medh wänligh begäran, dett wij icke
alleenast wille samma saak resolvera, effter dett
faller edher betänckeligit (så wijda edher person
angår) den att förklara, uthan och der brede
widh edhert förbehåld till Hoffrättz acta föra låta,
att i berörde domb icke till den ände hafwe till
wår förklaringh stält, att edher eller edhre efter-
kommande derigenom nu, eller i tilkommande
tijder, skulle skee något præjudicium i deres för-
meente rättigheet, hwar opå wij dhetta till ett
broder- och wänligt swar wele edher gifwit
hafwa; Att såsom wåre Embeter förnembliest
ferdra och kräffia, att hålla hwarjom och enom

widh Lagh och sina wälfågne frijheeter och privilegier, altså, så myckit oss anstår, äre wij öfwerbödige, willige och benägne, edher wänlige begäran att fullgöra och effterkomma; Men när wij betrackte att dett ährendet tangerer icke allee-
 nast denne Rättz jurisdiction, uthan som mehr är, H: K: M:tz Rätt och Högheet uthi alle Lijff- och högmålz saker effter den 16 punct i Rättegångz Ordinantien innebåldh; Thee skiäll och bewijss att Berqwara skall widh een sådan rättigheet privilegerat som i uthi edher skrifwelsse förmåle om, wara försedd, ähre oss ej håller, effter adelige Privilegiers 44 punct om den Konungzlige Rättz sidst gifne affskedh, till Lagläsaren Nils Eskelsson tedde och framwijste; ty kan dett icke för oss wara förswarligit, att wij uthi desse H: K: M:tz omyndige åhr i någon måtto skulle peccera emoot Rättegångz Ordinantien och den rättigheet, som H: K: M:t och Cronan sîgh förbehållit hafwer; Uthan såsom oss om sådant sedan denne Hoffrätt bleef insatt, aldrigh är wördit hwarken af een eller annan anmodat, och wij icke underrättade äre, huru H: K: M:t Nådigst behagar häruthinnan procederas skall, altså nödgas wij först och fremst häröfwer i underdånigheet intaga H: K: M:tz Nådige förklaringh på dett Cronan må behålla sin rätt, och hwar och een

niuta sine wälfägna privilegier, och rätten för alt efftertaal nu och i tilkommande tijder i så måtto wara försäkrat och swars godh. Och ju för edher behagade der opå widh håfvet här öfwer att förskaffa resolution, ju förr skole wij finnas redebogne att effterkomma hwadh H: K: M:t i dhetta ährandet förklarandes warder, så att hoos oss sedan eij mangell wara skall, förmode, såsom och wänligen begäre, att i oss häruthinnan icke förtenckie, thee där gratulere att Berqwara är kommen uthi edher possession, och önske edher till myckin lycka: Wij finnes edher altijdh beredwillige.

Och befalle edher här medh i Gudz thenss aldrähögstes protection till all begärligh wälmåge, broder- wänligen och wällwilligen. Aff Jönköpingh den 5 Octobris 1642.

Bilagor.

1.

Nådige, Wälb:ne, Wälb:ge, Lagwijse, Lagfarne Herrar och Män uthi Götha Hoffrätt, E: N:der Hr Högh- och Wällwijssheeter skall min underdånige och ödmiuka tjänst städze bewijsas den stundh iagh lefwer etc.

Den Hög:e Kongl. Hoffrätt här medh ödmu-
keligen tilkännagifwandes, att Edle och Wällb:ne
H:r Lars Sparre hafwer migh tilskrefwit aff den
2 Aprilis innewarandhe år och bedit att iagh
wille effter een gammal sedwane hålla Borrätt på
Berqwara Sätsgårdh som copia aff inlagda breef
uthwijsar. Så emädan sanfärdigt är att iagh till-
förne oppå den Högwälb:ne Herrens H:r Carl
Carllssons RijkzAdmirals wägnar der hafwer hål-
let Borrätt, emädan dett war Frijherreskap. Och
emädan samma gårdh Berqwara nu är under den
lofflige Familien dhe Sparrers devolverat, altså
will iagh migh i underdånigheet förfrågat hafwa,
om iagh här effter opå bete Gårdh må sådan
rättegångh hålla, på det iagh migh i så måtto
icke förgriper, förwänter gunstigh resolution. Den
Hög:e Kongl. Götha Hoffrätt Gudi befallat. Och
förblifwer

E: N:r H:r och Högwijssheter
ödmuke och underdånige
Tienare

NILS ESKELSSONN.

2.

Min wänlige hällsan och alt mehra godt aff den Aldra Högste Gudi altijdh tillförennde etc. Tilförseandes gode wän Lagläsare Nils Eskelsson; efftersåsom een gammall loffligh plägsedh hafwer warit oppå Berqware Sätessgårdh, att der hafwer hålletz Borrätt, och nu på någre åhrs förlop är sådant afstådt, hwarföre och emädan der nu äre någre saker att förrätta, i wille wällgöra, att när i derom aff min Fougde ombudne blifwe, wille taga några gode Män uthaf Nämnden medh edher, samma saker der på Gården ransaka och förretta. Jagh är Edher medh all tackseijelsse gerna till willie och behagh igen uthi hwadh måtto iagh kan. Och befaller Edher här medh dhen högste Gudi till all wällfärdh. Aff Stockholm den 2 Aprilis Anno 1642.

E. G. W.

LARS SPARRE.

3.

Wälb:ne, Wälb:ge, Höglärde, Wällacktade och Lagfarne H:r Præsident och samptelige Assesores, Högtährade k. Broder och tilförlåtne gode wänner etc.

Efftersåsom dhetta gamla och uhrminnes Herresäthe Berqware Gårdh igenom itt lagligt arffskift och jämkningh medh mina Syskone är kommin uthi min possession, hwarföre iagh icke obilligt effter tilbörlighet hafwer observerat och uthi acht tagit samma förb:te Gårdhz och aff uhrminnes tjders lofflige och här till brukelige plägsedh uthi deres sedwanhliche Rättigheeter och privilegier såsom förb:te gårdh igenom wåre Förfäders wällförtiente Meriter (uthan all twifwell) af framfarne Konungar gunsteligen hafwer warit donerat, Samma loffliga bruuk att efterkomma, hafwer iagh och stält uthi wercket, och fördenskuil her uppå gården, igenom Lagläsaren Nils Eskellsson, medh een tillsförordnadh lagligh Nämdbh låtit hålla Borgrättz Tingh, och iblandh andra saker, som den tjdh förlupne äro, hafwer sigh och presenterat een högmålz saak angående een min bonde som skall hafwa slagit sin fadher, hwilken saak medh andra flera små saker tilbörligen afdömbde äre, och emädan såsom sådanne högmålz saak, jempte andra flere sakers affsagda dommar uthaf uhrminnes tjdor och långligt öffligt bruuk altjdh hafwer warit resolverade aff rätta Jordäganden och Huussherren, som någre gamle män annu minnas wara skedt uthi min Sal: Farbroders H:r Johan Spärres tjd, effter hans för-

fäders gamble uhrminnes häffd, som uti lijka högt värde emoot breef och segell, uthi wår Lagh blifwer æstimerat, hwarföre iagh och resolverat hafwer samma lofflige bruuk att effterkomma, uppå dett att mine effterkommande Erfwingar migh icke för någon owittigh försummelse uthi dhess rätta frijheeter tillbörligen skole beskylla, Men såsom dett (så wijdt min person angår) faller migh betänckeligt att resolvera uppå denne högmålz saak: hwarföre will iagh hafwa den till dhen Höglöffliga Kongl. Hoffrätt fljttwänligen remitterat, medh fljttigh begäran att Wälb:ne herrar här uppå medh första resolvera wille, och migh skriffteligh swar bekomma låta, dommen så wäll som faderens intercessions skriffit sändes här innelyckt Wälb: H. tillhanda, Och emädan såsom detta icke är uthi den meeningh skedt, att migh heller mina Erffungar uthi förb:te Gårdz Rättigheeter och privilegier skall nu håller framdeeles wara præiudicerligt, altså will iagh här brede widh tillbörligen hafwa migh och mine effterkommande Erfwingar förbehållit så wäll som nu uthi tilkommande tider all den frijheet, Rättigheet och Privilegier som af uhrminnes tider uppå dhess gårdh och godz hafwer warit brukelige, förhoppas såsom och wänligen begärer, att dhetta rättmätige förbehållande måtte uthi Hoffrättens Achter eff-

terkommandenom till rättelsse blifwa annotera
såsom och att Wälb:ne Herrar sampteligen dhet
uthi bästa meeningh uptaga weela, och migh u
alles W. H. samptelige favor och gode benägen
heet altijdh låta wara befallat, förblifwandes stads

W. B. H. S.

Tienstwillige Broder
och wän

LARS SPARRÉ.

Att offuansch:ne Copier ähre lijka lydande
medh sine originalier, såsom ock att dess Proto-
collum ähr aff Diario rätt extraherat, wittner iagh
medh egen handh och Nampn

DAVID FOUGD (?)

S: Jud: Notarius p.

2.

Utdrag ur Kinnevalds häradsrätts protokoll den
19 och 20 Juni 1643.

(Efter en bestyrkt afskrift.)

Anno 1643 den 19 och den 20 Junij stodh
lagha tingh i Kinnewallz häradt weedh rättan
tingz stadh Dämningelanda, öffuerwarandes på
Landzhöfdingenz Wällborne Bängt Bagges wagh-

nar, Edle Wålborne Jöns Gyllensparre till Klech-
kingeholm, uthi fogdens ställe underfogden wällat
Jan Swenson i Steenslandha, sampt Heradtz-
Nembden.

Nämbden.

Håkan Slenk i Formetorp.	Carll i Clasamåhle.
Swen i Uthnääs.	Måns Sp Clasa- måla.
Carll på Berget.	Boo i Wederslöff.
Nils i Skorffudden	Pär Jönson i Apell- rydh.
Andhers i Skeda.	Swen i Böckebaken.
Jon Pärson i Öijia.	Pär Bängtson i Här- nesås.

Samma dagh kom för rätta Wålborne Herres
Her Lars Sparres Fogdhe på Berquara, Erligh och
Wällförståndigh Gabriell Erichsonn, och tillfrå-
ghadhe denne Nedrige Rätten, huadh däm wetter-
ligit war om Berquaras gamla Sedhwanna och
Jurisdiction uthi Trollernars, jämwäll Her Johan
Sparres tijdh, och, alt sedhan uthi Rijkz Admi-
ralens Höghwålborne Herres Här Carll Gyl-
lenhiällms tijdh ähr hållet procederett. Tå kom
fram en felle gamball man, Månss Hindrichson i
Ask, huilken i gamble dagar hafuer länghe tiänt
på Berquara för tjänstedräng, och alt sedhan

boot på godtzet. Deune samme wittnar enen aflagdan eedh, at i hans barndoms tijdh, jäm-wäll och sedhan, haffuer stååt borrrätt i Her Johan Sparres tijdh. Boo Månsson i Wederslöff, en aff heradz nembdeman, berättade at hans farfader Störgie i Wederslöff, huilken war der Rättare i Fru Malins tijdh, hafwer det samma för sin barnn berättat, at Berquara bönder altidh hadhe sin Rättegångh på Berquara och icke på Heradtz tingett. Ithem Håkan Slenk, een aff heradtz nembdemän, wittnar effter aflagdan eedh, at han i Her Johan Sparres tijdh war medh sin fadher der weedh borrrätt, huilken war en gammall Nembdeman. Ithem Månss Håkanson i Bärguna en felle gammall man, huilken hade warit Här Johan Sparres Rättare, och beuiste sigh wara till ålder 100 åhr gamblan, affladhe eedh, at i Fru Malins och Her Johan Sparres tijdh stodh altijdh Rättegångh på Berquara. Item Nils Jönsson i Ask wittner och det samma at der stod Rättegångh i Her Johan Sparres tijdh effter aflagdan eedh. Item Swen Jonson i Bökebaken, en gammall Nembdeman, wittnar och effter aflagdan eedh, at ner han tiänte Jungfrun på Gåfuetårp, Her Johan Sparres Syster *), at han foldhe Jungfruen

*) Detta är ett misstag. Johan Sparres helsysstrar dogo i barndomen. Jungfrun på Gåfvetorp var hans

och hannes fogdhe till föreb:te Berquara gårdh och då stodh Rättegångh. Item kom fram Måns Swenson i Bärguna, huilkens moder Karin Pärssdotter beuiste sikh wara 120 åhr gamball, och berättar at i Trollernes så och i Fru Malins tijdh, jämwäll och Her Johan Sparres tijdh, hölltz Bor-rät och alt sedhan. Item Jon Pärsson i Öijia, en gamball man, huilken ähr opfödd på Berquara godtz i Marklanda strax weed Berquara wittner och detsamma. Item Swen i Uthnääss, en gamball Nämbedeman, wittner och detsamma. Item Carll i Klasamåhla och Carll på Bärget wittna och detsamma. Till wisso att sålunda å tinge ransakat och wittnat ähr som föreskriffuit ståår wittnar Laghläsaren medh egen hand underskriffuit och signette, bredeweel häradz sedhwanlige in-segell bekräfftatt. Achtum ut supra.

(^{Locus}
Sigilli)

NILS (L. S.) ESKELSSONN.

At dänne Coppia lydher ord ifrån ordh rätt eff-ter sielfua originalett, wittnar iagh underskreffuen.

Gabriell Erichsson.

modersyster, jungfru Margareta Turesdoutter Trolle, som egde Gåfvetorp på 1590-talet.

3.

Utdrag ur Rinnevalds häradsrätts protokoll d
15 Juni 1644.

(Efter en bestyrkt afskrift)

Anno 1644 thenn 15 Junj stodh Laga tingh
Kinnewalz häredt widh Tillestadh, öflwerwarande
Landzhöffdingen öffuer Cronobergz Lähn, dän
Ädelle och Welb:ne Herr Bengt Bagge till Berg
och Lagnöö, Item häradzfogden wäl:e Håka
Jonsson i Birka sampt häradzNembdhamen.

Nembdhenn.

Håkan Slänk i Formene- Carll i Klasemåhla.
torp.

Swen i Bökebaken. Swän j Uthnäs.
Swen Jonsson i Giette- Carll j Rösswik.
skerff.

Boo i Wedhersslöff. Anders i Skeedha.
Pedher Jönsson i Applä- Nilss i Skorffudden.
ridh.

Månss Spegell i Sönnerr- Hans Månsson j Räl
hult. söö.

Samma dagh kom för rätta den Ädele och
högwelb:ne herre herr Lars Sparres tienere och
Landhbofogde wälförståndigh Gabriell Eriksson
på Berqwara och inladhe i rätten en fulmact
giffwen aff den hög-wälb:ne herren aff dat

Stokholm den 8 Junj 1644, däruthj honom befahless her i rätten anhola om Berqwaras gamble uhrmines häffdh i dommar och Executioner.

Uppå Rättegångzhollande ähr tilförende giffwet bewiss.

Män nu bleff ransakatt om Justitie och Executions wässendett, huru derom i gamble dagar haffwer warett hålledt.

Först framfördhe Gabriell Eriksson Jon Pedhersson i Öia, hwilken på Berqware gamble godz födh och opfödh ähr i Marklanda, till sine 70 ähr, och effter afflagdhan edh berättade att på heden widh Örsleqwarn undher gårdhen bleff en justificerat b: d Swen Stärt, hwilken skött en Skiechta i herr Turo Trälle*), och när han dett giorlt hade, ropadhe han, thet sändhe Stärten tigh, och han sågh Stägelett och hollen der dett stått hadde länge sedan, såsom och deropå plätzen sågh der been och styken aff huffudhskallen.

Item framkom en aff häradz uembdh, Boo i Wedhersslöff, hwilken och på Berqwara godz födh

*) Detta skall hafva skedt år 1527, enligt Tegels Gustaf Is historia, del. 1, s. 150. Ture Trolle dog dock ej af såret, såsom det af anteckningen i margen hos Tegel vill synas. Deremot blef hans yngre broder Arvid Trolle ihjälslagen, år 1542, då Bergqvara plundrades af Dackens anhäng.

och upfödd ähr, och när han dränggh war giordhe han dagzwerke på Berqwara och tå bleff Justitie platzen affrödd, och då sågh han så wäll som flere liknelse effter dät som nidhfallett war aff stegelett. När han kom hem och sådant thalade för de gamble Swärföräldrerne Gunell Jan Ringz, tå sadhe en gamull man Gunell Jan Ringz fadher, att en gångh han hadde en ung öffuerdådigh selle medh sigh och kom ridbandess ifrån Wäxiö, rendhe den unge sällen bort till stägelett och ropadhe, kom och ridh medh migh din skielm, hwaroppå giordhe Boo sin edh, att haffua hört för sanne sago aff sine Förföräldrar(!) såsom och haffuer seedt sådhan liknelse.

Item framkom trowärdigh Länsman Pedher i Lunaby och affladhe eedh och berättadhe effter sin modhers ordh, att en Adelsqwiinna hustru Karin, på Gimmetorp boendes, hwilken myrdhe sin man på bemelte Gimmetorp, men hwar hon bleff dömbdh kan man derom icke wetta, men däropå den platzen bleff hon justificerat, och dett ähr sant.

Item framkom en gamull Nembdheman Swän i Bökebaken och berättadhe och witnedhe haffwe hörd effter sin Swärfadher en fällegamull man, Jon Månsson i Diuretorp, och att han hadde för honom berättat, att han offta reste fram och sågh

samma stegell, och på stägelett war lagdt som
na boga och skiechta, och skiächtan war wändh
itt Berqwaras gårdh, allom till en ättersyn och
warnagell hwarföre han der war justificerat, och
deropå Swen i Bökebaken sin edh giordhe.

Sammaledes en ährligh gamull Nembdeman
Swän Jonsson j Gettescherff, effter sin fadher
witnedhe och afflagdh edh, en tröwärdigh fäle-
gamull man Anders Swensson i Gimbla, att han
mintes på samma rum som omtalas war Justitie
platz.

I lika måtto Måns Hindrikson i Ask en ga-
mull man på samma godz affladhe å bok sin edh,
och wittnedhe haffwa aff sin Fadher Hindrik i
Ask hört berättas i saningh, att haffua sedt oppå
förb:te platz haffuer stått Galgie.

Item Måns Swänson i Berguna gamull man
effter afflagdh edh witnedhe och berättade, effter
sin modher Karin, hwilken bewiste sigh warå
120 åhr gamull, honn berättedhe för sin sohn
att på samma bemälte platz stodh stägel och
andre Justitie wärk, och en tidh en hop sutto i
Bergundha by och druko, bleffuo de thalandes
om stägellett, Tåå sadhe en, iagh tör gåå ditt
och hugga en twet deraff, den andre sadhe det
törs intet tu, derom slogo de wadh om ett par
oxar, tå lop then ene i sitt föllerj till stägelett

och högg i hastighet heller rädhoga så att stegelet föll omkull, derföre han bleff fången och måste deropå Berqwara lösa sitt lif.

Finnes och wäll flere som stå här på tingett som och witna dätt samma, och ähr deromb intet twiffel, uthan der ju haffuer warett Justitieplatz, och de gamble på Berqwara haffua hafft der deris halsgericht. Till dätt andre ähr bewisligett att den tidh Justitie platzen flotes ifrån Berqwara gårdz ügor, bleff han flott en $\frac{1}{2}$ Muhl derifrån till Liungzakra på samma godz, och der oprättes, och der rättegångh sampt tingh haffuer warett hollett på pass till 24 ähr sedhan, då samme tingstugu nidföll, och sedhan bleff hon bygdt på ett annat rum och stelle. Att sålunda ähr ransakat och i saningh besunnet witner Lagläsaren Nils Eskelsson medh sin undhers:ne handh och signette sampt de 12 Edsworne i Nembden medh deris sedhwanlige insigell.

(Loco)
(Sigil:)

At thenne Copia enligh är emot sielfua originalet, och ret vidimeret, vitner underteknet medh egen underskrifuen handh. Actuum Berk-uara den 21 Junij 1644.

NILS ESKELSSON mpia.

4.

Bergqvara borgrätts dombok för åren 1642 och 1647.

(Efter originalet.)

Anno 1642 den 30 Junij hölz rettegångh på Berqvara gårdh, öfwerwarandes Högwälborne Herre H. Lars Sparres Fougde Ehrligh och Försichtigh Gabriell Erichson, Häradzfougden Theophilus Graan sampt Nembden.

Aff Häradz Nembden:	Aff Landbo Nembden:
Håkan ij Formetorp.	Håkan ij Onslanda.
Swen i Böckebachen.	Måns Swensson i Bergunda.

Anders i Skeeda.	Jan Jonsson Ibid.
Swen Jonsson.	Swen i Sfirsångh(?).
Boo i Vederslöff.	Nills smedh i Öiabys.
Jan i Öia.	Nills Jönsson i Ask.

Samma dagh fördes för rätta Måns Offason i Bergunda och klagade att hans egen son Nils Månsson i samma gårdh hafwer slaget honnom ett slaagh öfwer hufwedett medh een stoor haslekäp, han togh aff een wededrögh, så att han gick om kull och beswimmade, annatt slagett på armen, her till war sådant tillfalle, att Måns och hans sohn Nils Månsson och Peder Månsson drogo medh theris oxar till Wexsiöö, ther togo köpmans

godz och förde till gästgifwaregården i Öör, och Måns togh up peningarna för 3 Lass, och behölt sielf 9 mark för hwart sitt Lass och gaff allena thee andre 1 dl. kopparm. När thee komme ij gästgifwaregården kiöpte dhe öll, druche hastigt och blefwe öfwer druchue, och på wägen ifrån gästgifwaregården begynte Måns och hans soon att trätta, och Nils wille hafua så många penningar för sitt Lass som faderen, och Måns slogh sin sohn ett munslagh, så att näsa och mundh blödde, och Nils slogh Måns ett munslagh, Sedan togh målstakan aff drögen och slogh öfwer huffwudett, doch inthet blodwite, eij heller syntes åkomma på armen. Detta witnade Peder Månsson effter aflagdan eedh, att Måns slogh först uth och till dett andra skylte Måns sin Sohn för een Kiörkotiuff och retade sin Sohn till wrede, Men icke dhes mindre effter Nills Månsson war så stiff och argh emott sin fadher och sloogh honnom öfwer hufuudet medh stakan så han föll omkull, och icke siellff wille honnom op hielpa eij heller wille att Pedher Månson som them folgde skulle honnom hielpa, uthan drogo ifrån och låtte honnom i druchenskap liggia, till andra af samma fölgie hulpe honnom op och ledsagade medh sigh till herbergh. Detta alt bekienner Nils Månsson godwilligen. Detta ärendett bleeff stält till Nemb-

dens betänchiande, och them föreläsett uthaf Gudz Lagh, som i Lagbooken infördh är och i dommar approberas böör, Then som bannar sin fadher skall döden döo, hans blodh ware öfwer honnom att han sin fadher eller modher bannat hafwer. Item then som fadher håller modher slår han skall döden döo, och them tillfrågat om thee effter samma Gudz Lagh kundhe befria Nils Månsons Lijff. Och när the hade omröstatt gåfwe the ordet ifrån sigh, att effter thet är uppenbarat och bekient, att Nils Månsson icke allenast hafwer sin fadher bannat, uthan slagett munslagh och sedan medh stakan umkull, och honom emot sielfwa kiärleken öfwergifuet och låtett honom hielpelös liggia, therföre kunna the icke befria Nils Månssons lijff, Och effter Måns hafwer emott gudz ordh försett sigh emot sohnen först slagett, och till wrede retatt, synes wara een rätmtigh orsak att höge öfwerheeten blifwer beweicht till nådher, effter han möckett ångrar sigh och på thett underdåneligaste tigger ått sin Sohn nådher och bekienner att thett är alt skedt obetäncht i hastigheet och i druchenskap och icke af länge wrächt eller afwundh, och att Måns siellff war orsaak till perlementet som först uthslogh.

Samma dagh bleef Nills Månson i Bergunda tillwist at hafua stullett uthur körkiokistan 44

Dir. 16 öre kopparm. och hadhe hafft borte een natt och sedan hembar therföre han upfäste en 12 Manna Eedh.

Samma dagh bleff klagat, att Måns Offason hadhe giordt wåldh på een åcher som hans son war tillbytt. Dätt bleff sålunda bewijsatt, att fougden Gabriell Erichson togh med sigh efftersch:ne ehrliche danemän, Måns i Påtatorp, Gunnar i Kyllletorp, Håkan på Askemetorp och Måns Håkanson i Bergundaby och rättaren Jon Jönson och bytte åkrarna emillan Måns Offasson och hans Sohn Nils Månsson, och när bytett war giordt, och parterna Sons (*sams?*), gick Måns Offason till och togh medh wåldh een åker medh 4 skeppelandh ifrån sin son och körde honom therifrån, thetta bleff altså bewijsatt. Dhetta ährendett blef stelt till Nembdens betänchiande, theruppå the sigh sålunda resolverade, att effter Måns Offason war medh att byta, hadhe och wilkor taga två resor emot een hans son togh, och alt war giordt och samptycht, och han inthet klandrade bytet, uthan togh medh wåldh, kunna the icke befria Måns Offasons 40 mark, effter thett 28 Cap. i Konungz Balken.

Item bleff Måns Offason beklagat hafwa hugget een grön Ek emot förbudh, thet och honnom

bewistes, sakfältes för träät effter Lagen 3 mark och för förbudhett effter Mandatet 40 mark.

Item bleff och Måns Offasson anklagat wara komen i rop och rychte för sin huusqwinna Jngiärdh, huilkett är orsakat aff den twist och oenigheet emillan Måns Offason och hans hustru opkommet war, och hon klagade sigh för grannar och prästen, att hwar Måns wille skillia henne widh sigh, tå wore förhoppeligit the kunne sämia på, deraff bleff röchtett grofft, bleff och Måns aff Befalningzmännerna på Berqwara, den ene effter dhen andra tilltalatt om samma rychte och dochlikwäll kom icke så widt att saken fördes för rätta, I medler tijdh kom quinfolkett dher ifrån till een annor by, och een tijdh ther effter siuk och bleff medh Sacramentet besöcht, och om samma röchte lönligen och uppenbarligen examineret, och tå altidh nekade, ther uppå hon och togh Sacramentet, och efter 8 wikers ther efter förlop dödh, tå witnar Swen i Östenstorp, ther hon dödh bleff, och hans Gårdman Tore, att dhe ij hennes ytersta sielffwa så wäll som dheras hustrur henne frågade och hon nekade och sadhe sigh ther uppå gerna döo wille att hon frij war, på thenne bekiennelse affsomnade hon. Her uppå hafwer presten Her Måns Jonæ gifuit sitt witesbördh dateret Johannis Baptiste dagh 1642.

Dätta giäller för Ingierdh. Hon fick ährligh begrafningh, Men nu kan thetta icke befria Måns effter hans tråtziga omgenge skull, uthan han moste effter thett 19 Capit. i Tingmähle B. affleggia röchtet medh en 12 Manna Eedh, then han och uthfäste.

Samma dagh kom för rätte Nils i Släterydh och berättadhe att i wåras han plögde på sin åker och wille såå skogh, luctadhe thett gantska illa, så att oxarne stygdes och wille icke fram, tå begyute han ransaka och fant på ett röör een nidhgrafweu Kallff, och fötterna wende up, war twestyfder, Item på ett annatt röör een Boch, på samme sätt nidhgrafuen och twestyfder, thett han lätt grannar och någrannar syna, och efter hans granne Erlandh i Kiätelstorp hadhe sådant märke på sin Boskap, föll tanchen tijt, och Nils sändhe Måns i Påttetorp till honom, och han genast bekiände att hans drängh, som uthskrifuen bleff, Anders b:d, hadhe titt burett samma creatur, thett han och bekiendt haffwer för Nils ij Släterydh, och sagt han wiste ther intet annatt medh, ej häller skött på sin husbondhe Ehrland, att han hadhe honom thett befahlatt, ej heller ther om wiste. Drängen bleff sedhan uthskriffwen och gich igenom herramönstringh och sedan rymbde åt Dannemarck. Nu bleff Nills i Släterydh till-

frågat, om ther är någon olycha påfolgd, antingen på boskapen håller sådan på åkeren, tå swarar han neij, uthan seier thett war elliest förargeligitt och gifwer stoor mistanka. Så är och bewisligitt att een Ehrlandz andra dränggh Bengt Jönsson war medh att bära samma döde creatur titt, huilken tillstädes är och bekienner, är skägiot karl, hafwer ingen för sigh som honnom ther till bedhitt hadhe, uthan moste sielf swara. Sakfåltess till Arbitral Straff — 5 dr gått m:tt, medh condition om någon olycha widhere efter följer, skall han swara och sigh ifrån truldom befria.

Anno 1642 then 5 Septembris war Edele och Wålborne H. Herr Lars Sparre persohnligen tillstädes på Berquara gårdh.

Titt kom Måns Offason i Bergunda medh sin sohn Nils Månsson, uppå huilken han tilförende then 30 Junj eodem Anno här på Berqwara för rättegången anlagade hafua honnom slagett och illa medhfahrett, som af ransachningen och domen är at see, och effter förb:te Måns Offason på then tidhen saaken agerades war häpen så att han sigh icke betänchia kundhe, att fälla förböön för sin Sohn Nils Månsson eller uptänchia den faderlighe kärleek, han emot honnom hadhe, uthan stodh på sin klaga aldelis uthan barmhertiget betänchiaude, och kommer nu fram för Wålborne

Herre H. Lars Sparre, medh flere sina grannar, Jan Jonsson och Måns Swensson, och på dätt underdåneligaste tigger ått sin Sohn Nils Månsson nåder, bekiennandes att han af ett faderligt hierta honnom tätt icke wille tillrächna, bekiennandes att dheris krakell skiedde mächta hastigt i druchsmåhl obetänt, och icke aff länge wrächt, eller berodde modhe, och att Nils Månsson dätta föruthan hafwer waritt honom en huldh, trogen och lydigh Sohn och icke warit honnom emot medh ordh och gerningar.

Anno 1642 dhen 14 Octob. stodb laga tingh i Kinnewalz Häradh å rätta Tingstaadh Dännin-gelanda.

Samma dagh kom för rätta Vellachtadh Gabriell Erichson och tinghördhe Måns Offason i Bergunda, fordrandes aff honnom then edh som han för sin husqwinna Ingierdh uthwijsattha dhe på Berqwara gårdh dhen 30 Junj samma åhr.

Tå kom Måns Offason fram för rätten hafwandes medh sigh en hoop ährlige Dauemän aff granner och någranner, huilka blefwe frågat om the wille gåå lagh medh Måns Offason Enklingh, och Ingierdh een Enckia; så hadhe han (*hon?*) ful-ler förtrötet på Måns Offason när han wille gifta sigh, om någott omgengelse hadhe warit them emil-lan, effter han (*hon?*) ther till nogsampt bleff rådt

och förmanadt, och bekienna att till samma taall är alzingen skiäll, liknelse heller bevis. Item kom och för rätten wälärdhe Herr Måns Jonæ som henne medh Sacramentet tiente, och på hennes bekiennelse in uthj döden troor wist att Måns Offason är för hennes beblandelse frij och oskyldigh, thet samma witnadhe och Swen och Tor i Östantorp och beggie theris hustrur, är och wetandes att Måns Offasons grannar missunna honnom hans tillståndh, och han är behollen Booman, och ther till trättosamb, så att flere uthan twissell trachta efter hans argeste, än honnom uthj en oskyldigh saak befria, och är så illa troendes at han icke kan få Lagegers folk, och tå aff alla omständigheeter fins oskyldigh therefore bleff thetta ärendett stält till de 12 i Nämnden efter Dommare Regular, att the Måns Offason antingen weria håller fälla skulle, och när the hadhe omröstat, sadhe the Måns Offason för Ingiärds beblandelse och thett röchte han therefore stodh uthi, efter the skiäll the hört hadhe, frij.

Anno 1647 den 19 Maij hölz ordinarie Tingh medh Kinnewalz Häradh i Tillestadh.

Samma dagh framträdde för Rätten Velb:ne H. Swante Sparres fongde på gambla Berquara försichtigh Gabriell Erichson, och anklagade Eriok

fiskiare gårdsens tienare, dett han hafwer stullet som han är beslagen medh och på Wexsiö rådhuus bekient 21 st. åål, hwarest han them i Wexsiö för öll och brennewijn förtrytat hafwer, och the som thett kiöpt hafwa äro therföre sakfalte effter StadzLaghen. Ålen är werderatt för 5 mark gåt m:tt. Therföre bleff han saakfelt effter dätt 7 Cap. i Tiuffwa Balken, att bethalla huusbonden sitt igen och bötta 40 mark Herrans ensak.

Samma dagh anklagade fougden förståndigh Gabriell Erichson på Berqwara Jon Jonson i Bergunda känder under rää och röör, att i förleden sommars woro ifrån Bochhållaren Vällachtadt Johan Matzson i Wexsiö bortlupne 4 st. fåår och komne ihop medh böndernas fåår i Bergunda en tidh gich Jon till och tog ett och som han föregiffwer och seger mente han dätt hördhe honnom till, föregifwer och att the hadhe lijka märken, och thet slachtade och förtärdhe och sedan doldett, 2 st. ära borto dhem bekienner han ingen vetenskap om hafwa, och 1 st. hafwer Bochhållaren igen bekommitt ifrån Bergunda Bys fåarahoop. Thetta effter noga öffwervägende och rättens betänchiande, befinna the skiäligt att Jon betalar bochhållaren 3 st. fåår igen, och för dett ene han slachtadhe, förtärde och dolde plichta effter ordinantzien och gudz Lagh 4 st. fåår

huusbondens ensak i twedellen och målzaganden sin en deell, observerandes för dätt ena han slachtade, döldhe och bekiende.

Samma dagh bleff Måns Urr i Långztorp saakfält effter 10 Cap. i Såhramåhla B. för han högh Oluff Möllare 6 mark.

Frelse Husb: å råå och röör . 3 m.

Målsäganden 3 m.

Anno 1647 den 5 Octob. höls Borgerätt på Berqwarå, öffwervarandes dhen Edle och Vålþene Herren Herr Swante Sparre i egen persohn, Item aff Häradz Nembd 6 och aff Landbonämdbh 6.

Häradz Nembdh: Aff Landbo Nembden:

Håkon i Formetorp. Måns Swensson.

Swen Jonnson. Måns i Liungzåkra.

Swenn i Böckebachen. Bengt Grim i Ask.

Simmon i Gransholm. Oluff Jonnson.

Boo i Vederslöff. Nils i Öiaby.

Anders i Skeeda. Swen i Harakulla.

Samma dagh tingfördes för rätta Jon Person i Öia giftt man, huilken tillförende hafwer be-
drifuit hoor, och therföre efter resolutionen plich-
tad, och bleff anlagat, att nu belägrat Ingiärth
Swensdotter i Öia ogiftt, dett dhe bådha god-
villigen bekienna och bedia i fridh för sigh att
the måge till lijffwett förskonta bliffwa, och för
dheras begågne missgerningh och hordomzlast.

Thee bådhe afsadhes effter gudz Lagh mista liffwet, nembl. uthj 4 Moysi bookz 20 Cap: dhe som hoor bedrifwer medh någons mans hustru skall dödhen döo, bådhe hoorkarlen och hoor-kånan, therföre han hor medh sin nästas hustru bedrifuet hafuer.

Samma dagh kom Jöns Pärson i Herlöff för rätta och klagade öfwer Måns Wrr i Långztorp, att förledet A:o 1645 Jöns Person brukte en gårdh ått Måns till halfnatt i Härelöff, haffwer Måns kiört af hemmanet 14 små stachar höö och 3 $\frac{1}{2}$ lass sädh, till een aunor gårdh som Måns nu boandes är i Långztorp, ther medh gården ledh stort meen at foderet sålunda fördes ifrån gården, och Måns beropar sigh på witne, at thet skall wara medh Jönsses iaminne och samptycho. Ån klagar Jöns at hafua giffwit Måns 10 Rdr för dhett Måns afträdde ifrån hemmanet, Jöns föregifuer Måns twingade honnom dhe penningar aff, men Måns protesterar högeligen att han bekom peningarna på een ährligh förlichningh, och Måns Vrr framdrogh witne som ther öfwer voro, nembl Måns Ringh i Härelöff, hwilken war medh tå the wänligen förlichta bleffwe, och witnar att Jöns skulle gifwa Måns 10 Rdr och att dett skedde medh Jönsses loff och jaminne, Måns fördhe sedan thädan.

Måns Wrr sakfältes för han fördhe höö och sädh ifrån Långztorp . . Peninger . . 3 mark.

Samma dagh framträdde Wälb:ne H. Per Sparres fougde Lars Jönason, och anklagade Jöns Jönson i Ask att för 2 åhr sedan han war på Lidboholm och trask sädh för löhn, hafwer han stullet uth ett fönster aff bygningen, gådt om 1 dr gått m:tt, slaget sönder dätt och hemptat af Blyet att stöpa lodh, her till han icke kan neka, uthan bekienner wara skyldigh, och att en annor dränggh widh namn Markus var medh honnom, huilken nu icke är tillstädes, rätten och nämnden dömde Jöns att betala Lars Jönson finsteret heller dhess wärdhe och plichta effter ordinantzien nembl. 3 dr, Herraus ensök på Berqvara.

Samma dagh framträdde för rätten Swen Gudmunson i Öhr och klagade öfwer Håkon i Öiaby att han för fem åhr sedan togh han ett stoddh aff honnom til köpz, men Håkon bewijsar medh Birge i Öiaby, huilken aflade Eedh å Book, att samme stoddh war oferdligt och aldeles odugse, och togh samma Creatur icke på annat sätt och wis, uthan medh sådan förordh att der dett kom sigh före och bleff färdigt, skulle Håkon gifua Swen 11 dr koppermynt, och i medler tijdh bleff dätt af dhen siukdommen dödt för ähn förelagde tijdhen, och effter Swen inge köpwitue kan

framdraga uthan medh löse ordh, therföre kan rätten icke dömmen Swen någre penningar till, hållst effter dät bewises icke något vist kiöp.

Samma dagh framträdde Anders Måson ij Herelöff för rätten och uthfäste en 6 Mauna Eedh at han icke gjorde i någon ond mening heller albett ringeste argt opsåt att någon skulle lidha skadha aff dhen orsak att han nedergröff en dödh calf på sin grannes Jönses äger i ett Steenröök. Eedhen skall fulbordas på näst Borgererättegångh.

Att så affdömt är bekräffter Lagläsaren hñ nedhan undher.

NILS (L. S.) ESKELSSON mpia.

: _____

5.

Bergqvara borgrätts dombok för år 1649.

(Efter originalet.)

Anno 1649 den 27 Sept: stodh Laga Tingh och Bårgrätt på Berqvara, effter Haus Nådes Högh och Wålborne Herres H:r Swante Sparres förordningh, öfwerwarandes Befallningzmannen Wål förståndigh Gabriell Erichsson och Inspectorerna på Friherreskapett Cronobärg Well:tt Daniel Jöransson medh

Nämbden

Suen Jonsson i Getaskärff. Måns Swenson i Berg-
unda.

Bängdt Grim. Måns Berigesson i
Liungzåkra.

Nills Smedh i Öyiaby. Swän i Harakullen.

Oluff Jonsson i Bergunda. Swen Månsson i
Långztorp.

Håkon i Lönåås. Gunnar i Putetorp.

Måns Jonsson i Wästen- Måns Jönsson i Öijia.
haga.

Först på Tingett bleff upläsitt för Allmogen
Hen:s Kongl. Maj:tz alles Wår Nådigste Drot-
ningz Confirmation, at borgrätt på Berqware skal
hållas, medh den frijheet som i förra tijder skiedt
ähr. Dat: Augusti Månadt 1649.

Samma dagh kallades Bengdt Persson i Mark-
landa fram för Rätten och tillfrågat bleff, hwadh
skähl han hade till thet rychtet Johanna Jöns
Nillssons hustru i Marklanda war påkommit, att
hon skulle hafwa hootat och uthloffwatt at Bengtz
boskap inthet skulle trifwas, der till han swarer
at när Johanna och han woro trätze om een Åcker
Reenn han slagit haffwer, skulle hon hafwa sagdt,
tagh Höö, din Boskap skall intet myckit trifwas
der effter, och samma winter miste Bengdt 2 st:
Kiör. Johanna som nu tillstädes ähr, nekar icke

till at hon sade desse ordh, Tagh Höö om du wilt, medh orätta, du må wäl troo din Boskap warder intet trifwandes der efter, och intet annat meent där medh, ähun at honom icke meer ähn androm lycka skee skulle på dedh som enom medh orät afhändes. Bengdt tillfrågas nu ytterligare, om han utij någon måtta weet något annat teckn till, henne at beskylla för det dee tuänne kiör ähre dödhe blefne. Der till han nekar, ej eller kan aff annat tillfälle draga misstancka till henne, ähn aff dee ord som då på Åcker Renan fältes. Törbiörn i Marklanda witnar at hennes ordh då fölle som hon för Rätten nu bekänner och annorlunda icke. Grannerna witna det war hennes mans åcker Reen som Bengdt slagit haffuer. Bengdt war till Marklanda nyss tijt kommen, och icke annat wiste ähn dädh war hanss åcker Reen, dedh och honom för denna gången kan excusera. Bengdt åffenteligen nu här för Rätten bekänner at han icke annorlunda hennes ordh förstodh ähn honn hade honom eller hans booskap medh hoot undsagdt, och skadha göra wille, och weet intet annat ähn ährligit och godt medh henne, der medh bleffuo dhe wänner och wällförlijckta för Rätten, hustru Johanna för sådant rychte frij säijjes, till dess någon medh bättre beskiedh kan öfuertryga henne.

Jöns Nilsson klagar att Bengt i Marklanda skal hafwa till dödz slagit et Lamb som på Bengtz gärdz gårdh ähr insprungit, der till Bengdt icke neka kan, dömmes at Bengdt betaler honom itt Lamb igenn.

Item klagar Jönns Nilsson at något tillförendhe hafuer Bengdt uthkiört hans fåår, då strax bortkom Skällefåret, derföre dager Jöns misstäncker till Bengt at han antingen hafwer borttagit Fåret eller slagit till dhet till död. Parterna blefue förlijkte, at Bengdt gifuer honom 10 öre som ähr halfwa skadaståndet på Fåret, och der medh at undwijka Edhegångh.

Håkon i Öijaby fullmechtigh på sin Sons Jöns Håkonssons wägnar, som i Kätstelstorph siuk ligger, att swara Kirstin Ibiörens dotter född af ächta Sänggh, som beskyller Jöns Håkonsson för Barnfadern, Denna misagärningh och lönska läger kan fadren effter sonens bekännelse icke neka till, doch berättar han at Sånen icke will kännas wedh barnet, så emädan Jöns Håkonsson icke kan wijsa någon annor för sigh, blifwer han saakfäldt för mökränkningh effter dedh 3 Cap: i Gifftamåla Balken till 40. marker till treskiftes effter Lagh.

Samma dagh blef Lasse Persson dränggh Tingh förd, förmedelst han med be:te qwinnes person,

Kirstin Ibiörns dotter, haffuer bedrifuit lönske läger, doch icke barnn aflat, Lasse och Kirstin bägge bekänna deras syndh, blifuer Lasse saakfält till 3 marker effter lagh, och Kirstin till tree mark effter strafordningen.

Samma dagh på Tingh blef een lijten Poike om 10 eller 11 åhr tingfördh, benämnd Jacob Nillsson, tiente H:r Jöran i Hospitalet, som hafwer stulit i Qwarnen af Mölnaren Måns Månsson een kända om 6 lodh, Item 2 små förgylte Spennen, Peninger 2½ Rdr uthj åtskilligt mynt, Tyfnaden hafuer möllnaren åter bekommit så när som på dr 1, 3 öra. Detta bekänner Poijken hafua stulit och icke kan göra beskedh upå, huar de öfrige Peningerna ähre blefne. Poijken bekänner om tillfället till Tyfnaden, at när Mölnaren war gången fram till gården, blef han warse at den närre Qwarnhwss dören war stängdh allenast medh een liten Skålstängell, den han medh een knif ifrån prekade, och när han kom up i Qwarnhusett såg han Möllnarens kiste nyckell sittia under Sparren, den han nedertogh och kistan upläste, föregifuer att störste ordsaken wara at han ingek i Qwarnhuset, till drickia miölk, mädan han såg at mölnaren hade miölk der ståndandes, Poijken hafuer och druckit något der af.

Detta ährandet hafwer den ringa Rätten tagit i betänckiande och Considerera först Poijkens späda ähr, at han een öffuermaga ähr, sedan tillfället, till thet tridie, att alt straf böhr skee till bättringh, derföre denne nidrige Rätten ioke på Öffuermaga gerningh kan dömma på hans lijf, uthan befinna skähligast at befallningzmannen här widh Gården låter honom uthj andra små Barnas närwarelse straffa medh Rijs.

Samma dagh för Rätten kom Befalningzmannen Witt Daniel Jörensso på Cronobergh, begärer at een Saak måtte uptagas här för rätten, mädan Bårrätten är på Cronoberg nyliga hållen, och denne Swän Jönsson i Jonsbo, som anklagat blifuer, för någon Sädh aff qwarnen wedh Hellewarmen i förleden sommar af honom wara bortstulin, och i medler tijdh warit flychtig i Danemark och nu i dagh först ähr fast tagen. Om denna hans begäran ähre bägge Befallningzmännerna föreente, at der några sådana eller andra Ehrender före falla som under Justitiæ wäsendet hörer, måge wed näst haldne Borrät uptagas, emädan bägge Borrätter hållas utj itt Häråd, doch deres Herrar och öfwerheet opræjudicerligt huar och een sin rätt förbehållit. Denna Suenn Jönsson i Jonsbo stältes här för Rätten och bekiänner att han haffuer Hungersnödh emädan han

ingen Spannemål till köp bekomma kunde, nödh-
twungen blefwen Spannemålen at uttaga aff Qwar-
nen och hafwer

Bengt Grim i Ask mist 1 sch: Rog 3 m.

Anders Nillsson Wexiöö 1 sch: Rog 3 m.

Oloff Bengtson Mölnare $1\frac{1}{2}$ sk. Steen miöl 2 m.

Bem:te Tiufnat ähr wärderat för dr 2 Silfuer-
myntz wärde. Denne Swän Jönsson ähr een
fattig kaar, och aldrig medh Tiufnad tillförenne
befunnen, doch ungh och tämmelig styrkia, och
förmedelst han sådan tyfnad och oloflig medell
begåt hafuer, finuer denne Nedrige Rätten icke
några Skähl hans lijf att befrija, Ty dömmes han
effter dhett 6 Cap: i Tyfwe Balken medh mindre
hann niuter Drottningens nåder.

Befallningzmannen Wel:tt Gabriel Eriksson
anklager Jöns Jönsson, gårdzens dijkare, och Be-
rige Andersson, mölnare dräng, för Bodrecht, at
dhe Anno 1648 om Wären hafua borttagit något
Höö aff Fåhus Slinderna i Ladegården. Till denne
beskyldningen kan Jönns Jönsson och Berige An-
dersson icke neka till, at dee förmedelst stoort
mangel och fodernödh hafua dee af oförstånd gri-
pitt till och tagit som dhe berätta 4 Bugor Höö,
som kan wärderas för 10 öre, Eij eller kan nå-
gon bewisa dem mere Höö hafua tagit. Emädan
Tyfnaden ähr ringa, den doch icke bör wara eller

blifua onäfst. Doch tilbiuda dee sig at the måtte få at försona sin saak medh 14 dagars arbete på theras egen kåst utij Trägården, så emädan the ähra unga Drängiar och sådant möieligit Straff kan lända them till bättring, när det aflöper uthanderas äbres förklening, ähr denne Ringa Rättens ödmuke förbön till H:s N:de Herren, att the måtte medh detta Straffet för denna gången blifua förskonte.

Samma dag framkom för Rätten Ingell Nilsdotter, barnfödd i Ask. Klageligen gifuer tillkenna, dedh een dräng Nils Gunnersson i Getatorp hafuer medh een Skära skurit henne i handen, at hennes wänstra Handh och alla Fingeren ähro förderfuadhe. Denna Skadan ähr skiedt för tu ähr sedan och tilldragit sig som fölier. Nils Gunnersson, Ingel och Nils Erlandsson Skomakaren fölgdes åth ifrån itt Skijrööll hoos Jon i Närregårdh, när the kommo på Bergunda giärde, skreek och ropade Nils Gunnersson, Een dräng Pädher Joensson, som gick på åckeren och bandt säd, ropade emot. När Nills detta hörde, ropade och sade till Päder, ähr du icke een Tyf och een Skälm så gak hijtt, och dem emällan hafuer tillförende warit någonn owänskap. När Päder gick på åckeren emot Nils, lyfte Nills up sin Skära och i det samma fattade Ingell om armen

på honom och tog i Skäran, badh honom wara stilla och skär intet sönder min Handh, i ded samnia rychte han till och skaar henne i handen. Till detta at således tillgångit ähr, hafuer Nils Erlandsson edeligit wittne å Book aflagdt. Nills Gunnersson hafuer sig medh Ingell förlijckt 1647, 15 Octobr: och tillsagdt henne 2 Rdr, 2 par Skoor, 1 Skeppa Råg för Bårskärare löhn och Sårtåla.

Denne Saaken ähr sedhan aff Rätten nu tagitt till betänckiande förmedelst der brede widh fölia böhr Öffuerheetens Rätt så wäll och ansees hennes obotelige skada hon bekommit hafuer, och änteligen till doms Resolverat är, nembligen, Nills Gunnarsson plichtar effter thet andra Cap: Sårämahl medh wådha — 6 m. till herren för fullsåra krumpin och lamber, — 9 m. till Ingell för lytes boot.

Skogwachteren Pädhar Bäck tingförer Måns Ringh i Hörle för een book, den han kändes widh at hafua förbränt, blifner Saakfält effter den 4 Puncten i Skogzordningen:

Dlr 10 till Herren.

Dlr 1 till Häradet.

Dlr 1 till Åkäranden.

Samma dagh för Rätten Päder Carlsson i Tegnaby, klageligen gifuer tilkänna, ded Torbiörn i Marklanda hafwer för 2 ähr sedan försält ho-

nom ett Stodh widh Sunnerby och försäkratt honom att Stodhet skulle wara färdigt och itt föölder till, derföre han skulle gifua honom een Koo och een Järngryta om $1\frac{1}{4}$ Lg. När Pär Carlsson fick see Stodet, war dedh fult af Skabb, då Pär Carlsson strax sadhe sigh icke wella behålla Stodet, emädan ded icke war helbregdt, der medh tager Tårbiörn grytan och går der medh sin koos, Päder Carlsson försender strax Stodet till Tårbiörn och bleff där wedh Marklanda gåandes, dömmes här aff Rätten att kiöpet blifuer uprifuit, och Tårbiörn lefuererar Pedar Carlsson Grytan igen.

Germund i Härle tinghføres för Ekehygge, nembligen 1 Eek, der till han inthet neka kan, blifuer Saakfäld effter den 7 Puncten i Skogzordningen:

Till Herren . . . D:r 10.

Till Heradet . . D:r 1.

Åkäranden . . . D:r 1.

Måns Nillsson i Getaskärf och Måns i Härningztorp hafua huggit een Eek, blifua Saakfälda.

Till Herren . . . D:r 10.

Till Heradedt . . D:r 1.

Åkäranden . . . D:r 1.

Pär Eskillsson i Långztorp och Måns Joensson i Getaskärf hafua bränt een Eek, saakfällas.

Till Herren . . . D:r 10.

Till Häradedt . . D:r 1.

Åkäranden . . . D:r 1.

Denna Måns i Getaskärf ähr utfattigh, hafuer icke till ded ringaste at bota medh, hafuer legd 3 karar i Cronones Tjänst, och ähr elliest döf, ähr boos honom i Saaköre iaga Peninger förmoda

Jon Essbiörnsson i Gimbla, Joen Swänsson i samma gårdh, Fru Karins Bönder på Läst Anders Suänsson ibidem på Berqware godtz, Måns Måns son ibidem på Berqware godtz, och Måns Håkonson ibidem på Cronobergz godz: Uthfästa een Manna Eedh för 4 Eeker, som huggne ähro på Gimbla mark, at fylla Eeden antingen wedh Cronobergh eller Berqware Bårrätt som först hälle

Såne i Härentzås, Nills Joensson ibidem, och Lille Nils ibidem utfästa 12 Manna Eedh för stycken Eeker som hugue ähro i Gimbla skog.

Swän i Harakullan hafuer brändt een Eedh blifuer saakfält effter 7 Puncten i Skogzordningen:

Till Herren . . . D:r 10.

Till Häradedt . . D:r 1.

Åkäranden . . . D:r 1.

Swän wedh Skärfuet hafuer aff wåda för medelst, at starkt stormwäder i hastigheet up

wäxte, sedan Elden tändes på Fällan, hafuer flugit der ifrån utij een annor fälla, ehuru wäll han alla sina graunnar till hielph hadhe, kunde doch intet hielpa eller Eelden der ifrån förhindra, blefuo 3 st. Eeker swedda, Saakfälles för een Eek

Till Herren . . . Dr 10.

Till Häradet . . Dr 1.

Åkäranden . . . Dr 1.

Joen i Öija hafuer huggit een Eek utij een fälla, saakfälles

Till Herren . . . Dr 10.

Till Häradedt . . Dr 1.

Åkäranden . . . Dr 1.

Befallningzmannen Gabriel Ericksson för rätten framställer löskånan Ingerd Swänsdotter, den Joen Persson i Öija eenfallt Hoor medh begångit hafuer, och å förra Bårrätten bleff Resolverad till Dr 40 Straff, högeligen sigh beswärar at han inga Pengar på Sakören af henne bekomma kan. Nembden medh samptlige allmogen, som tillstades ähre, beuetna dedh hon ähr bar fattigh och intet hafuer något at böta medh, Huru medh hennes Person skall förhollas emädan hon fattig ähr, dedt at Synden må straffat blifua, utij underdånigheet förbijdar Befallningzmannen H:s

N:des Herrens ytterligare Resolution. Actum
Bergwara ut supra.

JOHAN MICHELSSON mpria.

6.

Bergwara borgrätts dombok för år 1652.

(Efter originalet.)

Anno 1652 dhen 15 Martij höltz Bårätt p
Bergwara öffwerwarandes Befallningzmannen wäl
Gabriel Erichsson.

Nämnden.

Bängt Grijm.	Måns S. S. i Bårgunda
Nils Smed i Öijaby.	Swen i Harekullen.
Oloff Jonsson i Bergunda.	Swen i Långztorp.
Håkon i Löönåås.	Gunnar i Öija.
Måns Jonsson i Westen-	Anders Swensson.
haga.	Pär Bengtson i Hå
Nils i Ask.	rentzås.

Samma daag stältes för rätten Pädher Jon-
son dreng i dienst på Bårqwara, som haffwer Ann
1649 besuffwit Segredh Abrahams dotter gård
zens tienstepijga och aflat barn tillsamman p
Sätesgården. Drengen haffwer 1650 in Sept: ut
dergått Skreffit i Wexsiöö och uthi Församblingen
Pädher Jonsson ähr aff mångom tillrådt at ächt

henne, emedan han sådant lyfte uthi Kyrkioherdens wällärde Hr Päders stugu, Befallningzmanens och andre godhe mäns närwarellsse giordt haffwer. Och sedan sitt Lyfte förändrat och ingalunda will taga henne till hustru. Pädher Jonsson saakfälles till 40 mark effter dhett 3 Capitlet i Giff: B: för mökränkning. Hwadh hans Lyfte angåår uthi Prästegården om Echtskapet remitteras till dhe wyrdige herrar uthi Capitlet.

Groonan . . . 3: 8: 16.

Häradet . . . 1: 20: 8.

Häretzhöf: . . 1: 20: 8.

Mälzägaren . 3: 8: 16.

Hans i Oby med sin Swärmooder H. Ingebor i Oby klagar öffwer Swän Jonsson i Öija det han ähr skyldig 4 Rdr uppå Knechte penningar till hennes Son Päder Padersson, som Swän uthleegt haffwer för sig i Knechte tiensten. Jon Foot och Swän Jonsson berätta det Knechten haffwer till fullo nöijo upburit hwar Penning honom i Legomålet tillsagt bleff. Thet Solldatens mooder icke neeka kan, män desse 4 Rdr skall Knechten wed sitt senaste afresande till Danmarck Swän hoteligen aftwungit 5 Rdr till at uthlofwa, elliest wille han icke tiena redeligen. Swän haffwer desse 5 Rdr uthläffwadt, och der uppå leffwererat 18 m. Fläsk och een Rdr. Och förmeenar sig icke meer

21*

wela uthgijftwa, emedhan han till uthlofwade penningar hoteligen twungen war. Om dhett Målet blefwe dhe förlikte om 2 Rdr och at Swän skall gijftwa henne 2 Rdr om een måånes tijdh at betaala. Dher med blijftwe affdömdt, at Swän här effter aldeeles blijftwer frij för wijdare efftertaal för bete Legomåål.

Samma daag stältes Jon Pärsson i Öija för rätta, förmedelst ett rychte han uthi kommen ähr, at haffwa hafft wmgänge med Brijta Andersdotter, emedan hans hustru lefdhe. Brijta blijftwer aff rätten uthi eensligheet Examinerad, och säger Neij för sig och säger att ingen skall kunna bewijsa något oährligit med henne.

Jon Pärsson ähr och i lijka måtto af dhenna nedrige rätten allwarligen förmaant dhett han skulle bekiänna Sanningen, och han edeligen sig förpichtar alldrig wara der uthi brotzlig till hennes umgänge och häfd. I gåår wed Öija körkio haffwer Capellanen H:r Anders Petri å Prädikstoolen församlingen förmanat, dher någon menniskia wiste någodt vährligit emillan Jon Pärsson och Brijta Andersdotter, at dhen samma wille som een rättsinnig kristen människia sådant uppenbaara, hwar och icke at dhe uthi Sochnene bondes ähra wele gifwa honom Skåtzmåål, hwad dhe wetta om begges dheras förhållande. Der

uppå Sochnemännen haffwa gijffwit honom ett Skåtzmåål, at dhe icke wetta någodt oährligit medh dheres wmgängie. Här för rätten förmeenes at rychtet skall wara kommit af een ostadig man, Gumme i Öija, som för någre åhr seedan haffwer warit i Öör och förnummit at Nils i Öör, een änkling, war sinnad at frija till denne Brijta. Då haffwer han sagt till honom, skööt henne intet, ty när Ållen åhr stiaäl hoon Swijn, elliest Fåår ifrån grannarna, och åhr ej heller frij för Jon Pärsson hennes gårdeman. Denne Gumme åhr för någre åhr seedan drunknad. Bleff och samptligen Tingzfälket och meenigheten tillfrågadt, som på gålffwet stode, om dhe wetta någodt i dhenna saaken at wettna, dher dhe eenhälleligen med et roop berätta dhett dhe intet oährligit med dhem wetta håller sedt haffwa. Emedhan såsom inga skiäl finnas, at tillbinda honom Eedhe eller Laag gång, som Doomare regulan föreställer, derföre kan dhenna nedrige rätten dhem för dhenna gången befrija in till dess någonn med bättre skiäl framkommer, och bewijse då dhett han taalar, eller plichte effter Laag.

Samma daag kom hustru Estrijdh Larsdotter, S. Håkon Gummesons på Ängia, klagelijgen andrager, at S. Pär Månsson i Getaskerff war hennes man skyldig 9 m. Selwermynt. Till dhenne

hennes betaalning blifwer hustru Estrijdh således förhullpin, at Nils Bagge S. Pedher Månssons mååg betalar 3 m., Måns Pärson och Börje Pärsson, Sönnerna, betala 6 m. och Rättaren Jon hafwer räkt hand för penningarna till 4 dag Påska.

Item berättar hustru Estrijdh, at Måns Jonsson i Getaskerff war hennes man skyldig 6 m. uppå en 4 loodh skeedh, derlöre Pädher Bäck skall haffwa låffwat före. Pädher neekar, at han icke meer låffwadhe före än een daler. Måns bekiänner at Pädher hafwer låffwadt för 6 m. och will betaala Pädher 2 m. till daaleren, derföre pådömmes Pädher Bäck 6 m. at betala till H. Estrijd, det han uthloffwar at efterkomma.

Stältes för rätten effterskreffne bönder, som å senaste holldue Bårrett uthfäste een 12 Manna Eedh, för Eekhöge på Gimbla mark, dhen dhe nu tillbiudha sig at fylla för sittande rätt.

Edemännen.

Jon Essbiörson i Gimbla.	Måns Håkonson i Hare-
Jon J. S. g.	kullen.
Anders Swenson ibid.	Nils Jonsson i Härentz-
Måns Swänsson ibid.	åås.
Nils Nillsson på Bär-	Börje Kläckare i Öija.
qwara.	

Jöns Swensson i Geta- Måns i Getaskerff. :
 skerff. Måns Månsson i Hä-
 Abraham i Ellandha. rentzåås.

Eedhen bleff gången och wederbörige bleffwe
 för be:te Eekehögge frijkändhe.

Bewijses här för rätten, at dhen book, som
 syntes på Oloff i Prästetorp 1648 wara swedd på
 Långztorpa skoog, ähr gröön och behållen.

Item dhen Lars Skråm war påsynt 1648 och
 bewijses wara huggin med Låff uthi H:s Excel-
 lentz Richz Admiralens tijdh wed pass 14 åhr,
 och sådant gammalt måål bör ej uptagas om
 Eekehögge deröfwer H:s Kongl. Maj:t Resol-
 verat haffwer.

Bönderna uthi Långztorp uthfäst 12 manna
 Eedh för een bok huggen och dhen andra swedd
 i Långztårpa Skoog.

Berättas at dhen Eeken som huggen ähr i
 Fäarfälla hagen wed Marklandha ähr kommen till
 Qwarnerna.

The twenne Eeker som Swän Jonsson war
 misstänkt före pro 1648 haffwer han uppå sitt
 yttersta bekändt, när han Sacramentet anammade,
 at han alldriig war skyldig dher uthi, bewettnar
 Kyrkiopheerden H:r Pädher.

Sijman i Granshollm, Jon Jonsson på Bär-
 qwara, Olof i Bärgunda och Lars Trägårdzmästare.

haffwa giordt eedh å book at i Getaskerffz fälla wara een gröön Eek brändh, derföre sakfålles efter 7 punkten i skoogzordningen 8 st:r bönder, och häyderijdaren Pädher Jönsson blijfwer Lyftesman för penningarna.

Cronan . . . 10 D:r

Häradet . . 1 D:r

Åkiäranden 1 D:r

Wedh Syrsängia torp finnes 7 st. Eeker, större och smärre, uthi Bärghunda skoog wara swedde aff wådelldh, som een fâne Håkon benembd uthsatt hafwer i een lijten fälla. Dheenne Håkon ähr dödhd och war een tiggiaere.

Måns Börieson i Liungzåkra låter uthfästa 12 manna Eedh för 3 st: Eeker, som finnas uthi hans ängiar hugne och kringhackadhe.

Måns Swänsson i Härentzåås hafwer warit ett rychte påfördt, at han skall hafwa flagit et fööl, och e som offtas i Laag blifwer förwiteligen förkastat. Och nu åffentlig sig å tinget opbindher, att dher någon ähr lig Menniskia weet, at han haffwer sådant fnaskachtigt handwärcck öfwat, han wille fästa foot emoot honom, hwar och icke någon finnes, begiärar han tienstligen att dhenna sitttande rätt honom uthi hans Oskylldigheet wille för slijkt rykte frijkalla. Aff rätten bleff allom i gemeen tillfrågat om någon wiste honom det ar-

betet giordt haffwa, der till alla neeka. En beskedelig Dannemann, Pädher Bängtsson i Härentzåås, berättar att för någre åhr seedhan, wed pass 7 åhr, war ett föll dödt bleffwit i Härentzåås för Nils Nillsson, dhett han bewettnar och till hudens afdragande war en be: d Pädher Tysk i Toorsåås, som skulle flåå föölet, och emedan han meer derföre begiärade ähn huden wärd war, blef föölet liggiandes oflagit och alldrijg aff någon människia sedan handteradt. Det Pädher Bängtson, Nils Nillsson och flera grannarna med Eedh bewijsa wela. Blijffwer altså Måns Swänsson frijkend aff rätten och allom förbudit blijffwer honom wijdare någodt kläckenampn derföre pålagdt wed straff tillgiörandes.

Nils Jonsson i Härentzåås klageligen andrager det een Lööskonna Karin Månssa dotter hafwer uthfördt ett ondt rykte på honom och sagt dhett han hafwer stulit fåår. Nu kan hon intet det oordet neeka, och berättar dhett hon af ifrighet sådant ord uthwräkit hafwer. Doch nu för sittande rätt bekänner at hon intet oährligit med honom weet och nu återkallar sin oordh, medh mycken böön. Saakfälles till tree mark effter 43 Capit: i Ting Balken.

Måns Nillsson i Getaskerff klagar at han och hans mooder hafwer mist 3 st. Swijn när seenast

Allon war uppå Longztorpe skoog. Nu ähr be-
 wetterligit, at en ryttare i Österhärad i Byrike
 Sochn Jakob i Booda benembd hafwer misstaga
 låtit aff hans granne ett af desse trij stycken, och
 deremoot saknadit ett aff sijna, dher effter han
 sielff hafwer reest till Långztorp och funnit dhet
 igien, och emoot Måns Nillssons swijn, som i
 Österhäradt war, haffwer han Måns Uhr i Långz-
 torp leffwererat i wederpant 1 Dukat. Erengisle
 i Harekullen i Öija Sochn en ryttare edeligen
 wettnar at Jakob i Boda hafwer honom berättat
 det fläsken af S. beste främmadt Swijn, som i
 Österhäradt slachtadt war, hafwer wägit 1 Lß
 hwarthera och 8 m. Ister. Måns i Getaskerff
 hafwer lägdit Måns Uhr till Österhärad at efter-
 fråga dhe andre 2 st: Swijn, dher till leffwere-
 radt honom sitt stood och låfwat honom 1 D:r
 S. M. Nu hafwer Måns ingen kundskap bekom-
 mit meer om det eena Swijnet, och tagit sig een
 zedell at hwardt fläsk hafwer eij meer ähn 18 m.
 wägit och isteret 3 m. Måns Uhr blifwer pålagt
 at betala till Måns Nillsson, effter bewijset ifrån
 Österhäradt af Ryttaren Jakob utbgijffwit, 1 Lß
 16 m. fläsk och 3 m. ister. Deremoot skall Måns
 Uhr haffwa aff Måns i Getaskerff för giord reesa
 till Österhäradt D:r 1, sedan sööker Måns i Get-
 skerff ryttaren sielff med Erengisles edelige wettnae

om Jakops förra bekännelse, hwadh han der uppå
wijdare winna kan.

Samma dag kom Gijse i Yia, klageligen an-
drager, dhett Jon Pärsson i Öija hafwer för tu
åhr seedan köpt ett skabbigt Stoodh, och hem-
fördt dhett i byn, och emoot grannarnas begiäran,
så wäll Befallningzmannens befallning, icke haf-
wer welat låta dhett nederslå, uthan meer aff egen
sinnigheet låtit dhett gåå dher i byn, och gran-
narnas Creatur besmittat, der af omsijdher Gijsses
häst bleff beskadat, och ändteligen dödh. Gijse
förmenar at Jon ähr skyldig honom at uprätta
skada, emädhan han icke åthwaring achtat haf-
wer. Gijsses häst war köpt för $3\frac{1}{2}$ Rdr och nu
will låta falla sin prætion och begiäran allenast
2 Rdr. Dher om bleffwe dhe wähnligen förlikte,
Befallningzmannen lyfftesman för penningarna, Jon
Pärsson blißfwer sakfält effter dhett 42 Capit: i
Bygningbalken till 6 m. till treeskiptes.

Cronan 2 m.

Målzägaren 2 m.

Häradet 1 m.

Häretzhöf: 1 m.

Pädher Torsson i Willansnäas klagar at Måns
Bosson i Liungzåkra hafwer i förledit åhr försåldt
honom 3 skepper Koren, Måns swarar dhett han
hafwer iäländt honom 1 Rdr och icke till för-

lagdan tijdh bekommit sijna penningar igen, förmeenar sig dher emoot at behålla kornet. Pädher klagar att hafwer lijdit skada till sitt uthsäde. Och Måns eij håller wille taga richzdaler igen, förmedelst han förnamm at Säden ähr upstigen. Om dhetta blefwe dhe således förlikte at Pär Torsson behåller Rdr och Måns Bosson gijfwer Pär Torsson dhertill 2 skepper Koren.

‡ Söregården i Långztorp, som Odenslanda bönderna tillkommer, som inga dugeliga huus ähro uppå, blifwer inskrijffwit för skattewraak, deremoot niuter Jordlägande ödeshööet 1651, och här medh arfwingarna till löösen förste gången upbiudes.

Befallningzmannen sig beswärar at icke kunna bekomma någon åboo till bete gårdh med mindre at 3 åhrs frijheet gijffwés uppå gården, dher uppå förwäntas H:s N:ds nådige Ratification.

Samma daag framträdde effterskreffne bönder för rätten och upsaadhe sijna gårdar, emedan dheras gårdar ähro för högt skattade, och dher dhe icke kunna nåå een lindring i skatten förmåå dhe eij gårdarna längre besittia.

Marklandha 6 gårdar ähr dhem påfördt för hwar gård D:r 25: 22 öre S. M., och understå sig eij meer kunna åhrligen åhn D:r 18 at gijffwa,

och will man förmoda at det sedan åhrligen uthan afkortning kan uthgåå.

Swän Månsson i Långztorp hafwer uthi H:s Excellentz S. Richs Admiralens tijdh nutit $\frac{1}{4}$ förmedling, dher han icke dhet här effter gården så niutandes warder, förmå han dhen icke at bruka. Tillbiudher at gijffwa 9 Rdr åhrligen emot 23: 22 öre S. M. honom nu påfördt åhr.

Item Tårstens i Påtetorps gårdh gör ej heller meer skiäal ähn för $\frac{1}{4}$ gårdh och nu upförd åhr för 20: 22.

Item Gimbla gård räntar och 23: 22: åhr och nödigt at förmedelas i $\frac{1}{4}$ skatt.

Här ståå wål fleera och beswära sig öfwer höge beskattningar, doch ähre desse högst beträngdhe, och nödwändigt åhr at dhe lindring niuta måste så framt dhe icke alldeles bliffwa ööde.

Ryttaren Jöns Swensson i Getaskerf, med några aff hans grannar, beswära sig at Börje Pärsson hafwer nederhuggit een fälla medh dhem, och uthloffwat at dher han icke sielff mechtig bleffwe fällan at såå, skulle han dhen till dhem försällia. Nu haffwer han likwäll försåldt sitt arbete till Måns Swensson i Härningatorp, som uthom dess ågor boendes åhr, för 15 m. S. M. Ryttaren medh grannarna förmeena sig haffwa närmare lööses rätten ähn han. Bliffwer affsagt, at

dhen Abo, som Stoore gården åboor och efter Börje besitter, skall gijffwa Måns sijna penningar och skiääl för bewijsligt giordt arbete och behålla fällan.

Upbiudes $\frac{1}{2}$ närregården i Härentzåås förste gången.

$\frac{1}{2}$ Skråmegården upbindes förste gången, dhen andre $\frac{1}{2}$ parten upbiudes och första gången.

Måns Jonsson i Getaskerff klagar at Pädher Pädheresson är honom skyldig 13 D:r uthi kopparmynt så gådt at 12 m. gjorde 6 m. Selfwermynt, deremoot Pädher Pärsson protesterar. Om-sijdhher ähr dheras räkning bleffwen examinerad och befinnes som föllier:

Debet: Pädher Pärsson. Credit:

Oxen hafwer han	En Oxe	D:r 10
igen bekommit . D:r 10	een Kettel	D:r 12
$\frac{1}{2}$ åhrs gröda . D:r 16	een Koo	D:r 8
$\frac{1}{2}$ looe och et	1 tunna Koren . D:r 6	
ladegålf D:r 8	Noch penningar D:r 4	
1 T:a Koren . . D:r 6		40
betalt Swän i	Rester	12
Harekullen . . . D:r 7	som nu med fämpton	
till Råcke Jon. D:r 4	D:r kopparmynt beta-	
$\frac{1}{2}$ Qwija D:r 2	las bör efter myntes	
	förändring.	
		52

Pär Pädherrssohn uthfäster een 3 manna Eedh, at han till Stoore Pädher i Getaskerff betalt haffwer 2 Rdr.

Jon Pärssonn i Öija för sittande rätt haffwer giordt räkning medh Måns Jonsson i Getaskerff och bewijses oemotsäijeligen dheth Måns honom skyldig ähr 13½ Rdr och honom till underpant sätter een deel aff hans skattejord i Getaskerff.

Befinner rätten och nödigt wara at märken emillan Bergunda och Öijaby Sochnar bliffwa gränskade, emedan godzen igenom Arffskiffte ähre skingradhe, på dheth at hwar och een måå wetta sin rätta Egendoom.

Att således å tingett passerat ähr bekräfftas medh Doomhafuandens Namn och Signete. Dat: ut supra.

(L. S.) JAHAN MICHILSSON.

7.

Bergqwara borgrätts dombok för år 1677.

(Efter originalet.)

Anno 1677 den 26 Sept. wahr ordinarie Höstet-tingh hållit medh menige Allmogen af Hans Excelltz Höghwählborne Lars Sparres Frijherreskap

Gambla Berqware, öfwerwarandhe Assessoren
 uthj Kongl. Giöta Hoffrätt, Vice Laghman öfwer
 Tio Häradz Lagsagu, samt Häradzhöfdingen
 uhtj Allbohäradt, Gambla och Nya Berqware och
 Herlunda Friherreskaper, Ehreboren och Högh-
 aktat H:r Germund Palm till Mijklanäs, tilljka
 medh Befalningzmannen Wählberde Gabriel Erik-
 son, såsom och effterskreffne Borrätz Nämdbh.

Anders Suenson j Geta- Måns Månson i Wä-
 skärff. stenhaga.

Suen Jönson j Mark- Lars Månson j Liun-
 landa. geskiöp.

Bengdt Carlson i Gambla. Joen Anderson j Berg-
 Nillz Månson j Aask. unda.

Pedher Påwelson j Aask. Suen Månson i Mark-
 Håkan Pedherson j Rå- landa.
 katorp.

Sedan såsom tinget war effter sätt och wijs
 lyst, som wederbör, och för Allmogen publicerat,
 uplästes Höghwijse Assessorens H. Germund Palms
 fullmakt på Häradzhöfdingztiensten uhtj Gambla
 Berqware Friherreskap; dheslijkest effter Lagh
 affladhe H. Assessoren sijn DommareEedh.

2. Såsom Nämbden icke alldeles är complet,
 uhtan tuenne igenom döden affgagne; bleffvo an-
 tagne till Nämbdmän Gudmundh Germundson j
 Härnesåhs, samt Jöns Suenson j Geteskärff;

huilka och begge medh handh å book afflade sijne Nämbedemäns Eedh.

3. Hwadh uppbuden aff Gårdarna wedhkommer, så dhe hemman som för dhetta andre gången är uppbudne, uppbudes nu tredie gångh; dheslijkest dhe som på senaste tingen uppbudes förste gång, uppbuides nu andre g., men dhesse förste gången:

‡ gårdh Askematorp uppbuides såsom kiöpt aff Pedher Joenson 1 g.

‡ fierdingh i Härnesåhs aff Gudmundh Germenson 1 g.

‡ uhtj Öja uppbuides aff Trotto Mattison 1 g. uhtj huilken Börge Månson ibidem prætenderar lijka när rätt att lösa, och begiärrar dhet Trotto icke nogot Fastebreff honom owitterligit tillåtes å samma fierding; huilket Rätten honom Börge skäligen ej kunne förwägra, så wijda han observerar sijna Fatalia.

4. Befalningz Mannen inlägger i Rätten een Restelängdh på nogre förflutne åhrs Räntors inneståndhe aff somblige gårdar; huilken effter begiäran för Allmogen upplästes, medh åthskillige gångers tillfrågan om nogen weste annerlunde wara än uhtj längden uppfördt war; huar emot såsom ingen då hadhe att seja, tillätz samme

Restelängdh extraderas och verificeras medh Bor-
rättens wanliga insegel.

5. Pedher Nillson j Långztorp bekänner
Barna Afflande medh Botel Pedhersdotter ibidem
född aff äkta sängh; såsom begge tillstå synden,
ty plicktar Pedher effter lagh 40 m.
och Konan Botel 20 m.
sampt begge remitteres ad forum Ecclesiasticum,
dheräst kiörkioplikt att undergåå,

Men Pedher pådömmes giffwa Botel till Bar-
netz uppfostrandhe een Koo och een Tunna Rogh,
huilket konan begiärrar skall affdrages uhtj hennes
bötter; huadh öffwerskiuter giffwer Pedher henne
tillbakes; dock faller Tingz Allmogen för dhenne
Pedher Nillson een ödmiuk förböhu om mögeligit
woro H. Baron täktes lindra nogot uhtj hans
bötter j anseandhe han een fattig karl är och
haffwer nyligen legdt knekt.

6. Uhtaff Protocollet Anno 1676 finnes wara
affdömt, att Måns Månson j Lunden skulle giffwa
Nilz Nillson j Ällende uhtj knektehiälp 20 R:dr,
hwaruhtinnan Måns j Lunden klagar sig wara
myket när skedt; huilket Rätten nu togh uhtj
närmare och nogare betänkiandhe, och pröffwer
skäligdt att befrije Måns för samme 20 R:drs
ehrläggandhe att han dher medh inthet wijdare
skall graveras j anseandhe 1) huadh Eedhen wedh-

kommer som finnes i protocollet, haffwer Nillz Nillson i Ällende afflagdt dhen samme uhtj Mån- ses frånwaro, 2) haffwer dhen andre Sohnen, för huilken dhe 20 R:dr skulle wara honom påförde, warit så lijten, som närwarandhe Allmoge witt- nar, att han omögeligit kunde ståå i nogon Roote.

7. Effter Protocolletz iuehåll Anno 1676 den 15 Martij att huart Mausskap effter dheres sijn emillan giorde Accord och sluut uhtj Frijherre- skapet skall giiffwa i Rotepenningar 3 R:dr, blijff- wer nu å nyio pådömt att således hållas skall; och dhette så myket dhes skäligare, som störste dhelen aff Allmogen samme penningar uhtlagdt haffwa.

8. Uppå Uhtskrijffningen senast i Wexiö haffwer effter begges berättelse Lars Torstenson i Bergunda loffwat giiffwa Anders Joenson i Lilla Råkatörp uhtj knektehiälp 20 R:dr om honom skulle omtränga; Är altså nu uhtj Tingzås Lars bleffwen knekt; Ty i betraktandhe till sådan hans olägenheet, och i anseandhe Allmogens för- böhn, giiffwer Anders Joenson Lars samme skull effter att han inthet aff honom skall haffve att fodra, uhtan blijffwa förnögdh med 7 rdr, huilka Andhers bekiänner sig reede för dhette haffwa bekommit.

9. Huadh öffrigit är som Protocollet Anno 1676 innehåller angående knektehiälper; gör Tingzrätten nu ingen förändring uhtj, uhtan blijffwer wedh sijue förr uhtgijffne dommar; huilka, såsom Fatalia reede äre uhte, remitteres till prompt Execution.

10. Nämbdemännerne Måns Månson j Wästanhage, Joen Andherson j Bergunda, Pedher j Aask, som tillijka medh Rättaren Jöns Månson i Bergunda på seuaste Ting woro förordnadhe aff Rätten besikte om dhet nogon märkelig skada war medh dhe förbudne trädens nedhfällandhe, som Nillz j Arnanäas är beskyllat före haffwa nedhuggit, eller om således j sanning finnes; huilka nu tillbakas på sijua Nämbdemäns Edher giöre berättelse, att träden änteligen äro nedhugne, men warit ellaka och odugelige så att uhtaff dhem haffwer icke warit förmoda nogon frukt; ty blijffwer han dhenne gången för bötter skont, dock medh åhtwarning att han effter dhetta skall haffwa tillåtelse aff Tingzrätten sådana förbudna trädh nedhrödia om dhe pröffwes wara åker eller angh skadelige; eller han pliktar som Lagh förmår.

11. Samme Nämbdemän haffwa och warit förordnadhe att syna hoos Zigfredh Månson j Härle och Joen Tegelslagare ibidem, och icke

befunnit dhem nogra förbudna dugelige Trädh haffwa nedhuggit; undantagandes hoos Joen Tegelslagare een nogot grön Eek, dock alldeles foren j toppen; huilken eldhen oförmodeligen haffwer giorlt skada; dock kunde Synamännerne eij pröffwa henne till nogon serdeles nytta warit gagneligh, om hon ingen skada hadhe ledit; Ty förskontes dhe båda för bötter, effter flittig åhtwarning een annor gång således inthet att giöra.

12. Item frijkiäunes Lars j Härle effter Nämbdemännernes bevittuandhe för dhe 2 Eekar honom äro påbördadhe skola haffva nedhuggit.

13. Uhti olaga tijdh, såsom är wedh Hälgonamässe, är Syn gången hoos Måns j Löhnåhs på nogra förbudne trädh, som förmenes Måns igenom sitt wällande haffva fördärfswat; dherföre såsom dhetta är olagligen procederat, tillätz Syn å nyio här på, effter Månses enständiga begiäran, och berättas nu aff Synamännerne som föllier; Att uhtaff dhe 7 Boker som j förre åhretz protocol införde äro fanns 3 st: alldeles Små och Odugelige; dhe öffrige 4 äro wähl nogot större; men dhe äro alle 7 förderffwadhe aff een häfftig wådheldh, som uhtkom då folket een Söndagh war uhtj Kiörkian aff dhet Måns dagen tillförena haffwer bränt pottaska; dherföre han, tillijka medh heele TingzAllmogen ödmiukeligen böhnfalla, om

mögeligit woro han för dhenne gången bleffwo förskout j anseandhe till bådhe hans stoora fatigdomb, såsom och dhet att han alldeles inthet rådandhe war till dhenna oförmodeliga eldzwådan.

14. Samme dagh framkom för Rätten Nillz Anderson j Långztorp och gijffwer tillkiänna hurredes Pedher Nillson ibidem skulle gijffwa honom 20 R:dr Sijlff M:tt j Knektehiälپ på sijn Sons Pedher Nillsons wägnar; huar till Pedher eij näkar, men bewijsar medh fullkomblig wittne och skäl, icke allenast samme 20 R:dr riktigt ehrlagdt haffwa, uhtan och betalt öffwer D:r 1. 24 Öre; som Nillz här medh obligeras Pedher tillbakas leffwerera.

15. Aff samma tillfälle öffwerbewijsar Nämndemannen Gudmundh Germundson Pedher Nillson j Långstorp sig wara skyldig 4 D:r Sijlff M:tt huilka Penningar Pedher påläggas uhtan nogon försummelse betala.

16. Pedher Nillson j Allwarstadh klagar till een pijga Ingebohr Håkensdotter j Råkatörp bed och gijffwer dher hoos tillkiänna, att han förleden winter hoos Armeen anförtrodge henne een frijskiortel, som han dher bekommit haffwer, att föra äht sig heem; huilket pijgan och tillstodh, men berättar kiortelen wara för henne bortstulen uhtj ett Torp, Snugge kallat, dhetta och Nämndemannen

Jöns Suenson betygar sant wara, såsom och bewittnar och klagar Snickaren Måns Pedherson att uhtj samma Torp och dhen natten stablz åhtskilliga Pertzedlar ifrån honom, som han alldrig igenfick; Pijgan haffwer och mist aff sine Saker. Ty frijkännes hon att leffwerera kiortelen till Pedher Nillson i krafft aff dhet 9 Cap: KiöpMB. 11.

17. Lars Månson i Liungzbaka lageligen igenkiänner een Bagge, som igenfunnen är hoos LändzMannen Jöns Nillson j Wedherslöff, huilken haffwer wilse kommit och således dijt dreffwit; ty tillåtes Lars tage sin bagge tillbakes, uhtan nogon wedhergiäluing hälst emädan LändzMannen kan icke bewijsa sig nogot på baggen kostat haffva.

18. Måns Pedherson j LiungzÅkra klagar öffwer Lars Pedherson ibidem, j dhet han uhtj wredz modhe haffwer skällat honom för skiälm, till huilket Lars j förstene näkar, men blijffwer omsijder öffwerbewijst; då han deprecerar sitt brott, recanterar sijn ordh, och seger sig inthet annat medh Måns Pedherson weta än dhet ährligit och godt är; ty considererar Rätten dhenne gången hans owettenheet, och förmanes honom effter dhetta så wähl som huar j synnerheet, att så framt nogon meer beträdes honom Måns j så

måtto beskylla, skall han wara förtängdt plikta sijna 40 mark effter Lagh.

19. Smeden Trotto Anderson klagar till Pedher Påwelson på Sätterijet Öiaby, att han haffwer aff honom tagit een häst till köpz, huilken han än inthet betalt hafwer, och såsom Pedher ej här till näka kunde, ty blijffwer affsagdt att han uhtan wijdare uppehåll betalar hästen, effter såsom dhe sijn emillan öffwereens äro.

20. Samme dagh gijffwer Pedher Boretson i Öjaby tillkiänna huru såsom Anders Jönson haffwer senast på skriffningen loffwat sig willia gijffwa honom till hiälp att leega knekt före 20 D:r Sijlf.M:tt om han elliest kunde slippa, medh sådan Condition att då Anders omtränger skal Pedher gijffwa samme D:r 20 tillbakes, huilket, ehuru wähl Anders påstodh inthet sant wara, wittnar dock Joen Torson i Öjaby edheligen medh handh å book såledhes dhem emillan sluttat wara; Ty bleff resolverat att Anders Jönson skall effter sitt löfte gijffwa Pedher dhe mentionerade 20 D:r, huilka Pedher finnes obligerat gijffwa tillbakes då Anders medh knekterij blijfwer graverat.

21. Aff samma tillfälle tilltablar Pedher Boretson Jöns Carlson, som och war uhtj samma Roote, och öffwertygar honom att han på skriffningen haffwer tillsagdt honom till hiälp att leega

Knekt D:r 10 Sijlf., Men dock låter Pedher sig förnöja medh D:r 5, allenast han dhem till nästkommandhe Juhl bekomma kan.

22. Befalningz Mannen Sune Bengtson j Hällgahöö igenom sijr fullmäktige klagar till Pedher Boretson och Joen Torson j Öjaby att dhe haffwa uhtsatt een Eldh, huilken haffwer giort stoor skada på Cronebergz Skogh, och många förbudne trädh dher sammestädhes uppbrändh, begiärandhes aff Rätten nogre Nämbdhemän som skadhen besikta; Resolutio: Såsom j år försent är lageligen nogon Syn tillåta; ty blijffwer här medh uppskutit till nästkommandhe Wår, och då om Wahlborgemässe dagh skall Synen angåå; imedlertijdh omhuges huadh Nämbdh dher till skall wähljas, som Opartiesk är.

23. Joen Andherson till Tienst på Hälgaöö, bewijsar medh wittne, att H:s Excell:ttz Greff Pontus Delagardie haffwer sielff giffwit honom tillåtelse behålla dhen byssan, som Rooten, dhen han uhtgick före, leffwererat hadhe. Dherföre Roten pålægges att låta be:te Joen Andherson byssan bekomma, eller så många Peng:r som hon kundhe kosta, nembligen 9 m. Sijlfr Mitt.

24. Uhtskotzkarlens Suen Pedhersons Hustru j Yiaby besverar sig öfwer Pedher Boretson ibidem och påstår att han haffwer på Uhtskotz Skriff-

ningen loffwat hennes Sahl: Man 20 D:r Sijlf: M:tt om han skulle blijffwa knäkt, huar till Pedher näkar och wedherkiännes allenast 10 D:r Sijlf:r M:tt. Men Sahl: Suens Hustru framdrager till wittne Anders Jönson j Öjaby och Lars Torstenson j Bergunda, huilka Edheligen betyga att Pedher haffwer Suen 20 D:r uhtfäst; Såsom och förklarar dhet Rotezedelen undherskreffwen aff Mons. Johan Branting att Pedher skulle gijsfwa 20 D:r till Suen; Dheslijkest haffwa dhe begge två gånger kastat Tärningh, huilken thera närmarst skulle wara till Uhtskottet; Ty bleff affsagdt att Pedher Böretson uhtan nogot wijdare uppehåll betalar Sahl: Suens Hustru samme uhtfäste 20 D:r Sijlf:r M:tt.

25. Uhtj lijka måtto uppwijisar Uhtskotz Karlen Larz Torson j Bergunda een RoteZedel, att effterskreffue j samme Rote skola gijsfwa honom till hiälp att leega Karl före, som föllier, Trotto Andherson j Qwillebergh D:r 10 Sijlf:r M:tt, Joen Andherson j Bergunda D:r 10, Lars Torson ibidem D:r 10, Samuel Gunnelson ibidem D:r 10, Börge Torson j Runnedahl D:r 20. Och bleff sluttet att dhe emot nöjaktig Caution skola Peng: till Lars Torson leffwerere, att om nogor aff dhem omtränger skal Lars så många Penninger igen till dhem betala.

26. . Måns Gunnarson och Pedher Gunnarson j Öörs by och Lillegårdh förordnes aff Rätten till Målmän öfwer Sahl: Suen Pedhersons Barn j Karaholm; Och förmanes dhem hålla sig effter Kongl. Maj:ttz Publicerade Förmyndare Ordning, sampt giöre Barnen wedh dheres Möndige Åhr riktig räkningh för sitt anförtrorde Förmynderskap.

27. Stadz Notarien uhtj Wexiö Wähl:tt Oluff Oluffson klagar till Börge Månson j Öja, j dhet han haffwer effterlåtitt honom sijn Häst till fodher, huilken Börie, Notarien owitterligit, haffwer länt uht medh Böndherne åht Skåne, dherföre hästen wedh Morroms Broo aff Skogz Strykare bleff skuten; Börge Månson närwaran-dhe eij här till näka kan; ty pådömmes han effter dhet 8 Cap: KiöpB: 11. gijffwa så godh häst igen, eller penningar så myket han haffwer kostadt, nemb:n D:r 5 Sijlf:r M:tt, såsom 4 åhr-lige Män Edeligen bewittna honom wärdh wara.

28. Qwenneberga Broen wedh Berqwara, så wähl som Råppe Broo pålægges wedherböran-dherne medh första färdig giöra; så kiärt dhem är undhwijka dhet straff som Lagh förmår.

29. Gijffwes och Allmogen tillkiänna, såsom åhtskillige Creditorer finnes som fodre sijn nöjak-tigheet aff Sterbhuset effter Sahl: Måns Pedher-son i Geteskiärff att dhe sig inställa på nästkom-

mandhe Winterting (will Gudh) då dhem emillan skall blijffwa dhelat effter Lagh.

30. Kiörkioherden j Bergunda Ehrewördige och Wähllärde Hr Peder Jonæ beswärar sig öffwer een Hustru Ingebor Suensdotter j Öja be:d, som haffwer legdt aff Kiörkioherden tuenne st: Kooer, dhem Kiörkioherden eij kan aff henne igen bekomma; huar till hon, hustruen, suarar och gijffwer tillkiänna huruledes uhtj Öja by war een stoor Fääsiuka, så att uhtj hennes gårdh bleffwo dödhe 13 Nöht; dock icke dhes mindre bleffwo Kiörkioherdens Kooer för fääsiukan skonte, dherföre sedan siukdommen stillat war, tillbudh hustruen willia heemsända Koerne, j befruktan att dhe och skulle blijffwa siuka, men Kiörkioherden undherstodh sig inthet taga dhem emot för Siukdommens skuldh; Men Kiörkioherden påstår att Kooerne inthet bleffwo honom heembudne; wijdare berättar hustrun att noget dher effter bleff dhen eene Kooen dödth, dock icke, som hon förstodh, aff Siukdommen; Kiörkioherden emottogh hudhen och gaaff dhen samma åht sijn Capellan; dhen andra Kooen seger Hustrun skulle haffva bleffvit dödth nogre weker dhereffter på slätta marken aff Brååfröö, dhe kalla. Resolutio: Om Hustruen inthet till nästa Ting ställer H:s Ehrewördigheet klagolöös, skall hon då wara förtängdt

framdraga wittne huruledhes Kooerne bleffwo dödhe, så frampt hon will undhslippa att betala dhem.

31. Joen Andherson j Bergunda gißwer tillkiänna huruledes han och Måns Håkenson j Marklanda haffwe således warit ößwerens senast när Böndherne woro till Skåne, att Joen Anderson släpte till ett stoo uhtj Siusningen till fältet, och Måns skulle bekosta att hämpta dhet igen; Måns Håkenson seger dhet stooet bleff dödt aff siukdomb på wägen j Rysby Socken; Och såsom han nu icke haffwer nöjaktig wittne tillstädes, uhtan begiärer dilation till nästa Ting, bleff dhet honom aff Rätten tillåtit, då han här medh obligeras att komma tillstädhes och affwakta doom j saken.

32. Såsom Sahl. Måns Barke j Brona är igenom dödhen affgången, och lembnat effter sigh 3 st: Arßwingar, två söner och 1 dotter, huilka haffwa att dheela sig emillan, iblandh annat som lembuadt är effter dheres Sahl. Fadher, een gårdh j Öja, Östragårdh be:d, uhtj huilken Arßuingarne blißfwa berättigadhe huar sin treding, huilken hwar eger att bruka effter sitt egit godhtykie som han förmår; blißfwa altså aff Rätten förordnadhe, att byta dhem Huus, Åker, Ängar, Skogh och Mark etc. emillan, Nämbeds-Mennerne Bengt j Gembla och Suen j Marklanda.

33. Pedher Gijseson j Öja klagar till Nämbedemannen Andhers Suenson j Geteskiärff och gijffwer tillkiänna att hans Sohn haffwer på skriffningen uhtloffwat honom 15 D:r Sijlf:r M:tt till hiälp att leega Karl före; dherpå Nemb:n suarar att hans Sohn bleff Knekt nogre weker före, ty kunde han icke uhtfästa till dhenne nogre Peng: sedan han war reede bleffven Knekt; Nämbd: Jöns Suenson som och då war inne medh på Skriffningen wittnar sig icke haffwa hördt tablas om dhenne 15 Dr; Ty bleff Anders Suenson frikändh för samme Peningars ehrläggandhe, alldenstundh dhet wahr obilligit han skulle gijffwa Pedher noget till knektehiälp, sedan han nyligen war Knekt bleffwen sielff.

34. Suen Månson j Marklanda beswärar sig öffwer Hust: Ingiär j Hästhagen och seger henne haffwa skellat sig för Tiuff. Men hon, hust: Ingiär, högeligen ångrar sijn ifrigheet; Ödmu:keligen deprecerar om hon således j hastigheet sagdt haffwer, recanterar sijn ordh, och seger sig inthet annat medh Suen Månson wetta, än dhet ährligit och godt är; ty blifffwer hon för dhenne gången förskont medh bötter, och allmenneligen tillsagdt, att huilken effter dhetta meerbe:te Suen Månson slijkt förebrår och eij kan sådant fulleligen bewijsa, skall wara förtängdt plikta sijne 40 m.

35. Jöns Nillson j Marklanda klagar till Anders j Hästhälla, att han haffwer slagit een hans koo tuenne Reeß synder i sijdan, huar aff Kooen sedan är dödh bleffwen; dhetta tillstår Anders sant wara; men woro genast in för Rätten således wänligen och wähl förlikte, att Anders gijffwer Jöns 10 m. Sijlf:r M:tt, huilket kan belöpa till halffwa Kooens wärde.

36. Pedher Månson j Långstorp och Joen Månson j Tångzhult äre sijn emillan tuistige om Tingzhulta gårdh; Pedher seger sigh haffwa kiöpt heela gården och Joen seger dhett inthet warde meer än halffwa; Ty såsom Pedher haffwer Fastebreff dher å, påladhes honom till nästa Ting framwisa breffwet, att Rätten skärskoda kan, huru medh saken förwetter.

37. Joen Pedherson j Boshult klagar till sijn Syster, hustru Tyret Pedhersdotter j Öjaby, och gijffwer tillkiänna huru hon haffwer aff honom legdt Peng:r 5 Rdr, och skulle åhrligen gijffwa interesse 24 öre Sijlf:r M:tt; Och är nu tuisten dhem emillan allenast om interessen; dherföre såsom penningarne haffwa bortowarit j 6 år, bewijsar hon sig haffwa giffwit 3 åhrs riktigt interesse, står fördhenskull interesse för 3 år tillbakes, nemb:n 9 m. huar uhtaff drages för een Oxeleega 16 öre, rest: altså 7 m. Sijlf:r M:tt,

som hon än till sijn Brodher betala skal; men ett åhrs leega komma dhe än inthet öffwerensom, ty dhela dhe dhen j tuu; bekommer han altså för dhet åhret 12 öre.

Tillspordes åhtskillige gånger om nogon med woro som behöfde Tingzrätten för dhenne gången tillijta; Och såsom ingen framkom, bleff tinget j Jesu Nampn sluttat.

Att såledhes å Tinge ransakat, passerat och affdömt är attesteres medh Borrättens wanlige insegel sampt Laghläsarens egen handh och signete. Actum ut superius.

(L. S.) Uppå Borrättens wägnar

ISRAËL COLLIN.

(L. S.)

8.

Sacköreslängdh aff Gambla Berqware pro A:o 1680.

(Efter originalet.)

Sijllfver Ma

Dal. öre.

Nills Månson j Geteskiärff för een Eek fält 10: —

Nock plikter Nillz Månson för dhet han

brutit Rättens wijte 10: —

Sijllfver M:t

Dal. öre.

och för Slagzmåhl på Landz- och Mark-	
natz wägen	10: —
edher Hanson j Hernsåås plikter för	
dhet han oloffwandes haffwer huggit	
löff på Askz ägor	3: 5.
nders Skåningh Stämb: försittande . .	— 24.
den Månson i Herningetorp plikter för	
een Eek	12: —
edher Anderson i Geteskiärff plikter	
för een Eek	10: —
iskaren Jöns Månson för een Eek . . .	10: —
ock Suen Månson i Marklanda för een	
Eek	10: —
oen Oluffson i Wiltofta och Jacob i	
Böcketorp plikta j Stämb: försitt: huar	
sijna 3 m.	1: 16.
Rådman Nillz Torson j Wexiö Stämb:	
försitt:	— 24.

In fidem Protocollj,

ISRAËL COLLIJN.

(L. S.)

9.

Kongl. Maj:ts Nådige Resolution angående den af Berqware godz Possessorer härtils därwijd öfwade Jurisdictionen och så kallade Borgrätten. Gifwen Stockholm den 9 Februarii 1692.

(Efter Riksregistraturen.)

Såsom den, hwilken berörde godz nu för tiden besitter och innehafwer, hwarken gitter eller påstår med något annat skiähl betyrkia öfwanber:de Jurisdiction och rättighet, än att den samme af forna Konungars blotta nåd skall hafwa warit tillåten och öfwad; Altså och emedan bem:te rättighet dereffter för någon tijd sedan jempte sielfwe godzet är bortmist och förwärkat, sampt på många åhr afbruten worden; Warandes dessförutan en sådan af Possessorerne här tills öfwad rättighet af den natur och beskaffenhet, att hon i ringaste måtto ingom androm, än högsta Öfwerheten i landet, tillständig är; Ty pröfwar Kongl. Maj:tt tillbörligit att hon här med aldeles uphörer, och till Kongl. Maj:tt i ewärdelige tijder wederkennes. Thär alle som wederböhr hafwa sig att effterrätta. Actum ut supra.

CAROLUS.

J. Bergenhielm.

IV.

**Kongl. Sekreteraren Edvard Ehrensteens
dagboks-anteckningar år 1658. *)**

Januari.

1. G(ud) f(örläne) H. K. M:t och m(ig) ett
l(yckosamt) g(odt) n(ytt) år.
 5. reste wij ifrån Wismar till Gadebusk.
 6. till Nendorp genom Möln.
 7. till Odensloo.
 8. till Borenheuft.
 9. till Kijl. Ubi Gr. Wrangell, Ulefelt, Baden,
S(ulx)bach etc.
 22. ifrån Kijl till Gottorp.
 25. reste K. M:t till Flensborgh.
 26. blef G(yllen)klo och hele Cancelijt quar i
Gottorp ob defectum securitatis.
 27. reste wij till Flensborgh.
-

*) Dessa anteckningar äro gjorda i en interfolierad tysk kalender eller s. k. "Zeit-Buch" för nämnda år, hvilken nu tillhör kammarherren m. m. greve A. M. Piper på Engso. — *Ehrensteen* föddes 1620, blef k. sekreterare 1655 och åtföljde såsom sekreterare konung Carl Gustaf under alla hans fälttåg, sekreterare af staten 1659, kansliråd 1671, hofkansler 1674, president i Wis. marska tribunalet 1680, kongl. råd 1683, dog 1686.

28. kom K. M:t till Haderleben.
29. till torpet Heils emot Brandzöö, på huilken dagh man profuade om ijsen wille bära.
30. halp Gud alzmechtigh wår nådigste herre K. Carl Gustaff medh armeen öfuer Belten wijdh Brandsöö in på Fanen, huilken och öfuer ända kastade fiendens regiementer och brachte be:te öö i sitt wåldh.
31. Kom K. M:t till Odensee, fick maat hoos borgmästaren och reste till Dalum.

Februari.

1. } depescherades bref och relation på alle orter
2. } om expeditione in Fioniam.
4. Kom en skickader medh bref ifrån Engleske Abgesanten Medou ifrån Kiöbenhafn, date-rade dagen till förende, tillbindandes fredh. På samme afton reste K. M:t till Nyborgh.
5. iagh morgon efter tijt, swarades på Medous bref och skickades Salviconductus för Danske Commissarier, samme dagh reste K. M:t fort till Swijnborgh.
6. gick K. M:t öfuer Belten på ijs med Cavallerijt åht Laland till Grimsted.
7. kom iagh samme wägh efter. Naxkou war Gr. Ulefelt att impatronera sigh i Kongens nampn, som och skiedde på samme dagh.

Derinne wore 1500. bewäpnade Lantmän, item 75 Gyngsboar; och 75 ryttare; item 40 stycken, af huilke 14 metall. Item opsnappat 6 små metalle stycken kommande ifrån Årbo gård. Kom K. M:t till Saxkiöpingh.

8. öfuer wijdh Nökiöpingh på Falster till Wååls.
9. depescherades bref på någre orter. Kom R.Ammiralen Wrangell som förde footfolchet öfuer Belt och hadde med sigh 16 stycken.
10. ankom efter huar andre regiementerne af footfolchet. H. K. M:t war och then dagen öfuer in på Zelandh till Wordenborgh. Huar-est Medou medh Danske Commissarierne ankomme begiärandes freedh. Samme natt sendes Coijet till dem till Wordenborgh att handla om præliminarierne.
11. bröt K. M:t op ifrån Wååls gåendes öfuer ijsen på Zeland till Wordenborgh, huarest constituerades Corfitz Ulefelt och Steen Bielke till Commissarier att handla om fred med R.Höfmästaren Hierstorf och Christian Skeel. Om natten logerade wij uti byen Aleslöf.
12. avancerade wij till Faxöö, 3 mijl från Köge. Här hörde wij af någre och tiugu Estandarder som lättet. willia. fechts med oss. Men nappade allenast bort en Waldisk ryttmästare

med 34 gemene af Wallöö, och lupo altså åht Kiöpenhamn.

13. folgde wij der på till Kiög.
14. wore wij stilla. Eadem reste the Dansk Commissarier genom Kiög till Kiöbenhamn om wijdare resolution.
15. avancerade K. M:t med armeen på 2 mij när Kiöbenhamn till en by Torslunda Magl benämnd.
16. kom Hiersdorf och Skeel igen ifrån Kiöbenhamn och ginge till Torstrup att med Svenske Commissarierne strax tractera.
17. accorderade man någott så när om puncterne, och wore Commissarierne till K. M: om Esclaircissement.
18. sattes det förste opsattet op och skrefz ren samt underskrefz: resandes åter bäggie Commissarierne til dheres Kongar medh the omwexlade instrumenten.
19. Kom K. M:t tillbaka till Kiög och Commissarierne ginge till Roskilt.
20. stilla och bref till B(jörn)klo, Commiss. Polon. etc.
- 20—26. hele denne tijdh handlades thet med the Danske Commissarier.
21. sendes iagh till Rodskildh att bijwista tractaten.

5. war K. M:t i Roskilt.
6. blef tractaten färdig.
7. blef någott jäf om Evacuationen af Skåne och vithmarcheringen af Seelant, så framt ijsen skulle förgå och K. M:t skulle icke för wara wiss om evacuationen. Altså skickade migh åter K. M:t till Roskilt, huarest iagh fiok en handskrift af the Danske Commissarier om Evacuationen.

Mars.

1. War K. M:t till Soor och kom till Ringsted igen.
2. reste K. M:t till Roskilt, huarest the Danske komme med Kongens wagn i Danmark att afhemtan. Dhet war Ammiralen Bielken och Ove Juul. Samme afton depecherade K. M:t dhet importante brefuet till Præs. Biörnklo.
3. reste K. M:t uti K. M:tz i Danmark wagn åht Fridrichsborgh och warandes kommin tijt på en half mijl när och en by*) benämud förbij, mötte oss K. M:t i Danmark stipatus med Danske herrar, håfbussar, och tuänne lijfcomp. af Lycke. Och tå K. M:tz wagn af Swerige kom när, stegh K.

*) Lacka i handskriften.

M:t i Danmark först uth, wéntade. Och när K. M:t af Sverige stegh utur wagn, lop K. M:t af Danniark honom emot och efter handtag med 'honom och andre medföllande herrar, trädde the bäggie i K. af Danmarks wagn och fore in på slottett Fridrichsborgh. När K. M:t af Sverige war beledsagader i sitt gemak gick han strax efter att helsa på Drottningen. Wijdh nidsittande till bordz wille icke K. M:t af Sverige taga platzen för ändan, utan nödgade Drottningen tijt. På högre sijdan satt K. M:ter af Sverige och Danmark, på wänstre hertigh Ernst Gunter Furstinna, Engliske Abgesanten Medo och Hertigh Ernst Gunter sielf. Resten af taflen occuperade K. M:tz af S. herrar och Cavalierer. Både wijd mötet uth och sedan in i Salen är frögden hörd både med Trompeter och skön Music. K. M:t af Swerie gick efter måltijdh i sin kammar till huija.

4. resolverade K. M:t att blifua quar. Wijstes hästar och Stoo, som skulle föräras. Besågs gemaker och kyrkia. Åter till taffell med sittande som förr, och Music.
5. reste wij från Fredrichsborgh till Helsingeborgh, och folgde K. i Danmark H. K. M:t in till en god half mijl ifrån Fridrichsborgh,

huarest togz afskæd och ginge wij till HelsingeÖör. Samme aften gick K. M:t och en stor deel öfuer till båt, men wagnar och hästar emot Huenen på ijs. H. M:t helsades så i Helsingör som Helsingeborgh med stycken.

6. wore wij stille.
7. till LandzCrone, huarest K. M:t besågh hamnen och stadsens befästningh.
- 8, 9. war K. M:t quar i ouh(?).
10. reste wij till Malmö. Huarest wij wore till den 15 och depecherade så bref till fremmande orter, som och staden Malmö och någre particulierer frijheet.
15. till Lunden, huarest biskopen (*blef*) donerat.
16. till Christianstad.
17. reste K. M:t att taga i öguesicht Bokulla hampn. Jagh war quar i Christianstad. H. Ex:ce Gr. Gustaff Steenboch kom till Christianstad.
18. kom K. M:t tillbaka till Christianstad.
19. ifrån Christianstad till Hilshult.
20. till Halmstad.
21. Stilla.
22. till Falkenbergh och Warberg.
23. till Kongzbacka och Giöteborgh. Ubique beatus.

April.

8. Wore Ständerne tillsammans förste resan, ubi 1) Relatio annalium actionum recitata. 2) gravi et diserta oratione de præteritis deque præsentī Statu Rex locutus. 3) Recitata pacta Roskildensia. 4) Propositio deliberandorum.

Maj.

22. Wore Ständerne senaste gången oppe. Lästes beslutet post consilia diu inter Status ventilata et communicata. Dimissi omnes Status.

Juni.

5. ifrån Giöteborgh till Ammirante.
6. post expedita quædam negocia hissade segell. Durante toto Commorationis Gothoburgici tempore, Rex Statum patriæ (?) diligenter ordinavit. Munificentia sua multos exornavit, adeo ut discedens ingens sui desiderium relinqueret. Valedicentes Senatores fere omnes rorabant lachrymis.
7. klockan 9 Anhalt förbij.
8. i sightet af Jutland.
9. Samsöo förbij.
10. till Fredrichsudde. Bref till Danske Commisarierne.

1. Vthi Medelfart. Om aftenen fore wij till Brantzö,
2. Assens förbij.
3. Syndersborgh förbij in på reddan för Flensborgh.
4. Stilla på reddan för storm skull. Monge Fürstar och Herrar kommo att opwacta K. M:tt.
5. steegh K. M:t så wäl som Drottningen af skiepet och foor in i Flensborgh. Jagh och. Ubi adfuere Ablegati Brunsvicensis etc., qui
6. habuere audientiam. Vide propos. eorum.
7. Meij ad audientiam, vide eius propos.
8. hadde the Chur Collegij Abgesantne audience. vide illorum propositionem. På denne tiden kom och Swerin och Weiman ifrån Chur-Brandenburg. Vide Bericht om dhet som i theres præsens blef passerat. Eodem tempore Mechelburgici GUSTRO et Swerin. Item en skickader ifrån PfaltzNeuborgh.
9. War GyldenLeij hoos K. M:t och wijdh denne tijdh den wijstes lijknelse att Danske tractaten skulle winna sin fortgongh.
- 10 och 30. hafuer K. M:t depecherat en och annan afgesant från furstar och städer i Rom. Rijket. Vide resolutiones.

Juli.

1. tracterades the ChurMeyntz och Saxiske Gesanterne af K. M:t.
2. ifrån Flensborgh till Gottorp.
3. brefuet af Christer Bonde om Ulefelt et Tol dispositionen i Skåne.
4. i Trägården med PfaltzNeuburgiske.
5. medh dem hoos ofuerst Gengell.
8. reste wij från Gottorp till Eckelförde.
9. till Neumunster.
10. till Zebergh.
11. till Oldensloo, ubi tractatum et collatum cum Ablegatis Collegii Elect., Neoburg. et aliis. Eò venerunt Legati, Gallicus de Lombres, Portugalicus, Hollandicus Maasdam Anglicus Meadowe, et abiit rursus in Angliam Jephson. Adfuerunt etiam Civitatum Lubec. Hamb. et Bremensis Ablegati, ut et Bremensis Ducatus vice Gubernator, Cancellarius et Director, pro usu istius Ducatus loquentes.
20. reste från Oldenslo, ego Trayâ vectus usque Lubecam.
21. ad Tassou.
22. Wismariam, ubi literæ ad Senatum et Appelbom.

27. kom min hustru till migh med Carl. Fördes
Gr. Johan Oxenstjerna ut ifrån Wismar.
29. reste K. M:t till siös från Wismar åht Kijl.

Augusti.

1. reste iagh från Wismar till land.
2. kom till Kijl.
5. steegh K. M:t till skieps, men kom intet
wijdare än till Christianprijs för mootwäder.
6. bekommo wind och gingo dhen dagen vnder
Laland, ubi för ankar om natten.
7. till Korsöör bittijda. Kommo om aftenen i
land i Korsöör.
8. der stilla.
9. togh Gen. Ad. Arensdorff 2 Compagnie Dan-
ske Ryttare 140 som swore K. M:t på wä-
gen warandes ankomne till Ringstad. B(jel)-
kens bref och Mogens Höögs samt Skeels
aukompst.
10. hadde the både audience, vti huilken H. K.
M:t sielf wijste dhem contraventionen emot
alle Råskildiske pacternes artiklar, cuncta-
tioner, tergiversationer etc. och dhet med
efficace ord, remonstrerandes deriempte ska-
dan af cunctationen och tjidens förlop, item
osäkerheten af negatione arcendæ externæ
classis utur Östersjön ; så och refuterat dheres

prætexade omöjeligheet. Lätt och strimma
 huru H. M:t icke kunde engagera sigh i
 andre krijgh för än här richtigh och säker.
 Et id quidem exemplis tam antiquis quam
 hoc recenti. Ceterum expediti cum recre-
 dent(*ialibus*). Vide lit. ad D. B(jel)ke ex
 hoc dato. Reste till Roskilt, ubi Skeel et
 Hammibal Sestett afreste till Kiöbenhamn.

11. till Otterslef, hufvudquarteret under Kiö-
 benhamn.
23. Olyckeligit för oss genom the Danskes vth-
 fall. Swante Baneer dödd, Item Kevenhülle
 benet af, Majoren vnder Håkan Skytte sku-
 tin, och i löpergraven mehr än 4 à 500
 döde, en hoop fågne.
30. fölle the Danske vth, men finge illa hugg.
 En major och Cap.Lient. döde med en hoop
 andre officerare och gemene. Någre officerare
 och gemene fågne.

September.

2. kom H. K. M:t drottningen till Flottan i
 Öresund. Till Hirsholm, huarest och H.
 M:t Konungen. Item min h(astru).
5. till Ibbestrup.
6. togz Slottett Chroneborg in par acord. Vide
 puncta et specificationem.

7. reste K. M:t till Helsingeöör att besehe slottett.
12. tiender om Österrijkernes och Brand. anmar-
cherande åht Holsten. Unde scriptum in
Galliam et Angliam.

October.

5. War K. M:t wår allern. Konungh i stor fara i dhett han resandes vth på Flottan på en lijten slup mötte en Boijort, som emot af-
touen och i mörkrett, betagen af Strömens
force i Sundett, seglade mitt på K. M:t
Slup, så att om K. M:t hade icke med en
serdeles force och hastigheet fäst sigh på
Gallionen, hade H. M:t lupit den störste
fara. Ty K. M:t farkost gick vnder Boij-
ortens Kiöl, huruwäl the fåå personer dherpå
wore salverade sigh (hwaribland en vngh
Wrangel) allenast Styrman drucknade.

När H. M:t kom i sammie tågh på Slåtet
och vnder hualfuet i Helsingeborgh, hade
och så när skiett en olycka, i dhett att någre
wagnar med kruttunner mötte H. M:t och
Laqueijen, som föråht lopp, bärandes en brin-
nande Fakel, slogh och stötte Fackelen emot
kruttunnerne, så att lätteligen hade något
olyckeligit deraf kunnat entståå.

6. reste K. M:t att tentera en entreprise på Amaker.
7. reste iagh ifrån Helsingör till Otterslöf.
8. Söchte wij att göra descenten på Amaker, och skiötts den dagen bitterligen så af wåre Batterier och skiep som och ifrån Staden Kiöpenhamn.
9. continuerades ännu på Amaker med skiutande. The Danske brände och op widh Christianhamn någre huus att nåå defensionen. Men K. M:t continuerade och satte allt i eldh.
10. fölle Juterne uth på Amaker med starke partier, Smålandzrytterne hölle sigh illa, huar af K. M:t war i stoor fara snart bekommen, dhesslijkes Wrangell, doch enteligen pousserade.
11. stilla i Otterlöf iagh, men flottan till Helsingöör.
12. kom iagh till Helsingöör.
17. reste wij åter till quarteret för Kiöpenhamn.
18. reste K. M:t tillbaka till Chronborgh, ubi literæ et nuncius de adventu Hollandicæ classis.
19. reste iagh till Chronborgh. Hisce diebus ab nautis Hollandicis et Embdensibus edocti de appropinquatione classis Hollandicæ, quæ sub

tempestate ingenti se continuit in anchoris apud Skagen, donec 22 et 23 venit in conspectum nostrum prope Chronenburgam. A nostra parte unanimiter decretum resistere per opem divinam.

24. propius accesserunt ad arcem, coacti ob adversum ventum tenere classem in anchoris. Ubi

25 et 26 adhuc substiterunt, nullo misso nuncio aut edita accessus causa.

27. sepultus Redenfeldius.

29. höltz siöbataillen för Helsingöör. Vide hic relationem meam ad Ablegatos in Angliam et Senatum Sveciæ

30. besågh K. Mit Flottan och huad skada hon hafuer kunnat lijda: befalltes att läggia in i Lantzcrone hamn.

31. reste K. Mit öfuer åht Helsingeborgh och LantzCron. Om aftonen på samme dagh komme Hollenske och Danske Flottan emellan Hween och LantzCrona uthføre åht Chronborg. Ugglan slogz med dem och salverade sigh in i LanzCronehampn, huarest skiepet Cronan lågh in ostio portus et defendit Eum. Andre smärre skiepet till 4 à 5 retirerade sigh till Helsingeborgh.

November.

1. Vagerade bäggie Flotterne kringh Hween, men Danske skiepet Annibal kom så när att dhet fick en släng af styckekula för slottett. Låge och the Danske och Hollenske skiepen quar för Hweenen in till dhen 5 huius tå the ginge med Norden wind bortt.
16. reste K. Mit till LandzCrona.
17. kom iagh efter.
18. stilla.
19. söchte the Danske med Brennarne och ned-sänkiande att skada K. Mitz skiepflootta och täppa hamnen i LandzCrone. 2 brännare tändes an och ett skiep sänctes, doch genom Gudz bijständh allt vtan skada. Sänkiaren ett Churlandz skiep sattes ifrån hamns-munnen ett gott styckie. Brennarne lupu desslijes på bäggie sijdor och förbrendes. Item ett örlogskiep af fienden tändes an.
20. tenterade fienden desslijes fåfångdt med sine sänkiare, kommandes wåre Espingar emot dem och hafuandes obligerat folchet att retirera sigh, förde sänkerne långt från hamnen på grund, huarest the förginges. Fienden skiöt flitigt, men treffade allenast hufvudet på en båssman. NB. hic nuncius om 17 Engliske fregatter.

21. tillbaka ifrån LandzCrona till Chronburg.
22. sendes Major Töringh uth till Westersiön.
23. syntes ett Hollenskt Örlogskiep emot sundet, men wende om igen.
24. kom Major Uggla utur LandzCrona hamn med 4 örlogskiep, non obstante att Hollendere och Juter låge dherföre så starkt som grå katten.
27. gick Major Uggla åht Marstrand med någre skiep.

December.

3. brött K. M:t op till Fridrichsborgh.
 4. till Roschilt.
 5. till KongzHaristed.
 6. till Soor och Corsöör och om natten till Nyborgh.
 7. reste K. M:t till Fauburgh, huarest Aschenbergh ankom med sitt folch och gewär, salverader af wåre skiep utur Sunderborgh. Knast attaquerades än tå af Österijker, Brandeburger och Polacker.
 7. reste och iagh till Ottensee.
 - 8 och 9 stilla.
 10. i urwädet till Foburgh, och efter K. M:t war uthe på skiepen, intet rum i orten, intet kunde göra ther K. M:t någon tjenst,
- 24

reste iagh med H. GyldenCrantz den 11 till Ottensee.

12. stilla.
13. stilla, tå K. M:t kom utur siön till Foburgh, hafuandes skickat Ugglan att giöra ett försökiande på the 4 fientlige skiepen, som hulpe Brandeburgerne in på Alsen. Sed frustra abscessus.
14. reste iagh till Foburgh. Talte med K. M:t om detta wäsendet. Consilium Christeri Bonde de Hollandis. Item ankommo tiender med B(*äts*)man Jöns om Engliske skiepens gångh till siös.
15. bref till B(*jörn*)klo etc.
16. brött K. M:t op till Nyborgh, ubi ego literas accepi à D. Medou de classe Anglica.
17. ifrån Nyborgh till Corsöör, ubi pernoctauit Rex. D. Comes Schlippenbach et Ego festinavimus ad D. Medowe in Slagels.
18. venit Rex ad Slagels, ubi
19. 20. 21. quieti. Depescherades brefuen och instructionen till Polske tractaten. Vide acta.
22. reste K. M:t åht Kiöge.
23. till Lägret, ubi kunskap om the monges brefz kompst utur Tyskland.
24. till Helsingöör. Gr. Nils Brahe kom igen och Kantensteen Neoburgi och med honom.

25. bref till England om alliencens befordringh,
Flottans ankompst och intentione Regis in
Dania.
29. finge tiender att Engliske Flottan war för
stormwäder och fröster i desse quarteer
hamnar inlupin i Dagns (*Downs*) igen, och
dherföre skrijfuit ad D. Protectorem af K.
M:t och af Medou.
-

V.

**Handlingar angående Bornholm under
Svenskt välde.**

1.

**Memorial, hwarefter Slotz- och Länshöfdingen
Printzensköldh, sampt Häredzhöfdingen J. Syl-
vius hafwe sigh at regulera vthi den Commis-
sionen som dem är anbefalt att vthrätta vppå
Bornholm. Datum Giöteborgh den 10 Aprilis
1658 *).**

(Efter Rikaregistraturen.)

1.

Såsom H: K: M:t och Sweriges Crono ibland
andra Provincier och lähn, i lijka mätto är wedh
tractaterne medh Dannemarck, Bornholm medh
dess underliggiande Öijar cederat och tillägnat,
så hafwe âfwanbe:te Commissarij i förstonne sigh
granneligen at informera, så wäl om Jagter och
Diursfångh, Fiskerijer, thet som angår Landzens

*) Öfverste-löjtnanten *Johan Printzensköld* fick den 28
Mars 1658 kongl. fullmagt att vara läns- och sloushöf-
ding på Bornholm. — Om *Johan Sylvius* se Stiernmans
Adelsmatrikel, I. 502

Jordebook, intrader, och alle andre dess tilhörige lägenheeter, som annan både civile och militär administration, tillijka medh det Andeliga ståndets wilkor och beskaffenheet, på det dee måge weta at göra Kongl. M:t therom all godh och pertinent berättelse, sampt ett och annat sedan framdeles fogeligst blifwa lämpat till Sweriges Stadger och Sedhwänia.

2.

Emedan uthi sluttue fredztractatet ähr för-
 accorderat, att Bornholm, så wäl som dee andre
 provincierne, må niuta och bruka sijn gamla
 Lagh och Stadger, Så will Kongl. Maj:t, att så
 myckit som Justitien wedhkommer, därmedh hålles
 efter som tillförne hafwer warit öfweligt, till thes
 Kongl: Maj:t kan sigh therom framdeles wijdare
 förklara. Och om the små Städer och Flecker,
 som på Bornholm äre (så widt thee på sin egen
 Justitie måtte finnas wara af Dannemarkz Konun-
 ger privilegieradhe), häreffter icke mehra måge
 sortera under Landztinget eller Landzdomarn,
 uthan gåå directe ratione suæ instantiæ et appro-
 bationis till Kongl. Maj:ttz Göthiske hoffrätt i
 Jönköping, och så wijdare därifrån niuta bene-
 ficio Revisionis, therom will Hans Kongl: Maj:t
 sigh framdeles nådigst förklara när Hans Kongl.

Maij:t blifwer om theres wilkor och beskaffenheet underrättat.

3.

Guarnisonen anlangande, måste Commissari-erne tillsee, aff hwadh medel han uthi dee Danskes tijdh hafwer warit underhållin, om Rijkzhofmestarn Gerdztorff haffwer något dertill af sijna förlähningz Rentor lefwererat, eller andre intrader hafwe warit der till anordnade. Och i thenne måtton hafwe thee sigh granneligen att informera om alle Landzens inkomster, hwadh för nampa dee hafwa. Och såsom föruthan Landgellet nestan åhrligen för detta uthi dee Danske Provincierne een wiss skatt till Cronon vthgifwin ähr, så wäl af Adelige som Cronebönder, hwilke och tillijka hafwe hulptit till at understödia andra krigzbeswär medh, så måste alt sådant efterfrågas; såsom och om allmogen hafwer i förre tijdhen warit tillhollen at hielpa till Fortifications bygningen, hwar om (så wijda det kan synas wara practicerliget och kan i någon måtto anstå at effectueras) medh almogen, så och om Guarnisonens underhåld, kan fogeligen handlas; och derhoos tillsees, hwadh Städer i Krigztijder hafwe contribuerat, och hwadh proportion them emellan är hålden worden.

4.

Härnäst skole thee tillsee huruledes Soldater och isynnerheet Båtmän må kunna igenom uthskrifningar och Roteringer framdeles opbringes, när sådant blifwer påfordrat, och någon anställning theröffwer giordt warder, men nu enkannerligen pröfwa, huru många båtmän, som af Städerna och på Landet kunne tillskaffas, och hwadh Skatt Städerna hafwa gifwit för Båtmanshielpen i detta krijget, lämpandes alt sådant effter det Bruuk, som i Swenske städer, Öijor och Skär är wahnliget, och medh skeel må kunna practiceras. Skal och förnimmas om Prester, Fougder eller andre ther på landet haffwa satt till dette sidste krijget några knechter, båtsmän eller Ryttare, och hwar sådane nu ähre komne och sig oppehålla.

5.

Skall och effterfrågas, om någre på landet finnas som plege rusta, eller för sine hemman i förre tijder eenskilt hålla knecht eller båtsman; så och om der någre Adelsmän finnas, som hålla Rosstienst, huru många the ähre, och på hwad sätt the henne opphålla. Om någon uthskrifning hafwer ther warit brukeligh, och på hwad sätt hon hafwer warit anstält. Item om klokone (!) bönder, Prester eller andre, som medh Danske

öfwerheetens minne och förloff något hemman besittia, hafwe nutit för båtzmanshold eller andre beswär någon frijheet och förskoning uthi een eller annan måtto. Så måste och på alt görligit sätt förekommas, at för uthskrifning eller båtzmanshåldz skull det unga manskapet ej, må sigh undansticka eller flyttia ifrån den eena huusbonden till den andra, eller från thet landet till andra Danske örther och landzschap, uthan behålles hemma till sådane behof, som Kongl. M:tz tjänst kan tarffwa.

6.

På det at Kongl. Maijt må blifwa under rättat hwadh handell och nähring som Städerna så wäl som Laudmännen drifwa, så skal ransakas hwaruthi alt sådant består, och om Städerna hafwa någre hambnar, eller legenheet på något ställe finnas kan, att någon hambu kan ther göras; Om någon tull ähr wahnligen at uthläggias och huru stoor han här till warit hafwer, emedan Kongl. Maijt will at samma tulltagande skall härefter rättas effter den taxa som i Swerige ähr brukeligh.

7.

H: K: Maijt. will och blifwa underrättat om Prästernas Inkomster, huru store the ähre, och

af hwadh almogens eller Cronones medell the haffwe warit tagne. Item om Clöster och andre andeliga Godz, såsom och om Kärkktionden och desslikt måste Kongl. M:t hafwa een pertinent effterrättelse, jämwäl om jure Patronatus som Konungen, Capitlet eller Adlen tillkomma så uthi städerna, som på landet, och hwadh Kyrkiorättigheet Adlen hafwer öfwer sina bönder.

8.

Sammaledes hwad för betiänte där på landet hafwa warit uthi Justitien eller andre civile tjänster, såsom Lehnsmän, Fougder, skriffware eller andre theslika, och hwadh wilkor dee till sine löninger nutit hafwe, och på hwadh maneer dee hafwe handtherat och förestådt sine Embeten och tjänster på et och annat sätt och stycke. Sammalunda om Rijkzhofmestaren Gerdzlorff haffwer ther haft sine egne tjänare och oppördzmän för sigh sielff, och Cronan haft därjämpte andra, som hafwe haft med dhes regalie Räntor och rättigheeten serskildt att beställa, låtandes sigh uthur Jordehöcker och andre gode bewijs underwijsa, hwadh räntor han för detta nutit haffwer, och hwad inkomster och andra rättigheeten Cronan dessföruthan af landet hafwer låtit opbära och sigh tillägnat. Och när Kongl. Maj:tt blifuer om

alt detta underrättat, så will Kongl. Maj:t sigh wijdare förklara, huruledes thet kan sigh bäst skicka, att Gersdorff sine förlähningz Råntor igenom wisse betiänte må kunna oppbära låta.

9.

Commissarierne skola och tillsee, huruledes Ecclesiastici bäst kunna incorporeras medh thet Andeliga Ståndet i Sverige, låtandes them beskedeligen förnimma, at the af Bornholms ungdom, som till studier inclinera, icke skole studera i Dannemarck, uthan i dee Swenske Gymnasier och Scholer, och icke tillstädies at förestelles någon församlingh eller Schole-Embete, then som icke är een infödd Swensk, eller född uthi dee Provincier som Kongl. Maj:t cederadhe ähre. Men såsom alt detta skulle hafwa sijn gode tijdh och fogh, så kan i medler tijdh, och till dess uthi Korkiowesendet medh den Swenske Form och Kyrkiordnung något wist stadgat och confirmerat warder, blifwa hållit effter förrige maneer och sätt, allenast at Landzhöfdingen tillseer, at hwadh thesemillan skeer, må alt skickeligen företagas, och sådane Personer församblingarne förestellas, som till det Andeliga Ämbetet dugelige och wäl skickade ähre.

10.

Detta föreskrefne hafwa Commissarierne at

taga i godh acht uthi dee ährender som them äre befalte at uthrätta; men om andre flere particularia hände them på dhet Landet förekomma, som icke så ägentligen ähre häruthi berörde, therom hafwa the sigh ochså at erkundiga, och sedan wara förplichtadhe, om thet så wäl som alt annat, som häruthi ähr förmelt, att göra Kongl. Majjt all uthförlich relation och underrättelse.

2.

J. Printzenskölds och J. Sylvii berättelse till Kongl. Majjt angående Bornholm; dat. Rönne den 17 Maj 1658.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

**Stormechtigste Konung,
Allernådigste Herre.**

Eders Kongl: Majjt öfversände wij uthi vnderdånigheet then Ransakning som Eders Kongl: Majjt hafuer oss nådigst committerat här att uthrätta, huilken wij och nu så wijda hafwe hollit och författat, som wij uppå thenne obekannte ohrten hafue kunnat, och vnderrettelsen utaf Landzens betiente ähr oss förekommen, bediandes Eders Kongl: Majjt vnderdånigst, att Eders Kongl.

Majjtt wille sådant wårt vthrättande gunsteligen optaga. Documenterne som oss her ähre lefuererade, hafue wij störste Parten skickat till General Gouvernementet i Malmö, allenast här hoos bijfogandes een Specification på Adels och Frijmennens godz, sampt Herr Gerdztorffz förlänings Räntor pro Anno 1656 (emedan hans Räntor pro Anno 1657 icke ähre ännu alle opburne, vthan stå till een deel hoos Allmogen inne) sampt een Förtäckning på the andhre förnembste Afkortninger som här kunne wara. Det synes fuller iblandh alt annat högligen wara aff nödhen, att SlottzHuuset i detta åhr måtte blifua täckt, thet måtte då skee medh brädher eller tackteggell, elliest ähr befruchtandes att Murarne wedh höstetijden lära mehr och mehr förderfuas och förfalla; Såsom och att een goodh Fougde eller Bockhållare måtte hijt förskickas, som toge alle Hemmans och Räntornes beskaffenheet serskildt j acht, effter som det seer så uth, lijcka som att mann i förrige tijder icke hafuer gifuit nogen synnerligh acht på, huarken Chronones Enkannerlige Intäckt, eller och Landets och thee andre Räntornes Excolerande. Befalle Eders Kongl: Majjtt hermed vthi Gudz den Allzmechtiges höghe och milde beskydd till långwarigh helsa och lijffzundheet, lyckosampt Regemente sampt all annan

Kongl: Prosperitet, lycka och wellgång, vnderdånigst och ödmjukeligen aff Rona den 17 Majj 1658.

Eders Kongl: Majj:ttz

Vnderdånigste och Trooplichtige

Tjänere så länge som wij leffue

JAHAN PRINTZENSKIÖLLDH.

J. SYLVIVS.

Ransackningh på BORNHOLM.

Effter Hans Kongl. Majj:tz wår Allernådigste Konungz och Herres befahluingh, ähre wij vnderteknade (sedan som wij sielfwe någorlunda hafwa sedt och kunnat erfara landzens legenhet) Anno 1658 den 11 Majj komne tillsammans vthi Röne stadh på Bornholm, att hålla then Ransackning, som Högstbemynte Hans Kongl. Majj:tt hafwer oss, härsammastädes, Nådigst ahnbefallat att förretta; kallandes till den ände tillhopa alle betiente på landet, tillijka medh någre andre, som man förmodade att bekomma nogon beskedh och vnderrettelse vthaff, och woro (vndantagandes Präster och Borgerskapet, hwilke och sedan kommo medh tillstädes) desse effterfölliande Landzens betiente, nembl. LandzDommaren, een Rijdefougde, hwilken ochså på een tijdh hafwer warit

Skrifware eller Landzsens Opbördzman, 4 HeradzFougdar, 2 Heradzskrifware, 15 Sandemen, 1 Diurwackter, 1 StrandRijder; Och hafwer detta landet under sig inga andra Öijar, än som 3 små Holmar eller Klippor, som liggia öster från landet 3 mijl och kallas här i gemeen Norrholmar, men i Siökarten Ertholmar; den störste är på pass 2 Musqwethe skott långh och 2 Musqweteslott bredh, dee andre ähre mindre; emellan desse Holmar är een sådan hamn, att 3 eller 4 stoore skeep kunna sig der inleggia och kasta ankar, emedan der är een god ankarbottn, eller och fästa sigh widh klipporna medh trotzen, emedan diupet är therwid stort, och ingen synnerligh grundh som thet kan hindra. Ther är ett gott fiskerij af Torsk och Strömmingh om Sommar- och Höstetijder, och fiskia ther icke allenast Bornholms boer, vthan och Skåne- och Blekingzboerne, och gifwes therföre till LähnsHerren een hwal Strömmingh af hwar Bååth åhrligen. Bornholms Landh är belägit uthj lengden, till nordväst, wedh den ändan som Slottet Hammarshuus är bygd uppå, och den andre ändan wether sudost till, ther ett fiskeläge är beläget, strax uthwedh Siöstranden, som kallas Snogebeck, och är thet 6 Skåniske mijl långdt. Bredden af landet håller på somblige Ohrter ifrån den eene stranden till

den andra 3 mijl, men inemot hem:te tvenne ändar, ther landet begynnar sig slutha och sammandraga, är bredden mindre, till 2 mijl, och wid sudoständan något mindre. Thet hafwer 4 Heradh, nembl. NorreHeradh, WästerHäradh, Söderheradh och Österhäradh. NorreHäradt hafwer 4 Sochnar, nembl. Clemetskähr Sochn, som skall hafwa sitt Nampn af den Helige Clemment; Rydsker sochn, hwilken skall hafua sitt Nampn af den Helige Ruth; Olskär Sochn, ther uthj och Slottet är belegit, af S. Oloff; Røe Sochn. WästerHeradt hafwer och 4 Sochner, nembl. Wäster Mariæ Sochn, Nylaraskär eller S. Larses Sochn, Kundskär Sochn, Nyker sochn. SöderHäradt hafuer 4 Sochner, Bothelskär Sockn, S. Paulj Sochn, S. Peders Sockn, Åker sochn. ÖsterHäradt hafwer 3 Sockner, Öster Lauskär Sochn eller S. Laurentj Sochn, Öster Mariæ sockn, Ibbskär Sockn eller S. Ebbe sochn; Ähre j alles 15 Socknar och ett Capell, som kallas Gudheem, och lyder under Österlauskär Sochens pastorat; Item een Annexa eller Capell som lyder under Ollskär Sochn, kallas Allinge, och är beläget till ett Fiske-läge thersammastädes. Nu hafuer fuller och huar och een Sockn för sig sine serskilte lägenheeter, medh små Insiögar till fiske, små strömmar till

qwarnewattn om höst och wår och wed stöort
 fallande Regn, någon skogh och gode fiskelege
 till Hafwet, doch är här icke så mycken skogh,
 som här behöfues till brennewedh och kan till-
 fyllest der till förslåå; den förnemste skogen känna
 bönderna sigh till under deras egne gårdar, som
 och här kallas lijka som i Swerige Skattegårdar.
 Bärande trää finnas här wexa af desse slagh, som
 är Eek, Hassell, Wallnötheträä; Elliest wexer här
 och så ask, biörk, ahl, asp, men ingen tall eller
 graan; Asken wexer till een stoor tiokleek och
 wirke. Landet till dess uthwertes anseende är
 mächta lijkt att påsee såsom Zeelandh och een
 deel af Ölandh; och är begåfwat medh een syn-
 nerligh godh och fruchtbar Jordmon, så att det
 både af des Inbyggjare sielfwe, så well som andre
 hafuer warit anseedt för det ypperste landh, som
 under Danmarkz rijke hördt hafuer; Och ehuru
 well det uthj sin begrepenheet är ringa, så hafuer
 thet lijkwel uthj een godh åhrstijdh kunnat bära
 af jorden (på een gissningh) 30,000 tunnor Spanne-
 måhl, och wäll deröfwer, af Rågh, Korn och
 Hafra; Och derföre plägar och åhrligen uthskiep-
 pas, ohngefehr, 1400 t: r Rogh, 4000 tun: r Korn,
 4 à 5000 tunnor Hafra; Men Hwethe brukas här
 inthet att uthsåås, af den orsack, att man säger
 jorden icke wara så skickadt att hon Hwethe kan

bähra; somblige gifwa och thet före, att bönderne icke well ackta sin hägn och stengd, det man i Skåne kallar Wijde, och på Svenska wijthe, för det straff som exeqveras på dem som Wijdet inthet taga i acht, vthan låtha Boskapen af försummelse komma in i Sädessäden och göra der på skada, hwilken är så mycket större, om then skeer på Hwetes Säden, som är een dyrare wext. Lijka så hålla dee medh Ärtor och annan Kleenwext, att the inthet såå ther af till någon mykenheet, therföre att theas hegnad är widlöftigh och icke hafwer warit så well aoktadt som sigh borde. Smör faller här till en temmeligh qwantiteet, som Richzhofmästarens Hr Gerdztorffz förlåhningz Rentor wijdare uthwijsa Num. 1.*) Här är och så godhe Fiskerij uthj Hafwet, medh Torsk, Sill (Strömmingh), Lax och butter. Och ehuru detta landet är ymnogt af allehanda godhe tingh, så är störste parthen af folchet ther emoth till deras humeur mechtsa rude, inculta ingenia och illpartige, såsom alle Insulanj gemeenligen hållas före att wara; Och hafwer deras Nähringh och förmån eenkannerligh bestått vthj Spannemåhl, Smör, Boskap, Hästar, Får, Gäs etc. att sellia och wenda uthj penningar.

*) De i denna berättelse åberopade bilagor saknas.

twardnewattn om höst och
 fallande Regn, någon
 till Hafwet, doch är
 som här behöfues
 fyllest der till förslä
 bönderna sigh till
 och här kallas
 Bärande trää
 är Eek, Hass
 och så ask
 graan; A
 wirke.
 mächt
 deel
 ner
 b
 D
 a
 reus
 han
 mer
 jäf
 lifswet
 till
 och
 och
 och

ngåå,
 som och
 uthj ähre;
 tå adhibera
 mend (hafwandes
 Benken dee sittia
 er uthan opskåff, och
 deröfwer vthan något
 under högre dom, medh
 nes Circumstantier råda
 b
 aningh, eller och den
 synnerheet anholler om
 a ställes saken under
 reus äntå icke är dermed
 han in för Konungen och
 mer och Tinghsougarne
 jäf och twifwelsmähl
 lifswet eller handen, då
 till sigh 15 Manne Nembd,
 och sedan settia den up
 och om then brotzhige
 och saken afhulpen medh

en, efter Kongl.
the tillförenda
honom gå
yungen

ni

n är the.

r man exequerat på
dom och them sålunda
är uthj detta: 1) Ett hem-
det och Echter (hwilke kallas
kørsler), såsom och för Kongz-
icke warit för honom frij, vthan
nes serdeles bewillningh och tillåthelse.

skillingh eller 10 öre Stt för hwar dom som
uthgifwa och försegla. 3) Om det är een dom
om angår penninga böther och gäld, och dom-
en skall exequeras medh laga mätthingh, tå och
Tingzdommaren fahr sielf medh, då bekommer
an för sitt omack ochså 20 skillingh. Desse dom-
tare äre eedsworne, men icke någre studerade
ersoner, vthan till detta Embethe antagne af
ndeståndet, therföre äre och een deel af them,
om intet kunna läsa i Book, vthan hwad dhe
irstå, det hafwa dhe fattat af praxij; Och eme-
an deras Löhn är mycket ringa, och Eembetet
ller them beswerligit, så willja the gärna blifwa
et qwitt och ledige. Tingzskrifware äre här på

Justitie
Betiente.

Anlangande Landzens betiente och eenkannerligen them som Justitien hafwa förestådt; Så optaga Heredzfougdarne, hwilka elliast kallas tingfougdar eller Heredzdommare, in prima instantia alle både Civile och Criminale saker, vndantagandes them som ähra och redeligheet angåå, hwilka lända under Landzdomnaren, såsom och thee saker som lijfwet angå, och jäff uthj ähre; men är lifzsaken klar och oppenbar, tå adhibera Tingfougderne till sigh 8 Stockmend (hafwandes sitt namn af Stocken eller Benken deē sittia uppå) och dömme ther öfwer uthan opskåff, och Executionen går och deröfwer vthan något widare skärskådande under högre dom, medh mindre att någre serdeles Circumstantier råda till een annan Ransachningh, eller och den brotzhige för sin person isynnerheet anholler om een annan dommare, tå ställes saken under Landzdommaren; Och om reus äntå icke är dermed till fredz, tå kommer han in för Konungen och Rickzsens Råd. Kommer och Tinghfougdarne någon sack före, som jäf och twifwelsmähl uthj äre, och hon angår lijfwet eller handen, då adhibere Tingfougderne till sigh 15 Manne Nembd, sententiera deröfwer, och sedan settia den up under Landzdommaren; och om then brotzhige äntå icke blifwer Confitens och saken afhulpen medh hans dom, tå skiutes

hon under Konungen och Richezens Råd, som förbemt är; Om hwilket alt medh mehra Christianj 3. Fredericj 2. och Christianj 4. Recesser wijdare och vthtryckeligen förmähla; Om the och dömma een orätt dom ex mera imprudentia, måste the bötha therföre 4 Rdr, men är thet skødt för muthor etc. skuld, så hafwer man exeqverat på deras halfwe boo och egendom och them sålunda straffat. Deras löhn består uthj detta: 1) Ett hemman fritt för Landgillet och Echter (hwilke kallas i Sverige åkor och körsler), såsom och för Kongzskatten; doch icke warit för honom frij, vthan Öfwerheetenes serdeles bewillningh och tillåthelse. 2) 20 skillingh eller 10 öre St för hwar dom som the uthgitwa och försegla. 3) Om det är een dom som angår penninga böther och gäld, och dömmen skall exeqveras medh laga mätthingh, tå och Tingzdommären fahr sielf medh, då bekommer han för sitt omack ochså 20 skillingh. Desse dommare äre eedsworne, men icke någre studerade personer, vthan till detta Embethe antagne af Bondeståndet, therföre äre och een deel af them, som intet kunna läsa i Book, vthan hwad dhe förstå, det hafwa dhe fattat af praxj; Och emedan deras Löhu är mycket ringa, och Eembetet faller them beswerligit, så willja the gärna blifwa thet qwitt och ledige. Tingzskrifware äre här på

landet twenne, hwilkas Eembethe är att protocollera alt hwad som för Retten passerar. Deras löhn är denne, 1) Tolf dlr sölfvermynt, hwilka dee bekomma hwardera af Slottet för dee saker som Ridefougden på Cronones wegnar förer uthj Retten och angå Chronones Restantier, Geld, Echter, och alt hwad som Cronones, eller å des wegnar LähnsMannens handteringh och wärf angår. 2) Twenne gårdar frij för Echter och körsler, 3) Landgillet uthaf ett hemman i Häradet. Ähn är här een UnderRett, som kallas BirkeRett, ifrån huilken också appelleras under LandzDommaren, och hafuer sin serdeles BirkeFougde, Dommare, Skrifware, Assessores och Tingmän, uthaf dhe Män som i Birket ähre boendes; Och är Birk een serdeles Sochn eller By, eller någre wisse bondgårdar på landet liggjande, åthskilde från Häradet, så widt dee hafwa deras egen Rett och Tingh; Och är her på landet allenast ett sådant Ting, som och kallas HammarsHuus Brotingh, och på Chronones wegnar hörer det SlotzHerren allena till, emedan Birket är och strax inför Slotzporten beliggjandes; Denuë Retsbetiente hafwa ingen löhn af Chronan, vthan allenast haft löhn af Fiskelegene Sandwijk och Allingh. LandzDommaren, som i Swerige kallas Lagman, optager, som förbemelt är, alle dhe saker som till honom

lenda ifrån Tingh och BirkeRetteu, efter Kongl. Recesserne, men icke elliest, vthan the tillförenda ähre ther wordue afdömbde; och ifrån honom gå Appellationerne, och andre Dommar till Konungen och Rikseus Rådth. Denne hafuer till löhn 1) Een bondegårdh, frij för Landgillet och alle andre beswär, ehwadth namn the helst hafua kunna. 2) Thertill medh Landgillet af 10 Warnader eller Chronelönder; hwad han elliest hafwer haft extra-ordinarie till inkomst af accidentier och sådant, hafuer icke warit någon wiss Intrade, eij heller kan man wist förnimma huru högt det kan sig belöpa; Han besuerar sig, lijka som TingzFogderne, öfuer sin ringa löhn, och beder att Hans Kongl. Maj:tt wille henne allernådigst förbättra. RijdeFogden kallas i Sverige HeradzFogde ^{Fogder och Skriff} eller Befähuingsman, och beställer om alle Chro- ^{ware etc.} nones saker på Landzherrens wegnar, med Stedzell, sackfall, Criminale måhl, sampt alle andre bestellningar som kunna förefalla, och hafuer haft till löhn 1) Ett hundrade Rijkzdaler af Lehnsherren, Hr Rijkz-Hofmästaren à part, för det omack, som han hafuer haft till att opbähra hans förlehuings Rentor, 2) 52 Rdr af Rikz-Hofmästaren till Kostpenningar, 3) 60 Rdr som honom hafwer warit bestådt på een Underskrifware, 4) Item 60 Rdr på tuenue Skrifware drengiar, 5)

Förpachtadt Ladegårdz Ågorne wid Slottet af RichzHofmästaren för 50 Rdr. Uthaf Chronau seger han sigh eij mehr hafwa haft än 10 Rdr. 6) Echte eller Körsellpenningar af två bönder i hwar och een Sochu öfwer heele landet. 7) Item een Echte i hwar och een Sochu för Skrifware eller Opbördzmanstjänsten; 8) Hwar tionde penning af Stedzell och Böthespenningar. Stedzlan stadgas på bondens lifstijdh, och sedan efter hans dödh, så länge Hustrun är Enkia, och gifues, efter som gårdarne ähre till; i Stedzell 100 Rdr, 70, 50, 40, 20 Rdr etc. Desse Echtepenningar uthgifwas för hwar Echte- eller Körslepeng:r på ett hemman, 3 eller 4 Rdr, mestedehlen 5 dr sölwermünt och 1 tunna Hafra åhrligen. Elliest beretta Sandemennen att Skrifwaren, när som han hafwer varit till den tjensten bestält, plügar dess förnthan hafua 100 Rdr till löhn. Item Een Rixdr af hwar Kyrckia; Hafuer och varit honom bestådt een Underskrifuare, som hafwer haft till löhn 30 Rdr och frij förtähringh. Skrifwaren är een ordinarie Opbördzman i Landet, och RijdeFongden hafwer tillförene inthet haft medh Reutornes opbördh att göra, men uthj desse förledue tu åhren hafwer både Chronau och Hr Gerdtztorff brukat allenast een RijdeFongde på landet, som och tillijka hafuer varit Opbördzman både af Hr

Gerdztörftz och Chronans Inträder, och ingen annan hafwer hafft dermedh något att beställa uthan han allena. Diurewachteren hafuer gifwit acht på Chronones Jachter och Diuresklutningh, hvilka diar förmehnes wara 500, och alle store Chron-Hiortar; Råddiar ähre här inga, lijthet Harar och många Refwar; Orrar, Hierpar hafwa här aldrigh warit; Rapphöns hafua här någre warit, men finnas nu inthet, uthan förmehnas wara tillijka medh een stoor hoop Hiortar. (hwilket i sanningh berettas) uthj denne winter af kölden förderfwade; bem:te Diurwachter hafuer också acktadt på Skogerne, serdeles Parkerne (hvilke man här kallat Allmenningh) men sådane Parker hafua icke well warit distinguerade ifrån andres Ägor (lijkwell förbudne att huggas) vthan måste the här effter bättre tagas i acht och åthskillias ifrån andres Egor, på det att the icke aldeles måtte blifua ödelagde. Skattebönderne hafua altijdh hafft loff att hugga på deras egne Skogar och Egor huad slagz trää det hafuer warit; men så framt Parkerne skohle göras här något ansehnliche, så är nödigt att SkogzOrdnungen, som i Sverige är brukeligh, måtte också här effter handen blifwa practiceradt; Denne hafuer hafft till löhn 72 Rdr och 52 tunnor Hafra; Item een gård frij för alle vthlagor. Strandrijdaren hafwer gifwit acht på

Stranden, om der hafuer fallit något strandwrack;
 Och när Skep stranda, så måste han bodha der-
 om till Slottet och dem som wederböhr, såsom
 och achta på att inthet mehn eller förfångh må
 tillfogas them eller theras godz som vthj sådan
 fahra råka; medh Handelen eller Landz köpet haf-
 uer han inthet haft att göra. Till löna hafuer
 han haft Echtepennningar af 10 Hemman; Item
 Landgillet frijtt af sin egen gårdh som han haf-
 wer besuttitt. Sannemennene hafwa haft in-
 seende medh Echter och Körslerne och Dagzwer-
 len, hvilka hafua varit anwende till att föra vth-
 lagorne till den ohrt som hafuer varit förordnat,
 och annat desliijkt; Item hafwa dhe bodat till
 Skius- och Giestningar, när som Konungens eller
 Lehusmannens folch hafwa reest uthj Landet; Och
 hafwa uttit till löna 1) Sijne gårdar frij för Ech-
 terne; 2) Opburit Echtepennningar, somblige af 5,
 somblige af 6 à 7 gårdar uthj Landet, efter som
 Sochnen hafwer varit mindre eller större till,
 theruthj han hafwer varit Sandleman. 3) Hafwa
 the haft frijheet på störste dechlen af Landgillet
 på sine egne gårdar, så att the hafwa gifuit ther
 af ett mechta ringa, såsom Afkortningzlengderne
 wijdare warda uthwijsandes, Num: Militie Betiente
 eller Landfolkets Officerare hafwa varit desse:
 Een Dansk ÖfwerstLeutenant, 2 Tyske Capitener,

Militie
 Betiente.

2 Lettitanter och Tyske, 4 Sergeanter Tyske, 6 Corporaler, som ähre een dehl Danske, een dehl Tyske, hwilka alle (vndantagandes Öfuerstleutnanten, som nu reser här ifrån) tilbiuda sig att willia blifwa i Sweriges Chronos tjänst här på landet, men intet ähre the sinnade att tjäna i fäldt. Desse Officerare hafwa sålunda warit löhnte, att Öfuerstleutnanten hafuer haft 600 Rdr af Kongzskatten åhrligen; Capitenerne hafua nutit 1) Ett Chrono Hemman frijtt för alle utslagor. 2) 125 dlr sölfwermynt huardera af Knechtepeuningar som uthj Landgillet och Jordboken äre införde. Leutanterne hafwa haft af Kongzskatten åhrligen 60 Rdr hwardera. Sergeanterne huardera 40 Rdr af Kongzskatten, Corporalerne huardera 30 Rdr af Kongzskatten, och denne löhnen hafwa Officererne bekommit åhrligen, bådhe uthj krigz och fredelige tijder. Gemeene Soldather, som här ähre skrifue af Konungen, räcknas wara 600; hwilka hafwa burit Musqwether och Chronones Gewähr, och hafuer man ingen wiss Ordningh hollit wid sådan vthskrifningh, vthap skrifwit öfuer hufwudet alle them som hafua kunnat bära Musqveth och KrigzGewähr, in Summa, alle dren-giar och vngt Mauskap som på landet hafuer warit att finna. Andre hafua ochså warit som hafwa burit bössor, 118 män; dhet tridie slaget hafwer

warit 122, som hafwa gådt medh Spadhar. Båtsmen hafwa warit vthskrifne af Konungen i Stedene och vthaf Fiskelegen 24, huilka blefwo senast brukade på Flottan till Landt Rügen, och ähre ické mehr än wid pas 18 aff dhem tillbaka komne; dee öfrige ähre döde och förkomne, så att ingen weet huar dee ähre eller hafua tagit sin wägh. Ryttare hafua her warit holdne 55 således, att hwar Präst för sikh, och hwar Sochn för sikh hafwer hollit een Ryttare; Rijdefougden hollit 2 Hästar eller Ryttare, Tingskrifwarne hwar sin Häst, 4 Heredzfougdar och hwar sin; Frijmennene, som ähre 9, hafua hållit hwar sin Häst; twenne Adelsmän som boo här på landet hafua hållit hwar sin Häst, som äre Christian Machabeus och hans Sohn Christian; twenne andre Adelsmen ähre fuller, som och hafua här sine godz, nembligen Malte Juul och Knut Ullefeldts Erfwingar, men boo i Skåne, therföre hålla thee och der sin Rosstienst. Dessföruthan äre 5 bönder, som hålla Rostienst, för någre frijheeter, som dee på sine Skattehemman niutha, nembligen frijheet för Kongzskatt och Echter, samt mat-skatten, som plägar opbiudas till landzens krigzfolckz underhold. All denne Militie hafuer allenast warit (Båtsmennene vndantagandes) opbracht till detta landets eenskylthe defension, och iche

destinerat att gå någorstädes öfuer till de andre Danske Provincierna, eller att föllia någon Armée i fäldt; Icke destemindre är SlotzHöfdingen Herr Printzensköld sinnat att öfwersee och munstra Soldatherne, serdeles them som hafua burit Musqweter, och sedan gifwa Hans Kongl. Mitt och Hans Excell. Hr. GeneralGouverneuren om deras beskaffenheet wijdare och noga beskeedh. Och när det gemeena Krigzfolchet hafwa warit till defension opbådade, så hafuer huar Sochn för sig vnderhållit sitt Manskap, och Chronan inthet warit med dess vnderhåld beswerat, vthan allenast vnderhållit Officererne af Kongzskatten, som ofwanförmält är. Detta landet hafuer ochså tillförende haft sina egna fäldtstycken, 15 i tahlet, ett stycke af huar och een Sochn, och ett stycke som heele landet hafwer ägdt; men desse ähre alle uthj sidste krigh hädanförde in på den Swenske Flottan, som den tijdhen lågh här för landet. Rönne Stadh hafuer för denne tijdh 4 Jernstycken, som honom allena tillhöra, huilka Borgerskapet hafua opfiskiat (som de seija) vthaf strandade Skeep, och förmehnes wara uthaf de Swenske ÖhrughSkepen, som uthj senaste feigde, strax efter HammarsHaus intagande, för Rönne Strand strandade. AdellsMännen hafua fuller inga Donationer att framwijsa, vthan besittia sitt frälse

Adell och
Frijmän.

(hvilket är gammalt och uhrminnes) lijka som all Adelen öfwer heele Dannenmarck, effter Konungens Handfästningh. Och för det att the icke hålla någon ordinarie Rostienst under AdelsPhanen, så gifua deras böntler någon recognition therlöre till Slottet eller Lehusnämnen, hwilket uthj Jordeboken finnes specificerat. Frijmänn, som ofwanbemt: år, äre här 9, hvilka icke kunna ordenteligen framwijsa deras speciale Privilegier, vthan hafwa och så besuttit sine godz Erfwinge effter Erfwinge, med samme Condition som andre Adelsmen, och ähre samme beswer underkastade som andre Adelen i Rijket; des blifwa ochså kallade till Rijkzdagar och bijwista Rådslagen och Consilierne, lijka som annan Adell; men emedan the kallas frijmän, så synnas the wara af then Condition som allmennelige Frelsesmen och Knapa i förtijden i Suerige warit hafua, emedan som Christian 3:s Öpne bref och förklaringh, hwilken år 1553 år vthgifwin (augående någre stridigheeter och beswer, som woro opwuxne emellan Adelen på Bornholm och de Lübiske, som den tijden hade landet uthj possession) uttryckeligh förmähler om den åthskilnad, som emellan sådant frijsolckz legenheet och Riddersmen sampt Adels wilckohr uthj deras frijheeter af ålder warit hafwer, såsom samme brefz Copia kan wijdare

vthwijsa; doch uthwijsa Konungh Friderici och Christiani 4 Confirmationer, att the hafua them deras wilkohr confirmerat, och kallas theruthj, lijka medh Adelen på Bornholm; frij och frälse, men sielfwa nempna the sigh fribohrne män; och berettas att sådanne frijmen uthj heele Danmarck annorstädes icke finnas. Belangande Guarni-
 sonen som tillförende hafuer här warit hollen, så och Slotzbygningen, så hafuer Konungen i Danmarck inga Soldather skickat hijt till Guar-
 nison, vthän sådant är tagit af detta Landzfolcket. Uthj fredelige tijder hafwer på Slottet inga Sol-
 dather legat, men uthj krigztijder, och serdeles i förledue åhr, hafuer der legat stundom 50, stun-
 dom 60 man, stundom mindre, uthaf bem:te Landzfolck, såsom fahran och tarfwen hafwa synti fordra, hailke ochså hafua warit omwexlade två gångor i wekan, så att när den eene hopen haf-
 ner der legat i 3 dagar, så hafwa dhe sedan gått heem, och andre sedan marcherat dijt igen, och altijdh hafua dee warit vnderholdne af sielfwe Socknerne, ther folcket hafuer haft sitt heem-
 wist, men icke af Kongzskatten eller Lehnsmannens medhell. När något arbethe skulle göras wedh slottet, så hafuer Allmogon dhett måst göra, nembligen till att byggia Skantzar och andre wärck, som hafua warit befalte att byggias. Slottet seer, Slottet.

Guarni-
sonen.

elliast fast illa uth, och faller mehr och mehr af,
 af orsaack att dhet i många åhr icke hafuer warit
 bettrat, eller hollit medh taack, uthan stått største
 deelen tacklöst; Tegellmurarne ähre ofwan till
 mesteparten förderfwade, men nedh under them
 äre andre murar, som ähre bygde af gråsteen,
 hwilka ähre beholdne; och stodhe fuller ännu
 Murarne att hielpas, om der till blefwo förord-
 nade någre medell. Logementerne uthj sielfwe
 Stocken, huarest och uthj förrige tijder hafwer
 warit residenshuuset, ähre (undantagandes 2 Cam-
 rar) aldeles förderfwade, men Murarne ähre nå-
 gorlunda beholdne; Een lijthen bygningh hafuer
 Hr Gerdtztorff på borgården låthit opbyggia, medh
 två stugor och ett köök, samt een Ladha och
 Fäähuus, som ähre wijs macht, och Soldaterne
 nu logera uthj. Under Slottet eller uthj landet
 är ingen Ladugårdh, som Chronan tillhör, alle-
 näst hör derunder någon åker, ungefär till 40
 tunnors uthsädhe, eller något deröfuer; Trägårdh
 är ther eij heller, Fiske något lijthet, Engh är
 der något, men icke alt wid Slottet, vthan är
 mestedeils belegen derifrån, uthj Socknerne, styc-
 ketahls, doch kan hon icke förslå till något stoort.
 Landzens Rector, Chronan tillhörige, ähre
 desse: 1) Kongzskatten, hwilken hafwer warit
 pålagd nestan åhrligen, åhr effter åhr, och haf-

Chronans
 inkompet
 särskildt.

wer uthj fredelige tijdh^{er} sålunda warit pålagdh, att hwar bondhe, som icke hafwer therföre warit frij (thet Afkortningzleugden sub Num. 1 wijdare uthwijsar) hafuer gifuit af gård^{en} stundom 2, undertijden 3 Rdr, men uthj krigztijder och förledne åhr 1657 hafua dee gifwit een Rijkz ohrt hwar månadt (som för den orsaken skull kallas Månadzskatt) och i förrige krigh Anno 1644 4 Rdr af hwar gårdh. Förledne åhr hafuer ingen warit frij för Kongzskatten, flere än ÖdesHemman och dee bönder som hafua bodt uthj dee Sochnar, som deras frijmen och Adell hafuer bodt. Denne skatt steg A:o 1657 till 2592 Rdr. 2) Hafuer Cronan haft Båtzmans skatt af heele landet 139 Rdr. Chronebönder, Adels- och Frijmensbönderna, samt Landzens betiente hafwa therföre warit frij. 3) Item hafuer Allmogen gifwit Knechtepenningar till Chronan, hwarmedh Landzens KrigzOfficerare hafua warit belöhn^{te}; desse Skattningar åhre och införde uthj Landgillet eller Jordeboken, af den orsaken, att the tingu åhrs tijdh sedhan hafua warit uthlagde, och sedermera antecknade för een ordinarie skatt. 4) När som godh åhrswext hafuer warit, tå hafuer ochså Cronan lagdt på hwar gårdh, och nutitt $\frac{1}{4}$ tunna Rogh och $\frac{1}{4}$ tunna Korn, huilket hafuer

warit een ny skatt, och pålagd allenast för 2 åhr sedhan, och warit kallat Mathskatte Korn. 5) Tienstedrengiar, som tienar på landzbygden, gifwa uthj fredstijdh, alle the åhr som Kongzskatten påbiudes, nembligen den dreng, som tienar för full löhn, 1 Rdr; men een dreng, som tienar för half löhn, $\frac{1}{2}$ Rdr; och ett Nybygge eller Uthbygge och Torpare een Rixohrt. Uthj krigztijder gifua desse ingen skatt, effter som the då alle åhre Soldather, och blifwa opbådade till att bewaka Stränderne, om någon fiende wille settia till landz. Detta föruthan hafuer Chronan af landet inthet nutitt till godho, uthan allenast desse ofwanbente 5 Skattningar, och Chronhemman gifua inthet mehr än half Kongzskatt emot Skatthemman, och åhre frij för alle Echter. Alt thet öfrige hafuer Hr Gerdztorff niuthit effter Jordebocken, som kallas Landgille, af den orsack, att han ingen annan löhn hafuer haft af Konungen på sine bestellningar; Men förre Lehusmenn, nembligen Hr Ebbe Ullfeldt och Hr Holger Rosencrantz, hafua det wilkohret inthet åthnutitt, uthan för heele deras Landgille gifuit een Summa penningar, om huilken ingen weth wist att beretta, huru stoor den warit hafuer, doch seijes hafua warit een Summa af 3000 Rdr. Och ekuruwell man hafuer söckt att få see deth för lähuings breff som

Hr Gerditztorff för detta af Konungen i Danmarck hafft hafwer, så hafuer man doch inthet kunnat thet öfuerkomma, uthan RijdeFougden berettar att Hr RijkzHoffmästaren hafuer thet sielf hoos sigh uthj förwahrigh. Landgillet eller Jordebokens Rentors Nampn ähre desse effterfölliande, såsom Penningeskatten, kallas sommarnötpennningar, Skrifware Tingzpenningar, Negeldt och Rumpeskatten; Smöörskatten, kallas Stutingsmör, Koo-smör, Dagzwerkesmör, Skursmör, SochueOxesmör. Roghskatten, Korn, kallas inthet annat än som Landgillebiugg; Hafra kallas StutinghHafra, Koo-skatt heeter stöfkoo, Swijn, Fodernööth, Fåår, Lamb, Giess, Höus, Weedh, Lijmsteen eller Kalcksteen, Höö, Dagzwerke, som eenskyt göres medh dreugearbethe; Kohl, Miööl, Torsk, Torr torsk, Nattgiesterij, Säcker (hwar Sandeman gifuer åhr-ligen een säck och 140 Egg extraordinarie), Egg. Andre nampn hafua detta Landets uthlagor inthet. Hemmanen hafua här femhanda nampn, Skatte, Crouo eller Wårnader, Frelse och Frijmens gårdar och Caniche gårdar, Kyrckegårdar. Desse Kyrckegårdar gifua thill Cronan något effter Jordeboken af Landgillet, men störste dehlen ther af till Kyrkan. Hemmanen och gårdarne uthj Sochnerne hafua her mestedehts inthet nampn, uthan nempnas ad numerum, såsom till Exempel, Lau-

Prester
och Kyr-
kiornes
willkohr.

sker Sochn 1 bonde Hans Jönsson, 2 bonde Mårthen Månsson, 3 Anders Nillsson, 10 Jöns Anderson, 14 Peder Hansson, 22 Peder Månsson, och altså bortåht, men någre hemman finnas som wed deras egne Nampn åhre nemble; Summan på alle bönderne i landet, med uthbyggjare (torpare) och alt tillhopa, recknas att wara 900, vudantagandes Pantegodzen (huilke kallas Uthlagde hemman) och andre afkortningar; Een dehl åhre och förmedlade för deras armodh och fattigdom skull, såsom och een deel aldeles öde, om huilka RijdeFougden och Sannemennerne betyga sig icke kunna nu strax göra någon wiss beskeedh, för än som the kunna få tijdh att uthj Sockuerne nogare detta ransaka. Härnest ransakades om Kyrkiornes och Prästernes tillståndh, huilka gøfu om sine wilkohr och vnderhold denne effterretelse: Pastor i Röne stadh och Knutskär Sockn tahlte i förstone, på alles deras wegnar, betygandes att alt huadh som deras vnderhold anlangar, uthaf Prestegårdar och annat, det woro specificerat uthj een wiss Landebook och Protocol, huilken finnes hoos Bispen i Lundh, och blifuer der extrademat, enähr som kan blifua begärt och påfordrat, och att dhe förthensskull nu icke kunna göra beskeedh för alle pertzeler, aldenstund det går så olijka till, så att den een

pastor icke hafuer samme inkomst, eller henne på samme sätt bereknat, som den andra hafuer; beklagandes therjemte att deras willkühr, hoos somblige pastores, är mycket ringa, hwilket och andre, som tillstedes woro, icke kunne neeka till, uthan betygade thet sandt wara, men somblige af them kunna sig af deras inkomst, som the nu hafwa, temmeligh behielpa; såsom och att deras åhörare tillfoga them uthj deras rettigheet mycken orätt, medh tredsko och allehanda förminskellse, och när dee willia söka sin Rett emot den wedh laga tingh, tå stella the sig moth them mycket werre, och föga bettere än som woro the deras oppenbahra fiender. Elliest ähre mycket wäll ther medh tillfredz, att willia råda Landzens Ungdom till Gymnasium i Lund eller andre Suenske Scholer att studera, ther någon skulle finnas som till Studier hade lust, och förmögeuheet sigh ther wid att oppehålla, besinnandes att sådanne Persohner kunne sedhan förmodha hoos Hans Kongl. Maj:tt bettere befordingh uthj een eller annan måtto. Hwadh deras uthlagor anlangar, bekenna dhe sig ingen annan uthlaga hafua, än som Kongzskatten, och honom uthgifwa af huar och een Prästegårdh vndertijden till 4, 6 och stundom 8 Rijkzdaler, effter som tijderne hafwa fordrat, och han af Öfwerheeten warit påbuden; dock sådant

icke skedt åhrligen, vthau i fordom tijdh hafua well 5 eller 6 åhr warit der emellan, att dee ingen Kongzskatt hafua gifwit uthi fredelige tijder, men uthj krigztijder hafwa dee gifwit åhrligen lijka som Landet, så att när Landet hafwer gifwit Kongzskatt, så hafwa och dee gifwit honom medh, serdeles sedan som det Keijserlige Kriget i Tyskland begyntes medh Cronan Danmarck. Ryttare bekänna dee och sig wara wahne att hålla i krigztijder, till detta Landetz eenskyllthe defension och förswar. Andre besuer seijs dhe sigh inthet hafua warit vnderkastadhe. Schole Stugor ähre här twenne, een i Röene och een i Nexe; doch kan icke vngdomen uthj desse Scholar göra den progress, att the kunna blifwa congrui in Latina Lingua, vthan när dee hafwa lerdit sin Christendoms stycken och öfwerfarit dee första literarum rudimenta, så söke dee sigh annorstädes till vidare information; Clöstergodz finnas här inga, men Canickegodz ähre uthj Bothelskär Sochn 4 gårdar, uthj Ebbskär Sochn 2 gårdar, i Wäster Mariæ Sochn 1 gårdh och S. Paullskär Sochn 1 gårdh. Alle Kyrkior hafwa och sitt Tijonde af sijue Sochnemen, vndantagandes Ruthskär Sochn, huilken gifwer penningar till sin Kyrkia, vngesehr in summa 15 daler sölfermynt. Hwad tijonde dee andre Kyrkiorne huar för sigh hafua,

Item om Kyrkio gårderna, huad ingeld Kyrkiorne af them niutha, och om flere andre deras legenheter, det finnes sub Num. . . . uthj Presternas inlagde beskeedh, vnder deras egen handh. Jura Patronatus hafuer Chronan her på Landet sielff, vndantagandes Åkyrkeby, till huilken församlingh och Kyrkia Borgmästaren uthj Kiöpenhampu, Pedher Pedersson benembd, hafuer Jus Patronatus, och hafuer han sålunda till detta Jus kommit, att Kongen i Daumærck hafuer, för hans gjorde tjenster, förlämnt honom ett Canichedöme i Skåhne, huilket specterar hijt till bem:te Sochn Åkyrkeby och ofwanbem:te des Jus Patronatus, ehuruwäll fåå Canichedömen finnas, som sådan rettigheet wedhenger. Elliest bekenna och Presterna sigh hafwa någre Hemman, som dee bruka och göra Landgille uthaff, men åhre frij för det Extraordinarie, som åhr KongzSkatten; bediandes uthj vnderdånigheet, att Hans Kongl. Maj:tt wille uthaf gunst och nåde dem samme wilkühr wijdare förinna. Sidst bleff ransakat om Städer- Städerna. nas wilkühr, huilka sig ångofwo att wara 5 till tahlet, medh StadzRettigheet och Privilegier försedda, nembligen Röene, Nexe, Swaneke, Hassle, Åkyrkeby, och som the beretta, alle funderade mehr än som Etthundrade åhr sedan, men sielfwe Fundationsbrefwen och Privilegierne seija the vthj

icke skedt åhrligen, vthau i for
well 5 eller 6 åhr warit der
gen Kongzskatt hafua gifwit
men uthj krigztijder haf
lika som Landet, så att
wit Kongzskatt, så ha
medh, serdeles sed
i Tyskland begy
Ryttare bekänna
i krigztijder, ti
aion och för
inthet hafua
ähre här
doch kar
den pr
Latin
Chri
lite
ti
sandt noch är) beswera sigh theröfuer, att
aderne ähre alt för många på ett så lijthet
landh, så att den eenē hindrar den andra vthj
Stadz Nehringh och Handell, och kan för then
skul ingen thera af them komma upp uthj någon
flor, hollandes therfore, att om Hans Kongl.
Maij:tt så nådigst behagade, woro här iche af
nödhē att hafua mehr än två städher. Huadh

(407)
gårdarne, huadh ingeld
om flere andre deras leg-
Nem.... uthj Presteras
deras egen landh. Jura
på Landet sielf,
hullen för
uthj Kiöpen-
hafuer Jua
till detta Jua
för handh

an, Byefougden
en och Toldnähren; ä
skåniske mijhl ifrå Slottet
hardt nährr wed stranden. Borg
e här tvenne och 4 Rådmen, hwilka
plåga wara 6 till tahlet. Desse (som och
sandt noch är) beswera sigh theröfuer, att
aderne ähre alt för många på ett så lijthet
landh, så att den eenē hindrar den andra vthj
Stadz Nehringh och Handell, och kan för then
skul ingen thera af them komma upp uthj någon
flor, hollandes therfore, att om Hans Kongl.
Maij:tt så nådigst behagade, woro här iche af
nödhē att hafua mehr än två städher. Huadh

vthj denne staden, så well
 Städerna kunne wara, och
 Stadzens skatt, och elliest
 tungar, thet uthwijsar
 inlagor, huar stadh
 en och Dommare
 arne, såsom een
 , så och Bye-
 erRetter gå
 Landz-
 , wæxe åhre
 ueke 70, Hassle
 estan lijka så många,

BorgareRett. Tull är wahn-
 at the wahrur som gå vth och in
 apnen, effter den TullOrdningh, som
 , alle andre Danske Städer hafuer warit bru-
 celigh, men Tull af dhe wahrur som af landet
 inkomma (och i Swerige kallas PortheTull) plägar
 war intet gifwas. Deras Handell består mestedeles
 Spannemåhl och Smör sampt andre Landz Wahrur.
 Vthj BåtsmansSkatt hafuer Rönne gifwit 18 Rdr
 årligen, såsom och 5 Båtzmen vthj krigztijderne.
 Accijs hafua the inthet gifwit mehr åhn af huar
 och een tunna Malt, som bryggias i Staden, 12
 a eller 6 öre hwitt mynt. Tollen hafuer sig somblige
 åhr vthi Röene dragit till 700, 600, somblige

(407)
 Städerne, hwar ingeld Kyrkiorne
 in Rote vthj Presterne
 egen till Gudh. Jura
 Landet niellti.
 förnamn-
 iijpen-
 tun

krigztijder wara förkomne, och ähre nu inthet till att finna, mehr än ett gammalt breff, som Röene Stadhz saker eenskyt angår, gifwit af Erchiebiskop Jöns vthj Lundh Anno 1415, uthj huilket han nempner sikh Sweriges Furste och Påvens Legat; Elliest hafua the allesamman tillhopa Konungh Christianj 3. och Konungh Fridericj 3. Confirmationsbreff, huilke ähre them samptelige på deras gamble Privilegier och frijheeter gifne, uthj huilke och förmähles, att deras gamble breff ähre uthj krigztijdher förkomne, såsom Copierue af deras bref sub Num:.... uthwijsa. Röene ähr den förnembsta, och består af 150 Borgere, vndantagandes Borgemester och Råd, Byefougden, Stadzskrifwaren, Ciämnähren och Toldnähren; är och belägen 2 små Skåniske mijhl ifrå Slottet, sudväst vth, hardt nähr wed stranden. Borgmästare ähre här twenne och 4 Rådmen, hwilka elliest pläga wara 6 till tahlet. Desse (som och fuller sandt noch är) beswera sikh theröfuer, att städerne ähre alt för många på ett så lijthet landh, så att den eene hindrar den andra vthj Stadz Nehringh och Handell, och kan för then skul ingen thera af them komma upp uthj någon flor, hollandes therföre, att om Hans Kongl. Maj:tt så nådigst behagade, woro här iche af nödhen att hafua mehr än två städher. Huadh

elliest andre betiente vthj denne staden, så well som vthj dee andre Städerne kunne wara, och huadh deras Löningar, Stadzens skatt, och elliest andre deras legenheeter aulanger, thet uthwijsar Borgmester och Rådz egne inlagor, huar stadh för sigh sub Num: ... Justitien och Dommare Embethet administreras vthj Städerne, såsom een UnderRett, af Borgmester och Rådth, så och Byefougden, och ifrån desse begge UnderRetter gå sedan alle Ehrender viâ Appellationis till Landz-Dommaren etc. effter Processen. Uthj Nexe ähre vngefehr 200 borgare, vthj Swaneke 70, Hassle 60, och vthj Åkyrkeby nestan lijka så många, som kunna swara till BorgareRett. Tull är wahn-
 ligh att gifwas af the wahrur som gå vth och in wedh hampten, effter den TullOrdningh, som vthj alle andre Danske Städer hafuer warit brukeligh, men Tull af dhe wahrur som af landet inkomma (och i Sverige kallas PortheTull) plägar här intet gifwas. Deras Handell består mestedeles i Spaunemåhl och Smör sampt andre LandzWahrur. Uthj BåtsmansSkatt hafuer Rönne gifwit 18 Rdr åhrligen, såsom och 5 Båtzmen vthj krigztijderne. Accijs hafua the inthet gifwit mehr ähn af huar och een tunna Malt, som bryggias i Staden, 12 s. eller 6 öre hwitt mynt. Tollen hafuer sig somblige åhr vthi Röne dragit till 700, 600, somblige

åhr ochså till 500 Rdr. Summan på tollen vthi
 alle Städerna förmeues åhrligen stiga till 2000 dr
 S:tt. Skuthor ähre i Röene 4, och 4 båthar, i
 Nexe ähre 3 små Skuthor, i Swaneke 2 skuthor
 och 2 båthar, vthj Hassle 1 Bååt; Åkyrkeby
 Hampn. hafuer ingen fahrkost. Hampnen hålles och före
 i Röene wara den bästa och thet förnemsta ämp-
 net ibland alle andre legenheter wed stranden,
 ther någon Hampn skall kunna göras (emedan
 här och är een godh redd uthanføre) att leggja
 Skuthor och fahrkostar vthj, men iche Örlogh
 Skepp, der till Borgerskapet iche kan troo att
 någon hampn wed detta Landet skall något sin
 kunna göras. Men så framt någre medell finnes,
 som här till kunne anwendas, förmena the att
 hampn kan formeras på sådant sätt, nembligen
 först att hampnen innan före dee gamble werken
 och steenkaren, som ähre tilförenne bygde, måste
 blifwa till ett temmeligit diup vthgrafwen, emedan
 bem:te diup på någre åhrs tijdh mycket är för-
 derfwat ther af, att sanden hafwer warit vth-
 skuddat aff Skuthorne, som wedh lågt wattu
 hafwa måst med macht föras uth i wattnet, och
 andre flere sådanne tillfällen; sedan och att man
 kunde byggja tu eller try steenkar vthan före dee
 andre deras gamble steenkar (huilka och nu tarfwa
 någon reparation) huart Bohlwerk till 20 ahlar

långt, och att sådant wirke kunde hemptas hijt ifrån Gottlandh, och när man kunde få sådanne Stenkar 2 eller 3 uthj wattuet, på 8 à 9 ahlmar diup, och grofwe up diupet wid stranden, så kunde man hafua een god hamnu till 12 eller 14 Skuthor och Boijorter, hwilka Steenkahr och dee andres reparation dee mehua att kunna komma till att kosta 4000 Rdr. Men så ähre och fuller andre i then Mehningh att man icke allenast skall kunna få hamnu till Skuthor, vthan och till 20 eller 30 Örloghskepp medh, af thenne legenheeten, att emedan wedh Röene, vthanför then hamna som här brukas, ähre tuenne reef, något mehr än två ahlmar diupe, som skiutha uth ifrån landet emoth huar annan, och inloppet till Staden går ther emellan medh gott diup, så håller man ther före, att der man skulle kâsta ther uppå 10,000 Rdr, så skulle man well kunna, strax innan före, vth wedh desse reef och banckar byggia sådanne steenkar, som kuune göra een godh hamnu, och att desse werken och kar skulle niutha af Bankarne beskydd, bådhe för ijs, så well som Haffzwägerne, huilka uppå them iu måste i förstone studza och afbrytha. Weedh dee andre Fleckiar, eller annorstâdes wed Landzens strandar, weth man nestan inthet förslagh att göra hamnu, om thet icke på detta settet skall kunna skee och

effectueras wed Röene Stadh. Borgerne i Nexen beretta att the hafua ther uth före een god redd, och bettere än som hon är wedh Rönne. Uthi detta senaste krich hafua Städerna och fuller vthlofwat een Extraordinarie Skatt till Chronan uthaf all deras Egendom, således att uthaf huar sextijonde Rixdalers werde som Borgaren ägde, skulle gifwas tree RijkzOhrt, med flere Conditioner som sees kan Num: Men effter som freden blef uthj Februario öffuer alles förhopningh sluthen, så är denne Skattningen uthj desse Stedher icke vthgången, eller worden exequerat. Näxe wijste fram ett gammalt breff, gifuit på deras Privilegier, gifuit af Erchiebiskop Pedher i Lundh, de Anno Christj 1346, föruthan thet, att the lijka som alle dee andre Städerna, som ofvanbemt är, hafua af Konungerne af Dannemarck stadfestelsebreff på deras Privilegier och Frijheeter, som Copierne vthwijsa Num: Städerna hafua ochså någon Jordh, somblige mehr, somblige mindre, huilken Jordh är deras Arff och Kiöpe-Jordh, och göre deraf Landgille, lijka som andre bönder, vndantagandes att dee ähre frij för Echter och Kongzskatten. Elliest är här een borgare uthj Röene boendes, Rasmus Nillsson be:dh, huilken icke hafuer warit här något lenge, och hafwer begynt på att drifwa ett Stenkohls arbetande

på landet, hafwandes dertill Konungh Friderichs af Dannemarck tillståndh, och hollaundes för wisso derföre, att när hans Steenkohl få någon tjdh liggia och blifua well torra, att the skohle wara så dugelige som andre Skotzske Steenkohl, och icke allenast tieua till Laterner, vthan och till Ammiralitets och annat smijdhe. Then samme hafwer och för hender att opsökia Feursteenar, huilka seijas wara godhe; huilket således af honom sielf och andre blifwer berettat, och när han får wijdare på SteenKåhlen arbetha, så står till att pröfwa huär till dhe ähre dugelige, effter som och han drifwer thet werket medh sin egen omkostuadt.

Denna Ransachningh hafwa Wij sålunda fattat tillsamman, effter dee berettelser och beskeedh, som Oss hafwa förekommet, och wij nu i begynnelsen hafwa kunnat nåå. Men der som her uthj något måtte fattas, och icke alt wara så till pricka infördt, eenkannerlighen huadh Landzens Intrader, Hemmanens Legenheeter, och serdeles Chronones à part Ingeld angåår, och Jag Printzen-sköldh (ner alle saker blifwa migh bettere kunnige) kan framdeles finna nödigt, något ther om wijdare att beretta, så skall Jagh inthet settia min fljtt tillbaka, att gifwa Hans Kongl. Maj:tt och GeneralGouvernementet i Mallmöö ther om alle vn-

derdånige och tillböhrlige beskedh, serdeles ther
 iagh kan få migh till hielp een godh Fougde eller
 Bookhållare, som sådant, wedh hwart och ett
 Hemman och uthj hwar och een Sochn, serskildt
 kan effterspana och annotera; Men hwad dee bij-
 lagor wedkommer, som wij hafua oss på beropat
 them hafua wij, tillijka med een Copia af Ran-
 sachningen, skickat GeneralGouvernementet alle-
 nast tillhanda, tenkiandes att sådant måtte wan
 Hans Kongl. Maij:tz Nâdigste willie och meeningh
 emedan Hans Kongl. Maij:tt, vthom Rijket stadder
 andre margfaldige beswer byrda och effterföllia
 och icke kan falla Hans Kongl. Maij:tt leglige
 them att öfwersee. Allenast hwad Herr Gerdtz
 torffz Rentor och någre andre afkortningar an-
 langar, them hafua wij lätitt här hos föllia. Actua
 Roene den 17 Maij Anno 1658.

JAHAN PRINZENSKIÖLLDH.

J. SYLVIVS.

3.

J. Printzensköld till K. M:t; Rönne den 7 Juli 1658.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Stormächtigste Konung,
AllerNädigste Herre,

Eders Kongl. Maij:tz Nådige skrifwelser ifrån Götheborg den 17 Maij och 4 Junij hafwer iagh den 25 Junij i störste vnderdånigheet undfångit, och Eders Kongl. Maij:tz Nådige willia och be-fälningh ther af förnummit, att helften af det unga Mauskap, som här på Landet hafwer burit Cronans gewähr och ähre införde uthj Rullarne under dee tu Compagnie Landzfolck som här warit hafwa, och kallas Soldater, skulle på anfordran hållas wederrodo att afföllia till the Pommerske Ohrterne, ther uthj Edhers Kongl. Maij:tz tjänst att brukas; Så hafwer iagh straxt när General Leutenanten Würtz skrifwelse medh Capitein Horn, een Lentenant, een Fendrich och 6 vnderofficerer den 17 Junij ankom, sammankallat och Munstratt dee 2 Compagnie Landzfolck, och sedan effter Eders Kongl. Maij:tz Nädigste orde uthaget det unge och häste ther aff 350 Man, hwilka hafwa

för 8 dagar sedan warit aldeles afferdade, men mothwäder hafwer them till detta dato ophollit: General Gouverneuren, Grefwe Gustaff Otto Steenbock hade wäll påmindt migh att thet skulle här på landet uthskrifwas hwar femte bonde, som uthj Skåne och Hallandh skedt är, så kunde deth inthet förslå till något stoort, och inthet kommit mehr än 180 Man, aldrahögst, ifrån landet, om sådan vthskrifningh hade skola skedt; The som nu igen ähre, ähro gifte bönder och göra Skatt af deras gårdar, och något barnungt folck, som kan effter hauden tagas till Landsens defension och wara i beredskap till Edhers Kongl. Maj:tz tjänst på andre ohrter, när deth wijdare blifwer påfordrat: Och hade iagh wäll skohlat tagit uth 400 Man denne gången, der som icke deth hade warit Edhers Kongl. Maj:tt och detta landet till skada, att gårderne therigenom hade blifwit ödhe. Een dehl hafwa fuller här till stält sigh olydige och hollit sigh undan, hwilka skohle medh flit bpsökias och behållas till thes them kan öfwergå thet straff som determinerat blifwer. Ordinarie Militie hafwer ingen oppå detta Landet warit, uthan desse 2 Compagnie Landzfolck, dee hafwa legat uthj Guarnison på Slottet uthj ofredelige tijder, och dessemellan warit hoos sine föräldrar, eller tiänt Borgare, Präster och bönder, och aldrig

warit på andre ohrter brukade. 55 Ryttare, som här på landet hafwa warit i krigztijder holdne, ähre här och till finna, men the och som een Extraordinarie hielp af dee betiänte, Präster och Adell uthrustade, the hafwa eij heller på andre ohrter warit brukade. 24 Båtzmen hafwa warit skrifne af Städer och Fiskelegen, som een gång hafwa warit hemptadhe af landet oppå Danske Flottan, ther af 18 äre igenkomne och ännu till finna. Hwad elliest detta landets eenskylte ährender kunna wara, som iagh hafwer för nöden att förfråga migh uthj, kan iagh Eders Kongl. Maij:tt inthet beswära medh, effter som Edhers Kongl. Maij:tt uthj många höge wichtige saker är dess föruthan noch graverat, uthan will migh ther uthj effter General Gouverneurens befahlningar retta. Bedher och Allervnderdånigst Edhers Kongl. Maij:tt inthet tager migh uthj onåder, att iagh inthet länge för detta hafwer swarat på Edhers Kongl. Maij:tz breff, effter som the på wägen äre opholdne, och hijt så seent aukommo. Befaller Edhers Kongl. Maij:tt här medh uthj Gudz den Allzmächtigstes höge och milde beskydd till longwahrigh hälsa och lifzsundheet, lyckosampt Regemente, sampt all annan Kongl. prosperitet,

lycka och wällgång vnderdånigst och ödmu-
ligen. Aff Ronna den 7 Julij Anno 1658.

Edhers Kongl. Maij:tz

Allervnderdännigste

Tiennare

JAHAN PRINTZENSKIÖLLDE.

P. S.

Emedan iagh här på Landet inthet weet migh
något vthrymme eller medell, ther wedh iagh
kunde mitt huusholdh understödia, annat än som
then åker och the Engestycker wedh Slottet, hwil-
ket RickzHoffmästaren i Danmarck Herr Jochum
Gerdstorff för detta hafwer, för 50 Rixdr, arren-
derat till RideFougden här sammastädes, och Hr
Gerdstorff hafwer migh tillskrifwit, att han medh
förlåhningen och detta Landets Rentor inthet will
sigh vidare befatta. Therföre länder till Edhers
Kongl. Maij:tt min vnderdånigste bön, att Edhers
Kongl. Maij:tt AllerNädigst täcktes oplåtha migh
beste Aker och Engh att bruka migh till vnder-
stödh, antingen i afkortningh på min löhn, eller
på hwad annat sätt som Edhers Kongl. Maij:tt
Nädoligen täcktes mig thet oplåtha.

4.

**Densamme till densamme; Hammarshus den 7
Nov. 1658.**

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Stormächtigste Konungh,

AllerNädigste Herre,

Edhers Kongl. Maj:tz Nädigste skrifwelse
ifrån Croneburg af den 19 Octobris, om dee 38
Bâtzmen att skulle öfversendas, hafwer iagh den
29 eiusdem i störste vnderdånigheet undsfänget,
och thet till lydigt föllie sammanbracht 40 Man,
hwilka här medh skickas åth Ystadh, och sedan
öfwer landh till Hållsingborgh, som Edhers Kongl.
Maj:tt nädigst beordrat hafwer; Här hoos öfwer-
sendes i lijka mätto medh Bockhållaren Johan
Nillsson 2000 dr sölfwermynt, hwilka effter Edhers
Kongl. Maj:tz AllerNädigste befahluigh skohla
lefwereras till Secreteraren Taubenfäldt moth dee
penningar som han uthj Hållsingöhr åth Sahl.
Grefwe Jacob Delagardies Grefwinna optaget haf-
wer. För något sedan hafwer iagh och samman-
kallat all Allmogen på detta landh och propo-
nerat för them Edhers M:tz nädigste willia om
dee Extraordinarie Rentorne, som i andre Pro-
vincierne; uthj een wiss Summa penningar äre an-
slagne; Och hafwa dee fuller ingådt och låtitt
sig beqwemma att willia uthleggja 16 dahler Sölf-

wermynt af hwar heel gårdh i tre terminer; Och hafwer iagh för innewahrande åhr till Edhers Maij:tz Allernådigste behagh och wijldare ratification bewilliat them på the 16 daler. Jagh hadhe ingalunda kunnat förmoda att Landet skulle wara så blott af medhell och penningar, som deth befinnes, och twifles att Allmogen kan den förste terminen i penningar bethala, uthan allenast pertzedler; Och såsom Landet är mehta ring af Manskap, bedher Edhers Maij:tt iagh Allervnderdånigst, deth Edhers Maij:tt Allernådigste tecktes thet medh vthskrifningar på någon tjd här effter förskohna; Och befaller etc. Aff Hammarshuus den 7 Novembris Anno 1658.

Edhers Kongl. Maij:tz

Underdännigste

Tiennare

JAHAN PRINTZENSKIÖLLDH.

5.

Densamme till densamme; Hammarshuus den 11
Nov. 1658.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Stormechtigste Konungh,

Allernådigste Herre.

Eders Kongl: Maij:tz Nådigste skrifvelse ifrån
LandzCrona den 6 Novembris hafwer iagh i dagh

tweune i störste vnderdånigheet vndfånget, medh Edhers Kongl: Maj:tz nådigste befåhningh att iag skulle medh Fahrkostar i Siöhn låtha opspana Skeppet Scepter, och Capiteinen ther oppå Edhers Maj:tz Ordre wetha låtha; Så är bem:te Skepp för 12 dagar sedan gånget Landet förbi och tagit sin Cours åth Callmarsundh, och har intet här före wijdare syntz; Skeppet Engelen hafwer ingen förmärckt, sedan thet tillijka med Scepter gick åth Sunndet; Een flotha om 36 Segell gick här för landet den 14 huius, der ibland woro 4 Store Örlug Skepp, 10 eller 12 galliotter och dee andre Coulerdier, hwilka drogo sig tillsammans, felde sina Segell, och hade i sinnet att settia Ankar, men som afftonen inföll, måste the åther settia segell under, och toge sin Cours åth Dantzic eller Callmarsundh, och torde wäll desse hafwa anslag oppå denne öhrten, eller för Gotland och Ösell något att intendera. Den Fahrkost skall iagh och hålla i beredskap som skall kunna med bref till Pommersche Öhrterne öfwergå. Om then Securs iagh hade att förwenta ifrån Pommern skall iagh fuller medh General Leutenanten Wirtz och Möller Correspondera, men befructar migh att den warder förseent ankommandes, emedan Inbyggjarne sielfwe torde wäll Correspondera till Kiöpenhamn och noti-

flera tillståndet, iemwehl och intet förstå sigh till mothwären, om den ringaste Fahrkost wille anlenda, män mehra sökia (som the offenteligh sade när iagh emot ofwanbemt: flotha hoos them war) att taga migh strax för hufwudet; deth folck som här liggia uthj Guarnison, är och vngdt obrukat folck, een dechl siuka, att iagh inthet hafwer mehr än 60 Man som kunna bruka gewähr, ther till är Fästningen widlöftig med gamla murar, som intet skulle thola många skott; Om hwilcket iagh hafwer nogsampt till General Gouverneuren refererat; Artolleriefolck hafwer iagh intet mehr än som een Swensk Leutenant, 8 Persohner af desse Danske hafuer iagh och måst antaga, som äre doch intet mycket att lijtha oppå; Är ingh fördenskull Aller underlånigst begärandes, att Eders Kongl. Maj:tt nådigst täcktes med snaraste endsettia migh medh een troupp Reuter som kunna battera Stränderne, till thes mehra Securs kan komma, elliest är iagh icke mindre osäker för inbyggjarne, än som för een oppenbahra Fiende. Af dem som tillförendt hafua warit Soldater her på landet, äre föruthan them som skickades till Stetin, inga qware, uthan allenast de som sitta wed deras gårdar och äre bönder, och sådane kunde man för denne tiden nöijeligh få ifrån Landet, hwartken på ett eller annat sätt, eftersom the meste-

dehlen allerede understå sigh att wägra till alt det som påbiudes, och icke willia lefwerera een penning på deras Skatter och uthlagor; Och der som något fiendtligt föreföllo, skulle iagh intet understå migh att blifwa hos them uthe på landet, för theras argheet skull. Såsom iagh hafwer måst skicka Capiteinen för det Compagnie, som här ligger uthj Guarnison, till Edhers Kongl. Maj:tt medh the 40 Båtsmen, effter iagh ingen annan hade som kunde bringa them fort, woro det wehl att han eller någon annan i hans ställe måtte skyndas till Compagniet igen. Alt det Landgille-smör som her war oföryttrat och behållet skickar iagh, effter Secreterarens Taubensfeldtz bref, med Bockhållaren Johan Nilsson till Cimbres Hambn och wijdare åth Malmö; och befaller etc. Af Hammershuus den 18 Novembris A:o 1658.

Eders Kongl: Maj:ttz

Underdånnigste

Tiennare

JAHAN PRINTZENSKIÖLLDH.

6.

Kongl. Sekreteraren Gustaf Hansson Taubenfelt
till E. M:t, ang. upproret på Bornholm och
Printzenskölds död; Malmö den 17 Febr. 1659.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

**Stormächtigste Konungh,
Allernådigste Herre,**

Gref Gustaf Baneer har sändt mig hijt een Ystadts Borgare som therifrå sidst styrde Boijorthen Spes med the uthcommenderade Ryttare till Bornholm, och nyligen med een af bem:te Ryttare och Knecht af Guarnisonen på Slottet hafwer rymbdt ther ifrån och nu näst förledhen Fastelags Söndagh äre komne tillbakers. Desse låther iag gâ här med öfwer till Eders Kongl. Maij:tt; att Eders Kongl. Maij:tt af them uthförigare kan förnimma huru med itt och annat ther på Landet är tillgånget. Doch är elliest korteligen deres berättellse dätta, att wedh pass tree wekur för Juhl har Landzhöfdlingen Printzensköld, uthan twifwel på min skriftlige anmodhan till att desto förr bekomma bem:te Ryttare öfwer till sig, låtit uthj Stadhen Röne, som är twâ mijhl ifrån Slottet, uthläggia een Skuta, then han hadhe achtat sända till Ystedt efter Rytterne, och om sijdher har han ridit tijt sielf att skynda på Skutans förderligare affärduing. Men när han ther är kom-

men uthi Borgmestaren Per Larssons huus, och hade ninggast fått sättia sig nedher i hans stugu, lembnandes sin häst än sadlat utan för porten, hafwa twenne Frijmän Jöns och Matz Cofot med Borgmestaren Claes Kamb, som och är Capten för Borgerskapet, een Capiten öfwer bönderne Nills Gummelöse i Hasslö, och Wellem Classon borgare, sampt flere andre, följt honom på foten efter, trängt sig in i stugun och ter öfwerfallit honom, williandes slå honom strax ihjel, men Borgmestaren Per Larsson och hans broer Dawidh hade kommit emällom och bedit them unna honom lifswet, hwaröfwer Borgmästaren är blefwen stödt för bröstet medh een bössa, och hans broer så illa slagen at han medh ljtet lif har most krypa undan them uhr stugun. Printzensköldh hade the tå likwähl först tillsagt Qwarter, men när the hade fät honom uth på gatun, hade Wellem Classon först skuttit honom med een pistol genom hufwudet och sedhan Jöns Cofot och Nills Gamlösa gifwit honom hwar sitt skott, och i lijka måtto förfolgt Printzensköldz Landzskrifware med Inspectoren öfwer Tullen och een Fenrich af Slotts Guarnisonen, görandes någre skott efter them, hwilka doch hadhe kommit undhan, men på sidstone måst råka i theres händer och med mödo fät behålla lifswet. Ther opå hadhe desse Rä-

delsföhrare strax opbodat Allmogen ther näst om kring, rycht fram till Slottet, ther tå Borgmestaren Claes Kamb har præresenterat sig med Printzenskölds häst och tygh, och i Landshöfdingens namn thet opfordrat af lytnanten Per Lagman som ther än innelåg med 60 Knechter. Artollerie Leutnanten hade warit i ett annat ärende uth ett stycke wägs ther ifrån på Landet. I förstene hade denne Per Lagman förwägrat att öfwerleverera them Slottet, män när the hadhe hotat att sända in Landshöfdingens hufwud, hade han med Gnarnisonen marcherat ther uth, föruthan att lossa itt skott emot them, ther doch honom hwarken krut, lodh eller lijfzmedell har manglat, och har han haft siw Stycker ther inne medh. Honom hade the med Printzenskölds hustru och familie tagit till fånga, och Kuechterne fördelt ibland bönderne till att arbeta hoos them, hwillke the efter handen, när thet så them lyster, taga af daga, och drifwa ther med theres Kurtzwill. När tätta war skedt, hade Claes Kamb giordt sig till Landshöfdinge och Jöns Cofot till Commendant på Slottet, affördandes alltså förb:te skuta med desse tijender till Kiöpenhafn. I medler tijdh ankom Galliothen Spes med Ryttarne, och när han skött Eders Kongl: Maj:tz lösen, hade the och swarat med tw skott af Slottet, och ther opå

strax sendt twänne fährmän uth till Boijorten, fordrandes på Printzenskölds wegnar till sig i landh Ryttnästaren med Capten Holm, som war i samma föllie, och the bref dee hade hoos sig. Men efter äfwen een stark storm opwäxte, måste Galliothen gå till Siös igen, och åter om andre morgonen sättia på förre ort, ther tå iämwähl thän förrige båten är kommen uth och hade hämpat tee öfrige Officerer med Skieparen och Styremannen i landh, och på sidlychten all båtfolk, löpandes med Boijorthen och Hästerne till Röne, ther och samma Boijort än är beliggandes. Officererne medh Skepparen och Styremannen hade the fingslat och the gemene Rytterne indrifwit uthj RådhuusKällaren i Röne, ställandes twenne stycken ther utan före, laddade med skroot, till att ther med skiuta them ihjel. Men Jöns Kosot har warit så bijgott at han hade sändt efter Probststen her Jöns i Röne att meddela them först Sacramentet, och ändoch denne hade warit med i samme wärk, såsom Landshöfdlingen owän för thet han hade talit honom något hårdt till derföre att han lijtet tillförende hade offentlig på Predikstolen bedit för Kongen i Danmarck, har han lijkwähl låtit öfwertala sig till att falla förbön och erhålla desse gemene wed lijfwet. Fem wekur angelär sedan Landet war således eröfrat, och

14 dagar efter Ryttarnes ankomst, hade then till Kiöpenhambn affärdade Skuta kommit tillbakers och bracht med 3 Hollandske Skep, två Boijorter och twänne Caprer, som hafwa tijt fördt den Danske Landshöfdingen Öfwerst. Ekstein, 60 tyske och Seland's Ryttare, med 100 gemene Knechter, theribland och någre Swenske sig befinna skole. Den eene Capren med ungefär 10 eller 12 stycker har wädret slagit sönder moot stranden. Med the andre fahrkoster hade thee affördt till Kiöpenhambn Ryttmestaren, Leutenampten och Inspectoren öfwer Tullen, samt ungefär 40 gemene fångslige, och een temblig quantitet Smör, Kött, Mallt och allahanda slags fånat. Och sedan har ingen mehr warit ther ifrå Kiöpenhambn. Priutzensköldz lijk är i een dubbelt kista inswept och indsatt uthj ett särskildt huus wed Kyrckian i Röne. Hans Hustru och Familia sittia ther i staden fångue och lijda stoor nöd. Landsskrifwaren med Captenen och Fendrichen hålles fångslige i Åkyrckieby på Landet. Alle Landzens iuwånare hafwa i denne revolte interesserat, vndan-tagandes Näxe Häradsboerne, som när thet Danske Krigzfolcket äre komne in på Landet hafwa först blifwet twungne att trädla till deres partij. Om-sijdhher är af Predikstolen publicerat wordet, att om någon attaque skulle skee på Landet, då

skulle fångerne gifwas gewähr och drifwas till att göra mootståndh med, och then som icke tåt göra wille skulle strax nedskiutas. Edhers Kongl: Maj:tt befaller iag här med under thens Allrahögstes beskydd till all höglångwarig Kongl: wällmågo och dess desseiners lyckelige uthslagh, in i döden förblifwandes

Eders Kongl. Maj:tz

Aller Underdånigste, ödmun-
keste och Troo-hörsamste

Mallmö den
17 Feb: 1659.

Tienare

G. H. TAUBENFELDT.

Allernådigste Konung, denne förb:te Ystedz Borgare kan icke nogsampt beklaga sigh huru illa han är fägnat worden af dee andre Ystedzboerne, eenkannerlig Borgmestaren thersammastädes Siwert Cofot, för thet han icke allenast nu har förrådt Bornholmsboernes procedurer, men och tillförende när han kom ifrå sin arrest i Köpenhafu skall hafwa giordt E. K. M. een vnderdånig berättelse om thet tillstånd ther tå war. Elliest berättar och denne Ryttare mig hembligen att han hade hörddt refereras af the Hollandske och Danske Officerare när the till Bornholm ankomme, det borgmestare och Råd här i Staden

skulle hafwa skrifwit Kongen i Danmark till och gifwit honom wid handen att han måtte landsättia något folk här wid Kalkungen och göra attacquen wid Wästres Watuport, den the icke allenast wille hielpa för honom öppna, men och slå på guarnisonen i staden. Och att Kongen i Danmark altså hade twenne gånger haft sitt folk med någre fahrkostar till wägs, dee ther förste gången wore lupne på grund, hwarföre och Styrmannen wid sin tilbakarkompst skall wara hängd blefwen, och then andre gången hade the fåt återbod på wägen. Hwarföre the och än wore sinnade wid första occasion at försökiat igen. Här mumblas och något om itt breef som ifrå Kongen i Danmark till Borgmestare och Råd skall wara unkommet. Jag har fuller mine spauingar utheså efter thet som annat mehr, önskade iag kunde komma rätt under grunden ther med.

I det iag detta skrifwer wufår E. K. M. Allernådigste ordre af den 14 huius iag äfwen nu wid middagstijd, och skall den till hörsampst skylligst underdånigst föllie göra min flijt att anförsakka penningarne till fångarnes uthlösen med thet allräsnareste.

Att de i denna Del införda handlingar äro rätteligen aftryckta, intygar

F. A. Dahlgren.

Rättelser:

I 38:de delen:

Sid. 254 rad. 3 *står*: mäl *lås*: wäl
" 409 " 43 " föra " fyra

I närvarande del:

Sid. 149 har dokumentet fått numret 12 i st. f. 13, till
följd hvaraf de nästföljande handlingarne ha N
13—32 i st. f. 14—33.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

LECTURE NOTES

PHYSICS 311

CLASSICAL MECHANICS

WINTER 1998

BY

JOHN H. COLEMAN

HANDLINGAR
RÖRANDE
SKANDINAVIENS
HISTORIA.

FYRATIONDE DELEN.

STOCKHOLM.
Hörbergiska Boktryckeriet, 1860.

NYA
HANDLINGAR
RÖRANDE
SKANDINAVIENS
HISTORIA.

TRETONDE DELEN.

STOCKHOLM.
Hörbergsska Boktryckeriet, 1860.

THE
PAPAL CHAIR
IN
ROME
SEVENTEENTH
CENTURY

TO WHICH IS
ADDED

A
LIST OF THE
PAPAL BISHOPS
OF THE
SEVENTEENTH CENTURY

INNEHÅLL.

I. <i>Bref angående 1655 års riksdag</i>	Sid. 1.
1. Biskopen i Westerås Ol. Laurelius till stiftets presterskap om val af riksdagsmän och om sam- manskott till riksdagsmannar-arfvode. Westerås d. 27 Dec. 1654	1.
2. Kyrkoherden Johan Gezelius till kontraktspro- sten i Stora Tuna Jakob Guthræus, om åtskilliga angelägenheter rörande Kopparberget, samt om riks- dagsmannaval och arfvode. Skedvi d. 5 Januari 1655	3.
3. Kyrkoherden i Hedemora Ericus Svenonis Scri- berus till Guthræus ang. herredags-pänningarne. Hedemora den 4 Febr. 1655	8.
4. Gezelius till Guthræus ang. riksdagsmannavalen m. m. Skedvi d. 6 Febr. 1655	10.
5. Guthræi skrifvelse om herredags-penningarne som utgåfvos af presterskapet i Tuna kontrakt år 1655	15.
6. Gezelius till Guthræus om sitt kallande till riks- dagsman. Skedvi d. 10 Mars 1655	16.
7. Gezelius till samtl. kyrkoherdarne i Tuna kon- trakt. Stockholm d. 20 Mars 1655	18.
8. Densamme till densamme. Stockholm, den 28 Mars 1655	21.
9. Densamme till Guthræus. Stockholm d. 4 April 1655	23.
10. Densamme till samtliga kyrkoherdarne i Tuna kontrakt. Stockholm d. 25 April 1655	26.
11. Densamme till Guthræus. Sthlm d. 25 April 1655	29.

12. Densamme till densamme. Stockholm d. 6 Maj 1655 Sid. 31.
13. Densamme till samtliga kyrkoherdarne i Tuna kontrakt. Stockholm d. 9 Maj 1655 „ 33.
14. Densamme till Guthræns. Stockholm den 30 Maj 1655 „ 35.

Brefven n. 7—14 innehålla underrättelser från riksdagen.

II. *Berättelser om förvaltningen af Stora Kopparbergs län, i konung Carl XI:s tid* „ 37.

1. Riksrådet Lorens Creutz' berättelse, dat. d. 24 Sept. 1662 „ 37.
2. Landshöfdingen frih. Gustaf Duvalls berättelse, dat. d. 23 Dec. 1664 „ 61.

III. *Brefvevling emellan konung Ludvig XIV och franske ministern i Stockholm, greve d'Avaux, under åren 1697 och 1698* „ 80.

- A. Bref från greve d'Avaux (n. 1—36) „ 80.
- B. Konung Ludvig XIV:s bref (n. 1—30) „ 216

IV. *Berättelse om riksdagen 1726—1727, af J. Neresius* „ 280.

V. *Konung Adolf Fredriks berättelse om sin resa till Finland och Sveriges norra landskap år 1752* „ 353.

Kronologiskt register öfven delarne 31—40.

I.

Bref angående 1655 års riksdag *).

1.

Biskopen i Westerås Ol. Laurelius till stiftets presterskap om val af riksdagsmän och om sammanskott till riksdagsmanna-arfvode. Westerås den 27 Dec. 1654.

Salutem et benedictionem divinam!

Hvadh H. K. Maij:tz vår allernådigste Herres och Konungz upsåth och befallningh ähr, see

*) Dessa bref äro aftryckta efter originalerna, hvilka blifvit Samfundet benäget meddelade af dess ledamot, Herr Äldermannen Jakob Westin, och finnas i en honom tillhörig foliant, som har följande anteckning på insidan af första permen: "Jacobus S. Troilius. NB. Dässe breff oc Documenter äro, så wida man kunnat dem här oc där igenfinna, uti Husby sub initium mensis Decembris An. 1704 tillsammansbundne. Hwilka effter min död skole af de mine, isynnerhet Filiolo meo Jacobo, wäl förwaras, til en liufsig ihugkommelse af de Wäre i Her-

Reverendi Domini Fratres aff theonna medhföllande Copie på Konungens breff. Jagh förmodh förthenskull, och endeles på höga öfverhet vägna vänligen förmanar, att Venerandum Ministerium här i vårt stift låtha thetta upläsa sijna församlingar, och uthsee sigh beskedat herredagz präster, och therhos hålla sijna församlingar och åhörare ther till, att the samma göra, och upleetha sigh förnuftiga redeliga män, them the fullmächtige göra thenna tillstundande Rijkzdagh. - Till hvil Gudh ville nådheligen förläna och giffva god och hälsosamma rådth och anslag, att alt u stillheeth, roligheeth och godh eenigheeth kunde så affhandlat bliffva, thet Regimentet och Guds församling i vårt kiäre fädherneslandh kunde ther aff vinna itt önskeligit tillstånd, och Gud ähra altijd befordrat varda.

Hvadth elliest then vanliga Collectam anlaggar, som till herredagz presterna förskiutes, så ähr min vänliga begiäran, att R. D:ni Praepositus ville i tijdh hempta then tillhopa, och anteckna hvadth som hvar för sigh ther till contribuere

— — — — —
 ranom saligen hwijlande. Scripsi in Husby 13 Decemb. Anno 1704. J. S. T." (Troilius, kyrkoherde i Husby, var dotterson till den i dessa be-
 förekommande kontraktsprosten Guthraus.)

och sända samma anteckning medh tertialen, som till Episcopi uppehålle, nu een rumman tijdh för migh och sedhan iag kom hijth, plägar uthgiöras, hijth till Wästerååz. När Venerandi D:ni Pastores, som till be:te Rijkzdagh förordnadhe bliffva, komma tillhopa, kunna the siälffva sammättia sigh, huru theas Portion kan them emellan rättmäteligen skiftas, Befaller här medh E. V:heter samptligen i Gudz handh till all andeligh och timmeligh välfärdh. aff Wästerååz dän 27^e Decembris 1654.

OLAVUS LAURELIUS

Eps. Arosiensis.

2.

Kyrkoherden Johan Gezelius *) till kontraktsprosten i Stora Tuna Jakob Guthræus, om åtskilliga angelägenheter rörande kopparberget, samt om riksdagsmannaval och arfvode, Skedvi den 5 Jan. 1655.

Plurimum Reverende D:ne Præposite, Fautor et Benefactor devenerande.

Sit felix V:ræ R:tæ Novi hujus Anni ingressus, progressus felicior, egressus autem feli-

*) Johannes Georgii Gezelius, född i Romfartuna socken i Westmanland 1615, Phil. Mag. i Dorpt

cissimus, multique recurrant semper feliciores. Ad ea quæ bonâ fide mecum per literas aliaque documenta (quæ heri mihi fideli manu sunt reddita) communicantur, ubi breviter et festinanter pro re natâ respondeo, rogo perofficiose *αὐτοαχθίασμα* hoc æqui bonique consuli. Certasum benignissimum Deum aliquando respicere alta illa suspiria, quæ imo ex pectore ducunt miselli isti Carbonarij ob pretium in illorum detrimentum maximum Carbonibus impositum. Vix venditores atro vescuntur pane, ubi emptores (licet alias ob luxum etc, obærat) zytho vinoque opplentur. In duobus proxime habitis Comitijis (præsertim anni 1652) concertatim illud statutum pretium incusarunt, et omni animi submissione deprecari conati sunt nostri Emissarij, quam ob rem etiamnum Generosum Dn. Castellannum sibi infestum habet noster M. E. S. in Trollebo. Et licet hactenus nihil obtinuerint, non tamen desistendum putant una cum cæteris et mei auditores, quorum querelæ non infrequentes personant: Tempus autem hoc gravamen (vere grava-

1638, Professor derstädea i österländska och grekiska språken 1641, Kyrkoherde i Stora Skedvi 1650, fullmäktig för Westerås stift vid riksdagarne 1650, 1654, 1655 och 1659, Superintendent i Liffland 1660, Biskop i Åbo 1664, död 1690.

men) insinuandi commodissimum videtur in ipsis Comitijs, cum illis iam dictus sit dies; interim cum adhuc nuncient Holmiâ Amicorum literæ adventum S. R. Maj:tis seq. hebdomade (certior erit crastinus tabellarius), non inconsultum duco, salvo semper rectiori judicio, hujus querelæ iui-tium hic fieri in loco, cum hoc Epicrisi sive Quæstione: Annon maxima pars Emptorum (sive cupri coctorum) consentiat in liberum Commer-cium, prout conveniri potest inter Venditorem et Emptorem. Affirment, scio, omnes, exceptis nonnullis capitibus. Copiam priorum supplica-tionum transmittito, ut appareat quid et quâ formâ prius in hoc negotio sit tentatum. De viro idoneo ex hisce præpos. mittendo, quia quantocius cer-tior reddi cupit R:diss. Dn. Epus, ut percepi, ideo bene factum, quod R:do Dn. Præposito Hed-morensi scripserit R. V:ra (litteras autem sine morâ hodie reddendas curavi). Videor autem vi-dere ab illis ablegari Dn. Ericum in By *), ego autem malletm Dn. Nicolaum in Folkerna **), si vires et loculi ejus consentirent. De collecta et subsidio transmittendo oportet nos unanimes esse (quod et in alijs, ut innuitur, optandum), ne unus Arosiam, alter R:do Dn. Præp. Hedmorensi,

*) Ericus Erici Vibonius.

**) Nicolaus Jonæ Flodæus.

tertius Dn. mandatario portionem suam m^{it}
 Subintellexi prius, quod et in literis indigitat
 R:diss. Dn. E:pum velle collectam illam propo-
 sitione arithmetica distribui; ego quidem super
 æstate modeste recusavi, rationes addens:
 omnes pari itineris molestiâ ad Comitia adventu
 nec omnes æquali sumptu ibi vivere (cum v
 niores sæpe commeatum secum afferant), et
 pacto tenuius contribuere RR. Dnn. Pastores,
 in subsidium Dnn. Vicinorum liberalius conf
 assveverunt, nec ulterius, his auditis, urge
 Tertialem autem partem statim reddidi, videlicet
 15½ imperiales: accepi nempe

a V. R:tia	8:
Kopparb.	6½.
Suerdziö	2:
Sundborn	1½.
Wijka	2½.
Torsånger	2:
Säter	3:
<hr/>	
	25½ R:dr.

Hedmohra	7:
Hunsby	5.
Garpberg	1½.
By	2½.
Folkerna	3:
Grytnäs	2:
<hr/>	

21 R:dr.

Nummus ille, qui in synodo anniversariâ superioris anni in subsidium viduarum presbyt. irrogabatur, consensu cleri tunc præsentis, quod respueretur, fateor me prius non intellexisse, quam hoc anno ibi a me exegebatur; ego pro tenuitate mea illis nunquam deero. Super hisce et alijs ordinem nostrum concernentibus perutile esse, omnes in tractu coram in medium aliquando consulere, quod si fieri possit in nundinis jamjam præforibus, Paulinis vel alibi, est quod singuli annuantur; in nuptijs autem Dn. Pauli Rudbeckij adesse, et luctus et adversa conjugis valetudo vetat. Virum ex plebejo ordine honestum et cordatum, cui gravamina et negotia communia vulgi concredi possunt, sine dubio eligendum cupiunt V:ræ R:tæ Auditores ex suis, more scilicet recepto, ut tertiâ quâvis vice saltem exeat quis ex hac ecclesia, si autem hunc ordinem hac tantum vice immutari paterentur vestri, est quod officiose et amanter rogentur. Siquidem exorta sit ante multos annos controversiola inter Husbyenses et Schedvienses de legitimis sylvarum limitibus, quæ hoc anno refricata, decisionem expectat a Regio Dicasterio Holmensi, ad quod devoluta est, et ab illustriss. Comite ac Domino Dno Petro Brahe, Provinciæ hujus Legifero supremo; atque sic noster (quem pium

et integrum, vivum ac vigilantem eligemus) eade
opera et hoc particulare negotium expediet; si
ordinem consvetum stricte observari velint vest
lubentes hic conferunt quæ ad ejus, qui in
vos eligitur, honestam et liberalem sustentationem
requiruntur, ut decet cordatos vicinos, quam
alius tamen in hoc negotio nostris sit ablegandus
Hoc autem negotium singulariter tractus ne
præfecto Jacob Knutson est commissum, qui
uberius, prout res expostulat, expediet. Vale
R:tia V:ra cum suis, Deo jugiter commendat
Perpropere, ut apparet, a Schedvij die 5
nuarij 1655.

V. R:tiam

officiose colens

JOHANN. G. GEZELIUS.

3.

Ryrkoherden i Hedemora Ericus Svenonis Scri
berus till Guthræus ang. herredags-penningarne
Hedemora den 4 Febr. 1655.

Salutem ac quævis fausta devotâ
reverentiâ precor.

Reverende plurimum clarissime denique
doctissime D:ne M. Jacobe Guthræe, fautor sin

gularis, amice fraterque in Christo ætatem hono-
 rande. Jagh skickar V. R. Dig:tati Herdagz
 Breeffuet till att vnderskrifuas: begärar officiose
 att dett med hastigste som skee kan bliffuer för-
 färdighat och tillbaka sendt. Huad then förmin-
 skan widhkommer som R:di D:ni Pastores vthj
 V. R. Dig:tatis præpositura haffua giordt på Her-
 dagz Penningarna, der till må den swara som
 wederböör. Ifrå Sundborn ähr intet kommitt.
 Clarissimus D:nus M. Petrus widh Kopparberget
 holler tillbaka 3 R:thaler, R:dus D:nus Pastor in
 Wijka $\frac{1}{2}$ R:thaler, R:dus D:nus Pastor in Säter
 2 R:thaler. Hwad mig är leffuererat skall iag
 troligen leffuerera ifrå migh. Om Herdagz Prä-
 sten ähr iag icke ännu wiss, vthan D:nus Ericus
 in By ähr wäl ther till aff wårt prosterij depu-
 terat, men han meenar winna sig der ifrå för
 sin hustros swagheet och siukdom, derföre sätter
 iag itt yppet rum i Herdagz Breeffuet för den som
 in omnem eventum der till bliffuer stelter. Hisce
 paucis V. R. Dig:tatem cum thori sociâ cæ-
 terisque sibi fide, sanguine ac curâ junctis sub
 divini numinis tutelâ devote commendo. Actum
 Hedemora 4 Feb. 1655. V. R. Dig:tati
 officiosiss.

ERICUS SVENONIS

SCRIB. p. H.

4.

Gezelius till Guthräus ang. riksdagsmannavalen
m. m. Skedvi den 6 Febr. 1655.

Plurimum Reverende D:ne Præposite, Fautor et
Benefactor devenerande.

Dhe saker medh Tabellario aff V. R:tia mig
tillskickadhe, synes sålsame, och fordra ett gott
betänkiande, huarföre begärte iag helst een lijten
tjyd ther till; män effter iag dageligen bliffuer
medh flere besuär öfverfallen (hälst mådan dessa
många extraordinariæ exactiones, som fordra en
skälig deelning emällan gemeene man, komma så
tjyd uppå, och ingen bekymbrar sig om Josephz
skadha (wåre präste Ånkions nya besvär gör
också sitt till) och iag elliest icke weet någon
wiss tabellarium; beder iag officiose, att V. R.
wille mit enfaldige betänkiande wäll uptaga, så-
som ock iag V. R:tiae välmeente schriffaelse
honorifice och candide utthydher. Sed omnia
sub sacro silentij peplo.

1) Såsom effter ordningen dhem uthi præp.
Hedemorensi böör sig om Herredagz-Prästmannen
wara bekymbrade, så seer iag ock att the det
icke heller uthslå, ty thet the biuda till att
skiuta ifrån sig, det håller iag före att wara
Verba Humoris!

2) Huad Dn. Ericum i By widkommer, ther han kunde för owägerligit förfall komma åstad, låter uthan twiffuel R:diss. Dn. Episcopus. sig det behaga, som mig tycker.

3) Huad Rd. Dn. Pastorem Cuprimont. *) widkommer, tycker mig det icke vara hans allsuar att han reesa wille, uthan iag håller det för skämp; synes ej heller rådeligit att han ther om tilltalas, kan hända han suarar krokot.

4) Mig anbelangandes, såsom iag haffuer det för heelt skämp hållit, att iag aff R:do Dn. Præp. Hedmorensi ther om är tilltaalter, är ock ther om försäkrat att thet är intet hans mening: altså haffuer iag ther på suarat, som det haffuer tiänt. Jag wore wist een stoor däre, ia den störste, ther iag nu reesa skulle, fast än alla in uträque Præpositurå ther på föllo eller begärade, huad, om iag sielff skulle thet begära? Mig behöffues intet att läggia här Rationes till, huilka V. R. sielff wäll seer, som thet förtreetet (den lusten, effter andras-mening) oftare smakat haffuer.

5) Om den hiatu uthi fullmachten, att iag skall enteligen uthtryckia min mening, synes mig see, att den seer icke så mycket på Dn. Pastorem i By, som på M. Peer Hellenium **), huil-

*) Petrus Jonæ Helsingius. — **) Petrus Jonæ Hellenius, rektor wid stadsskolan i Hedemora.

ken will gerua framdragas, och medh honom tyckes mig att Dn. Episcopus ingalunda är till fridz. Och håller iag så före, att det är illa giordt, att dhe så ther medh cunctera, ty ther skulle fordra entelig suar aff Dn. Erico i By, will han reesa, är det gott; will han icke, så see sig om en annan; om then icke finnes, så låte thet i tijdh R:diss. Dn. Præsuli weeta, och låte hans Ehr-Wtz betänkiande gälla. Män effter dhem böret effter ordningen, och the haffua thet på sig tagit, videant ipsi.

6) Det synes trygdt för widlöftighet och buller, effter V. R:tæ mening, att R:di Dn. Præp. Hedmorensis Breff intet omskickes, effter ther finnes betänkelige ord: den *förminskan*, item *suare dher till den som wederbör*; nepligen pugneres här så mycket för H. Erich i By, huilken wäll toola kan någon kostnad, och om han det än gjorde, missunnes ej heller honom.

7) Och effter R:diss. Dn. Episcopus alltijd schriffuer och förmaner att wij skola giffua effter discretion, så kan samma discretion ingen trugas uppå, ty altså byter det nampnet och är exaction, så seer iag wäll huru suårt thet skall wara att handla med RR:dis Dnn. Senioribus, difficile est agere cum difficilibus. Et maximopere oaven-

dum puto, ne nostra discretio condant nobis legem, necessitatemque imponat.

8) Fullmachten synes wara wäll och nervose ställt, doch ett eller annat Epitheton kunde ther uthi förändres, men så sees ther icke stoort effter; män om den skall underskriffuas effter personen icke nempnes, eller aff alla underskriffuas, giffuer betänkiende. Sine ambage, salvo semper meliori judicio. Man præsупponerar wäll altijd en godh man, doch lijkwäll will man gerna weta then personen, huilken man gör fullmächtig att tala, suara och bejaka något för sig; och för än den bliffuer nembder i fulmachten, är icke rätt trygdt att underskriffua; doch ther R:dsus Dn. Præp. och flere behaga att underskriffua, will jag intet sökia några quinter; uthan thesslikest underskriffua; Män han hända the haffua samma betänkiende. Och effter R. D. Præp. Hedm. haffuer allena underskriffuit, ther så synes gott, kan wäll V. R:tia allena underskriffua, et si utrumque displicet, synes högt aff nöden att V. R:tia tiänligen förhåller R. D. Præp. Hedm. att han uthan försummelse, per posta, uti dicitur, låter R:diss. D:no Episcopo weta, så framt Dn. Præp. Byensis icke reesa kan; kan hända hane HögW:t tager någon aff Consist. eller på annat sätt söker medell, conjungerandes flere præposi-

turas. Thet übro än 20 dagar till fahls, och kan än mycket förrättas, ther thet medh alvare driffues.

Och effter min Br. Georgius tänker till, will Gudh, medh förste öpenwatn reesa in Germaniam, wille iagh gerna reesa nu uth, mädan winteren är stadig, att tala medh föräldrarna och andra mine syskon om hans nödige uppehälle, och kan hända iag reeser in till H. Episcopum, om iag kommr så när; män iag will icke gerna låta det weeta i Hedhmora, att iag reeser uthføre. Ther iag för mycket annat besuär kan affkomma, tänker iag i tillkommande weeka, will Gudh, reesa.

Herdagzmannen aff begge sochnerne (Säter slutes under Tuna) anbelangandes, så haffuer wäll Befalningzmannen Jacob Knutsson här taalt medh Allmogen, förmenandes att det denna gången ifrån Tuna skiutes hijt till Schedwij, som iag förmälte i Hedmhora, och haffuer han medh församlingen sedt på en godh och beskedelig man ifrån Orresta, Christopher Johanson be:d; doch ther V. R:tis Auditores skulle låta sig anmorlunda behaga låta och sin förre mening endra, förbliffuandes wid sin gamla waana (thet seijes aff mine sochnemän, att aff Tuna är också tree reesor herdagzman uthgången, huar effter andra, och här een), gifua the sig wäll till fridz, oansedt thet kommer een ny omkostnad; kan ock

väll hända, att them tränger denne gången, och en annan en annan gång. Doch så mycket hoos sig ståår skall gott förtroende bliffua församlingarne emällan, ehuru doch Vestri sig nu entligen resolverandes warda. Valeat V. R:tia Deo commendata; perpropere Skedwij den 6 Feb. 1655.

V. R:tiam

officiose colens

J. G. GEZELIUS.

5.

Kontraktsposten Guthrazi skrifvelse om herredagspenningarne som utgåfvos af presterskapet i Tuna kontrakt år 1655.

Swärdsziö . . .	2 Rdr.
SundBorn . . .	1 "
KåpparBergit . . .	8 "
Wijka	24 "
Tårsånger	2 "
Tuna	8 "
Skädwij	6 "
Säter	4 "

Hwar och een weett wäll sijn Herredagz Tax, efter wanlighit bruk och plägsädh, och uthan twijffvel warder till nu berammadhe möte uth-

giffvandes sijn deel aff een godh willia. Ingen förskriffues något, doch ther tijdhernas beswär taghas i acht, såsom och then mödha, omkåstnat och skadha han lijdhher, som åstadh dragher, öfverwäghas, synes wara rättwijst och billight, att effter rådhen een ährligh pänning confereras. I österdalarna haffva RR. DD. pastores rundeliga giordt sijtt till, och ordinarie Taxen för thenna gången intett anseedt.

6.

Gezelius till Guthræus om sitt kallande till riksdagsman. Skedvi den 10 Mars 1655.

Salutem et Officia!

Plurimum R:de D:ne Præposité, Fautor singulariter honorande. Jagh haffuer, strax det bleff kunnigt om närwarande Rijkzdag, bekommit breff aff R:diss. D:no Episcopo, theruthinnan han oblique mig anmodar att reesa medh till Rijkzdagen, ther aff uthan tuiffuel är uthspridt om mig att iag skulle haffua i sinnet att willia föllia medh; när iag sidst saluterade hans HögW:t i Wästerås, sade iag aldeles Neij, och begärade tillstånd att reesa effter Påskehögtijden, om icke till Rijga, doch till Stockholm, till att afferdiga någon i mit ställe till Rijga. När nu Du. Ericus

in By, haffuer varit i Wästerås och sig ursæhtat, bekommer iag åter breff medh motiver att reesa medh, iag neekade strax och giffuer åtskillige rationes för, hvilke alla oechtandes iag nu dhetta ifrån Stockholm bekommer, om natten smällan den 8. och 9 August, med klockarnes stoor besvär. Hvilket haffuer wäll giordt mig perplex (ty thet är så en befalloing medh höflige ord, att iag icke skall draga mig undan), men nu med posten resolverar iag mig sålunda: att iag, ändoch det faller mig fast besuärligit, will wäll samtyckia till Hans Högw:tz begäran, allenast iag icke såsom en ordinarius herdagzman bliffuer ther uphållen mig till stoor skada. Hvilket iag måste göra, på det iag skall icke synes aldeles falla emoot; effter iag ock elliest haffuer achtat frandeles tijt förreesa. Dhe liffläudiske tuistigheter äro wäll sällsamma, helst mädan heela Clerus sätter sig emoot Dn. superintendenten Doct. Klingium, såsom dhett V.R:tie kan wara kunnigt aff dhett som hades för händer när RR:diss. Episcopi wore församblade till H. K. M:tz bröllopsz högtijd. Döch aff the saker, såsom iag dhem icke aldeles förståår, tager iag mig lijtet aff. Kan hända wår Dn. Præsul seer mäst på kyrkio-ordningen, öffuer hvilken iag sidst hölt protocollum,

Handl. rör. Skand. Hist. Del. XL. 2.

när then aff Clero i förledne sommar företogs. Och tänker iagh, will Gud, i tilkommande weeka att reesa, kan kända tjslagen, ther icke något symnerligt infaller. Ther V. R. haffuer något att påminna och i befalning gifna, will iag dhét gerna emottaga och efterkomma. Kan iag något å Prästexpiornes wägnar uthrätta, gör iag dhét gerna, allenast mig medh posten copier widimerade af donationerna tillställas. Valeut V. R. cum suis, salutata a me et meis, perpropere Skedvi den 10 Martij 1655.

V. R:ham

officiose oculus

JOHANN GEZELIUS.

7.

Gezelius till samtliga kyrkoherdarne i Tuna kontrakt, med berättelser från riksdagen. Stockholm den 20 Mars 1655 *).

Pl. RR:di Dni. Præpositi et Pastores, Fautores honorandi.

Efter iag nu allenast fåå dagar haffuer här warit, och uthi the samma haft henderna fulla

*) De följande brefven äro af likartadt innehåll.

medh arbete; måste iag i största hastigheet ihetta allena smödhola: 1) Riksdagen är väl begynt i gott förtröende och enighet; mäh synes såra saker framkomma. 2) i Soudags begroffz Sal. Cancellarius; Doct. Erich prädikade aff Esa: 57: 1. 2. Handlade först om the Rättfärdiges leuande, sedan döde, och 3:ro tillstånd efter döden; Continuerandes prädican öfuer 7 om aftonen; den Sal. Herres ålder war 71 åhr 2 månader 5 dagar; fick ibland många andra dhessa Epitheta: den omistande; ojämförliche herren; 3) samma dag emellan 11 och 12 affsempnade i Herranom Enkidrottningen; doch Kongen och Drottningen folde likwäl Riket; och wore til prädican, män ni klädes i alt medh svart på Skottet. 4) Om Soudag skal begroffas S. Erich Ryhiag. 5) Secret. Cujer är afskicket aff K. M:t til Drottning Christina: 6) ten aff de Polenske Legater är här; hafluer fögo beskedh med sig; Gud beware för krig på den sidan; ellest är ock tjt brall affgånge. 7) ifrån Ryssland är Uldo Öfha i dhessa dagar igen kommen medh Breff och god wänskap. 8) Dhet seifes att en Legat ifrån Päpsten skall nu wurd wäntandes. 9) Dhet continuerar än; att Kongen i Engeland skall wära kallader aff några Parlamentz Herrar; som hro aff Cromwäll afsatte, doch heemligen. 10) Föruthan wär Episcopum, ähro

här allenast waxionensis och aboensis, och litta
 prästerskap. 11) medh kiörkio Ordningen stäl
 åter ett stort wäsende. 12) sielfua proposition
 är ganska willöfflig, på fast många ark deducera
 ty theruthinnan notificeras Ständerna förat Riksst
 tillstånd rundt omkring, både i framfarna och när
 warande tijder, sedhan framställles ther aff dess
 sän: (1) ett såsom förra tijder, och närwarand
 äro snåra, synes ick heller, ther Gudh ickes syn
 nerligen och nådeligen affwänder, bättre förmodat
 (2) behöffues therföre militien till land och wat
 förstärkias. (3) denne, och den gamble militie
 behöffua underhåld. (4) några ordningar be
 höffuas till att inrättas (dock inga nampugiffund)
 (5) Såsom H. K. M:t will haflua all möda och
 omak osparadt till fäderneslandzens bästa, så för
 medlar och K. M:t understöd och oförtrutit be
 stånd aff Ständerna. 13) i dessa dagar hafl
 Ständerna haflit sina utskot hosss K. M:t att con
 ferera, om nödige saker, doch bönderna haflit
 intet warit ther hosss.

Valeant Virre R. tie cum suis, et ignoscant
 festinanti calamo. ppp (perpropere) Stockholm den
 20. Martij. 1655.

Vester

J. G. GEZELIUS.

Densamme till desamma. Stockholm den 28
Mars 1655.

Plurimum Ridi Dnu. Praepositi et Pastores, Patres,
Fautores et Benefactores devenerandi.

Tijden föll sidst något knap att skriffua, och
nu fögo bättre, efter här förefaller så mycket.
Rijkzlagen anbelangandes så driffuer K. Mt ther
på medh alla macht; haffuer mäst alla dagar
hoos sig Rijkzens Rådih samtliga, såsom ock
utdiskott aff alla Ständer; och falla *deputata*,
ty 1650 åhrs bekymber uthrijer nu, det exitus
alt warder uthwijsandes, den wij godan ønske,
öch bliffuer detta en synnerlig Rijkzdagh, doch
gåår ult mechta fogeligen ännu, medh Ständernes
goda förtroende emoot huarandra. Cammarrådih
äro i Cammaren å 9 matut. in 8 vesp. sine re-
spiratione! 2) Dhet är wäll kunnigt att den lega-
tion ifrån Polen haffuer intet bliffuit admitterat,
effter Kongen fick aff den icke sin rätta titull,
derfore en aff dhem bleff aff dhe andra tillbaka
skickat; den samma kom för några dagar igen,
och feeltes åter att Rijkzens Sigil war icke ther
under; huart nu detta huelffuer, lærer tijden, ty
såges nu för wisso att the ähro tillsagde att i mor-
gon packa sig heem igen. 3) Om Kongen i En-

geland continuera ännu breffuen, att han skall wara antingen på wägen tijt, eller ther i landet hemligen, och kallar nu Cromwell flottan tillbaka som är uthsändh att upwachta sillfuerflottan ifrån Wästindien. (4) Om Bönslagherna: Bliffuer medh de första uthskriffnit. (5) Thet: haffuer tillförende talas lörligen, men ut aff Herom, att begäffninge (Sal. Enkidrottningeus) skall angå den 22 April. Kan hända det förändrest igen. (6) i Söndagz be groffz Sal. Erich Rynning: Doct. Emporagrus predigade ex Ps. 34. vers. ult. 7) i förtiden Torsdag, den 22 Martij, perorerede Dr. Johannes W. dichinni öffnar Sal. Gutzleren, mycket varken och det på Gymnasium; i dagh gjorde thet samma Historiographus Chemnitius, på Bildarhuset. 8 Thet prodigium i Raasboo, i Ulsala, stift (at krigshär till Land och Wata är sedder, ja. om lusa dagen), confirmeras, nu aff många, och säges att Pastor Loci, M. Petrus skall det skrifte-ligen haffua hijt förskickat, och jag haffuar thet intet sejt. 9) Män här äbro män ifrån Gotland (den jag haffuer talat medh), som detta miran referera, att the numero otta äro uthgångue att fånga och skjuta Siälur, i dett samma haffuar ijsen brytit sig, och 3 allenast äbro bleffne widh låten, dees andra 5 äro droffne hijt in i Sueusche skären, haffua legat på ijsen i 9 dygn, och theas

spijs haffuer. warit, att the haffua sugit. Medet
 aff Siälaren. 10). Dhet sägen stötwist. att i Cam-
 maren är Tullen, på all koppar som uthföres ökat
 på 10 Rdr, att the tillförende är giffuit. 4 Rdr
 Skpl, skall nu giffues 14. önkandes äret, att
 detta icke redouderar på wår landtzort. 11). Ret-
 gen sällies, här 4 5. Dir tunnan, Kornet 4 7. Dir
 och, haffran 4 8. Dir the, han doch funnes. Valet
 vijn RR. di cum vestris. Deo animatus commen-
 dati; ppp. Stockholm den 28. Martij 1655.

Uthi Stockholm den 28. Martij 1655. J. G. GEZELIUS.

Uthi Stockholm den 28. Martij 1655. J. G. GEZELIUS.

Depesche im Gulhræus. Stockholm den 4 April
 1655.

Pl. B. de D. ne, Præposito. Vulgaria sunt, quæ singulis in tractu scri-
 buntur, secretiora soli V. B. tie conceduntur. 1)
 K. M. t. begärer igen alla Städer, Ladugårdar,
 quarnar, bergzbruk, (det som är bortgiffuit på
 förbudne orter, såsom hela Norlanden, Åland,
 heela Siökanten ifrån Ammiraliteten, och alt thet
 som är i alla Bergzlager abalienerat, alla fiske-
 watten, Stora garden, eller Landtogz garden, item

bona allodialia ther äga manlige bröstarffuinger
 ähro etc. etc. Dhetta ähr hwar dag disputerat af
 Rijkzens Rådth och Ridderskapet, och hoppas
 man det bästa uthslaget, ty det skrijer någt.
 2) Kyrkio Ordningen förhindras merkeligen af
 D. Johanne Matthias, som hijt kom för 44 dagar,
 ligger hemma på sängen och haffuer sina Coricæa
 och binder till att rjffua neder alt thet the andra
 byggia, är redo erkend för en Schismatico, kan
 hända icke långt till för en Hæretico. Gud, hielp
 sin församling ifrån den förstöraren. ArchiEpi-
 scopus kom den sidste Martij, will icke heller
 befordra Kyrkio-Ordningen, doch gemene prä-
 sterskapet driffua hårt på, och haffua ingen hielp
 af Eniscopis och Superintendentibus, wår Episco-
 pus will inte. lägga ther om, ne videatur
 protrudere suum foetum. 3) ther thet entelligen
 skulle bära till krigz (thet doch Gud nådeligen
 affwende) arbete alla Ständerna ther på att Kon-
 gen i Egen person icke reeser medh, och i syn-
 nerheet gör detta prästerskapet medh många och
 wichtige skääl. 4) Konungen är illa till fridz medh
 Hertig Adölphs giftermähl, will ock gerna laga
 så att han bliffuer ther. 5) Nu spargeras att
 Kongen i Hispanien skall haffua loff aff Papa att
 sättia sin ofruchtsamma Drottning i Klostret, och
 taga en annan igien (menas Drott. Christina). 6)

Drottning Christina haffuer åttskillige hårda breff
 ijt skriffuit emoot dhem, som haffua uthspriddt
 henne vara afffallen till Pontificios; refereras ått-
 killigen om H:s M:ts suar till Munkarna och
 lunnorna, som henne haffua anmodat om salskap,
 och besmyckiat Klosterleffuernet. 7) the som så
 lrdt drefuot på stoorä herdagzpängar ifrån Tuna
 rosterij, haffua alla tillhoopa i Hedemohra pro-
 terij sändt till Episcopum 8 Rdr, neml. ifrån
 lunsby 3 och Hedemora 5. Dhe andra resta.
 Episcopus är ther öffuer otolig, iag haffuer till
 dem icke ett ord ther om skriffuit, drager ock
 tänkiande, om iag thet ock göra will. Valeat
 R:ta cum suis. ppp. Stockholm den 4 April
 1635.

V. R.

off.

J. G. GEZELIUS.

P. S. Om Ringningarna för Sal. EnkieDrottningen
 weet ännu ingen beskedh, ty det skall ringias så
 länge hon är obegraffen, och det höres nu intet
 wist om den 22 April, som först ther till ämnades.
 Dhet bliffuer uthan tuiffuel uthskriffuit.

Densamme till samtliga kyrkolierdarne i Tena kontrakt. Stockholm den 25 April 1655.

Pl. R:di Dnn. Fantores,

Medh Rijkzdagen haffuer här till gått sakt, emädan thett haffuer stadnat widh en kant (redde) den haffuer warit hård att lösa, haffuer likwäll i desse dagar något lossnat (som iag, will Gud, will haffua specification medh mig) och hoppas man dett bästa, såsom ock en godh förändring i många saker, allenast wår aldranådigste Konung bleffuo hemma i landett, ther på the 3 Ständerna mycket driffua, fruchtar att the bliffua intet hön-
hörde. Uthrustningen företages medh macht, och säges att strax, efter begrafningen, huilken wist angår den 13 Majj, skall thett alt wara ferdigt och reesan gälla, män huart dett wist geller, troor iag nappast att 6 personer ännu weeta; Gud styre alt till en godh ända.

Bryggiarna här i staden skaffa ther till Skeps-
öhl 13,000 t:or och till begrafningen 800 t:r,
effter Krijgzfolket wantes hjt till den 10 Majj.

I dessa dagar ähr Gr. Gustaff Leijonhufvud bleffuen feltmarschalk och skall innan några da-
gar förreesa föruth till Rيجا. item ähr och Gr.
Wittenberg feltmarschalk och skall reesa föruth

åt Pomern, och Gr. Erich Stenboch (som den 15 hujus miste sin fru relictis 9 filiabus cum filio minorennibus), är General Tygmästare.

Episcopus Lincopansis afstumpades den 7 April i Norköping; tijt han lät sig föra till att låta sig curera, och bliffuer i hans ställe nu strax en förordnat (M. Samuel Knander. förth), till Skara ähr än ingen förordnat, ty ingen will tijt.

Thett, schriffes öök, att i Dannemark skall folk werffnas, och allaredo munstrade wära 33,000, på dett, han skall icke synes säker.

Dett som är uthspridt att Holleplerna skola hafua, medt ett anseelig skipsflotta; lagdt för Dantzic till att hielpa staden emot de Schweska, dett ähr intet wist, uthan updichtat.

Bälackes synes mycket bequäma sig, och wentas nu Legationen, cujus caput est Garoschi, som war medh i Lybeck på tractaten som tå skulle antagas, och hafuer nu medh gudz hielp bättre och fogligare ord än tå, som uthgång ther wiste.

Skepp ähr nu i dessa 3 dagar ankompne, och först i dag uthlopne faarkoster till Rijga och Refuel. Mälaren ähr ännu icke reen, och synes än något willia ther medh dröja.

Würtzberg, som för en tijd begick dett öfuerdådige dråpet här på gatan, fick sin doom den

10 hvar af hofvätten juxta Gen. 9. Mån den 20 gick hela Ridderskapet om morgon till Kongen och intercederade, fingo Neij; etes å meridie af ferdigade the alle sine frwver. (Gr. Per Brahes, Gr. Erichs, etc. etc.) till drottningen, och öfver-
 talte Hennes Mitt att gå medh sig till Kongen, och fingo dråparen löös. En fructus! Den 21 mördades strax grafueligen en H. K. M:ts Tj-
 nare aff en annan upwachtare på söderthaln, och mycket slikt hörer man aff daellis. samma dagh drunknade två öfuermättan sköna hästar, som skulle lögas, för Wachtmästers efterseffuerska.

Om Drott. Christina, och H:s Mitz keeser att
 schrifua, will iag bespara.

V.V. RRitus wille hälsa sina, och wära Gadi
 troligst befalte, aff Stockholm den 23 April 1655.

Vester

J. G. GZELIUS.

Utdraget:

Viro pl. R:do Dn. Erico Svenonis Scribero,
 Hedemorensium Pastori et Praeposito vigilantiss:o
 praesentes officiose.

Hedmora.

Cursus Consuetus.

Franco.

Säther.

Tuna.

Densamme till Guthräus. Stockholm den 25 Apr.
1655.

Pl. Rale Du, Repposite. Fautor honorande.
Dett som ceteris RR:ilis. Den. Patribus et
atribus skriffuit ähr, följier uthan tuiffuel snart
ter, och önskade iag gerna att the the hoos
g, och icke hoos huer och en uthsprijdandes,
höllo, dhett kan V. R. medh detta conjungens
sh mehra colligera; Thetta allena; att dhett
ielper intet att affråda Kongen ifrån dhenna
ressan, dhett säjes att han will allenast reesa till
omeren, och låta förnimma att han ähr ther; för
thorität skull; dhett gissas mycket om den
retention som H:s K. M:t hafuer till Gyllok etc.;
dett försten aff Newberg nu innehafuer; Jag ähr
nu åttskillige reesor tilltalt att reesa medh, och
illsäges högt, män iag hafuer här till dragit mig
undan, will och här efter görat, om dett hielper.

Wij dimitteras näppeligen för begraffnin-
gen, Gud gifue att terminus icke skreedo öf-
ter den 13 Majj. Dhett är notabelt att när den
bel. Drottningen låg i sin stora suagheet, tog
hon ett scrijn (uthan tuiffuel medh dyrbara saker
i) och sade till denna vår Drottning, min dotter,
detta will iag henne förähra; R. Min Elsk. Fr.

Moder förwäre thett till sin dotter; Svarade hon: iag haffuer ingen dotter, tag thett. Dagen ther efter kallade hon Kongen, och bad om thessa: 1) en ehrlig begraffning (den som ock tillredes), 2) att hennes skuld måtte betalas, 3) att H:s dotter dock måtte ihogkommas, 4) hennes tjänare icke aldeles förskjutas.

Om Drottning Christina bekomma wij teke aldeles wiise uviser, dock the som komma daga till, (de quibus coram) detta allenast att när hon först ankom tilltalte henne en Abedissa, liksom såsom gratulerandes henne uthi thesse tur. (1) att hon haffuer bedeyrat sig att aldrig willid trada i Riketskap; (2) uthslagit thett wördzliga, ther hon war högt uppsatt; frågandes om henne icke behagade thess Nunneleffuerne i Clösterne? R. the tulting ähro om mig saupa, inu för. Än iag det tufle. ähtager, för träder iög i echtenskap. När munkorne, som dit wäsende medh, moustrantier haffa förtublat och sedhwa frågat om ock hon sålant haffueri sedt? R. Jag haffuer aldrig sedt Bäre närrar på en hoop. Dhesta salt skall gifwa elub orsak att stämplat embot theqnd. NB. Elliest halpeter förtörningen ther mycket högt, haffuer stundt wemlar hjit till Solrige, män iag trobr in et att the alla ähro betalt omob lit elub äro ned

(31)

Om hustru Susanna i Qolsta besijtar iag
mig dhett mästa iag kan, och hoppas ett gott
uthslag, mår huru ähr dhett möjligit i dhetta
stora besuäret strax låå svar? ther H:s K. Mitt
icke ett breff ännu hafuer underskriffuit i hela
denna tiden, ty föruthan den stårhet som Rijkz-
dagen, i synnerhet denna, hafuer medh sig, kom-
mer uthrustning swår för pännige mangell. item
begraffningz bekymbrer, elliest hafuer H:s K.
Mitt ihessa 8 dagar brukat sin sedwanlige Cuur;
Gud gifne ther till lycka. Ego, quantum penes
me est, ipsi et ceteris viduis non deero. Valeat
V. R. cum suis, pp Holmiæ die 25 April 1655.

V. R.

officiöse colens

J. G. GEZELIUS.

12.

Densamme till densamme. Stockholm den 6 Maj
1655.

Pl. Rade D:ne Præposite, Fautor et Energeta
devenerande.

Effter Sal. EnkieDrottningens begraffning nu
wist ähr anstält på den 13 Maij, så att man för-
modar ther uthinnan ingen förändring bliffua, ähr

i aftons ifrån H. K. Majjt wår aldrånådigste Herre och Konungh kommen een befallning till the Högw. Herrar Bisperna, att the, så wijda som skeep kan, skola uthi sina stift låta RR. P. Past. dhetta weeta, att RR. DD. Pastores sigh på een tienlig likprædican till samma dag bereda, och sedhan ställa Ringningen ther efter; wår Högw. Herre Biskop hafuer fördenskull mig befallat dhetta V. R:tze att significera, medh begäran, att detta ceteris RR. Dnu. Pastoribus in V. R. Præpositura uthan drögmåhl måtte kunnigt wara, och sålunda H:s K. M:ts aldrånådigste willia, så wijdt som skeep kan, efterkommas.

V. R:tze medh dhe k. sina Gudi troligst befallat, ppp. Stockholm den 6 Maj 1655.

V. R. officiose colens

JOHANN GEZELIUS.

Medh Rijkzdagen går dhett mechta sachta, uthrustningen till Kriget företages medh allfuar. Gr. Wittenberg är i denna wecka föruth förreest.

Utskriften:

Pl. R:do et Clarissimo Viro, Du. M. Jacobo Guthræo, Eccle. Tūpensis Pastori et vicinarum Præposito fideliss:o dab.

Tuna. officiose.

cito
citiss.

Densamme till samtliga kyrkoherdarne i Tuna kontrakt. Stockholm den 9 Maj 1655.

Viri pl. R:di, Fautores Honorandi.

Såsom dett nu, thett wij hoppas och önske, skrider till endan, altså upbördas oss nu fast många saker, öffuer huilka wij hela denna wecka både förr- och efftermiddagen haffua haft noog att deliberera, och ähro oss i förledue mondag genom Rijkz Cantzleren i flere af Rijkzens Råds närwaro föredragne å nyo 12. propositions puncter, huilka iag, will Gud, will medh mig haffua, när Gud will iag heemkommer, dhesse puncter angåå några ordningar, sampt Cronones intraders förbättring, och wilia mehra aff oss haffua än giffua, doch haffua prästerskapet här till sig stadt förhållit, och kunna godwilligen intet mehra bejaka, troo ock nappast att något oss emoot wår willia uppåbördas; Adelen haffue här till en god deel aff sina godz affstååt, och synes dem suårt något mehra att affståå, derföre lijtes till dhe andra Ständerna, att the ock något såsom extraordinarie wid denna tjdzens lägenheet Contribuera skola; doch är aff ingen ännu något bejakat, ej heller förmå landett mehra draga. Elliest går

Handl. rör. Skand. Hist. Del. XL.

alt detta medh gott fogh, uthan några hårda ordz
wexlande, och Ständernes inbördes oenighet, och
hoppas man att dhet skall wåra en god begy-
nelse till landetz uprättelse igen. Bönderna få
goda och tröstelige ord om sina besuår, Gd
giffue att uthgången bleffue så godh; den förmodde
man wäll bättre ther H:s K. M:t icke wore medh
så mycket outhsäijligit bekymber öffuerlastat
thett dhen näppeligen troo kan, som thett icke seen

Om begraiffningen höres intett annat, än at
den iu går wist an tillkommande sondeg, on
Ringningen ther effter haffuer iag mig förfrågat
och fåår intet annat till suars, än att dhet hälle
som förre ähr waant, och berätta prästerskapet
att på somblige orter ringes 1 dagh, på sombl
2, sombl. 8 dagar effter begraiffningen.

Tartariske Gesanter ähro för några dagar in-
kompne, werffuet höres intet.

Gerna schreffuo iag mehra, män tijden till
låter intet.

Valete Viri pl. R:di, et favete

Stockholm
den 9 Maij 1655.

Vestro
J. G. GEZELIO.

Om Präste Änkiornas frijheetz Confirmation
ähr 2 reesor talat medh Kongen, och hoppas
man god resolution, uthgången lærer alt. Hoos

mig skal ingen fljtt sparast, ty ähro eij många
som bekymbra sig her om.

Utlanskriſten:

Viro pl. R:do et Clariss. Dn. Erico Svenonis
Scribero, Eccl. Hedmor. Pastori et vicinarum
Præposito fideliss:o dab.

officiose.

Hedmora.

Franco.

Cursu Consueto.

Cursus citissimus.

Säther.

Tuna.

14.

Densamme till Guthräus. Stockholm den 30 Maj
1655.

Pl. R:de Dn. Præposite.

Redditæ sunt mihi V. R:tæ literæ per tabel-
larium, sed multo serius quam erant destinatæ,
cur autem non responderim, patet ex literis ad
Cæteros etiam Viros RR:dos datis, scilicet quod
indies expectaverimus liberationem. inter cætera
patet V. R:tæ animus et benevolentia in dissua-
dendo itinere molestiâ pleno, verum non erit

difficile ab hoc mihi dissvadere, sat nempe jactatus sum, sat dispalatus; nec patet ex literis meis me vel ambire vel ultro oblatam functionem acceptare velle; primus nempe fui, cuj oblata, et primus recusavi, nec desunt hic currentes et ambientes; sed primaria functio adhuc vacat, est nempe Dn. Joh. Rudbeckius Præpositus Castrensis, (titulo Öffuerfältprädikant öffuer Armeen som går åt Rijga; hac præmonitione in vocatorijs suis, att han intet förgriper sig uthi dhett som Fältsuperintendenten angår widh huffund armeen i Pome-ren) quis autem futurus ille superintendens, adhuc incertum. Ego recusavi et recusabo.

De genero suo quod innuit, id R:diss. Dn. Episcopo commodâ occasione insinuavi, et R. sese hoc negotium commisisse Dn. Wallénio ante abitum; cum scilicet unanimiter fere successorem M. Olai Johannis eligerent Dn. Jonam Holstenium; injunctum est Dn. Wallenio, ut mentem R:tiae V:ræ exquireret, num Gener M. Samuel Unonis contentus esset ConRectoratu Cuprimontano; addidit autem R:diss. Dn. Episcopus, se nihîl certi ante reditum statuere posse. Mira hic audiuntur, mira tentantur, largiatur Deus benignissimus exitum lætorem. Valeat V. R:tia cum suis. Stockholm den 30 Maj 1655.

J. G. GEZELIUS.

II.

Berättelser om förvaltningen af Stora Kopparbergs län, i konung Carl XI:s tid.

1.

Riksrådet Lorens Creutz' berättelse; dat. den 24 Sept. 1662*).

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Stoormächtigste Konungh
Allernådigste Herre.

Såsom Ederss Kongl. Maj:tt förmedelst dess Allernådigste Skriffwellse aff den 9 nästförflutne Maj iunnewarande åhrs Migh, så wähl som alle andre Landzhöfdinger öfwer heele Swerigies Rijke, i Nåder annbefalla mände, att iagh sidst till nu nästkommande Michaelis tijdh een skriffblig Relation och underrättellse om min administration och giorde tjänst öfwer detta Höfdingedömet, hoos Eders Kongl. Maj:tt innläggia skulle, på det Eders Kongl. Maj:tt där uthaf omständeligen och till nöije erfahra kunde huru wijdha min Fullmacht och Instruction effterlefwadh och fullgiordh är;

*) Lorens Creutz blef Landshöfding i St. Kopparbergs län 1655, Riksråd 1660, men fortlor att förestå länet intill år 1663.

Altså hafwer denne Eders Kongl. Maj:ttz allernådigste willie till ett underdånigt föllie, iagh migh skyldigh erachtadt, sådant förmeedelst detta att effterkomma på sätt och wijs, som här nedhänföre fölliandes warder Nembl.

Till att göra een begynnelse af det Andelige Ståndet sampt Gudztjänstens administration och idkande, Så hafwer iagh alt här till inthet annat kunnat förnimma än att Gudz heelige och sahliggjörande ordh effter den Ausburgiske Confessionen warder här uthi alle församlingar, så i Städerna som å Landet, uppå dee wisse där till förordnade tijdher fljttigt, eenhelleligen, reent, klaart och oförfalskat lärdt och predikat, Jembnwähl och dee heelige höghwördige Sacramenterne wördeligen och uthi dess rätta bruuk administrerade, efftersom Gudhi loff, alle församlingarne under detta Höfdingedömet medh skickelige och wähl qualificerade Siählesörjare nu ähre försedde; Ehuruwähl uthi Ohrsa Sochn i Östredahlerne har för detta till een tijdh warit sådanne Präster, som sigh på dryckenskaap och fyllerij mycket slaagit hafwa; så är doch sådant, sedan iagh Hans Höghwyrldighet Biskoppen uthi Wästeråhs igenom tijdelige påminnellser remonstrerede, hwadh oreedor sigh eesomofftast uthi församlingen här aff förorsaakade, wordet för någon tijdh sedhan rättat,

samma odugelige Predijkanter removerade officio et beneficio, och andre tiänlige Männ uthi deres ställen igen innsatte och förordnade. Dhe af ålder innrättade Scholæstugor och Hospitaler här i Landzändan hafwer iag icke allenast tillhållit föreståndarne medh nödhwändige byggninger förbättra, widh macht hålla, sampt dess ordinarie innkompster och underhåldzmedhell åhrligen innfordra, wähl hålla till rådha, och förswaarligen disponera, uthan och Confereret medh Kyrckioheerderne på landet att åthskillige städz små Barne-Scholer och Hospitaler deels allaredho innrättade, deels uthi wärcket äro, hwarigenom det stoore missbruuk medh bettlande och Tiggierij blifwer mycket afskaffat och Eders Kongl. Maij:ttz sampt Chronones innkompster warda lijkwähl där uthaf inthet graverade; serdeeles hafwer iagh och ibland andre någre reesor discureret medh Kyrckioheerden uthi Mohra Sochn H:r Anders Vallenio här om, att och om möjligit wore, darsammastädes måtte een lijthen BarnaSchola och Hospital innrättas, helst effter den Sochnen så långt opp i landet aflägen är, och både på ungdomb (hwars högste tarf är att blifwa uthi sijue Christendoms stycker och andre loflige öfningar underwijst) som älendigt och fattigt folck mycket ymnigh är. Nu finnes ber:de Kyrckioheerde heelt benägen där

till, wille och giärna sådant allaredho fullkom-
 meligen i wärcket stält hafwa, effter där på en
 godh begynnellse giordh är, Men Sochnen är af
 oförmögen och af sigh kommen, ätt den icke för-
 måå samma wärck understödia; Ty wore fullt
 min underdånige Intercession för ber:de Sochn
 Eders Kongl. M:t allernådigst behaagade det
 till detta Nytt- och Christeliga uppsåth med
 någre T:r Spannemåhl åhrl. till Scholæ-Mästaren
 underhåldh ihuugkomma och benåda.

Justitiæ-Wäsendet annbelangande, så hafwe
 det alltijsd haft sitt ordentlige lopp, och fort-
 gång i Städerna och på Landet, medh wisse Råd-
 stugudagar och Tingzterminer, Stadz- så wäl
 som Landz Rätterne, medh dugelige och Capabl
 Männ försedde; Och på det iagh så mycket me-
 skulle wara försäkrat att all Ting ginge richtig
 till, hafwer iagh alltijsd een gång hwart åhr siel
 bijwistat ordinarie Tingen, och där sammastäde
 icke allenast slättat alle dee saaker och klage-
 måhl, som då hafwe kunnat förefalla, uthan och
 dessföruthan widh Residentzen effter all möjlig-
 heet affhullpit dee Sollicitanter som migh om
 hwarjehanda ährender där annsöökt hafwa, af
 förmodhelig ingen annat medh rätta skall kunna
 säija än det han, på sådant sätt som migh i
 Embethes wägner har giörligit warit, är worden

depecheret; Icke hafwer iag heller waaldt där till någre särdeeles daagar eller tijmar, uthan gifwit hwarjom och eenom tillstånd som något har haft till anndraga, enäär och huru offta dem behaagat, migh om assistance att ålijtha; Åhr och något understundom förefallit (som icke annars wara kann) hwar om Jagh migh, antingen hoos Eders Kongl. Maj:tt sielff, eller någotdeere aff Rijkzens Collegier hafwer måst rådfrågha, är sådant ofördröijeligen wärckställigt giordt, och medh högste allfwar hwar och een widh sin Rätt, Frijheet, privilegier, Nääring, Handell och handtering erhållen, såleedes att Jagh förhoppas ingen här i landzänden finnas som medh skiähl skall kunna sigh öfwer något beswäara, eller klauga sigh ohullpen wara afwijster. Alle domar och Resolutioner så wähl uthur den Kongl. Hoff-Rätten och andre Collegier, som Rådhistugu-Laagmans- och Tingz-Rätter ankombne, antingen dee hafwa warit Civil, Criminal, Arbitral eller andre, dee samme äre effter saakernes beskaffenheet uthan oppehåldh wederbörligen Exequerade.

Hwadh där näst Eders Kongl. Maj:ttz Undersåthare uthi denne Provincien widhkommer, så kann iagh icke underlåtha medh mindre Jagh dem alla i gemeen och hwar i synnerheet berömma måste för deres underdånige trooheet,

medh hwilcken led Eders Kongl. Maj:tt således förbundne äre; att de enär som wödhensfordre alltidh oförtrutne finnas; all sin förmögenhet sampt lijff och Blodh för Fäderneslandzens Wälfärdh att wägha och uthsättia; Och ändoch ordinarie Knechtehållet här idem i desse swärkrigtijdhur ganska hårdt trycht så att de wädhulige Regemiente under berde krig så gis som två gånger hafwe uthrustat och Compligjort; Lijkawähl hafwa de dessföruthan till Fäderneslandzens tjänst; och på Eders Kongl. Maj:ts Sahl herrfaders; Gålförwörtligst ihugkommelless befallning, tweppe reesor; medh 1000 Mann hwar gång; följt imigh emot fienden, först till Herrdahlen, och sedan till Hall i Norrigie; Men der olikkheet som skeer medh berde Knichtehållet denne landzändan, lærer omsijdhur förorsaka att Sochnerne uthi Dahlerne innan kort blifwa alldeles ödhe; så framt icke sådhant igenom något Expedient blifwer remedieret; Ty Kopparbergz, Säthers och Näasgårdz Lahn, som äro säärskildte Fögderijen och uthgiööra effter Chronikes Jordebook Århl. Ranta 16514. Der 21 öre Sölfr Mynt, hålla tillhoopa icke mehr än 40 Soldater, där emot likawähl Östredahlerne allena såsom Ett Fögderij, hwilcket Rantar 14991 Dr och 10 öre Sölfr Mynt, stadigt underhålla 700

knichter, såleedes att dee förber:de trenne Fögderijen icke ränta öfwer 1523 D:r 11 öre Sölfr Mit mehre än Österdahle fögderij allena, Men Österdahlerne där emoot hålla 306 knechter mehre än dee andre alle tillhoopa, hwilcket slätt ingen proportion är, där af skeer att 3, 2 ja stundom Een bonde blifwer om knechten; hwarigenom alla redho een godh deel uthaf allmogen äre heelt af sigh kombne och utharmade, i synnerheet dee 3 Sochner Ohrsa, Mohra och Ellfdahlen, så att iag weeth een by uthi Ohrsa Sochn ben:d Stackmohra, i hwilcken äre öfwer 40 knechteänckior; Sammaleedes uthi Mohra Sochn, een by Nore ben:d hwarest 33 hemman eller Mantahl äro, ibland hwilcke 21 knichteänckior finnas sköhle, föruthan många andre slijke Exempell; Öfwer detta wore fuller mitt allerunderdånigste förslaag, om Eders Kongl. Maj:tt Allernådigst behaagade häruthinnan en sådan förordning giöra, att knichtetahlet öfwer heele Höfdingedömet igenom wisse där till deputerade måtte sålunda jänckas, det een likheet häruthinnan träffat blefwe, att såleedes alle Sochnarne proportionaliter effter uthlaagorne drogo lasten den eene som den andre, hwarigenom Eders Kongl. Maj:ttz Militie ändå kunde blifwa widh samma tahl, som den, Hans Sahl: K. Maj:tt gloorwürdigst i äminnellse; Konung

Gustaff Adolph een gång lofwadh och tillsagdh är. Denne Jänckning skulle fuller af migh allaredho för detta blifwit förrättat, men såsom dee Sochner, hwilcke minder Knechter hålla, sådant icke hafwe weelet undergåå, Altså har iag det till Eders Kongl. Maij:ttz Allernådigste betänckande och uthslaag underdånigst weelet lempna.

Eders Kongl. Maij:ttz åhrlige Ingielldh, bestående så uthi KopparRäntan, som Allmogens ordinarie och Extraordinarie uthlaagor, hafwer iag medh högste flijt tillhållit wederböranderne, Fougdar och Oppbördzmänn uthi rätten tijdh att innfordra, så att hwar och een, på det Kongl. CammarCollegij Innwijningar, icke allenast är richtigt Contententerader worden, uthan och annseenlige Påster dessföruthan af åthskillige framleedne åhrs restantier erlagde och bethalte, som medh Landzböckerne skall kunna betygas. Städerna uthi detta Landzhöfdingedöme annbelangande, Så äre dee Trenne, Nembl. Fahlu, under hwars Jurisdiction Affwestadh sorterer, Hedemora och Sätber; Fahlu består af ett annseenligt Mannskap, ibland hwilcke och een godh deel Borgare finnas, hwilokes störste Näering och handtering är medh Bergzbruuk, Spannemåhl och Victualie-Pertzedler sampt tiänlige Kramwahrur, ther medh the Bergzlagen fournera, hwilcket och till een godh tijdh wähl

har gått för sigh, alldenstund, i krafft aff Hennes Maj:ttz Drottning Christinæ, åhr 1649 den 20 Aprilis, uthgångne Placat, allom har warit lof-gifwit, sedhan dee sitt Godz een gång förtullat hadhe, att uppföra till denne orthen allahanda äthande och nöthande wahrur, hwarigenom een sådan ymnigh tillförsell hafwer warit att denne orthen rijkeligen är blefwen försedd; Men såsom bem:te Placat nu icke så stricte observeres, i så måtto, att Godzet, uthi eens mans hand warande, åthskillige gånger måste förtullas, Altså blifwer mången ifrån denne orthen affkräckter, att tillförslen dagelig dagz afftager, förorsaakandes een stoor dyr tijdh, därigenom Bergzlagen i längden heelt och hollet skulle af sigh komma, så frampt Eders Kongl. M:t icke behaagade ber:de Placat allernådigst förnya och Publicera låtha. Affwestadh, som förmåltes lyda under Fahlu, hafwer nu een tijdh bort åth på folck wackert tilltagit, hwilcke, för uthan den nähring som dee hafwa af Bruunkzfolcket, och medh all flijt wiju-läggia sigh att idka någon lijthen handell medh Järn och annat, Men är till beklaaga att Wäster-åhs, Kiöping och Arboga Städher så amplificera sijne privilegier, att dee weele restringera hwar och een Bergzmann att sällia sitt Järn till den Stadh, under hwars Jurisdiction han förmeenes

lyda och liggia, hwar uthaf medh tijdden lærer
akee att Eders Kongl. Maj:ttz Bergzlaag blifwer
bealt omkullkastat och förderfwat, och det för
effterföljande skähl skull; Först will det falla
Bergzmannen odrägeligit, som undertijden icke öf-
wer någre Järnstänger i sänder tillwäaga bringa
kan, att kunua där medh uthärda, om han skall
blifwa bunden till een wiss orth, och såleedes
pödgas att reesa medh sitt Järn 7, 8 à 9 Muhl
wäg, där han älliast kunde få försälliat till närr-
maste Stadh eller marcknadzplatz. Till det andra
läbrer för den långe wägen skee, att Bergzmannen
icke kan få söokia sigh försträck j rättan tijdh,
eij heller göra Städerna nöijachtigh innförsell till
Bergzlagen, emädan den eene Staden icke fördrij-
star sigh widh Confiscation att göra något förlaag
i den andres Jurisdiction, uthan stegra sitt Gods
och hängia Brödhkorgen så högt för Bergzmannen,
såsom dee sielfwe wela, hwarigenom han nöd-
wändigt måste blifwa ruineret, så framt han i
detta fall icke niuuther Eders Kongl. Maj:ttz
allernådigste privilegium och uhrminnes obser-
vantz till godho, att hwar och een uthan åth-
skillnadh må göra tillförsell och försträck till
Bergzmännen, och dee få föryttra sitt Järn till
hwilcken Oppstadh eller Marcknadzplatz dem
lägligast faller. Hedemora är een gammall Stadh,

och beståår mehrendeels aff Järnhandell, hwilcken dess Innbyggjare idka medh Bergzmänn uthi Nääs-gårdz Låhn; Men effter bem:te Bergzmänn nu inthet så starckt få drifwa sijne bruuk som för detta skedt är, effter samma Bergzlaag ligger Stoore Kopparberget för när, ty tager och den nu så småningom aff uthi sin handell och handtering. Sätters Stadh (som wardt funderat af Hans Sahl. Kongl. Maj:tt Gloorwyrdigst i åminnellse, fordom Konung Gustaff Adolph, och för detta eenkan-nerlig hadhe sin subsistence af dhe åtskillige manufacturer hwilcke där wore innrättadhe, som Gåårmaakerij, Myntet, Harnesk- Bleck- och Plååt-slaagerij) åhr nu heelt ödhe och af sigh kommen, sedhan ofwanbem:te manufacturer, för Stoore Kopparbergz Grufwa skull, äre där ifrån till Afwestadh och andre orther transfererade, så att den nu slätt inthet annat nääringzmedell hafwer, än det dess fåå Innwånare bruuka Kongzgårdzägorne darsammastädes i åker och Engh, Icke heller stå där någre andre Manufacturer, the ther ingen Skoug Consummera, såsom Garff- och sämsk-maakerij, Lijnwäfwerij eller annat slijkt att inn-rätta, alldenstund samma orth är för långt opp i landet beläågen och elliest så tårr och maager af sigh att han till sådanne handtwärckz widh macht hållande inthet beqwämligh wara kann. Hwar-

före synes häruthinnan detta wara mitt underdån- och oförgrippelige förslaag, efftersom och samma Stadz lunbyggiare sielf där om ödmuukeligen anhållit hafwa, att dem måtte per quo' tilldeeles alle Sätters Konungzgårdzägor (Emädar ber:de Konungzgårdh, sedhan Residentzen de ifrån flyttes till Fahlu, aldeeles är blefwen ruineret och ödhelagdh, och alle dess ägor förmedhelst Reductionen E:s Kongl. Maj:tt hemfalli. Och dee sedhan skattlagde såsom Bönder, at Eders Kongl. Maj:tt och Chrohnau kunde ick dess mindre sijne åhrl. uthlaagor niuutha, och dee samptl. blifwa befrijade för Stadztunga, slipandes såleedes att löhna Borgemästare, Rådhmännu, Stadztjänare och andre fleere, hwilcke uthlaagor dem mehre gravera, än det dee åhrl. till Eders Kongl. Maj:tt uthgiööra skohle. Dee andtwenne Kongzgårdarne som Nohret widh Fahlu och Nääsgårdh annbelangande, så är den för effter Eders Kongl. Maj:ttz gloorwyrdigst ihugkommellses Sahl. K. Herrfaders befallning, nyligen köpt till ett Kongz- och Residentz hus. Hwilcket iag och till een deel allerede har låthit bebyggia, så att Landzhöfdingerne där kunna hafwa sitt nödhörfftige Logement; Een deel ännu obygdt, som och här effter widh gifwes lägenheet så småningom bebyggias kann: I syn-

nerheet är ibland annat, som här tills har låthit sigh giöra, ett Cantzelie aff steen och medh hwalff förfärdigat, hwarest alla documenter och Acter för Eldzwådha (den doch Gudh nådheligen afwände) kunna liggia förwahrade; Samma byggningsmedhell hafwer Jagh icke aff Eders Kongl. Maj:ttz och Crohnones Innkompster tagit, uthan förmått allmogen godhwilligen bewillia där till een lijthen hielp. Nääsgårdh, som per Reductionem Eders Kongl. Maj:tt hemfaller, besitties ännu aff Sahl. H:r Johan Bärendes Arfwingar emoot den fordring som dee berätta sigh hafwa, till dess afber:de Kongl. Reductions Collegio något wist uthslag däruthinnan giordt blifwer.

Wärdzhuus i Städer, Kroogar och Giästgifwaregårdar å landet, ähre icke allenast af förre Landzhöfdingarne i denne provincien inurättade och bebygde, uthan och sedhermehre medh all flijt förbättrade, handhafde och widh macht håldue; Landzwägar, Broer och Färijor äre i lijka måtto sålunda bestälte, bygde och bootade, att man will förmoda den reesande mannen beqwämbiligen fortkomma, och till sitt godha nöije uthi herrbergen skohle undfängnat och accommoderet blifwa; hwilcket wore önskeligit att här medh öfwer heele Rijket sålunda tillgåå måtte.

Näst detta hafwer iagh uppå Eders Kongl. Maj:ttz allernådigste Befallning, Stoorre Kopparbergz Gruufwa såsom ett ibland dee förnåmbste Eders Kongl. Maj:ttz Bergzbruuk (mig allernådigst annförtrodd att hafwa ett nogha innseende om, på det alt måtte skickeligen och wähl tillgåå) migh högst låthit wara anngelägen, kan fördenskull eij underlåtha Eders Konungl. Maj:ttz uthi allsomstörste underdånigheet dess beskaffenheet och tillståndh att upptäckia, på det i tijdh, till ett sådant dyrbart och hellsosampt wärckz upprätthållande, dylijke medhell och uthwägar måtte finnas, förmedelst hwilcke Bergzlagen kunde conserveret blifwa, och är det nu så mycket mehre af nödhen som Grufwan dagelig dagz diuupare och beswärdigare blifwer; Gruufskiftzrummen hafwa i detta åhr warit mächta ringa; så att Bergzlaagen medh stoor förlust hafwer sitt arbethe måst idka och drifwa; Och såsom all ting äro förändringar underkastade, så kunde och lätteligen hända (det Gudh i nådher afwände) att dee nu warande rumm heelt och hållit uthginge, eller blefwe så ringa, att malmen för dess ringheet skull icke oppwindas kunde, som Jagh i detta åhr sielf hafwer bådhe sedt och hört Bergzmannen uthbiuudha mallmen åth Grufwedrängen i bethalning, sedhan den i Grufwan medh hans

egen wedh bränd, och omkostning på laafwan är blefwen oppwindat. Offta äre dee och i detta åhr wordne saakfäldte till böther derföre att dee sijne Gruuffskiftzrumm för mallmens ringheet skuldh hafwa söönt och försummat; Der nu sålunda Continuerade, skulle icke länge wara förr än heele Bergzlagen kastades öfwer ända, E:s Kongl. Maj:tt till een obootelig skaada, och så många Tuusende Siählar till een total ruin. Detta att remediera och förekomma, hafwer E:ders Kongl. M:t Jagh i allsomstörsta underdånigheet mitt ringa betänckiande här medh welet opptäckia nembl. Grufwan är uthi forna tijdher mächta illa bränd och handteradt worden, så att det öfwerste taaket, som windarne nu uppehåller, hwijlar sigh allenast uppå två små rännande Pelare, och hänger såsom ett Skatuboo; samma taak weth mann icke dagh eller tijma förr än det ramblar till wägz, derföre wore först uthaf nödhen, det schachterne medh flijt bleefwe drefne, att inge medhell till deres fortsättiande måtte manquera, så hoppades mann snart medh dem skohla blifwa klaar, Dy medh Regeringzschachtet är allaredho så wijdha kommit att inthet stoort numehra återstår till dess fullboordan, uthan lärher ofehlbart uthi tillstundande åhr komma till Bruukz och perfection. Medh samma Schacht afskaffas stoore beswäär,

sålunda, att j det ställe ingen medh profijt här tills har kunnat oppwinda mallmen på Carlsorthen, som nu är det diuupaste rumm i Grufwan, och det för dee stoore omkostnader där på gångne äro, alldenstund 54 Persohner hafwa medh det Grufweskiiftet dageligen haft att skaffa, förr änn mallmen till Korgestaden hafwer kunnat bringas; Där emoot nu, eenär samma schacht kommer till bruukz, 8 à 10 karlar det skohle kunna förrätta. Mellanrums Schachtet, hwilcket i lijka måtto stoora nyttigheeter medh sigh hafwer, kann och 2 åhr effter dato komma till sin fullbordan, men medh Carls schachtet aflööpa ännu wähl 8 à 9 åhr förr än där medh hinnes till någon perfection; Nu såsom medh desse schachter inthet annat uthrättas än att dee lempna oss een öpen wäg i Grufwan, när dee andre uth- och Innfarther heelt igenstörtras, så att Bergzmännernes umkostnader någorlunda blifwa lijksadhe; Altså hielpa dee lijkwähl slätt inthet där till, där Gudh affwände, att Malmen skulle uthgåå, derföre synes högeligen af nödhen, emädhan ännu något är till taga, att man icke allenast wore betänckt på andra medhell, hwarigenom någre beqwämblige rum till Bergzlagens nytta kunde oppsöökias, uthan och droge försorgh att grufwan blefwe rennsat, som mycket är uppfylt af dee åthskillige fall, hwilcke

sigh då och då tilldragit hafwa, och bestört många wackra rum, såsom Pumpegroopz Korgstaeden, Watuballsen medh gamble Bandbåttnen; Mellanrummet, sampt heele Småårums Bottnen äre och af dagelige smååfall uppfylte och igenstörte. Emädan och den bäste mallmen hafwer sin gång eller strykande ifrån Carlsorthen, smårummen och Gamble Måns Nillsons grufwa, för denskuldh wore mycket nödhigt att bem:te Måns Nillsons grufwa ju förr ju heller kunde opptagas och reengiööras, hwarest wisserligen stodhe ett gått rumm att förmodha, effter som dee gamle Bergzmänn Mann effter mann altijdh hafwa haft gått hopp om samma Grufwa, men för medellösa skull den måst låtha liggia. Elliest hade det och den nyttigheeten medh sigh, när bottnen blefwe sänckt, och een ypna widh småårummen giordh, att den rök och starcke heta som står i bem:te småårum kunde få godh lufft och så mycket beqwämblicare blifwa för Bergzlagen där att arbetha; I fall och den gamble Grufwan igenfölla som bem:t är, så hade mann lijkwähl een fast stadig och öpen Grufwa, och kunde sålunda inthet förhindra tillwäreckningen fast om Pumpegroops Windarne medh det taaket där uppå står alt nederfölla. Bergzlagen wore och förmodheligen att hielpa på een godh stock Malm där den Stollen Continue-

rades som för 15 åhr begyntes att drifwas ifrån Callmarn igenom den Grååbergz- och Järnbindige wäggen som lööper på den eene sijdhan af Grufwan ifrån Blanckstöten, igenom Bondstöten och inn under Tingzstugun, där komme mann sedhan uthi ett fritt fäldt, och näst Gudz Wällsignellse såsom det sigh effter alles meening wähl annlåtther till ett wackert streek, och een ny Grufwa; Igenom alt detta som ofwanbem:t är, stode otwifwellachteligen Eders Kongl. Maj:ttz Intrader af Stoorer Kopparbergz-Grufwa att sättias på een wiss foot, Posteriteten och denne Bergzlagh till ett märckeligit gagn; Men föruthan medhell kann slätt inthet uthrättas, eij heller är Bergzlaagen af den förmögenheet, att denn något där till giöra kann; effter den så af sig kommen är, det iag wisserligen kann försäakra Eders Kongl. Maj:tt icke öfwer 10 Bergzmänn wara, som kunna drifwaderes bruk medh egit Capital, uthan resten så gäldskyldige, att deres huus och Jordh ståå uthi andres händer, fördenskuldh lijthet eller altzinthet kunna uthrätta till sådant nödhigt och hellso-sampt wärckz befrämjande.

Oahsedt migh och icke obekandt är huru leedes Eders Konungl. Maj:tt hafwer warit innewecklader uthi stoorer och beswärlige Krigh, hafwandes ännu stoorer och odrägelige uthgifter,

så att iagh icke wähl underståår migh att gifwa Eders Kongl. Maij:tt underdånigst något widh handen, där till att Contribuera; lijkwähl såsom Jag därhoos seer detta importante wärcket, hwilcket Eders Kongl. Maij:ttz Intrader så märckelig åhrligen åhrs förkofrar, icke kunna längre sålunda beståå eller subsistera; Altså är bättre och tryggare, att Jagh något medhell föreslåår, än igenom stillatijgande låther alt gå öfwer ända: Skulle altså detta wara mitt underdåniga förslaag om Eders Kongl. Maij:tt alldranådigst behaagade Bergzlaagen efftergifwa GrufweAfraden, på det den samma kunde annwändas till ofwantalde wärckz drifwande och fortsättiande; Eders Kongl. Maij:tt will Jagh där hoos försäkra, att Eders Kongl. Maij:tt den tillgift uthi ingen måtto saaknandes warder efftersom tillwärrckningen lærer blifwa så mycket större, och det för effterfölliande skähl och orsaaker skull; Enär såsom Grufweafraden blifwer tillgifwen, så lærer hwar och een göra sitt bästa af fattigt folck, att uppsöökia många ödherumm, och därigenom öpna Berglagen vägen till godha Grufveskifftrummm; Tillwärrckningen warder och märckeligen tilltagandes, så att, näst Gudz tillhielp, ingen affsaaknadh lærer wara på afraden; Ett Exempell där till har iag ögonskiynligen sedt i detta åhr, att ändoch Grufwan hafwer

warit mächta swagh, är lell i detta åhr större tillwäreckning än som i förledet åhr, hwilcket förosaakar sigh där uthaf att tillförende har een sådan förordning warit, det ingen är tillstadder sällia sin Malm, förr än Crohnan hafwer warit förwissat om dess afradh; Och där någon besloogz hafwa köpt för 10 à 20 D:r Malm, den samma hafwer warit förobligeret att bethala Crohnoness affradh för den samma som sålde Mallmen, stundom 100, 2 à 300 D:r, hwarigenom skedde att malmen blef liggiandes, effter han, som Malmen ägde, icke sielff hadhe rådth och medhell den att oppbruka, blefwe altså här och där stoore hoopar liggiandes, Crohnan och äganden till skadha; Men i förleedit åhr haffwer iag giordt een annan förordning och gifwit Mallmen frij, såsom een köpmanswahrh där medh att giöra och låtha; Och på det att Crohnan måtte wara försäkrat om affraden, så äre dee som inthet stoort hafwa haft att wederwåga, tillhåldne att ställa lyfte för ber:de Afradh, Igenom hwilcken förordningh all den gamble mallmen är worden bårtsåldh och oppbrukadh, att sålunda tillwäreckningen i detta åhr till dato hafwer stijgit 2080 Skepp:d 11 & 14 m. mehra än som i förleedet åhr, och lærer sigh näst Gudz hielp ännu till een godh deel förbättra, dy Mallmen kommer icke så snart uthur

Grufwan som han ju straxt blifwer försåldh till den som rådh och lägenheet hafwer att bruuka; I lijka mätto skulle och förmodhelig tillgåå, där Eders Kongl. Maj:tt behaagade Bergzlagen affraden efftergifwa, uthi höghkongl. allernådigst betrachtande, att dee ändå ett annseenligit Contribuera, nembl. hwart fjärde Skepp:d uthaf alt det dee hinna och kunna tillwärcka. Ehrurn ringa förmögenheet Bergzlagen nu hafwer, som ofwanbemt är, så drifwa dee doch twänne Schachter medh deres egen bekostnadh, den eene ben:d Krååkewindz Schachtet, den andre uth medh Swafwellgroopen, där dee förmeena sigh komma på någon godh malm, och hafwa ingen flijt o-spaardh uthi alt det som giörligit är, och deres ringa medhell kunna tillräckia, men oförmögenheeten är så stoor, att dee inthet mehre hinna kunna.

Elliest wore och uthaff nödhen, emädhan Grufwan är mycket yppen worden af åthskillige fall, att wattnet staduar rundt omkring, och riu-ner neder i diupaste Grufwan, serdeeles höst och Wåår, då det så hårdt tillsätter, att Konsten illa hinuer detsamma uthhålla, fördenskull synes rådeligit, att dee igennufaldne graafwarne rundt om Grufwan opprännades, igenom hwilcke alt daghwatn kunde affleedas; Samma graafwar kunde

beqwämbligast förlärdigas af Dahle Regementet som nu hemma stadt är, Eders Konungl. Maj:tt till ingen bekostnadh, men Grufwan och Bergzlagen till stoor fordeel och nytta.

Ett beswäär är och som inthet lijthet medh tiden lærer skadha Kopparbergz Grufwa i det att Skogarne så illa blifwa handterade, medh awidiande och Skougz Eldz löössläppande, hwar igenom är till befruchtandes att dee medh tijdhen heelt blifwa uthödde; Jagh hafwer wähl giordt min störste flijt sådant att förtaaga och affwärja, låthandes den bråttzlige effter Laag och skougzordningen plichta, men emädan straffet inthet emot skadan proportioneret är, ty kan mann detta såsom sigh böör inthet förhindra; wore fördenskuldh höghnödthigt att Skougzordningen blefwe revideret, och sådant Exemplart straff där uppå satt, särdeeles i Bergzlagen, som kunde hwar och een där ifrån afhålla, elliest lærer wist skee, att skogarne heelt uthödde blifwa.

Grufwewedh medh annat nödthorffigt Timber, Tellnor och Waasar, förmodhar iag att ingen bräck skall wara uppå, så framt WedeCompagniet blifwa widh sijne privilegier och Arrenden erhåldne; dy igenom hem:te WedeCompagnies innrättande få alle uthuggne skougar här omkring Kopparberget tillwäxa, efftersom alt yrckie

hemptas uthur wästredahlerne 12 mihl här ifrån Ellfwen uthföre; Och alldenstund iag märckte det skoogarne i wästerdahlerne mycket åthginge, hafwer iagh, till detta förre, innrättat ett annat flooterij i Östredahlerne, så att man och nu där ifrån kan hafwa nödhtorftig undsättning till Grufwan, eftersom man nu bekommer både Timber medh allehanda Bränn- och Byggningszwedh alt ifrån Ellwedahlen 20 Mihl här ifrån Berget, kan och wähl medh tijdhen bringas ifrån Särna (som tillförende under Norrigie legat hafwer) Ellfwen uthföre till Mohra, där lägges flothan tillhoopa och gåå sedan öfwer Sillian till Åhl Sochn, hwarest dee igen släppas i Ellfwen, och så fort skaffas hijt till Berget. Allmoghen där oppe som hafwer warit mycket af sigh kommen, lärher nu härigenom effter handen komma sigh före, så är det och ick ringa hielp för Bergzlagen att dee widt afläagne Ödeskougar kunna dem så rikeligen betiäna; Och wore önskandes att någhot medhell kunde finnas Bergzlagen så wähl medh Kåhl accommodera, hwar uppå dee een tämmelig brist hafwa; Doch skulle det märckeligen befordra Kopparberget medh tillförsell på Kohl, där Eders Kongl. Maj:tt allernådigst behaagade låtha göra Sahl. glorwyrdigst ihugkommellses Konungh Gustaf Adolpha fordom allernådigste Resolution

wärckställig, daterat år 1630, uthi hwilcken Tårgzåker Sochn för skougen skull war lagdh här under Kopparberget; I lijka mätto kunde Alta och Ofwansiöö Sochner komma denne landz-orthen till hielp medh skoug, alldenstund dee på den sorten mycket ymnige äre, allenast Eders K. Maij:tt allernådigst behaagade alle deres uthlaagor slåå uthi Kohl, hwar till allmogen darsamma-städes sigh förmodheligen beqwähma skulle där dee sluppe Knechteskrifningen, och i stället för den hölle Eders Kongl. Maij:tt een ordinarie Militie såsom här uthi Dahlerne skeer; Dessföruthan kunde och Hedemora Sochn, igenom Es Konungl. Maij:ttz alfwarlige Befallning där till bringas att föra sijne Kohl hijt till Kopparberget, hwilcket icke skulle wara någon ringa hielp för samptl. Berglagen.

Jagh will wisserligen förmodha, där Eders Kongl. Maij:tt i Nådher finner desse mijne ringa doch wällmeente förslaag godha, bådhe om Grufwan somskogarna, och Kohlens hijtbringande, att denne Eders Konungl. Maij:tz högt importerlige Bergzlaag skall blifwa satt på sådanne fötter, att Eders Kongl. Maij:tt och Rijket lärher så här effter som här till där af ett märckeligt bijstånd hafwandes.

Och såsom Eders Kongl. Maij:tt nu hafwer Aldranådigst behaagat att kalla migh ifrån detta

höfdingedömet till een annan orth, altså bedher iag på det aldraunderdånigaste att Eders Kongl. Maij:tt medh Höghkongl. Nådher tächtes låtha sigh behaaga den ringa tjänst, som nu uthi 7 åhrs tijdh Eders Kongl. Maij:tt Jagh widh denne Landzändan har kunna giöra; Befaller Eders Kongl. Maij:tt här medh uthi Gudz altzmechtige beskydd, till all höghkongl. wällgång af Fahlu Konungzgårdh den 24 Septemb. A:o 1662.

Eders Kongl. Maij:ttz

Vnderdånige åch troplichtige

Tienare

LORENTZ CREUTZ

m. p.

2.

Landshöfdingen friherre Gustaf Duwalls berättelse; dat. den 23 December 1664.

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Stormechtigste Konungh

Allernådigste Herre.

E. Kongl. Maij:ttz Nådigste ordre och skrifwelse af förledue åhrs 14 Novembris till vnderdånigt föllie, hade migh straxt bordt fatta en Relation öfwer Administrationen och tillståndet

här uthi Höfdingedömet, men effter iagh hele förledne winter och där oppå fölliande wahren uthi ordinarie Landztingen begrippen hwar, hwar på och straxt Rijkzdagen inföll: Ty hafwer detta måst beroo in till nu, iagh medh E. Kongl. Maj:ttz Allernådigste förlåtelse, där medh för E. Kongl. Maj:tt inkommer, tagandes effter dess allernådigste befallning min begynnelse ifrån den 24 Septembris A:o 1662, då min Swåger och Antecessor H. Lorentz Creutz sin relation ändar. Och såsom allernådigste Konungh och Herre iagh wedh mitt anträdande till detta Höfdingedömet hafwer funnit för migh den Kongl. Instructionen hwar effter mine Antecessorer och dhe förre denne orts Landzhöfdingar hafwa sig regulieradt; Alltså hafwer och iagh i vnderdånigheet stält migh den-samme för ögonen, effter min Edzpflicht och yttersta förståndh där effter rättat, och icke annars weeth, än att den så mycket möijeligt hafwer kunnat skee, skall tillbörligen wara effterlefwat, och förmedelst des anledning tager iagh migh först det Andelige Ståndet före, hwar uthi är ett sådant skick, att man har orsak till tacka den högste Gudh, som igenom vår nådigste Öfwerheetz försorg och åhåga hafuer så nådeligen försedt denne orth medh mycket dugelige, lärde och wälqualificerade Prestmän uthi alle församlin-

garne, hwilcke, såsom dhe uthi deras Kall och Embethen oförsummelige och driifwände äre, så hafwer och densamme godhe Guden ingifwit den wördnat emothi des helige ord och lydna emoth deras Siähsörjare uthi åhörarnes hierta, att man medh stor glädie och nöije seer och förspörier uthi dem allesammans den gemene allmogens ifrige devotion.

Scholar sampt Hospitalerne tillijka medh deres Föreståndare hållas jämwäl och uthi wanlig oppsicht, så att medh husens reparationer och medlens disposition tillbörligen vmgås, Och ibland andre Skolar här uthi Dahlarne så hugnar migh serdeles att see, hurulunda den som för kårt sedan uthi Mora Sochn opprättat är, tilltager, ty den fattige vngdohmen är så begirig till att låta sigh informera, och dee små barnen så capaces till att intaga hwadh dem lärdt blifwer, att dhe oppå kortt tijdh göra store och märckelige framsteg både uthi deras Christendoms stycken, som och att lära läsa i book, så att ingen, som något till ålders kommen är, fehlar uthi det förra, och mästedels uthi det senare erfahrne äre.

Justitionen beträffande hafwer den i lijka måtto sin wahnlige cours, effter det både Landz- och Stadzrätterne af samme persohner som den för detta medh tillbörlig dexteritet, trooheet och flijt

hafwa förestådt, ännu deres tienster medh samma rättrådigheet och ijswer beträda, hwar om iagh så mycket tryggare wittnesbörd gifwa kan, som iagh altijdh så wäl Landz- och Bergztingen som esomofftast Rådstugu och Grnsfwerätterne sielf bijwistar. Alle domar och resolutioner, ware sigh ifrån den Högloff. Kongl. Hofrätten, andre Collegierne, heller Landet och Städerna, warda tillbörligen och uthan oppskoff exequerade, och där öfwer Executions längder uthi den Kongl. Hoffrätten widh åhretz förlopp inskickade.

Militien här i landet angående, så hålle dhe så nu, som wahnt hafuer warit, och wid förre som sidste Mönstering befans, deres wahlige uthlofwade Knechtehåll fullkommeligen, ehuru swårt och nästan odrägeligit det dem och faller, serdeles uthi krigztijder då folcket mycket afgår, och å nyo igen completerras måste, som dessföruthan för den åhrlige vthgift till Soldaten, i det att sedan bonden heller rothen hafuer lagt sin Knecht, måste föruthan Hufwudsumman som dhe sämias om (hwilken stijger till 300 och där öfwer dahler) gifua densamme frij kost eller 15 dahler Silfwermyntt åhrligen, han ware hemma eller bortta, men när han reeser på tåg måste han dessföruthan hafwa 12 Daler Silfr:mtt till tåge- eller klädepenningar jämpte en wälförsedd

maatsäck, hwilket nästan hårdast trycker den fattige som åhret igenom måste uthstå mycket swårt arbete och hafuer ej annat än barcken och annan onaturlig spijs att ätha, doch finner iagh derföre hoos ingen någon geensträfwigheet till att willia uthgiöra sin tillbörlige Krijgzhielp, uthan hafuer fast mehra orsak medh beröm att ihugkomma deres vnderdånige wördnat och devotion emoth E. Kongl. Maij:tt hwilken dee hafwe för detta igenom reelle exempell nogsampt så bewijst, som dhe ej heller sigh där ifrån här effter vndandragandes warda, uthan fast mehra hafwa ospart lijf och blodh sampt allan förmågo att oppsättia, effter deres vnderdånige plicht, uthi E. Kongl. Maij:ttz och Fäderneslandzens tjenst. Och kan iagh icke heller widh detta tillfället medh stilletijgande förbijgå att berömma den respect som dhe bewijsa dhem som af E. Kongl. Maij:tt allernådigst äre dhem till Förmän satte och förordnade, och ehuruwäl den observeras och tages tillbörligen i acht öfwer hela Höfdingedömet, så är lijqwäl ingen orth att comparera emoth dee wijdst aflägne orther Öster- och Westerdahlarne, hwarest man blifwer så vndfängen och handterat, att iagh ingen orth weeth uthi Sverige och där under liggjande provincier här emoth jämbnföras

kunna, uthan det betyga att den som will see en reliquie af rätt gammal opprichtig Swensk allmoge, så skall han den här finna. Samma opprichtigheet är allom dem gemehn som icke igenom reesor till Rombolandet (som det här kallas, heller uthom Dahlelaget) ifrån deres simplicitet och gambla sedher något blifwa corrumperade. E. Kongl. Maj:tt behagade i nådher förmärckia det iagh uthi detta fallet vnderstår mig att göra denne lilla transgression.

Om den allmänne Jorderefningen som allmogen uthi detta Höfdingedölnet åstundar och uthi dess allmänne beswärs puncter widh sidst hållne wäl öfwerståndne Rijkzdagh E. Kongl. Maj:tt uthi underdånigheet insinueradt är, wore fuller något att skrifwa, men aldenstundh E. Kongl. Maj:tt uthi dess Allernådigste resolution berörde Allmoge gifwen i nådher uthlofwar samme begiärte General Jordereeff widh lägligare tijdh skee skola, ty låter man och där widh bewända. Men hwadh Knechtejämknigen wedkommer, hwars otalige många oredor E. Kongl. Maj:tt uthi Högstbete des nådige resolution till migh allernådigst remitterar, densamma hafwer iagh låtit migh högst wara angelägen, och dels redo där medh en godh begynnelse giordt uthi åthskillige Sochar, det öfrige skall iagh ännu efter

all möjligheet och så mycket giörligit wara kan tillsee att kunna i lijka måtto till en godh richtigheet och ändskap bringa. Här widh infalla någre oredor som widh detta tillfället E. Kongl. Maj:tt iagh uthi vnderdånigheet måste föredraga, öfwer hwilke uthi denne Landzorthen, men serdeles i Mohra Sochn mycket klagas.

1. Att en stor deel begifwa sigh där ifrån nedher på landet bådhe hijt och dijt, blifwa där hela åhret bort åth, lembna uthlagorne på hemmanen, hwilke af waansköztzell förderfwas och uthökñas, så att Chronan så wäl till dess åhrlike rättigheet lijder skade, såsom och brister oppå Soldatehållet för den dehl som af ber:de hemman bör uthgå, och lägges dem andre i Sochnen till last, och där någon annan skulle willia samma jord emothtaga, den oppbruka och till alle afgående vthskylder swara, då kan den, som hemmanet hafuer effter sigh lembnat, komma igen, giöra prætension oppå sin rättigheet till bem:te Jordh, och gå den det ifrån, som hafuer kommit hemmanet i bruk igen, och han således förlohra sitt arbete. Af detta partie låta 2:do en part leija sigh till knecht nedher på landet, Så ehuruwäl Dahlekarlarne i krafft af forna Konungars Privilegier hafua tillstånd att taga sådant folck igen, hwar dhe dem finna kunne, så mächta

dee liqwäl icke att giöra omkåstnader oppå reessor, uthan måste offta leija willfrämmande, icke wäl weettandes hwar dhe äre hemma, hwilke till en deel, när dhe hafua uthmachtat bonden som dem legt hafuer, rymma bortt, bonden till största ruin, som eij weeth till finna honom igen, uthan måste där oppå leija andre gången, heller gå sielf åstadh; Lembna altså desse 3:tio en hoop oförmögne hustrur, omyndige barn eller piijgor effter sigh som sittia på hemmanen, och icke sielfwe kunne förestå dem eller swara till uthlagorne och knechten, uthan hemmanen tijdh ifrån tijdh mehr och mehr förderfwas och af sigh komma, till E. Kongl. Majj:ttz icke ringa skade och nadeel. Desse inconvenientier till att rätta wore mine vnderdånige doch oförgrijpelige tanckar, att E. Kongl. Majj:tt igenom des Kongl. påbudh och Mandat 1. förelade sådane löse persohner en wiss tijdh att komma hem igen till sine hemman och swara till uthskylderne, heller och gifwa dem aldeles ifrån sigh till den som dem will præstera, och oppsäija sin rättigheet, effter dessföruthan ingen drijstar sigh att taga någon sådan jord till sigh för uthlagornes och Knechtens beswär skull, medh mindre han får sittia uthi säker possession; Och där dhe vthreeste öfwersutte denne dem af E. Kongl. Majj:tt förelagde termin (af ett åhr, heller

så lång tijdh som E. Kongl. Maj:tt allernådigst skulle behaga), det då hemmanet fölle af sigh sielfft till den som dett opptaga och på någon tijdz frijheet, effter som det är uthöknat till, bruka wille, och den andre aldrig sedan hade någon rätt där mehra att påtala. Den som då 2. icke wille bruka sin jord, uthan hade lust att låta sigh leija till Soldat, måtte wara där till förplichtat här oppe, både till bondens säkerheet som honom leijer, som och för sitt eget bästa skull, effter som han kan hafua den nytta där af att han kan lijka fullt bruka sin jordedeel, där han elliest någon will hafwa, och niuta där hoos sine årspenningar till 15 dal: S:mtt, hwilket icke en ringa hielp är, wille han ändå icke begifwa sigh hem igen, då måtte han wara som en annan löösdrijfware sielfskrifwen ehwarest han kunde finnas. 3. Dee fattige hustror, barn eller andre onyttige qwinfolck och gentor som af ofwantalde oskick effter blifwa, och hwarken kunna giöra E. Kongl. Maj:tt deres rättigheet eller sigh sielfwa till goda, wore rådeligst att the antingen gofwe sigh till Sytningz hoos den som wille taga deres Jordedehl och afgifft oppå sigh, men skulle dhe wara så många att sielfwa jorden ej hinte så mycket afdraga som dhe alle kunde vnderhållas och födas utaf, det dee öfrige (effter sådane ändå

omöijeligen kunna stå jorden före) i krafft af ofwantalde E. Kongl. Maij:ttz Nådligste Mandat pålades att sökia sin nähring medh tienande eller något annat lofligit medell. Såsom nu detta är en saak hwar öfwer ofwannämnde Mohra Sochu sikh på det högsta beswärar och graveradt finner; Altså hafwe dhe den vnderdånigste förhoppning att E. Kongl. Maij:tt sådant af Kongl. Mildheet, Gunst och Nåde rättar, såsom och iagh i den vnderdånigste tillförsicht är, att E. Kongl. Maij:tt desse mine oförgrijpelige förslag icke uthi onåder förmärkia skall, vnderkastandes alt E. Kongl. Maij:ttz Nådligste gåttfinnande.

Dee som Båtzmanshållet ähre vnderkastade, giöra nu som för detta wahnligit warit, deres fullkommelige taal oppå båtzmän, och är däruthinnan ingen förändring skedd.

Alt det som är passeradt widh denne Landz-ortens Cantzellie, och iagh till en deehl för migh uthi någon orichtigheet befunnit, jämpte det som sedan min hijtkompst hafuer warit af något importance, hafuer iagh flijteligen låtit annotera och ad acta läggia, effter som iagh och altijdh hafuer medh största åhåga tillhållit så Landzbookhållaren öfwer alle Documenter och Acter Ränttorne angående, som Handskrifwaren öfwer dhe öfrige att hålla richtige Diaria och Registraturer, så att

förmodeligen E. Kongl. Majj:ttz LandzCancellie å denne orthen numehr uthi en wiss och nått positur satt är; Men hwadh sielfwe Huusrummen där till anbelangar, så äre fuller dels färdige, dels ännu uthi full byggning, hwilke så småningan jämppte annan nödtorfftig förbyggnad efter handen fullbordas skole, Och hafuer man endeles för den orsaken skull till dato där medh ej längre kunnat hinna, aldenstund denne E. Kongl. Majj:ttz Residentz å denne orthen år 1660 först till en Kongzgårdh köpt blef, men serdeles derföre att dhe medell som till denne Gårdzens nödtorfftige förfärdigande efter handen betarfwas och anwändas borde, icke af E. Kongl. Majj:ttz åhrlige indrächter tagne warda, uthan sakerne i den måtton till E. Kongl. Majj:ttz tjenst således mesnageras, att inthet flere eller andre medell här till anwändas än denne orts Allmoge af egit behag och en godh willia contribuera, hwilke till ett så ringa stيجا, att där medh efter önskan, och som det till E. Kongl. Majj:ttz heder wäl höfdes, icke kan fortfahras.

E:s Kongl. Majj:ttz och Chronones ränttor anbelangande, ehwadh namn dee hälst hafua kunna, som denne orthen efter E. Kongl. Majj:ttz allernådigste förordning åhrligen af sigh kasta bör, så äre och dee, altsedan iagh Höfdingedöhmet

anträdde, af wederbörande Befallningz- och Oppbördsmän, så mycket någon sin möijeligit warit, uthfordrade och på det Kongl. CammarCollegij Anordningar betalte, effter som Landzbookhållarens Räkenskaper och Böcker det wijdare specialiter uthwijsa skole och böre. Elliest emedan och det Kongl. CammarCollegium (så wäl som till andre orther i Rijket) till denne provinciens Bookhållare icke langesedan en ny Instruction skicka mände, uthi hwilken ibland annat förmäles, att widh Landztingen så wäl om alle Nybyggen, som Qwarnar och Squaltor ransakas och noga vndersökias skulle; Ty hafuer iagh och sådant allaredo förledne åhr förrättat, och på alle sådane Nybyggen sampt Qwarnar och Squaltor en wiss vnderskrifwen och medh Häradz Signete bekräftat längd fatta låtit.

Hwadh Landzpolicien medh des administration så i gemen som i synnerheet widkommer, så hafuer iagh där oppå medh högsta flijt gifwit acht, att Kongl. Maij:ttz nådigste där öfwer fattade Instruction måtte hörsambligen blifwa efterfölgd, serdeles uthi des egen Högheetz och rättigheetz tillbörlige i acht tagande, och effter iagh inthet weeth något wara passeradt, som där emoth sträfwet, derföre gifwes eij orsak E. Kongl. Maij:tt här öfwer medh någon widlöftigheet att bemöda.

Öfwer den brist och store trångzmåhl på nödtorfftige kohl denne E. Kongl. Maij:ttz högt importerlige Bergzlag till Kopparbrukz fortsättande esomofftast lijda måste, hafwer så wäl offtabem:te min Swåger uthi dess relation, som och sedan Stadzens och Bergzmännens uthskickade Herredagzkarlar icke längesedan på Rijkzdagen giordt en vnderdånig ansökning om, och förden-skull gifwit E. Kongl. Maij:tt i vnderdånigst förslag det Alffta, Tårssaker och Ofwansiöö sochnar ifrån Gestrijkelandh måtte af E. Kongl. Maij:tt påläggias att uthgiöra deres vthlagor vthi Kohl, och dem sedan föra hijt till stora Kopparberget. Och såsom E. Kongl. Maij:tt det ährendet till förber:de Orts Landzhöfdinge remitterat hafuer; Altså wore destе önskeligare att det så mycket förr kunde nå des lyckelige fullbordan, som det E. Kongl. Maij:ttz interesse och inkompst här oppe märkeligen befrämia skulle. Jagh hafuer widh höst och wintertingen i föllie af E. Kongl. Maij:ttz Nådigste Resolution gifwen Bergzlagen, giordt all möjijelig flijt att intala Allmogen af detta Höfdingedöhmet till Pertzedlerne af Kohl och weedh för Qwarntulls Mantalls- så och Skiutzfärdz penningarne (uthi dee Sochnar som dhe vthgiöres) och hafuer wäl fått goda promesser, doch kan det i begynnelsen icke alt gå så riktigt,

och där än skiönt alle desse vthlagor skulle i pertzedlen vthgåå kunna, will det ändå icke tillräckia att stoppa den brist som där oppå är, medh mindre E. Kongl. Maj:tt tacktes i Nådhe att befrämia ofwantalde förslag om dhe Sochnar uthi Gestrikelandh.

WeedCompagniet å denne orthen beträffande (hwarföruthan omöijelig nödtorfftig weedh fourneras kunde) så är och det fuller så till E. Kongl. Maj:ttz och Chronones nytta, som grufwans och gemene Bergzlagens sampt des handteringz vnderstödh så wijda stält på en wiss foot, att åhr-ligen om Sommartijdh å 10 och 12 mijhl ifrån Wästerdahlarne store flottar, doch icke uthan stort beswär för åthskillige i wägen warande forssar skull, igenom Dahle Elfwen flotas hijt nedher åth sion Runn, som medh en ström flyter igenom Fahlu stadh, och är det för denne ortens Inwåhnare icke ringa beqwämligheet, att fåå till Grufwans dagelige brännande så när widh handen kiöpa nödtorfftigh Stafrums weedh. Detta flottandet söker man och medh största flijt att kunna bringa ifrån Österdahlarne, på det att tillförslan af weedh kunde skee så mycket starckare och sielfwa wärcket mindre tryta. Men aldenstundh allmogen af beride Landzorth, serdeles Mohra och Elfdahlen, högeligen där öfwer finnes be-

swärad, säijandes sigh omöijeligen kunna komma till att föhra Örket en så långan wäg, först öfwer landh uthi Elfwen, och sedan det ändå kommer till Sillian, som är en tämmelig stor siö, skole dhe wara den hazarden vnderkastade, att flottarne af owäder och starck Siöögång slås sönder, och dee således för all den möda och beswär där oppå kostat är, inthet gagn hafua, för uthan den afsaknad och skade hwar och en igenom sin långsamma bortowarelse och annat arbetes försummande widh sitt huushåldh där igenom taga måste. Detta är nu fuller Allmogens beswär, igenom hwilke dhe förmeena kunna leda sigh ifrån detta flottande, hwar om dee och hoos migh som tijdst anhallit, Men iagh hafuer dem icke destе mindre uthi denne begiäran inthet kunnat willfabra, uthan stält det till E. Kongl. Maij:ttz Allernådigste förklaring, effter som ber:de Sochners Inbyggjare igenom sine vthskickadé där om hoos E. Kongl. Maij:tt i vnderdånigheet nu nyligst anhallit hafwa och nutit den Nådige resolution att dhe som vthfattige äre och icke förmå sine vthskylder i weedh uthgiöra och framföra, skola skonas medh i D:r Silfr:mttz lösen för Staf-rumet, men dhe öfrige wara till Pertzedlen förbundne. Denne E. Kongl. Maij:ttz Nådigste förordning till vnderdånigt föllie, hafuer iagh nu

medh Tingen sielf ransakat och öfwersedt restlängderne, och såsom iagh har funnit en stoor hoop fattige, som omöijeligen hafwe kunnat vthbringa sin rest, så hafuer iagh och nu måst i förmågo af ber:de E. Kongl. Maij:ttz resolution utaf den 24 Novembris innewahrande åhr effterlåta dem att få lösa medh penningar en god deel, emoth förmahning och åthwahrning att dee skole så mycket fljtgare ställa sigh in medh sielfwe pertzedelen i tillkommande åhr, hwilket dee och hafua tillsagt; Ty där Österdahle skougen icke skulle komma den wästre till hielp, kunde han i längden icke hinna till. Detta flotande är dem uthi Österdahlarne ett nytt wärck, och derföre owahnt, så komma och desse odrägelige många hårde åhr effter hwar andre där till, som dem så uthmatta, att dhe icke kunna effter deres goda willia giöra det dee böra, men så hoppas iagh doch medh tijden och effter handen att kunna wänja dem mehr och mehr där till.

Eders Kongl. Maij:ttz Allernådigste intention om Afwesta brukz transport ifrån dhe här till warande Participanter och till Bergzlagen, som iagh igenom E. Kongl. Maij:ttz och des Kongl. BergzCollegij skrifwelser medh vnderdånig respect nogsampt intagit hafuer, är och allaredo där hänbracht, att Bergzlagen på hem:te Participanters

Capital eller besagde brukz rättigheetz lösen en begynnelse till betalningen giordt hafua, och förmodar iagh, näst Gudz hielp, innan 2 eller högst 3 åhrs förlopp här medh skola hafua sin richtigheet.

Därnäst hafuer iagh eij heller mindre haft omsorg där om, att så wäl å landet som Städerna all godh Ordning må handhafwas och oreda afskaffas, den roolige förswaras, den ostyrige straffas, och altså den allmänne landzfreden widh macht hålla, såsom och sedan haft fljigt oppsicht medh Landzbyggnig och Wägerödning, hwilke till en deehl åhre i förledet åhr allaredo förbättrade, och will Gudh nästkommande Sommar wijdare där medh fortfahras skall, och betarfwes oppå denne landzorth så mycket idkesammare oppsicht här uthinnan, som denne wäg igenom swåre Koppar- och Järnlass mycket förslijtes och owägas.

Till particular Sakers afhielpande widh detta Höfdingedömet, så är fast ingen dagh, som icke åthskillige beswär inkomma, hwar till iagh brukar samma method som förr är wahnt, dem enär dhe komma straxt att affärda, på det dee icke måge orsak hafua sigh öfwer någon mutation att beswära, i fall man dem till wissa timmar och stunder förbinda skulle, som långwägade äre och ingen drögzmåhl tåhla kunna, hwilke till att afhielpa och till deres rätt effter hwars och ens.

wilkor, handtering och tillståndh att befordra, iagh migh så mycket lagh och rätt sampt skiähl och raison dicterar, effter yttersta förmågo ombeflijtar, så att iagh vthi mitt samweeth icke kan weetta eller troo, någon hafua skiähl sigh att beklaga.

Städernes taahl, beskaffenheet och wilkor, hwar om uthi oftbe:te min Antecessoris relation E. Kongl. Maij:tt förmodeligen till nöijes refererat är, dee idka och drijfwä deras wahnliga handteringar, doch den ene mehra än som den andre, och kunne wäl alle stå sigh någörlunda uthi deras ringa handell så när som Säter, hwilken är så af sigh kommen, att den medh största besvär kan vnderhålla sin Borgmestare och Stadzbetiente, Står ej heller till att oppbringa uthan igenom manufacturer, hwilke liqwäl böre wara sådane, som icke igenom Kåhl och wedz ödande giöra Stora Kopparberget något förnär.

Medh Wicht, Pyndare, Kanne- och Tunne-mått hafuer man sigh regulieradt effter det som förr uthi denne Laudzort hafuer warit wahnnt. Men här effter skole alle tunnemått effter deesamme jousteras, som E. Kongl. Maij:tt till alle orther i Riket hafuer Nådigst behagat att förordna.

Sidst hwadh Grufwan och hennes häfdan-, till- och aftagande widkommer, så borde E. Kongl. Maij:tt iagh fuller i lijka måtto där öfwer en per-

tinent relation vnderdånigst öfwersända, Men eme-
 dan det af E. Kongl. Maj:ttz BergzCollegio Col-
 legialiter åhrligen skeer, twiflar iagh och icke det
 till E. Kongl. Maj:ttz allernådigste nöije giordt
 wara; Fördenskull skattar iagh sådant för denne
 gången öfwerflödig, berättandes lijqwäl medh fåå
 ordh E. Kongl. Maj:tt i vnderdånigheet detta, att
 uthi detta åhr, mehr än någonsin tillförende, det
 gemene folcket, så in- som uthom denne bergzlag,
 hafwe warit begifne på nye Malmstrekz och gruf-
 wors oppletande, effter som och en part allaredo
 på sådane fläckier råkat, som medh tijden (där
 Gudh så behagade) synes gifwa godh förhopp-
 ning om malm, huilket doch alt uthi des Gud-
 domelige allmachts disposition och krafftige wär-
 kan hemställes, hwar öfwer och E. Kongl. Maj:tt
 iagh till ett hörsambt vnderdånigt sluth, såsom
 en trooplichtig ödmiuk vundersåther, uthi samma
 hans Guddommelige Maj:ttz mächtige beskydd och
 Nådige wärn till all Högkongl. wälgång och allra-
 lyckeligst Regering i diupesta vnderdånigheet be-
 faller, förblifwandes

E:s Kongl. Maj:ttz

Af Fahlu Kongzgårdh Allervnderdånigste och hör-
 den 23 Decembris, samme tjänare
 A:o 1664.

GUSTAF DUWALL.

m. p.

III.

**Brefvexling emellan konung Ludvig XIV
och franska ministern i Stockhola,
grefve d'Avaux, under åren 1697 och
1698 *).**

A. Bref från grefve d'Avaux.

1.

Stockholm 3 Juillet 1697.

On continue toujours ici a prendre des mesures pour soutenir le Duc de Holestin Gottrop, ce que l'on fait avec d'autant plus d'empressement que les envoyés d'Angleterre et de Hollande ont mandé que quelques instances qu'ils ayent faites pour avoir par escrit des assurances du Roi de Danemark qu'il n'attaquerait pas le duc de Gottorp apres que les forts seraient rasés, il a refusé de les leur donner, on a reçu outre cela d'autres avis, qu'il y a un traité signé entre l'empereur, le Roi de Danemark et L'electeur de Saxe, par

*) Denna brefvexling är tryckt efter afskrifter, ur de offentliga arkiven i Paris ombesörjda af framlidne Akademi-adjunkten C. F. I. Wahrenberg, och till Samfundets begagnande benäget meddelade af hans arfvingar, hvilka sedermera till Riksarkivet förärat alla den aflidnes historiska samlingar.

lequel l'empereur achetait bien cherement trois mille chevaux de cet electeur, que le pretexte était pour les envoyer sur les frontieres de Pologne pour favoriser l'election d'un Roi attaché à la maison d'Autriche, mais que le veritable dessein était de faire marcher ces troupes dans le Mecklembourg pour remettre le duc de Suerin en possession de Gustraw, ce qui doit être executé aussitot que le Roi de Danemark sera maitre du Holestein. Cette nouvelle etait suspecte à quelques uns des tuteurs et ils en attendent la confirmation. Cependant ils se croient obligés de prendre de nouvelles mesures; et pour cet effet ils ont réitérés les ordres qu'ils avaient donnés à M: Welling de conferer avec les ministres de Lunebourg.

Je me suis apperçu que les alliés se donnaient beaucoup de mouvement et j'ai été averti d'un bon endroit que Hekeren se flattait que le C:te Oxenstiern leur faisait donner les troupes qu'on allait faire passer au secours du Duc d'Holestein Gottorp, j'en ai fait parler a Guldenstolp et il convient que les garans du traité d'Altena offrent de se joindre à la Suede pour maintenir le Duc d'Holestein et il a bien reconnu que le Comte Oxenstiern voudrait en effet se servir de cette

conjoncture pour faire donner des troupes aux alliés, mais il m'a assuré que je n'avais rien à craindre et qu'ils étaient bien éloignés de rien faire contre les interets de V. M. Le Comte Werrede m'a fait dire la même chose par mon secretaire qu'ils savaient qu'ils avaient l'obligation entière à V. M. de la mediation et que par mille autres raisons ils n'étaient pas asses mal avisés de rien faire dans les presentes conjonctures qui Lui put deplaire. Il est convenu neammoins des ordres donnés a Weling de faire un traité avec la maison de Lunebourg et pretend qu'ils y sont necessités, ainsi Guldenstolpe m'a fait temoigner qu'il était bien fâché de l'entreprise du Roi de Danemark, que tout le Senat de Suede était indigné que ce prince ait pris son temps aussitot qu'il a vu le Roi de Suede mort et qu'il est arrivé tant d'autres malheurs à la Suede, pour attaquer le duc d'Holestein sans raison et dans le temps que tous leurs differents étaient entre les mains des mediateurs, il a protesté que lui et tous les honnetes gens sont bien éloignés de croire que les Danois agissent par l'instigation de V. M., mais qu'on est étonné que M. de Bonrepaux n'ait fait aucun office pour empecher l'action du Roi de Danemark, comme si on était pas fâché en France que cette affaire s'échaufa entre les deux Rois du

Nord et que plusieurs princes d'Allemagne se trouvassent obligés de rappeler leurs troupes, que cependant cette entreprise qui n'était guère en l'honneur du Danemark n'était point à l'avantage de la France et que quoiqu'ils ne donnassent pas leurs troupes aux Hollandais, comme ils ne feroient point, il était toujours fâcheux que les Suedois fussent contraints de se joindre à quelques princes pour se maintenir eux et les Holeslein contre le Danemark et contre les alliés, qu'il était bien vrai que je leur avais fait dire en particulier la disposition ou était V. M. de donner à la Suede des marques de son amitié dont ils avaient eu bien de la joie, que même le C:te Oxenstiern avait fait un tres bon rapport à la Regence de ce que je lui avais dit en général des bonnes intentions de V. M., mais que cela ne les garantissait pas des armes du Roi de Danemark, que V. M. même quand elle le voudrait à cette heure ne pouvait pas les sauver dans cette affaire et qu'ils étaient obligés de prendre leurs surétés.

Pour moi j'ai toujours cru que ces sortes d'entreprises du Roi de Danemark seraient prejudiciables au service de V. M., je pris la liberté de le lui mander il y a deux ans lorsqu'on prétendait en Danemark que cela ferait diversion des troupes des alliés, je pris la liberté de repre-

senter que cela unirait immanquablement la Suede avec les alliés et je suis obligé à cette heure de dire qu'on voit ici avec peine que l'ambassadeur de V. M. ne se soit point interposé auprès du Roi de Danemark dans le temps que tous les ministres des alliés ont parlé avec tant de chaleur pour la Suede.

Il arriva avant hier au soir un envoyé du Duc de Zell qui est venu en grande diligence, on ne sait pas encore quelle est sa commission.

Ces deux M:rs m'ont encore fait dire quoique separement depuis que cette lettre est commencée que leurs intentions aussi bien que leurs intérêts etaient de s'allier avec la France, que tout y était disposé, mais qu'ils se trouveront engagés par les entreprises du Roi de Danemark de se joindre aux princes avec qui ils pourront prendre des mesures pour sauver le Duc d'Holestein, qu'ils ont resolu, si le Danemark attaque le Holestein, de lui declarer la guerre dans les formes et de s'unir avec les princes qui les voudront assister, c'est pourquoi ils prient V. M. d'interposer ses bons offices pour faire cesser ces violences du Roi de Danemark.

Le Comte Oxenstiern a ete bien aise de se racommoder et nous sommes meilleurs amis qu'auparavant, c'est-à-dire les apparences de con-

fiance sont plus grandes, car le fond du cœur ne changera pas, il a été très content de tout ce que je lui ai dit en termes généraux des bons sentiments de votre Majesté pour la Suede et pour le gouvernement présent et en a fait un fidèle rapport à la tutelle, il a été malade ces jours-ci de la goutte qui ne lui manque jamais quand il a du chagrin, mais comme Guldenstolpe ne s'est pas pressé de mener le Roi chez lui pour le consoler, comme le feu Roi n'y manquait pas excepté la dernière fois qu'il fit le malade, le Cte Oxenstrien s'est guéri tout seul, son chagrin est venu de ce que ayant demandé une place de Capitaine aux gardes pour son second fils qui est lieutenant dans le même régiment, les tuteurs l'ont refusé et ont préféré un autre lieutenant aux Gardes M. de Bonrepaux me mande que M. Jessen dit que par les dernières lettres de l'envoyé de Danemark en Suede, il paraissait qu'on était ici en de meilleures dispositions pour le Danemark qu'on n'avait été il y a longtemps et qu'ils seraient fort aisé de profiter de ces bonnes dispositions pour prendre quelques liaisons avec la Suede, qu'ils sont prest à desarmer leur flotte si la Suede en veut faire autant, qu'on lui a touché un mot en passant du mariage de leur princesse avec le Roi de Suede. M. de

Bonrepaux a ajouté qu'il ne seroit pas impossible de porter la Cour de Danemark a se relacher sur l'affaire du Holestein dans la vue d'entrer par là dans une plus étroite alliance avec la Suede, je conviens, Sire, et je le mande aujourd'hui à M. de Bonrepaux que s'il me peut mettre en état de porter parole à la Suede, que le Roi de Danemark se desiste de toutes ses pretentions sur le Holestein et consent au retablissement du traité d'Altena, j'aurais un grand moyen pour detruire toutes les méfiances et pour etablir une bonne intelligence entre les deux Rois, après quoi on pourrait parler du mariage, mais que sans cela je me ferai moquer de moi de leur parler des bonnes dispositions ou se trouve le Roi de Danemark de former de plus étroites liaisons avec la Suede dans le temps qu'il vient d'attaquer le Duc de Holestein et qu'il le menace encore de rentrer sur ses terres si dans peu de temps il ne convient du retablissement des anciens traités, qu'ils prendraient même pour un piege fort grossier la proposition de desarmer par mer de part et d'autre, Le Danemark n'a pas besoin de sa flotte et la Suede ne peut plus secourir le Holestein n'y faire passer ses troupes en Allemagne, si elle desarme la sienne.

A Stockholm 10 Juillet 1697.

Les avis qu'on avait ici d'un traité entre l'empereur, le Roi de Danemark et L'électeur de Saxe ne se confirment pas et il me semble que le dernier avis de la vente du Duché de Saxe Lawembourg y est entierement contraire.

Il n'y a encore qu'un regiment Suedois passé en Allemagne, M:r Wrede a appris, Sire, non seulement par le rapport que je lui ai fait, mais bien plus par les lettres de son fils les ordres que V. M. a eu la bonté de donner à M. le Marechal de Villeroi, il en est content au dela de ce que je puis dire et la maniere dont M. le Marechal de Villeroy le reçut et la retenu auprès de lui l'a charmé, il l'a compté à tous ceux qui vont chez lui, je puis encore assurer V. M. que cela lui tiendra lieu de la grace qu'elle a faite à l'autre, ils sont tous deux si bien intentionnés qu'il ne s'y peut rien desirer. J'ai su par le valet de chambre du Roi qui est un espece de favori que toutes les fois qu'on parle de V. M. ou de la France en presence du Roi de Suede, le C:te Guldenstolpe ne manque jamais de lui représenter la necessité d'un étroite alliance avec la France et de parler de la grandeur de V. M. d'une manière

à en faire concevoir une juste idée à ce prince. J'ai d'autant plus de sujet d'ajouter foi à ce que me dit ce valet de chambre, qu'il n'a aucune liaison particulière avec Guldenstolpe et qu'il ne sait pas que j'en aye, ainsi j'espère que le Roi de Suede connaîtra ses véritables intérêts comme V. M. le souhaite et que cette connaissance sera la règle de sa conduite.

3.

Stockholm 17 Juillet 1697.

Sire

J'espère que le Comte Bonde sera non seulement sans partialité pour les ennemis de V. M. mais qu'il entrera dans les intérêts de V. M. autant qu'il lui sera possible. J'ai pris toutes les mesures pour cela que j'ai cru nécessaires et enfin malgré toutes sortes d'apparences je suis venu à bout de faire nommer le S:r Fritz pour secrétaire d'ambassade, s'était une chose qui n'était pas aisée à faire, Frisendorf ayant déjà le caractère de secrétaire d'Ambassade et le Comte Oxenstierna ayant à la Haye un homme qui lui est dévoué, nommé Muler, à qui il a taché de faire donner l'autre place de secrétaire d'Ambassade, aussitôt qu'il a vu qu'on proposait d'en faire deux. En mon par-

ticulier j'y perdrais de n'avoir pas Fritz ici, non pour les affaires essentielles, que je pouvais faire par moi même, mais pour ne pouvoir être informé à point nommé de ce qui se passe, car je l'envoie à toute heure ou pour représenter quelque chose à des Sénateurs, ou pour être éclairci sur les bruits qui courent, afin de ne rien mander à V. M. que de juste, ce que mon secrétaire ne peut faire avec la même liberté, mais d'un autre côté Fritz est trop nécessaire auprès du C:te Bonde, j'ai déjà eu l'honneur d'écrire à V. M. que ce Sénateur est bien intentionné, mais qu'il est faible et qu'il était à craindre qu'il ne se laisse aller à Lillierot qu'on sait ici être dans les intérêts des alliés; Fritz est tout propre à cela, il a un grand crédit auprès de Bonde, il ne manque pas d'esprit, encore plus de zèle et d'envie de servir V. M. Comme il y a longtemps que j'ai eu ces vues pour lui, je l'ai engagé à prendre de bonne heure ses mesures comme il a fait auprès de la femme du C:te Bonde qui gouverne fort son mari, elle est fille unique du Comte Christophe Guldenstiern grand gouverneur de Stockholm, elle a plus de fermeté que son mari, et je sais qu'elle l'a exhorté à agir avec plus de vigueur, elle est bonne ménagère pour ne pas dire avaricieuse et ne refuserai pas les grâces de V. M.; pour lui il n'est

pas intéressé, mais je crois, Sire, qu'il sera du bien du service de V. M. de faire quelque présent à la Dame et de lui promettre pour son mari ce que V. M. jugera à propos lorsque les choses seront finies en la manière que V. M. le souhaite. Fritz est homme à porter la parole de toutes ces choses là et on en recevra la proposition sans peine par son canal, j'espere que V. M. aura la bonté de ne pas oublier Fritz, je ne voudrais pas pour cela augmenter sa gratification au delà de dix huit cents livres, mais on pourrait lui en donner plus souvent, de grosses gratifications ne font pas plus d'effet et tirent a consequences Je presse le Comte Bonde de partir, il m'a fait dire qu'il se mettrait en chemin dans dix jours, je ne crois pas qu'il y manque, puisque sa femme qui le doit accompagner est relevée de ses couches. Il est prevenu que Lillierot est aux alliés et sera en garde contre lui, il y a longtemps que je le mande à V. M., il est ici tout public qu'il s'est absolument dévoué au Comte D'Oxenstiern. J'ai averti M:rs les plenipotent:res de se défier de Muler que Lillierot mene avec lui aux conferences, c'est l'espion banal du Comte Oxenstiern et qui n'a d'autre emploi que de lui rapporter tout ce qu'il apprend, il est à la Haye sans ordres du Roi de Suede et sans caractere

et Lillierot ne l'emploie que pour obeir au Comte Oxenstiern.

J'ai déjà eu l'honneur de mander à votre Majesté que ce prétendu traité entre L'empereur, Le Roi de Danemark et le Duc de Saxe dont la nouvelle avait paru suspecte dès le premier jour ne s'était pas trouvé vraie, mais on est pas moins en peine pour cela ici de la jonction des troupes de l'empereur à celles de L'électeur de Saxe, on publie que c'est pour appuyer les prétentions de cet électeur à la couronne de Pologne, les Suedois ne le croient pas si absolument qu'ils n'apprehendent en même temps pour le Mekelbourg, j'ai même dit à quelques uns que cette jonction pouvait bien avoir deux vues, et que soit que l'électeur de Saxe obtienne la couronne de Pologne, soit qu'il ne l'obtienne pas, aussitôt que cette affaire sera décidée il enverra des troupes dans le Mekelbourg, je dirai auparavant que c'est le prince que la Suede apprehende le plus pour Roi de Pologne, il a montré en toutes les occasions beaucoup d'aversion et de mepris pour les Suedois et il est regardé comme l'ennemi de cette couronne, on est pas moins en peine ici de la vente que l'électeur de Saxe a faite du Duché de Saxe Lawembourg à la maison de Lunebourg, on dit qu'il s'est obligé de fournir quatre mille hom-

mes pour les mettre en possession de ces états là et que l'électeur de Brandebourg leur a fait refuser le passage et le Comte Oxenstiern m'a assuré que cet électeur a donné ordre au général qu'il a à Francfort d'entrer dans les états de celui de Saxe avec les troupes qu'il commande, aussitôt que les troupes de Saxe seront en marche pour entrer dans le Mekelbourg.

L'envoyé du Duc de Zel nommé Hammerstein a apporté ici peu de bonnes raisons pour faire agréer la vente des états de Saxe Luwembourg à ses maîtres, mais force ducats et depuis sa arrivée il en a encore pris trois mille chez des banquiers, je tacherai de savoir à qui il les distribuera et d'être informé de l'effet qu'ils auront produits.

4.

Stockholm le 21 Aout 1697.

J'ai mandé à Canderstein de faire savoir à M. de Storey ce qu'il en pouvait decouvrir, il est fort apparent (quoique je ne voulusse pas le donner pour assuré) qu'on en demeurera là si les Danois se tiennent en repos, en tout cas on ne fera autre chose que de résoudre ce qu'il y a à faire en execution de la garantie du traité d'Alte pour assurer le Duc d'Holestein Gottorp com

les entreprises des Danois sans y meler aucune autre affaire que ce puisse être.

On est si éloigné ici de faire aucun autre traité avec l'Angleterre et avec les états généraux qu'on a pas seulement voulu mettre en deliberation (ainsi que je l'ai mandé) la proposition de Hekerene dont le Sieur Bent Oxenstiern s'est chargé de renouveler les traités d'alliance qui sont prests a expirer. Le Comte Oxenstiern avait promis si positivement à Hekeren qu'il viendrait a bout de cette affaire que cet envoyé la comptait faite, il avait demandé d'avoir cette consolation à son depart puisqu'il n'avait pu rien obtenir depuis qu'il est en cette cour, et ceci lui ayant manqué, il se plaint aigrement du Comte Oxenstiern et s'est abstenu depuis cela d'aller chez lui, peut être se racommoderont ils au premier jour, car le Comte Oxenstiern lui fait toujours force amitiés quand il le rencontre, et dans cette derniere occasion il n'a manqué ni de soins ni de bonne volonté non plus que dans toutes celles qui ont regardé les alliés.

Le Comte Oxenstiern n'a pu empecher non plus ces jours cy qu'on ait resolu de suivre un reglement pour les carosses des envoyés qui n'entreront plus dans la cour du palais du Roi de Suede comme ils ont fait jusqu'a cette heure, cela

ne s'exécutera que quand le Roi de Suede viendra à Stockholm et jusques là on tient cela fort secret, la resolution n'en est pas encore couchée par écrit.

Staremborg reçut mercredi dernier son congé qu'il a demandé instamment et permission de passer cet automne ou au printemps, il a choisi de passer cet automne et attendra seulement que sa femme qui doit accoucher. On attend avec impatience l'information que le résident de Suede en Angleterre doit envoyer de ce qui s'est passé à la prise de la flotte Suedoise et de la manière dont leurs vaisseaux sont traités en Angleterre, cependant on a su qu'une des particularités de l'avis que ce Dannois a donné aux Anglais est que dans le vaisseau du Roi de Suede que Palmquist commandait, il y avait trois cents oxhof de vin, ce qui s'est trouvé véritable, ce qui aggrave bien sa faute, mais il y a apparence que le Comte Oxenstiern et encore plus le Sr Okrielm, à qui les Palmquist font souvent des presens d'une partie des profits qu'ils font, indument le tireront d'affaire. Le Comte Oxenstiern et Okrielm ont déjà fait une chose bien hardie touchant cette affaire, les marchands de cette ville ont présentés une très belle requête au Roi de Suede et tres forte, dans laquelle entre autres choses ils lui ont demandé

la permission de faire à leurs risques des représailles sur les Anglais, s'il n'en veut pas faire lui même, le Roi a reçu cette requête et l'a donnée au Comte Oxenstiern pour être protocolée dans la chancellerie qui l'a délivrée pour cet effet à Okrielm, mais lorsque le senat s'est assemblé pour en délibérer et qu'on a envoyé querir la requête elle ne s'est pas trouvée, et Okrielm a dit qu'il n'y avait rien dans la chancellerie touchant cette affaire que quelques papiers qu'il a présenté et qui se sont trouvés tout juste être les raisons que Robinson a allégué pour excuser cette entreprise, on a été fort scandalisé de cette hardiesse du C:te Oxenstiern et d'Okrielm qu'on a bien jugé être les auteurs de la suppression de cette pièce, mais quatre jours s'étant écoulés dans une recherche inutile qu'on en a fait on a donné avis aux marchands de dresser une autre requête.

Je ne comprends pas, Sire, comment le C:te Oxenstiern ose entreprendre une pareille chose après les mortifications qu'il reçoit souvent qui sont non seulement très deshonorantes pour un homme qui tient sa place, mais qui le décreditent dans l'esprit du Roi et dans le public. J'ai appris depuis deux jours que quand le senat se fit apporter la lettre qu'on avait écrite en son nom à la Regence de Breme sur l'accomodement des

affaires des envoyés et dont j'ai fait mention dans ma dernière dépeche, on fit une mercuriale tres sanglante à Okrielm et on lui dit des choses tres fortes qui néamoins le regardait bien moins que le Comte Oxenstiern qui avait fait faire et avait signé cette lettre et qui fut obligé d'ecouter tout cela patiemment et d'essuier cette mercuriale sans dire mot, on m'a assuré que le Roi n'en avait pas temoigné du chagrin, qu'on avait remarqué au contraire une secrète joie sur son visage pendant qu'on faisait la reprimande à Okrielm.

Le Roi de Suede alla hier à Consur d'où il reviendra samedi, il n'a mené avec lui que le Grand maitre et n'est allé que voir son haras.

La dernière fois que j'étais à Carleberg, comme il n'y avait que le Comte Guldenstolpe et Gritta Wranguel avec le Roi et la Reyne, je fis tomber si apropos le discours sur les ordres de France et d'Angleterre que Gritta Wranguel dit au roi qu'il devrait retablir l'ancien ordre de Suede, on traita cette matière là fort longtems et le roi me parut disposé a faire revivre cet ordre, cette conversation ne put etre suspecte au Comte Oxenstrien, car c'est Gritta Wranguel qui est entiere-ment à lui qui l'a entamée et je ne temoignais point y prendre aucun intérêt.

A Stockholm 28 Aout 1697.

Sire.

J'ai reçu la lettre dont V. M. m'a honoré le 8 de ce mois. Le Comte Bonde a enfin suivi les conseils du Comte Walersteldt et les miens, il est parti sans instruction, cela a attiré une terrible reprimande à Okrielm quand le senat en a été informé, mais il est accoutumé à de pareilles mercuriales, le Comte Oxenstrien n'a pu se contraindre à faire bon visage au Comte Bonde lors qu'il a pris congé de lui, il mene avec lui le S:r Fritz, je n'ose souhaiter qu'ils puissent rendre service à V. M. en Hollande, car je crois que ce serait souhaiter l'éloignement de la conclusion de la paix. Cependant, Sire, si le Comte Bonde arrive asses tôt en Hollaude pour que le S:r Fritz soit de quelque utilité à V. M., il m'a prié qu'on le menagea extremement puisqu'il sera fort observé par Mulco et Frisendorf et par Lillierot même et pour cela il a souhaité de n'avoir correspondance qu' avec une seule personne, soit avec un des secretaires des plenipotentiaires de V. M., soit par le S:r Daguerre, ce qui m'a paru encore mieux. D'Aguerre ayant plus de liberté d'aller à la Haye et pouvant trouver plus de pretexte pour lui par-

ler, il m'a fort prié que tous les trois secretaires de M:rs les plenipotentiaires ne fussent pas instruit de son commerce, je lui ai promis tout ce qu'il a souhaité là dessus pour lui mettre l'esprit en repos.

Je prendrai, Sire, la liberté de dire à V. M. qu'il est encore plus de son service de menager le S:r Fritz pour les services qu'on pourra tirer de lui quand il sera de retour à Stockholm que pour ceux qu'il rendra à la Haye. Sa commission qu'il a eue de secretaire d'ambassadeur l'a fait entrer au service du Roi de Suede et lui donne droit d'entrer dans la chancellerie où se traitent les affaires et où s'adressent les memoires qui regardent les etrangers, ainsi l'ambassadeur de votre Majesté pourra être instruit exactement et fidelement de tout ce qui se passera de plus secret.

6.

à Stockholm 4 Septembre 1697.

Quoique les menaces que les ministres de Danemark font encore tous les jours que le Duc d'Holestein Gottorp doit s'attendre à la guerre, s'il n'accepte le projet d'accomodement qui lui est offert de la part de leur maitre ayant obligé les tuteurs du Roi de Suede d'ordonner au S:r Walerstedt de concerter avec les garans du traité d'Altena ce qu'il y aura à faire en execution de la

garantie pour mettre le Duc de Gottorp a couvert des insultes des Danois, je n'apprends pas neanmoins qu'on soit encore convenu d'aucune chose à Hambourg, je ne vois pas même qu'on soit fort échaufé là dessus du coté de la Suede, il semble qu'on se repose sur la confiance que le Danemark n'entreprendra rien, mais s'il fait quelque mouvement on doit compter que les Suedois s'uniront sans perte de temps avec les garans du traité d'Altena.

J'ai pris, Sire, toutes les mesures necessaires pour traverser le dessein qu'Olinerskrans a eu pour se faire nommer ambassadeur auprès de V. M. et je crois cette affaire entierement échouée, cela s'est fait si secretement qu'Oliuerskrans ne s'en est pas apperçu, je serais cependant toujours sur mes gardes de peur qu'il ne fasse quelque surprise, car il est ami intime de Piper et de Okrielm et racommodé sous main avec le Cte Oxenstiern.

Il est vrai que ces M:rs me temoignent, comme j'ai eu l'honneur de mander, beaucoup d'inquietude du traité de commerce que les Hollandais font avec V. M. mais ils ne m'en parlent qu'en général, soit que n'étant pas encore bien informé de l'état de cette affaire, ils ne veulent pas specifier aucune plainte en particulier, soit qu'ils n'osent entrer dans un detail sur lequel on a bien

de quoi leur répondre, car il n'y a aucun état de l'Europe (à la reserve de l'Angleterre) où le commerce de France soit si mal traité qu'en Suede, on y a deffendu généralement l'entrée de toutes sortes d'étoffes de soie à fleurs avec or ou sans or, les galons, les toilles et autres choses, on emploie presque que le sel du Portugal et point celui de France, on a mis de si fortes impositions en 1668 sur les vins et eaux de vie que si tous les medecins n'avaient reconnu depuis vingt ou trente ans que les vins d'Allemagne sont trop froids sur l'estomac et que les particuliers n'eussent senti par leur propre experience que le vin de France est bien plus sain, il entrerait peu de vin de France en Suede, car une pièce de vin qui contient environ deux cents pintes et qui ne coute pas d'achat en France dix huit francs, paye plus de cinquante livres d'entrée seulement sans compter tous les autres frais.

Outre cela, Sire, si les Suedois voulaient se plaindre que V. M. traita plus favorablement les Hollandois qu'eux, on leur pourrait répondre qu'ils ont donné des privileges aux Moscovites qu'ils n'ont accordé à aucune autre nation.

Quoique les Suedois connaissent asses de quel prejudice leur pourrait être qu'un Electeur de Saxe fut roi de Pologne qu'ils n'ignorent pas

que cet electeur cy est leur ennemi personnel et qu'ils supportent impatiemment son changement de religion, neammoins malgré ces trois raisons, ils n'osent se declarer ouvertement en cette occasion, le temps d'une minorité, l'état de leurs propres affaires, celle de Gustraw et de Holestein qui ne sont pas finies, ne leur permettant pas de s'engager dans aucune chose qui pourrait avoir des suites, aussi quelqn' entetement que la Reine de Suede et le Comte Oxenstiern aient eu pour le prince Jacque de Pologne et quelque aversion que le Comte Oxenstrien en son particulier aie contre l'electeur de Saxe qui a chassé honteusement de son service le Comte Dona, neveu du Comte Oxenstiern, neammoins, aussitôt que la première nouvelle arriva ici que l'electeur de Saxe était élu Roi de Pologne, on ordonna sur le champ au résident Storre de lui faire des compliments quand il serait à Varsovie, ils se haterent en cela, mais au fond ils ne croyent faire tort à personne, car on ne doutait pas ici que l'electeur de Saxe ne fut Roi de Pologne.

On mande de Pologne que le S:r Storre a montré la première lettre qui lui enjoint de féliciter l'electeur de Saxe, il peut fort bien être que cet homme qui est créature du comte Oxenstrien et qui a été son secretaire fait voir cette lettre

sans faire mention des lettres suivantes pour complaire au Comte d'Oxenstiern et peut être même par son ordre c'est de ces sortes de choses que tout le senat de Suede ensemble ne peut empêcher. M. l'abbé de Chateauneuf me mande que le Comte Oxenstiern est si animé contre la France et en même temps si mal informé qu'il a défendu au commissaire Suedois qui est à Dantzick d'avoir aucune relation avec la reine de Pologne croyant que quelque semblant que fasse cette princesse elle est sous main d'intelligence avec V. M.

7.

à Stockholm 11 7:bre 1697.

Sire.

J'ai reçu la lettre dont V. M. m'a honoré le 22 du mois dernier — La cour de Vienne s'empresse fort pour accomoder le différent qu'elle a avec celle de Suede.

Outre cela, Sire, le Roi de Danemark change tous les jours ses propositions et il n'en fait pas une qui paraisse bien sincere, il a demandé d'abord que la Suede et lui desarmassent par mer, j'en ai fait voir l'inconvenient à M. de Bonrepaul et lui ai mandé les plaintes que faisaient les Suedois de la lettre écrite par le Roi de Danemark

à ceux de Lubek pour leur deffendre de laisser entrer les troupes du duc de Holestein dans les états. Les Danois n'ont rien répondu la dessus, au moins que je sache, mais ils ont fait une autre proposition de donner parole qu'ils n'attaqueront pas le Roi de Suede, pourvu que le roi de Suede donne la sienne qu'il ne les attaquera point, La Suede ne craint pas d'etre attaquée et ce n'est pas de la sorte que les Danois doivent s'expliquer, ils doivent dire qu'ils n'attaqueront pas le Duc de Holestein. J'ai eu peine a me charger de cette proposition, car la finesse est trop grossière, ne-ammoins j'en ai parlé au Comte d'Oxenstiern.

Le C:te Oxenstiern qui ne voudrait pas procurer du bien à son pays s'il fallait le tenir de V. M., a fort exagéré les remontrances fortes et vigoureuses que le prince d'Orange a fait faire au roi du Danemark et s'est étendu sur les obligations qu'ils ont en cette occasion à ce prince. Je n'ai pas fait semblant de comprendre qu'il ne voulait pas volontiers sortir de ses mains et je me suis bien gardé de parler de la mediation de V. M. ni même de son entremise.

Il est certain que dans cette occasion ils n'ont eu aucune mauvaise volonté, ils ont cru sur les

premières relations que M. L'électeur de Saxe était incontestablement Roi de Pologne, mais ayant reconnu la vérité huit jours après, ils ont changé leurs ordres et on fait voir par là qu'ils ne sont pas persuadés que l'élection de M:r L'électeur de Saxe soit légitime et que dans l'incertitude où sont les choses ils ne sont pas de tout prévenus pour lui, aussi ils m'ont tous dit fort netement et M. Le C:te Oxenstiern me l'a fait entendre qu'ils ne souhaitent point de tout que M. L'électeur de Saxe soit Roi de Pologne et deux ou trois d'entre eux m'ont assuré que tous leurs vœux sont pour M. Le prince de Conty, du surplus ils m'ont témoigné que jusqu'à ce que les affaires soient absolument terminées ils ne recevront point de ministres de la part de l'électeur de Saxe comme Roi de Pologne, je ne comprends pas, Sire, ce que Storre leur peut écrire, mais les nouvelles qu'ils ont des affaires de Pologne sont entièrement contraires à celles que je reçois de M. L'abbé de Chateauneuf.

Il avait ordre de m'assurer que la Suede ne faisait aucune démarche qui put déplaire à V. M. ni préjudicier à M:r Le prince de Conty, je sais par d'autres tuteurs qu'ils ont fait une forte reprimande à leur résident en Pologne de sa conduite

à l'égard de l'envoyé de M:r L'électeur de Brandebourg et qu'ils sont tres fâché d'apprendre encore par les dernieres nouvelles que M:r L'électeur de Saxe se rend maitre de tout en Pologne.

M:rs les plenipotentiaires de V. M. m'ont envoyés la declaration qu'elle leur a ordonné de delivrer au Sieur Lillierot. J'ai eu l'honneur de faire savoir à V. M. ce que cet ambassadeur a mandé sur ce sujet au Roi, son maitre.

8.

(Lettre du même jour.)

J'ai prié a souper il y a quelques jours les filles du Comte Oxenstiern et avant hier je lui donnais aussi a souper et à sa femme et au Grand maitre, ils demurerent chez moi une heure plus tard qu'ils n'ont coutumé de se retirer et tout se passa fort gaiment, le Roi peut juger par là de la verité de ce que j'ai mandé qu'il n'y avoit nul fondement aux plaintes qu'il avoit faites et que nous serions bientôt beaucoup mieux que jamais ensemble quant à l'exterieur.

A Stockholm 23 octobre 1697.

Sire.

— — — — —

Le roi de Suede a temoigné du mecontentement que son premier mediateur ait eté si mal reçu, et plusieurs senateurs qui sont parens ou amis de Bonde en sont fort offensés contre les alliés et contre Lillierrot dont Bonde se plaint fort, l'accusant de s'être entendu avec les alliés pour lui faire ce plaisir et aussi presque tous les senateurs sont mécontents de la conduite de Lillierrot en cette occasion qui en a usé d'une manière peu honnête à l'égard d'un senateur. Hekeren a beaucoup contribué a faire recevoir si mal le comte Bonde, il a ecrit contre lui et mandé que s'était moi qui l'avait fait partir, je crois qu'on enverra le Comte Bonde en Angleterre après la conclusion de la paix pour reporter l'ordre de la jarretière au Roi d'Angleterre, il n'y fera pas un plus long sejour, deux tuteurs qui n'ont eu aucune liaison particulière ensemble m'ont fait dire qu'on ne pouvait ecire des lettres plus dangereuses contre la France que faisait Lillierrot, ils ont même été fachés que V. M. lui eut fait l'honneur de le nommer dans la lettre et m'ont assuré qu'il ne le meritait pas, sur quoi je leur ai ré-

pondu que s'ils avaient sujet de se plaindre, ils ne devaient s'en prendre qu'à eux qui lui avaient donné cette commission et que V. M. ne pouvait que se louer de ceux que le Roi de Suede employait.

Lillierot a fait savoir depuis peu au Roi de Suede qu'il ne croyait pas que les alliés se separassent sans faire entre eux un traité de garantie, il n'a osé dire ouvertement qu'ils s'adresseraient peut etre à lui ... ce qu'il avait à faire en ce cas, mais il en a asses dit pour donner de vues là dessus et pour s'attirer des ordres, j'en ai été averti et j'ai appris en même temps qu'on ne croyait pas l'avis de Lillierot veritable qu'en tout cas on ne voulait rien faire ici dont V. M. put etre offensée.

Au contraire un des tuteurs m'a temoigné qu'il etait fort persuadé en son particulier qu'il n'y avait rien de salulaire pour la Suede, qu'une parfaite intelligence avec la France, je l'avais prié il y a quelque temps lui et un autre senateur de sonder sans affectation les principaux senateurs de la vue qu'ils avaient après la paix faite et de leur représenter leurs veritables interets, ils m'ont assuré l'un et l'autre plusieurs fois depuis plus de trois mois qu'ils trouvaient la plus grande partie des senateurs fort bien disposés, ils m'ont

aussi appris que Palmquist a mandé il y a quinze jours ou trois semaines que s'étant plaint à M. de Pomponne de la manière d'ont on en usait en France à l'égard des vaisseaux Suedois et que c'était contre les traités. M. de Pomponne lui avait répondu qu'il n'y avait plus de traité entre la France et la Suede, mais que quand la Suede en voudrait faire, elle trouverait toujours la France fort bien disposée, que cette lettre ayant été lue dans le senat, ils avaient reconnu que ceux qu'ils avaient sondés ne les avaient pas trompés et qu'ils avaient temoigné dans le senat les mêmes bonnes dispositions qu'ils leur avaient marqué en particulier, qu'on resolut même sur le champ de faire reponse à Palmquist, mais que le Comte Oxenstiern avait trouvé moyen d'empêcher qu'on ne lui en ait écrit que par l'ordre qui partira aujourd'hui, qu'il serait bon que je pusse avoir ordre sur la reponse de Palmquist de parler aux tuteurs, que le C:te Oxenstiern ne pouvait biaiser ni allonger les affaires, un des tuteurs m'a fait dire qu'il serait bien aise de me parler là dessus, je le verrais dans deux jours et j'en rendrai compte à Votre M. par le premier ordinaire

. Hekeren a repris tout de nouveau ses premières brisées et a fait des instances pour le rétablissement des Com-

missionnaires étrangers, le Comte Oxenstiern les a fortement appuyées, mais sans effet et cette dernière tentative n'a servi qu'à faire voir que le Comte Oxenstiern s'accoutume à être refusé, ce qui diminue considérablement son crédit

10.

(du 30 octobre.)

Il m'a assuré qu'il contribuerait volontiers à renouer entre la France et la Suède les anciennes alliances et liaisons, je ne crois pas, Sire, qu'on doive faire grand fond sur ces protestations du Comte Oxenstiern, il m'en a fait autrefois de plus fortes, mais le fond de son cœur n'en a pas été changé pour cela, tout ce qu'on en doit conjecturer est qu'il voit que ceux qui sont portés pour la France, ou pour parler plus juste, ceux qui se conduisent selon les véritables intérêts de la Suède, s'emparent de beaucoup sur lui et qu'il n'a eu garde de me parler autrement que conformément à ses ordres. C'est, Sire, ce qui me fait croire, supposé que V. M. veuille admettre la Suède dans son alliance, que jamais le temps ne sera plus propre qu'à cette heure; ils sont brouillés avec l'empereur et aigris au dernier point contre Hekeren qui n'épargne ni le gouvernement,

ni les tuteurs en Suede et en dit publiquement des choses fort offensantes, en sorte qu'ils souhaitent tous qu'il fut deja parti, ainsi les ministres des principaux des alliés qui etaient il y a quelques années les favoris, ou ne sont pas reçus à la cour, ou y sont mal vus, et independamment de ce la guerre que V. M. vient de soutenir glorieusement contre toute l'Europe et de finir encore plus glorieusement leur a bien fait ouvrir les yeux sur leur veritable intérêt, je crois même que je pourrais quand j'aurais ordre de leur parler et que je serais instruit des intentions de V. M., decouvrir par les amis que j'ai dans le senat ce qu'ils voudraient faire et ce qu'ils souhaiteraient de V. M. pour n'avancer qu'a proportion que V. M. verrait que ce qu'ils desireraient, conviendrait à ce qu'on veut bien faire
 On m'a dit qu'on a destiné le gouvernement du Duché des Deux Ponts au C:te Gabriel Oxenstiern, ce sera un pointilleux voisin.

Tous les efforts du Comte Oxenstiern en faveur de Hekeren et toutes les brigues d'Oliuerskrantz pour le retablissement des commissionaires etrangers ont été inutiles
 quelques tuteurs m'ont aussi temoignés dans ces dernieres visites qu'ils etaient

fort fachés des discours que tenaient les ministres qu'ils ont dans les cours etrangeres, qu'ils sont tous entierement dependant du Comte Oxenstiern, ayant été mis par lui dans le temps qu'il gouvernait, mais qu'on ne devait regarder ce qu'ils disaient au dela de leurs ordres que comme les sentiments du Comte Oxenstiern et point ceux de l'etat, qu'ils y remedieraient aussitôt qu'il leur serait possible, qu'on avait deja rapellé le ser Stron de Pologne, et sur ce que je leur ai dit que leur envoyé a Copenhague avait taché d'exciter les ministres du Roi de Danemark a ne point permettre le passage d'un escadre de quinze vaisseaux qu'il pretendait que V. M. envoyait dans la mer Baltique pour porter un secours de troupes a M. Seigneur le prince de Conty, ils m'ont protestés que bien loin que Leyonklo ait eu ordre de parler de la sorte ils n'avaient appris que par lui que cette pretendue escadre devait entrer dans la mer Baltique

On a mandé de Hollande que M. de Harlay doit donner douze mille ecus à Lillierot et qu'il attend seulement de savoir si Lillierot les veut recevoir publiquement ou en secret, pas un des tuteurs ne ni en a rien temoigné et d'ailleurs c'est une chose usitée de faire des présents au mediateur, cependant comme le présent est considerable ils pour-

raient peut-être y faire attention, car ils ne prétendent pas être sans mérite et soutiennent que si l'on n'avait empêché la Suède de donner le secours et si on ne s'était pas opposé à toutes les demandes des alliés et du Comte Oxenstiern, toute l'Europe serait encore enveloppée dans la guerre, c'est pourquoi je supplie encore très humblement V. M. de vouloir bien que les gratifications qu'elle a eu la bonté d'accorder à leur d'entre eux leur puissent être envoyées incessamment, il va y avoir apparemment de grandes affaires sur le tapis
. ceux qui le connaissent et qui l'examinent de près croient qu'il ne se rapporterait pas entièrement au Comte Oxenstiern, comme a fait le feu Roi, son père, excepté les trois dernières années de sa vie, il leur paraît même que la partialité que M^r le Cte Oxenstiern a marqué très visiblement pour les alliés a beaucoup diminué de la considération que ce prince témoignait pour lui au commencement, qu'il y a environ quinze jours que l'heure du conseil étant sonnée sans que le Comte Oxenstiern se fut rendu à Carleberg, le Roi dit qu'il fallait entrer au Conseil et la Reine ne voyant point le Comte Oxenstiern dit au Roi que ce sénateur n'était pas arrivé et qu'il fallait l'attendre, mais il répliqua à la Reine,

Madame nous travaillerons bien sans lui, ces mêmes personnes ont aussi observé que ce prince n'est presque jamais de l'avis du Comte Oxenstiern, d'ailleurs il était en tout porté pour la France et il est certain que M. Guldenstolpe et Gustave Cronhelm dans le temps qu'il a eu du credit, même son premier valet de chambre qu'il aime fort, lui donnent de bonnes impressions pour la France; pour ce qui est du Grand maitre, qui est celui de toute la Suede, pour qui le roi temoigne le plus d'egard, il n'ouvre la bouche que pour lui citer ce qui se fait en France et c'est asses qu'il lui dise que V. M. fait telle et telle chose pour que le Roi de Suede l'approuve et tache de s'y conformer autant qu'on le peut du petit au grand. Voila, Sire, de belles apparences qui me font bien esperer, mais sur lesquelles je ne voudrais pas neanmoins donner des assurances positives à V. M., ne pouvant rien fonder de certain sur un prince de cet age là, jusqu'à ce que j'ai vu de quelle maniere il se conduira dans les commencements.
. . . . Piper en son particulier devient tous les jours favori considerable, il a cette affaire fort à cœur et est en état de rendre de grands services à V. M. mais comme je trouve

tous les jours de plus en plus dans le senat de Suede des dispositions à s'allier avec V. M., je la supplie tres humblement en cas qu'elle juge apropos de faire un traité avec la Suede, que je ne m'en retourne point sans l'avoir achevé.

11.

Stockholm 13 novembre 1697.

Le roi de Suede a été informé et en même temps scandalisé de toutes les caresses que le Comte et la Comtesse Oxenstiern ont fait au Sr Bozen dans leur maison de campagne, jusqu'à avoir bu en pleine table à la prospérité des armes du Roi de Pologne, ce qui est bien fort dans la bouche d'un premier ministre, et ce qui a été de plus ridicule est que ce bon homme à son âge s'est mis a genoux pour boire cette santé et pour complaire à Bozen qui est un grand buveur, le Roi même a su que le Comte Oxenstiern pour faire plus d'honneur à Bozen en a fait quitter ces deux jours là le deuil à ses domestiques et leur a fait prendre une livrée toute neuve On ne doute pas que la Comtesse Oxenstiern n'ait reçu de l'argent, car dans le commencement on n'était point de tout porté dans cette maison là pour l'électeur de Saxe et votre Majesté peut compter là dessus qu'on attend en

Danemark que d'être informé de la conduite de la Suede en cette occasion pour faire la même chose et qu'on y a résolu de reconnaître l'électeur de Saxe comme Roi de Pologne, si la Suede le fait.

Quelques uns des tuteurs ont représenté dans le senat que la paix générale étant faite, il était apparent qu'on songerait de tous cotés à former de nouvelles alliances sur quoi on a agité s'il était expédient pour la Suede de continuer dans les mêmes mesures qu'elle a prise depuis la paix de Nimegue ou de rentrer dans leurs anciennes alliances avec V. M.; tous excepté le Comte Oxenstiern et Wacmester sont convenus qu'il n'y avait point d'alliance ni plus avantageuse ni plus nécessaire à la Suede que celle de V. M., on a été plus loin, on a discuté si l'on demanderait des subsides à V. M. et ils ont tous été d'avis de n'en point demander, il me paraît qu'on ne peut guere souhaiter de meilleures dispositions.

12.

à Stockholm 20 novembre 1697.

Sire.

.
 C'est ainsi que cette grande affaire
 a commencé et fini en huit jours de temps sans

aucun concert et sans que personne ait pris des mesures. Il est vrai que plusieurs le souhaitaient et qu'on en parlait assez publiquement auparavant, mais il est vrai aussi qu'il y en avait beaucoup qui croyaient que si le Roi se conduisait encore un an durant par l'avis des tuteurs, il se rendrait bien plus capable de gouverner son royaume, mais comme ils ne s'étaient pas bien préparés à ce qui est arrivé, pas un n'a osé commencer le premier à ouvrir la bouche, je n'ai point vu depuis cela aucun des tuteurs, mais je sais que dans le cœur ils n'en seront pas bien aises, si je dois juger des sentiments du Comte Oxenstiern par tout ce qui s'est passé depuis l'établissement de la tutelle, il n'en sera pas fâché, il a presque toujours eu et particulièrement depuis quinze jours de violents démêlés avec les quatre autres tuteurs qui l'ont contrecarré en tout, le comte Christophle Guldenstiern lui a dit il n'y a pas huit ou dix jours qu'il parlait comme s'il était *princeps senatus*, mais qu'ils lui feraient bien voir le contraire, et le lendemain s'étant présenté une autre affaire dans laquelle la Reine mère soutenait à son ordinaire de tout son pouvoir l'avis du Comte Oxenstiern contre les quatre autres tuteurs, le même Guldenstiern dit à la Reine qu'il se souvenait bien de quelle manière

on avait recherché les tuteurs du feu Roi, que pour elle quoiqu'elle fut la première dans la regence elle avait été exempte de toute recherche, qu'il ne prétendait point se trouver dans le même état qu'avaient été les précédents tuteurs et qu'il ne consentirait à rien qui ne fut selon sa conscience et les intérêts du Royaume, aussi je suis bien informé que la femme du Comte Oxenstiern a dit depuis peu à un de ses amis que son mari n'avait plus de credit, que les quatre autres tuteurs avaient jurés sa perte, qu'elle souhaitait bien que le Roi fut mis sur le trône, il est certain qu'il n'aura plus quatre contrôleurs dans les affaires aussi absolus qu'il avait, mais il les trouvera dans le sénat sans l'avis du quel le Roi de Suede ne prend jamais de résolution dans les grandes affaires, il reste à savoir si le Roi se remettra entièrement à lui de toutes les affaires étrangères, comme faisait le feu Roi qui se défiant de lui même suivait entièrement les desseins d'Oxenstiern, excepté les trois dernières années de sa vie, jusques à cette heure il n'y a pas d'apparence que le Roi cy en use de même, il est fort éclairé pour son âge, il raisonne sur toutes les affaires qu'on propose dans le Sénat et d'ailleurs il a fait voir dans quelques occasions

qu'il connaissait la partialité du Comte Oxenstiern, on a déjà gagné que la Reine n'aura aucune part dans les affaires, elle avait trois voix à elle et au Comte Oxenstiern sept, de sorte que quand il manquait un ou deux tuteurs, ce qui arrivait souvent, le C:te Oxenstiern était maître de former le sentiment de la Régence comme il voulait; il n'est pas à craindre que la Reine puisse inspirer ses sentiments au Roi d'apresent, il l'a connaît et se contente de lui rendre tout ce qu'il doit à une Reine et à une Grandmère, mais il ne défère en rien à ses opinions, la Reine s'en plaint assez ouvertement et quand les personnes qui sont à elle en ont parlé au Roi, il n'a jamais rien répondu et a continué d'agir à son ordinaire. . . .

Hekeren est encore ici, mais il n'y gagnera rien, au contraire il se brouille tous les jours de plus en plus avec les sénateurs.

. . . . Je puis assurer V. M. que les Suédois ne craignent rien tant que l'agrandissement des Moscovites, que quelque chose que je leur puisse dire de leur intérêt à ne point souffrir un si puissant voisin, ils en voient encore d'avantage, mais il est difficile de les porter à faire quelque chose, tant ils appréhendent de s'engager. Je ferai maintenant tout ce que je pourrais et nous

verrons à celle heure que le roi est sur le trône
si les choses changeront de face.

13.

Stockholm 27 novembre 1697.

Sire.

.
. Ce que j'ai pu seulement decouvrir est
que quelque joie que temoigne au dehors le
Comte et la Comtesse Oxenstiern, ils sont de fort
mauvaises humeurs chez eux, mais je n'en ai
pu penetrer le sujet
. Quelques senateurs avec qui je n'ai point
de liaison particulière m'ont temoigné ces jours
ci un grand desir de faire alliance avec V. M.
mais je vois que ce qu'ils souhaitent le plus est
un traité de commerce, ils m'ont même demandé
si je ne pourrais pas entrer en conference avec
eux sur cette matière.
. Je continuerai à m'opposer autant qu'il
me sera possible à la reception du Comte Charles
Lewenhaupt, j'avais eu parole depuis ma dernière
lettre de deux senateurs qu'on ne re recevrait
pas le Comte Charles Lewenhaupt en aucune
qualité puisqu'il est sujet du Roi de Suede, un
d'eux cependant m'a averti que je devais m'at-

tendre que le Comte Oxenstiern ferait les derniers efforts pour le faire recevoir, que ce n'est pas une chose fort secrete que ce premier ministre a reçu de l'argent et que le Comte Charles Lewenhaupt lui ecrit deux fois la semaine; le depart de Mg:r le prince de Conty fortifiera fort le Comte Oxenstiern qui a toujours soutenu qu'il y avait plusieurs Polonais que Mg:r le prince de Conty croyait dans ses interets et qui le trompaient. Cependant, Sire, il n'y a pas un senateur qui ne m'avoue que ce n'est pas l'interet de la Pologne que L'electeur de Saxe soit Roi de Pologne, et encore moins qu'il en ait l'obligation aux Moscovites. M:r Wrede etait fort bien entré dans les sentiments de V. M. là dessus et était persuadé que la Suede devait faire marcher des troupes en Livonie

. Lillierrot a ecrit une lettre tres dange-reuse et qui fait un tres mauvais effet, il a mandé que le fort (je crois même le Czar) est allé trouver et qui lui a representé qu'il apprenait que je travaillais ici fortement pour engager la Suede dans les interets de Mg:r le prince de Conty, qu'il le priait de représenter à la Suede qu'elle agirait contre ses intérêts, si elle en usait de la sorte, et plusieurs autres choses qui seraient trop longues à rapporter.

Lillierot sous pretexte de rendre compte de sa reponse a fait une déduction de tout ce qu'il a cru de plus fort pour persuader le senat de Suede de prendre plutôt le parti de l'électeur de Saxe, il a dit qu'il n'était point informé des démarches que je faisais ici, mais qu'il était bien assuré que je ne reussirai point, que la Suede conuaissait trop bien ses intérêts, qu'il n'y a personne qui ne voie que la puissance de V. M. est deja si grande, que si elle avait encore un prince de son sang Roi de Pologne toute l'Europe subirait ses lois, que la Suede n'avait garde de donner la main à une pareille chose, qu'au contraire elle savait qu'elle n'avait point d'interet plus pressant que de menager l'amitié des Moscovites et qu'il ne doutait pas qu'on le fit dans cette occasion et qu'on entrat dans les sentiments du Czar, on fait aujourd'hui réponse à cette lettre, je ne sais encore qu'elle elle sera, cela est si vrai, Sire, que si V. M. a fait prendre quelques mesures avec Lillierot, las qu'elle lui a fait faire des présens, elle peut lui faire reprocher tout le contenu ci dessus. J'ai deja eu l'honneur de faire savoir à V. M. que depuis la signature de la paix Lillierot écrivait contre les interet de V. M., c'est ce qu'on m'avait dit mais je ne savais pas des faits positifs comme je les sais a present.

On est fort scandalisé que Lillierot ait reçu L'ambassadeur de Moscou au prejudice du Comte Bonde, ou au moins que les deux ambassadeurs mediateurs ne l'ayent pas reçu conjointement, on ne doute pas que quand le Moscovite ne s'est pas adressé au Comte Bonde, il était bien informé qu'il trouverait mieux son compte avec Lillierot. Si les nouvelles que Mg:r le prince de Conty recevra de Pologne lui font prendre le dessein d'entrer ce printemps dans ce royaume là, il serait bon qu'il envoyat auparavant un homme en Suede, cela ferait plaisir au Roi, car quoique je puisse faire les mêmes offices, on sera flatté de se voir recherché; ceux qui lui sont affectionnés le souhaitent fort pour faire voir que ce prince ne les neglige pas dans le temps que l'electeur de Saxe les recherche par tant d'envoyés.

J'ai écrit à M:r L'abbé de Chateauneuf, pour savoir si Mg:r le prince de Conty ne voudrait pas se servir des troupes Suedoises que les états généraux vont rendre à la Suede et que l'on ne conservera pas toutes. Je n'en ai pas reçu de réponse et je n'en suis pas surpris car presque toutes les lettres étaient interceptées, j'en ai parlé au Marechal Bielke, il m'a dit qu'il y avait aussi songé et qu'un Colonel Sparre qui se jetta dans Mons lorsque V. M. l'assiégeait, lui a mandé que

si le Roi de Suede ne le prenait pas dans son service, il mènerait volontiers son regiment à Dunkerque pour Mg:r le prince de Conty, sans qu'il lui en couta autres choses que la subsistance, il pourra même en engager d'autres. Les officiers de cet regiment Suedois se plaignent fort aigrement des états généraux qui refusent de leur payer les arrerages, offrant seulement de payer les arrerages dus aux soldats.

M. de Bourepaux m'a mandé que le Roi du Danemark voulait bien ajuster les differents qu'il a avec le duc d'Holstein et faire cesser par ce moyen tous sujets de froideur entre lui et le Roi de Suede qu'il souhaitait que je me rendisse maitre de cette affaire et que je me servisse de cette occasion pour insinuer le mariage de la princesse sa fille avec le Roi de Suede, les ministres du Danemark ont deja temoigné les mêmes sentiments à M:r de Bourepaux, mais les choses étaient mal disposées en Suede et il n'y avait aucune apparence d'y reussir. J'ai trouvé les affaires un peu changées ces derniers jours ci, les senateurs qui j'ai sondés sur l'accomodement avec le Duc de Holestein par l'entremise de V. M. m'ont temoigné qu'ils le souhaitaient et qu'ils avaient reconnus que cette affaire ne s'ajusterait de longtemps et peut etre jamais par le moyen

des mediateurs et m'ont assuré qu'ils agiraient de tout leur pouvoir pour la faire reussir, malgré le Comte Oxenstiern, que je devais m'attendre pareillement qu'il s'y opposerait lui et ses adhérens de toutes leurs forces. Wrede m'a conseillé de n'en pas parler au Comte Oxenstiern qu'après que le Roi sera mis sur le trone parce que la Reine ne sera plus alors dans le senat et aussi parce qu'on est si fort occupé à cette heure des affaires de la Diette

Wrede m'a en même temps temoigné combien il serait à souhaiter pour la Suede que V. M. voulut bien les honorer de son alliance et y joindre le Danemark, que si je pouvais finir les affaires d'Holestein et travailler à ses alliances je ferais un grand coup pour la Suede et qu'il me secondera de tout son pouvoir, quoique ce ne soient que les sentiments d'un particulier j'ai cru en devoir rendre compte à V. M.

A l'égard du mariage je n'en ai pas encore voulu parler à ces M:rs, il est necessaire auparavant que je previenne la princesse de Suede qui a tout pouvoir sur l'esprit du Roi, j'ai attendu pour cela la fille de la Comtesse de la Gardie qui était en Angleterre avec le Comte Stenbock, son mari, elle était aussi bien que sa sœur une espee de favorite de la feu Reine et le Roi

d'apresent et la princesse sa sœur ont toujours conservé une sorte d'amitié et même de considération qu'ils ont eues dès leur enfance pour toute cette maison là. La Comtesse de Stembock est arrivée d'hier, sa mère l'enverra incessamment chez la princesse, il n'y a pas de voie plus sure pour reussir dans cette affaire, si elle est faisable, aussi il n'y a pas de temps a perdre, jusqu'à cette heure on a rien voulu ecouter et on s'est excusé sur la jeunesse du prince, mais outre que les états temoignent qu'ils souhaitent qu'il se marie, je suis informé que la Reine mère a fait avertir secretement la Duchesse de Holestein de se rendre ici incessamment avec le prince d'Holstein son second fils et la princesse sa fille dans le dessein de la marier avec le Roi son petit fils, aussi la première difficulté est celle de savoir si l'on doit songer à marier le Roi de Suede

. Lorsque tous les états allerent en corps le prier de prendre le gouvernement de son Royaume, quand ils se furent retirés il entra dans la chambre et la première chose qu'il fit fut de se mettre à genoux et de prier dieu pendant plus d'une heure d'horloge, je n'ai su cela que depuis trois jours, mais je le sais d'original.

A Stockholm 4 decembre 1697.

Sire.

— — — — —

Lilierot a écrit fortement sur la clause que V. M. a fait inserer touchant la religion, cela a excité une sorte de querelle entre le C:te Oxenstiern et quelques uns des tuteurs qui lui ont reproché que c'était uniquement sa mauvaise conduite qui était cause que la religion Lutherienne souffrait tant de dommages et que la Suede n'avait pu rien stipuler en sa faveur dans ce traité de paix, du surplus je n'ai point entendu parler d'avantage de cette affaire et le Comte Oxenstiern que j'ai vu ces jours ci sur un autre sujet ne m'en a rien dit quoiqu'il eut ordre de le faire, le senateur qui m'en a donné avis, m'avait en même temps témoigné qu'on se contenterait ici d'une declaration verbale de V. M. ainsi que j'ai eu l'honneur de le mander par le dernier ordinaire.

J'ai été informé de la réponse qu'on a faite à Lilierot sur ce qu'il avait mandé que le Czar priait le Roi de Suede de ne se declarer point pour le prince de Conty, mais au contraire de prendre le parti de l'electeur de Saxe. La substance de la réponse est que la Suede ne songait

point a donner des troupes à Mg:r le prince de Conty, mais aussi qu'elle ne voulait point chagriner la Republique de Pologne, ni rien faire en faveur de l'electeur de Saxe qui put alterer la bonne union qu'on voulait maintenir avec cette republique. V. M. ne doit pas etre surprise de la conduite de Lilierot, car Olierskrans, son beau père, est tres bien auprès de l'electeur de Saxe, il lui sert de conseiller depuis quelques années, il s'est même répandu un bruit jusques dans les Gazettes qu'il avait été fait son conseiller privé, mais Olierskrans a quelques intérêts à menager ici qui l'ont empeché jusqu'à cette heure de prendre publiquement le caractère et de quitter le pays.

J'ai parlé ces jours ci à quelques senateurs et leur ai temoigné que quoique Mg:r le prince de Conty n'ait pas cru devoir sejourner en Pologne, neanmoins il ne veut pas renoncer à son élection, qu'il n'était retourné que pour revenir avec de plus grandes forces, et qu'il esperait que la Suede ne donnerait aucune marque de partialité, je ne puis avoir de plus certaines assurances que j'en ai de ces M:rs que le Comte Levenhaupt ne sera point reçu ici avec aucun caractère, je ne puis répondre positivement de l'avenir, mais autant qu'on en peut juger par les apparences

presque tous les senateurs s'opposeront à sa reception, on croit même qu'il en est déjà informé et que c'est à cause de cela qu'il n'a point pris de caractère en Danemark. Hekeren continue toujours de solliciter contre Mg:r le prince de Conty; presque tous les senateurs à qui il en a parlé en sont scandalisés et quelques uns d'eux m'ont demandés si V. M. ne demanderait pas à ses maitres de lui en faire une reprimande sur la manière emportée dont il parle contre les intérêts de Mg:r le prince de Conty.

V. M. sera apparemment déjà informée que Mg:r le prince de Conty a essuyé une furieuse tempete au sortir de Categat que le vaisseau de Bart a perdu deux ancres et que l'adresse et l'habileté de Bart a sauvé le vaisseau du prince de Conty et une autre. Nous apprimes des nouvelles avant hier par la poste de Gottembourg, un nommé Makliere qui a eu l'honneur d'être huit ans dans les grands Mousquetaires de V. M. m'a communiqué la lettre d'un commandant d'un fort nommé Elfsbourg qui a apporté cette nouvelle et qui ajoute qu'il n'a rendu que le salut marqué par ses ordres et que M. Bart lui ayant fait savoir que l'était Mg:r le prince de Conty, il n'a su comment il devait se conduire et a pris le parti de demeurer à ce qu'il avait fait, j'ai

tout aussitôt été chez le comte Oxenstiern pour lui faire des plaintes de ce qu'on avait pas rendu à Mg:r le prince de Conty ce qu'on lui devait et pour lui demander, qu'on envoyât ordre à ce commandant de lui rendre le salut qui lui est dû, et qu'on donnât au chevalier Bart tout ce dont il aurait besoin, j'ai fait en même temps dire par mon secrétaire la même chose à d'autres sénateurs, Le Roi de Suede m'a envoyé dire dès le lendemain par le maître des cérémonies que si on avait pu prévoir l'accident qui est arrivé on aurait donné ordre au commandant d'Elfsbourg de rendre à Mg:r le prince de Conty le salut qui est dû à un prince de sa naissance.

15.

A Stokholm 29 janvier 1698.

Sire.

Il n'y a encore rien de réglé touchant la forme du gouvernement et le Roi n'a pas convoqué une fois le Senat pour les affaires d'état, mais seulement pour des affaires de justice, le comte Oxenstiern n'en a pas pour cela plus de crédit, il ne fait rien de son chef, mais la chancellerie en corps donne son avis par écrit au Roi de Suede qui

cependant, comme je viens de dire, n'a pas consulté le Senat sur aucune affaire.

Le Grand maitre a de la peine à remettre bien le Comte Bielke auprès du Roi de Suede et jusqu'a cette heure il n'en a pu venir à bout. C'est M. Piper qui lui a attiré cette disgrâce. Le Comte Guldenstolpe demandant la semaine précédente permission au roi d'aller pour quelques jours à la campagne, le roi lui répondit qu'il pouvait y aller et y demeurer aussi longtemps qu'il voudrait, cette reponse n'a pas été interprétée en bien par qui que ce soit. Le senateur s'est brouillé avec Piper dans le temps de la tutelle et celui ci lui suscite à cette heure bien des affaires.

Pour ce qui est du C:te Oxenstiern, Valerstet et Piper ont pour ainsi dire juré sa perte, il s'en est apperçu et en est en grande perplexité et bien plus retenu dans ses discours qu'il n'était. Il avait montré au Marechal Melin, comme j'ai déjà mandé, la requête par laquelle il demandait au Roi à se retirer, j'avais raison de dire que je ne le croirais que quand je le verrai exécuté, il desavoue à cette heure d'y avoir jamais pensé, quoique sa femme et ses fils l'ayent publié par toute la ville, peut être a-t-il su que quelques personnes ayant rapporté ces sortes de discours

Piper il a répondu que si le C:te Oxenstiern demandait à se retirer, le Roi le lui accorderait sur le champ, aussi il n'a osé en parler au Roi comme on l'avait cru et comme je l'ai mandé, il sortit seulement de la chancellerie lorsque l'on lut les griefs des bourgeois qui se plaignaient de ce qu'on n'avait pas protégé leur commerce pendant la guerre et que les Anglais et les Hollandais les avaient maltraités impunément et il dit qu'il allait demander au Roi à se retirer, mais il n'en fit rien.

J'ai eu l'honneur d'écrire, il y a quelque temps, à V. M. que Gustave Cronhielt était très mal auprès du Roi de Suede qui était fort mécontent de l'air sévère dont il le reprenait, mais cela est bien racommodé à cette heure. Valerstet, son beau père, y a beaucoup contribué, et comme je n'ai point abandonné Cronhielt dans le temps que tout le monde y jetait des pierres, il joint à cette heure la reconnaissance à l'inclination qu'il a toujours eue pour le service de V. M.

Il n'y a rien de changé touchant les mariages, on ne doute point de celui de la princesse de Suede avec le duc d'Holstein et l'on voit moins d'apparence que jamais à celui du roi de Suede avec la princesse d'Holstein.

.....

Les negociations du Baron Youl ne sont pas encore fort avancées, tout le monde regarde les deux propositions qu'il a faites pour le maintien de la religion protestante et pour la surété de la mer Baltique, comme faites contre les intérêts de V. M., je lui en ai parlé pour une troisieme fois, il m'a allégué les mêmes raisons touchant la mer Baltique, et à l'égard du maintien de la religion il pretend que cela ne touche pas tant V. M. que l'empereur, qu'on est informé que ce n'était elle qui avait songé a faire mettre le 4 article touchant la religion dans le traité de Riswick, que c'était M. Seyler qui l'avait fait inserer par ordre de l'empereur et pour faire plaisir à l'electeur palatin, j'attendrais là dessus les ordres de V. M. pour savoir si je le dois traverser ou le laisser faire.

A l'égard, Sire, des affaires du Holstein, j'ai eu l'honneur de mander à V. M. que je ne me pressais pas d'avoir une conference, je me suis encore apperçu du depuis, qu'on avait beaucoup de peine ici a consentir qu'elles fussent traitées autre part qu'à Pinemberg et que le Baron Youl de son côté desirait fort d'être chargé directement de cette negociation, car il n'est venu ici que dans la vue de faire des traités et de recevoir des présens, j'ai su par quelques senateurs et le

Baron Youl ne me l'a pas même dissimulé qu'il leur avait dit que s'ils voulaient entrer en matière la dessus avec lui, il était instruit à fond de cette affaire. Il m'a paru étranger qu'il s'expliquât de la sorte et qu'il ne leur dit point que s'ils voulaient me confier les conditions sur lesquelles cet acomodement se pouvait faire, le Roi du Danemark, où lui même Youl par son ordre me donnerait les conditions qu'il croyait être raisonnables. C'est ce que Mg:r de Bonrepaux m'a mandé et c'est ce que le Baron Youl devait dire s'il eut souhaité sérieusement que je m'en fusse mêlé. Tout cela, Sire, joint ensemble m'a rendu encore plus retenu dans la conference que je n'avais déjà dessein de l'être, j'ai temoigné aux commissaires qui étaient le C:te Oxenstiern, le C:te Guldemstolpe et le C:te Polus (car le Roi a voulu absolument que ce dernier fut Comte malgré qu'il en eut) que V. M. n'avait d'autres desirs que de conserver la bonne intelligence entre les deux Rois du nord, que M. de Bonrepaux ayant fait pour cela des offices auprès du Roi de Danemark, ce prince avait fait une proposition dont je leur avais rendu compte, que si elle leur convenait, j'emploierais mes offices très volontiers, que s'ils aimaient mieux continuer la negociation de Pinem-berg où en traiter directement avec M. Youl qui

était à Stockholm, V. M. serait également satisfaite, puisqu'elle ne souhaitait autre chose que de voir terminer tous les differents qui pouvaient leur causer quelques demellés, sans demander que cette affaire se traitat plutôt dans un endroit que dans un autre, la proposition que je leur avais faite n'ayant été que de la part du roi du Danemark. Ces M:rs m'out fait force protestations que rien ne leur pourrait être plus agreable que l'interposition des offices de V. M. Ils m'ont prié de vouloir bien lui en demander la continuation, qu'ils souhaitaient de tout leur cœur que cette affaire fut accomodée, mais qu'elle était deja tellement avancée à Pinemberg, qu'ils ne voyaient pas comment on la pourrait tirer de là, que les mediateurs et les garans avaient été fort offensés d'un projet d'acomodement fait à la cour de Brandebourg et que si le duc de Gottorp faisait traiter cette affaire autre part qu'à Pinemberg il pourrait perdre l'assistance des garans du traité d'Altena particulièrement dans cette conjoncture où le Roi de Danemark ayant proposé un espèce d'interim les garants se sont recriés et ont deja commencé à donner des memoires tres forts contre cette proposition, qu'ils pouvaient me dire en confidence qu'ils avaient des avis que le Roi de Danemark n'avait proposé cette voie d'accomode-

ment que pour en éloigner la conclusion. Je leur ai temoigné que je n'avais d'autre ordre que d'interposer mes offices, que je continuerai de le faire très volontiers en quelque endroit que l'affaire se negociat, puisqu'ils me temoignaient qu'ils leur etaient agreables et que V. M. ne m'avait pas chargé de demander qu'elle se traitat plutôt dans un endroit que dans un autre, que le Roi de Danemark m'ayant fait prier de leur faire cet offre de sa part je m'en étais acquitté et que je ne manquerais pas de faire sayoir leur reponse à M. Youl, que comme il était ici, ils pourraient peut être traiter cette affaire directement avec lui et que V. M. serait également satisfaite de quelque manière qu'elle se negociat pourvu qu'elle fut heureusement terminée, et en effet, Sire, on ne donner le toit à ces M:rs ci, s'ils ne se rendent pas si faciles à tirer cette affaire de Pinemberg et des mains des mediateurs et des garans.

Dans cette même conference ces Commissaires m'ont dit qu'ils avaient des nouvelles que l'electeur palatin envoyait deux mille hommes dans le Duché de Weldenz pour prendre possession des Baillages de Weldenz, Lautereck et Remisberg et que le Roi leur maitre priait instamment V. M. de vouloir bien faire sortir ces 2,000 hommes. Je n'importunerai point V. M. des raisons qu'ils

m'ont alleguées pour obtenir sa protection, elles sont contenues dans la lettre des ambassadeurs de Suede à la Haye et encore plus precisement dans celle du Sr Snolski que j'ai l'honneur d'envoyer à V. M. Cet incident fera voir à ces M:rs qu'ils ne peuvent compter solidement que sur l'amitié de V. M. et ils m'ont déjà avoués qu'ils ne pouvaient recourir à l'empereur et qu'ils le croyaient dans les interets de l'electeur palatin.

L'agent du duc d'Holstein m'est venu trouver depuis cette conference et m'a prié de la part de son maitre de demander à V. M. des ordres pour faire un traité avec le duc d'Holstein touchant la navigation du duché de Sleswick, je lui ai répondu que j'ignorais absolument les intentions de V. M., mais, quelles fussent, que cette affaire ne me regardait pas, que l'abbé Bidal serait bientôt à Hambourg et qu'ils pourraient s'adresser à lui s'ils jugeraient à propos.

Je vois, Sire, que les Suedois apprehendent beaucoup d'avoir un regne bien dur; on avait conçu de fortes esperances, avant que le Roi fut sur le trone, d'un grand changement dans l'état et en effet ce prince s'est montré liberal jusques à la prodigalité en toutes occasions, mais on commence à s'appercevoir qu'il prend les mêmes maximes du feu Roi. Il est gouverné par Waler-

stet et Piper, ennemis jurés de la grande noblesse, et bien loiu de leur rendre une partie des biens qu'on leur a pris sans beaucoup de fondement, comme ils l'avaient esperés, on voit que l'on va continuer les reductions. Le Comte Wrede est le premier qui s'en est repenti, on vient de lui faire grauation; le feu Roi avait des emportements bien violents et il était facheux de s'y voir exposé, mais quand il en était revenu il était asses bon et d'un facile accès, mais celui ci qui a beaucoup plus d'esprit et de sangfroid est persuadé que ce qu'il a une foi resolu est juste et n'en demord point, outre cela il se rend inaccessible et personne ne lui parle.

Les pretres qui avaient été très soumis et très ataché au feu Roi ne paraissent pas fort satisfait de celui ci, leur mecontentement a pris son origine de ce qu'on l'a mis sur le trone presque malgré eux, quelques uns ont préché contre une clause de la resolution de la diette qui vient d'être benie nouvellement, quoique ce ne soit qu'une confirmation de ce qui avait été résolu à la diette en 1693. Cette clause porte que les états reconnaissent qu'il est permis au Roi leur maitre de faire tout ce qui lui plaira sans être responsable à qui que ce puisse être qu'à Dieu seul. Entre autres un pretre des Dalers a dit en chaire que

cela était tout à fait contraire aux lois divines, et a écrit au Roi une lettre assez forte sur ce même sujet. On a fait amener ce prêtre par dix cavaliers à Stockholm et on l'a envoyé au parlement pour lui faire son procès. Ce prêtre y a présenté un écrit par lequel il a exposé les raisons qu'il avait eues de prêcher de la sorte, a cité quantité de passages de la bible qui justifient son opinion et a fait voir qu'il n'avait pas excédé son ministère et qu'il n'avait prêché autre chose que la parole de dieu, qu'on pouvait examiner si tout ce qu'il avait avancé n'était pas contenu dans les saintes écritures, aussi il ne prétendait pas se soumettre au jugement du parlement et ne reconnaissait d'autre juge que dieu. La fermeté de cet homme jointe à la solidité de son raisonnement a un peu embarrassé et l'on m'a dit qu'on pourrait prendre la partie de le traiter d'insensé.

J'ai appris, Sire, depuis avoir fait chiffrer une partie de cette lettre que le jour est fixé au dix de mars stile nouveau pour recevoir les Comtes d'Oxenstrien et de Staremborg aux cours de Vienne et de Stockholm. Staremborg prétend que l'empereur n'envoyera pas de ministre à Stockholm pour le relever puisque le carrosse de son envoyé n'entre pas dans la cour du palais du Roi de Suede.

à Stockholm 5 fevrier 1698.

Sire.

.....

On est encore ici dans la même incertitude touchant la forme de gouvernement, on croit toujours que le Roi de Suede formera un conseil secret de quatre ou cinq personnes, mais on ne le sait pas positivement et on sait encore moins de qui ce conseil sera composé.

Valerstedt et Piper paraissent gouverner le Roi absolument, le Cte Bielke est toujours tres mal, on cherche a faire des affaires au Comte Wrede; Oxenstrien est chancelant, n'a aucun accès particulier auprès du Roi, mais il exerce sa charge, pour ce qui est du Roi, il montre en toutes choses un grand penchant pour la France.

Je me trouve cependant fort embarrassé, car quelque bonne intention que le roi de Suede temoigne pour V. M., je ne puis savoir jusques ou elle va, ni quelles personnes il consultera sur l'alliance, puisqu'il n'assemble plus le Senat, à la verité Walerstedt et Piper sont bien intentionnés. Walerstedt même declare hautement qu'il n'y a rien de bon pour la Suede qu'une alliance avec V. M.; Piper a fait avertir que l'on commençait à le vouloir decrier comme bon français,

mais ni l'un ni l'autre ne sont pas personnes avec qui je puisse prendre des mesures avant que de parler de cette affaire comme j'aurais pu faire avec Wrede et Guldenstolpe, il n'en était pas de même du temps des tuteurs où j'étais assuré de quatre voix. Ces réflexions que j'ai faites m'ont obligé de parler encore une fois au Comte Guldenstolpe, je lui ai représenté toutes ces difficultés, mais il m'a dit que je ne me misse pas en peine, que je proposasse seulement et qu'il ne répondait que l'alliance serait acceptée, qu'il n'était fâché d'autre chose sinon que je différerais si longtemps et qu'il appréhendait que d'autres ne me dénonçassent, comme on dit que l'empereur veut faire et comme le Danemark avait déjà fait. Il avoue néanmoins qu'ils sauront bien faire la différence de ces alliances là et que tous ceux qui sont de son sentiment sont persuadés que l'alliance de l'empereur ne convient pas aux intérêts de la Suède.

V. M. jugera du peu de connaissance qu'on a des desseins du Roi de Suède et des motifs qui le font agir par un bruit qui est généralement répandu, à savoir que Walerstedt vient souvent chez moi le soir en habit déguisé pour concerter les conseils qu'il doit donner au Roi pour la forme du gouvernement. Ce bruit là qui peut faire croire qu'on s'apperçoit du penchant que le Roi et Wa-

ed ont pour la France ne laisse pas que d'être greable en ce qu'il pourrait m'attirer le chagrin de plusieurs sénateurs qui sont maltraités. detrompé ceux auprès de qui cela pourrait avoir un mauvais effet et le temps détruira bien une pareille supposition qui n'a aucun fondement, ce qui y a donné lieu est que le gendre de Walersted vient quelque fois chez moi et qu'il a dit en plusieurs endroits que le Roi ne pourroit mieux faire que de se régler sur la forme de gouvernement de V. M. et qu'il parait en effet que le roi de Suede le veut faire.

17.

à Stockholm 12 fevrier 1698.

Sire.

.....

Tout est toujours au même état, et comme on croit que le roi de Suede veut former une autre manière de gouvernement que celui qui a été ici devant, on est presque occupé qu'à des régles pour tâcher de s'y maintenir, ou de s'y introduire, cependant c'est avec M:r Piper seul et quelque fois aussi avec M:r Walersted que le Roi de Suede travaille à régler la forme de gouvernement,

Je ne sais encore, Sire, si j'aurais travaillé utilement pour Guldenstolpe, je l'espère au moins, j'ai fait en sorte par le moyen de la personne desintéressée que Walersted s'emploie à le raccommoder avec Piper; pour ce qui est de Wrede, il sera plus difficile de l'aider parcequ'on en veut à sa charge, je serais très fâché s'il succombait, car je n'ai trouvé personne ici qui allât si rondement que lui et qui me parlat plus nettement et plus franchement.

.....
 Ce que je lui puis dire est que presque tous les officiers suédois qui ont servi en Hollande et en Angleterre sont très mecontent et pour surcroît de chagrin les sollicitateurs les tourmentent beaucoup pour les avances qui leur ont fait. Ce mauvais traitement relève encore plus tout ce que les officiers suédois qui ont eu l'honneur d'être au service de V. M. en ont reçu de grâces et de récompenses, je puis assurer V. M. que la nation entière s'y intéresse et qu'elle regarde avec bien de plaisir que V. M. veuille bien conserver ceux qu'elle a à son service dans le temps que les Hollandais les licencient.

à Stockholm 19 fevrier 1698.

.....

Les choses sont toujours ici a peu près dans le même état, M. le C:te Bielke n'est pas encore remis dans les bonnes graces du Roi, quoique le grand maitre s'emploie fortement pour lui. La Reine mère n'a aucun credit, on croit qu'elle se retirera à la campagne aussitôt que le mariage du duc d'Holstein sera fait, c'est une perte pour Oxenstiern, car cette princesse a toujours pris ses interets avec une extreme chaleur.

Le Comte d'Oxenstiern, Guldenstolpe et Polus sont les trois qui composent la chancellerie et qui rendent compte au Roi des affaires etrangeres, mais tous trois ensemble, et ce prince demeurent ferme à ne pas souffrir qu'Oxenstiern lui parle en particulier d'aucune affaire, et comme je l'ai dit, il n'entre plus dans la chambre du Roi que quand il y est appelé, il ne peut plus faire autrefois, et si Polus était aussi vif et entreprenant qu'il est doux et pesant, Oxenstrien n'aurait plus de part aux affaires, parceque Polus a la confiance du Roi et le titre de secretaire d'etat qui lui donne le droit de dresser et contresigner toutes les expéditions.

Le commis de Polus est mort ces jours cy, Oxenstiern aurait donné autrefois cette place presque sans le demander, je ne sais si en le demandant à cette heure avec toutes les instances qu'il fait pour son secretaire, qui est un homme dévoué aux alliés, il pourra l'obtenir, je fais ce que je puis pour l'empêcher et j'ai fait remontrer à Piper par cet homme que V. M. vient de gratifier les conséquences qu'Oxenstiern remplisse la chancellerie de ses creatures.

A l'égard de l'avenir on ne fait que deviner mais personne n'en peut rien dire de certain, ce qui paraît de plus vraisemblable est que le Roi de Suede n'assemblera plus son senat pour les affaires d'état et qu'il ne consultera qu'un certain nombre de ministres qu'il choisira, qu'il se contentera de tenir Oxenstiern comme il est et qu'il ne lui otera pas à son âge une charge qu'il exerce depuis plus de vingt ans. Du surplus il est très prévenu contre lui, comme contre un homme trop partial et trop emporté pour les alliés. Guldenstolpe n'est pas si mal auprès de lui, mais pas aussi bien que je souhaiterais. Piper avait en dessein de mettre Oliverkrant dans la chancellerie pour contrecarrer Guldenstolpe, mais j'ai trouvé moyen de détourner ce coup et l'ami de Piper ne m'y a pas été inutile, je crois aussi avoir

en cela rendu service à V. M., car Oliuerskrans est aux alliés, il ne sait pas que je me sois mêlé de cette affaire, ni Piper qu'on lui ait parlé par mon ordre, je n'ai pas voulu rendre Oliuerskrans irreconciliable si par hasard il pouvait trouver moyen d'avoir ici un poste considerable.

Son gendre le Sir Lillierot est bien mortifié de l'ordre qu'il a reçu de reprendre sa qualité d'envoyé à la Haye et de ce qu'on ne lui veut payer les appointements d'Ambassadeurs extraordinaires que jusques au jour de l'échange des ratifications, sous prétexte qu'il a eu ordre de quitter dès ce jour là le titre d'Ambassadeur extraordinaire, ce n'est pas une petite peste pour lui, car les ambassadeurs extraordinaires de Suede ont par jour cent écus à depenser; aussi Lillierot, touché de toutes ses mortifications qu'on lui a donné, a demandé son congé et on le lui a accordé.

.

Oxenstiern étant ennemi déclaré de Cromstrom, c'est Tessein que sollicite pour lui.

.

aussitôt que le Baron Youl s'est bien porté il est venu chez moi et m'a dit qu'il fairait savoir au Comte Oxenstiern qu'il était en état d'entrer en

conference, mais qu'il lui laissait à juger s'il ne fallait pas attendre le recouvrement de la santé du S:r Luxdorpht qui devait être de la conférence et qui n'était pas en état de s'y rendre, je ne sais pourquoi il m'a tenu ce discours et m'a fait entendre qu'il éloignerait cette conférence autant qu'il pourrait, puisqu'au sortir de chez moi il l'a fait demander en forme, On la lui a accordé pour le lendemain dans laquelle il n'a pas dit un mot de cette triple alliance, qu'il m'avait assuré qu'il était venu négocier, tout au contraire, il a renouvelé les trois propositions qu'il leur avait fait en particulier, savoir, de prendre ensemble des mesures pour le maintien de leur religion, des mesures pour la sûreté de la mer Baltique et de voir s'il n'y aurait pas moyen d'accomoder les affaires de Holstein, ces M:rs ne peuvent s'étonner que le Roi de Danemark fasse semblant d'être des amis de V.M. et néanmoins qu'il presse le roi de Suède de faire une Ligue avec lui sur ces deux premiers points, à l'égard du 3:e ils m'ont dit qu'ils n'oseraient traiter ici cette affaire dans les formes, mais qu'ils veulent bien écouter le Baron Youl et que s'il leur offre tout ce que souhaite le Duc de Gottorp ils l'accepteront et en ce cas là ils ne le feront pas de concert avec moi.

à Stockholm 26 fevrier 1698.

Sire.

.

J'ai donc fait demander une conference au Comte Oxenstiern et en même temps j'ai envoyé mon secretaire chez le Comte Jean Stembok pour l'informer de toute cette affaire, c'est un homme réservé qui se contente d'agir dans les occasions, mais qui ne s'explique presque jamais, cependant personne n'a parlé si nettement que lui, il a témoigné une extreme joie que j'eusse cette permission et a assuré fortement qu'il s'emploierait de tout son pouvoir pour le succès d'une affaire qu'il croyait si avantageuse à sa patrie. Il a demandé si je ne pourrais pas parler directement au Roi, et sur ce qu'on lui a temoigné que n'ayant nul pretexte de demander une audience, il ne convenait pas que j'y allasse pour lui parler seulement de cette affaire, il a répliqué qu'il était donc necessaire que je donnasse un ecrit à la chancellerie, de peur qu'Oxenstiern ne rapportat les choses tout autrement que je ne les aurais dites et que les autres ne s'opiniatrasent peut etre pas à le contredire. Je crois, Sire, devoir donner un ecrit, mais quand je me serais expliqué à la chancellerie, je demanderai qu'on me lise le

.

protocole pour voir si on a bien entendu ma pensée et j'y ferai ajouter tout ce qu'on pourra avoir omis.

Le Baron Youl m'a appris que sur ce qu'il avait avancé touchant la religion aux commissaires Suedois, ils lui avaient répondu que cette affaire était de consequence et qu'on devait bien prendre garde à ce qu'on faisait, que l'électeur de Brandebourg leur en avait déjà fait parler et peut être d'autres princes en feraient de même et qu'il fallait attendre.
 Les affaires du Marechal Bielke empirent tous les jours. Piper, qui a élevé contre lui cet orage commence à s'en repentir, voyant que les choses vont si loin et voudrait bien adoucir l'esprit du Roi, mais il aura de la peine. La reine mère, la duchesse d'Holstein, les princesses de Suede et d'Holstein se sont toutes employées auprès du Roi de Suede pour le Comte Bielke, mais inutilement. Ce prince les a toutes refusées et a donné des commissaires à Bielke pour prendre connaissance du traité qu'il a fait avec le Brandebourg dont je rendis compte il y a deux ans à V. M. et particulièrement pour examiner à la rigueur ce qui s'est passé dans la fabrique de la monnaie que Bielke a fait battre en Pommeranie par ordre du Roi de Suede. On pretend qu'il en a fait

battre plus qu'il ne lui était permis et qu'il y a eu de la falsification dans les especes. L'électeur de Saxe s'est aussi plaint de lui et a prétendu qu'il n'est venu à Stockholm que pour obtenir une permission à l'abbé de Polignac de lever des troupes en Pommeranie, on sait ici que l'abbé de Polignac n'a point levé de troupes et que le Comte Bielke n'a jamais songé à lui en faire avoir la permission, cela n'a pas manqué de nuire au Marechal Bielke, un homme qui est en disgrâce, tout lui fait tort. Le Comte Bielke a de la peine à résister à tant de malheurs qui l'accablent à la fois, il a eu deux ou trois blessures assez dangereuses et dont on appréhende les suites.

Tous les contretemps, Sire, ne me sont pas avantageux, le Comte Wacmester qui va encore au delà des sentiments du Comte Oxenstiern contre la France a été fait Marechal de Suede et est un espece de favori, le Comte Bielke est disgracié et Wrede a depuis deux jours un grand rhume qui l'empêche de sortir.

20.

à Stockholm 5 mars 1698.

S.

Je n'ai pas engagé V. M. ni sur l'affaire de Valdenz ni touchant l'alliance au delà de ses

intentions, Oxenstiern qui ne s'attendait pas à un pareil compliment changea de couleur et parut fort consterné, mais malgré cela il me répondit en termes fort honnetes quoique généraux, les trois autres eurent l'air fort riant et fort ouvert.

J'ai vu depuis cela quelques senateurs et j'ai envoyé mon secretaire chez les autres. Je ne puis dire à V. M. avec quel zèle ils ont presque tous répondu, entre autres le grand gouverneur de la ville qui a dit que si la proposition eut été faite durant la regence, l'alliance aurait été bientôt faite, mais qu'apresent le Roi ne les consultait plus, les Comtes de Walersted, de Falkemberg, de Gulembourg ont tous temoigné une grande joie que V. M. voulut bien faire une alliance avec leur maitre, et quelques uns deux on dit des choses fort obligantes pour moi, mais ils ont ayouté qu'ils ne savaient pas si le Roi les assemblerait là dessus, et que s'il ne le faisait point, ils ne laisseraient pas de contribuer autant qu'il leur serait possible pour le succès d'une affaire qui était si avantageuse à la Suede, les Comtes Jean Stembock et Wrede m'avaient deja assuré tous deux de la même chose, Walersted s'est expliqué de ses sentimens d'une manière encore plus forte, mais il a ayouté qu'il n'avait plus de part dans les affaires etrangères, pour ce qui est du Comte Piper qui

est le seul apresent par qui le Roi de Suede se conduit, il a parlé plus decisivement que pas un et plus obligeamment qu'il ne convenait à son naturel, car il a bien voulu répondre à mon secretaire des sentiments du Roi, aussi bien que des siens, il a temoigné qu'il avait toujours trouvé le Roi son maitre dans tous les sentiments à l'égard de V. M. que j'aurais pu desirer, que pour lui en son particulier il était persuadé de l'interet que son maitre avait de rentrer dans les anciennes alliances avec la France et qu'il y contribuerait de tout son pouvoir, j'ai vu ensuite Oxenstiern qui m'a dit que le roi de Suede lui avait ordonné d'examiner les anciens traités faits entre la France et la Suede pour dresser un projet conformement au temps présent et qu'il esperait me rendre réponse au premier jour. Cette declaration fait bien voir que le Roi de Suede a resolu de faire l'alliance et la manière dont Oxenstiern s'est expliqué à moi m'a fait asses connaitre que ce ministre s'est apperçu que toutes choses étaient trop bien disposées ici en faveur de l'alliance pour oser s'y opposer ouvertement.

Piper m'a demandé si je ne voulais pas donner un projet d'articles, mais je n'ai pas jugé à propos de le faire jusqu'à ce que le Roi de Suede m'ait fait dire qu'il souhaitait l'alliance.

..... Cependant, Sire, je vois assés clairement que le Oxenstiern parait si favorable à l'alliance ce n'est que parce qu'il connaît qu'il ne la saurait empêcher ouvertement et qu'il n'ose faire paraître au Roi qu'il y est contraire, mais on peut compter qu'il suscitera toutes les difficultés possibles pour traverser indirectement la conclusion de cette affaire. Je ne vois point jusqu'à cette heure que ce soit l'article du commerce qui me doive faire le plus de peine, quoique je ne doute pas que l'on ne m'en parle, mais le point qui apportera le plus d'obstacle est celui de la religion, non pas qu'on veuille rompre le traité fait à Reyswick, mais on tachera de ne le point nommer.

Les affaires ont pris une nouvelle face depuis que le Roi d'apresent est monté sur la trone et autant que j'en puis juger elles subsisteront en l'état ou elles sont, c'est à dire de ne plus assembler le Senat que pour les affaires de justice, j'y perds beaucoup, car tous les senateurs, comme j'ai mandé souvent, à la réserve de deux, sont tres bien intentionnés pour la France et ne s'amuseront pas a chicaner sur l'article du traité de Ryswick touchant la religion, le Roi de Suede se rapporte donc entierement touchant les affaires etrangères à la chancellerie, Oxenstiern y gagne en ce qu'il

pas contrecarré par les autres sénateurs qui
 s'un certain temps se sont presque toujours
 liés à lui, mais d'un autre côté il y perdra
 que cela ne s'est pas fait pour le favoriser
 l'au contraire il ne peut plus rien faire de
 chef, comme il faisait autrefois et que le roi
 ne veut plus rien écouter que de la
 de la chancellerie en corps, ainsi son crédit
 plus ou moins considérable selon l'opposi-
 tion de la soumission que les autres membres de
 chancellerie auront à ses volontés. Pour ce
 regarde le Roi il n'y est pas mieux qu'à l'or-
 dre, il faut donc présentement rechercher ceux de
 chancellerie et bien plus qu'eux Piper, car
 de ces M^{rs} là ont donné leurs avis au Roi,
 le prince consulte secrètement Piper et c'est lui
 décide de toutes choses.
 qui lui a fait plus de tort, sont les prières et
 remontrances de la Reine mère, le Roi de
 le croit qu'on veut le gouverner et le traiter
 jeune homme, ou bien qu'on le croit injuste
 qu'il a trop maltraité M. Bielke, de sorte qu'il
 examiner toutes choses à la rigueur pour se
 fier et pour soutenir ce qu'il a commencé.

.

à Stockholm 12 mars 1698.

Sire.

.....

On dit que le Roi d'Espagne ne pouvant vivre longtemps sa mort excitera de nouvelles guerres dans toute l'Europe. Hekeren qui avait demandé il y a huit jours pour la troisième fois son audience de congé ne l'a pas eue et reste encore ici, je ne sais si c'est pour peu de temps ou pour tout l'hiver, mais je sais qu'il est fort occupé à repandre de certains bruits qu'il se va former de nouvelles lignes contre V. M. En effet, Sire, dans le temps qu'on cherche à unir les princes protestans, sous prétexte de la religion, on tache de se joindre à l'empereur, sous prétexte de la succession de la couronne d'Espagne, Hekeren a donné part au Comte d'Oxenstern et au Baron Youl que ses maîtres envoyaient le S:r Hop à la cour de Vienne et a fait entendre que c'était pour y prendre des mesures afin d'empêcher que V. M. ne s'emparât de l'Espagne à la mort qu'on croit fort prochaine du Roi qui y règne présent. . .

.....

Cependant, Sire, ni la mauvaise volonté du Comte Oxenstiern, ni les traverses de Hekeren n'ont pu empêcher que la question en ait été décidée, le

Roi de Suede a montré un si grand penchant a s'unir plus etroitement avec V. M., le grand maitre Walested et plusieurs autres senateurs se sont declarés si ouvertement pour l'alliance de la France et sur tout Piper qui est apresent le premier mobile jusques à dire publiquement que la Suede ne devait pas negliger l'honneur que leur faisait un si grand Roi et que l'alliance de la France leur était si avantageuse qu'ils auraient du eux-mêmes la chercher les premiers. Tout cela, Sire, a été si public que le Comte Oxenstiern n'a osé faire paraître ses veritables sentiments et enfin j'ai eu le plaisir que cet ennemi de la France et qui avait engagé le feu Roi il y a dix huit ans à s'unir avec l'empereur et avec les ennemis de Votre Majesté est convenu que la Suede devait faire alliance avec V. M., rien ne peut mieux marquer la diminution du credit de ce ministre.

M:rs de la chancellerie m'ont donc invité samedi dernier d'entrer en conference avec eux et m'ont déclaré qu'ayant fait rapport au Roi leur maitre de ce qui s'était passé entre nous dans la conference précédente, il leur avait temoigné qu'il serait très aisé de renouer les anciennes alliances que ces predecesseurs avaient eues avec V. M. et que si je voulais leur donner un projet ils l'examineraient et me rendraient bientôt réponse.

Je leur ai delivré le projet tel que V. M. me l'a envoyé en y ajoutant seulement l'article touchant la deffense mutuelle dont j'ai fait mention dans ma lettre du 26 fevrier et en changeant le 2:e article que j'ai couché de la sorte.

.....
 Mais, Sire, la grande difficulté sera pour l'enonciation du traité de Ryswick, Guldenstolpe m'a fait dire qu'il se trouvait fort embarrassé parce qu'aussitôt après que le traité de Ryswik fut signé on prit résolution dans la chancellerie de deffendre aux ambassadeurs de Suede en Hollande de souffrir qu'on nommat en quelque acte que ce fut les traités de Ryswick, qu'ainsi c'est proprement un arrêt de l'état contre lequel il n'oserait parler ouvertement ce que j'y ajouterai et que je sais de tres bon endroit, est qu'on croit ici que les princes protestans veulent former des oppositions au quatrieme article du traité de Ryswick et que les Suedois ont peur d'encourir le blame de tout le parti protestant s'ils allaient faire une alliance pour le maintenir, ils apprehendent même que les princes protestants d'Allemagne ne regardent plus le roi de Suede comme leur protecteur et qu'ils n'ayent recours au Roi du Danemark, le Baron Youl affecta de parler toujours avec beaucoup de chaleur de la

religion.

L'homme par qui j'ai su les lettres qu'on a écrites aux ministres suédois dans les cours étrangères est de la chancellerie et en a écrit lui même une partie, c'est une reconnaissance que mon secrétaire a faite depuis peu, qui peut être d'une grande utilité, je n'oserai rien encore mander de plus positif à V. M. que je n'aye mieux reconnu les services que j'en pourrais tirer.

22.

à Stockholm 19 mars 1698.

Sire,

.

Comme Okeiellm est malade et qu'il est demeuré en ville j'ai eu le loisir de sonder ses sentiments, les personnes qui s'en sont entremises ne m'ont rapporté que des choses vagues qui ne m'en ont pas donné bonne opinion, aussi j'ai été informé par Werde qu'Okriellm est toujours aux alliés et toujours dévoué au Comte Oxenstiern et que c'est lui qui a dressé le mémoire qu'Oxenstiern a fait voir, dans lequel on fait un détail de toutes les demandes qu'on prétend que l'on doit faire à la France dans un traité d'alliance et qu'on ne relève que pour en éloigner la conclusion. Le Baron Youl a communiqué en plusieurs

endroits la réponse que l'empereur a rendue aux princes protestans sur les plaintes qu'ils ont fait de l'article du traité de Ryswick, l'empereur pretend que le S:r Snolsky a lui même fait changer l'article du traité qui parle de la restitution du Duché des deux ponts, qu'on lui en a présenté un projet dans lequel on a mis *tam in ecclesiastico quam in Seculari* et qu'il a fait effacer le mot *ecclesiastico*. Cet écrit a fait naître une nouvelle difficulté, on dit que puisque l'empereur accuse déjà la Suede du tort qui a été fait à leur religion, il ne serait pas prudent à eux de se detacher des princes protestants et de faire des traités pour garantir des articles dont leurs confrères se plaignent. Le grand maitre et Wrede à qui j'ai parlé de cette chicane qu'on me veut faire la trouvent sans fondement et m'on dit l'un et l'autre que si le Roi les consulte là dessus ils diront hautement leurs sentiments. Le grand maitre qui part demain matin pour aller trouver le Roi à Conkgsor m'a permis de lui dire par manière d'avis qu'il a decouvert les intrigues qu'on fait ici à Stokholm pour traverser par de mauvaises chicanes une alliance qu'il a déclaré vouloir faire, une chose comme celle là en passant est tres capable de prevenir le Roi de Suede, je ferai aussi agir auprès de Walersted et de Piper.

à Stockholm 26 mars 1698.

Sire.

.....

J'ai parlé au Baron Youl conformément aux ordres de V. M. touchant la proposition qu'il fait ici de prendre des mesures pour la sureté de la Religion lutheriene, il en a été embarrassé, neanmoins, comme il est homme d'esprit, il s'est asses bien caché et m'a dit que ce n'était qu'une bagatelle qui ne meritait pas une lettre et que cette affaire en demeurerait là. Je ne crois pas qu'on doive se reposer là dessus, le Baron Youl ne me parle de la sorte que parce qu'on lui a répondu qu'il fallait, avant que de prendre aucune resolution là dessus, sonder les sentiments des princes protestants et voir ce qui se passeraient à Ratisbonne et qu'il juge que cette réponse est plutôt une defaite qu'un dessein d'entrer dans aucune liaison sur ce sujet, car pour ce qui est de l'intention de la cour de Danemark, on en peut guere douter puisqu'après avoir déclaré au S:r Bort que le Baron Youl avait fait proposer sans ordres et que je verrai qu'il changerait de conduite après ce qu'on lui allait ecrire, il n'a pas laissé après cela de demander une conference dans laquelle il a proposé tout de nouveau de s'unir avec la Suede

pour la sureté de la religion, sur quoi on lui a rendu la réponse dont je viens de faire mention.

.....

Il n'est rien de plus nécessaire pour le service de V. M. que de s'expliquer, comme elle me l'ordonne que les princes protestants d'Allemagne n'ont rien à craindre de V. M. pour leur religion, je m'en était déjà fait entendre, mais je n'osais le faire si positivement sans ordre. Cette déclaration que j'ai faite dans les entretiens particuliers et comme par hasard a déjà produit un bon effet, quelques sénateurs aussi bien que Polus m'ont témoigné que cela les mettait fort en repos, mais ce dernier m'a demandé, si l'on ne pourrait pas, pour plus grande sureté, inserer dans quelque article que les affaires touchant la religion demeureraient dans l'empire *in statu quo*. Je lui ai répondu que V. M. n'a jamais pu prévoir qu'on eut la moindre apprehension là dessus, et qu'ainsi elle n'avait pu me donner aucun ordre et que sans cela je n'oserais mettre des clauses particulieres de cette nature là, que je pourrais cependant bien l'assurer que s'était l'intention de V. M.

.....

Le C:te Oxenstiern étant revenu de la campagne samedi dernier, j'allais le lendemain le voir et l'informais de ce que V. M. m'a fait l'honneur de

me mander touchant le Duché de Weldentz. Il me répondit que Palmquist en avait déjà rendu compte, cependant il me fit de grands remerciements et ensuite il me temoigna qu'il ne savait pas si le Roi de Suede pourrait faire encore une prière à V. M. et me demanda si je croyait qu'elle voulut bien entrer dans les interets de son maitre au sujet du sequestre dans lequel l'empereur a dessein de mettre Weldenz et la petite pierre, au lieu de lui répondre precisement à cette question particulière, j'ai répondu en général et j'ai pris cette occasion de lui dire que je voyais bien qu'il était temps que V. M. et le Roi de Suede s'unissent ensemble pour soutenir une seconde fois la liberté germanique que l'empereur voulait opprimer aussi bien que Ferdinand 2. aurait voulu faire. Le Comte Oxenstiern n'a pu s'empêcher d'en convenir, il a même rencheri par dessus et m'a dit qu'on ne s'appercevait que trop en Suede des desseins de l'empereur, que la maison d'Autriche conserve toujours le dessein de se rendre maitre de l'Allemagne, que cet empereur cy n'a pas toutes les qualités nécessaires pour en venir à bout, mais qu'on devait faire attention en France, comme ils faisaient ici sur le Roi des Romains, qu'il a de grandes qualités et une ambition demesurée, qu'il

paraît aimer la guerre et que si l'empereur venait à mourir on aurait fort à craindre des entreprises de ce jeune prince. J'ai été très étonné de l'entendre parler de la sorte Je n'ai point perdu mon temps pendant que le Roi de Suède a été à la revue et j'ai fait toutes les diligences qui ont dépendu de moi pour l'éclaircissement des difficultés qu'on me veut faire. J'ai vu Polus qui a eu l'honnêteté de relire en particulier avec moi le projet que j'ai donné. Il m'a dit qu'on pourrait ajouter quelques articles qui n'étaient pas de conséquence, il m'a parlé en général du commerce des vaisseaux qu'on leur a confisqués, des subsides, mais le point sur lequel il a le plus appuyé est celui de la nomination du traité de Ryswick, cependant il m'a dit qu'il ne croyait pas que cela reçut de grandes difficultés et qu'on trouverait des expédients pour faire ce que V. M. souhaite et sauver leur honneur. J'ai fait parler à Walersted qui ne m'a pas voulu voir et qui a dit à mon secrétaire qu'il en demanderait la permission au Roi, qu'en attendant il me priait de croire que je n'avais pas un meilleur ami que lui et qu'il me le témoignera en toutes occasions. J'ai parlé au Comte de Falkenberg qui est un très galant homme, ami intime de Walersted et de Piper, il n'approuve point de tout

les difficultés que forment Mrs de la chancellerie et m'a assuré qu'il dirait nettement son sentiment si le Roi de Suede consultait quelques senateurs, et que si le Roi ne le faisait pas, il trouverait toujours moyen d'en parler en sa presence, mais surtout il m'a promis de bien informer M. Jessen de ce qui est le plus essentiel, je n'ai trouvé personne ni si intéressé ni si opiniâtre que Guldenstolpe, je n'ai pu encore demeller si c'est comme il le dit pour me donner avis en amis des difficultés qu'on me fera, où s'il est persuadé lui même de ses difficultés, je vois plus d'apparence au dernier, car il est très entêté de sa Religion et ne m'en parle jamais qu'avec vehemence, neanmoins je ne veux rien donner de positif jusqu'au que je sois mieux éclairci.

Je ne puis dire à V. M. que j'ai entierement gagné Okrielm, mais je l'ai fort radouci; je me suis avisé que la difficulté qu'on fait de nommer le traité de Ryswick, le regardant pour ainsi dire comme une chose odieuse, ne pouvait que faire grand tort à Lillierot de qui l'on est pas content et qu'on fait venir ici, et j'ai songé que rien ne pourra mieux le disculper et faire cesser les plaintes qu'on fait contre lui que de confirmer ce traité avant qu'il soit arrivé, j'ai trouvé moyen de faire faire ses réflexions à Oliekrantz, il en a été touché

et m'est venu voir et après un long entretient il s'est chargé de parler à Okrielm, ce qu'il avait toujours refusé de faire, disant qu'il avait peu de commerce avec lui quoiqu'il le gouverne absolument, j'ai fait plus, Sire, et je supplie très humblement V. M. de ne le pas trouver mauvais, j'ai prié Oliuerskrantz de temoigner à Okrielm que comme c'est lui qui doit dresser le traité, et qu'on reconnait ordinairement la peine qu'il prend en ces occasions, V. M. sera bien aisé de profiter de celle ci pour lui donner des marques de sa bienveillance, Oliuerskrantz a bien voulu se charger de cette proposition et l'a faite, il m'est venu dire qu'elle n'a pas été mal reçue, mon secretaire a été depuis voir Okrielm à qui il n'a point parlé de present comme j'étais convenu avec Oliuerskrantz qu'il ne le fairait pas, il lui a fait seulement des compliments en général auxquels Okrielm a fort bien répondu, je ne pensa pas, Sire, que l'augmentation qu'on sera obligé de faire au present ordinaire aille à mille écus et je suis persuadé que quand elle irait au triple, il n'y aurait rien de mieux employé.

Ce n'est pas d'aujourd'hui, c'est depuis que je suis à Stokholm que j'ai eu l'honneur de mander à V. M. de quelle importance il était de gagner cette homme là et je n'avais pu parvenir

jusqu'à cette heure à trouver quelqu'un asses de ses confidens pour lui faire offrir de l'argent, et quand V. M. estimerait que l'alliance de la Suede ne merite pas qu'elle fasse depense d'une pistole et aussi quand il serait vrai (comme il est en effet) que l'alliance se fairait sans cela quoiqu'avec beaucoup plus de peine, je croirai avoir toujours beaucoup fait de m'être servi de cette occasion pour lui faire recevoir ce petit present et être en état de lui en offrir d'autres à l'avenir si le service de V. M. le demande, car c'est un homme de beaucoup d'esprit et qui dresse tous les écrits de la chancellerie et qui m'a souvent bien fait du mal par là. J'ai decouvert, Sire, qu'il y a quelque brouillerie à la cour de Suede touchant le Duc d'Holstein, sans avoir pu penetrer ce que c'est, la femme de chambre de la princesse qui a conduit toute l'intrigue de son mariage est desolée et a dit à une personne de ses amies que tous les senateurs abandonnaient le Duc d'Holstein, qu'il n'y avait que le Comte Oxenstiern qui soutenait ses intérêts, mais que quand il en voulait parler, le roi le renvoyait comme il fairait d'un enfant.

La Reine et les princesses ses filles, la duchesse et la princesse de Holstein sont allées di-

ner à Rosesberg chez le C:te Oxenstiern pendant l'absence du Roi pour le prier de faire quelque chose auprès de ce prince, Le Comte Oxenstiern l'a refusé, ne se trouvant plus assez accrédité pour se charger de pareilles commissions, toutes brouilleries peuvent rompre le mariage, on dit déjà qu'il ne le fera pas cette fois ci, mais aussi ces petits differents peuvent se racommoder et peut être que la presence du Duc Holstein y remediera. Je tacherai d'en être informé.

Je crois que V. M. est informée du mauvais état où sont les affaires de l'electeur de Saxe en Pologne, le Comte Charles Legenouft, qu'on a pas voulu reconnaître ici avec aucun caractère, y demeure toujours avec un grand train et entretient une correspondance en Pologne pour les nouvelles, car pour ce qui est des affaires, il ne paraît pas que ce prince en ait en Suede.

24.

à Stockholm 2 avril 1698.

Sire.

.
 J'ai déjà eu l'honneur de mander à V. M. que comme je savais qu'on cherchait de tout côté à former de nouvelles ligue contre V. M., que l'envoyé de Brandebourg a parlé aux ministres

Suedois touchant la Religion, et que le Baron Youl ne cesse point de les presser là dessus jusques là qu'ils sont convenus de sonder les sentiments des princes d'Allemagne et de voir ce qui se passerait à Ratisbonne, j'ai cru que plus j'attendrais a parler de l'alliance, plus j'y trouverais d'obstacles, ainsi je me suis servi de l'occasion qui s'est présentée, suivant les conseils de mes amis et surtout celui de Guldenstolpe. Le Roi de Suède vient tout nouvellement de faire une course et bien plus périlleuse et avec plus de vitesse que ne faisait le feu Roi, son père, car à cette heure que tout est glacé en Suède, qu'on ne voyage qu'en traîneaux, que non seulement les lacs, mais les grands chemins sont unis comme une glace de miroir, il a voulu absolument aller à cheval et a fait vingt quatre lieues de ce pays, qui en valent bien soixante de France, en douze heures; personne ne l'a pu suivre, heureusement un Sparre l'attendait sur le chemin et quoique le Roi en fort peu de temps l'eut devancé d'un quart de lieue, il a été le premier qui a trouvé le Roi tombé dans la neige sous son cheval, le cheval si las qu'il ne pouvait se relever et le Roi presque évanoui et ne pouvant se dépêtrer de dessous le cheval. Cependant aussitôt que Sparre l'a relevé il s'est remis sur son même Cheval et a continué

sa course; il est jeune et croit par là montrer beaucoup de force et de vigueur et c'est ce qu'il souhaite que l'on croie.

Et pour obéir au commandement de V. M., qui m'ordonne de lui mander les détails des actions de ce prince, j'aurai l'honneur d'ajouter à ce que j'en ai déjà écrit ce que j'ai pu savoir par les personnes qui s'approchent de plus près qui sont de mes amis, car pour lui il ne se communique pas ou fort peu, et depuis qu'il est sur le trône, pas un ministre étranger ne le peut aborder que par des audiences en forme. Ce prince a témoigné avoir beaucoup d'esprit et de jugement pendant tout le cours de la tutelle, aimant à parler d'affaires et en parlant bien, il semble à cette heure que ce soit un autre homme, à peine aucun sénateur lui peut il arracher une parole, il écoute tout ce qu'on lui dit, mais il ne répond pas un mot; il est à croire qu'on lui veut inspirer quelque défiance de lui même; Le Roi son père en avait naturellement et avec raison, car il avait peine à comprendre les choses les plus simples, celui ci n'est pas de même, il a de l'esprit, mais j'appréhende que son esprit ne serve à l'empêcher de parler des affaires dont il n'a pas une entière connaissance, et s'il continue de sorte il est à craindre que cela ne tourne en

habitude qu'il ne surmontera pas aisement dans la suite; il est ferme dans les résolutions et puisque V. M. me commande de ne lui rien cacher, on peut dire qu'il est opiniâtre, et que même c'est asses qu'on lui propose une chose pour lui faire faire le contraire, surtout quand c'est des personnes qu'il croit qu'ils le veulent gouverner. Il y a encore beaucoup d'enfance dans son fait et beaucoup d'humeur, il souhaite d'être marqué de la petite verole et d'avoir le teint plus brun et paraître moins effeminé; il lui est arrivé plus d'une fois depuis qu'il est Roi, de casser les vitres de sa chambre, de jeter des gueridons, des chandeliers d'argent et autres objets par les fenestres; on dit qu'il a trois ou quatre paires de pistolets dans sa chambre et qu'il tire souvent dans des ornements de sculpture, il a fait même quelque fois jeter son bonnet en l'air par son page pour voir s'il l'attraperait d'une balle seule.

J'ai appris depuis deux jours une chose asses particulière de lui, dans ce dernier voyage qu'il a fait, étant arrivé à Gongsor, on lui presenta deux gobelets comme on fait toujours, l'un plein de vin, l'autre plein de bierre, il prit par mégarde celui où il y avait du vin, mais dès qu'il en eut tâté, il rendit le gobelet et dit: ah! mon dieu qu'est ce que je fais! Un Gentil-homme qui était

présent lui demanda ce que c'était, il lui dit, j'ai bu du vin et j'ai fait résolution de n'en boire jamais, c'est celui à qui il a fait cette réponse qui me l'a rapporté, mais comme il est sujet à ne pas dire toujours la vérité, je m'eclaircirai encore de ce fait là. On voudrait bien qu'il s'attachât à quelque personne de mérite pour se polir un peu l'esprit et les manières, mais jusqu'à cette heure il n'y a point temoigné de penchant, on s'est imaginé qu'il serait plutôt debauché, mais on a put s'appercevoir d'aucune chose, quoiqu'il ne manque pas de personnes qui fassent des avances, je sais même qu'il a regardé avec indignation une fille de qualité qui l'agaçait un peu trop effrontement.

Quand quelqu'un est condamné à une peine, il demande ordinairement comment le Roi son père l'aurait fait châtier et lorsqu'on lui dit qu'il l'aurait fait passer trois fois par les baguettes, il ordonne qu'on le fasse passer quatre, et quand il est question de récompenser quelqu'un, il demande ce que son père aurait donné et si on lui dit dix ducats, il commande qu'on en donne quarante, ainsi il augmente toujours; mais on a remarqué qu'il augmente peu les châtimens et qu'il quadruple les recompenses; quand il est en particulier il est gai et emporté dans l'excès, il frappe l'un, arrache la perruque de l'autre, bien souvent

il lutte avec eux à qui se jettera par terre, mais quand il est en public et avec les sénateurs il est sérieux et sévère. Ces M:rs entraient dans la chambre du feu Roi sans demander et lorsqu'ils y étaient, ils s'entretenaient librement et assés haut, non seulement ils n'y entrent plus à cette heure sans permission, mais quand ils y sont ils se tiennent dans un respect et dans un silence qu'ils n'interrompent que pour se dire quelques mots à l'oreille.

Le procès qu'il fait faire au Comte Bielke marque asses sa sévérité, ce sénateur ayant été obligé depuis qu'on le poursuit de la part du Roi de lui présenter une requête pour un procès qu'il a contre des particuliers, ce prince prit une plume et effaça lui même les titres de Comte, de Sénateur, de Maréchal de Suède et de gouverneur de Pommeranie et ne laissa que Nils Bielke; on lui representa il y a quelques jours qu'il ne témoignait aucune consideration pour la reine, sa grand mère, et qu'elle en était fort affligée, il répondit qu'elle avait fait mourir la reine sa mère par le mauvais traitement qu'elle lui a fait. Je dois ajouter en passant que cela est vrai. La Duchesse de Beueren qui est de la maison de Hesse, veuve d'un prince de Lunebourg, qui est venue ici pour quelques affaires, étant arrivée dans le

temps que le Roi de Suede était à cette revue, la reine l'a prié de souper et a fait assoir la princesse de Holstein au dessus de la princesse de Beueren, tout le monde en a été scandalisé et même la Duchesse d'Holstein ne voulait pas que sa fille prit cette place. Le Roi l'ayant su à son retour en a été tres fâché et a dit que la reine sa grand mère avait toujours donné des préférences à ceux de la maison d'Holstein sur ses parents, que le Roi son père l'avait souffert, mais que pour lui il ne le souffrirait pas, et dès le lendemain il alla trouver la Duchesse de Beueren pour lui faire des excuses et lui dire que s'il avait été présent, cela ne se serait pas passé de la sorte, qu'il le réparerait au premier jour et lui ferait rendre ce qui lui était dû. V. M. peut voir qu'il y a beaucoup de choses opposées dans l'humeur et dans la conduite de ce prince, mais ce qu'il y a de bon l'emporte de beaucoup et s'il y a quelque chose à redire il semble que cela ne vienne pas d'un reste d'enfance et d'une mauvaise education, car du reste il a de l'ambition, n'a que de grandes vues, de grands desseins, n'est touché que des grandes actions, a une noble ambition de les vouloir imiter, et comme les histoires ne nous représentent aucun prince qui ait rien fait d'approchant de tout ce que l'Europe voit et ad-

mire dans V. M. et que la posterité aura peine à croire, le Roi de Suède écoute avec plaisir tout ce qu'on lui rapporte de V. M. ; c'est assés qu'on lui dise que V. M. fait telle et telle chose pour lui donner envie de l'imiter, il n'a jamais demandé ce que dit ou ce que fait un autre prince de l'Europe, mais il veut toujours savoir ce que V. M. fait, et demande à ceux à qui il se fie le plus ce qu'elle fairait en pareille occasion et aussitôt il le fait.

Ce prince a été tres content des marques d'amitié que V. M. lui a donnée en toutes occasions et rien ne lui peut faire un plaisir plus sensible que s'il lui revient que V. M. ait temoigné quelque estime de lui et qu'elle en ait dit du bien

.....

Je reporterai même ce qu'il a dit de moi, si je ne craignais que V. M. ne crut que je cherchasse à me rendre de bons offices, mais quoiqu'il en soit cette audience a fait plus d'effet que je n'aurais souhaité, car au sortir de là il demanda à M:rs de la chancellerie le contreprojet qu'ils me devaient donner, sur ce qu'ils lui dirent qu'il n'était pas prest, il leur fit une severe reprimande et leur ordonna de s'assembler dès le lendemain à six heures du matin pour y travailler.

Ces M^{rs} me prièrent hier de me trouver à six heures du soir à la chancellerie, ils me lurent le contreprojet qu'ils ont fait et me le delivrerent ensuite.
 J'ai eu l'honneur de mander il y a quelque temps à V. M. que j'avais trouvé accès auprès de Piper qui s'était chargé de ce memoire de V. M. et que j'esperais qu'il en fairait un bon usage, je fut fort surpris avant hier et fort aise lorsque la personne desinteressée me demanda à qui j'avais donné copie de la memoire, qu'il l'avait vu dans le cabinet du Roi qui le lit actuellement. J'en ai eu bien de la joie, car cela fuit voir non seulement que Piper est bien intentionné, mais qu'il faut qu'il voie son maitre bien porté pour la France puisqu'il veut bien qu'il sache cette correspondance qu'il a avec moi.

Je sai, Sire, que le Roi de Suede fait solliciter pour un vaisseau nouvellement prit, nommé la princesse Royale, si V. M. le fait relacher, je la supplie tres humblement que j'en sache le premier des nouvelles pour le faire valoir à cet homme de la chancellerie qui s'est engagé depuis peu avec mon secretaire et qui a part dans ce vaisseau. Cet homme là sera d'un grand secours pour le service de V. M. et je n'en ai pu trouver un tel depuis que je suis ici. Le projet que les com-

missaires m'ont donnés ne fut arrêté et écrit dans la chancellerie que hier à midi et à deux heures il donna à mon secretaire l'extrait des principaux points tels qu'ils me furent lus par après. . . .

25.

à Stockholm le 9 avril 1698.

Sire.

.....
 Mais le Comte Oxenstiern qui avait fait mettre le 5 article comme une pierre d'achopement a voulu s'en servir pour traverser cette alliance, ou du moins pour l'éloigner autant qu'il pourrait et là dessus il s'est déclaré hautement, ce qu'il n'avait osé faire jusqu'à cette heure. Il a ordonné à Okrielm de faire un écrit dans lequel il rapportat tous les sujets de plainte que la Suede pouvait avoir eu à la conclusion des traités de paix pour le rapporter dans la chancellerie et pour le faire voir au Roi de Suede. Sa femme et les amis disent publiquement que la Suede va se perdre, que ceux qui font cette alliance en répondront un jour, qu'Oxenstiern fera voir un écrit qui le justifiera, Le Comte de Dona, envoyé de Brandebourg est un des plus dechainés, Staremborg tache aussi de la rompre, mais sous main et honnettement.

Outre cela, Sire, il arrive tous les jours des lettres du ministres Suedois qui sont au dehors et qui n'écrivent que ce que le Comte Oxenstiern souhaite, ils mandent tous qu'on prend grand ombrage dans les cours où ils sont de l'alliance, qu'on sait qui se negocie ici avec V. M. Toutes ces traverses, Sire, m'ont obligé de redoubler mes diligences. J'ai parlé à un des commis de Piper pour l'avertir de ce qui se passe et le prier que je le puisse entretenir ou lui envoyer mon secretaire, il m'a fait répondre que comme il n'était point dans la chancellerie pour les affaires étrangères, il n'osait me parler ni à mon secretaire, qu'il s'était déjà rendu suspect et qu'il fallait qu'il se menageat à cause de la grande jalousie que tout le monde avait contre lui, mais que je ne me misse point en peine, que le Roi ne se laisserait point seduire et qu'il pouvait m'assurer que lui en son particulier empecherait bien qu'on ne trompat le roi son maitre.

J'ai fait parler à Polus et à Berghenhielm, ils m'ont fait dire tous deux que les sept articles ayoutés n'arreteraient point le traité, cependant je conçois asses l'intention du Comte Oxenstiern, il veut faire voir cet escrit pour tacher d'inspirer au Roi de Suede les mêmes sentiments qu'il avait inspiré à son père, ou du moins (puisque selon

toutes les apparences il ne doit pas esperer d'y
 reussir) il croit justifier par là sa conduite; je me
 trouverais embarrassé sur ce que j'aurais a faire,
 si je ne reponds pas, il pretendra que je serai
 convenu qu'il a raison; si je reponds, je ne le
 puis faire sans dire bien des choses qui pourront
 aigrir, outre que je prendrais le change et qu'au
 lieu d'avancer le traité d'alliance j'entrerais dans
 des contestations qui ne finiraient pas sitôt, ce
 qui m'a obligé de prendre des mesures pour de-
 tourner, si je puis, Oxenstiern de poursuivre ce
 dessein là, mais s'il le fait je chercherai un mi-
 lieu pour ne point tomber dans aucune des deux
 extremités que je viens de dire, en tout cas, heu-
 reusement le Roi de Suede a le memoire que V.
 M. m'a envoyé, fera voir si clairement la verité
 du fait qu'il est a croire qu'il ne se laissera point
 abuser par tout ce que Oxenstiern pourrait sup-
 poser. Je sais même que ce prince presse fort
 ceux de la chancellerie de finir cette affaire avec
 moi, mais ils sont si occupés dans la commission
 contre le Comte Bielke qu'ils ne peuvent guere
 avancer plus qu'ils font.
 La 2:e difficulté qui me
 fait le plus de peine est le mot *d'un commun con-*
sentement: je n'ai eu aucune connaissance de ce

qui s'est passé à Ryswick, je n'ai pas même vu les traités, mais j'ai oui dire que tous les princes de l'empire ont consenti au traité et l'ont ratifié. En ce cas les Suedois entendront ce qu'ils voudront par cette clause, elle ne pourra jamais être interprétée dans son sens naturel que selon l'intention de V. M.

Il me semble que ce qui est de plus essentiel dans cette alliance est de degager la Suede du parti des alliés et de la remettre dans les anciens et veritables intérêts. C'est un mouvement qui me parait violent, ainsi je crois qu'il est du service de V. M. de le faciliter autant qu'on pourra, toutes les conjonctures seront tournées contre moi, la tutelle finie, le Senat point consulté, Oxenstiern quoique sans credit ayant la direction des affaires, Okrielm obeissant aveuglement à ses sentiments, et ce que je n'ai decouvert que d'aujourd'hui, Oliverkraus contre l'alliance qui est pourtant le seul que le Comte Piper consulte sur les affaires etrangeres dont il n'a aucune connaissance.

On me vient donc d'assurer que Oliuerskraus a dit qu'il ne voyait pas pourquoi on voulait faire alliance avec la France, qu'elle ne servirait qu'à assurer à V. M. ses nouvelles et grandes conquêtes et a le rendre trop puissant. Que la Suede de

son côté n'y gagnait rien, tout ce qu'elle a dans l'empire étant suffisamment garanti par les traités de Westphalie, et autres choses semblables, je vérifierai encore mieux cet avis qu'on m'a donné.

..... On attend à tout moment des nouvelles que le Duc d'Holstin aura passé la mer, mais on en a encore rien appris, il apporte cent mille écus en ducats, c'est le moyen de bien avancer ses affaires ici; Le Comte Dona a dit à un de ses amis que le Comte Bengt Oxenstiern faisait trainer la négociation de l'alliance, jusqu'à ce que ce prince fut arrivé et qu'il espérait de la faire rompre par son moyen, mais personne ne croit que ce prince puisse avoir ce crédit là et pour moi je ne vois pas l'intérêt qu'il aurait à le faire, à moins qu'un aveugle dévouement au Comte Oxenstiern ne l'y engage.

26.

à Stockholm 16 avril 1698.

Sire.

Depuis le dernier ordinaire j'ai fait toutes les diligences possibles pour empêcher le mauvais effet des intentions du C:te Oxenstiern qui fait dresser des mémoires par Okrielm de tous les prétendus sujets de plaintes que la Suede peut

avoir contre la France, j'en ai fait parler à trois ou quatre sénateurs et à des personnes de la chancellerie, ils s'en sont moqués et m'ont fait dire que M. le Comte Oxenstiern ne gagnerait rien par là, il était important d'en instruire le Comte Piper et ce n'a pas été une chose peu difficile de trouver des personnes qui eussent asses d'accès auprès de lui pour pouvoir l'entretenir de ces sortes d'affaires sans qu'il le trouva mauvais, et asses d'amitié pour moi pour oser le charger de le faire. Cependant, Sire, j'en ai trouvé deux, l'un est celui que V. M a gratifié depuis, l'autre est la personne desinteressée, comme etant homme de plus de consequence. Il lui a dit que le Roi connaissait bien M. le Comte Oxenstiern et qu'il n'ignorait pas son animosité contre la France, que s'il allait chercher tout ce qui s'est passé à la conclusion de la paix de Nimégue dans la vue d'aigrir l'esprit du Roi de Suede, il le trompait fort et que s'il osait le faire, le Roi lui laverait bien la tête, qu'il souhaitait seulement que M. le Comte Oxenstiern apportat un pareil écrit, que ce prince était prevenu là dessus, et que s'il ne l'était pas, il se chargeait de le prevenir, il a aussi ayouté que quoiqu'il ne put me voir, il me rendrait pour le moins autant de services que s'il me voyait.

Je ne puis demander d'assurances plus positives que celle là, aussi je n'ai songé de depuis qu'à presser les commissaires. Je sais que la Comtesse Oxenstiern s'est plainte à ses amis que le Comte Oxenstiern n'avait jamais pu détourner le Roi de cette alliance et que ce prince la voulait absolument conclure.
 Il me paraît, Sire, que ces M:rs ci se repentent de s'être engagés insensiblement à moi a ne point demander des subsides à l'avenir, ils ont laissé échapper quelques paroles sur ce sujet, auxquelles j'ai répondu de sorte qu'ils ont eu honte de s'expliquer plus nettement après ce qu'ils m'ont dit ci devant, aussi je puis assurer V. M. que cela ne fera aucun sujet de reproche ni de plainte, comme il arriva lorsqu'on leur retrancha les subsides.

Le Comte Dona continue de traverser cette alliance autant qu'il lui est possible, et le fait d'une manière peu honnête et sans aucun ménagement, allant dans toutes les maisons où il croit pouvoir être écouté et se déchainant contre cette alliance, le Baron Youl m'a demandé s'il n'y aurait pas moyen de faire en sorte que le ministre de V. M. qui ira à la Cour de Brandebourg eût ordre de faire connaître à ceux à qui il pourra se fier que le Comte Dona est bien moins mi-

nistre de M:r L'electeur de Brandebourg que agent du Comte Oxenstiern, je lui ai répondu que je ne savais pas si V. M. trouvait bon que ses ministres se melassent de ces sortes de choses. Le Baron Youl m'a dit que pour eux ils l'avaient déjà fait entendre à la cour de Brandebourg et qu'on avait ordonné à ce ministre qui y est envoyé de faire ce qu'il pourra pour faire rappeler le Comte Dona.

.....

27.

à Stockholm 27 avril 1698.

Sire.

.....

Le Comte Oxenstiern s'est opiniâtré là dessus et s'est expliqué à la chancellerie, qu'il ne pouvait s'empêcher de faire voir les mauvais traitements que le feu Roi de Suede avait reçu de la France, il a représenté à Olierskranz qu'il était de son intérêt puisqu'il était Ambassadeur à Nimègue avec lui de dresser un écrit dans lequel on s'expliquerait tous ses sujets de plainte, Olierskrans et Okrielm qui y étaient secretaires de l'ambassade de Suede ont donc travaillé depuis quinze jours à ramasser tout ce qu'ils pu pour en former un memoire. La Comtesse Oxenstiern s'en est rejouie publiquement chez elle, elle a dit à

sa table que son mari avait enfin trouvé moyen d'empêcher l'alliance de la France, qu'il faisait faire un écrit pour prouver combien elle avait été dommageable à la Suède, et cela s'est tellement répandu que je n'en ai pas eu une médiocre inquiétude, j'ai même soupçonné que Olieurskraus n'eût parlé à Piper sur ce sujet, car ce sénateur que j'avais prevenu et qui avait assuré quelques jours auparavant que si le Comte Oxenstiern portait un tel écrit au Roi il en serait mal reçu, avait tenu quelques discours qui ne me paraissant pas si formels m'avaient bien mis en peine, outre cela, Sire, cet homme de la chancellerie m'a averti que Lillierot a écrit qu'on était fort allarmé en Hollande de l'alliance qui se traitait ici entre V. M. et le Roi de Suède, que ce ministre a rapporté et même appuyé les raisons que le pensionnaire Hensius lui avait allégué par lesquelles la Suède ne devait pas faire d'alliance avec V. M.; ce même homme m'a aussi appris que Lillierot ayant mandé que les états généraux souhaitaient fort qu'on ajouta à l'acte qu'on a donné à Heckeren de confirmation des traités qui subsistent entre la Suède et la Hollande un article de garantie du traité de Ryswick et que l'Angleterre avait dessein de demander la même chose, sur cela, dis je, on a donné

ordre à Lillierot de demeurer encore à la Haye quoiqu'il eut déjà pris congé des états généraux, d'écouter les propositions qui lui seraient faites et d'en rendre compte ensuite de quoi on lui enverrait des instructions, tout cela, Sire, m'a fort allarmé et m'a fait passer de mechantes heures; j'ai eu peur que le Comte Oxenstiern en éloignant la réponse qu'on me devait rendre ne donna lieu aux Hollandais et aux Anglais d'avancer leurs traités et peut être de me prevenir, joint à cela que je trouvais tres facheux d'être exposé à tout ce que ceux de la maison du Comte Oxenstiern publiaient par la ville, et surtout qu'on accrochat cette affaire sur des pretentes aussi injustes et aussi injurieux que ceux dont on se servait, cela m'a obligé de redoubler mes soins.

J'ai envoyé chez Piper cette personne à qui il explique librement ses sentiments, ne croyant point que j'aie aucune correspondance avec lui, cet homme lui a dit tout ce que je souhaitais des traverses du Comte Oxenstiern, des vues qu'il a la dedans et des discours de sa femme, comme en ayant oui parler en ville. Piper lui a répondu que le Comte Oxenstiern avait des raisons bien pressantes d'être dans le parti des alliés et pour empecher l'alliance; que sa femme avait reçu depuis peu des presens tres considerables du Roi

d'Angleterre et du Duc d'Holstein, qu'elle en attendait encore à l'arrivée de ce Duc et qu'elle appréhendait de ne les point recevoir s'il trouvait que l'alliance fut conclue avec la France, que s'était pour cela qu'il apportait tant de délais, que pour lui il n'osait point presser cette affaire avec tant de chaleur par ce qu'on l'accusait déjà de trop de partialité pour V. M. et que si après l'alliance faite on était point content de la France, on s'en prendrait à lui et on le recréditerait auprès du Roi, son maître, qu'ainsi il était obligé d'user de grandes précautions, mais que l'affaire se faisait néanmoins malgré Oxenstiern. La femme de Piper est survenue là dessus et son mari s'étant retiré, elle a fait quelques reproches à cet homme qui faisait semblant de n'être point dans mes intérêts, elle lui a dit qu'elle et son mari m'avaient bien des obligations, qu'il n'y a sorte de civilité et d'honnêteté que je leur témoignasse, que son mari lui avait dit que l'alliance se faisait, qu'il saurait bien en venir à bout, mais qu'il ne voulait point découvrir si fort ses sentiments. J'ai envoyé mon secrétaire chez Polus et chez Berghenhielm, ce sont deux personnes d'honneur et de probité, ils ont témoigné l'un et l'autre que quoiqu'on tâchât d'éloigner la conclusion de cette affaire, ce n'était point cela qui

eut empêché qu'on ne m'eût pas rendu réponse, mais que les commissions dont le Roi les avait chargés et particulièrement celle du comte Bielke, à laquelle ils avaient ordre de travailler sans relâche, les avait empêchés

. J'ai parlé moi même avant hier au Comte Guldenstolpe, il m'a appris que le Comte Oxenstiern avait lu la veille à la chancellerie cet écrit dressé par Okrielm sur les memoires d'Olieurskrans, qu'ils avaient tous temoignés que ce memoire ne faisait rien à l'affaire dont il s'agissait, qu'il ne servirait qu'à exciter des contestations; en un mot, il m'a assuré qu'il avait été résolu qu'on ne le lirait point

Le Comte Guldenstolpe commence à se ressentir de s'être mis mal avec Piper pendant la tutelle, le Roi de Suede vient de lui oter les trois mille écus d'appointements qu'il avait eu comme son gouverneur et qu'il lui avait laissé, et pour faire voir que ce n'est point par epargne, mais pour les lui oter, le Roi de Suede les a donné à un autre, on ne doute pas que ce ne soit Piper qui lui a attiré cette disgrâce

. Sire, depuis ma lettre écrite voyant qu'il était trois heures après midi et que je n'avais aucune nouvelle de la chancellerie, j'ai envoyé

chez un des commissaires pour tacher d'être informé de l'état ou était notre affaire de l'alliance; il m'a fait dire que quelque mauvaise volonté qu'eussent de certaines personnes, on n'aurait pas tant trainé à me rendre réponse, s'ils n'étaient effectivement surchargés d'affaires, mais qu'il pouvat bien me faire dire en confiance qu'ils avaient été assemblés ce matin pendant trois heures dans la chambre du Roi à traiter cette affaire et que le Roi de Suede y était entierement porté, aussi bien que tous ceux qui y avaient été appelés et que pour lui il ne voyait pas qu'il y eut dorénavant beaucoup de choses qui pussent empêcher que l'alliance ne fut signée, cela me fait croire qu'ils ont résolu de se relacher après quelques contestations sur la restriction qu'ils veulent mettre à la garantie du traité de l'empire. Mais j'aprehende aussi qu'ils ne s'imaginent que je n'insisterai pas de mon côté à vouloir qu'ils garantissent généralement tous les traités et que je serai content pourvu qu'ils le fassent à l'égard de celui de l'empire sans aucune réserve

.

À Stockholm 7 mai 1698.

Sire.

.....

Le Comte Guldenstolpe est fort inquiet depuis près de deux mois, mais il est entièrement troublé depuis huit jours par les raisons que je marquerai ci après, de sorte qu'il ne peut agir comme il aurait fait sans cela et à peine ose-t-il ouvrir la bouche, ainsi il ne reste que Polus et Berghenhielm, tous deux très honnêtes gens et qui n'ont rien en vue que le bien de leur maître, c'est assez pour leur faire faire leur devoir et dire nettement leurs sentiments, mais surtout étant doux et fort retenus, ils n'agissent pas avec la même ardeur que fait le Comte Oxenstiern qui ne songe qu'à se sacrifier, qui n'agit que par passion et par dessus cela qui se croit perdu si cette affaire réussit d'ailleurs, mais il est fort au dessus d'eux, on ne doit pas s'étonner s'il trouve moyen de faire toutes ces chicanes, au contraire il est surprenant que ces deux hommes demeurent fermes dans leur devoir et que le Comte Oxenstiern n'ait pas plus avancé qu'il a fait

Piper lui avait témoigné être tout à fait porté pour faire conclure l'alliance de la France et

qu'il avait dit que le Roi, son maitre, n'était pas un enfant, qu'il ne se laissait gouverner, ni par le Comte Oxenstiern, ni par lui Piper, qu'il suivait ses propres sentiments et que ses sentiments étaient de faire alliance avec V. M. et que le Comte Oxenstiern devait profiter de l'exemple du Comte Bielke, pour savoir que le Roi de Suede veut être obei.

29.

à Stokholm 14 mai 1698.

Sire.

.

La personne désintéressée ne peut plus me servir à point nommé auprès de Piper, comme V. M. le verra dans la suite de cette lettre, et comme il est absolument nécessaire que j'instruise ce ministre de ce que se passe, j'ai engagé l'autre qui lui a parlé toujours comme de lui même de lui dire quelque chose de ma part. Piper l'a fort bien reçu, il lui a seulement temoigné, qu'il n'osait me voir ny personne de chez moi, parce-qu'il est fort observé, mais que je ne me misse pas en peine, qu'il me servirait de tout son pouvoir, que quand je voudrais lui faire savoir quelques choses, que je le misse par écrit, que je le donnasse à celui qui était là de ma part, qu'il

ne le montrerait à personne et que je lui gardasse un grand secret, rien ne peut mieux marquer que Piper est bien intentionné pour V. M., que le consentement qu'il donne à ce commerce particulier avec moi, aussi je suis très persuadé de ses bons sentiments, mais je ne laisse pas d'appréhender qu'on ne le surprenne dans cette affaire ci.

J'ai déjà eu l'honneur de mander à V. M. qu'il n'a aucune connaissance des affaires étrangères et comme il faut qu'il en dise son avis en présence du Roi de Suede et qu'il contrecarre en tout Oxenstiern, il est nécessaire qu'il s'instruise de ces affaires là. Il ne se fie qu'à Olierskrans qui a été autrefois son maître, pour qui il a beaucoup de consideration, car en ceci Olierskranz sera de même sentiment qu'Oxenstiern puisque Lillierot qui est son gendre en est le premier mobile et mène toute cette intrigue avec le pensionnaire Hensius

Je ne vois pas, Sire, que Okielm se mette en état de meriter les graces de V. M., au contraire il est aussi opposé que jamais aux interets de V. M.

Le Baron Cronhielm, gouverneur de Westeros, étant mort ces jours ci, le Roi de Suede a donné une heure après ce gouvernement au

Baron Gustave Cronhielm son fils, qui est gendre du Comte Walensted, cela est regardé comme une grace tres particulière, car Gustave Cronhielm n'a guère que trente ans.

30.

À Stokholm 21 mai 1698.

Sire.

.

Votre Majesté en jugera par le compte, que j'aurai l'honneur de lui rendre de ce qui s'est passé chez le Roi de Suede une demi heure avant l'assemblée de ce Conseil, le Comte Oxenstiern est allé chez le roi avant que Piper y fut arrivé et ayant demandé a lui parler, il lui a dit que puisqu'il voulait mettre toutes choses sur le pied de la France, il était obligé de lui dire que V. M. ne souffrirait point que personne se mela d'aucune affaire que ceux à qui elle les avait commises; Le Roi lui a répondu qu'il était vrai qu'il suivrait autant qu'il pourrait les maximes de V. M., mais qu'il était aussi souverain et qu'il reglerait son royaume comme il le trouvait à propos. Le Comte Oxenstiern lui a reparti que puisqu'il l'avait mis à la tête de ceux qui ont soin des affaires étrangères, il en était responsable et qu'il était obligé en honneur et en conscience de lui

dire tout ce qu'il croyait être de son service, et qu'il en avait toujours été de la sorte avec le feu Roi, son père. Le Roi lui a répondu qu'il pouvait toujours lui dire ses sentiments, mais qu'il était le maître et qu'après qu'il aurait entendu ce qu'il avait à lui dire c'était à lui à décider selon qu'il le trouverait bon. Le Comte Oxenstiern a ajouté que ce qui apportait un grand désordre dans les affaires étrangères était qu'il y avait des personnes qui s'en voulaient mêler et qui ne les entendaient pas, et que si le Roi continuait à suivre leurs avis, il allait tomber dans de fâcheux accidents; Le Roi lui a demandé qui étaient ces gens qui se mêlaient des affaires étrangères et qui ne les entendaient pas, Le Comte Oxenstiern a fait quelque façon, et enfin il a nommé Piper et a dit qu'il avait toutes les affaires du dedans du Royaume à lui seul et qu'il en avait assez pour s'occuper, qu'il n'était point proposé pour les affaires étrangères, qu'il ne les entendait pas non plus et qu'il voulait s'en mêler. Piper étant survenu là dessus, le Roi l'a regardé deux ou trois fois en riant et a été sur le point de lui parler de ce qu'on venait de lui dire, mais Oxenstiern s'étant retiré, le Roi a tout aussitôt dit à Piper, qu'il lui défendait de s'entremêler des affaires étrangères. Quoi que Pi-

per ait bien connu à l'air dont le Roi lui parlait que c'était par manière de plaisanterie, il a répondu tres serieusement et tres respectueusement qu'il ne s'en melait pas et n'en disait jamais son sentiment que quand il plaisait au Roi de le lui demander, là dessus le Roi lui a dit, si ce n'est pas moi qui vous le deffend, c'est le Comte Oxenstiern, il veut que je vous donne ordre de ne vous en point meler, et ensuite lui a raconté tout ce que je viens d'ecrire et plusieurs autres choses. Le Comte Oxenstiern étant rentré dans la chambre parcequ'on allait y tenir conseil, le Roi a dit à Piper, je vous défends de vous meler des affaires etrangères. Le Comte Oxenstiern est devenu rouge comme un feu, et presque dans le même moment le Roi s'est retourné une seconde fois vers Piper et lui a dit qu'il avait fort bien servi le Roi, son père, qui s'en était toujours loué, qu'il le servait aussi avec beaucoup de zèle et de capacité et qu'il ne pouvait jamais donner que de bons avis, et qu'il lui ordonnait de se meler des affaires étrangères, et en effet il l'a fait demeurer dans le conseil qu'il a tenu sur le champ, je le sais d'original par la personne même que V. M. a gratifiée. J'ai rapporté ceci en detail non seulement pour

faire voir à V. M. comment le Comte Oxenstiern est auprès du Roi de Suede, mais aussi pour lui donner a connaitre le caractère de ce prince. Il est à croire que cette affaire que le Comte Oxenstiern a voulu faire à Piper les rendra irreconciliables et jettera encore plus Piper dans l'intéret de V. M.

. Le bruit est si généralement répandu et appuyé sur tant de circonstances qu'on attaquera après cela le Comte Wrede et après le Comte Wrede, le Comte Oxenstiern, que je ne puis m'empêcher de le mander à V. M. Je sais même par un bon endroit qu'il y a déjà vingt six articles d'accusation dressés contre Oxenstiern, et sa femme a dit à une dame de qualité de ses amies que son mari commençait a s'apercevoir que c'était tout de bon qu'on le voulait perdre Pour ce qui est de Guldenstolpe on le croit perdu, tant le Roi temoigne d'aversion contre lui et il est a croire que cela eclatera à la première occasion. Il est à souhaiter que les papiers qu'on a pris chez Bilke en Pommeranie n'en fournissent pas une bien prompte. Il est vrai que Bielke en a fait bruler une grande partie depuis qu'il s'est vu en disgrâce Ce qui me rend plus retenu en toutes choses avec

le Baron Youl c'est que je le crois un peu faux et que je ne connais rien en tout son procédé, il commence à présent à tenir certains discours sur la succession d'Espagne dont il pourrait bien se passer

Le Duc d'Holstein a changé de sentiments depuis qu'il est ici et parait porté pour les intérêts de V. M. malgré le Comte Oxenstiern qui jusqu'à cette heure le gouverne absolument. Ce prince a même temoigné qu'il souhaitait de s'accomoder par l'entremise de V. M., mais le Comte Oxenstiern s'y est absolument opposé et le Baron Youl l'a detourné adroitement, car les Danois ne veulent se servir du nom de V. M. que pour intimider le Duc d'Holstein et en tirer de meilleures conditions. On est fâché que le Roi de Suede ait fait donner au nom de la princesse au Duc d'Holstein la plus belle bague qui fut en toute la Suede et que le feu Roi avait donné à la Reine en se mariant. C'est celle que V. M. a donnée au Comte Magnus de la Gardie lorsqu'il était allé en France, on l'estime dix huit mille écus, la plus belle bague après celle là vient aussi de V. M. qui l'a donnée au Comte Tott. Ces deux bagues dont il est question à present donnent lieu aux Suedois de parler comme

ils doivent de la magnificence aussi bien que de la grandeur de V. M.

Le Roi de Suede est toujours retiré dans son cabinet à travailler et ne se montre que d'un air sérieux et même severe, mais quand il se met en gaiété avec ceux avec qui il est familier, cela est outré, il sortit il y a huit jours avec le Duc d'Holstein et deux ou trois autres et cassa à coup de pierres les vitres de la maison du grand maître qui demeure vis-à-vis le palais. Le lendemain ils briserent toutes les chaises dont on se sert aux preches qui se dit dans son palais, de sorte que quand on voulut precher plus de la moitié de l'auditoire fut obligé de demeurer debout.

31.

à Stockholm 28 mai 1698.

Sire.

.....

Sur quoi le Roi de Suede lui dit que puis-que cela était, il ne fallait parler des traités de Ryswick, ni avec V. M. ni avec l'Angleterre, mais que de quelque façon que ce fut il voulait faire alliance avec V. M. et qu'il voulait qu'elle fut conclue quand il arriverait de la campagne, et puis se tournant directement au Comte

Oxenstiern il lui dit que s'il arrivait du malheur à la Suede de ce changement, il en répondait sur sa tête.

Je rapporte ces particularités à V. M. pour lui faire voir que quoique le Roi de Suede s'aperçoive que V. M. pourra n'être pas contente de ce qu'on supprime les traités de Ryswick, il croit non obstant cela faire encore alliance avec V. M. et demeurer de ses amis, il le croit si bien qu'il querella fort le Comte Oxenstiern de ce qu'on lui avait pas présenté le nouveau projet le lendemain de son retour, aussi les commissaires m'envoyèrent prier de me trouver à la chancellerie samedi dernier et me lurent le projet.

..... Il serait surprenant que le Comte Oxenstiern sans credit auprès du Roi, son maitre, et sans beaucoup d'esprit put traverser de la sorte une alliance pour laquelle le Roi de Suede s'est déclaré et que tous les autres senateurs et particulièrement ceux qui ont l'oreille de sa M. Suedoise desirent ardemment, je puis dire à l'égard de son peu de genie, qu'outre qu'une longue experience lui tient lieu d'habileté c'est qu'il est conduit dans cette affaire par Olierskrans et Okriel qui lui fournissent les raisons et lui donnent des memoires, et aussi par Lilierot qui n'ecrit pas ce qui est de plus

propre à rompre l'alliance de France, et à l'égard de son peu de credit, si V. M. veut bien se remettre en memoire ce que j'ai eu l'honneur de lui ecrire dans plusieurs lettres depuis que le Roi de Suede est sur le trone, elle trouvera qu'il est vrai que ce ministre n'entre plus dans la chambre du Roi que quand il y a affaire, qu'il ne lui parle jamais des affaires etrangères que conjointement avec ceux de la chancellerie, mais qu'il a gardé son poste et qu'il a la direction des affaires etrangères et que tous les ministres qui servent au dehors sont sous sa dependance, outre cela le Roi de Suede ne consultant plus le senat, le Comte Oxenstiern n'est plus contrecarré et la chancellerie seule decide des affaires, Polus est un homme de bien, mais timide et qui se contente de dire son avis, et Guldenstolpe voit sa ruine si prochaine qu'il n'ose presque plus parler, Walersted qui a beaucoup de credit auprès du Roi de Suede et Piper qui le gouverne pour ainsi dire absolument peut bien lui inspirer comme il fait de certains sentiments généreux, mais il ne peut être present pour répondre a toutes les objections du Comte Oxenstiern et n'a pas même pour cela asses de connaissance des affaires etrangères pour lui tenir tête et répondre sur le champ à ce que l'autre a préparé, ainsi

le Roi de Suede est surpris quelquefois
. Je me suis plaint
de ce nouveau projet au Comte de Guldenstolpe,
il m'a assuré qu'on supprimerait tous les articles
et toutes les clauses que je n'approuverai pas,
excepté le second article auquel je n'ose esperer
ni même proposer de changement, il m'a fort
pressé de l'accepter tel qu'il est, il pretend que
le Comte Oxenstiern serait bien attrapé, qu'il
suffit pour le présent de retablir l'ancienne amitié
entre la France et la Suede et que ce royaume
ci ne paraisse plus attaché aux interets des alliés,
que si le Comte Oxenstiern a pu empecher qu'on
obtient tout ce qu'on souhaitait, il en faut au
moins tirer tout ce qu'on pourra, il m'a même
protesté que tout ce qui se faisait en Hollande à
cette heure, soit avec les Hollandais, soit avec
l'Angleterre, n'était qu'un pur artifice du Comte
Oxenstiern et que si nous faisions notre traité,
tout cela se detruirait dans la suite
.
. On continue a avoir mauvaise
opinion du Comte Wrede et de Guldenstolpe et
même du Comte Oxenstiern.

à Stockholm 4 juin 1698.

Sire.

.....

Cependant ce ministre ayant fait deux ou trois tentatives pour détourner le Roi de Suede de faire alliance avec V. M. et ayant été fort mal reçu il n'a osé présenter le projet que j'ai eu l'honneur d'envoyer à V. M., mais il a dit en général au Roi son maître qu'il était dangereux de s'engager avec quelque prince que ce fut et d'abandonner les autres Le Roi de Suede a donc persisté de faire alliance avec V. M., mais il a consenti de ne la faire que sur le pied du contreprojet que j'ai eu l'honneur d'envoyer, et de faire un pareil traité avec l'Angleterre et avec la Hollande. Guldenstolpe prit la parole et soutient que le Roi d'Angleterre avait aussi demandé la maintien du traité de l'empire fait à Ryswick, qu'ils l'avaient refusé et que ce prince s'en étant enfin desisté le Roi de Suede avait cru qu'il ne le devait pas garantir non plus avec V. M. qu'au surplus ils avaient ordre de leur roi de me dire qu'aussitôt après la paix faite le Roi d'Angleterre et les états généraux l'avaient sollicités de faire un traité de garantie

de ceux de Ryswick et qu'il l'avait refusé, mais que sa Majesté Britanique et les états généraux ayant été informés du traité qu'il faisait avec V. M., ils en auraient été fort allarmés et lui auraient fait entendre, qu'ils ferraient de leur côté des traités dont il pourrait bien se repentir, s'il refusait de prendre avec eux les mêmes engagements qu'il prenait avec V. M., de sorte que le Roi de Suede n'a pas cru pouvoir se dispenser de faire des traités également avec tous les princes qui le lui demandaient et que c'est là dessus qu'il a pris la résolution de ne point entrer avec V. M. dans la garantie du traité de l'empire

Si l'on conclue un traité ici quelque simple qu'il soit, les alliés ne regarderont plus la Suede comme attachée à leurs intérêts, et comme l'inclination du Roi de Suede et les sentiments de presque tous les Suedois vont à s'allier plus etroitement avec V. M. et qu'il n'y a que le Comte Oxenstiern d'un avis contraire, il est certain que si l'on ne rompt pas à cette heure, il se presentera des occasions ou l'on fera plus aisement rentrer cette couronne dans ses veritables intérêts.

à Stockholm 11 juin 1698.

Sire.

J'ai été informé par l'homme de la chancellerie que les dernières lignes de mon mémoire desquels je demandais une réponse précise afin que V. M. sut à quoi s'en tenir leur avaient fait faire quelques réflexions et qu'ils avaient appréhendé que V. M. lassée de tant de délais, ne prit d'autres mesures; j'ai su aussi par un endroit bien sûr que quand les commissaires de la chancellerie avaient fait rapport au roi, leur maître, de ce mémoire (qui est celui que j'eus l'honneur d'envoyer il y a huit jours à V. M.), il avait déclaré, à l'égard des trois derniers articles, qu'il ne voulait pas qu'on arrêtât d'avantage la signature du Traité sur ces bagatelles-là. Aussitôt que j'ai été informé de ces particularités, j'ai envoyé chez le comte Oxenstiern le prier qu'on me rendit réponse afin que je la fisse savoir incessamment à votre Majesté. J'ai été traité en cette occasion bien différemment de ce qu'on a fait autrefois. Ils m'ont témoigné que le Roi, leur maître, souhaitant avec passion de s'allier avec V. M., il leur avait ordonné de ne point insister sur ces trois articles-là, si je persistais à ne les vouloir

pas admettre dans le Traité, mais que pour faire savoir ses intentions à V. M., ils les avaient mis en forme de mémoire Je supplie très humblement V. M. de considérer que j'ai bien moins à combattre dans cette négociation les difficultés qu'on me propose à la chancellerie qu'à détruire les intrigues de cabinet et tous les artifices dont le comte Oxenstiern, Oliuerskrantz et Lillierot se servent. Cependant, Sire, les choses paraissent extrêmement changées depuis huit jours, les parents du comte Oxenstiern ne disent plus qu'il a trouvé moyen de rompre l'alliance, et je sais que bien loin qu'il rassure les ministres étrangers, comme il faisait, il y a quelques jours, entre la France et la Suède, un d'eux lui ayant fait des reproches avant hier de ce qu'elle allait se conclure, et lui ayant témoigné qu'il était à craindre que la Suède ne s'attirât par là de mauvaises affaires, le comte Oxenstiern lui a répondu que V. M. avait bien pu tenir tête seule à toute l'Europe, elle pourrait bien secourir la Suède si on l'attaquait. Je m'aperçois aussi plus cette affaire approche de ses conclusions, plus ceux qui ne sont pas dans les intérêts de V. M. la trouvent considérable; ils ne regardent pas tant la négociation en elle-même, ni si l'on ne garantit pas le traité de Ryswick, ils considèrent

que la Suède rentre dans ses anciennes liaisons avec V. M., qu'elle n'est plus détachée de la France comme elle a été depuis dix-huit ans.

Un homme qui est dans le secret du Duc d'Holstein m'a averti qu'on avait mandé de France au comte Oxenstiern que j'ai fait savoir à V. M. qu'il agissait contre la volonté du Roi, son maître, et que Piper et Paulus étaient dans mes intérêts, de la manière dont on m'a parlé il faut que ce soit Palmquist qui l'ait écrit au comte Oxenstiern.

Tous les bons suédois sont au désespoir du séjour du Duc d'Holstein, ils disent tout haut qu'il engage le Roi de Suède à faire des choses pour le rendre odieux à son peuple, il est vrai, Sire, que le naturel du roi de Suède qui est tout de feu le porte à faire ce que le duc d'Holstein lui propose de plus extraordinaire. Ce duc lui dit, il y a quelques jours, qu'il avait un sabre avec lequel il coupait d'un seul coup la tête d'un veau, le roi de Suède en voulut faire autant; ils ont envoyé quérir des chiens, des veaux, des moutons, et leur divertissement, depuis huit jours, a été de couper la tête de ces animaux-là, dans la chambre même du Roi, qui est toujours toute pleine de sang; ils jettent ensuite les têtes par les fenêtres, le fait scandalise fort le peuple qui voit dans ces choses-là (?). Le roi de Suède jette

en même temps par les fenêtres les chaises et tout ce qui se trouve sous sa main. Outre cela, ce prince qui, pendant la tutelle, a montré tant d'esprit et d'application aux affaires, n'a plus cette même application, et ne songe qu'à courir, on espère pourtant que cela reviendra après le départ du Duc d'Holstein. . . .

34.

à Stockholm le 18 juin 1698.

Sire.

J'ai dressé un mémoire que j'ai l'honneur d'envoyer à V. M. que j'ai fait donner au Comte Piper par la personne par qui j'entreprends commerce avec lui; cette personne y a ajouté un écrit dans lequel il a mis plusieurs choses qu'il lui convient mieux qu'à moi de dire. Piper a paru fort persuadé de mes raisons, mais comme il ne peut répondre sur le champ à toutes les objections que lui fait le comte Oxenstiern, en présence du Roi, il a témoigné souhaiter que je parlasse au comte Paulus; je l'ai fait et j'ai tâché de lui faire concevoir deux choses, l'un que le roi de Suède m'ayant fait proposer un article, et moi l'ayant accepté, on ne pouvait le changer et m'en donner à la place un tout différent. L'autre qu'il y a si peu de raisons pour supprimer cet

article, qu'au contraire il est absolument nécessaire de le rétablir. Paulus n'a rien eu à répondre à tout ce que je lui ai dit sur ce sujet et ne m'a objecté qu'une seule chose, savoir que le roi de Suède voulait traiter également avec tous les princes. . . Piper est convenu de mes raisons, mais il m'a témoigné que, non obstant cela, ils avaient du scrupule à nommer le traité de Ryswick, je lui ai témoigné que le principal motif de cette alliance étant le maintien de la tranquillité de l'Empire rétablie par le traité de Ryswick, il était absolument nécessaire d'en faire mention soit en le nommant expressement, ou en le marquant sous un nom général d'une manière qui ne puisse être équivoque. Piper m'a répondu que pour lui, il approuvait cet expédient et qu'il en parlerait au roi son maître. . . . Le comte Jean Stenbock, comme grand Maréchal du Royaume, aussi bien que le Sieur Pincier, comme ministre du duc de Holstein, ayant été du festin des noces, le comte Oxenstiern n'a pu supporter que ni lui ni sa femme n'y aient pas été conviés, lui qui est le premier Ministre, le Président de la chancellerie et qui a si fort contribué à ce mariage; il est donc parti brusquement pour la campagne avec sa femme et toute sa maison dans le dessein d'y demeurer trois semaines. . . . Le Roi de Suède

qui veut effectivement faire alliance avec V. M. et qui est las de tous ces délais a envoyé ordre au Comte Oxenstiern de revenir Mardi, 24 de ce mois qui est la 3:e fête de la Pentecôte. . . . Le baron Youl me dit hier qu'il avait déjà fait ses lettres pour M. de Meyerkroon et qu'il lui mandait qu'on est surpris qu'on ne connût pas à la cour de V. M. la Constitution présente de la Suède, que le prince était un enfant qui ne songeait qu'à badiner, n'avait aucun conseil réglé et que les sénateurs étaient tellement désunis qu'ils n'étaient appliqués qu'à se détruire les uns les autres. Je ne doute pas, Sire, que le baron Youl ne l'ait écrit et même des choses plus exagérées, car les Danois tâchent de donner mauvaise opinion du gouvernement de la Suède. Ceux qui sont portés pour le Duc de Holstein, prétendent que la princesse n'ayant pas épousé un roi mais un Duc, cette loi n'a aucune force à son égard, les Suédois paraissent bien résolus à l'étendre, mais si le malheur arrivait il faudrait qu'il y eût d'autres testes, qu'il n'y a ici pour entreprendre et soutenir une pareille affaire.

Sire, la personne par qui j'ai commerce avec Piper vient de me dire, qu'il avait eu hier au soir un fort long entretien avec ce sénateur, qui lui a témoigné tout le desir du monde de me

rendre service; il avait été jusqu'à deux heures pour entretenir le roi de Suède sur l'alliance et lui a allégué toutes les raisons contenues dans le mémoire que je lui ai fait donner: le roi lui a témoigné être très-offensé du procédé du comte Oxenstiern, et qu'il trouvait très-mauvais qu'il en usât si mal à l'égard de V. M., de qui il voulait, à quelque prix que ce fût, conserver l'amitié, Piper conçoit de meilleures espérances et croit que l'affaire se raccomodera pour moi, je n'ose m'en flatter, car je ne puis répondre que le comte Oxenstiern et Oliuerkrantz ne trouvent encore de nouvelles raisons qui éblouissent le roi de Suède.

Piper m'a fait dire par cet homme que quoiqu'il ne me parlât point, il travaillait pour moi dans toutes les occasions, il lui a donné permission de venir chez moi et de se charger de tous les papiers que je voudrais lui donner, c'est un homme qui a une charge quoiqu'il ne soit pas dans les premières dignités, et je ne crois pas, Sire, pouvoir être plus long-temps sans lui donner encore quelque récompense. J'ai insensiblement gagné Piper par plusieurs plaisirs et quelques petits présents que j'ai faits à sa femme, mais sans cet homme-ci, je ne pouvais avoir de commerce réglé avec lui, et je puis dire que, depuis deux mois, il a presque quitté les affaires du Roi son maître

pour faire les miennes, j'ose répondre à V. M. de la nécessité et de l'utilité de cette gratification qui n'ira qu'aux 400 écus qui me restent à V. M., c'est a-dire, cent écus moins que je ne lui ai donné la première fois. . . Sire, le S:r Pincier m'est venu voir dans ce moment, il a toujours agi pour les intérêts de V. M., jusqu'à se rendre suspect au comte Oxenstiern, et il vient encore dans cette dernière occasion de donner des marques de son zèle pour le service de V. M., aussi bien que pour les intérêts de son maître; il ne m'a pas été difficile de lui faire comprendre qu'il n'y en avait pas d'autres que de voir une union parfaite entre votre Majesté et le roi de Suède. Il a agi sur ce pied là, il avait dit à un de ces amis, par qui je lui avais fait dire que le Duc d'Holstein voulait s'employer pour V. M. et faire rétablir les articles comme je le désirais, mais qu'il voulait savoir en même temps ce que V. M. voulait faire pour lui, et si elle voulait le soutenir dans ses prétentions d'avoir le droit des armes indépendamment du Roi de Danemarck. Je doute que le Duc de Holstein soit si fort le maître de faire une pareille chose qu'il le dit, mais sans cela n'ai pas jugé à propos de lui laisser faire une pareille demande, je l'ai prévenu. . .

à Stockholm le 25 juin 1698.

. . . Par où V. M. aura pu juger que quelque chose qui paraisse au dehors, il n'y a rien moins qu'une mauvaise volonté du Roi de Suède, ni un dessein formé de s'engager dans des intérêts contraires à ceux de V. M. Je n'ai manqué de profiter de l'occasion que j'ai eue en faisant mon compliment au roi du Suède sur le mariage de la princesse sa sœur, et de lui dire tout ce que j'ai cru de plus capable de détruire les maximes que le comte Oxenstiern a établies. . . . Je puis dire aussi entièrement avec vérité que j'ai entièrement persuadé le roi de Suède, jusque là qu'il voulait que le comte Paulus terminât cette affaire, mais, comme il ne le peut lui seul, on attend le retour du comte Oxenstiern.

Au sortir de là, j'ai fait un memoire contenant toutes les raisons que j'avais alléguées au Roi et l'ai fait donner au comte Piper par la personne que V. M. a gratifiée, je lui fait parler aussi par la personne desintéressé, il a témoigné deux jours après à l'un et à l'autre qu'il avait entretenu le Roi et qu'il pouvait m'assurer que cette affaire serait terminée à ma satisfaction, aussitôt après le retour du comte Oxenstiern.

Le Grand Maître m'a fait dire la même chose

et a confié à la comtesse de la Gardie que le comte Oxenstiern lui avait dit quand il est parti pour la campagne qu'il voyait bien que le roi voulait absolument faire alliance avec V. M. et qu'il aimait mieux que cela s'exécutât dans son absence pour n'être pas responsable de tous les malheurs que cette alliance attirerait à la Suède, que le comte Oxenstiern lui avait dit ce même jour-là que tout le monde l'abandonnait, que Piper qui n'avait jamais été bon français était plus qu'un autre dans les intérêts de V. M., qu'il lui en avait dit son sentiment, que Piper lui avait répondu qu'il n'en usait de la sorte, que parce qu'il voyait que le roi leur Maître était absolument résolu de faire l'alliance avec V. M., et qu'il ne croyait pas devoir s'opposer aux volontés de son Maître; mais lui, comte Oxenstiern, s'était bien aperçu que ce n'était qu'une mauvaise excuse de Piper et qu'il était entièrement à V. M. . . . J'ai déjà même concerté un article de cette façon avec le comte Paulus qui veut proposer comme de lui-même. Cependant, Sire, je n'ose rien promettre à V. M., car quelque diligence que je fasse, quelque soin que je prenne, je ne puis répondre que le Comte Oxenstiern ne fasse encore une fois comprendre au Roi de Suède les choses tout autrement qu'elles ne sont. . . .

. . . Je ne dois pas dissimuler à Votre Majesté que le grand maître a dit à la comtesse de la Gardie que je ne m'arrêtas pas à toutes les protestations que me faisait le comte de Pincier, que je serais trompé, qu'il voulait bien croire que ce ministre était persuadé que l'intérêt de son maître était que le roi de Suède fût bien avec V. M., mais qu'il pouvait bien mercenaire (ce sont ses propres termes), il cherchât aussi à s'attirer un présent, mais que quoiqu'il en fût des sentiments de Pincier, qu'il pouvait m'assurer que le Duc d'Holstein et la Duchesse Douairière, sa mère, étaient contre la France. On en doit croire le grand Maître parce qu'il est homme d'honneur, qu'il n'a en cela aucun intérêt et que c'est en lui que la Duchesse Douairière de Holstein a le plus de confiance.

. . . Je ne puis dire à V. M. à quel point le Duc de Holstein s'est rendu odieux à toute la Suède, on lui impute, et avec raison, tout ce qu'on voit faire au roi de Suède, et qui déplaît fort au peuple aussi bien qu'à tous les honnêtes gens. Ces derniers jours le roi revint de la promenade, ayant le Duc d'Holstein en croupe derrière lui, ils passèrent de cette sorte par la ville à toutes jambes, ayant l'épée nue à la main et cassant toutes les vitres qui se trouvèrent à portée;

es jours après, ils allèrent avec la Reine princesses à souper dans un jardin qu'on la Houblonnière et qui est à un des fau- de la ville. Le roi et le Duc d'Holstein venir un cheval entier et une cavale qu'ils couvrir devant la reine et toutes les prin- qui étaient là, la reine en fut si outrée qu'elle du jardin et s'en retourna toute seule. . . . Je ne sais, Sire, si Wrede pourra se l'affaire, on commence à en avoir quelque nce, au moins je ne lui ai pas été inutile tte occasion, lui ayant donné moyen de se mettre avec le comte Walerstedt, si cela t on en tirera avantage pour le service de ., Wrede m'ayant toujours paru non seule- mieux intentionné mais aussi plus solide Guldenstolpe et que plusieurs autres sena-

36.

à Stokholm, le 2 juillet 1698.

Sire.

. . . . Il n'y a que Piper seul qui n'ait pas e reçu de notification du Roy de Suède; ce qui est du grand Maître, à qui, à la é, il n'a rien dit de fâcheux, il le traite e manière peu convenable, lui et le Duc de tein, tantôt ils lui arrachent sa perruque,

tantôt ils veulent lui casser son épée, et d'autres choses semblables, il y a deux jours qu'ils lui jettèrent son chapeau par les fenêtres . . . Toutes ces choses-là, Sire, qui augmentent tous les jours, me font appréhender qu'il ne se trouve bientôt que le Baron Youl n'aura mandé que trop vrai au sieur de Meyerkroon, le petit peuple et les honnêtes gens en parlent terriblement, ils disent tous qu'on verra revenir un règne de Eric XIV ou de Charles IX, dont le dernier fut très cruel et le premier eut l'esprit aliéné; toute l'espérance qu'on a est que quand le Duc d'Holstein sera parti, et que le roi se trouvera seul, il quittera toutes ces manières et s'appliquera aux affaires comme il faisait auparavant

Je reçois une lettre de M. des Alleurie qui me mande que l'électeur de Brandebourg a souhaité que l'envoyé de Danemark l'accompagnât à Janisbourg, où il s'est abouché avec le Roi de Pologne Je n'ai appris que depuis deux jours, par une personne bien informée, que les affaires étaient mieux disposées le 25 Juin dernier que je n'ai eu l'honneur de mander ce jour-là à V. M. et que le Roi de Suède avait résolu de faire signer l'alliance, comme V. M. le souhaite, mais le jeudi suivant on reçut de la chancellerie une copie du Traité fait entre celui

de Danemark et le Roi de Pologne; aussitôt la peur les prit, ils dirent entre eux qu'ils seraient perdus s'ils faisaient un traité avec V. M., dont les autres princes fussent mécontents. Le comte Oxenstiern renchérit là-dessus: Il dit que V. Majesté ne pouvait les aider contre les Polonais et contre les Moscovites, et qu'ils n'avaient d'autre parti à prendre que de raccommoder avec l'empereur, à quoi on est poussé ici fortement par l'Electeur de Brandebourg qui souhaite fort que son Ministre soit admis à la cour de Vienne pour pouvoir agir pour ses intérêts. . . . On a pris ces jours-ci deux coffres de fer que le comte Bielke aurait fait envoyer dans les états de l'électeur de Brandebourg. S'il a fait mettre dans ces deux coffres le brevet de pension que V. M. lui a accordé, on pourrait bien avec quelque raison en faire un nouveau grief contre lui; on sais qu'il paraissait tout dévoué aux intérêts de Votre Majesté cette affaire preoccupe vivement les esprits et aura sans doute l'influence la plus fâcheuse sur l'avenir politique du Duc (!) de Bielke.

B. Konung Ludvig XIV:s bref.**1.**

25 juillet 1697 à Meudon.

Monsieur le Comte d'Avaux, votre lettre du 3:e de ce mois m'informe de l'inquietude que les tuteurs temoignent des desseins du roi de Danemarck et je vois qu'ils s'attendaient que lorsque ce prince a formé sa dernière entreprise contre le duc d'Holstein le S:r de Bonrepaux ferait de ma part les offices necessaires pour prevenir ce commencement de guerre, mais ils doivent juger au contraire que ces offices auraient été plus capable de l'exiter que de la terminer, qu'il aurait suffi que mon ambassadeur les eut interposés pour faire juger aux alliés qu'il est de mon intérêt d'entretenir la paix entre les couronnes du nord, que cette seule consideration les aurait porté non seulement a laisser le roi de Danemarck maitre absolu de continuer ce qu'il avait entrepris, mais peut-être encore a lui donner des secours pour attaquer le roi de Suede, qu'ils auraient regardé comme mon allié;

que le silence de mon ambassadeur a servi au contraire a leur faire croire que je souhaitais que cette guerre eut des suites pour les obliger a

faire diversion de leurs forces, que dans cette vue ils n'ont rien oublié pour la terminer, qu'ils ont employé les menaces pour cet effet, qu'enfin ils sont tellement engagés à soutenir presentement ce qu'ils ont fait qu'il ne leur est plus libre de changer de resolution, que c'est précisément dans cette circonstance que les offices de mon ambassadeur acheveront de determiner le roi de Danémarc à maintenir le repos du nord, et en effet j'ordonne au S:r de Bonrepaux de les employer auprès de ce prince pour le porter à faire cesser les allarmes que ses préparatifs causent avec raison à ses voisins.

Quand même je ne serais pas persuadé autant que je le suis que la paix entre les couronnes du nord convient à mes interets, qu'il est important qu'aucun incident ne fasse naitre de nouvelles difficultés aux negociation d'un traité général, je donnerai avec plaisir la même attention à prévenir tout ce qui peut troubler le repos de la Suède et vous pouvez en assurer les tuteurs en les avertissant des ordres que j'ai donnés au S:r de Bonrepaus, il vous informera de la manière dont il les aura executés et de l'effet que produiront ses instances.

Vous leur ferez connaitre aussi que la conduite du duc d'Holstein à mon égard ne m'enga-

geant à aucun menagement pour lui, on ne doit attribuer qu'à la seule consideration que j'ai pour le roi de Suède les ordres que je donne à mon ambassadeur en Danemarc.

Enfin je suis persuadé qu'il convient au bien de mon service que la bonne intelligence subsiste entre les deux couronnes du nord et vous devez l'un et l'autre y contribuer, autant qu'il pourra dependre de vous. Il est cependant inutile que vous entriez d'avantage dans ce qui regarde la negociation du mariage du roi de Suède à moins que les tuteurs ne vous pressent de le faire. Sur ce &c.

2.

à Marly le 1 Aout 1697.

Monsieur le Comte d'Auaux, votre lettre du 10:e de ce mois m'informe des nouvelles mesures que les tuteurs du roi de Suède prennent pour être en état de soutenir le Duc d'Holestein contre les entreprises du roi de Danemarc, je vois que la seule alliance dont ils pretendent se fortifier pour cet effet est celle de la maison de Lunebourg et comme je suis persuadé qu'ils connaissent parfaitement combien la Suède est intéressée à menager mon amitié, cette nouvelle alliance ne me ferait aucune peine par rapport à ce qui

me regarde, mais il y a lieu de craindre que cette couronne n'y trouve pas les avantages qu'elle en peut esperer, il parait au contraire que les princes de la maison de Bronswick se serviront de cette nouvelle liaison avec la Suède pour s'établir sans troubles dans la possession des terres et des droits qu'ils viennent d'acquérir de L'électeur de Saxe et quand même le roi de Suède n'aurait aucune pretention sur ces mêmes terres, il Lui est si important d'empêcher l'agrandissement de cette maison et de prevenir les suites qu'il doit craindre de cette puissance dont le voisinage du Duché de Breme que j'ai peine encore à croire que cette alliance puisse se former dans les conjonctures présentes.

Il serait à souhaiter pour l'avantage reciproque des couronnes du nord qu'une bonne union entre elles fit cesser tous les soupçons qui les obligent de recourir à des secours étrangers et qu'elles pussent se conduire selon l'intérêt commun qu'elles ont de s'opposer à l'agrandissement de leurs voisins.

J'écris encore au S:r de Bonrepaus de parler au roi de Danemarc pour detourner ce prince d'attaquer le duc d'Holestein et pour l'exhorter à maintenir la paix dans le nord.

Il ne me parait pas qu'il soit necessaire de

vous donner une nouvelle lettre de creance, votre caractère étant suffisamment reconnu en Suède, je vous l'envoie cependant pour prevenir toutes les difficultés qu'on vous pourrait faire, mais vous ne vous en servirez que lorsque la necessité vous en paraitra indispensable. Sur ce &c.

3.

à Marly le 8 Aout 1697.

Monsieur le Comte D'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 17 du mois dernier et j'ai vu avec plaisir le bon effet de l'attention que vous avez apportée à faire choisir un homme dont vous connaissez les intentions pour etre auprès du comte Bonde, comme il devait partir incessamment selon ce que vous m'écrivez. L'on verra dans peu de temps de quelle manière cet ambassadeur se conduira aux conferences de la paix, s'il est à propos de lui faire les présens que vous proposez, je les ferai donner de la manière que vous le marquez, mais il faut attendre que sa conduite fasse voir l'utilité que l'on en peut esperer pour l'avancement de la paix.

C'est avec beaucoup de raison que la regence de Suède craint l'établissement de L'électeur de Saxe sur le throne de Pologne et son union avec L'électeur de Brandebourg. L'un est ennemi na-

tuel de la Suède, l'autre le deviendrait par les liaisons qu'il aurait formées pour obtenir cette couronne, et tous deux ensemble causeraient beaucoup de peine aux Suedois pendant le temps d'une minorité.

La Suède verrait en même temps la Liuonie et la Pommeranie exposée à leurs entreprises et elle aurait les mêmes raisons de craindre du côté du Duché de Breme par l'acquisition que la maison de Bronswick vient de faire des droits de l'électeur de Saxe sur le pays de Saxe Lawembourg, ainsi j'ai lieu de croire que cette couronne souhaite que l'élection legitime de mon cousin le prince de Conty soit confirmée et que vous vous serviez utilement de toutes ces raisons si son parti se fortifiant il prend la resolution de passer en Pologne.

Je vous ai informé des derniers ordres que j'ai donné au S:r de Bonrepaus au sujet des affaires du Holestein, je souhaite que vous puissiez reussir l'un et l'autre á etablir une bonne intelligence entre les deux couronnes du nord, mais il y a peu d'apparence de concilier deux nations aussi opposées que les Suedois et les Dannois l'ont toujours été.

Quand à ce qui regarde le mariage du roi de Suède avec la princesse de Dannemark je ne

le souhaite que autant qu'il peut convenir aux deux rois et d'ailleurs il m'est indifférent.

4.

Versailles le 15 Aout 1697.

Monsieur le Comte Dauaux, J'ai appris par votre lettre du 24 du mois dernier que vous avez eu votre première audience du roi de Suède et de la reine sa mère et j'ai vu par la copie que vous m'avez envoyée des discours que vous avez tenus à l'un et à l'autre que vous avez exprimé mes sentiments de la manière qui pouvait leur être le plus agreable et avec toute la dignité qui convient au caractère dont vous etes revetu.

J'approuve fort aussi le parti que vous avez pris de ne pas faire naitre un incident sur ce que les senateurs vous ont envoyé leurs carosses seulement à deux chevaux et comme vous en avez decouvert la veritable raison, elle est suffisante pour faire voir qu'ils n'ont pas manqué à ce qui vous était du et qu'ils vous rendront les honneurs que vous en devez attendre dans les occasions qui s'en présenteront.

Le compte que vous me rendez des affaires principales dont vous êtes chargé me fait voir que l'animosité augmente tous les jours entre la Suède et le Danemarck, que les alliés en profi-

tent pour engager également ces deux couronnes à leur donner des secours et que les tuteurs du roi de Suède songent à former des liaisons pour être plus en état de maintenir le duc d'Holestein contre les entreprises du roi du Danemarck, vous en prevoyez avec raison les mauvais effets et il serait fort à souhaiter que pour les prevenir on put etablir l'union entre les deux couronnes, mais la seule chose que vous puissiez faire est d'en faire connaitre l'utilité aux tuteurs pendant que le S:r de Bourepaus s'expliquera de même en Danemark.

Quant aux mariages dont vous avez parlé avec l'envoyé de Danemark, je vous ai déjà marqué que je les souhaite s'ils conviennent aux rois de Suède et de Danemark, mais que d'ailleurs je ne juge pas que vous deviez faire paraître d'empressement pour les avancer à moins que les tuteurs du roi de Suède ne vous le demandent.

J'ai reçu de Hambourg le projet de l'acomodement proposé à Vienne pour recevoir l'envoyé de Suede à la cour de l'empereur et il y a beaucoup d'apparence que ce different sera bientôt terminé, mais je ne vois pas que l'on parle encore d'accomoder celui des ducs de Mekelbourg.

Il est necessaire d'eloigner par toutes les voies secretes que vous pouvez employer la nomi-

nation du S:r Oliverkrans pour venir en qualité d'ambassadeur auprès de moi, mais vous ne devez point lui donner d'exclusion publique et en faire par consequent un ennemi irreconciliable. Le S:r Palmqwitz commence a se plaindre du prejudice que recevrait le commerce des Suedois si les Hollandais obtenaient par la paix l'exemption du droit de 50 % par tonneau que payent tous ces vaisseaux étrangers qui abordent dans les ports de mon royaume, il demande au nom du roi son maître qu'il ne soit fait aucune innovation à ce que j'ai toujours accordé en faveur de la Suède et que les sujets de cette couronne et ceux des états généraux soient traités également.

Je ne doute pas que les mêmes instances ne vous soient faites par les tuteurs du roi de Suède, mais comme il est en mon pouvoir d'accorder des privileges que je juge apropos à ceux qui trafiquent dans mon royaume, les autres nations n'ont pas sujet de se plaindre lorsque je n'apporte aucun changement au traitement qu'elles ont toujours reçu; ainsi sans entrer dans l'explication de ce que je ferai en faveur des Hollandais en consequence du traité de paix, vous assurerez seulement que je n'apporterai aucun changement aux avantages dont les suedois ont toujours joui dans mon royaume et que je serais

bien aise de faciliter leur commerce autant qu'il pourra dépendre de moi.

5.

à Marly le 22 aout 1697.

Monsieur le Comte D'Auaux, J'ai reçu votre lettre du 31 du mois dernier, vous avez vu par ma dernière depeche que j'étais déjà informé de l'accomodement fait à Vienne avec l'envoyé de Suède, vous me l'expliquez plus particulièrement et c'est avec beaucoup de raison que les tuteurs de Suède ont desaprouvé la facilité du Comte Gabriel D'Oxenstiern à consentir aux propositions des ministres de l'empereur sans assurer comme il le devait la satisfaction du roi son maître.

La résolution qu'ils ont prise sur ce sujet differera la conclusion de ce different, mais il y a beaucoup d'apparence que le roi de Suède n'obtiendra rien au dela de ce qui s'est fait et que même la regence se contentera de l'opinion dont elle se flatte déjà d'avoir obligé l'empereur à ceder.

Je vois qu'il n'y a point encore de resolution prise sur la conduite que la Suède doit tenir à l'occasion des affaires d'Holestein, il pa-

rait cependant que l'armement des vaisseaux de cette couronne et le nombre considerable de troupe qu'elle a fait passer en Allemagne ont allarmé le Danemark, que l'on se presse d'armer des vaisseaux à Copenhague depuis que le roi de Danemark a été informé du passage de ceux de Suède et que l'augmentation des troupes qui étaient ordinairement destinées à la garde des places de Pommeranie cause un nouveau sujet de défiance entre ces deux couronnes. Comme je ne doute pas que le S:r de Bonrepas ne vous en ait écrit je remets à votre prudence de juger des mesures que vous avez à prendre pour prévenir de bonne heure tout ce qui pourrait altérer la bonne intelligence si nécessaire à conserver entre les deux couronnes du nord.

Vous jugez asses qu'il sera toujours avantageux à mon service que vous puissiez être en commerce avec les tuteurs du roi de Suède et je ne doute pas que vous fassiez toutes les démarches nécessaires pour les y engager.

J'avais ordonné à mes ambassadeurs en Hollande de vous avertir aussitôt qu'ils auraient communiqué au S:r Lillierot la declaration dont je vous ai envoyé la copie, j'ai lieu de croire qu'ils vous auront presentement informé du temps qu'ils l'ont donnée à ce ministre qui cependant

ne l'a point encore delivrée aux alliés quoi-
qu'ils soient suffisamment instruits de ce qu'elle con-
tient et du terme que je veux bien accorder en-
core pour l'acceptation des propositions que j'ai
faite.

6.

à Marly 28 Aout 1697.

Monsieur le Comte d'Auaux, j'ai reçu votre
lettre du 7 de ce mois, elle m'informe de l'op-
position que le comte Bonde trouve encore à
son voyage en Hollande de la part du comte
Oxenstiern et de ceux qui sont attachés à ce mi-
nistre, il n'a pas neanmoins de temps à perdre
si l'on veut qu'il est part à la negociation et pour
peu qu'il diffère encore, la discution des diffi-
cultés les plus essentielles aura passé par les
mains du S:r Lillierot. Le comte d'Oxenstiern
a peu de sujet de faire valoir la demarche que
les alliés ont faite de delivrer leurs propositions
de l'ambassadeur de Suède à la Haye étaient plus
capables d'eloigner la paix que de l'avancer comme
vous en avez bien jugé, et le service le plus im-
portant qu'il leur pouvait rendre était de les dis-
poser à l'acceptation de mes offres dans le temps
que j'avais marqué.

On verra quelle résolution ils prendront avant que ce terme expire, et lorsqu'il sera fini l'ambassadeur de Suède sera aussitôt averti des changements que je jugerai à propos d'apporter à ce que j'avais accordé.

Vous avez appris par le Sieur de Bonrepaux que le roi de Danemark prétend que la seule crainte des entreprises de la Suède oblige ce prince à continuer l'armement de ses vaisseaux et qu'il consent de suivre ce qui a été réglé entre lui et le duc d'Holestein par le traité de Fontainebleau et ensuite par celui d'Altena, je ne doute pas que vous vous serviez vivement de cette connaissance pour faire voir aux tuteurs du roi de Suède que j'ai employé auprès du roi de Danemark les offices qu'ils ont désiré de moi et qu'ils peuvent conserver la paix dans le Nord s'ils veulent aussi contribuer de leur côté à la maintenir.

Je sais que le S:r Sparuenfeldt a été pendant cette guerre au service des états généraux, qu'il y était même fort estimé, mais je n'avais pas appris qu'il se fut retiré, j'approuve fort la pensée que vous avez de menager les bonnes dispositions qu'il fait paraître pour mon service, mais il faut savoir de quelle utilité il y peut être avant que de décider des avantages qu'on lui peut faire.

esperer, vous devez cependant éviter de lui faire envisager de mes services dans mes armées, s'il en avait la pensée.

Il ne convient plus d'attirer des étrangers dans mes troupes lorsque les apparences de la paix sont aussi grandes. Vous devez éloigner aussi la proposition que vous prevoyez qu'il vous pourrait faire d'obtenir le payement de ce qui lui est dû par des bourgeois de la ville d'Ath, mais je verrai dans la suite à le récompenser selon que vous jugerez vous même que les services qu'il rendra pourront le mériter. Je ne doute pas que vous ne m'informerez exactement de tout ce que vous pourrez découvrir des cabales qui se forment pour la diette prochaine, aussi bien que de ce qui se passera dans cette diette qui pourra mériter ma curiosité.

7.

à Moudon le 5 7:bre 1697.

Monsieur le comte d'Aunay, j'ai reçu votre lettre du 14 du mois dernier, je vois qu'il devient tous les jours plus difficile d'établir une bonne intelligence entre les deux couronnes du Nord, qu'elles s'attribuent mutuellement l'une à l'autre la cause de l'éloignement qui est entre elles, que la regence de Suède prétend qu'elle

n'a fait passer de troupes en Allemagne que pour empêcher la ruine du Duc de Holstein s'il était attaqué et que le roi de Danemark assure de son côté que la seule crainte des entreprises de la Suède l'empêche de désarmer.

Ces dispositions pouvaient faire craindre de voir allumer bientôt la guerre dans le Nord si l'intérêt qui doit obliger ces deux couronnes à conserver la paix n'était encore plus fort que l'opposition naturelle qui est entre elles, vous devez cependant continuer d'employer tous vos soins pour maintenir l'union, comme Mr de Bonrepaux fera de son côté ce qui pourra dépendre de lui pour y réussir en Danemark.

Quoique la regence de Suède paraisse peu sensible à la nouvelle insulte que les Anglais ont faite au pavillon du roi de Suède, je ne vois pas cependant qu'elle se prepare d'en temoigner aucun ressentiment.

Il y a lieu de s'étonner que lorsqu'elle souffre tranquillement que les vaisseaux de ce prince et ceux de ses sujets soient aussi maltraités par l'Angleterre, le Sr Palmquist reçoive en même temps des ordres de faire des plaintes générales du trouble qu'il pretend que les armateurs français apportent au commerce des Suedois, et il est facile de faire connaître la difference

des traitements que cette nation a reçue de moi et de la manière dont les alliés en ont usé avec elle.

Je vois que les tuteurs ont reconnu que l'accomodement fait à Vienne ne devait pas satisfaire le Roi leur maitre et je serais bien aise d'être informé de ce que vous apprendrez des suites de cette affaire.

8.

à Marly le 12 7:bre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. — J'ai reçu votre lettre du 21 du mois dernier, elle me fait voir que la proposition faite par l'envoyé de Hollande de renouveler les traités d'alliance entre la Suède, l'Angleterre et les états généraux avait été rejetée par les tuteurs et je ne puis croire aussi qu'ils consentissent à renouveler des traités avec mes ennemis pendant que la mediation pour la paix est entre les mains du roi leur maitre, que j'ai toujours insisté à la lui procurer et qu'elle doit l'engager à une parfaite neutralité.

J'apprends par votre lettre que le Comte de Bonde doit être parti présentement pour aller à la Haye exercer ses fonctions, ainsi l'on verra bientôt l'effet de ses bonnes intentions et il est à souhaiter qu'il soit moins partial pour les alliés

que m:r Lillierot l'a paru jusqu'à présent. S'il se présente une occasion où vous puissiez manger avec le Roi de Suède vous ne devez point disputer le rang aux princesses et je vois que vous en avez jugé de vous même conformément à mes intentions, au reste vous pouvez être assuré que je serai bien aise que vous profitiez de toutes les occasions qui vous pourront attirer des distinctions de la part de ce prince.

9.

à Versailles 19 7:bre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. Votre lettre du 28 du mois dernier m'informe seulement du départ du comte Bonde pour assister aux conférences de la paix en qualité de premier ambassadeur de Suède, il y a lieu de croire qu'il aura le temps d'y exercer encore les fonctions de médiateur, de connaître les facilités que j'apporte au rétablissement de la paix et de voir enfin qu'elle serait bientôt rétablie si l'empereur y concourait aussi sincèrement.

J'informe mes plenipotentiaires de ce que vous m'écrivez au sujet du S:r Fritz et des menagements que vous croyez qu'ils doivent avoir pour lui, comme j'ai vu par leurs lettres que le terme du 20 7:bre marqué dans ma dernière de-

claration paraissait trop court à tous les alliés pour conclure la paix, que leurs ministres prétendent que les nouveaux ordres de leurs maîtres leur sont nécessaires avant que de signer, j'ai bien voulu prolonger encore ce terme jusqu'au 20 octobre.

Je vous en avertis seulement pour votre instruction particulière, et lorsqu'on en aura reçu la nouvelle à Stockholm vous devez faire voir qu'il ne tient pas à moi que les alliés ne profitent bientôt des avantages que je veux bien leur accorder pour procurer le retablissement et la tranquillité publique.

10.

À Fontainebleau 27 7:bre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. J'ai reçu votre lettre du 4 de ce mois, elle me fait voir que la regence de Suède attendra que le Roi de Danemark fasse quelque mouvement contre le duc d'Holestein avant que de se déclarer ouvertement en faveur de ce Duc. Les lettres du Sr de Bonrepaux m'apprenent en même temps que le roi de Danemarck n'a pas dessein de faire aucune entreprise, qu'il veut seulement prendre des précautions pour se garantir de celles de la couronne de Suède, ainsi j'ai lieu de croire que la bonne

intelligence pourra se conserver entre les deux couronnes du Nord et comme il est de mon service de la maintenir, vous devez continuer d'y apporter tous vos soins.

Il y a beaucoup d'apparence que les tuteurs du roi de Suède eviteront d'entrer avec vous dans aucun detail sur ce qui regarde le commerce, les particularités que vous m'crivez sont de tres bonnes raisons dont vous pouvez vous servir pour faire voir que les Suedois ne doivent tirer aucune consequence pour eux des avantages que je veux bien accorder aux Hollandais en consideration de la paix.

Il aurait été à souhaiter que les tuteurs du Roi de Suède eussent différé plus longtemps à faire faire au nom de ce prince un compliment à l'electeur de Saxe sur sa pretendue election à la Couronne de Pologne. Ils auront vu que la disposition des affaires de ce royaume est presentement bien opposée aux premières nouvelles qu'ils en avaient reçues et j'ai lieu de croire qu'ils repareront cette demarche precipitée en observant au moins une exacte neutralité jusqu'à ce que les troubles de ce royaume soient entierement apaisés et que l'election de mon cousin le prince de Conty soit universellement reconnue.

Après vous avoir ecrit cette lettre j'ai reçu

la nouvelle de la signature des traités avec les rois d'Espagne, d'Angleterre et les états généraux des provinces unies, ils sont conformes aux conditions dont je me suis expliqué dès l'ouverture des conférences et à la dernière déclaration que mes ambassadeurs ont faite le premier de ce mois. Ces traités ont été signés le 20 qui était le terme marqué par cette déclaration, L'empereur diffère encore d'accepter l'équivalent que j'offre pour Strasbourg et j'ai accordé aux instances de ses alliés de lui donner un nouveau terme de six semaines, pour suivre leur exemple. Je consens qu'il y ait une trêve pendant ce terme après lequel les Rois d'Espagne et d'Angleterre et les états généraux s'obligent d'abandonner l'empereur s'il n'accepte mes offres.

Il y a beaucoup d'apparence qu'il en prendra la résolution, et comme cette paix a été faite par la médiation du Roi de Suède, que le S:r Lillierot s'est parfaitement acquité des devoirs d'un bon médiateur, mon intention est que vous demandiez audience au prince aussitôt que vous aurez reçu ma lettre, que vous lui rendiez celle que je lui écris et que vous lui fassiez connaître que m'intéressant autant que je fais à ce qui le regarde, je suis très sensible à la gloire qu'il acquiert au commencement de son règne en con-

tribuant par ses soins au retablisement de la tranquillité de l'Europe.

11.

à Fontainebleau le 3 octobre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. Votre lettre du 11 de ce mois me fait voir qu'il sera difficile d'établir la bonne intelligence entre les deux couronnes du Nord et que les réponses du Roi du Danemark sont bien plus capables d'augmenter la défiance que de l'éteindre. La paix pourra cependant changer les dispositions qui paraissent à une rupture entre ces deux couronnes, et comme le Roi du Danemark n'a plus de secours à esperer des alliés, que l'Angleterre et la Hollande seront au contraire bien plus portés à soutenir le Duc d'Holestein, il y a beaucoup d'apparence que cette affaire n'aura pas les suites que l'on pouvait prévoir avant la paix. Vous devez cependant continuer à faire voir par votre conduite le desir que j'ai de maintenir la tranquillité dans le Nord, après avoir autant contribué à son retablisement dans toute l'Europe, j'approuve fort aussi qu'interposant vos offices pour cet effet vous ne partiez point de ma médiation.

J'ai lieu de croire que les tuteurs observeront exactement la promesse qu'ils vous ont faite de ne donner aucune marque de partialité en faveur de l'électeur de Saxe, je suis fort satisfait de la conduite que le Roi de Danemark a tenue en cette occasion, ce prince n'ayant apporté aucun obstacle au passage de mon cousin le prince de Conty quoiqu'il en ait été fortement sollicité par cet électeur et que la proche parenté qui est entre eux put le porter à le favoriser. Ainsi je suis persuadé que le Roi de Suède n'observera pas moins exactement une parfaite neutralité, dans cette affaire aucune raison ne pourrait le porter à y manquer.

12.

à Fontainebleau le 10 octobre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. Votre lettre du 18 du mois dernier m'informe de ce que l'on croyait alors à Stockholm de l'événement des conférences de la paix et je vois que la dernière déclaration de mes ambassadeurs faisait juger que la négociation pouvait être rompue. L'effet en a été entièrement contraire à l'opinion qu'on en avait eue d'abord et vous avez vu que cette déclaration d'un terme pour traiter a porté les alliés à conclure. J'ai lieu de croire aussi

que l'empereur et l'empire suivront bientôt cet exemple, ainsi la regence de Suède verra cesser les instances que les ministres de l'empereur ont renouvelées si souvent pour obliger cette couronne à la garantie des traités de Westphalie. Vous remarquez avec beaucoup de raisons que les derniers que le comte de Staremberg a voulu faire sur ce sujet auraient été reçus si le comte Oxenstiern avait eu tout le credit necessaire pour obliger les autres tuteurs à se conformer à ses sentiments, il y a beaucoup d'apparence que la partialité de ce ministre ne pourra desormais nuire au bien de mon service et que la paix étant faite il sera plus facile encore de faire comprendre à la Suède l'intérêt qu'elle a de menager mon amitié.

Les differents du roi de Danemark avec le duc d'Holestein seront aussi plus aisés à terminer quand la guerre sera éteinte dans le reste de l'Europe, et comme toutes les nations qui trafiquent dans le Nord ont un egal intérêt que la paix y soit maintenue, l'on s'empressera desormais également à conserver la bonne intelligence entre ces deux couronnes et à prevenir tout ce qui serait capable de l'alterer, vous devez toujours faire connaitre dans les occasions qui se presenteront que j'employerai mes offices avec

plaisir à conserver cette union plutôt par l'affection que j'ai pour les intérêts de la Suède que par aucune autre vue.

13.

à Fontainebleau le 16 octobre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 21 du mois dernier, vous avez raison de croire qu'il est presque impossible de reussir à former des liaisons solides avec les deux rois du Nord et je suis persuadé comme vous me l'écrivez que la seule chose que l'on puisse faire est de prévenir tous les nouveaux sujets de mésintelligence entre ces deux couronnes, mais il convient toujours de témoigner le desir que j'ai de maintenir la bonne intelligence entre elles.

La resolution que les tuteurs ont prise de rapeller de Vienne le Comte Gabriel Oxenstiern est une marque bien considerable de leur fermété; ils en connaîtront l'utilité dans la suite et cette demarche est plus capable d'obliger l'empereur à marquer à l'avenir des egards pour cette couronne que si elle s'était soumise au premier accommodement fait à Vienne.

Les raisonnements du Comte Oxenstiern au sujet de Strasbourg seront desormais fort inutiles, vous avez vu le premier effet de la déclaration

que mes ambassadeurs ont donnée par la signature des traités de paix avec l'Espagne, l'Angleterre et la Hollande; j'ai lieu de croire que celle de l'empereur et de l'empire suivra bientôt ces premiers traités et que les conditions que j'ai offertes seront acceptées dans le terme spécifié jusqu'au premier de novembre; les ministres de l'empereur ont fait plusieurs instances pour obtenir quelque changement aux conditions, mais vous pouvez être assuré que je n'en apporterai aucun.

Je n'ai jamais douté que la regence de Suède n'ait souhaité que Strasbourg peut retourner à l'empire, mais j'étais en même temps persuadé que les tuteurs donneraient au S:r Lillierot les ordres de ne point s'écarter du devoir de médiateur, et les places que j'abandonne de l'autre côté du Rhin sont une garantie suffisant aux princes de l'empire que je ne pretends pas les attaquer dans la possession de ce qui leur appartient.

14.

à Fontainebleau le 24 octobre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. J'ai reçu votre lettre du 2 de ce mois, il vous aura été facile de répondre à ceux qui voulaient douter de mes

bonnes intentions pour la paix, elles sont vérifiées par les effets et j'ai lieu de croire que le traité que reste encore à faire avec l'empereur sera enfin conclu dans le terme dont on est convenu pour accepter les conditions que j'ai offertes, ainsi le roi de Suède aura bientôt la gloire entière d'avoir contribué par sa médiation au parfait rétablissement de la tranquillité de l'Europe.

Mes ratifications ont déjà été échangées avec celles du Roi d'Angleterre et des états généraux. Celle du Roi d'Espagne le sera incessamment, le courrier qui l'apporte ayant passé dans mon royaume pour aller en Hollande.

Les nouvelles qui viennent de Pologne par les voies même les plus suspectes sont si avantageuses à mon cousin le prince de Conty et marquent tellement la faiblesse de l'électeur de Saxe que j'ai lieu de croire que la régence de Suède sera encore plus attentive que jamais à ne faire aucune démarche en faveur de cet Electeur, je ne doute pas aussi que vous ne continuiez avec votre vigilance ordinaire d'apporter tous vos soins pour empêcher les tuteurs de donner en cette occasion aucune marque de partialité, vous savez que je desire sincèrement que l'on puisse maintenir la tranquillité dans le Nord, je doute

que les traités particuliers de la Suède avec la maison de Brunswick puissent produire ce bon effet, il me paraît bien plus à souhaiter que les choses demeurent au même état qu'elles sont présentement et il n'y a pas lieu de croire que lorsque toute l'Europe sera tranquille le Roi de Danemark s'expose à s'attirer des ennemis considérables en formant quelque nouvelle entreprise contre le Duc d'Holstein.

15.

à Versailles le 31 octobre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 9 de ce mois, elle m'informe des différents ordres qui ont été donnés au S:r Lillierot au sujet de Strasbourg, ce détail confirme la partialité du comte Oxenstiern et me fait en même temps voir les sentiments des autres tuteurs, mais il ne s'agit plus présentement de délibérer sur cet article, et comme le terme pour accepter mes conditions expire, j'attends d'apprendre avant qu'il soit peu de jours la nouvelle de la signature de la paix avec l'empereur et l'empire.

le 21 novembre 1697.

— — — — —
Comme je ne vois point aussi d'utilité pour mon service de faire de nouveaux traités, il suffit de confirmer les bonnes dispositions que vous trouvez et que vous avez établi en partie dans l'esprit des tuteurs.

Il y a beaucoup d'apparence que les différents du Roi de Danemark et du Duc d'Holstein se termineront à l'amiable et vous savez que j'ai toujours souhaité le maintien de la bonne intelligence entre les couronnes du Nord.

J'approuve les diligences que vous avez faites à l'occasion des affaires de Pologne, mais comme l'événement a vérifié la mauvaise foi des Polonais qui avaient appelé mon cousin le prince de Conty et qu'il a mis à la voile pour revenir auprès de moi, il est désormais inutile de contraindre davantage le Roi de Suède sur le parti qu'il voudra prendre. Je vous envoie une lettre de change de 12000 ℔ pour être employé suivant la connaissance que vous avez de mes intentions sur cet article et vous pouvez donner une lettre de pareille somme pour être tirée sur le S:r Bernard à Paris et payée au porteur pour satisfaire au second article de votre lettre.

— — — — —

17.

à Marly le 28 novembre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. J'ai reçu vos lettres du 2 et du 7 de ce mois avec la copie du discours que vous avez fait au Roi de Suède en lui rendant ma lettre et celle que ce prince m'a écrite pour y répondre, j'ai été très satisfait de ce que vous lui avez dit de ma part et vous n'avez rien oublié de ce qui pouvait faire connaître l'estime et l'amitié que j'ai pour Lui, il ne tiendra qu'à la regence de Suède d'en recevoir encore des marques plus particulières. L'instruction que je vous envoie vous met en état de profiter des bonnes dispositions que vous trouvez à former des liaisons plus étroites entre moi et le Roi de Suède comme vous instruit en général de mes intentions sur le traité qui se pouvait faire présentement. J'ajouterai seulement à ce qu'elle contient qu'avant que de vous expliquer de ce que je pense il est nécessaire de decouvrir comme vous me le proposez par le moyen de vos amis ce que les tuteurs voudront faire ce qu'ils demanderont de moi et vous me marquerez aussi vos propres sentiments sur l'un et sur l'autre et vos vues particulières sur tout ce que l'on peut faire dans le traité.

Votre lettre du 2 de ce mois m'a informé des avis que le roi de Suède recevait que quelques princes d'Allemagne avaient dessein de prendre des quartiers d'hiver dans le Duché des deux ponts et en même temps de la prière que le roi de Suède me fait d'empêcher leur troupe d'entrer dans ce Duché, j'ai aussitôt écrit à mes ambassadeurs aux conférences de la paix de déclarer de ma part aux mediateurs afin de le faire savoir aux ministres des princes qui sont encore à la Haye que je ne souffrirai pas qu'il entre d'autre troupe dans le Duché des deux ponts que celle que le Roi de Suède y enverra pour le garder, mon intention étant de faire plaisir à ce prince dans toutes les occasions qui s'en presenteront et d'empêcher tout ce qui pourrait contrevenir en quelque façon à la paix qui vient d'être conclue par sa mediation.

Cet incident même peut servir à faire connaître, combien un traité avec moi serait utile à la Suède et nécessaire pour le maintien de la tranquillité publique.

Mais en même temps que le roi de Suède a recours à moi pour empêcher l'entrée des troupes étrangères dans le Duché des deux ponts, il ne me parait guere convenable que les ministres de ce prince se declarent plus ouvertement qu'aucun

des protestans contre les conditions inscrites dans le traité de paix en faveur de la religion catholique et que le S:r de Palmquist ait ordre de faire des plaintes particulières du léger avantage accordé à la religion dans le Duché des deux ponts, je ne puis croire que cette demarche soit faite par ordre de tous les tuteurs, lorsqu'ils s'adressent à moi au nom du Roi, leur maitre, pour la conservation de ce Duché. On a point fait part au S:r de Palmquist des ordres que j'ai donnés à mes ambassadeurs en Hollande, afin que vous puissiez en apprendre la première nouvelle au Roi de Suède.

 18.

à Versailles le 5 xbre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. Votre lettre du 13 du mois dernier m'informe de toutes les marques de partialité pour l'Electeur de Saxe que le comte Oxenstiern a donné à l'envoyé de ce prince à Stockholm, mais comme l'experience fait connaître depuis longtemps le mauvaise volonté de ce ministre, ce qu'il en a fait paraitre depuis peu ne meriterait pas d'être relevé, quand même mon cousin le prince de Conty serait encore en Pologne.

Vous aurez été informé de son retour et de l'infidelité des Polonais, plutôt même que je ne

J'ai appris, mais je ne puis vous donner d'ordre précis sur la conduite que vous avez à tenir à cet égard avant que d'avoir été informé par mon cousin le prince de Conty de la vérité de toutes choses, jusqu'à présent je vois seulement que sa patience a été au delà de celle que tout autre en sa place aurait eue, que les relations de ceux qui m'écrivaient étaient peu fideles et qu'il y a beaucoup d'apparence que l'on m'a caché bien des circonstances que j'aurais du savoir.

Il me paraît que le Roi de Danemark est presentement dans les dispositions les plus convenables à maintenir la paix du Nord et je vous ai fait connaître par ma dernière dépêche mes intentions sur les offices que vous devez faire à cet égard auprès de la regence de Suède.

La deliberation du senat sur les mesures à prendre après la paix vous mettra en état de pouvoir executer les ordres que je vous ai envoyés par le dernier ordinaire et il me paraît que les choses sont disposées comme on le peut souhaiter pour reussir.

Le voyage que le comte Bonde va faire en Angleterre n'empêchera pas que je ne le reçoive avec plaisir en qualité d'ambassadeur extraordinaire du Roi son maître auprès de moi. Il me paraît même qu'il pouvait encore donner plus

d'empressement aux tuteurs pour conclure un traité

Il est cependant necessaire d'observer que le consentement que je donne est seulement en cas qu'il n'aille en Angleterre que pour la seule fonction de reporter le collier de l'ordre de la jarretière et qu'il vienne ensuite pour rendre auprès de moi, car s'il ne m'était envoyé que pour un simple compliment après avoir été premièrement le faire au Roi d'Angleterre, vous jugez bien que je ne pourrais l'admettre après avoir manqué à ce qui m'est du, j'approuve fort le refus que vous avez fait d'entrer dans la proposition du S:r Hekerén.

19.

à Marly 19 x:bre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. J'ai reçu vos lettres du 20 et 27 du mois dernier, j'ai appris par la première la prompte resolution prise dans l'assemblée des états de Suède de declarer leur Roi majeur et la manière dont elle a été executée, et je vois par la seconde qu'il est difficile de juger encore de la forme du nouveau gouvernement et de ceux qui auront le plus de credit auprès du roi de Suède, il me parait cependant que l'on a jusqu'à present inspiré à ce prince les

nts qui conviennent le plus à ses véritables
qu'on lui a fait connaître combien il lui
important de conserver mon amitié et l'utilité
e a toujours été à sa couronne, enfin j'ai
croire par la compte que vous m'avez
le ce qui l'on peut decouvrir de ses dis-
s que sa conduite sera conforme à la
pinion que vous en avez.

ris au Roi de Suède et à la Reine sa
our leur donner part de la celebration du
de mon petit fils le duc de Bourgogne
té fait le 7 de ce mois.

us leur fairez connaître dans la même
e que j'ai appris de mon cousin le prince
y l'empressement que les officiers Suedois
à le bien recevoir dans un port près de
bourg, où la tempête l'avait obligé de re-
les soins qu'ils ont apporté à fournir toutes
ses necessaires à mes vaisseaux. Cette
e de la part des Suedois avant même que
voir pu recevoir les ordres de Stockholm
temoignage certain de la connaissance qu'ils
sentiments du Roi leur maitre.

vous ecrivis par ma dernière depeche que
ais l'arrivée de mon cousin le prince de
pour decider de la resolution que j'aurais
re au sujet des affaires de Pologne, le

compte qu'il m'a rendu de l'état où il les a laissés m'a fait voir que ceux qui paraissaient les plus zelés pour leur liberté ont traités avec l'Electeur de Saxe à l'exception d'un petit nombre qui était encore asses touché du bien de leur patrie pour ne pouvoir l'abandonner, mais comme les forces nécessaires pour soutenir les lois et la liberté du pays leur ont manqués, ils ont eux mêmes conseillé à mon cousin le prince de Conty de revenir auprès de moi.

Ainsi les Polonais abandonnant eux mêmes la défense de leur liberté, je ne juge pas à propos de m'engager davantage dans cette affaire, ayant reconnu d'ailleurs que l'on avait caché ou déguisé plusieurs circonstances absolument nécessaires à savoir avant le depart de mon cousin le prince de Conty pour se rendre aux côtes de Prusse.

Vous pouvez desormais laisser prendre au Roi de Suède telles résolutions qu'il lui plaira sur les affaires de Pologne, mais j'ai lieu de croire que cette couronne et les princes voisins de l'electeur de Saxe verront toujours avec peine son election au trone de la Pologne.

Vous ferez aussi connaitre au Marechal Bielke que je suis tres satisfait de la conduite qu'il a tenue à l'égard de mon cousin le prince de Conty.

Je verrai avec plaisir le succès de tout ce

qui peut affermir la bonne intelligence entre les deux couronnes du Nord, vous ne devez cependant entrer dans ce qui regardera la mariage du Roi de Suède avec la princesse de Danemark qu'autant qu'il pourra convenir à ce prince de le faire et que vos demarches pourront en même temps faire voir au Roi de Danemark l'intérêt que je prends à ce qui le regarde et du reste il m'est asses indifferent que le mariage se fasse ou celui de la princesse de Holestein.

Je ne vois aucune utilité à remettre presentement au Roi de Suède l'obligation de cinquante mille écus que j'ai du roi son père; outre que cette grace paraîtrait presentement peu considerable elle pourrait donner lieu de me demander le reste des anciens subsides que les Suedois pretendent qui leur sont dus, ainsi j'ai jugé plus à propos de garder le silence sur cette affaire.

20.

À Versailles le 26 x:bre 1697.

Monsieur le comte d'Auaux. J'ai reçu votre lettre du 4 de ce mois, elle m'informe de la contestation excitée entre le comte Oxenstiern et quelques uns des autres tuteurs au sujet de la clause que j'ai fait inserer en faveur de la re-

ligion dans le traité fait à Reswik avec l'empereur et l'empire, mais cette affaire est presentement terminée et j'ai reçu la ratification de ce traité.

Les princes protestans dont les ministres s'étaient les plus opposés à cette clause ont été les plus empressés à concourir à la ratification.

Je vous ai informé par ma dernière depeche de la resolution que j'ai prise au sujet des affaires de Pologne et vous avez vu par cette même lettre que j'étais fort content de tous les secours que mes vaisseaux ont trouvés dans le port de Suède où mon cousin le prince de Conty a été forcé de relacher. J'ai appris aussi avec plaisir les nouveaux ordres que le Roi de Suède avait donnés sur son sujet en cas qu'il ne fut pas encore sorti de ce port

Vous ne devez point être en peine de ce que vous avez écrit à l'abbé de Polignac et j'ai appris par une de ses lettres que ses chiffres et ses papiers n'ont point été trouvés et qu'ils sont dans une entière sureté.

Je vous ai instruit de mes intentions au sujet du mariage du Roi de Suède, et l'alliance que je souhaite d'avantage pour ce prince est celle qui sera la plus capable de maintenir la paix dans le Nord.

à Marly le 9 janvier 1698.

Monsieur le Comte d'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 11 et celle du 18 du mois dernier, l'une et l'autre m'informent de plusieurs particularités qui font juger du caractère du Roi de Suède, et ce que vous m'en écrivez augmente la bonne opinion que vos premières lettres m'avaient données de ce prince.

Je me ferai rendre compte de l'affaire du vaisseau où vous me marquez que le S:r Pipper est intéressé et j'ordonnerai qu'on le favorise autant que la justice le pourra permettre si le jugement n'a point été prononcé.

A l'égard des différends du roi de Danemark avec le duc d'Holestein, mon intention est de ne m'en mêler qu'autant que les parties le désireront et cependant de faire seulement des offices généraux pour les porter à un accommodement et pour éviter que leur division ne puisse troubler la paix entre les couronnes du Nord, c'est pour cet effet que je fais partir incessamment l'abbé Bidal pour retourner à Hambourg, il sera dans cette ville à portée de parler au duc d'Holestein et d'entrer dans le détail de ses différends avec le roi de Danemark, si ces deux princes le désirent également.

Vous savez aussi mes intentions à l'égard du mariage du Roi de Suède avec la princesse de Holstein, ainsi après avoir satisfait aux premiers offices que le roi de Danemark m'a demandé, vous ne devez point contraindre le Roi de Suède sur le choix qu'il voudra faire; vous aurez presentement reçu les ordres que je vous ai envoyés pour un traité à faire avec la Suède et c'est par cette raison que je ne vous ai point encore nommé un successeur, étant bien persuadé que vous me continuerez avec plaisir vos services en Suède autant que vous croirez qu'ils pourront être utiles à mes intérêts.

 22.

à Versailles le 23 janvier 1698.

Monsieur le comte d'Auaux. Votre lettre du 21 du mois dernier m'informe de ce qui s'est passé au couronnement du Roi de Suède et plusieurs circonstances que vous m'en écrivez font juger du caractère de ce prince et de la fermeté qu'il fera paraître à soutenir ses sentiments.

Je vois que le comte Oxenstiern vous a parlé depuis peu au sujet des avantages que j'ai procurés à la religion catholique par le dernier traité de paix, mais quoique l'on vous puisse dire vous ne devez pas laisser la moindre esperance que

je me puisse relacher de ce qui a été accordé du consentement de tous les princes protestans en faveur des eglises situées dans les lieux reunis que j'ai rendu en conséquence de la paix, vous devez au contraire vous plaindre de la contravention que l'on apporte à l'article 4 du traité dans les lieux du Duché des deux ponts dont je vous ai envoyé les noms et j'ai lieu de croire que le roi de Suède ne voudra pas contrevenir le premier à un traité dont il a eu l'honneur d'être médiateur.

Enfin comme il ne me suffit pas d'avoir stipulé des conditions avantageuses pour la religion si les articles dont on est convenu ne sont pas ponctuellement executés, vous devez faire toutes les instances que vous jugerez nécessaires pour obtenir du Roi de Suède et d'ordonner incessamment que les curés et les catholiques des lieux dont je vous envoie la liste jouissent en repos de ce qui leur est permis par la paix.

J'ai encore reçu vos lettres du premier de ce mois, mais j'attendrai au premier ordinaire à vous informer de mes intentions sur ce qu'elles contiennent.

23.

à Versailles le 30 janvier 1698.

Monsieur le comte d'Anaux, j'ai différé à répondre à vos lettres du premier de ce mois dans la vue d'examiner avec plus d'attention les remarques que vous faites sur l'instruction que je vous ai envoyée et de vous donner ensuite mes ordres sur le traité que vous pouviez faire en mon nom avec le Roi de Suède.

Pour vous mieux faire connaître mes intentions j'ai fait dresser un projet que je vous envoie du preambule et des principaux articles de ce traité, il ne doit pas cependant vous assugetir de manière que vous ne puissiez ou en changer les termes pour faciliter la conclusion du traité ou recevoir les nouveaux articles que l'on vous proposerait d'y ajouter, pourvu qu'ils ne soient pas contraires à ce que vous remarquerez de mes intentions dans le projet que je vous envoie, ce que vous devez surtout éviter sera de m'engager par aucun article directement ou indirectement à entrer en action pour soutenir les prétentions du roi de Suède ou de ses alliés et vous vous renfermerez au sujet de ces sortes de différents aux simples offices et aux avertissements dont il est fait mention dans le projet.

C'est pour cet effet que vous ne devez point admettre les articles des traités de 1663 et 1672 portant la garantie de ceux d'Oliue et de Copenhague.

Je ne doute pas que l'on ne vous demande de convenir d'un traité de commerce après que l'on sera d'accord de celui d'alliance, mais vous ne devez rien dire qui puisse le faire espérer, ni laisser aucun article equivoque qui donne lieu de dire après le traité que vous avez promis de traiter ensuite sur le commerce.

Je laisse à votre liberté de transposer les articles de la manière que vous le jugerez le plus à propos, mais si ceux qu'on vous proposera sont fort differents du projet que je vous envoie, il serait necessaire de vous reserver le temps de me les communiquer et d'attendre mes ordres avant d'en convenir.

Il n'y a aucun inconvenient à faire le traité en latin suivant l'usage ordinaire et ce même usage autorise aussi les senateurs de Suède à signer les premiers l'original qu'ils gardent.

Je vous ai déjà informé de mes intentions au sujet des mariages, tant du Roi de Suède que de la princesse sa sœur, et vous ne devez faire aucune demarche pour contraindre en quelque

manière que ce soit ce prince sur les partis qui lui paraîtront les plus convenables.

Si vous croyez que le comte Bielk puisse être nommé ambassadeur auprès de moi vous lui ferez connaître que je le verrai avec plaisir en cette qualité, ne pouvant douter de ses sentiments et en ayant vu des effets, mais vous ne ferez aucune démarche pour l'aider à obtenir cet emploi, ni pour le traverser.

J'ai approuvé la réponse que vous lui avez faite sur le changement des rentes établies sur l'hôtel de ville de Paris et vous pouvez ajouter encore qu'il est libre à ceux qui voudront retirer leur argent d'en recevoir le remboursement.

Vous ne devez pas faire difficulté de traiter d'altesse Royale la Duchesse d'Holstein sœur du roi de Danemark.

***Projet de traité à faire entre Sa Majesté et le
Roi de Suède.***

L'affection particulière que le Serenissime et très puissant seigneur et prince Louis 14:e par la grace de Dieu Roi de France et de Navarre a toujours eue pour la couronne de Suède étant encore nouvellement augmentée par les qualités personnelles du Serenissime et très puissant prince

et seigneur Charles 12:e par la grace de Dieu Roi des Suedois, Gots et Vendales, et les justes esperances que donne le commencement de son regne que les suites n'en seront pas moins glorieuses que l'ont été les regnes les plus illustres de ses ancetres, sa Majesté très chretienne a estimé que rien ne convenait d'avantage au maintien de la paix qui vient d'être retablie dans la chretienté par la mediation et par les bons offices de sa Majesté Suedoise que de s'unir avec elle d'une étroite amitié et de renouveler les alliances que sa Majesté très chretienne avait contractées avec les Rois predecesseurs de sa Majesté Suedoise. C'est pour cet effet que le S:r comte d'Auaux, ambassadeur extraordinaire de sa Majesté très chretienne, conseiller ordinaire en son conseil d'etat et commandeur de ses ordres, et les S:rs

 En vertu de leurs pleins pouvoirs qu'ils se sont communiqués sont convenus des articles suivans.

1:e Article.

Les Serenissimes Rois confirment et retablissent en vertu du présent traité l'alliance et l'etrote amitié formées depuis longtemps entre sa Majesté très chretienne et les Rois predecesseurs de sa Majesté Suedoise en sorte qu'ils auront soin mu-

tuellement de la dignité et des intérêts l'un de l'autre comme de leurs propres et qu'ils s'opposent fortement à tout ce qui pourrait y préjudicier.

2:e Article.

Le principal objet de cette alliance est le maintien des traités de paix nouvellement conclus à Riswick en Hollande, de ceux de Westphalie et de Nimegue, comme étant le fondement de ces derniers et autant qu'il n'est point dérogé aux dits traités de Westphalie et de Nimegue par ceux de Ryswick.

3:e Article.

En consequence de cette alliance si quelque puissance que ce soit contrevient par quelque acte ou par quelque entreprise aux conditions de la paix générale, les Serenissimes Rois concerteront ensemble les moyens d'en obtenir la réparation et feront cependant mutuellement tous les offices et employeront tous les avertissements nécessaires pour procurer l'exacte observation de la paix générale.

4:e Article.

Que si leurs avertissements sont inutiles ils chercheront ensemble d'un commun avis les moyens de pourvoir à la pleine surété et liberté

de celui qui sera offensé et de faire en sorte qu'il ne lui soit fait aucun tort dans ses droits, dignités et privileges, mais que tout soit executé selon les dispositions de la paix.

5:e Article.

Et comme ce présent traité est fait principalement dans la vue de maintenir le repos de l'Europe, leurs Majestés sont convenues que si quelque prince et état demande dans l'espace d'une année d'être compris dans cette alliance particulière, ils y seront admis et compris après en avoir obtenu le commun consentement des deux Rois alliés.

6:e Article.

Il sera permis en vertu du présent traité aux sujets des deux seigneurs Rois de jouir de la même liberté qu'ils ont toujours eue de negocier et d'avoir commerce par terre et par mer dans les deux royaumes tant en paix qu'en guerre sans aucun empèchement et en payant les droits ordinaires.

7:e Article.

Ils pourront apporter et debiter leurs marchandises en payant les droits accoutumés, en acheter et en emporter d'autres conformément aux lois et statuts de chaque état sans recevoir

aucun trouble, mais au contraire toute sorte d'aide et d'assistance, et pour cet effet tous les ports, villes de commerce, cités et provinces de l'un et de l'autre royaume seront libres aux uns et aux autres.

8:e Article.

Cette alliance particulière durera pendant dix années à compter du jour qu'on fera l'échange des ratifications, et lorsque ce temps sera expiré elle sera prolongée du commun consentement des deux seigneurs Rois. Leurs Majestés donneront cependant toute l'attention convenable au maintien des derniers traités de paix dont l'exacte observation est le principal but de ce traité et pour cet effet les dits seigneurs Rois se communiqueront ce qu'ils apprendront et ce dont il conviendra qu'ils soient informés pour le succès d'un aussi louable dessein.

9:e Article.

Leurs Majestés confirmeront ces articles, et les ratifications en seront échangées dans trois mois à compter du jour de la signature du présent traité.

24.

à Versailles 13 fevrier 1698.

Monsieur le comte d'Auaux. J'ai reçu votre lettre du 15 du mois dernier, elle me fait voir que ceux qui vous avaient conseillé de differer encore à parler d'une nouvelle alliance vous present d'en faire presentement la proposition, la connaissance qu'ils ont des dispositions du Roi de Suède et les bonnes intentions qu'ils ont toujours temoigné me donnent lieu de croire que vous ne pouvez pas suivre de meilleurs avis et s'ils ont bonne opinion du succès on en doit juger que le credit du comte Oxenstiern commence a diminuer.

L'alliance que vous avez à proposer étant purement déffensive il ne doit pas être question de subsides. Il peut cependant arriver ainsi que vous le prevoyez qu'entre les différentes propositions qui vous seront faites de la part de la Suède, on vous demande le payement de ceux que cette couronne pretend, mais je vous ai deja ecrit d'eloigner cette demande autant qu'il vous sera possible, on ne peut plus faire croire au Roi de Suède que je n'ai pas pour lui tous les sentiments dont vous l'assurez après en avoir reçues marques aussi reelles à l'occasion de la

paix et lorsque j'offre de prendre des liaisons avec lui pour le maintien des traités.

Il me paraît d'autant plus nécessaire que cette alliance puisse bientôt se conclure qu'il s'élève bien des mouvements pour former de nouvelles ligues, on excite les princes protestans à s'unir contre moi en leur insinuant que je veux détruire leur religion, et l'on repand en même temps que mon dessein est de recommencer la guerre après avoir séparé les alliés par la dernière paix. A l'égard du premier article mon intention est seulement de maintenir les choses à l'égard de la religion dans les lieux que j'ai rendu à l'empire de la manière qu'elles ont été réglées par le dernier traité de paix, mais je ne pretends en quelque sorte que ce soit inquieter les princes protestans de l'empire et ils doivent au contraire s'appercevoir qu'on ne veut les alarmer à ce sujet que pour les empêcher de recourir à moi lorsqu'ils auront besoin des mêmes assistances qu'ils en ont reçues en différentes occasions pour maintenir leurs droits et leur prerogatives.

Quant au second sujet d'inquietude, celle que l'on veut faire concevoir de mes desseins doit être aisée à dissiper pour peu qu'on réfléchisse à l'importance des places que j'ai cedées pour

le bien de la paix, je ne me serais pas privé de tant de moyens de faire avantageusement la guerre si j'avais intention de la recommencer.

J'ai donné au comte Bielk qui est dans mon service des marques de la satisfaction que j'ai de la conduite qu'il a tenue à l'égard de mon cousin le prince de Conty. La conduite que vous avez tenue dans toutes vos ambassades m'assure assez de votre fermeté à refuser tous les présens qui pourraient vous être offerts et j'approuve fort la réponse que vous avez faite au Baron Joul.

On verra bientôt selon les apparences si le Roi de Suède n'apportera pas d'autre changement aux dignités de son royaume que celui dont vous m'avez informé.

25.

à Versailles le 18 février 1698.

Monsieur le comte d'Auaux, votre lettre du 22 du mois dernier me fait voir que l'on s'attend toujours à quelque changement en Suède à l'égard de ceux qui ont eu jusqu'à ce jour le plus de part au gouvernement, ce que vous m'écrivez du caractère des ministres à qui le Roi de Suède donne sa principale confiance me fait juger que ce changement pourrait faciliter l'exécution des

ordres que je vous ai donnés, mais vous ne devez faire aucune demarche qui puisse donner lieu de croire que vous desirez qu'il arrive et il suffira de me rendre compte de ce qui se passera sur ce sujet.

La proposition que fait le Baron Joul pour la sureté de la mer Baltique ne peut nuire au bien de mon service, ainsi vous ne devez pas vous mettre en peine de la traverser, et elle serait un jour plus contraire aux desseins des Anglais et des Hollandais qu'à mes intérêts.

Quant à celle de prendre des mesures entre les deux Rois du Nord pour le maintien de leur religion, elle ne peut servir qu'à faire naître de frequents pretextes de plainte et à donner aux princes protestans une défiance perpetuelle de mes desseins, ainsi vous devez être fort attentif à éloigner autant qu'il vous sera possible le succès de cette proposition.

26.

à Versailles 27 fevrier 1698.

Monsieur le comte d'Auaux, j'apprends par votre lettre du 29 du mois dernier que le différent qui dure depuis quelque temps entre la cour de Vienne et celle de Suède est enfin terminée et que le jour est marqué au dix de Mars pour

admettre reciproquement l'envoyé de Suède à l'audience de l'empereur et celui de l'empereur à celle du Roi de Suède, je ne puis croire que la nouvelle pretention que forme le comte de Staremborg sur le ceremonial retarde l'accomodement dont on est convenu, ny qu'on admette à Stockholm la proposition qu'il avance pour relever le caractère des envoyés de l'empereur, elle est si absurde qu'il y a lieu de s'etonner qu'il ait osé la faire. Je vous ai marqué par ma dernière depeche que je ne prends aucun intérêt à la négociation que le Baron Youl pourra faire pour la sureté de la mer Baltique, il n'en est pas de même de la proposition que regarde le maintien de la religion catholique dans les lieux que j'ai rendus à l'empire. Le 4 article du traité de Ryswick a été dressé suivant les ordres que j'avais envoyés à mes plenipotentiaires, ils ont soutenus seuls l'opposition des protestans, elle n'aurait pas été surmontée sans la fermeté que j'ai temoigné pour faire inserer cet article dans le traité, les ambassadeurs de l'empereur n'ont osés se joindre aux miens non obstant le desir qu'ils avaient de voir reussir ce que l'on entreprenait par mes ordres en faveur de la religion, ainsi tous les ministres qui assistaient aux conferences étaient convaincus par ce qu'ils ont vu

que ce n'est qu'aux instances que mes plenipotentiaires ont fait en execution de mes ordres qu'on doit attribuer ce qui a été stipulé dans le traité de paix en faveur de la religion, les mesures que l'on prendrait presentement encore contre cet article paraîtraient certainement être prises contre ce que j'ai fait.

Vous le ferez connaitre fortement au Baron Youl et vous lui ferez voir le juste sujet que j'aurais de me plaindre qu'il insista sur une pareille proposition dans le temps même que le roi de Danemark reçoit des marques de mon amitié et qu'il sait que je vous donne tous les ordres nécessaires pour établir la bonne intelligence entre les deux couronnes du Nord.

Il est nécessaire aussi que vous fassiez connaitre dans toutes les occasions qui s'en présenteront que les princes protestans n'ont rien à craindre de ma part pour leur religion et que mon intention est seulement, comme je vous l'ai marqué, de maintenir l'exécution de ce dont on est convenu par la paix à l'égard de la religion catholique, qu'ainsi toutes les propositions que l'on pouvait faire presentement sous prétexte de conserver la religion protestante ne serviraient en effet qu'à exciter de nouveaux troubles qu'il est de l'intérêt de toute l'Europe d'éviter. J'approuve

la manière dont vous avez parlé dans la conférence qui s'est tenue au sujet des différents du Roi de Danemark et du duc d'Holstein, vous savez qu'il m'est égal que cette affaire se traite à Pinemberg ou dans un autre lieu et que la seule vue que j'ai sur ce sujet se réduit à prévenir les troubles que ces différents pouvaient produire dans le Nord.

Il convenait aussi de renvoyer, comme vous avez fait, l'agent du duc de Holstein à l'abbé Bidal.

Aussitôt que j'ai reçu avis que l'électeur palatin avait fait entrer des troupes dans Veldents et dans la petite pierre, je lui fit écrire par l'envoyé du Grand duc qui est auprès de moi que cette démarche était fort opposée à ce qui avait été réglé par les derniers traités et que j'avais lieu d'attendre que ce prince poursuivait ses prétentions par les voies ordinaires de la justice sans employer celles de la force, il a écrit depuis qu'il s'était mis en possession de Weldents et de la petite pierre en vertu des droits qu'il prétend avoir, mais que puisque je n'avais pas approuvé qu'il y eut envoyé des troupes il les avait fait retirer et qu'il se contenterait désormais de faire valoir ses droits devant les tribunaux de l'empire.

Il ne me paraît pas que le roi de Suède puisse demander autre chose à l'électeur palatin.

Vous avez jugé avec raison que je rejetterai la proposition du Jésuite qui est auprès du comte de Staremborg, mais celle que vous me faites d'envoyer à Stockholm un aumônier qui demeurera toujours pour desservir la chapelle de mes ambassadeurs me paraît très convenable au bien de la religion, aussi je fais chercher un prêtre séculier qui ait les qualités nécessaires pour cet emploi et je l'enverrai le plutôt qu'il sera possible; il est à souhaiter que vous puissiez obtenir que cet aumônier, étant à moi et non pas à mes ambassadeurs, puisse toujours demeurer à Stockholm et exercer son ministère quand même il n'y aurait point d'ambassadeurs ou d'envoyés de ma part.

Comme il est impossible qu'il puisse arriver avant pâque, vous prendrez vos mesures pour avoir d'autres prêtres qui desservent votre chapelle après le départ du comte de Staremborg et il me paraît même qu'il conviendrait encore d'avantage de faire venir des Carmes seulement jusqu'à l'arrivée de cet aumônier que de vous servir de celui du comte de Staremborg. Vous pouvez encore vous adresser à l'abbé Bidal qui

pourait vous envoyer des pretres dont il serait assuré.

27.

à Marly le 6 mars 1698.

Monsieur le comte d'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 5 du mois dernier avec le projet que vous avez dressé d'un traité à faire avec la Suède, vous aurez presentement reçu celui que je vous ai envoyé et comme il contient à peu près tous les articles que l'on y peut inserer j'attendrai que vous me fassiez savoir s'il vous reste encore quelque doutes, ou si vous croyez qu'on y puisse ayouter quelques nouvelles conditions.

Je ne puis vous donner d'ordre positif sur le temps et sur la manière les plus convenables de parler de cette alliance, et comme vous connaissez le fondement que vous pouvez faire sur les avis qu'on vous donne je remets entierement à votre prudence de les suivre lorsque vous le jugerez à propos.

Il me parait cependant que si les occasions se presentent de faire cette proposition, vous ne devez pas les laisser perdre, et comme on parle de tous côtés de former de nouvelles ligues, il serait tres necessaire de prévenir par cette alliance

les instances que l'on pourrait faire d'ailleurs à la Suède.

J'avais ordonné qu'on me rendit compte de l'affaire qui regarde le Sir Piper, mais on ne trouve pas qu'il soit intéressé sur aucun vaisseau de ceux qui ont été pris par les armateurs, et comme vous n'en mandez point le nom il n'a pas été possible jusqu'à présent de rien décider en sa faveur, j'attendrais cet éclaircissement, vous pouvez l'assurer qu'on fera pour lui tout ce que la justice pourra permettre.

Il est à craindre que les violentes fatigues du Roi de Suède ne causent un prejudice considerable à sa santé, je serais bien aise d'être informé des details qui pourront faire connaitre le genie et les inclinations de ce prince.

Il convient davantage que vous evitiez de vous trouver avec le duc d'Holestein lorsqu'il sera en Suède que de ceder la préséance à ce prince ou de la disputer sans être assuré de l'obtenir.

28.

À Versailles 13 mars 1698.

Monsieur le comte d'Auaux, je vois par votre lettre du 12 du mois dernier que la nouvelle forme qu'on croit que le roi de Suède veut donner à

son gouvernement est encore incertaine et qu'en attendant qu'elle soit réglée les affaires les plus considerables demeurent suspendues, ainsi je n'attends pas encore que vous puissiez executer les ordres que j'en ai donnés au sujet d'une alliance avec la Suède et j'ai remis entierement à votre prudence d'en parler lorsque vous le jugerez à propos.

Quoique je n'aie nul dessein d'envoyer des vaisseaux dans la mer Baltique, il ne convenait pas neanmoins que les deux rois du Nord m'écrivissent pour me le demander, vous avez bien prévu les inconvenients que cette proposition recevait et j'approuve ce que vous avez dit au Baron Youl sur ce sujet.

Vous devez aussi suivre exactement ce que je vous ai fait connaitre de mes intentions au sujet des affaires du Holstein. Je veux bien employer mes offices pour terminer ces differents, mais comme ma principale vue est de conserver la paix dans le Nord, ce serait un mauvais moyen l'y réussir que d'user de menaces comme le Sr Youl vous l'a proposé, vous devez seulement faire connaitre que je contribuerai avec plaisir à revenir tout ce qui pourrait exciter de nouveau

troubles entre les couronnes de Suède et de Danemark.

J'ai encore reçu votre lettre du 19 du mois dernier, le principal article regarde ce que le comte Guldenstolpe vous a dit au sujet de la religion catholique dans le duché des deux ponts, il n'y a nulle exception à ce qui est stipulé par l'art. 4 du traité de Riswick, ainsi le duché des deux ponts est compris dans cet article aussi bien que tous les lieux qui avaient été reunis depuis le traité de Nimègue, et par consequent toutes choses doivent demeurer à l'égard de la religion au même état que je les ai mises.

Lorsqu'on vous parlera sur ce sujet, vous ne devez laisser aucune esperance qu'on puisse obtenir de moi le moindre changement à ce que j'ai fait pour le bien de la religion.

Il n'y a point de fondement aux bruits qui se sont repandus depuis quelque temps d'un armement qu'on supposait que je faisais faire dans mes ports, et vous pouvez en parler de cette manière si ces bruits n'ont pas encore cessés, et il est du bien de mon service de detruire autant qu'il est possible la défiance qu'on veut encore inspirer de mes desseins.

Marly 20 mars 1698.

Monsieur le comte d'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 26 du mois dernier, comme on ne m'avait point encore rendu celle que le roi de Suède m'a écrite pour me donner part de son couronnement, je ne pouvais pas vous ordonner de lui faire mes compliments sur cet événement et vous avez reçu depuis la lettre que j'ai écrite au prince sur ce sujet.

Ce prétexte vous manquant pour lui demander audience j'approuve le parti que vous avez pris et la manière dont vous avez fait la première ouverture du rétablissement des anciennes alliances qui ont été entre ma couronne et celle de Suède, j'attends d'apprendre par vos premières lettres l'effet de ce que vous avez dit à cet égard.

Si vous voyez quelque apparence de convenir d'un traité il est fort indifférent d'exprimer nommément ceux de Riswick ou de nommer simplement comme on vous le demande les derniers traités faits par la médiation du roi de Suède, il est si égal de se servir de l'un ou de l'autre de ces expressions que vous ne devez pas faire de difficulté de condescendre en cette occasion à ce que les Suédois vous demandent et qui pourra faciliter le succès de votre négociation.

Il n'en est pas de même de l'article qui regarde l'alliance deffensive, je vous ai marqué que vous devez éviter de m'engager par aucun article à entrer en action pour soutenir les prétentions du roi de Suède, ainsi mon intention est que vous retranchiez autant qu'il vous sera possible toutes les expressions qui pourraient un jour m'y obliger, je vous permets cependant de passer l'article de la manière que vous me le proposez et de vous servir de ces termes : *concerteront ensemble les moyens d'obtenir la reparation du tort qui aura été fait à l'un des deux alliés.*

Mais enfin s'ils ne suffisent pas et que la conclusion du traité ne depende plus que de dresser cet article de la manière que je vous l'avais marqué par la première instruction du 28 novembre, je vous laisse en ce cas la liberté de vous y conformer.

Vous ne devez rien omettre pour dissiper les allarmes que l'on tache d'inspirer aux princes protestans sur ce que j'ai fait mettre dans le traité de Riswick en faveur de la religion catholique. Le moindre avantage que je pouvais me réserver en cedant tous les lieux dont j'avais été en possession, était de stipuler que ce que j'avais fait pour la religion serait maintenu, je n'ai rien demandé au delà, et je vous ai déjà écrit que

vous pouviez assurer que je n'entrerais point dans ce que les princes protestans pouvaient faire chez eux à l'égard de la religion, pourvu que ce ne soit point dans les lieux exceptés par le traité, ainsi j'ai lieu de croire qu'ils reprendront bientôt la confiance qu'ils doivent avoir en moi et qui est conforme à leurs véritables intérêts.

Si vous pouvez rendre quelques bons offices au comte Bielk, je serai bien aise que vous le fassiez sans qu'il paraisse neanmoins que vous entriez dans les intrigues d'une cour au delà de ce qu'il convient à mes ambassadeurs de le faire.

30.

Versailles 27 mars 1698.

Monsieur le comte d'Auaux, j'ai reçu votre lettre du 5 de ce mois avec la copie du discours que vous avez tenu aux ministres du Roi de Suède dont la chancellerie de ce royaume est presentement composée, j'approuve ce que vous leur avez dit et l'usage que vous avez fait de ce que je vous ai marqué par l'instruction que je vous envoyais au mois de novembre dernier, on verra bientôt quel sera l'effet de ce que vous avez proposé, et quoique la forme du gouvernement de Suède soit encore fort incertaine, il ne me paraît pas cependant que le roi de Suède

puisse différer à s'expliquer sur l'ouverture que vous avez faite d'une nouvelle alliance.

Vous avez jugé avec raison qu'il était nécessaire de savoir la résolution de ce prince avant que de donner le projet que le Sr Pipper vous a demandé, et il suffira de le faire voir lorsque les ministres de Suède auront ordre du Roi leur maître de traiter avec vous et d'examiner les articles qui doivent servir de fondement à l'alliance dont il est question.

Je vous ai marqué par ma dernière dépeche que vous devez éviter autant qu'il vous sera possible de m'engager par aucun article à soutenir les prétentions du Roi de Suède s'il faut entrer en action pour le faire, je continue encore à vous donner les mêmes ordres et en même temps la liberté de vous conformer à la première instruction du mois de novembre, si vous ne pouvez pas faire autrement vous observerez en ce cas de restreindre cette condition à la deffense des droits acquis par les traités de Westphalie, de Nimegue et de Ryswick, sans parler des autres prétentions du Roi de Suède, et l'article doit être dressé de sorte que comme je garantis ces traités à ce prince il en soit aussi garant à mon égard.

Je vous envoie un nouveau pouvoir afin de prévenir toutes les difficultés que l'on pourrait vous faire.

Les deux secrets dont on vous parle, l'un pour le fer et l'autre pour dessaler l'eau de la mer, m'ont été déjà proposés par diverses personnes, mais je ne les crois pas assez importants pour les acheter.

IV.

Berättelse om riksdagen 1726—1727 af J. Neresius *).

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Då iag för twänne åhr sedan hade den äh-
ran at af den Edle och Högtärade Magistraten
samt det Loff. Borgerskapet utnämnas och för-
ordnas till Fullmächtig wid den då utskrifne
Rijkzens Högl. Ständers allmänna möte utj Stock-
holm, har iag billigt hoos mig sielf öfwerlagt,
huru långt denna så wicktiga och mödosamma
förrättningen öfverstego mine krafter och huru
stoor skickeligheet iag borde ega, då det af mig
erfordrades, at icke allenast till alla delar be-
waka denna Stadzens wälfärd och Privilegier,
utan och på en så ansenlig medlem af Sweriges

*) *Joachim Neresius* född 1689, Presidents-sekreterare
i Commerce-Collegium 1712, Commissarius derstädes
1716, Kongl. Svensk Kommissions-sekreterare hos Gene-
ralstaterna i Holland 1719, Politie- och Commerce-Borg-
mästare i Göteborg 1723, Commerce-Borgmästare i Stock-
holm och Präses i Handels-Collegium 1728, Kansliråd
1729, adlad med namnet *von Nerés* 1730, afskedad 1739,
död 1748. Han var vid riksdagen 1726—27 fullmächtig
för Göteborgs stad, och afgaf i sådan egenskap förerä-
rande redogörelse till sina kommittenter. De deri åbe-
ropade bilagor finnas ej i Riksarkivet.

Rike wägnar biwista de wicktige rådslag och öfwerläggningar, som till det allmänna Bästas befrämjande öfwer In- och utrikes författningar där skulle komma at företagas. Jag hade för den skull i denna afsicht billigt kunnat hafwa misstroende till mig sielf, och mig ifrån denna Förrättning undanbedia, hålst då iag derjemte mig påminde, at den mångfallige möda och det trogna arbete som så många förståndige, erfarne, skickelige och wälsinnade menn för mig utj denna Sysslan anwändt, ändock icke welat hafwa all den önskelige wärkan, som deras nijt och ömhet för denna Stadzens wälgång förtient och de billigt hade bordt erhålla.

Icke dess mindre har iag hellre welat effter min yttersta förmågo biuda till at i detta måhl göra mine Respective Herrar Committenter nöje, än undfly et beswär, till hwilckets åtagande deras altjd emot mig betygade ynnest och förtroene så krafftigt upmuntrade och lika som gjorde lätt och möjeliget, i den säkra förhoppning, at då den högste Guden skulle täckas wälsigna mitt redeliga och wählmenande upsåt, kunde iag och på den andra sijdan göra mig försäkrad om et benäget wälbehag utj de måhl iag med någon lyckelig framgång skulle förmå uträtta, samt et skiähligt omdöme och en wänskapsfull ursäkt utj

de måhl hwarest utgången icke welat swara emot min åstundan och den oförtrutna möda iag war fullsinnad derwid at anläggia.

Utj denna förhoppning och med detta upsåt, har iag denna förrättning anträdt och derutinnan giordt alt hwad utj min yttersta förmågo ståt och hwad tijdzens belägenheet samt derwid förefallande omständigheter welat tillåta: med hwad wärckan och utgång, lærer den Edle och högtärade Magistraten, samt det lofl. Borgerskapet af följande min hörsamma Relation aftaga, om hwilckens benägna anhörande och ett milt omdömme iag mig hugneligen försäkrar och på det tjänstligaste anhåller.

At icke falla den Edle och Högtärade Magistraten och det lofl. Borgerskapet beswärlig med en altförlång berättelse, om alla de mongfallige ärende och saker som utj den långa tiden denna Rijkzdag påstådt förekommit och till antahlet warit öfwer 3000; will iag allenaste anförä de måhl som denna Staden anten directe angåt eller och warit af den beskaffenheet, at dess enskylte interesse borde sammanbindas med de allmänne författningar, uppå hwilcka hela Rijketz handel och hushållning sig grunda. Jag går fördenskull billigt förbij, at anförä, så wähl deputationernas inrättning till Sakernes skynde-

sammare och redigare utharbetande, som de öfrige anstallter som i detta måhl blifwit företagne, emedan detta alt deels lærer redan wara allmänt bekant, deels kunna inhämtas af den wid ändan af den första Tomen af Allegaterne fogade tryckte förteckningen, hwilcken ordenteligen utwisar personerne som warit ledamöter af Rikzens Ständers sammankomst, deras Fördelning utj wisse deputationer, samt till hwilcka iag hafft den ähran at utnåmnas, men iag bör i det stellet icke underlåta med hugnad att anföra huru iag wid min ankomst till Stockholm och den Nådige Audience iag hoos Hans Kongl. Maj:tt wår allernådigste Konung hade, erhållit fast många öfvertygande bewijs och kiännetecken af den besynnerlige Nåd och omwård hwarmed Hans Kongl. Maj:tt stedze omfattar samtel. denne Stadzens inwånare. Jag hade den lyckan at, igenom åtskillige dess Nådige Frågor om Stadzens närwarande tillstånd, förmärka den stora ömhet Han bär för dess wälfärd, och erhöit uppå mine derpå gifne underdånigste Swar och berättelser et lika Nådigt och tydeligt förklarande af dess Nådige wällbehag öfwer den Edle och Högtärade Magistratens Förättningar, så wähl som den oföränderlige wyrdnad och troheet wij samtel. hysa för en så Nådigg mild och rättrådande öfwerhet, af hwilcken

Hans Kongl. Maj:ts höga Nåd och omsorg för dess upkomst och wältrefnad iag änn ytterligare haft den glädien att öfwertygas utj alla de underdåhuige ansökningar iag på Stadzens wägnar giort, och hwilcka samtel. Hans Kongl. Maj:tt sielf med en besynnerlig Nädig upmärcksamhet behagat låta sig föredraga och till sluit befordra: lika ynnest hade iag och den lyckan att finna för Stadzens angelägenheter, så wähl hoos samtl. deras Excellencier Herrar Rijkzens Råd som de höga Kongl. Collegierne, hwilcke i alla måhl hafwa behagat wisa sig benägne at med möjeligaste skyndsamheet afhiälpa de ärender som iag utj den mig anförtrodde Commission haft hos dem att andraga, såssom de och wid min afresa mig om deras beständige wänskap och ömhet för denna Stadzens wällfärd benägnast behagat försäkra. Ibland de ärender som under denna påstående Rijkzdag blifwit företagne och afhandlade, bör billigt ansees som et af de wiktigste Sweriges accession till det så kallade Hannover-ske Förbundet, emedan det samma warit orsaken så wähl till Rikzdagens tidigare utskrifwande, som till dess långwarige utdräckt öfwer den wahnlike och af Rijkzens Ständer elliest utsatte terminen.

Det lærer redan wara bekant huruledes en

rund tijd förut, Cronorne Frankrike och England tillika med Konungen af Preussen sins emillan ingåt et defensivt Förbund hwilcket slöts utj Herrenhausen och gemeuligen kallas den Hannoverske alliancen. Denna alliance hade sin förnämste afsickt uppå den allmänna Fredens bibehållande, och war fördenskull en Förening desse makter emellan, contra quoscunque turbatores pacis utj Europa och isynnerhet Norden, hwilcket igenom Rysslands tilltagande makt råkat utur dess equilibre och effter då warande conjoncturer ögonskienlig. syntes willia sättias utj oro: Men som Konungen af Preussen snart kunde förutsee, at till detta stora wärcketz utförande Sverige ofehlbart borde träda till detta Förbundet, i anseende till dess egne derunder beroende säkerheet och interesse, hwarigenom dess begiärelser fulla afsikter uppå Sweriges öfrige Provincier uppå Tyska bottnen skulle blifwa fruktlöse; så trädde Högbem:te Konung åter ifrån detta och begaf sig till et annat wid samma tijd treffat Förbund emellan Romerske Kejsaren och Konungen i Spanien, med hwilcka jemwäl Ryssland sig förenat hade, merendels i den afsicht, at winna så mycket större styrckia till utförande af dess formerade vaste och kan hända för Sverige litet fördelaktige desseiner.

Imedlertjd låta högbem:te Cronor Frankrijke och Engeland igenom deras Ministrer hos Hans Kongl. Maj:tt och Cronan Sverige anbringa en wänlig invitation till förbem:te Hannoverske defensive Förbund, med bijfogade tydelige declarationer, om dess menlöse afsichter, nembl. at styrckia och förnya alla de förre Tractater och Alliancer som Sverige med högbem:te Makter för detta ingåt, at befästa Freden och rooen utj Norden, samt at ställa Sverige utj säkerheet emot alla de anläggningar som af dess grannar torde påtänkias, såsom hwartill de medelst denna Accession sig förbundo att både med råd och dåd effter yttersta Förmågo som gode Allierade wille vara behielpelige: med de flere omständigheter som sielfwa Alliance Tractaten med dess separate och secrete Articklar och de derpå gjorde föredrag bredare innehålla. Denna Cronornes wänlige invitation blef på behörigt sätt emottagen och uti sittande Råd föredragen, samt effter den methode och ordning som wid utrikes ärenders afgörande bruklig är, remitterad till Kongl. Cantzelij Collegij underdånige betänkiande, hwilcket och så skyndesamt som skie kunde inkom och effter et behörigt och graulaga öfwerwägende af alla de skiäl, moot och med, som i denna saak borde uptagas och skiärskodas, i underdånigheet styrckt

Hans Kongl. Maj:tt detta Cronornes wänlige tillbud at antaga samt träda utj detta defensive förbundet, såsom hwartill Sweriges egit interesse roo och säkerheet nu syntes så mycket högre råda, som förutan de monge öfrige états-raisoner, i synnerhet Rijketz egue swage kraffter icke kunde tillwäga bringa alla de anstalter som erfordrades emot de bistre och widtutseende conjoncturer som då syntes willja upkomma.

Så snart nu detta Kongl. Cantzelij Collegii betänkiande Hans Kongl. Maj:tt och Rijkzens Råd blifwit föredragit, ställes detta ärendet under widare öfwerwägande, och gaf anledning till så mycket större upmärkesamheet och efftertanka, som alla de considerationer som derwid förekommo, borde hafwa sin afsicht på tillkommande tijder och händelser, efter hwilcka borde skiärskådas och dömas, huruwida Sverige nu kunde wara i Stånd at förändra dess Systeme, öfwer gifwa des gamble bundzförwanter och wända sig till andre och nye förbindelser, eller och sättia sig utj efwentyr at med dess egne ringa mackt stå wärnlöst och utan hielp emellan fahrlige grannar och widrige conjonctioner som kunde formeras emot des interesse och änteligen göra både Fred och frijheet osäkre.

Ehuruwäl nu denna deliberationens utgång i

början icke allenaste syntes mycket twifvelachtig utan och willja erfordra en fast lång tid, emedan deras Exellencer Herrar RiksRåden woro lika som fördelte utj twänne emot hwärandra strijdande meningar, af hwilcken den som war emot accessionen med många instancer söktes at bestyrckias; så hade lijkwäl Hans Kongl. Maij:tt derwid anwände Nådige och mogne försorg den önskelige wärckau, at Sweriges tillträde till offtabem:te Hannoverske tractat utj Rådet entel. blef faststæld och Cronornes Ministrer fingo förhoppning, at snart erhålla et sådant positivt Swar, som deras Höge Herrar Principalers för Sverige förklarade wänskap önskade: men som Hans Kongl. Maij:tt efter den högstbepriseliga ömhet han oafflåteligen hyser för hela Rijketz och alla dess trogne undersåtares wälstånd, samt det nådigste förtroende Han alltijd sätter till dess trogne Ständer jembwäl önskade inhämta deras mogna råd utj detta måhl som ofelbart rörde hela det allmänna wäsendes wällfärd, så fant Hans Kongl. Maij:tt nödigt at till den ändan någre månader föruth Rijkzdagen anticipera, på det sjelfwa accessions-tractaten i rätten tid måtte kunna formligen slutas, samt Rijkzens Ständer winna så mycket bättre råderum at sielfwa taga allt utj behörigt öfwerwägende, och tilljka få

nödig underrättelse om alt hwad under sielfwa negociationen och de till den ändan med Cronornes Ministrer austälte conferencerne sig kunde tilldraga, och således all den försiktigheet anwändes som fordrades till et så angeläget wärks fullbordande.

Detta ärendet war altså et ibland de första som Hans Kongl. Maj:tt igenom dess Secrete Propositioner allernådigtst lät föreställa Rijkzens Ständers Secrete utskått, och hwilcket straxt till öfwerwägande företogs: Men som till en noga kundskaps erhållande derom, det war nödigt at igenomgå Rådz Protocollerne öfwer utrikes ärendes allt sedan åhr 1723, Cantzelij Collegij betänkiande, Ministrernes Relationer och secrete Correspondencer, Conferencer med främmande mächters Sänningebud, theras ingifne Memorialer och andre till uplysning tjänande handlingar, så erfordrades till detta arbetet en så lång tjd, at öfwer Sex månader dermed tillbraktes, innan Secrete utskottet kunde wara i stånd Hans Kongl. Maj:tt Rijkzens Ständers underdåhnige mening och samtycke häröfver at föredraga, hwilcket skiedde den 20 Martj 1727 på sätt som Num. 42: Tom. 2 in alleg. utwijsa.

Ehuruwål nu de utj bemelte Allegato an-

dragne skiäl äro bindande nog, at öfwertyga hwar och en redelig Patriot som utan interesse och præjudicier derom döma will och äger tillräckelig kundskap om sjelfwa saken, at denna Accessionen varit för Sverige både nödig och nyttig, så finnas lijkwähl långt flere skiähl och omständigheter som den utj så wiktige Statssaker högst nödige Tystheten och Secretessen icke tillåter at uppenbara, hwilke klarligen nog wist, at Sverige icke utan det största äfwentyr och fahra kunnat utslå detta medlet till befästande af des roo, friheet och säkerheet, ehuru stoor Credit och det då allmänt utropade Neutralitetet syntes willja winna hos många som icke kiände des rätta beskaffenhet, och till äfwentyrs utj wisse dem sjelfwom bekante afsickter den samma defenderade med större ifwer, änn hos enige Ledamöter utj et Rike bör finnas.

Jag måste för min ringa deel gierna tillstå, at om wårt kiära Fädernesland ännu stodo utj dess förra macht och anseende utj Europa, hade alla dess förlorade Provincier som starcke förmurar i behålld, woro försedd med en anseelig förrådz Cassa, hade wäl inrättade Flottar och Galleie escadrer omkring dess Strander, och en anseelig marschfärdig Armée till häst och foot, utom den som till Landets försvar behöfwes, och kunde

således icke allenaste bestå af sig sielf, utan och decidera andre mackters twistigheeter, samt utföra des egne prætensioner, så borde iag ock billigt wara af den meningen, at Sverige med skiähl utan fruchtan och fahra kunde afwackta den tijd och de conjuncturer som des interesse fordrade, at öka des anseende och i synnerheet utwidga des commercier. Men när wij på den andra sijdan beklagligen måste finna, att förenämnde lyckelige omständigheeter samtel. oss fehla och att det långwarige kriget så medtagit alla krafter, at både Capital, credit och handel nästan gått förlorade, ja alla inrikes hushåldningzinrättningar lika som af nyo uparbetas utur deras ruiner, så fölljer det ju klarligen af sig sjelf, at Sverige ofelbart måste styrckia sig igenom förbindelser med sådane makter, hwilckas egne interesse kräfwer, at det icke må blifwa mehra förswagat änn är, samt sättias i säkerhet emot de grannar, af hwilcka de förste och swåraste anfallen kunna stå at befaras.

Ett Rijke som ligger emellan andre Rijken hwilcka sig emot hwarandra förbinda och will wara Neutralt måste hafwa så stor styrckia utj sig silf, at det på en gång kunde förswara sig emot twänne partier, som till eswentys på en gång torde med wäld fråga: aut mecum aut con-

tra me, i hwilcken händelse det ju bör förutsees, huru lätt det skulle falla för Ryssland at förmå Sverige emot sin willja, at göra denna grannen ännu mächtigare änn han redan är, utan at sielf deraf hafwa den ringaste Fördel eller båt-nad. Det är icke utan, at under påstående de förra krigen emellan Frankriket och de Allierade, Sweriges neutralité anseuigen förkofrade dess handel och Siöfart; men hwem skulle wähl kunna sig föreställa, at Frankrike, Engeland och Holland, såssom förente utj ett förswars Förbund, skulle wid något påkommande krig lembna Sverige, som dess wänlige invitationer till samma Förbund försakat och derigenom likasom stådt (!) dessa makter för hufwudet, samma frijhet, som det wid förra krigen kunnat nyttia, medelst dess då ägande stora myndighet på Tyske botten; at icke med fast större säkerhet bör befahras, det Sweriges senaste Caperij Placater emot des egna handel med den störste rigueur torde brukade och exequerade blifwa, eller och Siöfartten så inneslutas, at Landsens retourer förlo-rade både afsättning och Capital till de inrikes wärckens widmakthållande. At förtiga, utj hwad fahrlig underwikt Sverige ofelbart kommo at ställas, då Högbeste Cronor till utförande af den plan som deras förening påsyffter, och till roens

bijbehållande, woro förelåtna at igenom Danne-
marck balancera wercket utj Norden, och det
samna styrckia emot de anfall som det hade at
befara antingen af Ryssland allena, eller och af
Ryssland och Sverige tilljka, i fall detta senare med
wåld skulle förmås till gemensamme offensive ope-
rationer. Flere omständigheter och i synnerhet de
som wisa utj hwad fahra wårt kiära Fäderneslands
både in- och uthwärttes roo och säkerhet hade
kunnat sättias igenom förenämbde neutralitè, kunde
anföras, om icke min utj Secrete utskottet aflagde
Eed mig förbundo sådane mig anförtrorde och
Rijketz wållfärd rörande hembliheter till min
dödstund utj discret tysthet at behålla.

Uppå sådane skiähl och effter föregångit
Riksens Ständers mogna betänkiande blef wid
förenämbde tijd denna cession bijfallen och con-
ferencerne påbegynte med förenämbde Allierade
Cronors ministrer effter de instructioner som då
blefwo upsatte för Herrar Commissarierne på
Sweriges sijda hwilcke och effter åthskillige sam-
manträden kommo öfwerens om wisse modifica-
tioner eller förbehåll med hwilcka Sverige wille
accedera till offtanämbde Tractat och hwilcka
på den andra sijdan uppå sådan foot antogos, at
Sverige utj des egne angelägenheter kunde wara

försäkrad om des Allierades kraftige bijstånd och werkelige understöd utj de författningar som Rijketz närwarande defensions-wärck erfordrar, och tilljka undantagas ifrån de så långt aflägne evennements af krig som icke nära röra dess egne roo, säkerheet och interesse. I lika måtto blef och med den alldrastörsta omsorg arbetat för den bekante Schleswigske Saken, eller Hans Kongl. Höghetz Hertigens af Hollsteins Satisfaction, till föllje af den Obligation som Haus Kongl. Majj:tt sig i detta måhl igenom förra Tractater påtagit, och hwilcken igenom denna accessionen alldrabäst kan fullgöras medelst goda officers användande hos offtabem:te Cronor och de Mackter som interessera utj detta Hannoverska defensive förbundet.

Då nu denna underhandlingen förchades, inkommo tilljka hoos Hans Kongl. Majj:tt Romersk Keijserlige och Ryske Ministrerne med memorialier och nya persuasioner emot denna underhänderwarande Accessionen med anhållan om Conferencer, utj hwilcka lofwades willja wisas fast store och ansenlige Fördelar för Sverige i fall det wille lämbna den förra, och träda till denna senare förbindelsen emillan Romerske Keijsaren, Spanien och Ryssland, eller och blifwa neutralt, i synnerhet söktes åtskillige explicatio-

ner, som skulle det Hannoverska Förbundet icke wara purt defensivt, utan strida emot de Tractater som emillan Sverige och Ryssland redan woro uprättade, med flere dylike omständigheter, men om de anseelige tillbud samt någre Provinciers återafstående hwilcka då lupo omkring utj det allmänna ryktet, har aldrig något det ringaste ord blifwit proponerat och böra alltså få sitt ställe ibland de öfrige updictade fabler, igenom hwilcka Folcket då wille ledas till miss-troende och den emillan Rijkzens Ständer så nödlige enig- och förtroligheten så offta söktes at brytas till at åstadkomma förwirring och oreda.

De begiärte Conferencerne blefwo bewilliat, på det desse Ministrer måtte stelles aldeles klagelöse oaktadt et och annat deras upförande syntes gå längre än deras Herrar Principalers meddelte Instructioner förmodades kunna hafwa dem bewilliat. Men som deras förebringande icke förtiänte större upmärksamhet, än at icke Rikzens Ständer funno större skiähl, att igenom Accessionen bewaka Rikzens intresser än at antaga de owisse löfften som på andra sijdan förebraktes och till en deel woro helt efftertänckelige, lijka som deras påstående om denna accessionens stridighet med de förra tractaterne fans wara ogrundat, så kunde de icke eller dermed

winna mehr, ännu at Hans Kongl. Maj:tt igenom dess nådigste swar sub N: 44 lät betyga des wälmenade sinnelag emot deras Höga Herrar Principaler och tillika förklara det Hans Kongl. Maj:tt alldrig woro sinnad med Accessionen at bryta något förbund med andra mackter utan fast mera at styrckia den allmänna roen och freden utj Europa, som förenembde Allegater bredare utwisa, med hwilcken declaration de och sedan woro nögle så at sielfwa Tractaten utan vidare hinder kom at slutas med de courialier som wahnliche äro

Ehuru mödosamt nu detta wärcket utj sig sjelf war i anseende till det myckna och trägna arbetet som derwid dageligen erfordrades, så giordes det samma ändock ännu beswärligare igenom de många misshagelige omständigheter som under dess påstående förorsakades af främmande och utom wärcket warande orolige sinnen, fast monge orimelige omdömmen fältes stundeligen öfwer Secrete Utskåttet, åtskillige öfwer denna saken upstälte skriffter och deductioner, som här och där af obekante Authorer utspreddes, banade wägen till passionerade disputer och delningar emillan folck och sinnen, och änteligen wille argheten betiäna sig af det elendiga medlet, at igenom pasquiller och smäde-

skriffter emot Hans Excell:ce RijksRådet, Præsidenten och LandtMarschalcken Herr Grefwe Horn utkasta sitt förgift kring hela landet, hwilcket likwähl igenom en besynnerlig skickelse så misslyckades at desse chartequer, som till de förnämste städer och Magistrater utj Riket blifwit adresserade och woro upfylte med grofwe lögner och barnslige uptog, alla råkade utj Secrete utskåttetz händer och änteligen effter Hans Kongl. Maj:etts rättwijsa förordnande af bödlen offentligen förbrändes wid kåken, som Numr. 24 intyggar, deras obekante concepist till tänlig påminnelse hwad löhn han sielf förtjänar för detta des arbete, i förwäntan, at Gud, som med misshag anseer all arghet, en gång sjelf lärer utsee en tid at låta denue odådisdräng uppenbarat warda.

Men alt detta oachtadt hafwa wij igenom den Högstes Nådige försorg haft den lyckan at förmärckia alla desse och flere skadelige anläggningar ändock icke hafwa haft den påsyffade wärckan, utan fast mehr styrckt Rijkzens Höglofl. Ständers enig- och förtrolighet till en lyckelig fullbordan af offtanämbde stora wärck, så wähl som alla andra wiktige deliberationer som under warande denna Rikzdag företagne blefwo.

Wij kunna och i anseende till detta nyligen nämbde måhlet i synuerhet så mycket mehr giöra

oss en hugnelig förhoppning at det lærer lända vårt kiära Fädernesland till en sådan nytta som det derwid hafde redelige och wällmenande up-såttet påsyfftat, som de straxt derpå följande förändringar utj Ryssland klarligen wijsa, huru långt bättre Sweriges willkohr nu göras igenom denna wäg som Hans Kongl. Maj:tt och Rijk-sens Ständer behagat uthwällja till den allmänna rooens och vår Edla Frihets bewakande, än den, som på den andra sijdan wille föreslås och igenom hwilcken Sweriges Statz Consilier så lätteligen och nästan ögonskieuligen hade kunnat råka utj en skadelig blandning med vår alt för mächtige grannes egne interessen och följackteligen ställas under et oundwikeligt förmynderskap, hwilcken öma omständigheet i synnerhet lærer falla hwar redelig och förståndig Patriot i ögonen när allenast den 13 §. utj afledne Ryske Keijsarinnans Testamente N:o 43 Tom. 2 Aleg. med moget eftersinnande öfwerwäges, och sådane conjecturer deröfwer formerar, som effter naturlige Estats reglor kunna följja, och uppå hwilcka Swerige effter des rätta interesse i anseende till de kommande tijderne synes altijd böra hafwa et upmärckamt och wakande öga. Jag önskar fördenskull af trognaste sinnes wälmening at den Högste Guden, som har all wälld ut des hän-

der, måtte låta detta wärcket blifwa wällsignadt för oss och wåre effterkommande samt lända hela vårt kiära Fädernesland till fromma och förkofring, så wähl som denna staden wår kiära fädernes ort i synnerhet, till et önskeliget medel, at utj en beständig fred under wår Nådigste och fromme öfwerhet, samt wår Edla frihet, nytta och bruka des Commercier och alla lofl. näringsmedel, till en önskelig tillwäxt af all sielfbegärlig wälgång och förmögenhet.

Ibland de måhl som directement angå Giötheborgs stad och utj hwilcka des Privilegier wid denna Rikzdag hafwa most förswaras, har iag den ähran at först nämna den ausökning, som giordes af Uddewalla stad till uphåfwande af de bekante 16 öre Smt högre Jerutull hwilcken difference redan åhr 1719 blifwit faststæld till balancens erhållande emellan desse städers jernhandel. Uddewalla stadz fullmäktiger Herr Rådman Knapes deröfwer ingifue Memorial till Rijkens Ständer kan läsas utj den första Tomen af allegaterne lit. A, fol. 1.

Sedan nu denna des ansökning utur Uhrskillningz-Deputationen blifwit remitterad till Oeconomix och Commerce-Deputationen och derifrån åter till dess femte utskått, blef detta memorial mig behörigen communicerad.

Som iag nu af mine respective Herrar Committenter wid min afresa till Rikzdagen icke erhållit någon befallning at agera offensivemot emot denna staden, iag och då förmente att Riksdagen inom 3 eller fyra månader skulle slutas, försökte iag först at göra des ansökningar fruktlöse igenom tidens uthdragande med swar uppå sielfwa memorialet, hwartill iag då hade så mycket större tillfälle, som iag straxt wid Riksdagens begynnelse förordnas at öfwerwara de utrikes ärenders utarbetande utj Secrete utskåttet, så wähl som den derutur förordnade Secrete deputationen, och hwilcket arbet mig dageligen och stundeligen sysslesatte. Men som Riksdagen sedan blef förlängd och min contraparts inquietude och mångfallige påminnelser icke wille lembna mig längre fred, nödgades iag änteligen inkomma med min förklaring och det Memorial som finnes sub lit. B, fol. 11. Tom 1 alleg. och straxt der uppå med det Pro Memoria som läses lit. C. fol. 35 d. 1. Utur förenämde mine skrifter behagar den edle och högtärade Magistraten och det lofl. Borgerskapet sig föredraga låta, at iag så mycket mig möjliget warit sökt at gifwa Rijkzens Ständer en lefwandes föreställning af alla de skiähl som iag förmodade böra göra Uddewalla stad alldeles förlustig af des und-

undfångne senare Privilegier, såsom iag ock till den ändan i synnerhet anført de där begångne publique crimer och deraf kommande misscredit så wähl som denn skada hela Rijket tager igenom de underslef som med brädehandelen blifwit föröfswade, alt i den förmodan, at kunna till Giötheborgs förmån nyttia den omwårdnad som hela publico tillkommer at hafwa för den allmänna Creditens bewakande samt bibehållande af de fördelar som allmänt nyttia hela landets Commercier. Jag underlåt icke eller utj de publique Conferencerne som utj Deputationen anstältes, så wähl som hoos alla wederbörande enskylte, munteligen giöra alla de kraftige föreställningar som sjelfwa saken erfordrade och så mycket som mig mögeliget war. Och ehuruwähl iag öfweralt fick lögna mig af et benägit bijfall derutinnan, at Giötheborg och des handel borde skyddas och på alt sätt hielpas och understödias; såsom nyttig och omistelig för hela Riket, lika som Uddewalla på den andra sijdan igenom de der företagne odugelige handelsmaximer billigt förtiänte et kallsinnigt omdöme hos hela werlden, så war det mig dock med alt mitt bemödande omöjeliget at öfwerwinna den hos Bergslagen en gång inkomne meningen: nembl. att dess conservation och säkerheet borde beroo uppå

bägge desse städernes æmulation om jernhandelen samt at den samma skulle ställas under twång så snart han lembuades under Giötheborgs discretion allena, hwilcka deras irrige tanckar och ogrundade fruchtan iag fördenskull utj alla mine skrifter effter yttersta förmågo så mycket mehr mig befitade att betaga och wederläggia, skiönt iag derjemte igenom all lämpelighet har måst söka at förekomma det icke Bergslagen måtte blifwa min uppenbara contrapart och emot mig använda den stora credit och medhålld som han utj de trenne öfrige stånden hafwer framföre det Borgerliga wesendet och den deraf flytande handeln, medelst den närmare kundskap och interesse som de utj det förra wercket naturligen kunna hafwa framför utj detta senare. Jag kunde altså med alt mitt bemödande och i denna sak anwende officier icke förmå me a, änn at Oeconomie och Commercies Dep tationen utj des till Rikzens Ständer ingisne betänckiande föreslogo att de Herrar Landzhöfdingar igenom hwilckas lähn järnet föres till bägge Städerna, i närwar af begge delarnes Deputerade skulle å nye undersöka och pröfwa huru mycket jernets försleomkostnader och andre utgifter på hwarie Skål för hwar och en af desse städer sig rätteligen bestiger, at räckna terminum a quo ifrån Korr-

berget, hwilcket alt Hans Maj:ts nådigste skiärskådaude sedan skulle underställas till en rätt balances erhållande emellan bägge städerne, till deras så wähl som Bergzlagens conservation, med mehra som förenembde Deputations betänckiande bredare innehåller Lit. D. fol. 49 Tom. 1 alleg.

Ehuruwål nu detta betäncklandet icke alldeles uphäfwer den en gång redan faststälte jerntulls differencen, så borde iag likwähl förutsee utj hwad stort äfwentyr hela detta werket skulle förfalla igenom en sådan ny ransaknings anställande. Jag wiste at det på Uddewalla sijdan i synnerhet skulle ankomma på Attester och nya omkostnadz räkningar, och förestälte mig billigt igenom hwad medel Uddewalla wid undersökningen skulle bringa dem till en högre summa, såsom hwaraf iag under skriftwäxlingen och conferencerne redan sedt fullkomblige prof, men framför alt annat ansåg iag det som skadeliget och fahrliget om detta en gång redan faststälte fundamentet skulle rubbas och å nyo bringas in quæstione samt underkastas owissheten af ett nytt utslag, at förtiga de många och dryga omkostnader som sielfwa undersökningen skulle förorsaka, fördenskull gick och alt mitt bemödande derpå ut at utj Rikzens Ständers Plenis förekomma, det förenämble Oeconomie och Com-

mercie Deputationens betänkiande icke måtte finna bifall, och at det som åhr 1719 redan fastställt war angående de 16 öre Smt difference utj Jern-tullen måtte blifwa stående.

Jag ingaf i denna afsicht till Samtel. Ständernes Plena et nytt Memorial utj hwilcken iag kortteligen recapitulerade de förnämste skiähl som iag tillförene andragit och anhölt i synnerhet, at denna en gång fastställte Differencen måtte blifwa utj des förra stånd; och som Hr Rådman Knape utj Deputationen in för Protocollet med stoor ifwer protesterat emot alt hwad iag anført angående de falske Asseurancerne, vid. Lit. E, fol. 66, och samma dess Protest med et widlöfftigt memorial till samtel. Ständerne än ytterligare sökte at promovera till förment satisfactions erhållande emot mig som han föregaf hafwa ohemult angripit hela Staden Uddewalla, vid. Lit. F, fol. 71, så kunde iag icke eller underlåta at utj samma mit memorial tilljka wisa Herr Knape des ofog. Sielfwa mitt Memorial läses sub lit. G, fol. 87.

Ehuruwäl nu de mångfallige andragne skiähl och de goda officier iag mig dagel. bemödat enskylt at använda syntes lika som försäkra mig om et så lyckeligt slut utj denna sak, at iag åtminstone kunde winna detta mit sidsta ändemähl, så wähl som det påstående iag gjorde, angående

en lika tullförhöjning på alla genom Uddewalla inkommande warur till nu fullkombligare balances erhållande emellan bägge Städernes handel, så wiste likwäl emot all min förmodan utgången at lyckan ännu war uppå Herr Knapes sijda, ty Borgare Ståndet, hoos hwilcket iag i synnerhet arbetat och sökt göra mine skiähl oemotsäijelige igenom dess egne favorable betänkiande som wid 1723 åhrs Rijkzdag för Giötheborg utföllt, war ibland de första som biföll Deputationens betänkiande på sätt som Lit. H. fol. 91 utwisar, skiönt saken monga gånger där war ventilerad worden. Präste- och Bondeståndet fölgde snart effter utij samma mening och hoos Ridderskapet och Adelen blef saken så emot mig anlagd, at under Hans Excell:ce Herr Grefwen och Landtmarskalckens frånwaru och då helt få personer på Riddarhuset församblade woro, bemelte betänkiande want et fullkombliget applaudissemment, så at min då frögdefulle Contrapart fick tillfalle några dagar bort åt öfweralt utsprida des erhållne seger, likasom iag på min sijda med olust måste see min möda förlorad och Giöteborgs wällfärd ställd under et nytt äfwentyr, at förlora den anseenligaste fördel, uppå hwilcken sig des handel och anläggning grunda, men som iag gjorde

mig ännu förhoppning att igenom nya skiähls
 anförande kunna förmå Rikzens Ständer till när-
 mare öfwerwägende af denna sak, hwilcken jag
 såg wara emot mig utfallen mindre i brist af
 öfwerthygande skial, än igenom sådana tillfällen
 som wid Riksdagarne sig så lätteligen kunna
 yppa då de wicktigste måhl icke på behörigt
 sätt föredragne warda och utj den tid då den
 nödige attentionen som till deras öfwerwägende
 erfordras, kan förmodas, så sökte jag straxt på
 tiänligt sätt at förekomma det desse samtel.
 plenorum fälte resolutioner icke måtte extrade-
 ras. Jag ingaf sedan det Memorial som finnes
 sub Lit: I. fol. 93 Tom. cit: och hade den lyc-
 kan at det samma wed en så läglig tijd och wed
 ett så gott tillfälle föredrogs, at min Contrapart
 icke want råderum at emot mig använda de före-
 ställningar som han under hela denna sakens
 utarbetande emot mig brukat, till at upwäckia
 hoos alla utj Bergzlagen interesserade en fruck-
 tan för et af Götheborg intenderat skadeligt
 Monopolium och deraf följande tribulationer och
 twång med mehra, hwilcket alt wärckade så
 många widrige idéer emot staden at och de all-
 drastarkaste skiähl som deremot anfördes i anse-
 ende till Rikets allmänna under Giötheborgs wäl-
 mågo versserande interesse, icke annars änn med

stoor möda kunde trängia sig igenom de præocupationer som dymedelst förorsakade woro, såsom han och med fast lyckelig success utj sielfwa Borgare Ståndet sökte at nyttia den hembliga jalousie som där war upkommen emot de större städerna, i anseende till Kongl Collegiernes då inkomne förslag till rättande och jämkning af de mindre städernes Privilegier, utj hwilcket wärck de större, dock utan fog, misstänktes willia cooperera, så wähl som utj Tullarrende Contractet, emot hwilcket en stor deel af Stapelstäderna tilljka med samtelige upstäderna sig på det heftigaste opponerade.

Jag hade altså den 21 Julj den lyckan at hos det högloff. Ridderskapet och adlen utj en taalrijk försambling med enhälligt uthlåtande erhålla dess benägne och rättwise Resolution som kan läsas wid förenämbde mitt Memorial, hwilken d. 26 derpå följande Bondeståndet jembwähl bijföll och ehuruwål hos de andre begge Stånden ingen ändring kunde erhållas war likwähl så mycket wunnit, at iag ernådt mitt påsyffade ändamål så at saken sedermera utj Expeditions Deputationen blef nederlagd ibland de måhl öfwer hwilcka ingen vidare decision erfordras, skiönt iag och uppå detta stellet war nödsakad at anwända all waksamhet till förekommande, at icke

detta måhl, som många andra, måtte komma under vidare skiärskådande, hwarwid iag säkert hade haft nye controversier at befara, dock utdrogs tiden innan denna expeditionen uppå sist nämbde ställe kom at afgöras, långt efter Riksdagens ända och till slutet af December månad.

Öfwer denna min förrättnings lyckelige utgång fick min Contrapart Herr Rådman Knape så häftiga rörelser att han till Borgareståndet inkom med en myckit oanständig och obetäckt skriff, utj hwilcken han mig beskyllte som hade iag per male narrata förledt Rikzens Ständer at ändra deras en gång fattade resolution, sökiandes han dermed at winna Borgare-Ståndets biträde och gode officier till muntelige föreställningars användande för Uddewalla igenom en gemensam Deputations afsändande till Ridderskapet och Adelen samt Bondeståndet, men som detta dess upförande billigt borde misshaga Borgare-Ståndet så want han och dermed så ringa hielp och samtycke, at icke allenast desse dess anslag blefwo fåfänge utan och dess Memorial straxt af honom sielf uturwägenskaffades. Jag måste alltså utan någon Copias erhållande deraf upsättia det swar som han förtiente och till min egen heders reddande skriffteligen borde fogas till de retorsioner iag honom munteligen inför Protocollet redan

gifwit. Memorialet finnes sub lit: K. fol. 99
Tom 1 Alleg.

Wid detta tillfället bör iag icke underlåta at med wyrndnad ihogkomma den besynnerliga ynnest och wallwillighet iag funnit hoos Hans Excell:ce Rikz-Rådet, Præsidenten och Landtmarskallcken Högwällborne Herr Grefwe Horn, om hwilckens redeliga och waksamma nijt för vårt kiära Fäderneslands wälfärd, samtel. Riksens Ständer wid denna Rikzdag i synnerhet så mycket mehr blifwit öfwertygade, som näst den Högste Gudens nådige hielp dess utgång och så många wicktige ärenders lyckelige afslutande billigt böra tillskrifwas denna Herrens derwid anwände nästan odrägelige arbete, försiktighet och conduite, såsom igenom hwilcka dess medfödde rare dygder och egenskaper den emellan Ständerne högstnödige enig och förtroligheten på et så klokt sätt blifwit styrckt och underhållen at alla deremot gjorde försök blifwit fåfänga och utan wärckan. Jag hade den lyckan, at oaktad dess dagelige Sysslor icke lemnade honom den ringaste roo eller hwila, ändock hos honom finna all önskelig benägenhet och tålmod, at anhöra de skiäl och underrättelser som i denna min ansökning borde andragas och fant hos honom et så benägit och rättwist omdöme öfwer alla denna

Stadens angelägenheter och dess wällgång rörande måhl at iag fullkombligen kunde giöra mig försäkrad om det gunstige biträde af hwilcket iag sedermera utj sielfwa wärcket mig fick hugna, såsom ländande till en angenäm öfwertygelse, det Hans Excellence alt framgent tackes låta denna Stadsens wällfärd wara sig till det bästa recommenderad och hwarom han mig wid min afresa än ytterligare behagat gunstigast försäkra.

Sedan nu denna första twistigheten med Uddewalla Stad således war afgjord, återstod ännu en annan, angående contributions-contingentet, utj hwilcken bägge dess fullmäktige tillsammans med högsta flijt sig bemödade.

Herrar Fullmäktige Kuape och Bagge woro straxt wid Riksdagens begynnelse inkomne med beswär hos Hans Kongl. Maj:tt så wähl som till sielfwa Borgare Ståndet, öfwer det år 1723 Uddewalla Stad pålagde Contributions Contingentet och hade på förstnämde höga orth der öfwer undfådt en Nådig remiss till jämbkning inom Ståndet, hwilcket och åthskillige af de mindre Städerne erhållit, som tilljka klagat öfwer båtzmans-hållet. Samtel. desse Memorialer finnas sub literis L et M, fol. 103, 116 verso et 118. Tom 1 all.

Denna Contributions och Båtzmans jemk-

ningen war någre månader bort åth en orolig materia litis utj sielfwa Ståndet, och wille igenom de mindre Städernas pluralite emot de större framför alla andra måhl afgöras såsom et af de viktigste Riksdags ärender; änteligen blef och en Deputation af wisse Ståndets Ledamöter förordnad, hwilcka denna jämbkningen skulle företaga. Uddewalla Stads ansökning war et af de förste måhl som där förhades, och jämkades des Contribution så, at oaktat mine derwid gjorde mångfallige remonstrationer och Protester, Giötheborg pålades 4000 dr Smt som Uddewalla ifrântogos, och det uppå et sådant fundament, at emedan åhr 1723 denna summan Uddewalla blifwit pålagd i anseende till dess erhållne frihet utj jernhandelen och då blifwit Giötheborg ifrântagen, borde den samma och nu återgå tillbaka igen, sedan Uddewalla wist sig förlorat både credit och jernhandel, samt igenom executorsens bijlagde Attest bewist dess fattigdom och omöjeligheten at längre bära dess förra Contributions quantum.

Då nu denne de Herrar Deputerades formrade jämbknings-project inkom till Ståndet, ingaf iag igenom et Memorial som läses sub Lit. N. fol. 122 Tom 1 alleg. de skiähl och Motiver som till Giötheborgz Stadz befrijelse för högre

contingents påläggande, borde anföras, och wiste tilljka, at det formerade projectet så mycket mindre kunde tjäna till fundament wid denna Sakens afgjörande, som Herrar Deputerade samteligen minskat deras egne Städens contributioner och lagt det aftagne uppå de andre, utan at anförä nog giltige skiähl dertill. Jag want och de större Städernes bijfall derutinnan, at ehuruwäl Hans Maj:ttz allernådigste remisser woro gifne, kunde de ändock icke tydas längre än till jämkning; men at Hans Maj:tt derföre lika fullt sig förbehållit at resolvera, i fall man i godo icke öfwerens komma kunde, samt at saken i sig sielf woro af den beskaffenhet, at de som med hwar andra äro participanter at sins emillan dela och repartera et wist onus, icke kunna wara domare öfwer hwar andra, emedan det är naturliget, at hwar och en will frija sig sielf, samt at hwad den ena frântages, måste den andra åter på sig taga, med flere skiäl, som då munteligen anfördes och efter mycken dispute änteligen hade den påfölgd, at hela omtalte project till alla delar blef utan wärckan, hwaruppå sedan hela saken hwilade till Rikzdagens ända, då Ståndet ännu continuerade des sessioner tills emot Augusti månads slut detta och flere oeconomica at afgjöra.

Den som någorlunda känner den stora upmärksamhet som de mindre Stapel- och upstäderna alltid hafwa uppå de störres förmente bättre willkår och tillfälle at nyttia de dem tillagde närings medel, och derhos eftersinnar at deras fullmäktige med hwarandra hafwa lijka giltige och deciderande vota per Capita, kan sig och lätteligen föreställa, huru beswärlige alla deliberationer måste göras utj de så kallade Ståndets enskylte ärenden; den declaration iag warit twungen at göra uti mit nyligen nämnde memorial, angående Sefwedahls Häradz beskaffenhet, lägger deraf et tydeligit prof för ögonen, och wisar at den ringa ränta, som deraf är worden förlänt till Stadzeus ordinarie Byggningsmedel, welat användas som et skiäl till des betungande med högre contributioner, oackadt hela Ståndets och i synnerhet upstädernes interesse naturligen och fast mehra kräfwer, at lembna denna hos de öfrige Stånden redan så högt ansedde materian aldeles orörd.

Jag förbehölt mig fördenskull allt stadigt, hoos Hans Kongl. Maj:tt söka en Nädig ändring ifall Giöteborg något öfwer den förra wahnligheten skulle påläggias, och want enteligen dermed efter et långwarigt fäcktande,* at dermed måtte förblifwa wid det quantum som åhr 1709

Staden pålagt varit, då sedan Stockholm och någre andre Städer sig påtaga hwad för Uddewalla fantz böra aftagas, dock kunde iag icke undslippa at till slut ännu anfäcktas af Herr Knape, hwilcken icke wille wara nögd med Uddewalla anseenliga förskoning, med mindre Gjötheborg icke hade blifwit des fräntagne beswärs afuämare, som des sidst emot mig ingifue memorial sub Lit. O. fol. 133 cit. Loc. utwisar.

Det tredie måhlet utj hwilcket mig ålegat at arbeta för Stadzens walfångne Privilegier, är den ansökning som Schauthbynachten wällborne Johan von Utfall uppå den härwarande Ammiralitets statens wägnar gjorde hos Riksens Ständer, angående frij-inquarternig här i Staden för alla derunder hörande betiente så wäl som matroser och upfordrade Rotebåtsmän. Een ljka ansökning gjorde och Kongl. Ammiralitetet i Stockholm; bägges memorialer kunna läsas sub literis P. et Q. fol. 140 et fol. 146, och som det förra jämbwähl innehåller åtskillige andre måhl will iag allenaste nämbna, at de begge tillsammans gjorde en gemensam sak utj detta nu förenembde, skiönt bägge delar deras ansökningar hwar för sig särskilt ingifwit hade, och uti Militiæ Oeconomix deputationen på det bästa bearbetade. Jag ingaf utj bemte Deputation mine

påminnelser emot denna ansökning igenom det memorial som läses sub lit. R. fol. 148 Tom. 1 alleg: och blef sedan derpå inkallader till Conference och munteligt föredrag af hwad iag widare kunde hafwa at påminna. Men som denne Deputationen på adlens sijda mehrendels bestod af Militair personer, de mindre Städerna jembwähl tilljka med Bönderne som der sutto och uti de allmänna beswären redan arbetade utj denna saak, naturligen borde förmodas hafwa interesse uti deras Rotcbåtsmäns bättre förmåhner, så hade iag där mindre tillfälle at winna gehör för mine andragne skiähl, änn at emottaga persuationer och gode officier, hwilcka med stoor höflichkeit och lempa föredrogos till den ändan at förmå mig till samtycke utj denna Ammiralitetets begiäran: dock som sådant icke wille skicka sig med den Instruction iag af mine Herrar Committenter i detta måhl undfått, ittererade iag efter all möjelighet mine förr andragne skiäl och lade på anständigt sätt dertill de protester som till Stadsens privilegiers wid mackthållande erfordrades, hwilcket allt Herr General Lieutenant, Landzhöfdinge och Öfwer Commendanten Gyllenkrok som Ledamot uti denne Deputationen så wäl som Herr Ammiralen Örnfelt, hwilcken samma gång talte för Kongl. Ammiralitetet,

gunstigast med mig lära bewittna. Och då änteligen utj denna Deputationen et sådant slut som iag efter alt anseende mig förestälte, fölgde, war min yttersta tillflycht, at förekomma denna sakens widare bifall, uti Riksens Ständers Plenis; förmådde alltså tilljka med Stockholm hela Borgare Ståndet, skiönt sådant måste skie med någon möda i anseende till Up-Städernes Båtzmän som förmält är, till et gemensamt bijträde utj denna sak, och hwaruppå sedan det utlåtande och den protest fölgde, som utur des Extracto Protocolli sub Lit. S. fol. 152 kan läsas, men som ingen Pluralitet hos sielfwa Ståndet kunde winnas, måste wij låta oss nöija med twänne Ståndz negativer, emot twännes affirmativer, hwarigenom saken blef liggiande och bägge Amiraliteternes gjorde ansökningar denna gång utan frucht och wärckan.

Een ljka ansökning och beswär lät och Kongl. Ammiralitetet igenom wälbem:te des Fullmächtig Herr Schautbynachten von Utfall anföra emot de Taxeringar som här skie uppå betiänternes egne hus och gårdar, till det mindre sammanskotte ifrån hwilcket ingen undantagen är. Detta blef remitterat till Ständernes Deputation öfwer de allmänne beswären, hwarest iag efter erhållen communication mig deröfwer förklarade, på sätt som mitt der ingifue memorial sub Lit.

T. fol. 160 intygar. Och kallades iag sedermera till muntelig conference emot Herr Ammiralen Örnfelt och Herr Schautbinachten, hwilcka tillsammans emot mig ännu ytterligare sökte at erhålla denna taxeringen wara olaglig: Men som under detta samtahl Kongl. Ammiralitetet förde klagomåhl emot Magistraten, och Borgerskapet snart syntes willja förlora allt medhållt, i anseende till de anförde Förordningar så wåhl som sielfwa billigheten, så behagade Herr Schautbynachten hållre sielfwilligt lembna des tahlän samt taga des ingifne memorial tillbaka, ännu afwacha en widrig resolution, hwilcken icke eller iag fant rådeligit at widare påyrckia, för åtskillige orsaker skull, utan förmodade mig hafwa at wänta mine Respective Herrars benägne wälbehag dy-medelst, at Saken blef utj des förra stånd och ansågs som hade inga beswär anförde blifwit.

Ibland de Ärender öfwer hwilcka mine Respective Herrar Comittenter och i synnerhet det Låfl. handlande och utj Skiepsrederiet interessande Borgerskapet mig anbefalt at giöra underdånige ansökningar, war det måhl som angår reverssernes afskaffande för det enrullerade manskapet, som brukas till Coopwardij fahrtén. Jag insinuerade fördenskuhl denna deras begiäran igenom en underdånig Supplique till Hans Kongl.

Maj:tt, vid. Lit. U, fol. 166, öfwer hwilcken då straxt infordrades Kongl. Ammiralitetets i Carls-crona underdånige betänkiande som läses sub Lit. W, fol. 168 och lembuades sedan altsammans under deras Excellencers Herrar RikzRåden, som till de enskylte beswärens öfwerseende förordnade blifwit. Men som de under Rikzdagens påstående förekommande mångfallige publique sysslor icke wille lembna högbem:te deras Excellencer något råderum till de enskylte beswärens afgörande, skiönt då och då någon session deröfwer anstältes och denna saken i synnerhet war kommen under skiärskodande, så utgick dock dermed tiden så länge, tills emot Rikzdagens slut, då iag ibland mine öfrige på Stadzens wägnar incaminerade enskylte beswår denna min underdånigste ansökning å nyo ittererade och androg, på sätt som finnes sub lit. F. F. F. fol. 489. § 1. Sqq. Som iag nu under de daglige Sollicitationer iag uti denna saken gjorde här och där hade blifwit warse hwilcka Scrupler torde kunna upwäxa och igenom hwilcka omständigheter mit förmodade goda utslag wille göras twifwelachtigt, så sökte iag och, jemte de iag redan munteligen giordt, uti sidst nämnde memorial så mycket mig möjligt war, alla sådana twifwelsmähl at undaurödia. Icke des min-

dre syntes det så swårt, at iag ofta nödgades twifla om den goda uthgången iag änteligen efter sex månaders dageliga och trägna sollicitationer erhöit nembligen wid slutet af februario 1728 då Hans Kongl. Maj:ttz allernådigste Resolution utföll som läses sub Lit. G. g. g. 5 fol. 505 seq. och hwilcken iag förmodar lærer lända mine Respective Herrar Committenter till nöje, oaktat Hans Kongl. Maj:tt i anseende till wisse omständigheter afslagit min underdånige ansökning om de förre Reversernes återställande och annullerande, hwilcken Nåd Hans Kongl. Maj:tt utan twifwel sig förbehållit at wid et annat tillfälle låta de handlande wedersfåhras.

Till följje af de wid min afresa mig meddelte ordres, ingaf iag sammaledes straxt wid min ankomst till Stockholm hos Hans Kongl. Maj:tt en underdånig supplique angående denna Stadszens fattighus och anhölt om Privilegier och confirmation uppå den bewillning som wid allmän Rådstugn här war giord för en fond till des underhållande, vid. lit. X, fol. 172, och som Kongl. Collegierne uti deras efter allernådigst remiss och befallning ingifne betänkiande häröfwer till alla delar bijfölo sielfwa detta förslaget samt med bifogat besynnerligt låford öfwer den Edle och Högtärade Magistratens och det låfl. Borgerska-

petz härwid betygade ömhet och Christelige omsorg för så lofl. inrättningar, denna sak till et Nådigt samtycke på det högsta recommenderade, så hade iag och den lyckan at den 8 derpå följande November erhålla det nådiga Privilegium som finnes sub Lit. y, fol. 176, och hwilcket iag straxt hade den ärau till den Edle och Högtråde Magistraten med Påsten at öfwersända.

Någon tijd derefter fick iag oförmodeligen efterrättelse, huruledes under handen blifwit arbetat uppå en explication öfwer Högste Kongl. Privilegier, och erhöit igenom tiänligit bemödande de afskrifter som kunna läsas sub Lit. Z, fol. 180 och sub Lit. A, a, fol. 182. Som iag nu deraf billigt borde mig föreställa, at igenom slike explicationer hela denna gode och nyttige inrättningen skulle komma at förfalla uti lägerwall, och derjemte mig förestälte, huru stor fahra Stadzens wälfångne Privilegier och alla des Borgelige rättigheter lätteligen kunde underkastas igenom slike hemblige och ocommunicerade förfrågningar, mig och war bekant, hwad nyttige anstalter Riksens Ständers Justitiæ Deputation redan i detta måhl giordt till Publici så wähl som hwar och ens enskylte rätts bewakande igenom des författade och sedan af samtelige Riksens Ständer approberade Betänkiande som finnes sub

N:r 7 fol. 43 Tom 2 all: så trodde iag mig alldeles wara förbunden at häremot anwända alla möjeliga föreställningar, som mit egit samwete af mig erfordrade i anseende så wähl till et Gudi behageligt Christeligt wärcks uprätthållande, som den plikt mig som Fullmäktig ålåg at som en redelig man waka för Stadzens Privilegier samt förekomma alla sådane præjudicater som kunna förmodas sättia dem uti osäkerheet. Jag androg fördenskull mine underdånigste skiähl deremot, ibland Stadsens enskylte beswär på sätt som Lit. F. F. f. utwisar fol. 495 § 3:tia samt med twenne Pro-Memoriis som kunna läsas sub Lit. B. b. fol. 184 och Lit C. c. fol. 188, hwilcket senare utj Hans Kongl. Maj:ttts egne höga närwaru uti Rådet blef föredragit wid en mig bewilljat Nådig audience och hwar uppå sedan den Resolutionen fölgde som bilagd är sub Lit. G. g. g. Art. 3, fol. 506 och igenom hwilcken desse förr ontahlte explicationer alldeles uphäfne äro.

Öfwer de propositioner som Nordmarcks Härad redan före Riksdagen låtit incaminera angående Timmerhandelen har iag uti Kongl. Commerce-Collegio ingifwit det Memorial som finnes sub Lit. D. d. fol. 205 och har derutinnan sökt

wärkställa det som den Edle och Högtärade Magistraten uppå HH:r traffiquerandes wägnar mig behagat meddeela. Jag fogar, till närmare uplysning uti denna saak, derwid sub Lit. E. e. fol. 213 Riksens Ständers Oeconomie och Commerce Deputations betänkiande, utur hwilcket bredare lærer kunna inhämtas hwad der wid fastställt blifwit, samt hwad sig tilldragit under de till den ändan utj Kongl. Commerce Collegio anställte conferencerne, till hwilcka iag tillika med Udde-walla, Åhmåls, Wengersborgs och Strömstads Städers Fullmäktige kallad blifwit, samt sub Lit. F. f. fol. 246 det Memorial som Åhmåls Stads Fullmäktige sluteligen utj Borgare-Ståndet denna saken angående ingifwit.

Ibland de angelägne Ärender som under denna påstående Rijkzdag rörde Borgare-Ståndet och i synnerhet de uti jernhandeln deel-tagande Stapelstäderne, war det påståendet, som samtelige Militair och Civil Betienterne gjorde: at till deras innestående Löhningars afbetahlande flyttias uppå den 3:die och 4:de Numern af Ständernes Comptoirs medel, ifrån den 8:de, uppå hwilcken de anwijste äro. Jag bijlägger sub Lit. G. g. fol. 251 allenaste et Memorial af dem som härom blifwit ingifne, hwilcket Herr Commerce Rådet Sylvius upstält, hwaraf wijdare kan inhämtas,

hwad fundament och skiäl denna deras an-
 ng sig grundade. Hos Ridderskapet och
 en samt Prästeståndet wille härutinnan så
 et förr winnas bijfall, som de ansökiandes
 lité uti desse bägge Stånden war långt större
 deras, som ännu hafwa at fordra för de un-
 Deputations tijden borttagne jernpåster och
 le spannemåhls lefwerantzer, såsom hwarmed
 are Ståndet nästan allena blifwit graverat,
 fölljackteligen nu så mycket mehr borde
 derföre, at icke någon rubbning måtte til-
 utj den af Riksens Ständer en gång fast-
 lte betalningz-ordningen och reglemente för
 dernes Comptoir; men som alla i detta måhl
 teligen gjorde föreställningar och protester
 es willia göras fruktlöse, war ingen annan
 öfrig, än at igenom et annat Förslag till
 nernes betalande ställa requirenterne till-
 s.

Härtill fans nu intet beqwämare at tillgå,
 det som iag straxt wid Riksdagens början
 å mine Herrar Committenters åstundan redan
 utj Borgareståndet andragit, angående li-
 tens betalande uti redbart mynt af de främ-
 nde, ehuruwål det skiedt uti en annan afsickt
 ilcken de mindre Stapel Städerne ännu icke
 lat bijfalla i anseende till de större gravatio-

ner som dymedelst utj deras handel förmentes skola förorsakas.

Det förändrades alltså och sattes uppå den foot, at det på en gång måtte tjäna till twänne ändemåhls erhållande, nembligen at på den ena sijdan utan de handlandes merckliga gravation giöra en fond till Löhningarnes betalande i stellet för de prætenderade Num. 3 och 4 som för-mält är, och på den andra, tjäna till et medel at balancera de främmandes handel på sätt som den sub Lit. H. h. fol. 257 befintel. Deductionen eller memorial bredare utwisar, och hwilket då till Riksens Ständers Secrete utskått blef ingifwit.

Till undwikande af en misshagelig widlöf-tighet, lämbnar iag billigt at här anföra de många disputer som härwid upkommo så wäl som det wedermöda då föllt uppå mig och någre af Borgare Ståndets Ledamöter, hwilckom detta ärendets bedrifwande i synnerhet blifwit committe-rat, och beropar mig allenast uppå Secrete ut-skåttets deröfwer upställte memorial sub Lit. J. fol. 271 som utwisar på hwad sätt Borgare Ståndets ingifne Förslag blifwit antagit och uttyd längre än des mening warit, samt sub Lit. K. L. fol. 283 huru allwarsamme steg man sedermera warit nödsakad at taga, så wäl till hela Ståndets

rättigheters bewakande, som till erhållande af det ändemåhl som det första ingifne Projectet påsyftade. Men alt detta oaktadt wille hela denna saken ändock icke winna något bättre anseende emot samtelige betiänterne hwilcka ännu deras påstående med den högsta rigueur förfäktade, till des man änteligen igenom goda officier erhölet et sammanträde emellan någre Deputerade å bägge sijdor, utj hwilcken conference efter det Borgare Ståndets Fullmäktige medgifne Pro memoria, som läses sub Lit. L. L. fol. 291 verso, saken uti wänlighet kom at afgöras, till betiänternes så wähl som Ståndets nöje, och hwar uppå till de fattige betiänternes någorlunda till freds ställande först den anstallten giordes som secrete utskottets memorial sub Lit. M. M. fol. 294 intygar, och sedermera de förordningar expedierades, som finnas wid slutet af den förste Tomen af Allegaterne sub literis K. K. K. et L. L. L.

Jag hoppas altså at öfwer denna saksens bearbetande så mycket mehr hafwa mig at hugna af den Edle och Högt:de Magistratens och det Låfl. Borgerskapetz benägne wälbehag, som iag icke twiflar med mindre sielfwe wärckan häraf lärer lända till befrämjande af den allmänna Createn, utj hwilcken denna Staden i anseende till de ännu obetalte jernpåsterne och anseenlige Span-

nemåhls Lefwerantzerne tager så stoor deel, så wäl som till et medel, at balancera de främmandes stora frijheter, igenom hwilcka dhe handlande i synnerhet dageligen tryckias.

Det beswär som Herrar Traffiquerande mig i synnerhet anförtrödt, angående de främmandes olåflige nederlags och transport-handel emellan Fredrichshall och Giötheborg, har iag på behörigt sätt anbrackt utj Oeconomie och Commerce Deputationen och deröfwer erhållit et sådant bifall, som des memorial sub Lit. N. n. fol. 299 och des sidste § fol. 301 verso utwisar: men som en deel af de mindre Stapelstäderne och ibland dem i synnerhet Uddewalla under prætext af en illa uttydd handels frijhet gjorde denne min sats stridig utj sielfwe Ståndet, de öfrige Stånden icke eller denna gången hindte sielfwa fullkombligen afgjöra hela det angelägna måhlet angående de främmandes handel här uti Riket. i föllje hwaraf och desse ärender tillsammans Hans Kongl. Maj:tts allernådigste godtfinnande understälte blefwo, så androg iag sedermera denna ansökningen i underdånighet änn ytterligare ibland Stadsens enskylte beswär, på sätt som kan läss sub Lit. F. f. f. och den 2 § fol. 493 verso, och erhöit igenom Hans Kongl. Maj:tts Resolution sub Lit. G. g. g. fol. 503 och des 2 § fol. 505

verso en nådig försäkran om nödige anstalter till denna olaglige handels hämmande och uphöf-wande, icke twiflandes, at snart deraf see en önskelig fullbordan, såsom iag och wid min up-komst eij skall underlåta at hos Högä wederbö-
rande göra påminnelser om denna sakens yt-terligare föredragande.

Angående de främmande Expediternes frije handel och stadige wistande här i Riket, hade Magistraten och Borgerskapet i Stockholm redan före Riksdagen till Hans Kongl. Maj:tt ingifwit underdånige gravamina, samt till widare Nådig approbation upsatt den Förordningen som kan läsas sub Lit. O. o. fol. 305. Men som detta ärendet icke kommit at afgöras utj Rådet, fant iag wid min ankombst till Riksdagen et så myc-ket beqwämare tillfälle at tillika med Stockholm förmå hela Ståndet, denna angelägenheten som en gemensam sak hos de öfrige Riksens Ständer at bedrifwa, dock wille den då warande saker-nes belägenhet och den mening, som man wiste härom hysas på andra ställen, icke tillåta at med någon förmodad god wärckan på det högsta yrckia på den uti förre ordinantierne utsatte tijden till deras wistande här i landet, i synnerhet som de öfrige kring Stockholm belägne Bergzlagarne rå-kat uppå den irrige tankan at æmulationen emel-

lan de främmande och de inhemske tiänar till
 deras förkofring, lika som den Wermelandske
 Bergzlagen auseer Giötheborgs och Uddewalla
 oenighet för et medel at hålla des jern tillwärc-
 ningar uti högt wärde, men i synnerhet befara-
 des, at de främmandes utestängiande ifrån jern-
 handeln torde wid närwarande hela landet tryc-
 kiande penninge brist sättia jernwärcken uti för-
 lägenhet om nödige Capitaler till deras under-
 håld och tillbörlige drift. Man hölt altså för
 rådeligast, at denna gången gå den lindrigaste
 vägen och allenast arbeta för gode förordningars
 inrättande till afskaffande af de här i Landet
 ibland de handlande sielf förelöpande under-
 stuckne wärck och missbruk, igenom hwilcka de
 främmandes willkor göras fast bättre och för-
 dehlachtigare än de elliest borde och kunde wara; i
 den säkra förmodan, at då detta erhöles på den ena
 sijdan, skulle på den andra, licentens betalande med
 goda penningar af de främmande, hafwa den önske-
 lige wärckan för undersåtarne, at hela detta wärcket
 efter handen kommo på bättre fötter och land-
 zens egne handlande småningom kunde arbeta
 sig tillbaka up uti de fördelar som de nu för-
 lorat och följacketligen de främmande igenom den
 Swenske handlens egne tilltagande styrkia, med

tjden twingas utur de fördelar som nu äro enda orsaken till deras stadige härwistande.

I denna afsickt arbetades nu med god success utj Oeconomie och Commerce Deputationen och des Siette utskott hwarest denna saken kom under Deliberation och iag tilljka war förordnad som ledamot. Wij woro och dermed så långt komne, at det betänkiande som iag efter utskottetz befallning upsatt, vid. Lit. P. p. fol. 310, enligt med de deröfwer plägade öfwerläggningar i förstone want lijfall: Men straxt deruppå, af hwad tillfalle kan iag icke säga, ändrades denna des mening således, som det öfwer denna sak sedermera ingifne betänkiande sub Lit Q. q. fol. 328 med den derwid projecterade Förordningen utwisar.

Som nu detta betänkiande och den Projecterade Förordningen aldeles woro stridande med de wälgrundade considerationer som Borgare-Ståndet utj denna saken hade, jembwäl till de främmandes handels balancerande substituerades et fundament, som i sig sielf löper emot tractatene hwilcka per expressum dem undantaga från alla personelle beswär och taxeringar, och tilljka kunde hafwa den wärckan, at deras hoop suarare öktes än förminskades, så fant Ståndet nödigt at straxt igenom extractum Protocolli, som

läses sub Lit. R R. fol. 338, och en anseelig Deputations afsändande till de öfrige trenne Stånden, förekomma, at detta förenämde betänkiande icke måtte winna framgång, hwilcket sedermera esom oftast itererades tillika med inständig anhållan, at denna så högt wårdande angelägenheten måtte företagas och till slutt befordras, samt isynnerhet de skäl i anseende komma, som anförde blifwit: men som Riksdagens slut nalkades alt närmare och Rikzens Ständer lika som öfwerhopades med de måhls afgjörande som intet drögmåhl tålte, så blef och denna saak hos dem oafgiord, och i det stället lagd ibland dem som Hans Kongl. Maj:ts afslutande i underdånighet understälte äro.

Icke des mindre och på det den nödige uplysningen och de derwid erfordrade omständigheter, uppå hwilcka i synnerhet hela det Borgerliga wäsendets styrckia och wältrefnad beror, icke måtte saknas, så beslöt Ståndet, at hos Hans Kongl. Maj:tt ingifwa des ytterligare underdånigste föreställningar häröfwer, hwilcket skiedde igenom en underdånig Deduction som läses med des allegater, Lit. S. s. fol. 344 Seqq., och som detta måhl sedermera blifwit remitterat till Kongl. Collegiernes vidare betänckiande, hwarest det ännu ligger, så har iag och sedermera tagit tillfälle uti min i

K:gl. Commerce-Collegio ingifne Deduction det samma än ytterligare föredraga och som et Giötheborgs wällfärd i synnerhet högt wårdaude måhl till det bästa föreställa, vid. Lit. B. b. b. fol. 416 seqq.

Det är redan ofwanföre förmält at Udde-walla Stad till denne Rikzdagen upsändt twänne Fullmäktige, af hwilcka den ena, herr Knape, war utskickad af Magistraten och någre handlande, at drifwa saken emot Giötheborg angående de oftanembde 16 öre S:mt jerntulls difference, och blef i anseende till des medhafwande ordenteliga Fullmact straxt admitterad uti Ståndet; men den andre, herr Bagge, war igenom Borger-skapets pluralitet worden uthnämnd till Herredags man, och fick först uågon tijd derefter, då de emellan bägge desse Fullmäktige warande twistigheter om deras Fullmakter och laga kallelser blifwit afgiorde, des inträde uti Ståndet. Denna senares Commission bestod egenteligen uti ansökningar om Contributions Contingentets förminskande och Klagemål öfwer Magistratens förde disposition med Stadsens öfwerskottz-medel, hwar-öfwer han hos Hans Kongl. Maj:tt så wähl som uti Ståndet iugaf skarpa memorialer, hwilcka sedan gåfwo Kongl. Cammar Collegio och Estats-Comptoiret anledning at till Secrete utskottet inkomma med det memorial och underställande

som läses sub Lit. T. t. fol. 373, angående en general författning och anstalt med samtelige Städernes öfverskåts-medel, och deras Stater.

Som nu denna angelägenheten märckeligen rörde hela Borgare Ståndets Privilegier hwilcka igenom sådan förfrågning syntes lätteligen willja råka uti äfwentyr till förminskning af den frijhet Städernes Magistrater och Borgerskap efter den 51 § uti Regeringz formen ega, at sielfwa disponera deras öfverskotts medel, så ingafs emot förenämde Memorial på Ståndets wagnar det som läses sub Lit. U. U. fol. 375 v. och utj hwilcket des wälfångne frij och rättigheter på det högsta förswaras. Men som den deruti brukade alfwarsamheten icke wille falla behagelig på den andra sijdan, så upkom snart derpå emillan samtelige Kongl. Collegierne och Ståndet fast mycken kallsinnighet, som till äfwentyrs icke torde hafwa haft den bästa påfölgd med sig, i anseende till den pluralité som de tillsammans utgiöra på Riddarehuset, in causa communi, så wähl som den jalousie hwarmed denna Borgare Ståndets frijhet jemwäl på andra ställen auses och de mindre Städerne i synnerhet ljka som missunnes. Dock förmåddes under hand igenom gode officier och behageligare explicationer, hwilcka iag med någre flere hos wederbörande gynnare

och wänner anwände, så mycket, at Kongl. CammarCollegium och Estats-Comptoiret sig med all lämpelighet öfwer Borgare Ståndets memorial förklarade, på sätt som Lit. W. w. fol. 382 bredare utwisar, och hwar uppå Ståndet sedan jembwäl lämbnade des utlåtelse, som läses sub Lit. X. x. fol. 395. Så at igenom desse sidst anwände lindrigare medel och gode officier den oredan som i förstone syntes willja upwäxa, lyckeligen afbögdess och Secrete utskottets äntelige bijfall och samtycke erhöillts, i följje hwaraf des underdånige föreställning till Hans Kongl. Maj:tt straxt afgick, som sees sub Lit. Y. y. fol. 397, och sedan expedierades till Kongl. Collegierne på sätt som sub Lit. A. a. a. vidare kan inhämtas.

De angelägenheter som samtelige Herrar trafiquerande i synnerhet mig jembwäl anbefalt angående oordningens afskaffande utj handelu samt tillräckelige handelsordningars iurättande med de flere omständigheter som dertill lända, har iag haft den ähran på behörigt sätt utförligen at andraga utj Kongl. Commerce-Collegio igenom den Deduction, som kan läsas sub Lit. B. b. b. fol. 413, hwartill iag, till at så mycket mehr förmå högbem:te Kongl. Collegium till närmare insickt uti denna saken, lagt en tydelig beskrifning af Stadzens handels närwarande tillstånd. Och som

detta alt redan är under utarbetande, kan iag tillika berätta, at herrar trafiquerande med det första lära huggas med en önskelig wärckan af den benägne upmärksamhet och omsorg som Præsidenten Högwällborne H:r Baron von Höpken så wähl som de öfrige respective Herrar ledamöter af detta höga Kongl. Collegio mig försäkrat hysa för denne Stadsens wälgång och upkomst, och på det den Edle och Högtärade Magistraten och Herrar Traffiquerande derjemte måge hafwa kundskap om hwad, detta ärendet angående, sig utj Stockholm tilldragit, så bilägger iag sub Lit. C. c. c. fol. 453 och Lit. D. d. d. fol. 457 de memorialer som där blifwit ingifue af det äldre och yngre handlande Borgerskapet som i denna saken äro af olika meningar.

Angående sillfwers frija förmyntning, utan afgift af den wahnliga slagskatten, har iag på wederbörligt sätt andragit mine herrar Committeenters åstundän, och i synnerhet haft den lyckan at patrocineras af Högwällborne Herr Baron och Cammar Præsidenten Strömfelt hos hwilcken iag denna angelägenheten först borde anmähla, i anseende till sielfwa måhletz beskaffenhet såsom lydande under Kongl. Cammar Collegii departement. Och som då straxt en Deputation förordnades till detta ärendets närmare skiärskodande,

giordes de calculationer deröfwer som sakens beskaffenhet erfordrade, hwaruppå sedan utj Secrete utskottet sielfwa Quarstio an blef fastställd och till hela och halfwa Rikzdalrars frija förmyntande utan slagskatt nödige anstalter giordes, hwilcka komma att wärckställas, så snart wexel Coursen sig till Sillfwers nyttige införskrifwande will lämpa; men hwad fembton-örstyckens vidare förmyntning widkommer, så hafwa åtskillige considerationer förmåt Secrete utskåttet at anse densamma som skadelig för Riket.

Uti den Secrete Proposition angående inrikes ärender, som Hans Kongl. Maj:tt Allernådigst lät meddela Riksens Ständers Secrete utskott, war och anført om den olikheten af Qwarntulls accijssens erläggande, hwarmed Stockholm, Giötheborg och Carlscrona nu graveras i stället för de uti de öfrige Städerna brukelige mantahls penniungarne, med Nådig befallning, att öfwerläggia på hwad sätt den ofta sökte likheten emellan Städerna i detta måhl måtte kunna träffas, och förhades i föllje deraf åtskillige gånger; men som många underrättelser, som till denna sakens afgörande erfordras och utur hela landet måtte anskaffas, ännu icke woro inkomne, så kunde icke eller dermed wijdlare hindas, än at hela detta måhl Hans Maj:ttz egne allernådigste wähl-

behag åter understält blef tilljka med de Considerationer som Secrete utskottet funnit sig förelåtit derwid at andraga och hwilcka i synnerhet derpå utgå at til dessa Städens conservation oomgängeligen erfordras, at samtelige Städerna böra ställas med hwarandra uti jämbwickt, hwilcken nu så mycket mehr hindras, som klarligen kan aftagas, at denne nu brukelige methoden at upbära Qwarntulls-Accissen ofehlbart ljka som twingjar minnt handeln bort ifrån förenämde större, till de omkring liggiande mindre Städerna som icke hafwa någon exportation af retourer hwari-genom fölljackteligen den balancen hindras som emillan in och uthgående warur bör formeras och sökias uti de canaler hwarest Riksens handel egenteligen bör circulera.

Som nu detta ärendet i synnerhet rörer Staden Giötheborg på hwilckens wägnar iag och den samma på det fljtgaste bearbetade, så har iag och sedermera uti de euskylte beswären densamma än ytterligare andragit på sätt som sees sub Lit. F. f. f. fol. 489, § 4 verso och förmodar at et Nådigt utslag efter önskan med det första lærer kunna förwäntas, till föllje af den försäkran iag derom erhållit genom Hans Maj:ttz nådigste Resolution sub Lit. G. g. g. fol. 503 och des 4 § fol. 506 verso, hålst Kongl.

CammarCollegium till följje af de senast gifne Nådigste befallningar detta ärendet till vidare utarbetande nu wärkeligen under händer hafwer.

Ibland nyligen nämnde enskylte beswär har iag jämbwäl uti den 5:te och siste § fol. 499 i underdånighet anhållit om et nådigt bibehållande af Stadzens gamle Privilegier angående Rådmäns wahlen och deras installerande utan någon vidare Fullmakt af Landzhöfdinge Embetet, och derpå erhållit den nådige Resolution som finnes sub Lit. G. g. g. fol. 503 § 5 fol. 507. Ehuruwäl nu denna Resolution intet går längre än till nästa Rikzdag, emedan Regieringzformien icke tillåter någon ändring uti de af Sänderne gillade allmänne Resolutioner, så lefwer iag likwäl uti den förhoppning, at detta lærer ansees som et wunnit steg, hwarigenom wägen banas till at efter tijd och tillfälle erhålla antingen Ständernes samtyckie eller och Hans Kongl Maj:ttis ytterligare Nådigste Stadfästelse deröfwer, då imedertid Staden blifwer uti et obehindrat nyttjande af des gamla Rättigheter.

Samtelige Handtwärckarnes angelägenheter har iag jemwäl på det högsta låtit mig angelägit wara at andraga, och som de alla woro af den beskaffenhet, at de med den säkraste framgång

kunde bedrifwas ibland hela Borgare Ståndets gemensamma och allmänna beswär, så lærer och den wid ändan af den andra Tomen fogade afskrift af BorgareStåndets beswär sub Num 41 fol. 547 utwisa, at de samtelige derstädes blifwit införde; men som desse beswären förorsakade oändelige och swåre disputer så war och Ståndet lijka som twungit en gång efter den andre at ändra och återtaga fast många af desse redan ingifne momenter, hwilcka af de öfrige tre Stånden på det heftigaste bestriddes, en deel giordes och omöjelige i sjelfwa Borgare Ståndet af de mindre Städerna, i synnerhet de måhl hwar est iag om någre enskylte frijheter wille anhålla, hwilcka de alltijd ansågo som inbrått uti deras Privilegier, och hwaribland iag förnämligast anförer de sökte enskylte marknaderne: Men hos de öfrige Stånden hade iag dageligen at strida emot den hos dem en gång diupt rotade frucktan för et af handtwärckarne intenderat monopolium. Det är bekant hwad tankar Ridderskapet och adlen hafwer om deras Privilegier, igenom hwilckas bredare utthydning handtwärckarnes näringz medel stedze willia inskränkias. Präste Ståndet beswärrar sig alt stadigt öfwer dyrhet och stegring på alla handtwärckerier, och bönderne underlåta icke eller att klaga öfwer twång,

de något af deras arbete till Städerna införa, af altså lätteligen kan dömas, huru ringa r man hos dem kunnat winna uti ansökuin- som giordes till större frijheters erhållande, af wij samtelige som för dem tahlt, erfarit många och oangenämma prof.

Jag twiflar om någon sak kunnat drifwas större fljht och möda, än den ansökningen wid denna Riksdagen giordes angående Frijterskapets uphåfwande och hwilcken på en g war anhängig giord på twänne ställen, bligen wid allmänne beswären och uti Oecolie och Commerce Deputationen: men utgån- wijste ändock, at ingen ändring stod at er- as oackadt de många skiähl som både mundt- skrifteligen på begge stellen anförde blefwo. stnembde Deputations deröfwer författade be- kiande läses sub Lit. E. e. e. fol. 465.

Då iag nu såg at uti sielfwa hufwudsaken önskan icke kunde winnas försökte iag at ålla bifall för någre till detta ändemåhl tiä- de limitationer och föreslog i synnerhet, at a ändemåhlet wid frijmästerskapets faststäl- de egenteligen haft sin afsickt uppå de främ- nde konstuärer och handtwärckare som wille tkomma ifrån de orter, hwarest ingen Skråen ige äro, at då åtminstone i denna meningen

nga andra Swänske Geseller måtte dertill antagas än de, som wijste sig hafwa någre åhr försökt sig uppå sådane främmande orter, emedan odugligt och olärt folcks missbruk af denna frihet ofehlbart skulle sätta Städerna utj et skadeligt polypolium och öka hopen af fattigt och näringslöst folck. Men wärckan deraf war så ringa, at mit förslag aldeles förkastades med påstående, at detta förmente missbruk redan woro förekommit igenom Hans Maj:ts senare Nådige Resolution, som innehåller at till frijmästare ingen må antagas, som icke efter Skrå-ordningens lydelse uthållit åtminstone dess trenne Geselleår, samt at det i annor händelse woro obilligt, at uplåta för de främmande et medel till encouragement, hwarifrån landets egne barn uteslutne woro, hälst de nödigaste professioner woro af den beskaffenhet, at de här i Sverige igenom flijt och arbete efwen så wähl kunde läras som utom lands. Jag måste således igenom desse och flere dylike swar och raisonnementer präparera mig till den olust iag hade, at då see allt mit bemödande förlorat, och nu at derom afläggia en twifwelutan misshagelig berättelse. Dock lefwer iag uti den förhoppning at wid något lägeligare tillfälle emellan Riksdagen uti Kongl. Commerce Collegio ännu torde kunna winnas en och

annan widare limitation till förekommande af den skada som Frijmästerskapetz missbruk till handt-wärckens intrång förorsaka, och offererar willigt min ringa tjänst, at på sidst nämnde ställe göra de föredrag som mig anförtros och i hwilcken afsickt iag till närmare öfwerläggjande har den äran at recommendera det medlet som nyligst andragit är. Såsom iag och af högbem:te Kongl. Collegio med det första förmodar et godt utslag öfwer det memorial som iag denna saken angående på Gullsmedz Embetets wägnar i synnerhet, därstädes inlagt och läses sub Lit. I. I. I. fol. 511.

Wid denna Riksdag woro och samtelige Stapelstäderna som tillförende ingen nederlags frihet haft, inkomne med anhållan, at jemensamt blifwa delachtige icke allenast af denna frijheten, utan och at den samma måtte utan åtskilldnad uplåtast för alla dhe warur som med egne Skiepp kunde hämtas utur första handen. Detta ärendet kom altså under Deliberation: och som en så allmän nederlags-rättighet för alla städerna i gemen ofelbart skulle af sig föda en skadelig wärckan för de större Stapelstädernes och i synnerhet Stockholms och Giötheborgs handel, så arbetade wij i förstone tillsammans derpå, at ingen ändring måtte göras uti det som i detta måhl

redan tillförende fastställt blifwit: Men som samtelige på den andra sijdan intresserade mindre Stapelstäderna använde alla möjelige medel till deras ändemåhls erhållande, och deras påstående med så stoor ijfwer fortsatte, at utslaget syntes willja för dem blifwa favorabelt, i anseende till det igenom detta medlet förmodade goda priset på alla warur, så war intet annat at göra öfrigt, än det som Jag tilljka med Stockholm sedermera war nödsakad använda, påstående at i fall nederlags friheten icke kunde blifwa på den gamla footen, at då den samma hellre måtte alldeles uphäfwas och Hans Kongl. Maj:tt och des Commerce Collegio hemställas, densamma in casu requisitionis at bewillia, uti hwilcken mening sedan Oeconomie och Commerce Deputationens betänkiande som läses sub Num. 16 fol. 179 Tom. 2:do All. upställes, och hade den wärckan, at de mindre Stapelstädernes ansökning denna resan icke want framgång, samt at sielfwa nederlags friheten förmodeligen lærer blifwa utj des förra Stånd tills nästa Rikzdag.

Sluteligen kan iag ej obemält lemna, hurledes wid denna Rikzdag Herr General-Lieutenant Landzhöfdinge och Öfwer-Commendanten Gullenkrok gjort en underlåhnig ansökning at Stadzens öfwerskottz medel erhålla de årlige

tractamentz penningar som i forna tijder efter den då warande staat warit bestådde för den äldsta Præsidenten, men igenom senare resolutioner blifwit uphäfne, hwilcken ansökning lijkwäl uti Riksens Ständers Stats Deputation igenom tiänlige deröfwer gjorde föreställningar alldeles blef afslagen.

Desse äro altså de ärender, uti hwilcka Stadzens enskylte wälfärd och Privilegier wid denna Riksdag hafwa måst bewakas och uti hwilcka iag så mycket mig möjeligit warit och mine krafter förmåt, sökt at efterkomma allt hwad mine respective Herrars Committenters medgifne Fullmakt, så wäl som mitt eget samwete och öma Embetes plickt af mig erfordrat. Jag förtiger billigt den möda iag derwid anwändt, emedan hwar och en rättsinnig som behagar igenomgå de acta som liggia för ögonen, lærer finna, at de redan anförde måhl som Staden egenteligen angå, warit öfwer 20 till antahlet, som alla nästan tilljka och på särskilte ställen borde bedrifwas, och altså benägit döma, at iag uti et helt åhrs tijd, som denna Rijkzdagen påstod, icke kunnat hafwa mycken roo eller hwila: Dock anser iag ingalunda mitt ringa arbete såsom ländande mig sielf till förtienst, emedan den kiärlek och ömhet iag bär för min käre Fädernes ort

är utan gräntzer och af mig långt mera kräfwer. Det endaste som iag högst önskar, woro, at mitt upsåt kunde få hugna sig af et så benägit samtycke, som det i sig sielf warit redeligt och wälmenande; skiönt det och torde wara förmätit at förmoda detsamma fullkomblig it och allmänt af en så stoor menighet uti hwilcken de särskilte afsickter icke kunna wara annat än skillj-acktige, och måste altså i denna föreställningen trösta mig derwid, at alla wåre förrättningar äro menskelige och ofullkomblige och ofta kunna falla under ännu ofullkombligare omdömen samt at andre före mig undergå et lika öde. Många saker synas wid deras första anläggning lätta, men göras dock wid ändan till utförande omöjelige. Ofta blifwa dhe bästa skiähl utan anseende och wärkan; men öfwer alt måste Gudz Nådiga försyn och skickelse erkiännas som hufwudorsaken, hwarföre uthgången icke will swara emot wår möda och goda willja. Jag lefwer och i den säkra förtröstan at ändock finna et skiähligt bifall hos alla wählkunnige patrioter som hafwa någon insickt uti den allmänne så wähl som denna Stadzens enskylte systeme, lika som iag af de mindre kunnige på det tjänstligaste anhåller om tålmod, at först söka tillräckelig underrättelse om sielfwa saken

innan de sig med något widrigt onödme förhå-
sta. Efter den mig medgifne Fullmakt, hafwa
Stadzens Privilegiers förswarande och mit Sam-
wete bort wara mit högsta och förnämsta ögne-
märcke. I anseende till det förra har iag haft
den lyckan, at under den mig anförtrodde om-
wårdnaden ingen ting blifwit förlorat, och i an-
seende till det senare har mit öfverläggande och
det bifall iag på mine herrar Committenters wäg-
nar bordt gifwa till de allmänne författningar,
måst grunda sig på de underrättelser och skiähl
som blifwit lagde för ögonen. Een deel deraf
äro hemblige och följackteligen af den beskaffen-
het, at iag dem nu måste förtiga, skiönt iag ock
uti mitt sinne är försäkrad derom, at de hos
hwar ock en rättsinnad, som med mig haft ljka
insikt uti saken, hade wärkat et ljka begrep
ock utlåtande. De öfrige och förnämste, som
röra Riksens allmänne inwärtas hushållning och
författningar, kunna inhämtas utur de i den an-
dre Tomen af oftanembde Allegater som inne-
håller åtskillige Kongl. Collegiernes ingifne un-
derrättelser och Riksens Ständers derpå grundade
betänkiande, hwilcka iag till mine Herrar Com-
mittenters närmare uplysning med flijt låtit sam-
manleta.

Sub Num. 1 wijses, hwad ömhet Riksens

Ständer haft at noga efterse fullbordan af de Tractater som Sverige med andre Mackter hafwer. Sub Num. 2, 3, 4, 5 och 6 finnes tydeligen de skiäl som föranlåtitt Riksens Ständer at sörja för sielfwa Rijkets Styrelse, enigheten utj Rådet och alla angelägenheters bättre drift och skyndesammare afgiörande, igenom Rådetz förstärkiande med flere Personer som utj twänne divisioner kunde arbeta, och derjemte åtniuta någon lisa under deras swåra och trägna Sysslor. Sub Num. 7 kan läsas på hwad sätt man sökt at, till bibehållande af hwars och ens rätt som på högre ort skall sökas samt rättwisans understöd, förekomma den oreda som igenom Kongl. Collegiernes och HH:r Landzhöfdingarnes hembelige och ocommunicerade förfråguingar och betänkiande kunde åstadkommas.

Kongl. Commetcie Collegij sub Num. 11 bijlagde underdånige Relation till Hans Kongl. Maj:tt angående Rikets närwarande handels tillstånd, hwilcket document samtelige Herrar Traffique-randes närmare igenomseende och upmärksamhet i synnerhet recommenderas, upptäcker klarligen uti hwad stor och förderfwelig underwikt landets utgående producter stå, emot de inkommande warur och fabriquer, hwilka efter det der tague fundament under betiäningz tijden ändock

formera en balance af många tunnor Gullds d:r S:mt förlorat Capital, som likwäl efter en nogare uträkning synes skiäligen kunna skattas till dubbelt högre, hwilcken omständighet med de flere dertill hörande considerationer billigt hafwa för-
 anlåtit Riksens Ständer till de mått som blifwit tagne till de inrikes manufacturernes uphållande igenom en allmän landzhielp som N:o 8 utwisar, samt de förbud som blifwit lagde på åtskillige onyttige och mindre nödige warurs införande. Sub. N:o 9 kan inhämtas, hwad anstalter blifwit gjorde till den Swenska Siöfartens betäckande och säkerhet igenom nödige Convoiier. Och sub N:o 10 på hwad sätt till den allmänna Creditens uprätthållande och de ännu obetahlte skulders clarerande uti Ständernes Comptoir behörig försorg blifwit dragen.

Utaf N:o 12, 13, 14 och 15 kan sökias sammanhanget af det, som förehades angående de mindre nödige Stapel Städernes Privilegiers öfwerseende så wäl som upstädernes bättre oeconomie, sammaledes hwad utwägar blifwit sökte till Cronans anseelige gjälds betahlning uti Banken igenom ett projecterat lotterij af någre rän-
 tor sub Num. 17, 18 och 19.

För hwad skiäl RikzRådet Grefwe Maurits Wellingk kommit at ställas under Ständernes Com-

missions domb och blifwit des Embete förlustig, intygar N:o 20. Och sub N:o 21 och 22 wisas för hwad skiäl RikzRådet Grefwe Tessin blifwit dispenserad ifrån des Öfwerste Marskalcks beställning samt på hwad sätt des förgripelser emot Hans Kongl. Maj:tt Sielf af Rikzens Ständer blifwit ansedde, och igenom hwad förseelser RikzRådet Baron Cederhielm kommit at sättias utur Rådet.

Hwad anstalter blifwit gjorde till Riksens Magaziners förbättrande och underhålld sees sub Num. 28. Och sub N:o 29 dhe författningar som äro tague till Sysslornes skyndesammare bedrifwande uti Kongl. CammarCollegio, uti twäune Divisioner.

Lijkaledes wisa och åtskillige Riksens Ständers Oeconomie och Commerce Deputations betänkiande nembligen angående mått och wikt sub Num. 30.

Angående den förfallne Tiäru handelens uprättande sub N:r 31.

Angående Tobaks planterningen, Lijn och Hampas cultur samt fremmande Humbles införskrifwande sub N:r 32.

Angående Tobakz spinnerijernes bättre befordran sub Num. 33.

Angående Balance Commissionen uti orterne samt Cronones upbörders säkrare indrifwande sub Num. 34 och 35.

Angående Slåts Bygnaden i Stockholm sub N:r 36.

Angående Glasbruken här i Riket och det främmande Glasetz införsel sub N:r 37.

Angående främmande dryckers införskrifwande sub Num. 39.

Hwad plan Riksens Ständer följdt, till at efter handen bringa det allmänna wäsendet uti en bättre och fördelacktigare rörelse samt understödia wårt kiära Fädernesland med en tidig hielp och undsättning uti des på alla sijdor swaga och uthblottade tillstånd. Jag nekar intet, at icke en och annan utwäg som oomgängeligen har måst tagas, torde falla beswärlig i anseende till den allmänna penninge brist och näringzlöshet som trycker hela landet, och i synnerhet städerne: Men deremot bör och skiäligen öfwerwägas, at utj ett så allmänt lägerwall utj hwilcket wårt kiära Fädernesland igenom et så långwarigt krig blifwit försatt, det will wara omöjeligit at undwika allmänna börder till des åter uphiälpande, dock har den förnämste omsorgen derwid warit denna, at samtelige Rikzens Ständer på et proportionerat sätt måtte taga lijka deel med hwar

andra som den sub N:r 46 bilagda Contributions bewillningen utwisar, samt at Borgare Ståndet i detta och dyliکه måhl icke måtte förlora någon deel af des wälfångne Rättigheter och tilljka behålla den myndighet som detsamma efter den Riksens Ständer emellan en gång aftahlte frihet och fundamentale equilibre med rätta tillkommer, i hwilcken afsikt iag denna gången icke eller kunnat undandraga mig at uppå respective mine Herrar Committenters wägnar än ytterligare samtyckia den en gång bewilliade afgiften som användes till Borgare Ståndets Comptoirs inrättande i Stockholm, såsom tjänande icke allenast till detta ändemåhl, utan och ländande till den ausenlige nytta, at samtelige Städernes Fullmächtige wid deras ankomst till Riksdagen kunna på et ställe tillsammans finna alla behörige Acta och tilljka en fullkomblig underrättelse utj alla de måhl som hwar och en Stad i synnerhet så wähl som hela Ståndets allmänna angelägenheter angå, såsom hwilcka under Riksdagarne i annor händelse icke utan det största besvär, omkostnad och tijdzspillan styckewijs måste sökas, ia ofta icke en gång kunna erhållas.

Flere och fast många ärender, som wid denna Riksdag under deliberation warit kunde wid handen gifwas, der iag icke med skiäl fruktade at

falla den Edle och Högtärade Magistraten och det loflige Borgerskapet beswärlig. Icke des mindre hoppas iag at det som redan blifwit anfördt, lærer tilljka med de Allegerade Acter tillsammans tjäna till en nöjaktig uplysning uti alla de måhl öfwer hwilcka någon underrättelse åstundas.

Jag slutar altså denna min berättelse och tilljka den sidsta förrättningen som uti den mig allernådigst här i Staden anförtrorde beställningen mig warit updragne. At iag för bägge delarne måtte få hugna mig af et mildt och wänskapsfullt omdöme, är det, hwarom iag på det alldrahørsammaste sluteligen anhåller. Huru högt iag derom kan hafwa gjort mig förtiänt, will iag af mine Respective Herrars benägenhet förwänta, och lefwer i den hugneliga förtröstan, at de kall-sinnigheter iag mig igenom denne min sidst hafde commission i synnerhet någorstädes kunde hafwa tillskyndat, minst lära winna någon skadelig wärckan emot mig hos dem, för hwilckas wälfärds och interesses bewakande skull iag icke kunnat undwika at på ett och annat ställe blifwa miss-hagelig: Men om iag derjemte finge giöra mig försäkrad om en hugnelig continuation af den ynnest, benägenhet och förtroende som iag hitintills allmänt erfarit, så woro och min högsta önskan denna, at den ringa tjänst iag kunde hä-

danefter använda, där, hwarest nu min hemwist skall blifwa, måtte pröfwas så nyttig och behagelig som iag oafflåteligen skall finnas oförtruten at igenom des trogne användande fullgiöra den ouphörlige förbindelse och erkiändzlo iag deremot hos mig hyser.

Hos den Edle och Högtärade Magistraten såsom mine Respective Herrar Embetesbröder, samt Högtärade Herrar Traffiquerande och hela det låflige Borgerskapet aflägger iag fördenskull härmed en tiänstlig och hörsam tacksäjelse för all mig ertedd wälwillighet och benägenhet och skall uti et stadigt tacksamt minue behålla, huru stoort mit nöje warit, då iag under de få åhr iag haft den ähran med dem at sammanwistas, kunnat på bägge ställen erfara, at et enigt och förtroligt öfwerläggande, wänskap och fogelighet, warit de lyckelige förmåhuer som gjort mitt Embete lätt, möjeligit och angenehmt.

Jag önskar af trognaste Sinnes wälmening at den högste Guden, som med des nådige styrelse sörjer både för Rikens och Städens wälgång, wille alt framjent underhålla och befesta desse så nödige stycken till en allmän förkofring. Han låte hela denna staden med des inbyggjare wara under des besynnerliga nådige wård, Han beware honom från alla olyckor och låte alla des

läflige näringz medel wara wälsignade med lycka och framgång till en sielfönskelig tillwäxt och beständig warelse för oss och våre efterkommande i ewerdelige tijder.

V.

Konung Adolf Fredriks berättelse om sin resa till Finland och Sveriges norra landskap år 1752 *).

(Efter originalet i Riksarkivet.)

Wid anträdandet af den nu, Gudi lof, lyckeligen öfwerståndne resan til Finland och de Norra Rikets Provincier, har Min afsigt ej allenast warit, at se mine trogne undersåtare på desse Orter, utan ock, så wida möjeligt wore, at blifwa wäl och tilträckeligen underrättad om Landets beskaffenhet och alle de omständigheter, som kunna sättja Mig i stånd, at kraftigt bidraga til dess wälgång, upodlande och förswar. Min hug, at härtil använda all flit och omtänksamhet, hwilken förnämligast grundat sig på den märkeliga förmån och styrka, som för Riket i

*) Uppläst i rådkammaren den 26 Oktober 1652.

allmänhet genom dessa länders uphielpande står at ernås, har blifwit om intet ökad, likwäl stundeligen upmuntrad och förnyad af den oförfalskade kiärlek och fullkomliga tillförsikt, jag för Mig hos Inwånarena erfarit och såsom en hugnelig wärkan af den berömwärde trohet de för Sweriges Crona och Konungar altid å daga lagt, ansedt, hwarföre ock deras förmån och nytta intet kan annat än wara mig, äfwen i anseende til dem sielfwa högeligen om hiertat. Jag har således, jemte det, at Jag wid genomresandet Sielf tagit uti ögnasikte landets märkwärdigaste situationer, angelägnaste Pass och flere beqwänligheter, i synnerhet til et Defensivt krigs utförande, wändt Min upmärksamhet, så uti Finland, som uti de Norre Provincierne, uppå landsorternes hushållning, härliga förmåner, fruktbare jordarter, ansenlige och wäxtlige skogar, myckenhet til ängar och betesmarker, tienlige kiärr och mossar, fiskrike Siöar, nyttige genom landet löpande Strömmar och åar med mera, hwilket alt medelst goda inrättningar och en förståndig hushållning det allmänna till stor winning och Riket til indrägt ansenligen kan förbättras, och fördelaktigare än på många ställen nu skier, brukas.

I anseende til Fästningswärken har Jag med all sorgfällighet eftersedt och iakttagit, huru-

wida sielfwe anläggningen af dem kan til alla delar befrämja den nytta och förmon för Riket, som man sig däraf förväntat, och swara emot den dryga kostnad samt de anseelige Penninge summor, hwilka dels redan äro dertil anwände, dels ännu nödvändigt böra erfordras, så ock, huru samt på hwad sätt de gjorde och gillade Planer blifwa wärkstälde, med behörig försiktighet, flit och bestånd, samt i synnerhet med den förnuftiga sparsamhet, som Rikets medellösa tilstånd kräfwer.

Mine egne anmärkningar rörande hushållningen och landets beskaffenhet, hafwa intet, hwad Nyland angår, kunnat sträcka sig vidare, än til den enda trakten Jag däraf sedt kring Helsingfors och Borgo, hwilken Jag funnit wara någorlunda cultiverad, så wäl som den delen af KymeneGårds Län, som därintil gräntsar, och hwad deraf både wid strandvägen och Kymene Elf upføre til Keltis är belägit, hwarest likwäl öfweralt ännu många ställen anseeligen genom upodling kunna förbättras. Uppå hela denna Orten lærer wara i synnerhet nödigt, att Skogarnes otidiga samt öfwerflödiga fallande och swedjande förekommes, och at Landtmaunen på något beqwämligit sätt förnås, at i dess ställe bemöda sig om rödjande och stängande, samt så

wäl förbättrande som utwidgande, der tilfalle gifwes, af Åker och Äng.

Uti Sawolax har Jag ej warit, dock likwäl af tilförlåtelige berättelser inhämtat det landet äga anseuiga förmoner, samt en fruktbar jordmon, jemte åtskilliga Sjöar, Strömmar och Åar; Men landtbruket och Hushållningen skall wara derstädes wårdslös och oordentelig, samt til en stor del aldeles åsido satt, och skogarne i dess ställe genom Swedjande och Tiärubrännande, såsom lättare näringssätt, förödas.

Hushållningen synes behöfwa uti Tawastehuslän mycken förbättring, så framt den wärkelige nytta derstädes erhållas skall, som af et så wäl belägit och med så många förmåner begåfwat land bör förwäntas. Jordmänen, som til större delen är god, blifwer af Inbyggarena med mycken möda förderfwad medelst det så kallade Kyttjandet, hwilket består deruti, at all matjorden upgräfwes och brännes, hwarefter öfwerlefworne eller Askan utsprides; Här af förökas wäl Sädeswäxten det första året, men aftager sedan de följande så märkeligen, at efter twenne högst trenne åhrs sående, jorden ej mer uti långliga tider kan nyttjas. I andre mål förfäres ej försiktigare, emedan skogarne afbrännas samt Ängar och hagar lemnas ostängde, orögde och

wattnsiuke. Arbetare skulle uti denna ort framdeles mindre saknas, om de många barn, samt all den ungdom, som nu upväxer, kunde hinna til mognad och manlig ålder, hwilket likwäl beklageligen i anscende til de fläste intet sker. Bygningssättet, så wäl här, som på flere ställen af Finland är både skadeligit och ohyggligit, så i anseende til myckenheten af mindre nödige hus, som ock til den ständiga röken och hettan uti wåningsrummen.

Hwad Jag af Åbo län sedt, är i synnerhet til Åkreus skötsel uti något bättre häfd; dock felar wid större delen af Ängarna både stängsel, rödning och utgrafningar. För öfrigit wisar sig hugen för Swedjande och Tiärubrännande både där och uti Biörneborgslän omåttelig. Jag har til bewis däraf, besynnerligen wid resan genom Kyro skog, blifwit warse, hurusom en oräknelig myckenhet af de grofwaste och rakaste furuträd nedhuggas, utan at mer af dem kommer til nytta, än den ringa del, som warit kådad, och alt det öfriga ruttnar bort.

Österbottn är af Naturen med många härliga förmåner försedt, har en fördelaktig belägenhet och åtskillige genom landet rinnande Åar och strömmar, samt mäst öfweralt goda lägenheter til Fiskefång. Bygningssättet är derstädes wac-

kert, och Husen inuti, så wäl som Folket snygge, och renlige. Åkerbruket idkas wäl ock med mycken flit; men Swedjande och Tiärubrännande, hwarmed intet wisligare förfares än uti Kyroskog, lemnar ej innewånarne tid och rådruum til brukbar jords widare uptagande, ehuru tillfälle därtill ömnoget finnes. I synnerhet har denne landsort mycken ängsmark, hwilken likwäl genom arbete, rothuggande och wattuens afförande ansenligen utwidgas och förmeras kunde, hwarigenom Mossar och Kiärr blefwe fruktbare och nyttige, där de nu äro högst skadelige, i anseende til den däraf upstigande kalla dimba, som ofta på en enda natt kan förderfwa den aldrahäriligaste liknelse til en god Årswäxt. Det torde ock hända, at genom sådane utgräfningar, Beteshagars instängande och wattukiällors upletande för Creaturen, den i detta land så ofta timade Häst- och Boskapsdöd kunde förekommas: emedan sielfwe förnuftet ej allenast medgifwer, at stillastående och förruttnade wattu äro för Creaturen skadelige, utan man äfwen af förfarenheten funnit wid döde hästars uppskiärande, at de inwärtas warit förtärde af Iglar, hwilka uti nyssnämde wattu genereras och sig uppehålla. Längre up uti landet skall wara stora Trakter af Momark til upodling aldeles obeqwäm, men därofwanföre och

på andre ställen en härlig och växtlig jordmon, som i synnerhet til äng skulle kunna användas, och afwelen således ansenligen förökas. Det beklageligaste är, at så få finnas uti denna Province, som kunna nyttja alla desse förmoner, samt at iuwånarens antal och förmögenhet til ingen del swarar emot landets widd och de arbetens företagande, som til dess fullkomliga Cultuur nödlwändige woro.

Wästerbottn är til en del mycket bergigt och af swagare jordmån än Österbottn och de Finska Provincierne, har ej eller wid siökanten så fördelaktiga tillfällen till Ängs uprödjande, men deremot goda lägenheter til Fiskerier. Åker och äng har Jag altså funnit uppå denna orten uti swagare tilstånd. Et af deras förnämsta fel wid åkerbruket synes bestå däruti, at de ej träda deras Åker och densamma, som sig borde, dika. I allmänhet säs där ingen Råg, under förwändning, at den ej växer, utan ruttnar bort, där likwäl både Landshöfdingen och någre Stånds-Personer, som begynt så råg om hösten, intyga, at de sällan berga under 15:de à 16:de kornet, men wäl deröfwer. Swedjande och tiärubrännande, som där altförmycket idkas, lærer af sig sielf stadna, om det ej snart hämmas och in-skränkes, och Landtmannens hug wändes til åker,

Ängs- och Boskapsskötsel. Wattuens aftappande från de många här befintelige kiärr och mossar wore intet mindre nödigt, än i Österbottu, men samma brist af förmögenhet och arbetare erfares på båda ställen, hwarföre också up i landet stora och til ängsmark tienliga trakter, hwilka med ringa kostnad kunde blifwa bärande, efter deras utsago, som äro committerade at utstaka Gräntsen emellan Lappmarken och Landsbygden, lemnas aldeles onyttige.

Ångermanland, Medelpad, Helsinge- och Gestrikland likna til Hushållningen Wästerbottu, och behöfwa följakteligen samma förbättringar: dock synes här uti wissa mål något försiktigare förfaras; i synnerhet är Folkets benägenhet, at så och bereda Hampa och Lin, samt dem til spånad och wäfnader använda, så nyttigt, at den wärkeligen förtienar all billig upmuntran, hälst som en del redan bragt det så långt, at de ej allenast tilwärka wäfnader af allehanda sorter, utan ock til den finheten, at de kunnat försäljas til 8, 9 à 10 D:r K:mt alnen.

Sådant har Jag, i korthet at säga, befunnit tilståndet wara i anseende till Hushållningen uti de Provincier Jag genomreste: Hwarwid likwäl är at märka, det jag wäl på åtskillige ställen haft orsak, at fägna Mig öfwer goda och förstån-

diga inrättningar, samt en behagelig början til nyttig, försiktig och efter Orternas beskaffenhet lämpad hushållning; Men som Mit ändamål förnämligast är, at finna utvägar til desse länders fullkomliga uphielpande, så har Jag ej hållit nödigt, at omröra annat, än det som i synnerhet kan behöfwa ändring och förbättring samt gifwa anledning at rätt bruka ofwanbemelte Orters mångfaldiga förmoner.

Det största och wiktigaste hinder, som härwid möter, och hwars undaurödjande fordrar alldramäst tid och omtänksamhet, är twifwels utan brist uppå Inbyggare och tilräckelige Jordens brukare, hwilken wisar sig mäst öfwer hela Finland så wäl som ock uti de Norra Provincierna. Önskeligit wore, at man kunde upfinna någon utväg, hwarigenom Folk blefwe lockade, at ifrån andre orter flytta dit och sättja sig neder, hwilket wäl ofta kan stå at ernå, i anseende til Städer, som, hwad Näringssätten angår, äro mera öfwerensstämmande den ena med den andra, men blifwer altid swårigheter underkastadt på landsbygden, hwarest hushållningen och arbetet måste på det ena stället anställas och drifwas annorlunda än på det andra, efter åtskillnaden uti Climaten, jordmånen och flere andre hufwudsakeliga omständigheter; så att sielfwa principerne

finnas olika med det, hwarwid Nybyggaren kan wara ifrån barndomen wahn: Hwartil kommer, at man sällan får wänta hos en sådan Landtman så tilsräckeligit förlag, at han sig med hustru och barn uppehålla kan, och utan armod och hungersnöd afwakta, et eller flere åhr, nyttan och frukten af dess nedlagde möda: i synnerhet lærer det ock förtiena at iakttagas, det så framt slika Colonier intet bestode af annat än sådane, som redan förut äro Swenske undersåtare, så kunde hända, at ej större förmon därwid wunnes, än om man med möda toge utur den ena handen och lade uti den andra.

Med ömbet wårda sig om de Inwånare, som på desse orter redan finnas, på alt möjeligit sätt befordra deras tiltagande och förökande, och sorgfälligt förekomma, at ej den tilwäxande ungdomen må förfaras, eller til hälsa och krafter förswagas, är en annan utwäg at göra desse länder folkrika af senare wärkan än den förra, men hwars nödwändighet grundar sig intet mindre uti en sund och Christelig moral, än i en försiktig Politique. Jag har ej utan hiertelig grämselse förnummit, det man af en olyckelig erfarenhet dömmar, at större delen af den myckenhet Barn, som Jag blifwit warse, både uti Tavastehus och snart sagt öfwer alt uti Finland,

dör bort förr än de få se de åhr, då Riket och det allmänna skulle af dem kunna wänta största tjenst och nytta. Utom det, at Folket på många ställen intet med nog warsamhet och eftertanka wårda sig om de späda barnen, kan sådant til en del härröra af de swåra koppor, som uti detta landet gängse äro, och af hwilka hos allmogen i brist af Läkare och Läkemedel, samt tilräckelig kunskap om sättet, at wid slika tilfallen sköta de siuka, mycken skada måste förorsakas. Många flere omständigheter, hwilka nödigt wore med all sorgfällighet at utröna, torde äfwen därtill bidraga; isynnerhet förefalla Mig de wåningsrum, som allmogen uti Tavastehus och på många ställen af den trakten bebo, ganska osunde och otienlige för den grufwelige rök och Badstufwubeta, som de äro underkastade, hwilken wintertiden omwäxlad med en sträng köld, kan ej annat wara, i synnerhet för barn och ungdom, som ännu ej genom wanan hunnit at blifwa tilräckeligen härdade, än högst farlig; åtminstone är det ganska sannolikt, at den olägenheten af fördärfwade ögon, hwaröfwer en myckenhet folk uti detta landet måste klaga, lärer förorsakas af en så ständig rök.

I anseende härtil, som ock, at genom en öfwerflödigt och wårdslös bygnad, hwilken intet

kan hafwa långwarigt bestånd, utan ofta måste förnyas, både mycket timmer onödigt wis förslösas, och äfwen många dagswärken, de där, besynnerligen på en så litet bebodd ort, nyttigare användas borde, förspillas, är det nödigt, at bringa folket i detta mål til utwäljande af en bättre methode. Jag föreställer Mig nogsamt, huru swårigen en myckenhet på en gång ledes ifrån en inritad gammal sed, och skulle för all ting intet wilja, at därwid twång eller trug blefwe brukat, utan allenast lindriga medel. hwarigenom Folket, öfwertygat, dels af goda skial, dels af nyttiga efterdömen småningom och efter hand förmåddes, at annorlunda inrätta deras bygnader.

Skogarne, hwaraf intet allenast til landets behof, utan ock til ansenliga exporter hämtas, äro twifwelsutan ibland desse orters förnämsta Rikedomar, och böra derföre intet otidigt och med föga förmon förödas, utan med försiktighet samt en skiälig sparsamhet nyttjas och brukas: Fördenskull, och emedan til deras tilbörliche hägn mycket bidraga skulle derigenom, at Cronans och det allmännas blefwe skildt ifrån den enskyldtas ägor, samt at hwar och en med wiss het wiste hwad honom rätteligen tilhörde, och således kjände angelägenheten at dermed så mycket warsammare förfara; ty lära wederbörande Landshöfdingar,

hwilka bäst kunna hafwa sig orternas beskaffenhet och omständigheter bekaute, komma, intet allenast at för den nu i Finland warande Landt-Mätare-Commissionen tydeligen utstaka i hwad ordning mätningarne ske böra, på det at et mer angelägit ej må för det mindre angelägna blifwa eftersatt; utan ock därjemte noga tilse, det berörde mätningar med nödig flit och skyndsamhet blifwa förrättade.

Folkets omåtteliga benägenhet till Swedjande kan uti mer än et afseende aktas förderfwelig och skadelig. Jag har funnit densamma sträcka sig på många ställen så wida, at den fruktbara-ste jordmån öfwer gifwes och bonden saknar nödigt tjenstefolk, när uppå dess ägor intet tilfalle är till et slikt förfarande, hwaremot wid de någorlunda skogrika hemman arbetare sig willigt inställa, hwilka, enär den obrända skogen ej kan wara för så många yxor tilräckelig, wända dem ofta på den som warit 2 à 3 gånger bränd, så at den ringa del af Matjord, som öfrig funnits, aldeles af Elden måste förtäras. Hwaraf klärligen kan ses, at skogen ej allenast derigenom otilbörligen förödes, och sielfwe jorden fördärfwas, utan ock, at det är et märkeligit hinder uti den allmänna hushållningen, i det landtmannens hug blifwer dymedelst aldeles wänd ifrån tienli-

gare sysslors förehafwande, hwarwid dess tid och arbete til större nytta och förmohn för honom och det allmänna samt utan efterwerldens skada nedläggas kunde. Och ehuruwål Swedjandet, som wid wissa tilfällen och med behörig warsambhet anstält, torde kunna hafwa någon nytta med sig, så wäl i anseende därtill som ock at hemmanen på wissa orter äro derföre skattlagde, intet aldeles förbindas kan, så bewisa likwål ofwan anförde dess olyckeliga påföljder uti hushållningen, nödländigheten af dess inskränkande i möjeligaste måtto: i synnerhet är det angelägit, at wil nybyggen, hwilka wäl på alt sätt böra befrämjas, samt de, som sig därtill anmäla, intet genom långsamma hinder och Sollicitationer afskrämmas, dock noga iakttagas, det de wärkeligen må lända til ödemarkers upodlande, jordens uparbetande och dess producters förädlande, och intet, som nu hända kan, til dess förderfwande: Hwarföre ock de, som antingen uptaga nya Hemman, eller i anledning af 1747 års Förordning erhålla Klyfningar, böra för all ting förmås, at intaga och sköta Åker och Äng, samt afhålla sig ifrån Skogarnes missbrukande på förenämde sätt. De redan utkomne mångfaldige Förordningar rörande detta mål, jemte alt hwad man ytterligare stadga kunde, är och blifwer utan ser-

deles frukt och nytta, så framt man ej förmår upfinna utvägar til befördran af en kraftig wärkställighet, i brist hwaraf man på de fläste Orter, som nu synas och äro skogwuxne, lär inna kort få erfara derpå en bedröfwelig och obotelig minskning.

Det samma kan med skäl säjas om Tiäru-brännandet, hwars oförsiktiga idkande genom frisk furuskogs fallande på de ställen där tillfälle är, densamma nyttigare at använda och föryttra, eller hwarest till den ändan stubbar och rötter upbrytas kunde och aldeles odugelige träns brukas, fordrar skyndesam bot, och har på samma sätt, som Swedjandet den påföljd, at Folket derigenom afhålles ifrån andre nyttigare arbeten.

Myckenheten af Skogseldar, hwaraf jag mäst uti alla Finska Provincierne sedt bedröfweliga wedermälen, gifwa också anledning at önska, det måtte hwad lag och förordningar föreskrifwa, äfwen uti detta målet blifwa granneligen i akt tagit och efterlefwat.

Handelen med Balkar och Bräder, på de ställen där beqwämlighet til utskeppning finnes, måste jemwäl warsamt handteras, i fall densamma ej med tiden skall förorsaka landet större skada än som kan upfyllas af den winning man där af nu hämtar; I synnerhet är Balkhygget af

sådan beskaffenhet, at som afsättning kan wara både för större och mindre Balkar, så användas därtil ej allenast den redan mogne och nyttige skogen, utan äfwen unga och nyligen upprundne trän, så at hoppet om skogens tilwäxande och waraktighet för framtiden med ringa förmon förspilles: hwartil ännu kommer, at emedan sielfwa trädet eller rudimaterien så wäl derigenom, som medelst Plankors tilhuggande mindre förädlas, än wid Bräders sågande; ty föryttras det ock med mindre nytta för landet.

Deremot wore det önskeligit, at uti de orter, hwarest i anseende til brist uppå afsättning, Skogen endast til Swedjande och tiärubrännande måste nyttjas, sådane inrättningar kunde göras, hwarigenom Brädehandelen därstädes blefwe idkad, hwilket på många ställen torde winnas, dy-medelst, at de genom landet rinnande strömmar och Åar, hwaraf i synnerhet uti Sawolax och Österbottn öfwerflöd finnes, rätteligen brukades. och at en del af dem, som därtil kunde wara tienlige, giordes Navigable, hwaraf landet märkeligen skulle förköfras, och tilfällen til alla slags warors beqwämligare föryttrande, samt Communication Undersåtarne emellan befrämjas och befordras. Den möda, som däruppå blefwe använd, wore wisseligen intet förlorad, och de

penningar, som påkostades, kunde med skäl anses för utlånte, och de där långt säkrare blefwo betalte både til ränta och hufwudstol än många andre förskotter.

Igeom sådane Communicationer torde ännu den förmon wiunas, at lägenhet kunde gifwas til Bergwärks, Bruks och andre nyttige inrättnings anläggande på de ställen, hwarest nu wore orimligt at wilja slikt påtänka. Emedlertid, och aldenstund det är otwifelaktigt, at ju Malmarter måste til ymnighet uti Finland finnas; fördenskull är ock högstnödigt, at sådant med flit efterletas och nyttjas, därest redan tilfällen der til kunna wara, och at desse nu förborgade skatter det allmänna til gagn användes; hwarmedelst skogarne på det fördelaktiga sätt blefwe brukade, och äfwen Landtmannen kunde winna anseelig upmuntran, i det Spanmålen altid hölles uti et någorlunda jeunt pris, med många andre förmoner, som däraf ofelbarligen skulle härflyta.

Åker och ängs skötzel behöfwer uppå de fläste orter mycken förbättring, och hwarest åkerbruket är uti tämmeligen förswarligt stånd, såsom uti en del af Nyland, Abo län och hwad

jag sedt af Österbottn, finner man likwäl altid omwårdnaden för ängarna wara ganska mycket å sidosatt, hwilka på alla ställen kunde och borde genom stängsel, rödjande och utgräfwande, både utwidgas och förbättras, hwartil Allmogens hug nödwändigt ledas måste, om man eljest skall kunna wänta at någonsin se landet uti bättre tilstånd. I anseende därtill är det nödigt, at folket icke allenast wäl underrättas, så at okunnogheten om Hushållningen, som wisar sig mångastädes och i synnerhet i Tawastehus, Safwolax och Wästerbottn blifwer fullkomligen undanrögd, utan ock, at Landtmannen sedan lockas, nödgas och på alt sätt förmås, at sättja uti wärkställighet, hwad som til dess egen och det allmännas nytta lända kan, til hwilken ända alle möjeliga Medel och utwägar måste sökas och användas.

Mossars och Kiärrs utgräfwande och upodlande så wäl uti Öster- och Wästerbottn, hwarest myckenhet däraf finnes, som på många andre ställen, wore högst nödigt, och torde ofta kunna låta sig giöra med ringa kostnad och möda, om deras naturliga affall och utlopp upsöktes och öppnades; Men emedan brist af folk afhåller äfwen dem, som torde hafwa både wilja och förslag at biuda til något dylikt; ty är det nödigt til en begynnelse af hushållning, at wara be-

tänkt uppå, huru alle de må uti desse orter til så nödige arbeten kunna brukas, hwilkas wilkor fordra och omständigheter tillåta, at därwid förtiena sig någon skiälig wedergällning.

Af alla missbruk uti hushållningen har Jag intet funnit något oskiäligare, än det i Tawastehus brukelige Kyttjandet, hwilket såsom för Jorden högst förderfweligit bör aldeles afskaffas, emedan det, nästan wärre än Swedjandet kan göra den fruktbaraste mark oförmögen, at betala sin idkares arbete.

Uti de orter, som äro mycket aflägsne, och hwarifrån man intet med beqwämlighet kommer til Städer och Afsättnings Platser, måste tillses, huru inwånarne kunna upmuntras til Ångsmarks uptagande, och at beflita sig om allehanda afwels förkofrande; emedan densamma så wäl som smör, hudar, talg, och hwad mera derigenom står at erhålla, kan uti rättan tid med ringa kostnad föras lång wäg, hwaremot säden wid en beswärlig transport ej betalar arbetet och forlönen. Til sådan Närings inrättande finnes isynnerhet uti Sawolax samt Öster- och Wästerbottu härliga tilfällen, hwilka det wore så mycket angelägnare, at rätteligen kiänna och nyttja, som afwelens förkofring uti Riket intet är mindre nödig än

sädens, och man uti Sverige til det forra har föga lägenhet.

Härwid kan Jag ej eller förbigå angelägenheten, at taga sådana mått til befrämjande af någon beqwämlighet för det allmänna af Carelen och de längst up i landet boende, til warors och producters afsättjande samt föryttrande, at alla, som hafwa för lång wäg til Helsingfors och Borgo, icke må wänja sig at drifwa handel på de Ryske Städerne.

Til alla dessa och flere inrättnings befördrande och behöriga iståndsättjande, missbruks och oordningars rättande och förekommande, samt allmogens wägledande uti alt hwad som til landets wärkeliga förkofring lända kan, fordras nödwändigt, at wederbörande Embetsmän måtte beständigt hafwa et waksamt öga uppå alt hwad som derwid kan förefalla, wara noga underrättade om Orternes beskaffenhet, samt fullkomligen kiänna Folkets böjelser, tänkesätt och omständigheter, hwilket synes aldeles ogiörligit uti en del af desse Län, där inwånarena ofta hafwa mer än 40 å 50 mil til Landsböfdinge Residencet, som uti Finland mäst altid är belägit wid en ända af Länet, så at de mäst aflägsne nästan ej weta af annat Herrawälde än de mindre Cro-

no-Betjenternes, uppå hwilka det således ankommer, at förfara med dem efter egit godtycko. Där äro trakter, hwarest folket aldrig sedt deras Landshöfdinge ej eller han dem, och än mindre det landet de bebo, samt dess beskaffenheter, så at han intet är i tilstånd, at gifwa någon tillförlätelig anledning til dess förbättrande, och hafwer ej derom annau kunskap, än hwad som af en ofta nog okunnog Cronobetjent kan erhållas, hwilket alt mindre Landshöfdingen än länets otroliga widd tilräknas bör. Detta är fördenskull en hufwudsakelig omständighet, hwars hielpande och ändrande måste lägga grunden til alt hwad man uti Finland sig wid husbållningen företaga tänker, och som i anseende därtill lærer böra ju förr dess heldre widröras.

Städernes tilstånd har Jag funnit i allmänhet ganska slätt, men som deras rörelse och näring förnämligast beror uppå landets förkofring och tiltagande i förmögenhet och folkrighet, så föreställer Jag mig, at större delen af de mått och steg, hwarigenom sådant kan erhållas, lära ofelbarligen tillika lägga en fast och säker grund til deras uphielpande och förbättrande.

Härutaf kunna Riksens Råd inhämta, hwad Jag förnämligast håller före til dessa förenämde

länders uparbetande och iståndsättjande wara nödigt at påtänka, wårda, inrätta och ändra. Öfwer medlen och utwägarne, hwarigenom alt sådant må kunna winnas och beqwämligast wärkställas, wäntar Jag, at höra Riksens Råds mogna tankar och wälmenta yttrande. Sielfwa ämnets wigt, och Riksens Råds omwårdnad för althwad som kan lända til det allmännas förmon, öfvertyga mig derom, at de härwid lära använda all flit och omhugsamhet.

Hwad Fästningsbyggnaden och Förswarswårken i Finland beträffar, så är uppå de wärk, som wid Helsingfors til Hamnens och Stadens betäckande anlagde äro, nog arbete nedlagt, hwarwid flit och drift ej blifwit sparde.

Det hade warit Mig kiärt, om Jag förr hade kunnat taga detta angelägna arbetet uti ögnasikte, emedan man bättre på stället kan utröna sielfwa förhållandet af Situationen samt Holmarnes belägenhet och högder den ena emot den andra, som formera Hamnen eller Gustavsswård och Sweaborg, än sådant igenom Ritningar och Chartor kan inhämtas. Det hade då blifwit fastställt en annan gradation af arbete, och i ställe för Gustavsswård tror Jag at man hade begynt med Skantslandet, som ligger högre och utom hwil-

kets befästande Mig tyckes, at Galere Hamnen ändå ej äger någon tillförlätelig säkerhet.

Jag håller före, at om man med bygnaden begynt på detta ställe, en stor del kunnat besparas af omkostnaden, som är anwänd så wäl på Gustavswärds Hufwudwärk, som dess utanwärk, uppå Bombfria Communicationer, Logementer och Cassematter, hwilka där til en stor del allenast tyckas wara anlagde at täcka sig emot Skantslandet.

Sielfwa Galere hamnen synes då också wid oförmodelig oro hafwa fådt mera säkerhet, emedan en Fiende då ej hade kunnat fatta posto på detta stället, som nu är lätt för honom så länge denna holmen ej genom wärk är förswarad; utom dess finnes där mera tilgång på friskt och godt watten än på Gustavswärd, hwilken omständighet wid Fästningars anläggande är at i akttaga. Här af wil synas, at i fall man begynt Arbetets gradation ifrån Skantslandet, man då til en del förkommit desse ofwannünde omständigheter. Och som Öfwersten Ehrenswärd sielf måste finna nytan af Skantslandets befästande, emedan det uti första Planen är utsatt, som af den af Riksens Ständer wid förra Riksdagen fastställte Desseinen widlyftigare kan inhämtas, så tycker Jag mig nu

böra därom yttra mina tankar, på det man nu må wara omtänkt uppå denna Holmens besästande i fall Galere hamnen wid alla påkommande händelser skall äga en tillförlätelig säkerhet, som Jag tilförene sagt. Min tanka är ej at förkasta eller at wisa mig missnögd med det som på Gustavswärd och Sweaborg är giordt ehuru mig alt kommit tämmeligen trångt före, och för mycket upfyllt i anseende til deras utrymme, med alt det, som konsten kan gifwa anledning til, och i sig sielf kan wara mycket godt; ty så wist det är, at man kan låta wärk sakna deras nödiga styrka och säkerhet, om man will bespara penningar uti Cassematters, Bombfria Logementers etc. anläggande, så säkert står det ock fast, at man på andra sidan kan falla uti altför stora utgifter, enär man låter konsten altför mycket råda, hwarigenom wärk ibland upbygges kostbare och starkare, än de i anseende til sielfwa situationen kunde behöfwas. At Fästningsbyggnaden är nödig uti Finland, och at med den samma på alt uptänkeligit sätt därstädes bör continueras, är så oemotsäjeligit och hos Mig så grundat, som Jag därjemte finner nödigt, at den samma med största sparsamhet för Riket fortsättjas bör: thertil skulle mycket bidraga, i fall man hädanefter blefwe sparsammare med Bomb-

fria Logementer, Cassenmatter, Gallerier och crenelerade murar. Til at winna detta ändamålet tror Jag, at man nu genast bör låta förfärdiga ritningar med deras profiler öfwer de återstående wärk, jemte förslag öfwer deras kostnad, då man bäst kan utröna huruwida omständigheterna kunna tåla mer eller mindre kostsamma wärk; ty ehuru inga penningar böra kunna fattas, enär det ankommer på Rikets säkerhet, så tyckes ändå försiktigheten af en god hushållning kräfva dessa mått. På Ulricas Borg och Broberget, som åt landsidan innesluter Staden, och afwen skall tjena til Hammens betäckning, är wäl någon liten begynnelse giord til wärks anläggande, men nu aldeles afstadnat dermed.

Jag hade wäl, förestält Mig, at efter flere åhrs arbeten och så stora penningesummors utgifwande få se något ställe i fullt Defensions stånd, åtminstone et af de angelägnaste, men genom så många wärks begynnande och arbetets åter uphörande, är ej allenast intet i stånd satt, utan onödig kostnad med manskap, materialiers och instrumenters flyttande giord, samt hamnen, om oro på den sidan skulle förefalla, ej ändå uti fullkomligt Defensions stånd.

Huruwida perpendiculaire Gråstens murar,

som en stor del af desse wärk hafwa, bättre resistera en Canonade samt wallgångens tryckning, än docerade:

Hwad nytta Embrassurer göra på siösidorna, hwilka af ingen högd commenderas, och ännu mera då de göras smala och trånga, som här är skedt; emot det då Canonen får spela öfwer Banque, synes alt förtiena närmare skiärskådande och wisshet.

Utom alt detta lærer för Helsingfors och hela Finland ingen ting wara angelägnare och nyttigare, än at hafwa ständigt en säker och öppen communication med Sverige.

Hangöudd är för en fiende et så beqwämt ställe til at afskiära denna communication, som den i sig sielf densamma för Sverige befordrar, kommandes därpå an, hwilken i rättan tid är af denna udd mästare. Blefwe communicationen på detta ställe afskuren, och de til sådant ändamål beqwäme holmar nyttjade, skulle en fiende med swårighet därifrån delogeras och sakerne wid Helsinforss blifwa satte i slätt tilstånd.

Fästningswärken wid Lovisa, hwilken på landsidan wid stranden är likasom nyckelen til Finland, böra wäl med all drift continueras, och ehuru därstädes twenne berg, Qwarn och Soc-

kertopps berget, kunna göra någon olägenhet; hwarom Jag med mera redan för detta skrifttilligen har Riksrådet Rosen påmint, äro de dock ej ganska farliga, såsom bestående til större delen af grof sten, klapper och sandgrus, samt marken deromkring dels sandig dels mycket sank och kiärraktig, så at altsammans blifwer för en belägrande fiende nog obehägnadt; och änskönt Jag ej såg, huru en del af landet sättes under watten, försäkrades Mig dock af Öfwersten Ehrenswärd och Baron Wrede, at sådant helt säkert kunde skie, som ock Dessein är, utan at en Fiende förmår det at hindra: Men som til desse wärk grunden på många ställen är lös, och dybottn, så fordras all försigtighet wid deras upförande.

Wid sielfwa Hushållningen, Materialernes tilwärande och arbetets drift, fant Jag följande, som på en annan fot bör sättjas Där hållas altförmånga Extra Upsyningsmän, til en réel skada genom de Extra dagspenningar de niuta, af hwilka många kunde besparas, och i dess ställe de med manskapet commenderade Officerare nyttjas enligt Fortifications Ordningen til en säker winst för det allmänna. Dessa uppsyningsmän äro minsta delen uttagne af Fortificationsstaten, som dock, enär Riket gör så anseelig kostnad på Fortifica-

tionswärks anläggande, det allmänna bästa fordrade, at de blefwo hållne uti öfning, på det at, då det omtränger, innom Fortificationsstaten måtte finnas de, som wid sådant arbete woro wane, och man ej behöfde söka dem wid Regementerne til deras förswagande på Officerare, och de af Fortificationsstaten deremot för Riket blifwa onyttige. Öfwer alt tilwärfkas här et ganska otätt och löst tegel, som wäl uti en Tegeltilwärkning mycket lyser, men hwilket i godhet likwäl icke på långt när swarar emot det som här i Swerige förfärdigas. Af detta Teglet är både uti Helsingfors och i Lovisa så wäl Fästningswark som hus upförde. Öfwertygande prof at detta teglet i murarne går snart til förmultning såg Jag på åtskillige ställen, och fruktar med skiäl, at de wark och bygnader, som där af äro updragne, torde innom få år af sig sielfwa förfälla, Mig och Riket til en obotelig skada. Et nog stort antal af Cronohästar, hwilka dyrt äro inköpte, underhållas där med Allmogens om ej undergång, dock altförstora last, då höet til deras föda föres 30 à 40 mil. Dessas antal bör proportioneras efter födan, som kan utan någons förfång samt landets för stora kännning och skada anskaffas.

Om wid tilwärkningen af det förr omnämde

teglet en riktig uträkning är gjord til Cronans föreburne förmon.

Om wid Bergsprängningen, hwarest så anse-
nsligen med Extra beting skall arbetas, en bil-
lig proportion Cronan och Soldaten emellan är
tagen, så at betingen wärkeligen kunna såsom
fördelaktige anses, samt om ej tillfälle lemnas
Soldaten, at ledd af penningegirighet med för-
strängt arbetande förderfwa och utsläpa sig, Ri-
ket och Rotebonden til för stor afsaknad.

Om det för Cronans räkning anlagde Skieps-
byggeriet til lastdragares förfärdigande, at der-
med transportera allehanda Materialier, swarar i
dess nytta emot kostnaden, och om intet lättare
och lindrigare utwäg kunde finnas. Alt detta lä-
rer behöfwa en nogare eftersyn och granskning,
som af hwart och et Åhrs special räkningar öf-
wer hwarje Arbetspost snarast och säkrast torde
stå at inhämtas och utrönas.

Af denna beskaffenhet har Jag funnit de
Finska nya Fästningswärken och hushållningen
därwid wara, och aldenstund Riksens Ständer
updragit Mig, at med Råds Råde föranstalta och
besörja om det som härwid förefalla kan; samt
uppå desse wärks försiktige anläggande och full-
bordande, hushållningens ordenteliga inrättande

därwid, jemte medlens högstnödwändiga besparande, Finlands säkerhet och hela Rikets wärkelige nytta beror: fördenskull gör Jag Mig också förwissad om Riksens Råds trogna biträde härutiinnan, samt at de lära låta hwart och et särskilt stycke, som här anfördt blifwit, wara sig ömt och om hiertat. Och på det man uti desse angelägne och granlaga mål må winna desto närmare lius samt få en fullkommelig auledning til at inhämta om deras rätta beskaffenhet en för många orsaker oumgängelig kunskap, håller Jag före, det wara nödigt, at häröfwer till en början höra de Generals-Personer och andre, som antingen warit Mig uppå resan följaktige eller ock eljest haft tillfälle, at blifwa om detta Fästnings-Arbetet underrättade.

Mine tankar så wäl om Gräntsen wid Abborfors och sedan Kymene Älf upføre, som öfwer Tawastehus Fästningswärk och dess belägenhet, will Jag wid et annat tillfälle Riksens Råd meddela. Emedlertid önskar Jag högeligen ut alt hwad som nu strax kunde rättas och föranstaltas både i anseende til den allmänna hushållningen uti Finland och de Norre Provincierna, som ock til de nya Fästningswärken med alt hwad derunder kan begripas, måtte så snart möjligt wore företagas och afgjöras, och det

**KRONOLOGISKT
REGISTER**

öfver delarne 31—40

af

HANDLINGAR

rörande

SKANDINAVIENS HISTORIA

upprättadt

af

A. G. OXENSTIERNA.

STOCKHOLM.

HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1859.

**KRONOLOGISKT
REGISTER**

öfver delarne 31—40

af

HANDLINGAR

rörande

SKANDINAVIENS HISTORIA

upprättadt

af

A. G. OXENSTIERNA.

STOCKHOLM.

HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET, 1859.

Kronologiskt Register

öfver delarne 31—40 af Handlingar rörande Skandinaviens historia.

I. Handlingar rörande Skandinaviens historia under medeltiden.

Biskop Johan af Churland påbjuder, att de svenska innevånarne på ön Runen (Runö) skola fortfarande besitta sina gods enligt svensk lag, men gifva till kyrkan tionde, hvars belopp bestämmes. Dat. Pylthen, Petri och Pauli aften (d. 28 Juni) 1341. XXXII: 2.

Biskop Magnus i Arensburg intygar, att han läst ett salubref, hvarigenom Heijno Wredenbecke och hans son Hinko försälja deras gods, kalladt "der Laijden" m. m., på hvilket svensk lag var rådande, till Laurentius och Sijgbibör och deras arfvingar, hvilken försäljning skett sabbato ante dominicam in albis i. e. Quasimodogeniti (d. 3 April) 1345 . . . XXXII: 7.

Nicolaus, abbot i Pades, försäljer, med konventets samtycke, till Peter Pöner, Hocold Rediger, Hinrich Berolphe, Hakunge Christers och Simon Clements och deras arfvingar, ön Roggö (Rågö), att besitta densamma enligt svensk lag. Dat. Pades, fredagen efter Cantate (d. 29 April) 1345. Bekräftadt år 1502 af abbot Mikael XXXII: 4.

Johannes Göransson till Malsta gifver sin hustru Sigrid Kætilsdotter jord i Ekeby i Malsta socken, till

morgongåfva, på det sätt som den nyligen utgifna
lagen bestämmer. Dat. Vexlo die sancti Georgii
Mart. (d. 23 April) 1352 XXXII: 33.

Magnus, konung af Sverige, Norge och Skåne, inty-
gar sig hafva sett ett bref, hvarigenom fru Sitzæl
Glysings dotter, med ja och samtycke af sin enda
arfvinge Nicles Glysing, enligt gamla lagen skänkt
åt sin broder Kætil Glysing allt sitt gods i Hæg, i
Warmowiik, i Wit, i Österæng och i Kærrabothom.
Dat. Bawahus die inuencionis beati Stephani pro-
thomartiris (d. 3 Aug.) 1354 XXXII: 55.

Henneka Höwepe försäljer till Holmenstein och Jul-
ben Gollensson och Assmut och Holueder och de-
ras arfvingar den gård uti byn Laijdes, som Se-
geboldus Wredenbäcke förut egt, och der svensk
rätt var gällande. Dat. vigilia S. Jacobi Apostoli
(d. 24 Juli) 1373 XXXII: 8.

Arfskifte efter konung Carl Knutssons moder Marga-
reta Carlsdotter (Sparre). Dat. d. 1 Mars 1429. XXXVI: 1

Løjdebref för konung Carl Knutsson af borgmästare
och råd i Danzig. Dateradt Danzig den 2 Mars
1457 XXXVI: 5.

Bref från köpmannen i Lybeck Henrik Greverade till
konung Carl Knutsson ang. utkräfvande af en kon-
ungens fordran, uppköp af åtskilliga varor, m. m.
Dat. Lybeck d. 6 Maj 1457 XXXVI: 8.

Bref från densamme till densamme angående pennin-
gar som konungen egde kvar i Sverige, m. m.
Dat. Lybeck d. 27 Juni 1457 XXXVI: 14.

Konung Casimirs i Polen bref till riddare, svenner,
frie och "lehn" i Pautske "fischamt," att detta

- blifvit pantförskrifvet till konung Carl Knutsson.
 Dat. Marienburg d. 3 Juli 1457 XXXVI: 18.
- Bref från rådet i Danzig till konung Carl Knutsson
 ang. nyssnämnda pantförskrifning. Dat. Danzig d.
 24 Juli 1457 XXXVI: 20.
- Konung Casimirs pantförskrifning af Lauenburg i Pom-
 mern till konung Carl Knutsson. Dat. Marien-
 burg d. 11 Aug. 1457 XXXVI: 23.
- Densammes bref till invånarne i Lauenburg ang. be-
 rörda pantförskrifning. Dat. Marienburg den 29
 Aug. 1457 XXXVI: 25.
- Densammes bref till invånarne i Pautzke med befall-
 ning att ej göra konung Carl Knutsson något in-
 trång i hans byggnadsföretag derstädes. Dat. Neu-
 burg d. 9 Sept. 1457 XXXVI: 27.
- Borgmästares och råds i Danzig påbud till alla som
 fiska vid Hegesterneste samt mellan Hegesterneste
 och Leben, att till konung Carl Knutsson erlægga
 sådan afgäld, som de i förtiden utgjort af dessa
 fiskerier. Dat. Danzig d. 2 Okt. 1457 XXXVI: 28.
- Rådets i Hela bref till konung Carl Knutsson i an-
 ledning af konungens beskyllning att de göra in-
 trång i hans rätt till afgäld utaf ofvannämnda fiske-
 rier. Dat. Hela d. 21 Nov. 1457 XXXVI: 30.
- Rådets i Danzig bref till konung Carl Knutsson ang.
 omförmälda fiskeri-afgäld, samt om hans anspråk på
 strandadt gods. Odat. XXXVI: 32.
- Norges rikets råds skrifvelse till rådet i Sverige om
 konung Christians äldste sons antagande till konung
 i bägge rikena efter fadren. Dat. Skara d. 19
 Januari 1458 XXXVI: 35.

- Borgmästares och råds i Pautzke yttrande ang. en tvist emellan konung Carl Knutsson och borgaren i "Col-len" Johan Steinhaus, rör. en skuldfordran. Dat. Pautzke d. 25 Apr. 1458 XXXVI: 38.
- Borgmästare, råd och menighet i Pautzke afgifva sin trohetsförpligtelse till konung Carl Knutsson och förbinda sig att utvidga hans boningshus i staden, hvaremot han ej skulle ega rätt att befästa sin bostad annorlunda än med ett till viss höjd och tjocklek bestämdt stängselverk. Dat. Pautzke d. 23 Juni 1458 XXXVI: 46.
- Konung Casimirs bref till konung Carl Knutsson ang. Lauenburg, som blef konung Carl undanhållet af hertig Erik af Pommern; tvisten med Johan Steinhaus; intrång af rådet i Danzig uti konung Carls rättigheter, m. m. Dat. Marienburg d. 30 Sept. 1458 XXXVI: 48.
- Densammes bref till invånarne i Pautzke "fischamt" om hörsamhet mot konung Carl. Dat. Marienburg d. 2 Oktober 1458 XXXVI: 51.
- Densamme till konung Carl Knutsson ang. dennes yrkande på full domsrätt öfver invånarne i Pautzke. Dat. Marienburg d. 3 Oktober 1458 XXXVI: 53.
- Densamme till densamme ang. forum för rättstvister inom Pautzke "fischamt". Dat. Marienburg den 9 Oktober-1458 XXXVI: 56.
- Bref från Hans von Baysen, gubernator öfver Preussen, till konung Carl Knutsson, att han med det snaraste skall infinna sig för att afdöma tvistigheter mellan konung Carl och invånarne i Pautzke. Dat. Elbingen den 25 Oktober 1458 XXXVI: 59.

mästares och råds i Danzig skrifvelse till konung
 Carl Knutsson ang. hans sak med Johan Steinhaus.
 at. Danzig d. 2 Dec. 1458 XXXVI: 61.

Desammes dom i tvisten emellan konung Carl Knutsson
 och Johan Steinhaus. Dat. Danzig d. 28 Mars
 1459. XXXVI: 66.

från Johan Steinhaus till Konung Carl Knutsson
 med betedelse att, om han ej finge godtgörelse enligt
 svannämnda dom, han deröfver skulle "klaga för
 Gud och hela världen." Dat. Danzig den 19 Maj
 1459 XXXVI: 69.

dets i Danzig skrifvelse till konung Carl Knutsson
 med uppmärksamhet att ställa sig till esterrättelse be-
 törda dom. Dat. Danzig d. 20 Aug. 1459. XXXVI: 70.

Desamme till densamme med ytterligare uppmärksamhet i
 samma ämne. Dat. Danzig d. 14 Okt. 1459. XXXVI: 74.

Desamme till densamme, dels ang. Lauchburgs in-
 rymdande åt honom, enligt den honom gjorda
 pantförskrifning, samt stadens förseende med till-
 räcklig besättning mot öfvermåttligt anfall, dels ang.
 tvister mellan honom och invånarne i Pautzke.
 Dat. Danzig d. 17 Dec. 1459 XXXVI: 76.

Desamme till densamme ang. hans besittning af Lauen-
 burg. Dat. Danzig d. 24 Dec. 1459 . . . XXXVI: 79.

Borgmästares och råds i Danzig skrifvelse till den-
 samme, hvori de dels begära att, som invånarne i
 Pautzke befara obehag och skada af det besoldade
 krigsfolk han ämnade der förlägga, han måtte så-
 dant förebygga; dels erbjuda sig att skicka några af
 rådet för att bilägga åtskilliga tvister emellan honom
 och Pautzke-boerna. Dat. Danzig d. 2 Jan. 1460. XXXVI: 81.

- Rådet i Danzig till densamme ang. Johan Steinhaus' sak. Dat. Danzig d. 9 Januari 1460 . . . XXXVI: 83.
- Borgmästare och råd derstädes till densamme ang. samma ämne. Dat. Danzig d. 26 Febr. 1460. XXXVI: 83.
- Michgell, abbot i Pades, bekräftar ett af abbot Vilhelms i Pades gifvet skyddsbref för invånarne på Roggö. Dat. Pades d. 5 April 1502 . . . XXXII: 6.
- Stormästaren för Tyska Orden i Lifland Wolter von Plettenberge bekräftar ett af hans företrädare mästern Johan Wolthusen van Harsen gifvet frihetsbref, af år 1470, för Svenskarne på Dagön, att de emot en viss skatt skulle blifva everdeligen befriade från all arbetsskyldighet. Dat. Sonneboeck d. 29 Juni 1502 XXXII: 18.
- Bref från Laurentius Wermannus till Henrik Lichtensels och de öfriga konung Christians sångare, rörande Stockholms belägring 1518 (på latin), XXXII: 58.

II. *Handlingar rörande Skandinaviens historia under nyare tiden.*

a) Under Gustaf I:s regering.

- Johan Sasses bref till Gustaf Wasa ang. konung Christians krigsplaner mot Sverige; om förbund med Lybeck och ordnande af Sveriges handelsförhållanden med Hansesläderna. Dat. Lybeck d. 17 Mars 1522 XXXVIII: 1.
- Bernt Bomhouwers bref till densamme ang. barberaren och doktorn, mästern Gerts öfverskickande till Sverige. Dat. Lybeck d. 26 Maj 1522 . . . XXXVIII: 6.

Loerd Kontyncks, Herman Israells m. fl. köpmäns
och sheppersdaves i Lybeck bref till densamme, att
de på hans begäran nu afsända till Sverige, under
rnåster Johan Sasses ledning, 10 fartyg med sjömän,
krigsknektar och krigsförnödenheter. Dat. Lybeck
d. 30 Maj 1522 XXXVIII: 7.

Lordt Kontyncks bref till densamme med underrät-
telse att konung Christian ämnar anfalla Sveriges
kuster, och uppmaningar att väl förvara de 10 från
Lybeck erhållna skepp, samt öfversända penningar
till Lybeck. Dat. Lybeck d. 20 Juli 1522. XXXVIII: 12.

Svenska öfverbefälhafvarne till sjös Bernt van Melens
och Lars Siggesson Sparres öppna bref med förplig-
telse att hålla öfverbefälhafvarne på de Lybska skep-
pen skadeslösa för en ingången börgen för krigs-
folkets besoldning. Dat. d. 11 Aug. 1522. XXXVIII: 14.

Wibbelt van Meppens bref till Gustaf Wasa, att ej
antaga den nya kätterska lära som Luther och hans
anhang utspida, och att Luther, sedan han länge
skrifvit emot prester och helgon, nu slagit om och
skrifvit en bok mot förstarne, hvilken brefskrifvaren
öfversänder. Dat. Lybeck d. 18 Maj 1523. XXXVIII: 16.

Novgorods-, Stockholms- och Riga-fararnes kompanier
i Lybeck underrätta konung Gustaf om Hollän-
darnes befarade fiendtligheter mot Sverige. Dat. Ly-
beck d. 28 Juni 1523 XXXVIII: 19.

Samtliga köpmännens i Lybeck bref till densamme om
rustningar å så väl Lybecks som Sveriges sida
för att hämma Severin Norbys sjöförverier. Dat.
Lybeck d. 18 Sept. 1523 XXXVIII: 22.

Wilhelm von Melens bref till densamme om konung

Christian och hafs ank; om Gottlands återistagande; om att skaffa Sverige vapen från Tyskland; om en penningesändning som skulle gå från Sverige till Rom. Dat. Öland d. 18 December 1523. XXXVIII: 29.

Johan Sasses bref till densamme om de honom uppdragna giftermålsunderhandlingar med konung Fredriks i Danmark dotter Dorothea, och om dylika förslag till hertig Henriks af Mecklenburg dotter Sofia; om Lyhska köpmännens obenägenhet att i handeln mottaga svenska klippingar. Dat. Lybeck d. 14 December 1523. XXXVIII: 32.

Nowgorods- och Stockholms-sararnes kompediers i Lybeck bref till konung Gustaf ang. betaltning för den hjälp de lemnat Sverige i striden mot konung Christian. Dat. Lybeck d. 4 Januari 1524. XXXVIII: 37.

Inventarium öfver Gripsholms slotts fästebur, upprättadt d. 13 Januari 1529 XXXVII: 1.

Konung Gustafs skrifvelse till Wulf Gylar ang. underhandling om betaltning af Sveriges skuld till Lybeck (1529) XXXIX: 1.

Köpmannen i Lybeck Henrik Nyebners bref till konung Gustaf ang. flögel, blyant, sammet, gyllenslycke, ridhettar, halaband, kredens, vin, guld- och silfverskedlar, perlistickare m. m., som konungen införskrifvit till Sverige. Dat. Lybeck d. 10 Jan. 1531. XXXIX: 4.

Densamme till densamme om konung Christians krigsrustningar, om Ture Jönsson och Gustaf Trolle, samt om försäljningen af smör som blifvit utfördt från Sverige, m. m. Dat. Lybeck d. 8 Februari 1531 XXXIX: 20.

Instruktion för Herman Israhel att underhandla om giftermål emellan konung Gustaf och prinsessan Katarina af Sachsen-Lauenburg XXXIX: 24.

Giftermåls-kontrakt emellan konung Gustaf och prinsessan Katarina af Sachsen-Lauenburg. Dat. Lybeck d. 19 Mars 1531 XXXIX: 28.

Henrik Nyebuers bref till konung Gustaf om giftermåls-underhandlingen i Sachsen; om anskaffande af siden, dammask, hattar, sadlar, ädla stenar med flera dyrbarheter, renskt vin m. m.; om en perlstickares anställande i konungens tjänst, och om densammes aföring. Dat. Lybeck d. 24 Mars 1531 . XXXIX: 37.

Densamme till densamme om klock-upproret i Dalarne; om Gustaf Trolles och Ture Jönssons stämpingar m. m. Dat. Lybeck d. 23 Maj 1531 . XXXIX: 55.

Målaren i Rostock Gerg Achatts bref till konung Gustaf om anskaffande af en mästare i "wattenkonsten" till att uppförda vattnet ur Sala grufva, äfvensom att leda vatten upp på Stockholms slott, samt om en plåtslagare. Dat. Rostock d. 17 Aug. 1531. XXXIX: 62.

Henrik Nyebuers bref till konung Gustaf om inköp af Hamburger-öl och engelska tyger m. m.; om afbetalning af Sveriges skuld till Lybeck; om kaniken i Nyköping Michael Christiorni; samt om konung Christians krigrustningar. Dat. Lybeck d. 12 Okt. 1531 XXXIX: 64.

Densamme till densamme ang. konung Christians krigrustningar. Dat. Lybeck d. 13 Okt. 1531 . XXXIX: 73.

Densamme till densamme ytterligare om konung Christians krigsförelag. Dat. Lybeck den 20 Oktober 1531 XXXIX: 76.

Densamme till densamme om konung Christlans i
Holland utrustade krigsflootts förskingring genom
en storm; om försäljning af smör, som blifvit från
Sverige utfördt till afbetalning å lybska skulden,
samt om upphandling af åtskilliga varor för konung
Gustafs behof. Dat. Lybeck d. 25 Nov. 1551. XXXIX: 80.

Densamme till densamme ang. vigten och värdet på
kyrk-klockor, koppar, silfverkärl m. m., som skickats
från Sverige till den lybska skuldens betalning;
samt ang. hans enskilda fordran af konungen för
levererade varor, m. m. Dat. Lybeck d. 11 Febr.
1552 XXXIX: 89.

Kongl. Maj:ts bref till Nils Persson (Bielke) och Lars
Organist, ang. två toppar socker. Dat. Steninge d.
6 Oktober 1546 XXXIV: 90.

Inventarium öfver Gripsholms slotts fatabur, upprättadt
d. 2 Maj 1548 XXXVII: 5.

Utdrag ur inventarium öfver "Arkeliot" vid Gripsholms
slott år 1554 XXXVII: 65.

b) Under Erik XIV:s regering.

Konung Eriks bref till konung Fredrik II i Danmark,
huruledes de Lappar i Lule Lappmark, synnerligen
vid Titis fjärd, blifvit af danska fogdar förmådda
att vägra sin vanliga skatt till svenska kronan. Dat.
Upsala d. 19 Februari 1563 XXXIX: 98.

c) Under Johan III:s regering.

Ståthållaren i Reval Gabriel Christersson (Oxenstierna)
samt underbefälhafvarne derstädes Clas Åkesson (Tott)
och Hans Björnsson till Kongl. Maj:t ang. fästnin-

- gens belägring af danske hertigen Magnus, och med begäran om undsättning. Dat. Reval d. 24 Aug. 1570 XXXVI: 85.
- Desamme till hertig Carl, att de från Kongl. Maj:t ej fått något svar på ofvannämnda begäran, hvarföre de anhålla att hertigen måtte utverka densammes beviljande. Dat. Reval d. 14 Sept. 1570 . . . XXXVI: 91.
- Clas Åkesson (Tott) till hertig Carl ang. Clas Kurses förräderi och dom, m. m. Dat. Reval d. 30 Sept. 1570 XXXVI: 96.
- Pontus De la Gardie till Johan Berndes ang. krigshändelserna, och med begäran att han måtte söka förmå Kongl. Maj:t att till krigsfolket betala utestående sold. Dat. Reval d. 21 Juli 1574. XXXVI: 100.
- Densamme till hertig Carl om undsättning till fästningen, sold åt krigsfolket, m. m. Dat. Reval den 15 Oktober 1574 XXXVI: 102.
- Protokoll rörande underhandlingen om stilleståndet vid Systerbäck. Dat. d. 8 Juli 1575 . . . XXXVI: 116.
- Stilleståndsfördraget vid Systerbäck. Dat. d. 13 Juli 1575 XXXVI: 137.
- Pontus De la Gardie till Kongl. Maj:t om Liflands nödställda belägenhet. Dateradt Reval den 22 Juli 1575 XXXVI: 141.
- Dagbok öfver Revals belägring 1577 . . . XXXVI: 146.
- Henrik Classon (Horn) till Clas Åkesson (Tott) ang. Revals belägring. Dat. Reval d. 14 Februari 1577 XXXVI: 151.
- Johan Berndes till Kongl. Maj:t ang. bristen på ammunition och lifsmedel inom Revals fästning; krigsfolkets yrkande att bekomma utestående sold; un-

- derrättelser från Ryssland. Dat. Reval d. 2 Okt.
1578 XXXVI: 166
- Hans Eriksson och Johan Berndes till Kongl. Maj:t
ang. krigshändelserna; Rycke storfurstens tilläm-
nade tåg mot Reval; flötningens undsättande med
lifsmedel, m. m. Dat. Reval d. 24 April 1579. XXXVI: 164
- Under-amiralen Bengt Sæuerinsson Justens berättelse
till Kongl. Maj:t om Narvas belägring. Dat. Reval
d. 28 Juli 1579 XXXVI: 173
- Henrik Classon (Horn) till Kongl. Maj:t ang. tilläm-
nade krigsföretag; undsättning med folk, lifsmedel
och ammunition, m. m. Dat. Reval d. 19 Aug.
1579 XXXVI: 191
- Densamme till densamme ang. sold åt krigsfolket, som
holat att, om den öfver en viss tid utehäfve, draga
hem igen, m. m. Dat. Reval d. 26 Aug. 1579. XXXVI: 198
- Bengt Södelsson Jausten till Kongl. Maj:t ang. flottans
tillstånd och hvad med densamme blifvit uträttadt.
Dat. Reval d. 26 Aug. 1579 XXXVI: 204
- Henrik Classon (Horn) till Kongl. Maj:t ang. ett upp-
bringadt fartyg; det bedröfliga tillståndet bland krigs-
folket, försäskadt gettoni brist på kläder och föda,
m. m. Dat. Narffuen d. 22 Sept. 1579 XXXVI: 218
- Henrik Classon (Horn), Jören Boije och Carl Henriks-
son (Horn) till Kongl. Maj:t ytterligare om nöden
och den deraf försäskade dödligheten bland krigs-
folket, m. m. Dat. Narffuen den 25 September
1579 XXXVI: 221
- Henrik Classon (Horn) till Kongl. Maj:t, att han för
sjukdom skull måst lämna befälet, m. m. Dat.
Narffuen d. 26 Sept. 1579 XXXVI: 223

- Densamme till densamme om ett tillämnadt anfall på
Narva, som gått om intet genom Bengt Severins-
sons (Justen) försumlighet; om krigsfolkets under-
håll, m. m. Dat. Reval d. 9 Okt. 1579 . XXXVI: 224.
- Pontus De la Gardie till Kongl. Maj:t om Kexholms
belägring och intagande; om ytterligare understöd
åt krigsfolket; Ryske storfurstens plan att förgifva
Kongl. Maj:t, m. m. Dat. Kexholm d. 7 November
1580 XXXVI: 241.
- Densamme till densamme, att krigsfolket i anseende
till brist och besvärtheter rymmer från honom i
stor myckenhet; om sättet att förekomma sådant, m.
m. Dat. Kexholm d. 14 Nov. 1580 . . XXXVI: 254.
- Fogdeskrifvaren i Norrbotten Jakob Perssons berättelse
om Lappmarken och Trinnäs, 1581 . . . XXXIX: 100.
- Erik Oxenstierna och Johan Berndes till Kongl. Maj:t
om de underrättelser de erhållit af en fången Bojer
om krigsrörelserna i Ryssland; storfurstens under-
handlingar med konungen i Polen, m. m. Dat.
Reval d. 12 Juni 1581 XXXVI: 263.
- Kongl. Maj:ts instruktion för Pontus De la Gardie,
Herman Fleming, Jören Boije och Carl Henriksson
(Horn) för kriget mot Ryssland. Dat. Stockholm
d. 18 Juni 1581 XXXVI: 272.
- Pontus De la Gardie till hertig Carl om Jamagorods
intagande och Kapories belägring. Dat. Jamago-
rod d. 7 Oktober 1581 XXXVI: 285.
- Pontus De la Gardie till Kongl. Maj:t ang. intagan-
det af fästningarne Loden, Leal, Hapsal, Narva,
Ivanogorod och Jamagorod, samt belägringen af
Koporie. Dat. Koporie d. 11 Okt. 1581 . XXXVI: 291.

- Kongl. Maj:ts uppmaningsbref till besättningen på Nöteborg att uppgifva fästningen. Dat. Upsala den 17 September 1582 XXXVI: 295
- Benasammes bref till fogden i Kind och Ydre fogderi Per Staffanasson, om utgörande af en krigshjelp. Dat. Stockholm d. 12 Maj 1583 XXXVI: 299.
- Pontus De la Gardie till hertig Carl om Nöteborgs misslyckade stormning; det gynnande tillfället att sluta fred med Ryssland; herredagen i Riga och Lifländska adelns missnöje med konungen i Polen, m. m. Dat. Reval d. 9 Juni 1583 . . . XXXVI: 302
- Stilleståndsfördraget vid Pliusa Åminne d. 10 Aug. 1583 XXXVI: 311
- Pontus De la Gardie bekräftar de svenska böndernas uti byarne Kerter och Röök på Dagön i deras frihet från dagsverken, enligt härmästaren Wolter von Plettenbergs till deras förfäder gifna frihetsbref af d. 29 Juni 1503, hvaremot de skulle erlägga 20 rigiska mark i årlig skatt. Dat. Reval d. 20 Febr. 1584 XXXII: 21.
- Johan III till Ture Bielke med bjudning till sitt bröllop med Gunilla Bielke. Dat. Svartsjö d. 4 Jan. 1585 XXXIV: 91.
- Prins Sigismund till Ture Bielke ang. tornering m. fl. högtidligheter vid konungens bröllop. Dat. Svartsjö d. 12 Januari 1585 XXXIV: 91
- Kongl. Maj:ts instruktion för Clas Tott, Pontus De la Gardie, Clas Bielke, Christer Oxenstierna, Ture Bielke, Carl Horn m. fl. att med ryske storfurstens sändebud underhandla om fred eller stillestånd. Dat. Stockholm d. 16 Juli 1585 XXXVI: 314

- Kommissariernas vid fredsmötet vid Pliusa berättelse till Kongl. Maj:t ang. underhandlingarne och Pontus De la Gardies död. Dat. Narwen den 24 Nov. 1585 XXXVI: 322.
- Stilleståndsfördraget emellan Sverige och Ryssland vid Pliusa d. 19 Dec. 1585 XXXVI: 338.
- Kongl. Maj:ts instruktion för Clas Tott, Clas Bielke, Christer Oxenstierna, Ture Bielke, Carl Horn, Johan Berndes och Per Rasmusson, att med ryske storfurstens sändebud underhandla om fred. Dat. Kalmar d. 12 April 1596 XXXVIII: 43.
- Drottning Gunillas bref till Ture Bielkes fru, Margareta Sture, med begäran att hon i drottningens ställe måtte infinna sig i Nyköping hos hertig Carl, vid hans sons dop. Dateradt Norby den 20 Juni 1587 XXXIV: 95.
- Gustaf Baner bekräftar, såsom "landshöfding öfver Ryssland och Lifland", det af Wolter von Plettenberg d. 29 Juni 1503 utfärdade frihetsbref för de svenska bönderna i byarne Kerter och Rööck på Dagö. Dat. Refle d. 20 Juli 1589 XXXVIII: 23.
- Besked om rågången emellan Sverige och Ryssland i Lappmarken, 1590 XXXIX: 107.
- Lappfogden Olof Burmans underrättelser om lappska halfön samt om gränsetvisterna 1590 . . . XXXIX: 113.
- Fördrag om stillestånd med Ryssarne från d. 23 Febr. 1590 till d. 6 Januari 1591 XXXVIII: 56.
- Clas Bielkes bref till Erik Sparre om Narvas belägring och uppgifvande. Dateradt Reval den 5 Mars 1590 XXXVIII: 59.
- Handl. rör. Skand. Hist. Del. XL.*

- Carl Henriksson Horns berättelse till Kongl. Maj:t om
Narvas belägring. Dateradt Narfuen den 14 Mars
1590 XXXVIII: 65.
- Densammes bref till Gustaf Baner om penningar till
krigsfolkets bespisning. Dateradt Narfuen den 20
Mars 1590 XXXVIII: 74.
- Gustaf Baner och Clas Bielke till Kongl. Maj:ts se-
kreterare Olof Sverkersson, Per Rasmusson och
Hans Kranck ang. den bedröfliga ställningen i Narva.
Dat. Rewell d. 15 April 1590 XXXVIII: 76.
- Jören Boije till hertig Carl ang. Iwanogorods, Jama-
gorods och Kapories uppgifvande till Ryssarne, m.
m. Dat. Råfle d. 10 Maj 1590 XXXVIII: 73.
- Carl Henriksson Horn till Kongl. Maj:t ang. behovet
af undsättning till Narva, m. m. Dat. Narfuen den
27 Maj 1590 XXXVIII: 84.
- Jören Henriksson Horn till Kongl. Maj:t om anlednin-
gen till Kapories uppgifvande. Odat. XXXVIII: 88.
- Carl Henriksson Horns supplik till Kongl. Maj:t om
tillgift för Narvas kapitulation. Odat. XXXVIII: 90.
- Kongl. Maj:ts instruktion för Peder Bagge såsom an-
förare för ett krigståg till Hvita Hafvet. Dat. Stock-
holm d. 18 Juli 1590 XXXVIII: 92.
- Hertig Carls till Kongl. Maj:t afgifna betänkande om
ofvannämunda företag samt öfriga krigsrörelser mot
Ryssland. Odat. XXXVIII: 95.
- Kongl. Maj:ts minnesskrift för de sändebud, som skulle
söka utforska om ryske storfursten önskade fred.
Dat. Stockholm i Juli 1591 XXXVIII: 100.
- Drottning Gunillas bref till fogden på Svartsjö slott,
ang. mjölk och smör för Sten Baners frus, Inge-

- borg Totts, behof. Dateradt Stockholm d. 27 Juli
 1591 XXXIV: 97.
- Kongl. Maj:ts bref till fogden på Svartsjö slott ang.
 Sten Baners underhåll. Dat. Stockholm d. 30 Juli
 1591 XXXIV: 98.
- Berättelse om Sven Pederssons krigståg till Hvita Haf-
 vet 1591. Dat. Uleå d. 19 Januari 1592. XXXVIII: 103.
- Lappfogden Hans Larssons undersökning om Sveriges
 och Norges gräns vid Lule Lappmark. Odat. XXXIX: 104.

d) Under Sigismunds regering.

- Stilleståndsfördrag emellan Sverige och Ryssland från
 den 6 Januari 1593 till samma dag 1595. Dat.
 Iwanegorodt d. 20 Januari 1593 . . . XXXVIII: 110.
- Fullmakt för Ture Bielke till Nynäs att vara härads-
 höfding i Åkerbo härad. Dat. Stockholm den 30
 Januari 1593. XXXIV: 99.
- Pastorernas i Pite, Torné och Kemi intyg, att alla
 Lappar bo på Sveriges "gränser", jemte uppgifter
 om de särskilda Lappbyarnes eller Lappslägternas
 olika skattskyldighet till Sverige, Danmark eller Ryss-
 land. Dat. Torne socken d. 19 April 1593. XXXIX: 117.
- Kyrkoherden i Pite Andreas Nicolai bref till hertig
 Carl om det intrång Danskarne vid lagskipningen
 gjorde ibland Fjäll-Lapparne, och om samtliga Lap-
 parnes forna skattskyldighet till de svenska Birkar-
 larne. Dat. Pite d. 8 Maj 1593 . . . XXXIX: 119.
- Konung Christian IV:s i Danmark bref till konung
 Sigismund, rörande tvistigheterna i Finnmarken. Dat.
 Köpenhamn d. 13 Juli 1594 XXXIX: 121.
- Intyg, att Sjö-Finnarne kring "Tijetz-Fjorden" i Gu-

- staf I:s tid gifvit skatt till Sverige. Dat. Pite d 6
 Januari 1595 XXXIX: 128.
 Gerhard Jostings berättelse om sin beskickning till
 Finnmarken. Dat. Waranger d. 14 Febr. 1595. XXXIX: 129.
 Hertig Carls fullmakt för Gerhard Josting att under-
 söka gränserna mellan Sverige och Ryssland. Dat.
 Söderköping d. 9 Nov. 1595 XXXIX: 142.
 Intyg afgifvet till svenska gränse-kommissionen med
 afseende på Sveriges anspråk på Trinnäs. Dat. Rå-
 sinjärvi d. 24 Mars 1596 XXXIX: 144.
 Berättelse af Lappfogdar och Birkarlar i Torne socken
 om gränsen i Finnmarken. Dat. Torne d. 11 Maj
 1596 XXXIX: 149.
 Berättelse om Lule och Torne Lappmarker och de
 dithörande Lappbyarnes olika skattskyldighet till Sve-
 rige, Norge eller Ryssland. (1597) . . . XXXIX: 156.
 Protokoll hållet vid Bergqvara borgrätt d. 4 och 7
 April 1598 XXXII: 66.
 Förpligtelse af 12 män att ansvara för deras slägtinge
 Jon Persson, som af borgrätten på Bergqvara blif-
 vit dömd till döden för åtskilliga tjufnader och för-
 brytelser, men i följd af denna borgen skulle stäl-
 las på fri fot. Dat. Nybbele d. 1 Maj (die Philippi
 et Jacobi) 1598 XXXII: 85.

e) Under Carl IX:s regering.

- Tänkese del, hvad hertig Carl befallt mästare Ambjörn
 och Arendt Justing att de uti Lappmarken beställa
 skola. Dat. Stockholm d. 21 Dec. 1599 . . XXXIX: 161.
 Öppet bref af hertig Carl om tionde-skattens regle-

rande för bönderna å Nöckö, Wormsö och Egelandet, äfvensom de fiskare som bo på Odensholm, samt att de för resten ej skola utgå några skatter, mer än krigsgärd. Dat. Råfle d. 2 Sept. 1600 . XXXII: 12.

Samma bref för allmogen "i Rogöön", af samma dag. XXXII: 14.

Hertig Carl bekräftar det af Wolter von Plettenberg d. 29 Juni 1503 utfärdade frihetsbref för de svenska bönderna i byarne Kerter och Rööck på Dagö. Dat. Ræfle d. 25 Maj 1601 XXXII: 24.

Hertig Carls fullmakt för mästern Daniel och Isaak Behm att draga till Lappmarken och upplaga skatten af Lapparne. Dat. d. 2 Dec. 1603 . XXXIX: 170.

Tänkesedel för mästern Daniel och Isaak Behm, hvad de skola i Lappmarken beställa. Dat. "Calmerne" d. 3 Dec. 1603 XXXIX: 173.

Konung Carl IX:s bref till Lappfogden Anders Eriksson, med befallning att tillsätta länsmän i en del af Finnmarken och att der upplaga skatt. Dat. Nyköping d. 16 Juni 1604 XXXIX: 178.

Kongl. Maj:ts svar på Lapparnes i Torne Lappmark skrifvelse om uppbyggandet af en kyrka på Tene-tåkis backe, om marknadstiderna och andra handelsförhållanden. Dat. Stockholm d. 13 Okt. 1604. XXXIX: 181.

Konung Henrik IV:s i Frankrike bref till hertig Carl (konung Carl IX) med rekommendation för Nils Turesson Bielke (till Åkerö), och begäran att han måtte få återvända i fransk tjenst. Dat. Fontainebleau d. 7 April 1605 XXXIV: 101.

Kongl. Maj:ts instruktion för Berendt von Kolen och Rasmus Nilsson i afseende på utgörandet och upp-

- bärandet af Lapparnes skatt. Dat. Stockholm d. . .
 November 1605 XXXIX: 184.
- Daniel Thordson Hiorts berättelse om sin beskickning
 till Norlanden och Lappmarken. Dat. Hornötorp
 d. 28 April 1606 XXXIX: 189.
- Kongl. Maj:ts instruktion för Isaak Behm och Gabriel
 Thomasson, hvad de i Kemi Lappmark skola be-
 ställa. Dat. Stockholm d. 6 Okt. 1606 . . XXXIX: 207.
- Kongl. Maj:ts instruktion för desamme i afseende på
 gränsläggning i Lappmarken mellan Sverige och
 Ryssland. Dat. Stockholm d. 6 Okt. 1606. XXXIX: 213.
- Kongl. Maj:ts instruktion för Karl Kröplin, Baltzar
 Beck, Jören Hansson och Anders Erichsson, hvad de
 i Lappmarken skola beställa. Dat. Stockholm den
 20 Okt. 1606 XXXIX: 217.
- Kongl. Maj:ts fullmakt för Isaak Behm och Jacob Si-
 monsson att utföra den anbefalda gränsläggningen
 utefter "Basiokj" eller Pasvig elf, och uppbära skatt
 i Waranger och på Wadsön, till lika belopp som
 Danskarne. Dat. Stockholm d. 22 April 1607. XXXIX: 228.
- Kongl. kommissariernas till Lappmarken och Wester-
 hafvet underd. berättelse. Dat. Stockholm i Juli
 1607 XXXIX: 230.
- Kongl. Maj:ts instruktion för ståthållaren öfver Wester-
 sjöflinnarne och hela Lappmarken Baltzer Bäck, hvad
 han dersammastädes hade att uträtta och beställa.
 Dat. Wässby gård d. 8 Sept. 1607 . . . XXXIX: 258.
- Kongl. Maj:ts fullmakt för Erich Johansson och Rein-
 hult Johansson att hafva befallningen öfver Wester-
 sjöfljorden. Dat. Wässby gård den 10 September
 1607 XXXIX: 261.

- Kongl. Maj:ts fullmakt för Erich Johansson att sätta gränsskilnaden mot Ryssland vid Basiokj elf, m. m.
 Dat. Wässby gård d. 11 Sept. 1607 . . . XXXIX: 265.
- Tänkesedel, hvad Kongl. Maj:t befallt fogden öfver Uma, Pita och Ångermanne Lappmarker Peder Erichsson att uträtta och beställa. Dat. Wässby gård d. 11 September 1607 XXXIX: 266.
- Kongl. Maj:ts försäkringsbref för dem som ville ned-sätta sig vid "Altba" elf i Lappland. Dat. Sathra-gård d. 10 November 1607 XXXIX: 267.
- Kongl. Maj:ts fullmakt för Renoldt Johansson att vara Lappfogde öfver Titisfjorden in till Waranger. Dat. Wadstena d. 19 Mars 1609 XXXIX: 268.
- Kongl. Maj:ts instruktion för mästern Daniel, Tideman Skrou, Stellan Mörner, Pedher Hansson och Abrendt Jostingh, med deras medföljande, hvad de hade att uträtta på deras förelagda resa i Lappmarken. Dat. Stockholm d. 4 Juli 1610 XXXIX: 270.

f) Under Gustaf II Adolfs regering.

- Kongl. Maj:ts bekräftelse å det af Wolter von Plet-tenberg den 29 Juni 1503 utfärdade frihetsbref för de svenska bönderna i byarne Kerter och Röck på Dagö. Dat. Stockholms slott d. 11 September 1620 XXXII: 26.
- Kongl. Maj:ts bref till ståthållaren Carl Bonde ang. Dalarnes anbud att årligen hålla ett visst antal krigs-folk till konungens tjenst. Dat. Stockholm den 22 Febr. 1621 XXXV: 210.
- Kongl. Maj:ts öppna bref huru undersåtarne i Gränge

- m. fl. socknar skola utgöra sina knektar. Dater.
 Westerås d. 14 Febr. 1623 XXXV: 211.
- Kongl. Maj:ts öppna bref för allmogen i Westerda-
 larne om knektehållet. Dat. Kopparberget d. 17
 Januari 1624 XXXV: 212.
- Kongl. Maj:ts bref till Nils Turesson Bielke med bjud-
 ning till prinsessan Christinas begrafning. Dat. Ny-
 köping d. 26 Sept. 1624 XXXIV: 102.
- Böndernas i Laides by i Kegels län och S. Matthiæ
 socken supplik och memorial till guvernören och
 kommissarierna i Estland, att blifva bibehållna vid
 deras gamla svenska fri- och rättigheter och ej
 dragna till estisk trälldom m. m., Dat. Reval den 6
 Aug. 1627 XXXII: 9.
- Utdrag ur friherre Sten Svantesson Bielkes bref till
 Johannes Hallenus ang. krigshändelser i Preussen.
 Dat. Leyden d. 27 Sept. 1627 XXXIV: 103.
- Kongl. Maj:ts resolution på gemene mans i Öster-
 dalarne besvärspunkter öfver utskrifningen samt
 soldaters och officerares underbåll. Dat. Borens-
 hytta d. 14 Febr. 1630 XXXV: 214.
- Konung Gustaf II Adolfs egenhändiga bref till fält-
 marskalken Gustaf Horn ang. åtskilliga krigsären-
 der. Dat. Spandau d. 23 Juni 1631 . . . XXXIV: 108.

g) Under Christinas regering.

- Kongl. Maj:ts instruktion för dem som skola inspek-
 tera gymnasium och skolorna i Stockholms stad och
 på malmerna. Odat. XXXIII: 211.
- Axel Oxenstiernas bref till rikets råd angående drott-

ningens giftermål. Dat. Köln an der Spree den 4
Febr. 1633 XXXVIII: 423.

Utdrag af Kongl. Maj:ts resolution på Dal-allmogens
besvär öfver knektehållet. Dat. Stockholm den 22
Oktober 1633 XXXV: 216.

Axel Oxenstiernas memorial öfver de ärender som han
"committerat och förtrodt Secreteraren Laurentz
Grubbe att andraga Rijckzens Regiering och Råd
i Swerigie, och sly theropå resolution". Dat. Ege-
len d. 2 Februari 1634 XXXVIII: 430.

Kongl. Maj:ts öppna bref för Wester-Fernebo socken
att njuta samma ordning med "knekte-nämnden"
som allmogen i bergslagen. Dat. Stockholm den
27 Februari 1634 XXXV: 217.

Rikets råds bref till Axel Oxenstierna med rekomen-
dation för drottningens f. d. hofmästare Pentz att
blifva använd "widh dedh gemene wäsendett der
uthe". Dat. Stockholm d. 8 Aug. 1634 . . XXXII: 117.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med svar på
brefvet den 23 Juli ang. Kopparbergets frigörande,
samt att det kunde anstå med öfversändandet af de
till krigssakerna beviljade 6000 skepp. koppar, som
under tiden till andra behof kunde användas. Dat.
Franckfurt widh Meijn d. 15 Aug. 1634 . . XXXII: 119.

— — — med påminnelser att öfversända mera krigs-
folk till Preussen; om de ogynnsamma förhållan-
dena. *Post-scriptum* med öfversändande af svar
till tyska ständerna och om underhandlingarne med
Chur-Brandenburgs sändebud rör. Sveriges satisfak-
tion. Dat. Franckfurt widh Maijn den 16 Augusti
1634 XXXII: 122.

- — — bref till sin broder, riksdrotset Gabriel Gustafsson Oxenstierna, om underhandlingarne rör Sveriges satisfaktion, och trögheten deryid särdeles från Brandenburgs och Pommerns sida, samt nödvändigheten för Sverige att starkt rusta. Dateradt Franckfurth am Mein den 16 Augusti 1634. XXXII: 134.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om beslutet att vid kommissionen till Preussen och Lifland använda general-qvartermästaren Olof Hansson (Örnebufvud), och att hans anspråk på adelskap och förlänningar blifvit bifallna. Dat. Stockholm d. 16 Augusti 1634 XXXII: 136.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att kalksten måtte från Öland öfversändas till skansbyggningen i Pillow. Dat. Frankfurt d. 20 Aug. 1634. XXXII: 138.
- Rikets råds bref till Axel Oxenstierna med rekommendation för kammarjunkaren hos enkedrottningen "Johan Patkells" unga son "Hindrich Patkilt", att få någon anställning vid arméen i Tyskland. Dat. Stockholm den 22 Augusti 1634 XXXII: 140.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med under rättelse om krigsrörelserna i Tyskland och förberedelserna till slaget vid Nördlingen. Dat. Franckfurt am Main den 26 Augusti 1634 . . . XXXII: 141.
- — — med öfversändande af följande båda memorialer. Dat. Franckfurt wedh Majn d. 28 Aug. 1634 XXXII: 144.
- — — memorial öfver de ärender, hvarom han uppdragit sin son Johan Oxenstierna att hos riksens regering i Sverige andraga och tillbörligen påminna. Dat. Franckfurt wedh Majn den 28 Aug.

1634 XXXII: 146.

- — — memorial för Johan Oxenstierna om hvad han regeringen i Sverige berätta skall öfver närvarande tillståndet i Tyskland och särdeles Sveriges satisfaktion. Dat. Franckfurt wedh Majn den 29 Augusti 1634 XXXII: 170.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om borgmästares och råds uti Rostock besvär öfver licenterna vid Warnemünde. Dat. Stockholm d. 30 Augusti 1634 XXXII: 180.

- — — om upphandling af saltpetter, krut och bly.
Post-scriptum: att några af kommandantsplatserna i Preussen borde vara besatta med Svenskar och ej alla, som nu, med utländingar. Dat. Stockholm den 2 September 1634 XXXII: 182.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med under rättelse om nederlaget vid Nördlingen. Dat. Franckfurt am Majn den 5 September 1634 XXXII: 184.

- — — om underhandlingarne med åtskilliga tyska rikets ständer i Frankfurt och med Chur-Brandenburgs gesandter. Dat. Franckfurt am Main d. 8 Sept. 1634 XXXII: 187.

- — — med anmärkningar öfver instruktionen för de sändebud Sverige affärdat att sluta en allians-traktat med Ryssland. Dat. Franckfurt am Main d. 8 September 1634 XXXII: 190.

- — — med underrättelse om fiendens företaganden närmast efter slaget vid Nördlingen och inbrott i Würtemberg. Dat. Franckfurt am Main d. 9 Sept. 1634 XXXII: 192.

— — — att sekreteraren Grubbe måtte få qvarstanna

en tid i Hamburg för att i de neder-sachsiska kvar-
tären bevaka Sveriges interessen etc. Dat. Franck-
furt am Main den 13 September 1634 . . . XXXII: 194.

— — — om de svårigheter han hade att bekämpa i
anseende till nederlaget vid Nördlingen; hans för-
sök att förmå konungen af Frankrike till bistånd;
råd att Sverige borde tänka på sitt eget försvar,
samt af inhemska medel bättre förse platserna vid
tyska Östersjökusten; att ärkebiskopen af Bremen
med döden afgått, samt att åt så väl general-major
Letzle som sekreterären Grubben i Hamburg måtte
af Kongl. Maj:t direkte uppdragas att härvid be-
vaka fäderneslandets interessen. Dat. Franckfurt am
Main den 16 September 1634 XXXII: 197.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med svar å
hans bref den 22 och 30 Juli samt 15 och 16 Aug.
om underhandlingarne med de tyska ständerna rör.
Sveriges satisfaktion; om undsättning i koppar och
penningar; kopparbergets frigifvande; Trippens sak
och till hvad pris kopparen borde hållas; rykten att
konungen i Danmark starkt värfvar i Tyskland och
Skottland; om kommissarierna till Preussen och att
3:ne sqvadroner dit öfversändas; att kollegiers och
embetsmäns instruktioner borde rättas och förändras
efter den nya regeringsformen. Dat. Stockholm d.
1te Sept. 1634 XXXII: 196.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om fiendens
företag efter slaget vid Nördlingen; att Baner blif-
vit kallad från Böhmen; om de efter nederlaget
återstående truppernas tillstånd; om den fransyska

- hjelpen. Dat. Frankfurt am Main d. 20 September 1634 XXXII: 201.
- — — om fiendens krigsrörelser och svenska trup-
pernas sammandragning omkring Maintz, samt om
de svårigheter som uppstått i följd af nederlaget
vid Nördlingen. Dat. Maintz d. 26 Sept. 1634. XXXII: 204.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med svar på
underrättelsen om nederlaget vid Nördlingen; samt
om successionen till ärkebiskopsdömet Bremen och
Danmarks betående dervid. Dat. Stockholm den 2
Okt. 1634 XXXII: 208.
- — — med svar å de memorial (af d. 28 Aug.)
Johan Oxenstierna medfört. *Post-scriptum* om att
söka anställa värfningar i Skottland. Dat. Stock-
holm d. 11 Okt. 1634 XXXII: 213.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigsrö-
relserna i Tyskland, Fransmännens ankomst till Rhen,
och Rhengrefvens död; att starka rustningar borde
ske hemma under vintern, och värfningar i Lifland;
råd i afseende på ärkebiskopsstiftet Bremen. Dat.
Mentz den 10 Okt. 1634 XXXII: 223.
- — — med råd i anledning af fältmarskalken Jo-
han Baners begäran om undsättning af svenskt folk
till sin armé. Dat. Maintz d. 22 Okt. 1634. XXXII: 239.
- — — om Riga stads besvär emot licentförvaltaren.
Dat. Maintz d. 22 Okt. 1634 XXXII: 242.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna, fortsättning
af brefvet d. 11 Okt. med förslag öfver staten i
Sverige och öfver den krigsstyrka man mot som-
maren kunde skicka i fält; samt om åtskilliga utrikes
förhållanden. Dat. Stockholm d. 24 Okt. 1634. XXXII: 247.

- Axel Oxenstiernas svar till Kongl. Maj:t å brefvet d. 18 Sept.; samt om öfverste-löjtn. Duglin och om Frankrikes hållning. Dat. Maintz den 28 Oktober 1634 XXXII: 255.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om förbållandena i Tyskland och att Sverige bör draga sig ur kriget och söka göra fred förr än stilleståndet med Polen utlöper och det säkerligen råkar i krig med denna stat. Dat. Stockholm d. 31 Okt. 1634. XXXII: 268.
- — — medjskildring af landets tillstånd, och fortsättning af motiverna till de i föregående bref uttalade åsigter; nya freds-förslag med Polen. *Postscriptum* om ryktet att fred blifvit i Tyskland slutten, och om värfningarne. Dat. Stockholm den 5 Nov. 1634 XXXII: 273.
- Axel Oxenstiernas svar å Kongl. Maj:ts bref den 11 Okt. om så väl in- som utrikes angelägenheter. Dat. Maintz d. 14 Nov. 1634 XXXII: 229.
- — — bref till Kongl. Maj:t att en konferens blifvit hållen i Worms, men ännu ej afslutad, så att intet besked derom kunde gifvas; om krigsställningen. Dat. Maintz den 6 December 1634 XXXII: 279.
- — — om krigsrörelserna, och om underhandlingarne i Worms. Dat. Wormbs den 13 December 1634 XXXIII: 1.
- — — om den öfverläggning som hållits i Worms rör. successionen i ärkebiskopsdömet Brehmen. Dat. Wormbs d. 17 December 1634 XXXIII: 3.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om att fransyska sändebudet d'Avaux anländt till Stockholm, men ej ville begifva sig till fredsverket i Preussen

- förr än mot våren; konungens af Frankrike tillkännagifna tänkesätt om förhållandena i Tyskland och Polen; Johan Oxenstiernas öfversändande med påminnelser till freds-kommissionen i Preussen; klagan öfver nöden i Sverige, och om nödvändigheten att göra fred. Dat. Stockholm d. 18 Dec. 1634. XXXII: 284.
- — — om några städers i Lifland klagomål öfver salt-licenterna, samt om några missbruk som af uppbördsmännen vid licenterna skola utöfvas. Dat. Stockholm d. 20 Dec. 1634 XXXII: 287.
- Axel Oxenstiernas svar till Kongl. Maj:t å brefven d. 11 och 24 Okt. 1634. Dat. Mentz den 5 Januari 1635 XXXIII: 7.
- — — å brefvet d. 31 Okt. 1634. Dat. Mainz d. 6 Januari 1635 XXXIII: 20.
- — — å brefvet d. 5 Nov. 1634. Dat. Mentz d. 7 Januari 1635 XXXIII: 30.
- Memorial för de herrar, som de fem höga embetsmäns (riks-förmyndarenas) ställe, i deras bortovaro företräda. Dat. Stockholm den 8 Jan. 1635. XXXIII: 104.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med öfversändande af följande relation och 31 st. uppräknade akter rör. underhandlingarne med de särskilda tyska staterna samt med Frankrike och Danmark. Dat. Mentz d. 8 Jan. 1635 XXXIII: 44.
- Axel Oxenstiernas relation om allt det som i afseende på Sveriges angelägenheter i Tyskland tilldragit sig från Johannis Baptistæ till den sista Dec. 1634 XXXIII: 50.
- — — memorial till Kongl. Maj:t öfver några ärender (rör. Sveriges så väl inrikes som utrikes

- förhållanden) som synas värda att tagas i beaktande och resolveras öfver ju förr ju heldre. Dat. Mentz d. 10 Januari 1635 XXXIII: 90.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med under rättelse att sändebuden till Ryssland hemkommit, hvarföre en relation öfver hvad de förrättat öfversändes (se sid. 99); om Danske residenten Peder Wibe; hertig Fredriks inryckande i ärkebiskopsdömet Bremen; om fransyska och brandenburgska sändebuden. Dat. Stockholm d. 11 Jan. 1635. XXXIII: 96.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om förhållandena i Tyskland och den fred churfursten af Sachsen afslutat. Dateradt Wormbs den 1 Februari 1635 XXXIV: 1.
- — till svar å brefvet d. 18 Dec. 1634. Dat. Wormbs d. 12 Febr. 1634 XXXIV: 11.
- — — med åtskilliga påminnelser rör. underhandlingarne med och krigsrustningarne mot Polen, samt Kurlands och Pommerns anhållan, om neutralitet, i fall krig utbryter. Dat. Wormbs den 12 Februari 1635 XXXIV: 27.
- — — till svar å brefvet den 20 December 1634. Dat. Wormbs d. 12 Febr. 1635 XXXIV: 34.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om ambassaden till Ryssland, licentförvaltningen och tullarne, särdeles i Lifland och Preussen. Dat. Stockholm d. 16 Febr. 1635 XXXIV: 37.
- — — att Arndt Spiring skulle stanna hemma i riket för att ordna tullväsendet derstädes, m. m. Dat. Stockholm d. 23 Febr. 1635 XXXIV: 40.
- Axel Oxenstiernas bref till kommissarierna för fred-

- underhandlingen med Polen. Dat. Wormbs d. 16
Mars 1635 XXXIV: 51.
- — — Kongl. Maj:t om Wormsiska konventsdagen,
kriqshändelserna och förhållandena i Tyskland. Dat.
Wormbs d. 18 Mars 1635 XXXIV: 42.
- — — rör. fredsunderhandlingarna med Polen. Dat.
Wormbs d. 20 Mars 1635 XXXIV: 48.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna till svar å
brefven d. 5, 6, 7 och 10 Januari, om staten i Sve-
rige, Tyskland och Polen m. m. Dat. Stockholm
d. 22 Mars 1635 XXXIV: 63.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om Wormsi-
ska konventet, och om hans resa derifrån, öfver
Frankrike, till Neder-Sachsen. Dat. Strassburg den
29 Mars 1635 XXXIV: 71.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna till svar å
brevet den 12 Febr. 1635. Dat. Stockholm den
1/2 April 1635 XXXV: 1.
- — — om rustningarna till Polska kriget och om
franske ambassadörens afresa. Dat. Stockholm d.
25 April 1635 XXXV: 8.
- — — att han måtte komma hem på några veckor,
medan han vore i Neder-Sachsen; Salvius skulle till
honom utskickas med memorialer. Dat. Stockholm
d. 15 Maj 1635 XXXV: 9.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om resan ge-
nom Frankrike och om de der förda underhandlingar.
Dat. Amsterdam d. 22 Maj 1635 XXXV: 11.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna, att han skulle
utverka af eurfursten af Brandenburg att fältmar-
Handl. rör. Skand. Hist. Del. XL.

- skalken Åke Toll fåge ersättning för "Nykirkens"
 gods i Pommern och de honom af hertigarna af
 Mecklenburg donerade gods. Dat. Stockholm d. 23
 Maj 1635 XXXV: 14.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att hans resa
 gått lyckligt, men att han ej ännu besvara med
 denna post de till honom anlända bref. Dat. Stade
 d. 3 Juni 1635 XXXV: 15.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna, att flottan
 och arméen nu vore färdiga att öfvergå till Preus-
 sen; om förhållandena i Tyskland. Dat. Stockholm
 d. 6 Juni 1635 XXXV: 16.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om de be-
 dröfliga förhållandena och utsligterna i Tyskland.
 Dat. Stade d. 9 Juni 1635 XXXV: 21.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om fredshän-
 derhandlingarna med Polen; de stora utsligterna till
 fred, och beredelserna till kriget. *Postscriptum:*
 att Kärns regemente skulle gå från Tyskland till Lit-
 land. Dat. Stockholm d. 12 Juni 1635 XXXV: 25.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att han er-
 hållit de honom med Salvius och von der Linde
 öfversända memorialer; att den senare borde få i
 Holland förkyra de 1000 skepp: koppar som vore
 anslagna till krigs-staten i Preussen. Dat. Hamburg
 d. 22 Juni 1635 XXXV: 27.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om Pom-
 merns neutralitet. Dat. Stockholm d. 4 Juli 1635. XXXV: 30.
- — — med uppdrag att besvara ett memorial från
 ärkebiskopen af Bremen, hertig Fredrik. Dat. Stock-
 holm d. 3 Juli 1635 XXXV: 31.

- att Johan Skytte återkommit från sin ambassad till England och General-staterna; om att ingå och förnya förbunden med dessa länder; att hela svenska arméen lyckligen anläpdt till Pillow. Dat. Stockholm d. 4 Juli 1635 XXXV: 33.
- att svenska arméens och flottans ankomst till Preussen haft en stor inverkan på fredsunderhandlingarna. Dateradt Stockholm d. 11 Juli 1635 XXXV: 36.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med samman-
dragen redogörelse för resan från Rhenströmmen,
genom Frankrike och Holland, och för dåvarande
ställningen i Tyskland; löfte om större utförlighet
derom i en särskild berättelse. Dat. Magdeburg d.
16 Juli 1635 XXXV: 37.
- — — som inledning till nedanstående berättelse
(börjad i Maj 1635) XXXV: 49.
- berättelse om det som i Tyskland, särdeles vid
Rhenströmmen och på Wormser-dagen, sedan
i Frankrike, Nederland, Italien och annorstädes,
synnerligen på resan genom Frankrike och Neder-
land, förlupit, med dess orsaker och skäl XXXV: 50.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om de ringa
tillgångarna för bedrifvande af kriget mot Polen;
den betryckta ställningen i Sverige; önskingar
om snar fred. Dat. Stockholm d. 18 Juli 1635. XXXV: 80.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om under-
handlingarna med Chur-Sachsen; alla Sveriges bunds-
förvandrars, förutom landtgreven Wilhelms af Hessen;
visade benägenhet att affalla från förbundet med Swe-
rige. Dat. Magdeburg d. 31 Juli 1635 XXXV: 85.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om underhandlingarna med Polen; berättelsen att konungen i Danmark låtit lägga 14 krigsskepp i Öresund; den bekymmersamma penningställningen och de svårigheter bröderna Spiring m. fl. gjorde att försträcka några större poster. Dat. Stockholm d. 1 Augusti 1635 XXXV: 90.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t till svar å brefvet d. 23 Maj. Dat. Magdeburg d. 4 Augusti 1635 XXXV: 93.

— — — till svar å brefvet d. 12 Juni. Dat. Magdeburg d. 4 Aug. 1635 XXXV: 96.

— — — till svar å brefvet den 4 Juli. Dat. Magdeburg d. 4 Aug. 1635 XXXV: 99.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna, att intet märkligt tilldragit sig sedan sista brefvet d. 1 Augusti; önskan att blifva underrättad om förhållandena i Tyskland. Dat. Stockholm d. 6 Aug. 1635. XXXV: 105.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att han erhållit underrättelser, det konungen af Polen uppköpt 12 skepp i hamnarna vid Westersjön, för att dermed anfälla Göteborg och Ellsborg, hvilka orter derföre borde sättas i bättre försvarsskick. Dat. Magdeburg den 7 Augusti 1635 XXXV: 107.

— — — med svar på förfrågan om Märthen Bährs anspråk på godset Marcushoff i Preussen. Dateradt Magdeburg d. 8 Augusti 1635 XXXV: 110.

Fullmakt för Axel Oxenstierna att sluta fred eller stillestånd i Tyskland, antingen med kejsaren sjelf, eller med churfürsten af Sachsen, katolska ligan,

eller någonderas bundsförvandter och anhängare.

Dateradt Stockholm den 10 Augusti 1635 . XXXV: 112.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om underhandlingarna med Chur-Sachsen, och underrättelse om hertig Bernhards seger öfver general Gallas. Dat.

Magdeburg d. 10 Aug. 1635 XXXV: 115.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med öfverståndande af efterföljande betänkande. Dat. Magdeburg d. 14 Aug. 1635 XXXV: 119.

— oförgripliga betänkande på de memorial Kongl. Maj:t öfversänt med hof-kansleren Adler Salyus. Dat. Magdeburg d. 14 Aug. 1635 XXXV: 121.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med förfrågan om de penningar vice amiralen Hans Hansson år 1629 tagit på reddan för Danzig af 2:ne danska borgare, och på hvars återgåldande nu Danmark ånyo gjorde anspråk. Dat. Stockholm d. 15 Aug. 1635 . XXXV: 151.

Fullmakt för Axel Oxenstierna att i anledning af den emellan kejsaren och churfursten af Sachsen ingångna fred, sluta fred eller stillestånd med kejsaren, katolska ligan eller churfursten af Sachsen. Dat. Stockholm d. 15 Aug. 1635 XXXV: 154.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t till svar på brefvet den 15 Maj. Dateradt Magdeburg den 15 Augusti 1635 XXXV: 156.

— — — till rikets råd med anmärkningar öfver ett af rådet skrifvet bref till hertig Jöran af Lüneburg. Dat. Magdeburg d. 15 Aug. 1635 XXXV: 159.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om underhandlingarna med Chur-Sachsen; förbunden med Holland och England; ryktet att stillestånd med

Polen skulle vara slutet; Köpparhandeld. Dat. Stockholm d. 22 Aug. 1635 XXXV: 162.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om underhandlingarna med Chur-Sachsen; konvents-dagen i Lüneburg; Öfverenskommelse med fältmarskalken Bläner ått rycka in i Anhalt och slå lågert vid München-Newburg; Dateradt München Newburg den 22 Augusti 1635 XXXV: 166.

— — — med rekommendation för Melcher von Falkenberg, som länge varit använd i svensk tjänst i Tyskland, att tillwa öfverste för hof-regementet blir. få någon annan tjänst hemma i riket. Dat. München Newburg d. 25 Aug. 1635 XXXV: 168.

— — — med rekommendation för f. d. postmästarren i Leipzig, Anders Wechell, att få någon plats hemma i riket, för att framdeles kunna organisera postväsendet derstädes. Dat. München Newburg d. 26 Aug. 1635 XXXV: 171.

— — — om underhandlingarna med Chur-Sachsen; om Prager-fredan och neder-sachsiska ständernas och Hanse-städernas anslutning dertill, samt Chur-Brandenburgs visade benägenhet dertill; Axel Oxenstiernas förkastande deraf och begäran om förhållningsordres i ärendet; churfurstens af Sachsen uppbrott från Leipzig; nödvändigheten för Sverige att bättre försvara tyska Österrjö-busten; Dat. München Newburg d. 27 Aug. 1635 XXXV: 174.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om ärkebiskopsstiftet Bremens neutralitet, och Buxtehudes garnison. Dat. Stockholm d. 29 Aug. 1635 XXXV: 181.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med vidare

utveckling af Pragerfredens innehåll och innehåll, samt i churfurstens af Sachsen m. fl:s uppförande; samt nödvändigheten att oförhinderligt erhålla ny fullmakt, och instruktion. (De af den 10 och 15 Aug. voro, af ännu ej framkomna). Dat. Magdeburg d. 29 Aug. 1635. XXXV: 182.

Axel Oxenstiernas bref till rikets råd om de vedertagna värdigheter och det förtal han från alla häftr Tyskland voro utsatt för, och hväraf en del syntes utgå från Sverige. Dat. Magdeburg d. 29 Aug. 1635. XXXV: 198.

— — Kongl. Maj:t med intercession för bröderna Spirings sak i Preussen, och bevis för den stora nytta de gjort fäderneslandet. Dat. München Nienburg d. 1 Sept. 1635. XXXVI: 345.

— — att churfursten af Brandenburg nu äfven antagit Prager-freden; utförlig redogörelse huru churfursten af Sachsen med sin armée närmade sig svenska lägret, och huru underhandlingarna med honom blefvo genom de tyska officerarne återupptagna. Dat. Magdeburg d. 10 Sept. 1635. XXXVI: 349.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna, såsom svar på hans bref och betänkande af d. 14 och 15 Augusti, samt underrättelse att stilleståndet med Polen blifvit slutet. Dat. Stockholm d. 12 Sept. 1635. XXXVI: 361.

Axel Oxenstiernas bref till riksmarsken Jakob de Ta Gardie med uppgift öfver ställningen i Tyskland och till Frankrike och Holland, samt öfver arméens storlek; bemästan att, om fred med Polen blifvit slutet, en del af svenska arméen i Preussen, under Torstensson, Kagg och Lilie, genast kunde få använ-

Polen skulle vara slutet; Köpparhandel
 Stockholm d. 22 Aug. 1635

Axel Oxenstiernas bref till Kongl.

handlingarna med Chur-Sachsen

Lüneburg; Öfverenskommenhet

ner att rycka in i Anhalt

chen-Neuburg. Dateradt

Augusti 1635

— — — med rekom

kenberg, som län

Tyskland, att ha

1635. få någon

München

— — —

ren i L

hemma

posten

26

1635 XXX 384.

Axel Oxenstierna med utför

er, än i brefvet d. 12 Sept., o

aktaten med Polen, och att en stor

aa arméen i Preussen skulle så fort so

gt afgå till Tyskland. Dat. Stockholm den

1635 XXXVII: 71.

— — — med råd och instruktioner, till svar å bref

ven den 10 och 14 Sept. Dat. Stockholm den

Oktober 1635 XXXVII: 74.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t till svar

brefven d. 12 och 19 Sept; underrättelse att Tor-

stensson med trupper anländt till Cosslijn i Pom-

sejrerlig styrka, förstärkt af chur-
och Brandenburg, genast gått
i handelen i Holland, m. m.

1635 XXXVII: 91.

de ärenden han an-

vident i Stralsund,

Bielke. Dat.

. XXXVII: 98.

befalt sin

Maj:t.

. XVII: 111.

ons af

af Mecklen-

sina sändebud;

arkisen S:t Chaumont.

. 18 Okt. 1635. XXXVII: 120.

ill Axel Oxenstierna med svar å

—30. Sept. Dat. Stockholm den 24

1635 XXXVII: 122.

oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om fransyske

ambassadören S:t Chaumont, och om Baners seger

vid Dömitz. Dat. Wismar d. 24 Okt. 1635. XXXVII: 124.

— — — om krigsrörelserna närmast efter slaget vid

Dömitz. Dat. Stralsund d. 5 Nov. 1635. XXXVII: 128.

Öppet bref för Dalkarlarna, huru mycket krigsfolk de

skola hålla. Dat. Stockholm d. 15 Nov. 1635. XXXV: 219.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om den nyss

slutade riksdagen, och svar på memorialet af d. 13

Oktober. *Post-scriptum* om Peter Spiring och li-

centerna. Dateradt Stockholm den 15 November

1635 XXXVII: 131.

(32)
fredens fördrag och invettat,
och m. m. s. uppförande;
att erbjuda sig fullmakt
och d. 15 Aug. 1635
d. 29 Aug. 1635.
XXXV: 183.

das i Tyskland. Dat. Magdeburg d. 12 September
1635 XXXVI: 372.

— — Kongl. Maj:t med fortsättning af brefvet d.
10 Sept.; påminnelser om tyska Östersjö-kustens för-
svar, och om tvenne fullmakters anera öfversän-
dande. Dat. Magdeburg d. 14 Sept. 1635. XXXVI: 368.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med råd och
instruktion ang. förfarandet i Tyskland, jemte öfver-
sändande af tvenne fullmakter. Dat. Stockholm d.
19 Sept. 1635 XXXVI: 380.

Axel Oxenstiernas bref, jemte 2:ne post-scripta, till
Kongl. Maj:t med fortsättning om tyska officerarnes
i Baners armé underhandlingar med churfursten af
Sachsen; underrättelse att Baner måst draga sig tillbaka
från Magdeburg mot Braunschweig; hertigarnes af
Mecklenburg förhållande och propositioner; begäran
om instruktioner i de tyska angelägenheterna, m. m.
Dat. Wismar d. 28—30 Sept. 1635 . . . XXXVI: 384.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med utförli-
gare underrättelser, än i brefvet d. 12 Sept., om
stillestånds-traktaten med Polen, och att en stor del
af svenska arméen i Preussen skulle så fort som
möjligt afgå till Tyskland. Dat. Stockholm den 7
Oktober 1635 XXXVII: 71.

— — — med råd och instruktioner, till svar å bref-
ven den 10 och 14 Sept. Dat. Stockholm den 12
Oktober 1635 XXXVII: 74.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t till svar å
brefven d. 12 och 19 Sept.; underrättelse att Tor-
stensson med trupper anländt till Cosslijn i Pom-

mern och att en kejsarlig styrka, förstärkt af churfurstarne af Sachsen och Brandenburg, genast gått emot honom; om kopparhandeln i Holland, m. m.

Dat. Wismar d. 13 Oktober 1635 . . . XXXVII: 91.

Axel Oxenstiernas memorial öfver de ärender han anförtrott d:r Johan Hallenus, resident i Stralsund, att meddela legaten i Pommern, Sten Bielke. Dat.

Wismar d. 13 Oktober 1635 . . . XXXVII: 98.

— — öfver de ärender, hvarom han anbefalt sin son Johan Oxenstierna att underrätta Kongl. Maj:t.

Dat. Wismar d. 13 Oktober 1635 . . . XXXVII: 111.

— — bref till Kongl. Maj:t om hertigens af Braunschweig proposition; att hert. af Mecklenburg lofvat till honom återända sina sändebud; att fransyska sändebudet markisen S:t Chaumont anländt. Dat. Wismar d. 18 Okt. 1635. XXXVII: 120.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med svar å brefvet den 28—30. Sept. Dat. Stockholm den 24

Oktober 1635 . . . XXXVII: 122.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om fransyske ambassadören S:t Chaumont, och om Baners seger vid Dömitz. Dat. Wismar d. 24 Okt. 1635. XXXVII: 124.

— — — om krigsrörelserna närmast efter slaget vid Dömitz. Dat. Stralsund d. 5 Nov. 1635. XXXVII: 128.

Öppet bref för Dalkarlarna, huru mycket krigsfolk de skola hålla. Dat. Stockholm d. 15 Nov. 1635. XXXV: 219.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om den nyss slutade riksdagen, och svar på memorialet af d. 13

Oktober. *Post-scriptum* om Peter Spiring och li-centerna. Dateradt Stockholm den 15 November 1635 . . . XXXVII: 131.

- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Majt om Uldes-
 gelsens närmast före slaget vid Domitz samt att
 han för de pågående underhandlingarna till Ryssland
 till Kände verkställa sitt nämnda besök i Sverige/
 Dat. Stralsund d. 20 Nov. 1635. XXXVII: 136.
- — — om köpphandeln och kompanierna. Dat.
 Stralsund d. 20 Nov. 1635. XXXVII: 148.
- memorial; hvarefter sekretären Petrus Sinaltzen
 skall sig rätta på resan till Hamburg och hos fran-
 syske ambassadören Set. Chaumont. Dat. Stralsund
 d. 20 Nov. 1635. XXXVII: 142.
- bref till Kongl. Majt med rekommendation för
 Erik Larsson von der Linde att åtaga sig af-
 nom försträcka penningssamman. Dat. Stralsund d.
 21 Nov. 1635. XXXVII: 164.
- — — om Erik Larsson von der Lindes afkora
 med kronans kreditorer i Lybeck. Dat. Stralsund
 d. 23 Nov. 1635. XXXVII: 156.
- — — med rekommendation att gifva sekreteraren
 Lars Grubbe expectance på det gods som Franz
 Wachterbar hade på lifstid af konung Gustaf
 Adolf. Dat. Stralsund d. 23 Nov. 1635. XXXVII: 159.
- — — med rekommendation för sekreteraren och
 kommissarien Johannes Nicodem att gifva sekre-
 rare af staten. Dat. Stralsund d. 24 Nov. 1635. XXXVII: 162.
- — — att Erik Larsson von der Linde måtte
 hålla betalning för de utgifter som fältheten (Joh.
 De la Gardie) genom Isak Spiring på honom drä-
 git. Dat. Stralsund d. 25 Nov. 1635. XXXVII: 164.
- Kongl. Majts bref till Axel Oxenstierna med öfver-
 sändande af skrivelser till Chur-Sachsen, Branden-

burg, Mecklenburg, Pommern, Danmark och Holstein, hvilka skrifvelser det skulle få beto på Oxenstierna att låta komma till deras bestämmelser eller icke. Dat. Stockholm d. 26 Nov. 1635. XXXVII: 167.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om underhandlingarna i Tyskland, och svar på brefvet d. 12.

Okt. Dat. Stralsund d. 30 Nov. 1635. . . XXXVII: 170.

— — till riks-drotset Gabriel Gustafsson Oxenstierna, uttryckande missnöje öfver att Preussen med dess hertiger blifvit afträdde, samt åsigter och råd, huru sjöstäderna i Sverige, särdeles Stockholm, skulle bringas till blomstring, handeln upphjelpas, och dermed tullinkomsterna stiga. Dat. Stralsund d. 30 Nov. 1635 XXXVII: 178.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om de i sista brefvet omnämnda skrifvelsers afsändande, till sina bestämmelser, och andra dylika till Frankrike, England och Holland, m. m. Dat. Stockholm den 1 December 1635 XXXVII: 185.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om underhandlingarna med hertigen af Mecklenburg på hurfurstens af Sachsen vägnar; om Baners och Torstenssons förening, och den lilla affären vid Goldberg. Dat. Stralsund d. 3 December 1635. XXXVII: 188.

— — med fortsättning om underhandlingarna med hertigen af Mecklenburg. Dat. Stralsund den 11 December 1635 XXXVII: 192.

— — med fortsättning af föregående, och underfästelse om affären vid Kwitz. Dat. Stralsund den 17 December 1635 XXXVII: 197.

Betänkande af Axel Oxenstierna, huruledes han anser

"att Feldtmarschallken her Johann Baner sakerna nu angripa må, och de elliast på Kriga Continuations falladt till att anställa ähre." Dat. Stralsund d. 17 December 1635 XXXVII: 265.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna såsom svar å brefven d. 20 och 30 Nov. om de tyska underhandlingarna och medlen ått fortsätta kriget. *Post-scriptum* om Churf-Brandenburgs änspråk i anledning af Pillows skans nedrivande, och den Memelska skuldfordran. Dat. Stockholm d. 18 Dec. 1635. XXXVII: 201.

— — — om ratifikationen af de fransyska allianserna. *Post-scriptum* om Oxenstiernas, Grotii och Camerarii underhålls-penningar. Dat. Stockholm d. 19 December 1635 XXXVII: 210.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med under rättelse om Baners intagande af staden Havelberg, och att churfursten af Sachsen erbjudit honom stil-
lestånd. Dat. Stralsund d. 24 Dec. 1635. XXXVII: 216.

— — — med utförlig relation om underhandlingarna och krigshändelserna i Tyskland under de sista fem veckorna. Dat. Stralsund d. 30 Dec. 1635. XXXVII: 219.

— — — med några tillägg till de i de båda sista
brefven omnämnda krigshändelser. Dat. Stralsund
d. 31 Dec. 1635 XXXVII: 248.

— — — med råd och åsigter om krigets fortsät-
tande, och medlen dertill, samt öfversändande af
betänkandet d. 17 December. (se ofvan). Dateradt
Stralsund d. 31 December 1635 XXXVII: 250.

— — — med svar och förfrågningar i anledning af
erhållna instruktioner öfver fredsvetket, samt svar

på brefvet af d. 26 November. Dateradt Stralsund
den 31 December 1635 XXXVII: 278.

— — — i anledning af fransyske ambassadören de
Chaumonts nya förslag, och afrådan från att nu
sluta fred. Dat. Stralsund d. 31 Dec. 1635. XXXVII: 288.

Kort tänkeseedel af Axel Oxenstierna öfver de ären-
der, hvarom sekreteraren Petrus Sinalizius skall hos
regeringen påminna, och hvaruppå han skall utan
dröjsmål skaffa resolution. Dat. Stralsund den 3
Januari 1636 XXXVIII: 116.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med öfvan-
stående tänkeseedel och rekommendation för dess
frambärare Peter Smälze. Dat. Stralsund den 6
Januari 1636 XXXVIII: 121.

— — — med svar å brefvet d. 19 December 1635
om d'Avangburs propositioner. Dat. Stralsund den
7 Januari 1636 XXXVIII: 123.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med svar å
brefven den 20, 21 och 25 November 1635. Dat.
Stockholm d. 9 Januari 1636 XXXVIII: 132.

— — — med svar å brefvet d. 11 Dec. 1635 om de
tyska underhandlingarna. Dat. Stockholm den 9
Januari 1636 XXXVIII: 135.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t i anledning af
en utaf kongungen i Danmark gjord proposition.
Dat. Stralsund d. 14 Januari 1636 XXXVIII: 137.

— — — om krigshändelserna: Baners marsch emot
churfürstens af Sachsen egna länder; fältmarskalken
Kniphawssens seger vid Haselun i Westphalen, och
död derstädes. Dateradt Dömmen den 20 Januari
1636 XXXVIII: 139.

Axel Oxenstiernas bref till Johan Baner, visande omöj-
 ligheten att skicka honom någon förstärkning, inom
 svenska arméen från Preussen vore anläad; råd huru
 de sachsiska kreitsarnas särskilda medlemmar borde
 behandlas, om de nu skulle åter söka allianser med
 Sverige; råd, i afseende på den ställning han borde
 intaga i Sachsen. Dateradt Demmin d. 20 Januari
 1636 XXXVIII: 159.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna, hälskjutande
 till honom att svara d'Avangour på dess propositioner;
 om Danmarks sändning af Tage Tott, och de
 förslag han förmodades komma att göra; om kop-
 par-kompaniets privilegierande, och Erik Larsson
 von der Linds hastiga död. Dat. Stockholm den
 23 Januari 1636 XXXVIII: 142.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:st med utför-
 lig redogörelse för de krigshändelser och under-
 handlingar i Tyskland, hvarom korteligen anförts i
 de sista breffen; om Frankrikes uppförande, och de
 sista nyheterna från Preussen. Dat. Stralsund den
 23 Januari 1636 XXXVIII: 146.

— — Johan Baner med lyckönskan öfver hans
 framgångar; om svårigheterna, i följd af brist på
 folk innan arméen ur Preussen ankomme, att hålla
 krigsväsendet uppe vid Nijbushusen, och särdeles i
 Westphalen; om vigten af denna senare position;
 förslag om en ny hufvud-anförrare der, efter Knip-
 hausens död; omöjligheten att sända Baner någon
 förstärkning, ehuru viktigt afseende detsamma vore; om kon-
 ungens af Danmark propositioner; och det sätt
 hvarpå de blifvit besvarade; att, i fall öfverste Milz-

laff blifvit fågen, han borde genast inför arméen
halshuggas, såsom en förrädare. Dat. Stralsund d.
26 Januari 1636 XXXVIII: 169.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om de sista
underhandlingarna, hvaraf man kunde finna att kejsar-
fursten af Sachsen saknat både fullmakt och instruk-
tion att å kejsarens vägnar härvid handla; öfver-
sändande af tidningar från åtskilliga orter. Dat.
Stralsund d. 27 Januari 1636 XXXVIII: 167.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med svar å
brefven den 3—7 Januari om alliansen med Frank-
rike och freden i Tyskland. Dat. Stockholm d. 28
Januari 1636 XXXVIII: 178.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t att Baner stän-
digt på små partier hade framgång; att den förrä-
diske öfverste Mitzlaff blifvit af honom tagen till
fånga vid eröfringen af Barby slott. Dat. Stralsund
den 29 Januari 1636 XXXVIII: 187.

— — — att han med ryttmästaren Burmeister af-
sändt en utförlig relation öfver händelserna; att fält-
marskalken Wrangel med arméen ut Preussen an-
länt till Stolpe; att han står i begrepp att utnämna
general-majör Lessle till Kniptausens efterträdare
i Westphalen och sätta honom sekret. Grubben till
hjälp vid constitutionen. Dat. Stralsund d. 5 Februari
1636 XXXVIII: 189.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om under-
handlingarna med Frankrike; om Danmarks håll-
ning vid de tyska angelägenheterna. Dat. Stock-
holm den 9 Februari 1636 XXXVIII: 191.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigshän-

delserna vid Salefloden; att general-major Lessle
blifvit afsänd till Westphalen. Dat. Stralsund den
12 Februari 1636 XXXVIII: 194.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om grefvar-
nes af Oldenburg och Delmenhorst neutralitet. Dat.
Stockholm d. 13 Februari 1636 XXXVIII: 197.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om den fran-
syska alliansen, och om ett förbund med England.
Dat. Stockholm d. 13 Februari 1636 XXXVIII: 199.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att han rest
till Wismar för att der, efter aftal, möta fransyske
ambassadören S:t Chaumont; öfversänder en skrif-
velse från hertig Adolf Fredrik af Mecklenburg öf-
ver fredstraktaten. Dat. Wismar den 21 Februari
1636 XXXVIII: 203.

Råds-protokoller rör. hofrättens redogörelse inför Kongl.
Maj:t, den 23 Februari samt 1, 2, 3 och 4 Mars
1636 XXXIII: 155.

Memorial af Axel Oxenstierna, hvarest sekretetaren
Lars Grubbe sig hafver att rätta (vid sitt uppdrag
att i konsilier och stata-saker hjälpa fältmarskalken
Lessle vid arméen i Westphalen). Dat. Wismar d.
24 Februari 1636 XXXVIII: 290.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om koppar-
kompaniet. Dateradt Wismar den 24 Februari
1636 XXXVIII: 204.

— — — om Erik Larsson von der Lindes och Isack
Spirings penninge-affärer med Kongl. Maj:t och Kro-
nan. Dat. Wismar den 25 Febr. 1636 XXXVIII: 208.

— — — om vaxlar som blifvit öfversända till kom-

- missarien Nicodeml för den preussiska staten. Dat.
Wismar den 25 Febr. 1636 XXXVIII: 212.
- — — om svenska arméernas ställning i Sachsen, i
Westphalen och i Elsas. Dat. Wismar d. 28 Febr.
1636 XXXVIII: 214.
- Råds-protokoller rörande Krigs-Collegii redogörelse in-
för Kongl. Maj:t den 5, 7, 8, 9, 10, 11 och 23
Mars 1636 XXXIII: 185.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om Marazi-
nis uppbrott, från Sachsen mot Pommern, med en
dei af fiendtliga arméen, hvarföre fältmarskalken
Wrangel skulle hålla sig färdig att möta honom.
Dat. Wismar den 6 Mars 1636 XXXVIII: 217.
- Kongl. Maj:ts förklaring öfver den tänkesedel som Axel
Oxenstierna medgifvit sekreteraren Peter Schmaltz
(d. 3 Januari). Daterad Stockholm den 11 Mars
1636 XXXVIII: 219.
- bref till Axel Oxenstierna med utförligare svar
öfver 5:te punkten i ofvanstående tänkesedel, rö-
rande krigsrustningarna; om nödvändigheten af
Axel Oxenstiernas hemkomst. Dat. Stockholm den
11 Mars 1636 XXXVIII: 223.
- — — om att i tyska sjöstäderna anskaffa farko-
ster för att från Sverige och Finland i Maj månad
öfverföra krigsfolket. Dat. Stockholm d. 12 Mars
1636 XXXVIII: 235.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigsrö-
relserna; rättelse af uppgifterna i brefvet den 6
Mars. Dat. Wismar d. 13 Mars 1636 XXXVIII: 237.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om ryktet att
- Handl. rör. Skand. Hist. Del. XL.*

d'Avangour skulle göra nya propositioner; Grubbens begäran om förstärkning, direkte sänd till Weserfloden från Göteborg. Dat. Stockholm d. 19

Mars 1636 XXXVIII: 240.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigsrörelserna. Dat. Wismar d. 20 Mars 1636. XXXVIII: 241.

Densammes bref till konungen i Danmark, besvarande dess proposition att bemedla fred emellan Sverige och churfursten af Sachsen samt Romerska riket.

Dat. Wismar d. 21 Mars 1636 . . . XXXVIII: 304.

Råds-protokoller rörande kansliets redogörelse inför Kongl. Maj:t den 24 och 28 Mars samt 1 April

1636 XXXIII: 231

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med hemställan till honom, huruvida Johan Baners begäran om en tids ledighet från arméen kunde bifallas, i fall fältmarskalken Wrangel kunde förmås öfvertaga befälet; öfversändande af d'Avangours nya propositioner.

Dat. Stockholm d. 26 Mars 1636 . . . XXXVIII: 243.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om Johan Baners framgång vid anfallet på churfurstens af Sachsen trupper vid Petersberg; Wrangels framgång i Pommern mot öfverste Strein. Dat. Wismar d.

27 Mars 1636 XXXVIII: 247.

— — — med öfversändande af följande båda memorial, till svar å Kongl. Maj:ts skrivelser d. 9, 23 och 28 Januari samt 6 och 13 Februari. Dateradt Wismar d. 29 Mars 1636 XXXVIII: 250

— memorial öfver några punkter, som Nicodemi skall hos Kongl. Maj:t andraga och taga besked uppå. Dat. Wismar d. 29 Mars 1636 . . XXXVIII: 251

- memorial till Kongl. Maj:t, "att berätta i underdåhigheet denne närwahrende Stat och elliesth öfuer åthskillige ährende aff wichtigheet, gifuen Commissarien Johanni Nicodemi." Dat. Wismar d. 29 Mars 1636 XXXVIII: 258.
- Råds-protokoller rörande Ammiralitets-Collegii redogörelse inför Kongl. Maj:t d. 29, 30, 31 Mars samt 1 April 1636 XXXIII: 251.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med förnyad rekommendation för Johannes Nicodemi att blifwa sekreterare af staten. Dat. Wismar den 31 Mars 1636 XXXVIII: 311.
- — — med förnyade underrättelser om Johan Banners framgång vid Petersberg. Dat. Wismar d. 2 April 1636 XXXVIII: 314.
- Kongl. Maj:ts svar till utskrifnings-kommissarierna, rörande utskrifningen från Engso gods, hwari ega-rens af Engso jurisdiktionsrätt öfver denna ö erkännes. Dat. Stockholm den 2 April 1636 . XXXII: 89.
- bref till Axel Oxenstierna om rytteriets transport öfver Östersjön och farkosters anskaffande. Dat. Stockholm d. 4 April 1636 XXXVIII: 316.
- Råds-protokoller rörande Kammar-Collegii redogörelse inför Kongl. Maj:t d. 7 och 8 April 1636. XXXIII: 283.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att churfursten af Sachsen och kejserlige generalen Hatzfelt förenat sig vid Friburg, och Baner beslutit draga sig åt Magdeburg. Dateradt Stralsund den 8 April 1636 XXXVIII: 318.
- — — att den i Tyskland fångne, mot Sverige förrädiske öfverste Mitzlaff måtte tills vidare få för-

- varas på Cajaneborg eller Nyslott. Dat. Stralsund
d. 9 April 1636 XXXVIII: 319.
- — — om posternas osäkerhet. Dat. Stralsund d.
12 April 1636 XXXVIII: 324.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om nödvän-
digheten att Baner så fort som möjligt måtte blifva
förstärkt; att öfverste Mettstaks önska regemente i
Stralsund måtte rekryteras hemifrån; att ammuni-
tionen i Preussen måtte få föras till Pommern.
Dat. Stralsund d. 12 April 1636 . . . XXXVIII: 326.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om hans
hemkomst på en tid, för att muntligen afgifva sitt
råd öfver krig eller fred inför ständernas till d. 21
Maj sammanskrifna utskott. Dat. Stockholm d. 16
April 1636 XXXVIII: 330.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigs-
rörelserna i Sachsen och Westphalen. Dat. Stral-
sund d. 22 April 1636 XXXVIII: 332.
- Kongl. Maj:t bref till Axel Oxenstierna om hans hem-
komst, och önskan att fred dessförinnan måtte blifva
sluten. Dat. Stockholm d. 23 April 1636. XXXVIII: 334.
- — — med befallning om hans hemkomst på en-
tid. Dat. Stockholm d. 25 April 1636 . XXXVIII: 337.
- — — om fransyska alliansen; att Adler Salvius
eller Sten Bielke skulle förestå hans plats i Tysk-
land, under hans hemmavaro. *Post-scriptum*: att
hans hemresa dock skulle få bero på hans eget
godfinnande. Dateradt Stockholm den 25 April
1636 XXXVIII: 340.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med svar på
de med sekret. Schmalz öfversända bref af den 11

och 12 Mars om Oxenstiernas hemkomst; om rustningarne och om alliansen med Frankrike. Dat.

Stralsund d. 26 April 1636 XXXVIII: 344.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om de påminnelser som ansetts nödiga att göra vid kollegiernas granskade redogörelser inför Kongl. Maj:t. Dat.

Stockholm d. 28 April 1636 XXXVIII: 353.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om Adler Salvii utsändande för att gå Oxenstierna tillhanda vid fredsverket och stanna i Tyskland under hans hemmavaro. Dateradt Stockholm den 29 April

1636 XXXVIII: 356.

— — — med svar å de med Nicodemi öfversända memorialer och bref af den 29 Mars. Dat. Stockholm d. 29 April 1636 XXXVIII: 358.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigshändelserna i Westphalen, vid Magdeburg, och i Pommern vid Griffenhagen; om omöjligheten att skaffa farkoster till krigsfolkets öfverförande, synnerligast som de förra året lejda ännu icke kunnat betalas; om underhandlingarne med hertigen af Mecklenburg och staden Lybeck genom öfverste Melcher Falkenberg. Dat. Stralsund d. 29 April 1636. XXXVIII: 373.

— — — med upprepad berättelse om de sistnämnda krigshändelserna. *Post-scriptum*: att krigsfolket måtte utan en enda timmas uppskof, öfversändas på svenska farkoster. Dat. Stralsund d. 6 Maj 1636. XXXVIII: 379.

— — — med svar på brefven den 16 och 25 April om hans hemkomst; om licenterna i Lifland. Dat. Stralsund d. 8 Maj 1636 XXXVIII: 382.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna till svar å

breffen den 12 och 22 April, samt om truppernas förande öfver Östersjön; Salvii utsändande; den fängne öfverste Mitzlaffs ankomst till skären och öfversändande till Nyslott. Dat. Stockholm den 13 Maj 1636 XXXVIII: 387.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t med updrättelser från arméerna vid Magdeburg och i Westphalen. Dat. Stralsund den 13 Maj 1636. XXXVIII: 391.

— — — att han måst något uppskjuta sin hemresa, för angelägna göromål. Dat. Stralsund d. 20 Maj 1636 XXXVIII: 394.

— — — om krigshändelserna: att Baner dragit sig åt Werben, och Lesle förenat sig med landtgreffen af Hessen. Dateradt Stralsund den 20 Maj 1636 XXXVIII: 395.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna till svar på breffen d. 26 och 29 April om truppernas transport öfver Östersjön; om de genom konungen af Danmark förda underhandlingar med churfürsten af Sachsen. Dat. Stockholm d. 21 Maj 1636. XXXVIII: 398.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om krigshändelserna: att Hatzfeld intagit skansen för Magdeburger-bryggan, som blifvit upprifven; hoppades snart kunna infinna sig i Stockholm. Dat. Stralsund d. 27 Maj 1636 XXXVIII: 400.

Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med ytterligare svar på brefvet den 29 April om det krigsfolk som skulle utskickas, samt om fransyska alliansen och föreningen af Sveriges och Frankrikes flottor. Dat. Stockholm d. 28 Maj 1636 XXXVIII: 401.

Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t om uppehöf-

- vet med hemresan, hvilken han dock hoppas snart kunna verkställa; om krigshändelserna. Dat. Stralsund d. 6 Juni 1636 XXXVIII: 407.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna om hans hemresa och att han måtte taga landvägen från Kalmar, om vinden ej vore gynsam. Dat. Stockholm d. 10 Juni 1636 XXXVIII: 410.
- Axel Oxenstiernas bref till Kongl. Maj:t, att han ytterligare måst fördröja sin hemresa; om krigshändelserna i Westphalen. Dat. Stralsund d. 17 Juni 1636 XXXVIII: 411.
- — — med utförligare relation om de underhandlingar, som fördröjde hans hemkomst; om nödvändigheten af alla utrustade truppers snara öfverkomst till Tyskland, och missnöje öfver det svar derom han erhållit i brefvet af d. 28 Maj. Dat. Stralsund d. 18 Juni 1636 XXXVIII: 414.
- Kongl. Maj:ts bref till Axel Oxenstierna med svar å sistnämnda bref om trupperna; om underhandlingarne med England, Frankrike och Mecklenburg. Dat. Stockholm d. 29 Juni 1636 XXXVIII: 419.
- Regeringens och rådets fattade resolution och afsked, huruledes allt skall uti H. M:t Drottningens ömyndiga år, och vid närvarande riksens tillstånd, ställas till rådslag och betänkande etc. etc. Daterad Stockholm d. 14 December 1636 XXXIII: 107.
- Kongl. Maj:ts öppna bref för allmogen i Skinskatteberg rörande knektetjensten. Dat. Stockholm d. 30 Okt. 1637 XXXV: 222.
- Per Brahes till Kongl. Maj:t ingifna berättelse om Finkund år 1638 XXXI: 427.

- Fullmakt för Åke Oxenstierna och Peter Kruse att undersöka hvad som är afgången och hvad som finnes behållet af Dal-regementet. Dat. Stockholm d. 28 Januari 1641 XXXV: 223.
- Konung Ludvig XIII:s pass för Gustaf Horn, då han efter sin fångenskap återvände genom Frankrike till Sverige. Dat. Perpignan d. 11 Maj 1642. XXXIV: 110.
- Bergqvara borgrätts dombok för åren 1642 och 1647. XXXIX: 297.
- Utdrag ur Göta hofrätts protokoller, rörande Bergqvara borgrätt, d. 9 Maj, 16 och 30 Sept. 1642. XXXIX: 273.
- Utdrag ur Kinnevalds häradsrätts protokoller rörande Bergqvara borgrätt, d. 19 och 20 Juni 1643. XXXIX: 288.
- Utdrag ur samma rätts protokoll rörande samma sak, d. 15 Juni 1644 XXXIX: 292.
- Jämtlands lagrättsmäns kontrakt med Kongl. Maj:t om ständigt knektehåll. Dat. "Frössöö konungsgård" d. 10 Nov. 1645 XXXV: 226.
- Bergqvara borgrätts dombok för år 1649 . . . XXXIX: 310.
- Kongl. Maj:ts öppna bref för Westerbottens allmoge att årligen hålla ett visst antal knektar och vara fri från utskrifning. Dateradt Stockholm den 16 April 1649 XXXV: 223.
- Privilegium för landshöfdingen friherre Svante Sparre och hans arfvingar på egen borgrätt vid Bergqvara gård. Dat. Stockholm d. 30 Aug. 1649 . . . XXXII: 90.
- Krigs-Collegii bref till landshöfdingen Ivar Nilsson (Natt och Dag) ang. allmogens i Gestrikland och Helsingland ansökning rörande dess knektars hemkall och utrustning. Dat. Stockholm den 19 Febr. 1650 XXXV: 231.

Krigs-Collegii ordning för allmogén och knektarne i Bergslagen och Dalarne vid de senares hemkall och aflöning. Dat. Stockholm d. 5 Dec. 1650. XXXV: 236.

Bergqvara borgrätts dombok för år 1652 . XXXIX: 322.

Krigs-Collegii resolution på allmogens i Ångermanland begäran att få hålla ett visst antal knektar.

Dat. Stockholm d. 9 Januari 1652 . . . XXXV: 241.

General-qvartermästaren Johan Wärnschiöldhs bref till arsprinsen Carl Gustaf med öfversändande af en karta öfver Göteborgs omgifningar. Dateradt Stockholm d. 28 Febr. 1652 . . . XXXV: 276.

Densamme till densamme ang. befestningarne vid Sli-tehamn, Kalmar och Göteborg. Dat. Stockholm d. 9 April 1653 . . . XXXV: 279.

Kongl. Maj:t förunnar riks-drotset greve Per Brahe och hans manliga afkomlingar utvidgad domsrätt och skattefrihet öfver grefskapet Wisingsö. Dateradt Upsala d. 4 Mars 1654 . . . XXXII: 93.

Wärnschiöldh till arsprinsen Carl Gustaf ang. be-fästandet af Kyrkegårdsholmen (Ny-Elfsborg) och af Riga. Dat. Upsala d. 21 April 1654 . . XXXV: 282.

Drottning Christinas öppna bref ang. bortgifna krono-gods. Dat. Upsala d. 4 Juni 1654 . . . XXXIV: 74.

h) Under Carl X Gustafs regering.

Biskopen i Westerås Olaus Laurelius till stiftets pre-sterskap, om val af riksdagsmän och om samman-skott till riksdagsmannas-arfvode. Dat. Westerås d. 27 Dec. 1654 . . . XL: 1.

Kyrkoherden Johan Gezelius till kontraktsprosten i Stora Tuna Jakob Guthräus, om åtskilliga angelä-

- genheter rörande Kopparberget, samt om riksdagsmannaval och arvode. Dat. Skedvi d. 5 Januari 1655 XL: 3.
- Kyrkoherden i Hedemora Ericus Suenonis Scriberus till Jakob Guthræus ang. herredagspenningarne. Dat. Hedemora d. 4 Febr. 1655 XL: 8.
- Gezelius till Guthræus ang. riksdagsmannavalen, m. m. Dat. Skedvi d. 6 Febr. 1655 XL: 10.
- Guthræi skrifvelse om herredagspenningarne, som utgåfvos af presterskapet i Tuna kontrakt år 1655. XL: 15.
- Gezelius till Guthræus om sitt kallande till riksdagsman. Dat. Skedvi d. 10 Mars 1655 XL: 16.
- 8 st. bref af Gezelius, dels till samtliga kyrkoherdarne i Tuna kontrakt, dels till Jakob Guthræus, innehållande underrättelser från riksdagen. Dat. Stockholm d. 20, 28 Mars, 4, 25 April, 6, 9 och 30 Maj 1655 XL: 18—35.
- Krigs-Collegii skrifvelse till Kongl. Maj:t med Wårnschiöldhs förslag till Encholmens vid Gotland samt Wenersborgs befästande. Dat. Stockholm den 20 Mars 1656 XXXV: 290.
- Wårnschiöldhs senare utlåtande ang. Wenersborgs befästande. Dat. Göteborg d. 30 Juli 1656. XXXV: 298.
- Riks-marsken grefve Gustaf Horns skrifvelse till Kongl. Maj:t ang. slottsbyggnaden vid Borgholm och dess befästande, samt Qvarnholmens vid Kalmar befästande. Dat. Kalmar d. 30 Juli 1656. XXXV: 301.
- Densamme till Kongl. Maj:t ang. befästningsarbetet vid Kalmar och vid Göteborg. Dat. Stockholm d. 16 Sept. 1656 XXXV: 306.
- Utdrag af Krigs-Collegii skrifvelse till Kongl. Maj:t

- ang. Stithamas på Gottland befästande. Dateradt
 Stockholm d. 21 Sept. 1656 XXXV: 314.
- Gustaf Horns skrifvelse till Kongl. Maj:t ang. samma
 ämne. Dat. Stockholm d. 18 Okt. 1656 . XXXV: 318.
- Wärnschiöldhs "project huruledes wärcket på Enhol-
 men widh Sliet hamn säkrast kundhe bearbetas."
 Dat. Stockholm d. 15 Nov. 1656 XXXV: 324.
- Densammes berättelse om det som år 1656 på rikets
 gränsfästningar blifvit förrättadt. Dat. Stockholm
 d. 20 Nov. 1656 XXXV: 327.
- Densammes berättelse om de förslag som till det nya
 Kalmars befästning på Qvarnholmen blifvit upp-
 gjorda. Dat. Stockholm d. 28 Nov. 1656. XXXV: 334.
- Utdrag af Krigs-Collegii skrifvelse till Kongl. Maj:t
 med öfversändande af de utaf Wärnschiöldh uppsatta
 "Orsaker som utthijsa nödigt, att i tidh resolvera
 om Elfsborgs Slott bör ödeläggias." Dat. Stock-
 holm d. 21 Mars 1657 XXXV: 340.
- "Någre orsaker hvarföre Elfsborgz slott bordhe om-
 kullkastas och ödeläggias." Odat. . . . XXXV: 284.
- Wärnschiöldhs berättelse om Kråkskärs skans på Öland.
 Dat. Stockholm d. 28 Mars 1657 XXXV: 343.
- Utdrag af Krigs-Collegii skrifvelse till Kongl. Maj:t
 ang. rikets fästningsverk. Dat. Stockholm den 16
 Juli 1657 XXXV: 346.
- Grefvinnan Sigrid Bielkes (enka efter riksmarsken
 Gustaf Horn) kontrakt med David Kohl om förfär-
 digande af ett "Complet harnesk samt Hestestierna."
 Dat. Stockholm d. 18 Aug. 1657 XXXIV: 111.
- Kongl. sekreteraren (sedermera kongl. rådet) Edvard
 Ehrensteens dagboks-anteckningar år 1656. XXXIX: 355.

- Kongl. Maj:ts år 1658 uti Göteborg upprättade och underskrifna förslag huru garnisonerna i fredliga och ofredliga tider böra vara försedda . . . XXXV: 331.
- Kongl. Maj:ts memorial för slotts- och länshöfdingen Johan Printzenskiöldh och häradshöfdingen Johan Sylvius vid den dem anbefalda kommission till Bornholm. Dat. Göteborg d. 10 April 1658. XXXIX: 374.
- Johan Printzenskiöldhs och Johan Sylvi berättelse till Kongl. Maj:t ang. Bornholm. Dat. Rönne d. 17 Maj 1658 XXXIX: 381.
- Johan Printzenskiöld till Kongl. Maj:t ang. öfversändande af Bornholmska krigsmanskapet till Pommern; utskrifningen på Bornholm; hans egen aflöning. Dat. Rönne d. 7 Juli 1658 XXXIX: 415.
- Densamme till densamme ytterligare om krigsfolks sändande från Bornholm till Sverige, och om skattepålager å Bornholms invånare. Dat. Hammarshus d. 7 Nov. 1658 XXXIX: 419.
- Densamme till densamme, att Danska flottan farit förbi Bornholm; om behovet af förstärkning till öns försvar, och om invånarnes fiendtliga sinnestämning. Dat. Hammarshus d. 18 Febr. 1658 . . XXXIX: 420.
- Kongl. sekreteraren Taubenfeldt till Kongl. Maj:t om upprovet på Bornholm, Printzenskiöldhs död och de andra embetsmännens fångenskap; ryktet att Danskarne skulle göra ett anfall på Malmö. Dateradt Malmö d. 17 Febr. 1659 XXXIX: 424.
- Wärnschiöldh till Kongl. Maj:t med beskrifning på den ort å ön Hisingen, dit Nyödsöse stad af kon. Carl IX blef flyttad, samt ang. arbetet vid Malmö fästning. Dat. Malmö d. 6 Juli 1659 . . XXXV: 355.

**Wärnschiöldhs förslag å kostnaderna till Kalmars och
Göteborgs befästning. Dat. Helsingborg d. 3 Sept.
1659 XXXV: 359.**

**Densammes bref och memorial till Kongl. Maj:t ang.
åtskilliga fästningsverk och hamnbyggnader i riket.
Dat. Helsingborg d. 27 Sept. 1659 . . . XXXV: 368.**

i) Under Carl XI:s regering.

**Rikshistoriegrafon Vitus Berings salubref på Lundagård
till biskop Peder Winstrup. Dat. Kiöbenhaffn den
10 Nov. 1660 XXXVI: 403.**

**Borgmästares och råds i Stockholm underd. påmin-
nelser om Yrordning och stadgar, huru med alla
fästningar, trolofningar, bröllop, barnsöl, kyrkogån-
gar, jordefärder, arfskiften, förmynderskap, kläde-
dräkter, processer etc. i staden hållas borde. Dat.
Stockholm d. 27 Mars 1661 XXXI: 55.**

**Landshöfdingen friherre Glas Rålamb's berättelse till
Kongl. Maj:t om Uplands län för år 1661. Dat.
Stockholm d. 3 Mars 1662 XXXI: 88.**

**General-guvernören grefve Gustaf Otto Stenbocks skrif-
velse till Kongl. Maj:t ang. befästningarne i Skåne,
Halland och Blekinge. Dat. Malmö den 17 April
1662 XXXV: 375.**

**Landshöfdingen Johan Graans berättelse till Kongl.
Maj:t om Wester- och Österbottens län. Daterad
Croneby d. 23 Aug. 1662 XXXI: 268.**

**General-guvernören Simon Grundel Helmsfelts berät-
telse till Kongl. Maj:t om Ingermanland och Kex-
holms län. Dat. Narven d. 30 Aug. 1662 . XXXI: 496.**

Landshöfdingen Tord Bondes berättelse till Kongl.

- Maj:t om Skaraborgs län. Dat. Stora Dahl d. 4
Sept. 1662 XXXI: 103.
- Landshöfdingen friherre Ernst Johan Creutz's berättelse till Kongl. Maj:t om Nylands och Tavastehus län, för åren 1652—62. Dat. Helsingfors den 15
Sept. 1662 XXXI: 465.
- Riks-rådet, f. d. landshöfdingen, friherre Lorenz Creutz's berättelse till Kongl. Maj:t om Stora Kopparbergs län. Dat. Fahlur Kungsgård d. 24 Sept. 1662 . XL: 37.
- Landshöfdingen Jakob Törneskiöldhs berättelse till K. L. Maj:t om Wihorgs och Nyslotts län. Dat. Stockholm i September 1662 XXXI: 479.
- Landshöfdingen friherre Erik Sparres berättelse till Kongl. Maj:t om Södermanlands län. Dat. Stockholm d. 10 Nov. 1662 XXXI: 147.
- Landshöfdingen friherre Erik von der Lindes berättelse till Kongl. Maj:t om Åbo och Björnsborgs län, af år 1662. Odat. XXXI: 452.
- General-guvernören greve Gustaf Otto Stenbocks berättelse till Kongl. Maj:t om Skåne, Halland och Blekinge. Dat. Malmö d. 19 Dec. 1662 . XXXI: 321.
- Landshöfdingen friherre Georg Gyllenstiernas berättelse till Kongl. Maj:t om Kronobergs län för år 1662. Dat. Lundholmen d. 31 Jan. 1663 . . . XXXI: 165.
- Commerce-Collegii berättelse till Kongl. Maj:t om dess embets-utöfning under åren 1661 och 1662, jemte betänkande öfver handels, sjöfartens och mannfakturernas befrämjande. Dat. Stockholm d. 21 Mars 1663 XXXII: 289.
- Kontrakt emellan Kongl. Maj:t och amiralen Hendrik Geretzon Stöhielm om de vilkor, hvarpå han skulle

- företaga en expedition emot de turkiska sjöröf-
varena. Dat. Stockholm d. 10 April 1663. XXXII: 317.
- Förteckning på det penningebelopp, som H. M. Riks-
enkedrottningen, och Deras Excell., så af regeringen
som af rådet, hafva beviljat till amiralen Siöhielms
ofvan angifna resa. Dat. Stockholm den 10 April.
1663 XXXII: 323.
- Guvernören friherre Harald Stakes berättelse till Kongl.
Maj:t om Bohus län, för åren 1661—62. Dat. Ba-
hus d. 20 April 1663. XXXI: 404.
- Kongl. Maj:ts instruktion, hvarest amiralen Siöhielm
och de honom underordnade vid deras ofvannämnda
resa hafva sig att rätta. Dat. Stockholm d. 6 Aug.
1663. XXXII: 326.
- Landshöfdingen Tord Bondes berättelse till Kongl.
Maj:t om Skaraborgs län för år 1662. Dat. Ma-
rieholm d. 11 December 1663 XXXI: 114.
- Guvernören greve Johan Oxenstiernas berättelse till
Kongl. Maj:t om Wester-Norrland för åren 1661—
63. Dat. Stockholm d. 18 December 1663. XXXI: 244.
- Landshöfdingen Jakob Törneskiöldhs berättelse till
Kongl. Maj:t om Wiborgs och Nyslotts län. Dat.
Wijborg d. 22 December 1663 XXXI: 486.
- Öfver-ståthållaren friherre Schering Rosenhanes till
Kongl. Maj:t afgifna embets-berättelse af år 1663.
Odat. XXXI: 2.
- Bilagor: 1. Om Stockholms gymnasii och trivial-
skolas tillstånd. Odat. XXXI: 50.
2. Borgmästares och råda i Stockholm und.
påminnelser etc. (Se ofvan den 27 Mars
1661) XXXI: 55.

- Landshöfdingen friherre Erik Sparres berättelse till Kongl. Maj:t om Södermanlands län, för år 1663. Odat. XXXI: 118.
- Landshöfdingen friherre Georg Gyllenstiernas berättelse till Kongl. Maj:t om Kronobergs län, för år 1663. Dat. Lundholm d. 4 Jan. 1664 . . . XXXI: 179.
- Amiralen Siöhielms. ("Seehelms") bref till Kongl. Maj:t att få fortsätta sin expedition mot de turkiska sjöröfvarerna ensamt med skeppet Falken, m. fl. ärendor rörande utrustningen dertill. Dat. Göteborg d. 13 Januari 1664 XXXII: 336.
- Kongl. Maj:ts svar till amiralen Siöhielm på ofvannämnda skrifvelse. Dat. Stockholm d. 27 Februari 1664 XXXII: 339.
- Landshöfdingen Tord Bondes berättelse till Kongl. Maj:t om Skaraborgs län, för år 1663. Dat. Mariæholm d. 28 Februari 1664 XXXI: 127.
- Wärnschiöldhs påminnelser om Landskronas fästningsverk och hamn. Daterade Stockholm den 5 Mars 1664 XXXV: 382.
- Landshöfdingen Jakob Törneskiöldhs berättelse till Kongl. Maj:t om Wiborgs och Nyslotts län. Dat. Wijborgh d. 21 Mars 1664 XXXI: 491.
- Förteckning öfver de till amiralen Siöhielms expedition mot turkiska sjöröfvarerna sammanskjutna penningar. Dat. Stockholm d. 20 Nov. 1664. XXXII: 340.
- Landshöfdingen friherre Gustaf Duwalls berättelse till Kongl. Maj:t om Stora Kopparbergs län. Dat. Fablu Kungsgård d. 23 December 1664 XL: 61.
- Grefvinnan Sigrid Bielkes (enka efter Gustaf Horn) kontrakt med David Klöcker (adlad Ehrenstrahl)

- om förfärdigande af fyra skilderier. Dat. Stockholm
d. 2 April 1666 XXXIV: 113.
- General-guvernören Jakob Johan Taubes berättelse till
Kongl. Maj:t om Ingermanland och Kexholms län.
Dat. Narfven d. 21 Januari 1667 XXXI: 516.
- Landsböfdingen Tord Bondes berättelse till Kongl.
Maj:t om Skaraborgs län, för åren 1665—66. Dat.
Marisholm d. 15 Febr. 1667 XXXI: 135.
- Guvernören friherre Carl Larsson Sparres berättelse
till Kongl. Maj:t om Wester-Norrland, för åren
1664—66. Dat. Hernösandh d. 17 Febr. 1667. XXXI: 254.
- Landsböfdingen friherre Gustaf Duwalls berättelse till
Kongl. Maj:t om Stora Kopparbergs län, för år
1666. Dat. Falu Kungsgård d. 30 Mars 1667. XXXI: 204.
- General-guvernören friherre Herman Flemings berättelse
till Kongl. Maj:t om Finland. Dat. Willnäs
d. 15 Maj 1667 XXXI: 443.
- Kongl. Maj:t bekräftar det af Wolter von Plettenberg
d. 29 Juni 1503 gifna frihetsbref för de svenska
bönderna i byarne Kertter och Rööck på Dagö, ge-
nom en dessa bönder gifven resolution på deras
klagomål, mot generalen greve Axel Julius De la
Gardie, öfver deras utlagors och dagsverkens för-
höjning. Dat. Stockholms Slott d. 5 Nov. 1668. XXXII: 28.
- Landsböfdingen Johan Graans berättelse till Kongl.
Maj:t om Wester- och Österbotten, för år 1668.
Odat. XXXI: 282.
- Densammes berättelse till Kongl. Maj:t om Lappmar-
marken, af år 1670. Odat. XXXI: 309.
- Landsböfdingen friherre Gustaf Duwalls förordning
Handl. rör. Skand. Hist. Del XL. 5

- ang. jordrefningen och soldat-jämbningen i Stora
Kopparbergs län. Dat. Fablu Kungsgård den 22
Mars 1670 XXXV: 24.
- Wärnschiöldhs memorial om fortsättande af arbetet på
så väl Göteborgs som de skånaka städernas befest-
ning. Dat. Stockholm d. 27 Febr. 1671 . . XXXV: 388.
- Kort extrakt af det som, enligt ransatningen vid amir-
alitets-rätten, tilldragit sig under amiral Siöhielma
expedition mot turkiska sjökröfvarana åren 1663,
1664 och 1665. Qdat. XXXII: 343.
- Relation till Kongl. Maj:t af den kommission, som d.
10 Aug. 1671 blifvit nedsett för att undersöka och
afdöma huru amiralen Siöhielm utfört den honom
1663 anförtrodd expedition mot turkiska sjökröf-
varena. Qdat. XXXII: 347.
- Wärnschiöldhs memorial om fästningarnes "dröjsam-
ma bebyggandhe", samt om den på Göteborgs be-
fästande seden 1639 nedlagda kostnad, m. m. om
befästningsväsendet. Dat. Stockholm den 10 Mars
1673 XXXV: 388.
- Kongl. Majts öppna bref för allmogen i Österdalarne
att få förblifva vid deras gamla sedvana i afseende
på knätkället. Dateradt Stockholm d. 14 Januari
1675 XXXV: 260.
- Landshöfdingen Magnus Dureels berättelse till Kongl.
Maj:t om Blekinge och Christianstads län. Dat.
Christianstadh d. 4 Febr. 1675 XXXI: 395.
- Kongl. Maj:t bekräftar ofvanstående resolution af d. 5.
November 1668 för de svenska bönderna i byarne
Kertor och Rörk på Dagö. Dat. Stockholms Slott
d. 19 Juli 1675 XXXII: 29.

Utdrag af Kongl. Maj:ts resolution för allmogen i
Wester-Norrland, ang. knektbállet. Dat. Stockholm
den 16 Oktober 1675 XXXV: 262.

General-majoren friherre Henrik Flemings skrifvelse
till rikets råd ang. befästningar och andra försvars-
anstalter i Södermanlands skärgård. Dat. Stockholm
d. 4 September 1677 XXXV: 419.

Krigs-Collegii memorial till Kongl. Maj:st ang. rikets
fästningar, öfverlefvoreradt d. 23 Okt. 1677. XXXV: 433.

Kongl. Maj:ts resolution och förklaring på föregående
memorial. Dat. Ljunghy d. 27 Nov. 1677. XXXV: 441.

Bergqvara borgsråts dombok för år 1677 . . XXXIX: 335.

David Klöcker Ehrenstrahls förteckning på skilderier
af honom målade för friherre (sedermera grefve)
Nils Bielkes räkning. Dat. d. 28 Febr. 1679. XXXIV: 115.

General-quarttermästaren Erik Dahlbergs memorial till
Kongl. Maj:st om rikets fästningsverk. Dat. den 24
November 1679 XXXV: 447.

Kongl. Maj:ts resolution på förestående memorial, gif-
ven d. 28 Nov. 1679 XXXV: 453.

Dahlbergs memorial till Kongl. Maj:st ang. Landskro-
nas nya befästning. Odat. (af 1679 eller 1680). XXXV: 459.

Kongl. Maj:ts resolution, att de friheter, som af ålder
tillkommit de svenska bönder som bo i Kertels och
Rööks byar på Dagö, alldeles icke kunna utsträckas
till de svenska bönder som bo i Kertels och Rööks
"wacker", utantill att dessa skola vara underkastade
skatt och arbete, som andra "ontyska bönder." Dat.
Stockholms Stoud d. 21 Januari 1680 . . . XXXII: 30.

Saköreslängd af gamla Bergqvara för år 1680. XXXIX: 352.
Landsköttingen Gustaf Duwalls och öfversten för Dal-

- regementet Hans Abr. Kruses skrifvelse till Kongl. Maj:t ang. nämnda regementets ökande. Dat. Stockholm den 17 Oktober 1682 XXXV: 261.
- Kongl. Maj:ts resolution för de svenska bönderna på Wormsiö, Nuckö och Egelandet, att de vore ett fritt folk och lika med frälsebönder i Sverige. Dat. Stockholms Slott d. 30 Sept. 1685 XXXII: 16.
- Utdrag af rådsprotokollet vid öfverläggningen om föregående resolution. Dat. d. 30 Sept. 1685. XXXII: 33.
- Kongl. Maj:ts resolution att byarne Kittas, Muddas, Kausta, Tacknenn, Melis Kåsta och Malmas (på Dagön) icke kunna förunnas samma privilegier som byarne Kertill och Röök. Dat. Stockholms Slott d. 7 Oktober 1685 XXXII: 51.
- Utdrag af rådsprotokollet vid öfverläggningen om förestående resolution. Dat. d. 8 Okt. 1685. XXXII: 49.
- Kongl. rådet, f. d. landshöfdingen, friherre Fabian Wredes redogörelse för förvaltningen af Uplands län. Dat. Stockholm d. 31 Dec. 1685 . . . XXXIII: 305.
- Kongl. Maj:ts bref om öfverlåtelse af Lundagård till akademien i Lund. Dat. Stockholm den 16 Mars 1688 XXXVI: 405.
- Ehrenstrahls bref till greffe Nils Bielke med tacksägelser för hans medverkan vid dess utnämning till hof-intendent, samt ang. målningen af åtskilliga porträtter. Dat. Stockholm d. 29 Aug. 1690. XXXIV: 117.
- Kongl. Maj:ts bref till Kansli-Collegium, att anställa undersökning om de skäl, i stöd af hvilka ägarerna till Engsö besitta den s. k. hals- och hand-rätten öfver denna ö. Dat. Höijentorp den 15 Augusti 1691 XXXII: 97.

- Kammarherren friherre Erik Persson Sparres till Engsö
 svar till Kansli-Collegium rör. samma ämne. Dat.
 Stockholm d. 4 Sept. 1691 XXXII: 98.
- Kansli-Collegii och Reduktions-deputerades skrifvelse
 till Kongl. Maj:t rör. samma ämne. Dat. Stockholm
 d. 20 Nov. 1691. XXXII: 100.
- Kongl. Maj:ts bref till Kansli-Collegium att anställa
 undersökning om de skä, i stöd af hvilka ägarena
 till Bergqvara utöfva den s. k. borgrätten deröfver.
 Dat. Stockholm d. 10 December 1691 . . . XXXII: 105.
- Kammarherren friherre Lars Svantesson Sparres svar
 till Kansli-Collegium rörande detta ämne. Dat.
 Stockholm d. 19 December 1691 XXXII: 107.
- Kansli-Collegii och Reduktions-deputerades skrifvelse
 till Kongl. Maj:t rör. samma ämne. Dat. Stockholm
 d. 24 December 1691 XXXII: 110.
- Kammarherren friherre Erik Persson Sparres skrifvelse
 till Kongl. Maj:t, rör. undersökningen om den sär-
 skilda domsrätten vid Engsö, med öfverlemnande af
 flera dokumenter till den deröfver nedsatta kom-
 mission. Uppläsen i kommissionen d. 14 Januari
 1692 XXXII: 113.
- Kansli-Collegii och Reduktions-kommissionens skrif-
 velse till Kongl. Maj:t i anledning af närmast före-
 gående skrifvelse. Dat. Stockholm den 14 Januari
 1692 XXXII: 115.
- Kongl. Maj:ts resolution ang. upphörande af Berg-
 qvara borgrätt. Dat. Stockholm d. 9 Febr. 1692. XXXIX: 354.
- Nicodemus Tessin d. y. till greve Nils Bielke ang.
 sina ritningar till arkitektoniska arbeten. Dateradt
 Stockholm d. 1 Augusti 1694 XXXIV: 122.

- Ehrenstrahl till greve Nils Bielke ang. de arbeten han hade under händer. Dat. Stockholm den 21 Juli 1695. XXXIV: 119.
- Kongl. rådet, f. d. landsböldingen, greve Jakob Gyllenborgs redogörelse för förvaltningen af Uplands län. Dat. Upsala d. 14 Maj 1696 XXXIII: 320.

k) Under Carl XII:s regering.

- Bref från franske ministern i Stockholm, greve d'Avaux, till konung Ludvig XIV, 36 st., från den 3 Juli 1697 till den 2 Juli 1698 XL: 80.
- Bref från konung Ludvig XIV till greve d'Avaux, 30 st., från d. 25 Juli 1697 till d. 27 Mars 1698. XL: 216.
- Olof Rudbeck d. ä. till Bengt Oxenstierna om polske ambassadören Galeckis emottagande i Upsala. Dat. Upsala d. 25 April 1699 XXXIV: 85.
- Bengt Oxenstiernas svar till nämnde Galecki på de trenne honom uppdragna ärender till konungen i Sverige. Dat. Stockholm d. 29 April 1699. XXXIV: 79.
- Kongl. Maj:ts rekreditiv-bref för Galecki. Dateradt Stockholm d. 3 Maj 1699 XXXIV: 83.

l) Under Fredrik I:s regering.

- Borgareståndets memorial till ridderskapet och adeln om förfäresmäns rätt till civila embeten. Dateradt Stockholm d. 18 September 1723 XXXIII: 340.
- Utdrag ur ridderskapets och adelns protokoller vid öfverläggningar ang. detta ämne d. 16, 23, 24, 25, 26, 27, 28 September och 1, 16, 17 Oktober 1723. XXXIII: 361.

- Friherre Ernst Johan Creutz's betänkande öfver sam-
ma ämne. Odat. XXXIII: 346.
- Krigsbefälets förbindelseskrift att försvara ridderskapets
och adelns privilegier och motsätta sig ofvannämnda
af borgareståndet väckt anspråk. Odat. XXXVII: 399.
- Ridderskapets och adelns dylika förbindelse-skrift. Dat.
Stockholm d. 23 September 1723 XXXIII: 402.
- Desammes svar på borgareståndets ofvannämnda me-
morial (af den 18 Sept.). Dat. Stockholm den 28
Sept. 1723 XXXIII: 405.
- Desammes svar på borgareståndets d. 28 Sept. inlem-
nade skrift rör. samma ämne. Odat. . . . XXXIII: 424.
- Desammes utlåtande till preste- och bonde-stånden
rör. samma ämne. Odat. XXXIII: 427.
- Preste-, borgare- och bonde-ståndens memorial i sam-
ma ämne. Dat. Stockholm d. 15 Okt. 1723. XXXIII: 430.
- Berättelse om riksdagen åren 1726 och 1727. XXXIV: 126.
- Berättelse om riksdagen åren 1726 och 1727, af J.
Neresius XL: 280.
- Relation om hvad på riksdagen i Stockholm förefallit
år 1731 XXXVII: 294.

m) Under Adolf Fredriks regering.

- Konung Adolf Fredriks berättelse om sin resa till
Finland och Sveriges norra landskap år 1752. XL: 353.

Kataloger öfver manuskriptsamlingar.

- Förteckning öfver de äldre handlingarne i Jönköpings rådhus-arkiv XXXII: 369.
— på pergamentsbref i Christianstads rådhussarkiv. XXXV: 465.
— å pergaments-handlingar i Säfstabolms arkiv. XXXVI: 409.

Förteckning på Samfundets ledamöter .XXXIII och XXXVII.

Anm. Ett alfabetiskt namn- och sak-register till *Handlingar rörande Skandinaviens historia*,—del 1—40; är under utarbetning och läser under loppet af år 1860 kunna lemna pressen.

